DK

SHERLOCK HOLMES KİTABI

DİĞERLERİNİN BAŞARISIZ OLDUĞU NOKTALARDA BENİM BİR ÇÖZÜM SUNABİLECEĞİME TÜM KALBİMLE İNANIYORDUM

BİR İNSANIN İCADINI BİR BAŞKA İNSAN KEŞFEDEBİLİR

UĞRAŞTIĞINIZ VAKALAR GERÇEKTEN DE ÇOK İLGİMİ ÇEKMİŞTİ

GERÇEKLERİ ORTAYA ÇIKARABİLİRİM WATSON, AMA ONLARI DEĞİŞTİREMEM

ADIM SHERLOCK HOLMES. BAŞKALARININ BİLMEDİĞİ ŞEYLERİ BİLMEK BENİM İŞİM

GÖZLEM VE ÇIKARIM İLGİMİ UYANDIRIYOR

OYUN BAŞLADI

İNSAN ZİHNİNİ KARIŞTIRAN EN GARİP VAKALARDAN BİRİ

HER ŞEYİN SİZİN ALEYHİNİZE OLDUĞU BİR VAKADAN DAHA UYARICI BİR ŞEY YOKTUR

BÜYÜK FİKİRLERİ KOLAYCA ANLAYIN

ÇÖZÜLMESİ GÜÇ OLAYLAR YUMAĞI GÖZÜMÜN ÖNÜNDE ÇÖZÜLMÜŞTÜ SANKİ

BİRİNCİ ELDEN KANIT GİBİSİ YOKTUR

ALFA®

SHERLOCK HOLMES KİTABI

ALFA

ALFA® | DK | Penguin Random House

Alfa Yayınları: 2899
Popüler Kültür: 10

SHERLOCK HOLMES KİTABI

Orijinal Adı The Sherlock Holmes Book
İngilizce Aslından Çeviren Tufan Göbekçin

1. Basım: 2016
ISBN 978-605-171-222-2

Sertifika No: 10905

Yayımcı ve Genel Yayım Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayım Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Proje Editörü Alexandra Beeden
Sanat Yönetmeni Karen Self
Çizimler James Graham, Vanessa Hamilton
Grafik Kâmuran Ok

Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi, Ticarethane Sokak No: 15 34110
Cağaloğlu, İstanbul/Türkiye
Tel: (0212) 511 53 03 - 513 87 51 - 512 30 46
Faks: (0212) 519 33 00
www.alfakitap.com info@alfakitap.com

Çin'de üretilmiştir. Printed in China.

KATKIDA BULUNANLAR

DAVID STUART DAVIES, DANIŞMAN EDİTÖR

David Stuart Davies polisiye yazarı, oyun yazarı ve editördür. Sherlock Holmes konusunda otorite kabul edilen Davies yedi Holmes romanı ve *Starring Sherlock Holmes (Titan)* kitabının da yer aldığı kurgu dışı eserler yazmış ve Baker Sokağındaki dedektifle ilgili sayısız derlemeyi yayına hazırlamıştır. En son Holmes romanı *Sherlock Holmes & The Devil's Promise (Titan)* adını taşır. II. Dünya Savaşı sırasında Londra'da görev yapan özel bir dedektif olan Johnny Hawke; Viktorya döneminde yaşayan bir "bulmaca çözücü" olan Luther Drake ve en yenisi *Innocent Blood* (Mystery Press) olan 1980'lerdeki roman dizisinin kahramanı Yorkshireli polis DI Paul Snow kendi dedektif kahramanlarıdır. Web sitesi www.davidstuartdavies.com'dur.

BARRY FORSHAW, DANIŞMAN EDİTÖR

Barry Forshaw, polisiye kurgu ve film konusunda İngiltere'nin önde gelen uzmanlarından biridir. *Nordic Noir, Sex and Film* ve *The Rough Guide to Crime Fiction* kitaplarının yazarıdır. *Death in a Cold Climate, British Gothic Cinema, Euro Noir* ve Keating ödüllü *British Crime Writing: An Encyclopedia* da diğer eserleri arasındadır. İtalyan sineması ve Stieg Larsson hakkında da kitaplar yazmıştır. Çeşitli ulusal gazetelerde yazmakta ve *Crime Time*'da editörlük yapmaktadır (www.crimetime.co.uk).

DAVID ANDERSON

David Anderson, Londra'daki University College'da İngiliz Dili bölümünde çalışmalar yürüten bir araştırmacıdır; şehrin edebiyatı ve sineması konusunda ihtisas yapmaktadır. *Review 31*'de kıdemli editor, Connell Guides'da kadrolu yazar ve Cob Gallery'de misafir yazardır.

JOLY BRAIME

Joly Braime magazin gazetecisi, rehber kitap ve web sitesi editörü ve finans kitaplarından Grinin Elli Tonu konulu makalelere kadar çok çeşitli konuları işlemiş bir serbest yazardır. 11 yaşındayken sahip olduğu *Sherlock Holmes Bütün Eserleri*'ni okuduğundan beri bir Holmes tutkunudur.

JOHN FARNDON

John Farndon yazar, oyun yazarı ve bestecidir. İngiltere'de Cambridge'deki Anglia Ruskin Üniversitesi'nde yazarların edebiyat öğrencilerine danışmanlık yaptığı projede görev yapmıştır. *Do You Think You're Clever?* ve *Do Not Open*'ın da aralarında bulunduğu birçok kitap yazmıştır. 2015'te Moskova Politeknik Festivali'nde prömiyeri yapılan *Secret History of Objects* öykülerinin yaratıcısıdır.

ANDREW HERITAGE

Andrew Heritage kartografi, güncel gelişmeler, sanat, popüler kültür ve edebiyat tarihinde uzmanlaşan bir yayın danışmadır. *DK Atlas of World History, The Book of Codes, The Book of Saints, The Rough Guide to Crime Fiction* ve *Great Movies*'in de aralarında bulunduğu yüzü aşkın kitabı yayına hazırlamış ve katkıda bulunmuştur.

ALEX WHITTLETON

Alex Whittleton edebiyat, yaşam tarzı, medya ve yemek de dahil birçok kurgu dışı konuda yazan profesyonel bir serbest yazardır. Akademik çalışması *Thomas Hardy Yearbook*'ta yayınlanmıştır ve Viktorya dönemi edebiyat ve kültürüne özel bir ilgi duymaktadır.

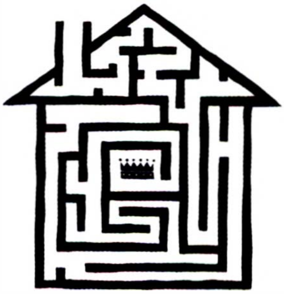
LIZ WYSE

Liz Wyse çok çeşitli tarihsel konular üzerine yazan ve son olarak Debrett için görgü kuralları ve modern görgü konulu çeşitli kitaplar kaleme alan yazar ve editördür. *The Times Atlas of World Archaeology* ve *The Historical Atlas of New York City* dahil birçok tarih atlasını yayına hazırlamıştır ve *The Guinness Book of World Records*'un baş editörüdür.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

İLK MACERALAR

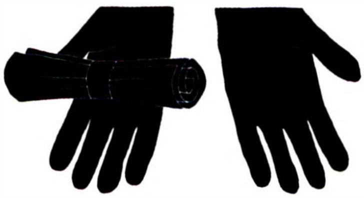
BÜYÜK DEDEKTİF

EFSANE GERİ DÖNÜYOR

HOLMES'UN SON SELAMI

SON ÇIKARIMLAR

SHERLOCK HOLMES'UN DÜNYASI

ÖNSÖZ

Çıkıntılı burunlu, avcı şapkalı, ağzında kıvrımlı bir pipo, zayıf bir adam silueti gösterdiğinizde dünyadaki herkes muhtemelen bunun Sherlock Holmes'u temsil ettiğini bilecektir. 1887'de Arthur Conan Doyle tarafından yaratılan dedektif çoktan beridir bir mit statüsü kazanmıştır ve kalabalık bir uluslararası kitleye sahiptir. Bu edebi figür hakkında diğerlerinden daha fazla kitap, film, oyun ve televizyon programı vardır.

Peki neden Sherlock Holmes? Bu karizmatik dedektifin ve sadık arkadaşı ve biyografi yazarının cazibesi nedir? Bu sorunun yanıtı basit değildir. Elbette ki bazı hazır cevaplar verilebilir. Holmes'un gizemli, eksantrik ve keskin zekalıdır ama yanılmaz değildir ve bu onu daha da büyüleyici kılar. Her dönemin ve her kuşağın kahramanı olduğunu kanıtlamıştır. Kanonda Watson'ın yazı hatalarından kaynaklanan anormallikler ve eksiklikleri araştıran Ronald Knox'un başlattığı neşeli bir akademik oyun vardır: belirli vakaların gerçek tarihini saptamak ve örneğin Watson'ın kaç kez evlendiği, Holmes'un hangi üniversiteye gittiği, Bayan Turner'ın kimliği ve Moriarty kardeşlerin her ikisinin de adının James olup olmadığı gibi bazı muğlak noktalar hakkında çözümler ve teoriler sunmak.

Holmes ve Watson arasındaki dostluk öykülerin başlıca cazibelerinden biridir. Soğuk, duygusuz (ama yine de "Boswell'i olmadan" yapamayan) Holmes ve sadık, hoşgörülü, cesur Watson çiftini bir araya getirmek Doyle'un ustaca bir hamlesidir. Orijinal öykülerin geçtiği dönem de okuma keyfi verir. Ne kadar menfur eylemler planlanırsa planlansın, dünyada hukuk ve düzenin en önde gelen savunucusunun işleri yoluna koymak için hazır beklediği bir dönemde ve caddelerinde faytonların dolaştığı, gaz lambalarının altı metreden fazlasını aydınlatamadığı sisler içindeki bir İngiltere'de geçer. Conan Doyle'un Baker Sokağı 221B'de ikamet eden efsanevi kahramanının eşliğinde sihirli bir çocukluğa döneriz. Sör Arthur'un kendisi öykülerin "yarı yetişkin olan çocuğa ve yarı çocuk olan yetişkine" hitap etmek için yazıldığını söylemiştir. Okuyucular bu muhteşem öykülere dalarken, günümüzün prangalarından kurtulur ve bir kez daha "oyunun başladığını" bilerek karanlık caddelerde faytonla ilerlemenin heyecanını duyar.

Elbette ki edebi Holmes, karakterin dramatize edilmiş çok sayıdaki versiyonunda harikulade bir biçimde tamamlanır. Film, televizyon, sahne ve radyo versiyonları Doyle'un usta dedektifinin cazibesini artırıp geliştirmiştir. Bunlar merak uyandıran yeni vizyonlar ve bakışlar sunmuş ve Holmes'un ve dünyasının büyüleyici yeni boyutlarını gözler önüne sermiştir.

Sherlock Holmes'u ilk olarak 11 yaşındayken okul kütüphanesinin raflarında rastladığım *Baskerville'lerin Köpeği* kitabıyla tanımıştım. Aynı tarihlerde televizyonda Rathbone filmleri oynuyordu. Bu kitapta birlikte çalıştığımız Barry Forshaw da başta *Ölüm İncisi* olmak üzere Rathbone filmleri aracılığıyla Holmes'un dünyasına giriş yaptığını anlattı. Edebiyat ve sinemanın bu etkili harmanı, beni tüm hayatım boyunca Holmes'a esir etti; sayfalar ve ekranın bu birleşimi, kalabalıkları Baker Sokağındaki o kutsal kapının önüne çeken çarpıcı bir karışım olmayı sürdürüyor.

Conan Doyle'un Holmes'u yaratırken bize rakamlara göre boyanmak için tasarlanmış olanlara benzer bir adam resmi sunduğunu düşünmüşümdür. Bir başka deyişle eksik bir portredir ve eksik olan kısımları bakış açılarımıza göre tamamlayıp kişiselleştirilmiş bir kahraman yaratabiliriz. Bu kitap işte bu boşlukların birçoğunu doldurur: Miti açıklamaya, incelemeye ve yorumlamaya çalışır ve Neden Sherlock Holmes sorusuna mümkün olabildiğince yaklaşır. Sherlock hakkındaki zengin ve büyüleyici bir incelemedir.

David Stuart Davies
Danışman Editör

GİRİŞ

Şu silueti düşünün: avcı şapkası, kemerli burun, pipo. Sör Arthur Conan Doyle'un Sherlock Holmes'u tek kelimeyle tüm polisiye kurgunun en ünlü figürüdür. Dahası Batı dünyasında ve ötesinde en çok tanınan kurgu kahramanlardan biridir. Dedektif kurgu janrında edebi öncüllerine bir şeyler borçlu olsa da Sherlock Holmes kendisinden sonraki neredeyse tüm kurgusal dedektiflerin şablonudur. Ona öykünmeye çalışmayanlar bile bariz bir biçimde farklı şeyler yapmak zorunda kaldığından, deprem gibi bir etki yaratmıştır.

Baker Sokağı 221B'deki evin odalarını sadık bir vakanüvis olan Dr. John H. Watson'la paylaşan zeki, sabırsız, tümdengelimli akıl yürütme ustası, günümüzde de genç ve hırslı yazar Conan Doyle'un onu yarattığı zamanki kadar popülerdir. Şüphesiz Sherlock Holmes tüm çağların bir figürüdür ve bu kitap dedektifi tüm yönleriyle anmayı amaçlar.

İlk İlhamlar

Amerikalı yazar Edgar Allan Poe fiilen dedektif kurgu formatını yaratan öykü dizisinde Holmes öncesi başkahraman C. Auguste Dupin hakkında yazarken, mesafeli hafiyesi Dupin'i gözlem, mantık ve etraflıca düşünmekten faydalanmasını ve bunları yaparken ustalığını dehşete kapılmış bir isimsiz anlatıcıya sergilemesini sağlamıştır. Bu aslında tam geliştirilmemiş bir Holmes formülüdür.

Conan Doyle, "Morgue Sokağı Cinayetleri" (1841) gibi Poe öykülerinin sıkı bir takipçisi olarak Dupin'den çeşitli kavramları ödünç alıp onları Poe'nun hayal ettiğinden çok daha ötelere geliştirmiştir. Edinburgh Üniversitesindeki karizmatik hocası Dr. Joseph Bell'den de etkilenen Conan Doyle kırk yılı aşkın bir süre zarfında Büyük Dedektif hakkında her biri atmosfer ve özgünlükle dolu öyküler ve romanlar yazarak ölümsüz bir kanon yaratmıştır. Conan Doyle, Holmes'a öylesine tutkun bir okur kitlesi oluşturmuştur ki yazarın artık bıktığı karakteri öldürme çabası ("Son Muamma" adlı kısa öyküsü, s. 142-147) ülke çapında öfkeyle karşılanmıştır.

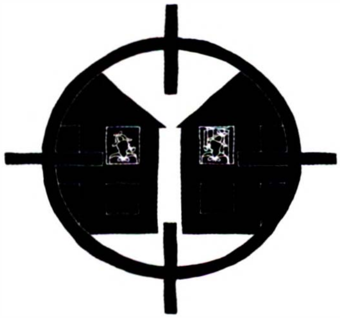
> Hiç kimse… suçun tespitine benim kadar çok soruşturma ve doğal yetenek katmamıştır.
>
> **Sherlock Holmes**
>
> ***Kızıl Bir Soruşturma*** **(1887)**

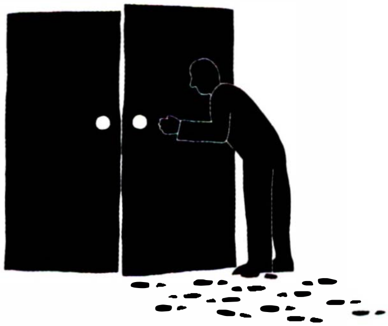
Yazar İş Başında

Conan Doyle'un kendi hayatı da, özellikle spiritüalizme duyduğu ilginin gittikçe ön plana çıktığı son yıllarında, çoğu zaman tuhaf kurgusundaki her şey kadar dikkat çekicidir. Sherlock Holmes'ta yarattığı karaktere karşı duyguları herkesçe bilindiği gibi karmaşıktır. O dönemdeki meşhur bir Punch karikatürü, yazarı büyük dedektife zincirlenmiş bir biçimde göstermiştir ve Conan Doyle ünlü baş kahramanının dışında bir şeyle hatırlanmaya dönük boşa çıkan arzusunu sık sık dile getirmiştir. Fakat Conan Doylu'ı kendi çağının en ünlü yazarlarından biri yapan, kendi tercih ettiği tarihsel kurgu değil Sherlock Holmes olmuştur.

Ünlü İkili

Dedektifinin büyüleyici dehasının dışında, Conan Doyle'un Sherlock Holmes öyküleri ve romanlarındaki en kalıcı başarısı mantıklı hafiye ve kendi meslektaşı Watson (okuyucunun bir vekili) arasında

kurduğu ilişkidir. Doyle bunu çok tatmin edici bir şeye dönüştürür. Öykü ve romanların okuma keyfinin büyük bir kısmı olay örgülerinin şaşkınlık verici açımlamaları kadar Holmes ve Watson arasındaki etkileşimden kaynaklanır.

Holmes Kâğıt Üzerinde

Sherlock Holmes Kitabı yalnızca 56 kısa öyküden oluşan kanonik seçkinin tamamını ve elbette ki en ünlüsü *Baskerville'lerin Köpeği* olan dört unutulmaz romanı incelemekle kalmaz, aynı zamanda Conan Doyle'un Holmes dışındaki eserleriyle beraber yazarın hayatı ve karakteri de dahil olmak üzere Holmesçu her şeye dedektifin tüm vakalarında faydalandığı adli tetkiki uygular.

Kanonun Ötesinde

Holmes öykü ve romanlarının asıl kanonu dedektifin popülerliğinde başlıca unsur olmaya devam etse de, Holmes ve Watson'ın karakterler olarak sonsuz ve süregelen esnekliği onları bugün bile Agatha Christie'nin Hercule Poirot gibi Holmes'a öykünen karakterlerin rekabet edemeyeceği şekilde birçok yeniden yoruma açık ve elverişli kılmıştır.

Karakterin uzun ömürlülüğünün bir nedeni de sahne, film ve televizyonda dramaya uyarlandığında çok esnek bir cazibe taşımasıdır. Aktörler büyüteç, pipo ve keman alıp kendilerini 221B Baker Sokağının sıcak karmaşanının içine bırakmaktan çok hoşlanır. İlk canlandırmalardan en son olarak 21. yüzyılda Sherlock Holmes'un çok başarılı bir modern uyarlamasında başrolde oynayan Benedict Cumberbatch'a kadar Holmes pelerinini kuşanan bütün önemli aktörler övgüyle karşılanmıştır.

Bu sayfalarda, büyük dedektifin Conan Doyle dışındaki yazarlar tarafından anlatılan maceralarını da bulacaksınız. Bu yan ürünler, Conan Doyle daha hayattayken ortaya çıkmaya başlamıştır ve uygulayıcılar arasında yazarın oğlu Adrian Conan Doyle da vardır. Yıllar içerisinde kanondaki eserlerin yeniden anlatımından, dedektifin vakalarının tamamen yeniden kurgulanmasına kadar birçok Holmes pastişi yapılmıştır. Conan Doyle'un polisiye kurgu janrı üzerindeki etkisi ve Holmes öykülerinin Viktorya dönemi İngiltere'sinin tarihsel ve toplumsal yönleri, 19. yüzyıl kriminolojisi ve adli soruşturmaları, mantıksal düşünme ve çıkarım bilimi ve yöntemleri hakkında sunduğu kavrayışlar da diğer inceleme alanlarıdır.

Büyük Dedektif

Kısacası *Sherlock Holmes Kitabı*, Holmes diyarının tüm yönleri hakkında eksiksiz bir kılavuz sunar. Conan Doyle'un en büyüleyici yaratısı Büyük Dedektif Sherlock Holmes'u kutsar.

Barry Forshaw ve
David Stuart Davies
Danışman Editörler

> Olanaksızı eledikten sonra geriye kalan şey, *her ne kadar olası görünmese de*, doğru olmalıdır.
>
> **Sherlock Holmes**
> ***Dörtlerin İşareti* (1890)**

ÇELİK KADAR SAĞLAM, BIÇAK KADAR KESKİN

SÖR ARTHUR CONAN DOYLE

Arthur Ignatius Conan Doyle, 22 Mayıs 1859'da Edinburgh'da dünyaya gelmiştir. Annesi Mary Foley İrlanda kökenlidir; Northumberland'in etkili Percy ailesine ve oradan da Plantagenet hanedanına kadar soyağacının izini sürebilmiştir. Mary'nin küçük Arthur'a anlattığı tarih, macera ve kahramanlık öyküleri onun daha sonraki yazarlık kariyerinin ilham tohumlarını ekmiştir. Arthur'un onuncu çocuk olduğu kalabalık ailesinde hayat annesi için zorluklarla dolu olmuştur: Mary, devlet memuru olan ve bazen de ressamlık yapan ihtirassız eşi Charles Altamont Doyle'un mütevazi geliriyle aileyi geçindirmeye çalışmıştır. Epilepsi krizlerinin yanı sıra depresyon ve alkolizme meyilli olan Charles en sonunda 1893'te bakım evine konulmuştur.

Eğitim ve Etkiler

Arthur'un bunaltıcı aile ortamından kurtulabilmesine yardımcı olmak için Bayan Doyle onu Lancashire'ın ücra bir bölgesindeki katı bir Cizvit yatılı okulu olan Stonyhurst Koleji'ne göndermeye yetecek kadar para arttırabilmiştir. Doyle bu eğitim kurumunda dini inançlarını sorgula-

> Kitaplara duyulan aşk… tanrıların en seçkin armağanları arasındadır.
> **Arthur Conan Doyle**
> ***Through the Magic Door* (1907)**

Conan Doyle, 1920'lerin sonunda ailesinin New Forest, Hampshire'daki kır evi olan Bignell Wood'un bahçesinde çalışırken görülüyor.

maya başlamış ve 1875'te okuldan ayrıldığı tarihten itibaren Hıristiyanlığı şiddetle reddetmiştir. Hayatı boyunca başka bir inanç arayışına girmiştir; bu arayış onu sonunda spiritüalizme yönlendirmiştir. Yine Stonyhurst'ta Moriarty adındaki öğrenci arkadaşıyla tanışmıştır; daha sonra eserlerinde bu adı etkili bir biçimde kullanacaktır. Conan Doyle her zaman için karşılaştığı bilgiler, fikirler ve kavramları ileride kullanabilme olasılığını göz önünde bulundurarak titizlikle seçip saklamıştır.

Avusturya'da Feldkirch kentinde Cizvitlerle bir yıl daha çalıştıktan sonra Conan Doyle, Edinburgh Üniversitesinde tıp eğitimi almayı tercih ederek sanata meyilli ailesini şaşırtmıştır. 1876'dan 1881'e kadar süren tıp eğitiminde daha sonra karakterleri için model alacağı iki profesörle tanışmıştır. *Memories and Adventures* (1924) adlı otobiyografisinde "Süryani sakalı, güçlü sesi, kocaman göğsü ve alışılmamış tarzıyla" Profesör Rutherford'u betimler: Conan Doyle bu karakteristikleri daha sonra ünlü bilim kurgu romanı *Kayıp Dünya*'nın (1912) ana karakteri olan renkli Profesör George Edward Challenger'a atfedecektir. Hastalarının geçmişi ve koşulları hakkında çıkarım yapma yöntemi neredeyse mucizevi görünen Dr. Joseph Bell'le Doyle'un ilişkisi daha da önemlidir. Sherlock Holmes'un model ve ilhamı burada yatar ve *Sherlock Holmes'un Maceraları* (1892) adındaki Holmes kısa öykülerinin ilk seçkisinin "Eski Öğretmenim Joseph Bell'e" ithaf edilmiş olması ilginçtir. Conan Doyle'un Bell'i evde eksikliğini hissettiği bir baba figürü gibi gördüğü söylenmiştir.

1891'de yayım hayatına başlayan *Strand Magazine* çok popüler Sherlock Holmes öyküleri de dahil olmak üzere resimli kısa öyküler yayımlayan bir aylık dergidir.

Üniversitedeyken harçlarını ödemek ve annesinin aileyi geçindirmesine katkıda bulunmak için Conan Doyle birçok yarı zamanlı işte çalışmıştır: Birmingham, Sheffield ve Shropshire'da sağlık memuru olarak görev yapmıştır. Hatta Kuzey Kutbu kayınlarındaki bir balina avı gemisinde doktorluk yapmıştır. Bu deneyim de özellikle "Kutupyıldızı'nın Kaptanı" (1890) ve "Kara Peter" (s. 184-85) adındaki hayalet öyküleri için malzeme sağlamıştır.

Doktorluktan Yazarlığa

Conan Doyle 1882'de mezun olduktan sonra Edinburgh Üniversitesinden arkadaşı Dr. George Turnaville'le birlikte Plymouth, Devon'da bir muayenehanenin ortağı olmuştur. Budd eksantrik ve dengesiz bir adamdır ve ortaklık çok geçmeden sona ermiştir. Conan Doyle bavullarını

1859

22 Mayıs'ta **Edinburgh**'da Charles Altamont ve Mary Foley'nin çocuğu olarak **doğar.**

1876

Tıp okumak için **Edinburgh Üniversitesine** kaydolur ve Holmes'un başlıca ilhamı olan **Dr. Joseph Bell**'le tanışır.

1883

Southsea'de kendi **muayenehanesini** açar.

1885

Bir hastasının kız kardeşi olan **Louise** Hawkins'le ("Touie") **evlenir.**

1887

İlk Sherlock Holmes romanı *Kızıl Bir Soruşturma* yayımlanır.

1891

İlk Holmes kısa öyküsü **"Bohemya'da Skandal" *Strand Magazine***'de yayımlanır.

1897

Jean Leckie'yle tanışır ve **ona âşık olur.**

1900

II. Boer Savaşı'nda (1899-1902) İngiliz birliklerine **tıp hizmeti vermek için** Güney Afrika'ya gider.

---

toplayıp Southsea, Hampshire'da kendi başına bir muayenehane açmıştır. Bu tarihe kadar da kurgu yazmayı denemiş ve birkaç kısa öyküsünü yayımlatmıştır, ama asıl olarak Southsea'deyken yazar olarak başarıya ulaşmak için daha kararlı bir biçimde davranmıştır. Muayenehanesini yavaş yavaş geliştirirken, bir dedektif öyküsü yaratmayı düşündü: Öykü Sherrinford Holmes adındaki baş kahramanın Joseph Bell tarzında akıl yürüterek bir suç vakasını çözmesini anlatıyordu. *Memories and Adventures*'ta Doyle şu ifadelere yer vermiştir: "Dedektif öyküleri okuyunca, neredeyse her vakanın şans eseri çözüme kavuşturulmasına şaşırdım. Kahramanın vakayı Dr. Bell'in tedavi yönetimine benzer biçimde ele aldığı ve bilimin romansın yerini aldığı bir öykü yazmayı denemeliyim diye düşündüm." Bu düşünce *Kızıl Bir Soruşturma* (s. 36-45) romanında somutlaşmış ve Sherrinford'un Sherlock olmasıyla birlikte bir efsane doğmuştur. Eser 1887'de *Beeton's Christmas Annual*'da yayımlanmıştır; Conan Doyle 25 pound gibi cüzi bir ücret almış ve bunun karşılığında tüm telif haklarını devretmiştir.

Kızıl Bir Soruşturma yayımlandıktan sonra Conan Doyle dikkatini tarihsel kurguya yöneltmiştir; bu annesinin öykülerinin ve Sör Walter Scott'ın eserlerine duyduğu hayranlığın ilham verdiği ilk göz ağrısıdır. Bunun sonucunda Monmouth İsyanı'na dayalı bir öykü olan *Micah Clarke* (1889) ortaya çıktı. Conan Doyle büyük bir eleştirel ve mali başarıya ulaşan bu kitabın ardından geleceğinin yazarlıkta yattığına ikna olmuştur.

ABD merkezli *Lippincott's Magazine*, 1890'da ikinci bir Sherlock Holmes romanı yazmasını isteyince, Doyle bir aydan daha kısa bir sürede *Dörtlerin İşareti*'ni (s. 46-55) yazmıştır. Bununla birlikte, Holmes karakterinin asıl olarak geniş kitlelerle buluşması 1891'de *Strand Magazine*'in 12 kısa öyküden oluşan (daha sonraki adıyla *Sherlock Holmes'un Maceraları*) dizisini yayımlamaya başlamasıyla gerçekleşmiştir. İlk önce *Strand Magazine*'le temas kuran Conan Doyle olmuştur: "Bir tek karakterin maceralarının anlatıldığı bir dizinin, okuyucuların ilgisini çekmesi durumunda onları dergiye bağlayacağını düşündüm." Tam olarak öyle

1902
Boer Savaşı'nı halkı çıkaran bir kitapçık yazdığı ve çatışmalarda tıp hizmeti verdiği için **şövalyelik nişanı alır.**

1906
Louise 4 Temmuz'da **tüberkülozdan ölür.**

1907
18 Eylül'de "sevgili arkadaşı" **Jean Leckie'yle evlenir.**

1912
İlk **Profesör Challenger** öyküsü ***Kayıp Dünya*** yayımlanır.

1917
Son Selam seçkisi kitap formunda yayımlanır.

1918
En büyük oğlu Kingsley 18 Ekim'de ölür.

1922
Doyle'un **spiritüalizminin** doruğunda **"Perilerin Gelişi"** yayımlanır.

1924
Memories and Adventures adlı otobiyografisini yayımlar.

1930
7 Temmuz'da Windlesham, Surrey'deki **evinde ölür.**

olmuştur. Baker Sokağında ikamet eden dedektifin ilk olarak "Bohemya'da Skandal" (s. 56-61) öyküsüyle *Strand Magazine*'de yer aldıktan sonra altı ay boyunca derginin başlıca cazibe unsuru Holmes'un yeni maceraları olmuştur.

Evlilik ve Bir Mola

Tam bu sırada 1885'te Conan Doyle hastalarından birinin kız kardeşi Louise Hawkins'le ("Touie") evlenmiştir. Louise'in sürekli hastalığı nedeniyle sorunlu bir birliktelikleri olmuştur. Çift 1891'de Conan Doyle'un edebiyat dünyasına daha yakın olabilmesi için Southsea'den Londra'nın güneydoğusundaki South Norwood'daki Tennison yoluna taşınmıştır. Fakat Mary (1889) ve Kingsley (1892) adında iki çocuk dünyaya getirdikten sonra Louise'e tüberküloz teşhisi konmuştur; sağlığı hızla kötüleşmiş ve hayatının geri kalanını yatalak olarak geçirmiştir. Conan Doyle temiz havanın Louise'in sağlığına iyi geleceğini düşündüğünden çift 1894'te Londra'dan ayrılarak yeni bir eve –Hindhead, Surrey'de Undershaw– taşınmıştır.

Conan Doyle ilk Holmes öyküleri dizisinin başarısına rağmen eserinden hızla sıkılmıştır ve ikinci bir öykü dizisi için daha yüksek bir ücret teklif edilmesine karşı koyamasa da bunun son olması gerektiğini düşünmüştür. Daha kıymetli bir uğraş olarak gördüğü ve kendisine ciddi bir yazar olarak daha büyük bir şöhret getireceğine inandığı tarihsel kurgu yazmaya daha çok zaman ayırmak istemiştir.

1893'te Louise'le birlikte İsviçre'ye gitmiştir. Oradayken Reichenbach şelalelerini ziyaret etmiş ve "onunla birlikte banka hesabını da gömecek bile olsa" buranın "zavallı Sherlock'a layık bir mezar olacağına" karar vermiştir. *Sherlock Holmes'un Anıları* (1893) adını taşıyan ikinci seçkisinin son öyküsünde kahramanını suçlu deha Profesör Moriarty'nin kollarına dolanmış bir biçimde Reichenbach şelalelerinin derinliklerine yollamıştır.

Holmes'u ölüme göndermesinin uyandırdığı geniş tepkileri görmezden gelerek, Naiplik döneminde geçen bir hikâye (*Rodney Stone*, 1896), Napolyon savaşları hakkındaki bir roman (*Uncle Bernac*, 1897) ve birçok kısa öyküyü içine alan çok çeşitli yazma projelerine odaklanmıştır.

Conan Doyle'un Favori Öyküleri

1927'de *Strand Magazine* okurlarına Conan Doyle'un favori Sherlock Holmes öykülerinin hangileri olduğunu sorarak bir yarışma başlatmıştır.

Conan Doyle, *Strand* dergisinde "Listemi Nasıl Oluşturdum" başlıklı yazısıyla tercihlerini duyurmuştur. *Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*'ndan öykülerin hiçbiri henüz bir kitap olarak yayımlanmamış oldukları için listede yer almaya elverişli değildir. Fakat en çok sevdiği öyküler listesine bu seçkiden "Aslan Yelesi" ve "Meşhur Müşteri" öyküleriyle başlamıştır.

Listenin kesin hali şu şekildedir: ilk olarak orijinal olay örgülerinden dolayı "Benekli Şerit," "Kızıl Saçlılar Kulübü" ve "Dans Eden Adamlar" ve sırasıyla "Holmes'a gerçek anlamda derinlik katan tek hasım," "olağandan daha fazla kadın ilgisi" ve "Holmes'un sözde ölümünü açıklamak gibi zor bir göreve" yer veren "Son Muamma," "Bohemya'da Skandal" ve "Boş Ev".

Daha sonra dramatik anları nedeniyle "Beş Portakal Çekirdeği" ve "Manastır Okulu"; "yüksek diplomasi ve dolantısı" nedeniyle " "İkinci Leke" ve "amansız ve yeni" olduğu için "Şeytan Ayağı" öykülerini seçmiştir. Holmes'un "çocukluk yıllarını açıklayan ve "ona ek bir ayrıcalık kazandıran tarihsel bir dokunuş" içeren "Musgrave Töreni" de bu listede kendine yer bulmuştur. Son olarak Holmes'un belki de ustalığını en çok sergilediği" "Reigate Soyluları" listeye eklenmiştir.

Hem yazarlık itibarı hem de serveti arttıkça, Conan Doyle toplum hayatına ve edebiyat sahnesine gittikçe daha çok dahil olmuştur. Seçkin dostları ve tanıdıkları arasında tıpkı kendisi gibi unutulmaz karakterler yaratan yazarlar da vardır: Bram Stoker (*Dracula*); J.M. Barrie (*Peter Pan*); Robert Louis Stevenson (*Dr. Jekyll ve Mr. Hyde*) ve Oscar Wilde (*Dorian Gray*).

Savaş ve Diriliş

Conan Doyle, Boer Savaşına (1899-1902) aktif bir biçimde katılarak Güney Afrika'da Bloemfontein'daki Langman sahra hastanesinde dehşet verici koşullarda görev yapmış ve cepheyi ziyaret etmiştir. Daha sonra savaşın tarihini ve İngiliz ordusunun hareketlerini haklı çıkaran bir kitapçık yazmıştır.

Yüzyılın dönümünde Conan Doyle yeni bir gizem öyküsünün olay örgüsünü şekillendirmiştir: *Baskerville'lerin Köpeği* (s. 152-61). Öykünün iskeletini gazeteci arkadaşı Fletcher Robinson'un yardımıyla kurduktan sonra, dedektifi oynayacak bir ana karaktere ihtiyaç duyduğunu fark etmiş ve Sherlock Holmes'u hayata döndürmüştür. Roman 1889'da yani Holmes'un Reichenbach şelalelerindeki ölümünden iki yıl önce geçer. İlk olarak k *Strand Magazine*'de tefrika halinde yayımlanan roman 1902'de kitap olarak okuyucuyla buluşmuştur. Aynı yıl Conan Doyle'a Boer Savaşı hakkındaki kitapçığı ve cephedeki hizmeti nedeniyle şövalyelik nişanı verilmiştir, ama birçok kişi Sherlock Holmes'u hayata döndürdüğü için bu onura layık görüldüğüne inanmıştır. 1904'ten itibaren yüklü ücret teklifleri almış ve daha çok Holmes kısa öyküsü yazmaya başlamıştır.

Conan Doyle 1920'lerde ikinci eşi Jean ve çocuklarıyla (soldan soğa Lena Jean, Denis ve Adrian) ABD yolunda.

1920'lerde, sihirbaz ve zincirden kurtulma gösterisi yapan bir yıldız olan Houdini sahte ruhani güçler ve medyumlarla ilgili gösteriler sahnelemiştir. Conan Doyle'la çok samimi olsalar da bir seans yüzünden araları açılmıştır.

İkinci Evlilik

Conan Doyle'un Louise'le ilişkisi tutkulu bir aşktan çok, güçlü bir dostluktur ve Doyle ancak Jean Leckie'yle tanıştıktan sonra romantik sevginin duygusal gücünü tam olarak deneyimleyebilmiştir. Kendisinden 14 yaş küçük olan bu çekici İskoç kadınla ilk olarak 1897'de karşılaşmış ve ona sırılsıklam âşık olmuştur. Jean'a karşı hislerini annesine itiraf etmiş ve aşkını anlattığı yakın arkadaşları konu hakkında ikiye bölünmüştür: Conan Doyle'un eniştesi E. W. Hornung (Raffles dedektif öykülerinin yazarı) sadakatsizlik olarak gördüğü bu duruma öfkelenmiştir. Buna karşın Conan Doyle, Louise'e fiziksel olarak ihanet etmemiştir. Kişisel şövalyelik anlayışı, Jean'la ilişkisini cinsel boyutlara taşımasının önüne geçmiştir. Yine de bu durum Conan Doyle'un omuzlarına psikolojik bir yük bindirmiş olmalıdır. Yatalak eşine düşkünlüğü ve vazife duygusu Doyle'u eşinin yanında tutarken, Jean'a tutkusu hem kalbine hem de zihnine işkence çektirmiştir.

Conan Doyle, Louise 1906'da öldükten bir yıl sonra Jean'la evlenmiştir. Evlendikten kısa bir süre sonra yeni bir eve taşınmışlardır: Crowborough, Sussex'teki Little Windlesham. Mutlu bir evlilikleri olmuş ve Jean üç çocuk dünyaya getirmiştir: Denis (1909), Adrian (1910) ve Lena Jean (1912).

Adaletin Yanında

Conan Doyle bu dönemde Warwickshire'da at ve sığırları sakatlamakla itham edilen George Edalji adındaki bir Parsi'nin masumiyetini kanıtlamak için kişisel bir mücadeleye girişmiştir. Conan Doyle dedektif kahramanının yöntemlerini kullanarak Edalji'nin zayıf görme gücü nedeniyle hayvanlara vahşi saldırılar gerçekleştiremeyeceğini kanıtlayabilmiştir. (Bu vakadan etkilenen yazar Julian Barnes 2005 yılında *Arthur & George* adlı tarihsel romanında bu öyküyü yeniden anlatmış ve Barnes'ın eseri 2015 yılında dramatize edilerek televizyonda yayımlanmıştır.)

Conan Doyle'un adaletsizlik olduğunu düşündüğü başka vakalarla da ilgilenmiştir. Doyle'un ahlaki ölçütleri, onu yanlış hüküm-

lerin verildiğine inandığı meseleleri araştırmaya yöneltmiştir. Özellikle I. Dünya Savaşı'nda vatana ihanetle suçlanan Roger Casement'in idam cezasının affedilmesi için kampanya yürütmüş, ama başarılı olamamıştır. Benzer bir biçimde cinayetle itham edilen Alman Yahudisi Oscar Slater'in masumiyetini savunmuştur: Conan Doyle'un çabaları sayesinde Slater ömür boyu hapis cezasının 18 yılını hapis yattıktan sonra 1927'de sonunda serbest bırakılmıştır.

Spiritüalizm

1914'te I. Dünya Savaşı patlak verince Conan Doyle, İç Güvenlik Kuvveti'nin öncüsü olan yerel bir gönüllü birliğin oluşturulmasına aracılık etmiş ve savaş muhabirli olarak cepheleri ziyaret etmiştir. Belki de sayısız gencin anlamsızca katledilmesine tanık olmak Doyle'un spiritüalizme ilgisini canlandırmıştır. Doyle 1916'da hayatının son yıllarını bu inancın geliştirilmesine adaması gerektiğine kanaat getirmiştir. Oğlu Kingles'in

> İnsanın ruhu ve aklı kendisinindir ve insan onlar nereyi işaret ediyorsa oraya gitmelidir.
>
> **Arthur Conan Doyle**
> ***The Scotsman*'a Mektup (October 1900)**

1918'de Somme savaşında yara aldıktan sonra zatürreye yakalanarak 26 yaşındayken trajik bir biçimde ölmesi de Doyle'un bu kararını pekiştirmiş olmalıdır.

Doyle hayatının son on yılında zaman ve enerjisinin büyük bir kısmını Avustralya, ABD, Kanada ve Güney Afrika'da spiritüalizm konusunda konferanslar vermeye ayırmıştır. Medyumları sınarken dikkatli ve titiz davranmıştır, ama aldandığı durumlar da olmuştur ve Doyle'u eleştirenler bu vakaları onun saflığının bir göstergesi olarak değerlendirmiştir. İki küçük kız Cottingley, Yorkshire'da evlerinin yakınlarındaki küçük bir sulak vadide gördükleri perilerin fotoğrafını çektiklerini iddia ettiğinde, önde gelen bir Teosofist olan Edward Gardner'la birlikte bu fotoğrafların gerçek olduğunu ilan eden Conan Doyle şüphesiz kolayca aldatılabilen biri olarak görünmüştür.

Conan Doyle'un spiritüalizm saplantısı ve ölümden sonra bir hayatın kanıtını arayışı, kendisi gibi bir spiritüalist olan sihirbaz Harry Houdini'yle kısa bir arkadaşlık kurmasına yol açmıştır. Arthur'un eşi Leydi Jean Conan Doyle'un medyum vazifesi üstlendiği bir seansın ardından Doyle ve Houdini'nin yolları ayrılmıştır. Bu seansta anlaşıldığına göre Houdini'nin ölü annesinden yazılı bir mesaj alınmıştır. Annesi bir Macar Yahudisi olduğundan ve tek kelime İngilizce konuşmayı veya yazmayı bilmediğinden, Houdini bu seansı sahte olarak nitelendirmiştir. Daha sonra bu olay hakkında alaycı bir yazı kaleme alarak Doyle'la bağını tamamen koparmıştır.

Uygun Bir Son

Spiritüalist gezintiler meşakkatli ve fiziksel olarak yorucu olduğundan Conan Doyle'un sağlığı da kötüye gitmiştir. Artık altmışlı yaşlarının sonundadır, ama görünüşe göre ilerleyen yaşını hiç dikkate almamıştır. 1929'da göğsünde ciddi ağrılar oluşmuş ve anjin teşhisi konmuştur. Doktorlar tüm spiritüalist konferanslarını iptal etmesini

1917'de iki küçük kızın düzmece "Cottingley Perileri" fotoğrafları Conan Doyle da dahil birçok kişiyi perilerin varlığına inandırmıştır. Kızlar dergilerden kestikleri çizimleri şapka iğneleriyle yerlerine tutturmuştur.

Yeni Bir Holmes Öyküsü mü?

2015'te İskoçya'daki Selkirk kentindeki bir tavan arasında yeni bir Sherlock Holmes öyküsü keşfedilmiştir. "Sherlock Holmes: Discovering the Border Burghs and, by deduction, the Brig Bazaar" adındaki öykü Conan Doyle tarafından *Book o' the Brig* adlı kısa öyküler seçkisinin parçası olarak 1904'te yazılmış olabilir (ama henüz bu doğrulanmamıştır). Kitapçık 1902 yılında sel baskınında yıkılan bir köprüyü yeniden inşa etmek amacıyla para toplamak için basılmıştır. Conan Doyle, Selkirk'i düzenli olarak ziyaret etmiştir ve kent sakinlerinin kaynak yaratma çabalarına bir öyküyle katkıda bulunmuş olabilir. Bu dönemde politikayla da ilgilenmiş ve Liberal Birlikçi olarak parlamento seçimlere katılmıştır.

Bu öyküde Holmes, gözlem ve çıkarım gücünü kullanarak Watson'ın yeniden inşa edilecek köprüye kaynak yaratmak amacıyla düzenlenen kermese katılmak için yolculuk hazırlıkları yaptığını tahmin eder. Tipik Holmesçu tarzda, Watson ona planlarından söz etmese de dedektif "eylemlerinin zihninden geçenleri ele verdiğini" söyler.

tavsiye etmişse de Doyle verdiği taahhütleri yerine getirmeyip kitleleri hayal kırıklığına uğratmak istememiştir. Albert Hall yolculuğunda ciddi bir kriz geçirmiş ve sonrasında fiziksel efor sarf etmesi tümüyle yasaklanmıştır. Kısa bir süre sonra evinin koridorunda yüzükoyun yığılmış halde bulunmuştur; elinde bir tek beyaz kardelen vardır. Penceresinden çiçekleri görmüş ve hasta yatağından kalkarak onlardan birini almaya gitmiştir.

Conan Doyle ölümünün yaklaştığını hissetmiştir. Ölümünden birkaç gün önce şunları yazmıştır:

> Annemin ve babamın birbirlerine her zaman duydukları bağlılık, bildiğim en harikulade şeylerden biriydi.
>
> **Adrian Conan Doyle**
> ***New York Times* (8 Temmuz 1930)**

"Okurlar birçok macera yaşadığımı takdir edecektir. Şimdi beni en büyük ve en görkemli macera bekliyor." Ailesine yatakta ölüp gitmek istemediğini söylemiş ve onların yardımıyla pencereden Sussex'in kırlarına bakabileceği bir koltuğa geçmiştir. 17 Temmuz 1930 sabahında aile üyelerinin çevrisinde toplandığı o koltukta ölmüştür. Son sözleri sevgili Jean'ına hitaben "Sen harikuladesin" olmuştur. Windlesham'daki evinin bahçesine gömülmüştür, ama daha sonradan Minstead'de yakınlardaki bir kilise mezarlığına aktarılmıştır. Mezar taşında "Çelik Kadar Has, Kılıç Kadar Keskin" yazmaktadır.

Çok Parçalı Bir Adam

Sör Arthur Conan Doyle hayatının tüm alanlarında dikkate değer bir adam olmuştur. Edebi ürünleri belki de 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başında yaşamış diğer her yazardan daha geniş bir okur kitlesine ulaşmıştır; dedektif öykülerinin yanı sıra şiir, oyunlar, aile dramaları, doğaüstü hikâyeler, deniz öyküleri, tarihsel romanslar, tıbbi hikâyeler ve çeşitli spiritüalist makaleler kaleme almıştır.

Önemli bir yazar olmasının dışında güçlü kişisel vizyonlar, tutumlar ve fikirlere sahip zeki, enerjik, yenilikçi bir adamdır: 20. yüzyıl insanı görünümüne sahip bir Viktorya dönemi insanıdır. Tutkusu onu çok çeşitli etkinliklere yöneltmiştir: Başarılı olamasa da parlamento üyeliğine aday olmuş, MMC'de kriket oynayıp bir keresinde ünlü oyuncu W. G. Grace'in fırlattığı topu yakalamıştır; İsviçre'de kros kayağını desteklemiştir; ilk araba sahiplerinden biri olmuştur; fotoğrafçılığa büyük ilgi duymuş ve *The British Journal of Photography* dergisine konuyla ilgili makalelerle katkıda bulunmuştur; elbette ki bir doktordur ve bu unvanına diğer hepsinden daha çok değer vermiştir. Bu kadar çarpıcı ve büyüleyici yeteneklere sahip bir yazarın en ünlü edebi eseri olan Sherlock Holmes'un da benzer bir biçimde göz kamaştırması şaşırtıcı değildir.

İkinci eşi Jean'la beraber Conan Doyle'un ebedi istirahatgahı Minstead, Hampshire'da All Saints Kilisesinin mezarlığındadır.

ADIM SHERLOCK HOLMES. BAŞKALARININ BİLMEDİĞİ ŞEYLERİ BİLMEK BENİM İŞİM

SHERLOCK HOLMES

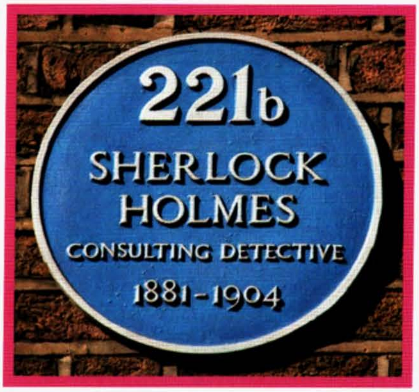

Sherlock Holmes tüm zamanların en büyük kurgu dedektifidir; olağanüstü gözlem ve muhakeme güçlerine sahip bir adamdır ve gerçekleri ortaya çıkarma noktasında esrarengiz bir yeteneğe sahip bir kılık değiştirme üstadıdır. Aynı zamanda bir muammadır.

"Duygusal Robot"

Holmes ilk başta neredeyse iki boyutlu görünür: hiçbir kişiliğe veya duyguya sahip olmayan muhteşem bir beyin ve hesap makinesi. Doyle 1892'de *Bookman*'de yayımlanan bir röportajında Sherlock'un "kalbi olmayan, ama harikulade mantıklı bir zihne sahip tamamen insan dışı biri" olduğunu söylemiştir. "Mazarin Taşı Macerası"nda (s. 252-53) Holmes'un kendisi de "Ben beyinim, Watson. Geri kalanım sadece bir ilave" der.

Conan Doyle hiçbir insani duyguya sahip olmayan ve zihni bir bilgisayar gibi işleyen soğuk, robotsu bir karakter yaratmak istemiş olabilir. Amacı buysa, neyse ki başarılı olamamıştır – böyle bir karakter Holmes gibi sevgi ve çoğu zaman hayranlık uyandırmak şöyle dursun çok ilgi çekici bile olmazdı.

Holmes öylesine popülerdir ki Baker Sokağı 221B'ye mavi bir levha asılmıştır. Conan Doyle'un döneminde Baker Sokağı gerçek hayatta var olsa da 221 numaralı bir ev yoktur.

Uzun, ince vücut yapısı, çukur gözleri ve kıvrık burnuyla Sherlock Holmes derhal ayırt edilebilecek bir figürdür. Burada 1920'lerde koleksiyonu yapılan sigara kâğıtlarının birinde görülüyor.

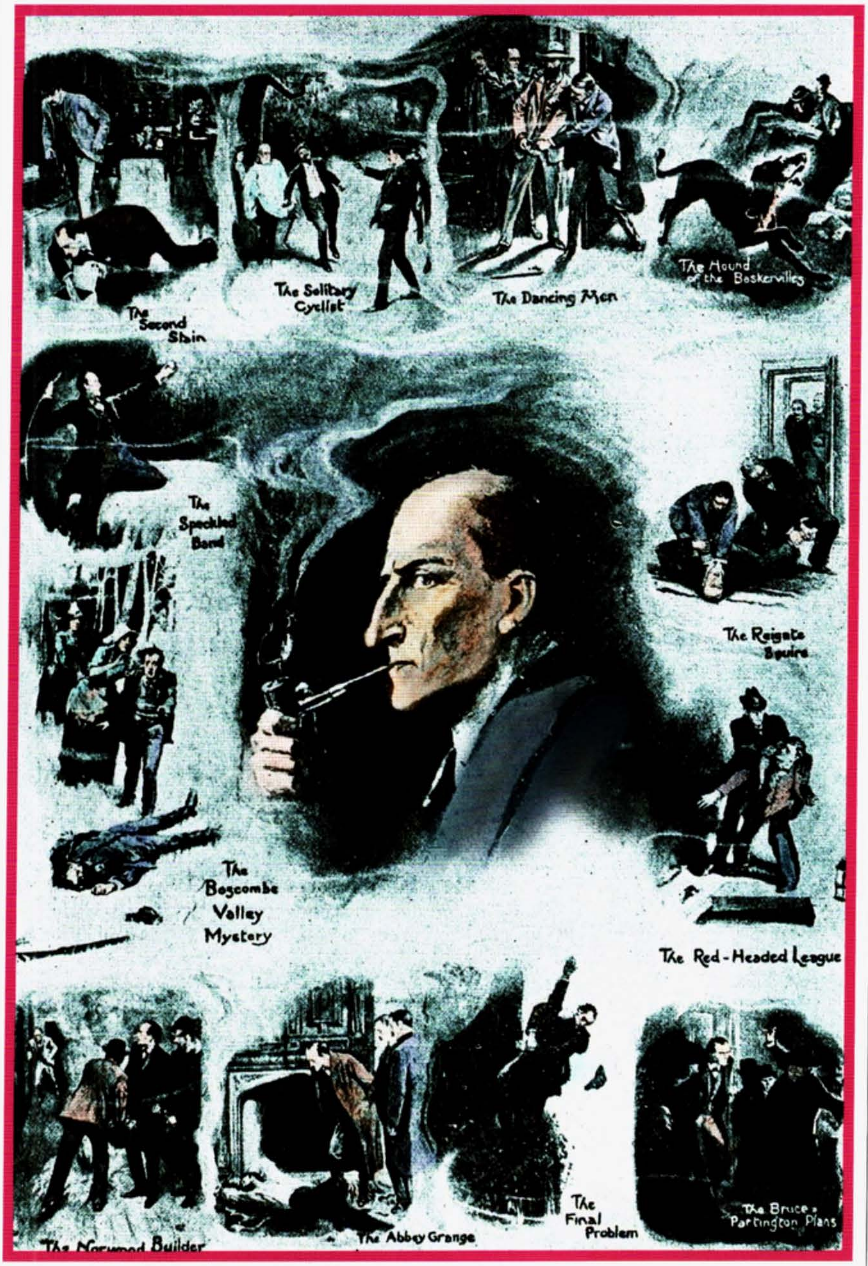
Holmes düşkünlüğü, bir ölçüde okuyucunun hayal gücünde onun hakkındaki boşlukları doldurma eğiliminden kaynaklanır; duyguları olduğunu reddedenlerin derin bir duygu kuyusu gizlediğine inanmak doğal bir eğilimdir. Fakat bunda Holmes'un öykülerdeki başka karakterlerde –Bayan Hudson, Müfettiş Lestrade (sonunda) ve özellikle de Dr. John Watson– inkâr edilemez bir biçimde derin bir sevgi uyandırmasının da payı vardır. Watson Holmes'un gösterişini zaman zaman rahatsız edici bulabilse de büyük sadakati ve tartışılmaz düşkünlüğü Holmes'un akıllı bir robottan çok daha fazlası olduğu duygusunu güçlendirir; Watson'ın Holmes'a düşkünlüğü, bazı yorumcuların gerçek anlamda hiçbir kanıta dayanmaksızın bunun bir aşk olduğunu ileri sürmesine yol açacak kadar derindir. Holmes ara sıra bu sadakat ve düşkünlüğün karşılıksız olmadığının küçük ipuçlarını sunar.

Karmaşık Bir İç Yapı

Conan Doyle soğuk dış görünüşünün altında karmaşık ve derinden duygusal bir karaktere sahip olduğunun da ipuçlarını verir. Sıkıntıdan bir kaçış olarak ilaç kullanır. Görünüşe göre aşka türlü ifade edemediği duygularının bir dışavurumu olarak çok muhteşem, ama çok tuhaf bir biçimde keman çalar. Ayrıca Holmes'un incelediği vakalardaki katiller de dahil olmak üzere birçok insanla iletişiminde olağandışı bir şefkat mevcuttur. Holmes birçok kez doğal adaletin tecelli ettiğine inandığı zaman suçluyu "resmi" yasanın karşısına çıkarmak yerine serbest bırakmayı tercih eder. Conan Doyle'un yarattığı resim ve Holmes'u bu kadar etkili kılan şey, gizli derinliklerin imasıdır. Suçluyu ortaya çıkarma yeteneklerini kullanarak daha büyük bir iyiliğe hizmet etmek adına kendi duygularını feda eden olağandışı bir soyluluğa sahip olabilir. Belki de yetersizlik duygusu ve içten içe duyduğu acı onun duygularını bastırmasına ve işine odaklanmasına yol açar. Her ikisi de doğru olabilir. BBC'nin son televizyon dizisi *Sherlock*'ta dedektifin duygularla ilgili yaşadığı güçlük Benedict Cumberbatch tarafından ılımlı bir otizmin işareti olarak tasvir edilir.

Fiziksel Görünüş

İlk olarak Sidney Paget'in *Strand Magazine*'deki çizimleriyle hayat bulan ve muhtemelen Conan Doyle tarafından da onaylanan Holmes'un fiziksel görünüşü belirsizliğe yer vermeyen bir özelliğidir. Holmes keskin, sivri hatlara sahiptir; uzun ve ince olmasına rağmen dayanıklı

***Strand Magazine*'de Holmes öykülerinin** ilk çizeri olan Sidney Paget, burada da bazı örnekleri görülen çizimleriyle popüler Holmes imajının yaratılmasında büyük pay sahibidir.

ve atletiktir; "baritsu" (s. 165) dövüş sanatını bilmesiyle de desteklenen güç rezervleri, fiziksel mücadelelerde başarılı olmasını sağlar. Conan Doyle'dan ziyade Paget tarafından çizimlerde yaratılan Holmes'un yünlü giysisi, pelerini ve ünlü avcı şapkası, kendine has baston ve pipo kadar ikoniktir.

Holmes'un Geçmişi

Conan Doyle, Holmes'un hayatı hakkında bazı detaylar ekleyerek ona daha da gizem katar. 1914'te geçen "Son Selam" (s. 246-47) Holmes'un 60 yaşında olduğunu ima eder; bu onun yaklaşık 1854'te doğduğu anlamına gelir. Ataları "arazi sahipleridir" ve büyükannesi Fransız ressam Vernet'in kız kardeşidir: muhtemelen babası Claude Joseph (1714-1789) değil Charles Horace Vernet (1758-1836). Okuyucunun bilgi sahibi olduğu tek aile üyesi Holmes'un ağabeyi Mycroft'tur.

Holmes çıkarım yeteneklerini üniversitedeyken geliştirdiğini söyler. Bu nedenle yorumcular onun üniversiteye gittiği sonucunu çıkarır: Yazar Dorothy L. Sayers onun Cambridge'de Sidney Sussex Koleji'ne gittiğini, bazı uzmanlar ise Oxford'a gittiğini ileri sürer. Üniversitede gerçek bir arkadaşı olmuştur: *"Gloria Scott"* vakasına dahil olan Victor Trevor (s. 116-19). Sonrasında Watson dışında başka bir arkadaşı olmamış görünür. "Beş Portakal Çekirdeği" öyküsünde (s. 74-9) Watson "Belki de bazı arkadaşlarınız?" dediğinde Holmes "Senin dışında hiç arkadaşım yok" yanıtını verir. Yalnızlığı ömür boyudur.

1870'lerde üniversiteden sonra Holmes Londra'ya taşınıp British Museum'un yanındaki Montague Sokağındaki evine taşınmıştır. Saint Bartholomew Hastanesinde bağlantılara sahiptir; bu sayede ne öğrenci ne personel olmamasına rağmen hastanenin laboratuvarında deneyler gerçekleştirebilir. Danışman dedektif olarak ek işini de geliştirmektedir, ama dedektiflik ancak 1881'de Watson'la tanışması ve Watson'ın 221B'de onun yanına taşınmasının ardından Doyle'un tam zamanlı işi olmuştur.

Watson'la Hayat

Holmes ve Watson sekiz yıl boyunca ayrılmamıştır ve Watson bazıları kendisinden saklansa da Holmes'un dedektiflik maceralarının birçoğuna

> Kendi özel mesleğimi seçtim… Dünyada tekim.
> **Sherlock Holmes**

tanıklık eder ve onların kayıt altına alır. Daha sonra Watson yaklaşık 1889'da Mary Morstan'a âşık olmuş ve Baker Sokağı 221B'den ayrılıp Batı Londra'da kendi muayenehanesini kurmuştur.

Watson ve Holmes arasındaki ilişki, Watson'ın evlenmesinin ardından daha mesafeli hale gelmiştir ve Holmes'un 4 Mayıs 1891'de baş düşmanı Moriarty'yle mücadele ederken Reichenbach şelalelerinin ölümle burun buruna geldiği "Son Muamma" (s. 142-47) öyküsündeki vahim vakaya kadar onu daha az duyarız. Yıllar sonra Watson'ı (ve okur kitlesini) şaşırtacak biçimde "Boş Ev" macerasında Londra'da yeniden ortaya çıkmıştır (s. 162-67). Holmes hayranlarının "Büyük Boşluk" adını verdiği üç yıllık sessizlik dönemine ilişkin anlattıkları yetersizdir ve bilimsel deneyler gerçekleştirdiği Fransa'nın güneyindeki Montpellier'e yerleşmeden önce Tibet, İran ve Hartum'da yaşanan ilginç maceraların ipuçlarını verir. Holmes hayranları, bu bilgi eksikliğinden nedeniyle, Holmes'un en azından belli bir süre Mycroft aracılığıyla İngiliz hükümeti için gizli operasyonlar yürüttüğünü düşünmüştür.

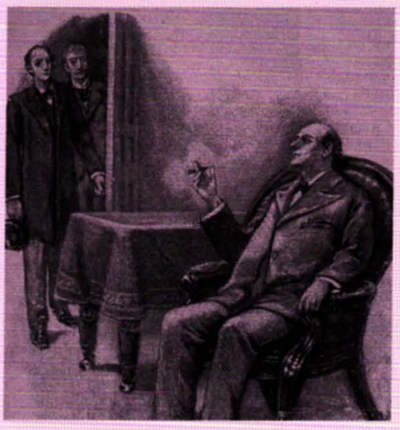
Holmes döndüğünde Watson boşanmıştır ve ilişkileri kaldığı yerden devam etmiştir. Sonunda Watson yine 221B'den ayrılmış ve güney sahilinde Eeastbourne yakınlarında bir sayfiye evine taşınarak huzurlu hayatın tadını çıkarmış ve arı yetiştiriciliğiyle uğraşmıştır. Fakat 1907'de geçen "Aslan Yelesi" macerasında (s. 278-83) anlatıldığı gibi orada da biraz dedektiflik yapma arzusuna tamamen karşı koyamamıştır ve "Son Selam" öyküsünde I. Dünya Savaşı'nın öncesinde Dışişleri Bakanlığı için önemli bir vazife üstlenmiştir. Bunun ardından Holmes altmış yaşındayken sonunda ortadan kaybolmuştur.

Holmes'un İlhamı

Holmes'un dedektiflik şöhreti eşsiz olsa da kesinlikle ilk kurgu hafiye değildir. Edgar Allan Poe, Émile Gaboriau ve Wilkie Collins her biri Holmes'ta belli ölçüde görülebilecek dedektifler hakkında yazmıştır. Conan Doyle, Poe'dan "kilitli oda gizemi" fikrini ve akıllıca çıkarımlar yaparak ipuçlarını çözüme kavuşturmayı; Gaboriau'dan adli tıp ve olay yeri incelemesini ve Collins'ten de Holmes'un görünüşünün bazı özelliklerini ödünç almıştır.

Fakat Conan Doyle'a Holmes için ilham kaynakları sorulduğunda bu kurgusal figürlerin hiçbirinden söz etmemiştir. Bunun yerine, gerçek hayattaki Dr. Joseph Bell'e değinmiştir; Doyle'un Edinburgh Üniversitesindeki eski hocalarından biri olan Bell titiz gözlemleri ve çıkarım gücüyle tanınan biridir (s. 43). Bell adli tıbba da ilgi duymuş ve genellikle duruşmalara uzman olarak çağrılmıştır. Conan Doyle 1892'de Bell'e "Sherlock Holmes'u şüphesiz en çok size borçluyum" diye yazmıştır. Ama Bell'in yanıtı "Sherlock Holmes sensin ve bunu gayet iyi biliyorsun" olmuştur.

Mycroft Holmes

Holmes'un ağabeyi Mycroft, Moriarty gibi sadece iki öyküde doğrudan görünmesine rağmen Holmes kanonunda etkili bir öğedir. Okuyucuya onun Sherlock Holmes'tan yedi yaş büyük olduğu ve ondan bile zeki olduğu dışında geçmişi hakkında hiçbir şey söylenmez. Sherlock onun "yaşayan bütün insanlar içinde en düzenli ve tertipli beyne sahip olduğunu, olguları mükemmel bir biçimde akılda tutabildiğini" söyler. Parlak zekâsı sayesinde Whitehall'daki gizli hükümet mekanizmasının tam merkezinde yer almıştır ve önemli bir istihbarat kaynağıdır. Watson'ın dikkat çektiği gibi, Mycroft "ülkedeki en vazgeçilmez kişidir" ve "sözleri tekrar tekrar ulusal politikayı belirlemiştir". Mycroft bazı eleştirmenler tarafından gizli servisin başı olarak görülür, ama bu hiçbir zaman net bir biçimde belirtilmez.

Mycroft Holmes'a gerçek hayatta ilham veren kişi, öykülerdeki Mycroft'a çok benzer bir görev üstlenen (gizil servis ve suç kovuşturma dairesinin başı ve 1890'larda hükümet politikalarının baş danışmanı) Robert Anderson olabilir.

ONUN ZİHNİNİN BİLEĞİ TAŞIYDIM. ONU HAREKETE GEÇİRDİM

DR. JOHN WATSON

Dr. John Watson dördü hariç tüm Sherlock Holmes öykülerinin anlatıcısıdır. Holmes'un dehasının başlıca tanığıdır ve dedektifin yaptıklarını kaydedip onları anılarında kamuoyuyla paylaşan yorulmak bilmez biyografi yazarıdır. Holmes, onun vakanüvis olarak önemli yeteneklerini teslim eder: "Bohemya'da Skandal" (s. 56-61) adlı kısa öyküsünde "Boswell'im olmadan yitip giderim" diyerek yeni müşterisiyle tanışması için Watson'ın kalmasında ısrarcı olur. Watson'ı Dr. Samuel Johnson'un ünlü biyografı, günlük yazarı ve hukukçu James Boswell'e (1740-1795) benzetmesi büyük bir onurdur.

Temel Bir Figür

Watson basit, ama ustalıklı bir edebi araçtır. Doğrudan okuyucuya hitap eden Watson aracılığıyla anlatı dolaysız ve sürükleyici hale gelir. Watson neler olup bittiğini açıklar ve okuyucu onunla özdeşleşerek Holmes'un hareketlerine tanıklık ederken yaşadığı iniş ve çıkışları takip eder ve böylece şaşkınlık ve hayret duygusunu deneyimler. Holmes'un gerçeği ortaya çıkarması genellikle Watson'ı şaşırttığı için okuyucu da Holmes gerçeği açıklarken o keşfin heyecanını hisseder.

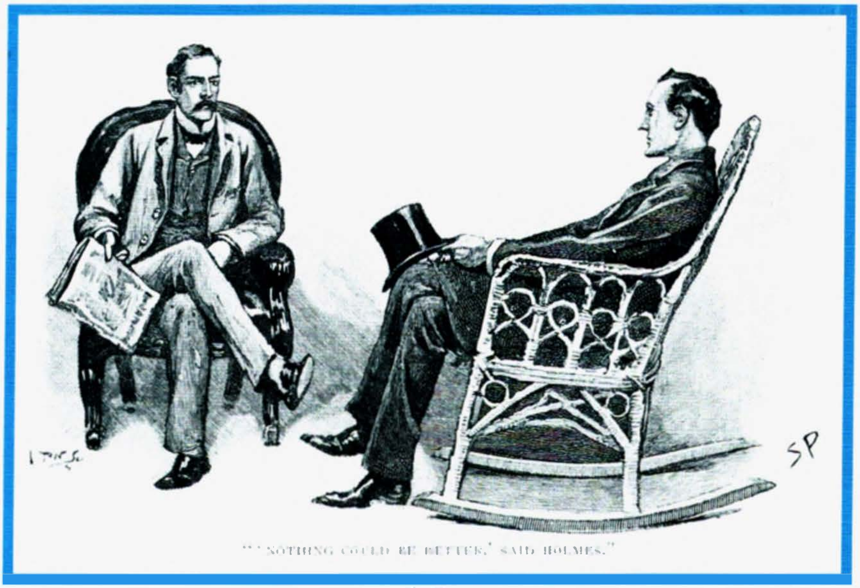
Fakat Watson sadece bir gözlemci olmanın çok ötesine geçer. Holmes soğukkanlı ve kibirli bir pragmatistken, Watson sıcakkanlı ve güler yüzlü olan sıradan insandır. Conan Doyle *Kızıl Bir Soruşturma*'nın (s. 36-45) ilk versiyonunda daha gerçekçi John H. Watson adını kararlaştırmadan önce Holmes'un yanına Ormond Sacker adında bir ortak vermiştir. Watson sadık, kararlı ve çok güvenilirdir. Holmes bazen ona nezaketsiz davranır ve Watson da bunun karşılı-

Baker Sokağındaki Ev

Holmes ve Watson, Baker Sokağındaki odalarını çilekeş ev sahibesi Bayan Hudson'dan kiralar. Bayan Hudson kanonda çok az görünse de Holmes ve Watson'a yakınlığı âşiWkardır. Holmes'un kimyasal deneyler gerçekleştirmesine, kapalı mekânda silah ateşlemesine ve ilaç kullanmasına müsamaha göstermekle kalmaz, aynı zamanda günün her saatinde muhtelif ziyaretçilere kapıyı açar.

Baker Sokağı 221B'deki evin ilk iki katında süit odalar, birinci katın sokağa bakan kısmında salon yer alır. Holmes'un yatak odası arkadadır ve Watson'ın üst kattaki odası arka bahçeye bakar. Aslında böyle bir adres hiç var olmamıştır; o dönemde Baker Sokağı 83 numaralı evde son bulurken, günümüzde Sherlock Holmes Müzesi'ne ev sahipliği yapan bina öykülerdeki tarife çok benzer olsa da Upper Baker Sokağındadır. 1990'da binaya resmi olarak 221B numarası verilmiştir.

Sırdaş ve rekabetçi Watson (solda) "Borsacının Katibi" öyküsünde Holmes'la konuşuyor. Sidney Paget'e ait bu çizim 1893 yılında *Strand Magazine*'in Mart sayısında yer almıştır.

ğında dedektifin egoizminden yakınır, ama Holmes'un *Baskerville'lerin Köpeği*'nde (s. 152-61) ifade ettiği gibi zor zamanlarda insanın en çok yanında görmek isteyeceği kişidir.

"Charles Augustus Milverton" macerasında (s. 186-87) Lestrade şüpheliyi "orta boylu, güçlü bir yapıya sahip, çenesi köşeli, kalın boyunlu, bıyıklı biri" olarak tarif ederken Holmes bu tarifin Watson'ı andırdığını söyler ve gerçekten de öyledir. Watson orduda eğitim görmüş bir keskin nişancıdır ve ünlü Blackheath Rugby Kulübü'nde oynamış eski bir sporcudur. Fakat aynı zamanda bir savaş gazisidir ve şaraba ve tütüne düşkündür.

Watson'ın Geçmişi

Kızıl Bir Soruşturma'da okuyucu Watson'ın 1878'de Londra'daki Saint Bartholomew Hastanesinde tıp doktoru olarak çalıştığını öğrenir. Bu yaklaşık olarak 1853'te doğduğu anlamına gelir. Diplomasını aldıktan sonra ordu cerrahı olarak 5. Northumberland Tugayı'na yazılmıştır ve İkinci Afgan Savaşı'na gönderilmiştir. Orada 1880 yılının Temmuz ayında Maiwand muharebesinde kolundan veya bacağından vurulmuştur; anlatılar bu detay hakkında kafa karıştırıcıdır. Hastanede tedavi görürken tifoya yakalanmış ve sağlığı "geri dönülemez biçimde bozulduğu gerekçesiyle" evine gönderilmiştir. Cüzi bir maaşla ordudan emekli edilmiştir.

Watson anlaşıldığına göre dönecek bir ailesi olmadığından Londra'da başıboş kalmıştır. Tam bu noktada tıp fakültesinden eski bir arkadaşı olan Stamford onu Baker Sokağı 221B'deki odalarını paylaşmak için birini arayan Sherlock Holmes'la tanıştırmıştır.

Sonrasında Watson'ın hayatının büyük bir kısmı Holmes ve maceraları etrafında dönmüştür. Fakat bir noktadan sonra Watson 221B'den ayrılmış ve başarılı bir doktor olmuştur. Holmes onun tıbbi uzmanlığına o kadar çok saygı besler ki "Dedektif Ölüm Döşeğinde" macerasında (s. 234-35) hastalık numarasını anlamaması için Watson'ı kendinden uzak tutar.

> Eski toprak Watson! Sen değişen bir çağın sabit noktasısın.
> **Sherlock Holmes**

Kişisel İlişkiler

Watson'ın evlilik hayatını belirlemek güçtür. Okuyucu onun *Dörtlerin İşareti*'nde (s. 46-55) Holmes'tan yardım isteyen genç bir kadın olan Mary Morstan'la evlendiğini öğrenir, ama "Boş Ev" macerasında (s. 162-67) kadının öldüğü anlaşılır. Fakat birkaç öykü sonra Watson'ın bir karısı vardır ve Holmes hayranları onun kimliği hakkında sık sık spekülasyonlar yapmıştır. Watson'ın "kadınlarla birçok ülkede ve üç ayrı kıtaya yayılan bir deneyiminin olduğunu" iddia etmesi biraz kafa karıştırıcıdır, ama onları ilk tanıştığında Mary'yle kıyasladığı düşünülürse bu muhtemelen âşık bir adamın yaptığı abartıdır.

Watson bazen donuk zekâlı olarak tasvir edilir. Hatta Conan Doyle da onu Holmes'un "aptal arkadaşı" olarak nitelendirmiştir. Fakat zekâsı itibariyle geride kalabilse de güvenilirlik ve dürüstlüğüyle bunu fazlasıyla telafi eder. Watson, Holmes'un dayanağı ve tek arkadaşıdır. "Ölen Dedektif" öyküsünde Holmes onun kendisi için ne kadar çok anlam ifade ettiğini şu sözlerle açıklar: "Beni yüzüstü bırakmayacaksın, hiçbir zaman bırakmadın."

AĞININ TAM ORTASINDAKİ ÖRÜMCEK GİBİ SESSİZCE OTURUR

PROFESÖR JAMES MORIARTY

Conan Doyle, Profesör James Moriarty'yi "Son Muamma" (s. 142-47) öyküsünde kahramanının dünyaya veda ederken kavgaya tutuşacağı uygun bir rakip olsun diye yaratmıştır. Moriarty görünüşte İsviçre'deki Reichenbach şelalelerinde Holmes'la kısa, dramatik karşılaşmasının ardından ölmesine ve bunun dışında yalnızca bir öyküde (Holmes'un kariyerinin başlarında geçen *Korku Vadisi,* s. 212-21) yer almasına rağmen, güçlü hayaleti daha sonraki öykülerde de kendini hissettirir. Moriarty karakteri okuyucuların zihninde yer etmiştir ve günümüzde Holmes'tan onun baş düşmanını da anmadan nadiren söz edebiliriz: Moriarty büyük dedektifin mirasına sonsuza dek bağlanmıştır.

1922'de gösterime giren *Moriarty* adlı filmde (ABD'de *Sherlock Holmes* adıyla gösterime girmiştir) parlak suç dehası Profesör Moriarty'yi Alman oyuncu Gustav von Seyffertitz canlandırmıştır.

Holmes'un Dengi

Profesörün ürkütücü gücü, Holmes'un bir yansıması olmasından kaynaklanır: Büyük dedektifin yanlış bir yol izlemeyi seçmesi durumunda dönüşebileceği kişidir. Moriarty Holmes'un tüyler ürpertici versiyonudur: Her ikisinin de yüksek alınları ve keskin gözleri vardır, ama Moriarty'de her şey daha keskin ve abartılıdır. Uzun ve ince, çukur gözlü ve çıkıntılı çeneli Moriarty'nin başı tuhaf biçimde bir sürüngen gibi bir o yana bir bu yana gidip gelir. Moriarty imtiyazlı bir kökene sahiptir ve kendisine saygınlık kazandıran mükemmel bir eğitim almıştır. Conan Doyle'un nefret ettiği bir alan olan matematikte doğuştan yeteneklidir. 21 yaşındayken tüm Avrupa'da takdir toplayan bir cebir tezi yazmıştır. Aynı zamanda asteroitlerin dinamiği hakkında yazdığı muhteşem kitapla ün yapmıştır. Holmes onun kitabını "bilimsel basındaki hiç kimsenin eleştiremeyeceği" ölçüde ileri düzeyde olduğunu vurgular. Bu eserinin ardından Moriarty bir İngiliz üniversitesinde matematik profesörü olmuştur. Ama daha sonra onu adı etrafında "karanlık dedikodular" baş göstermiş ve tekrar Londra'ya yerleşerek suç kariyerine başlamıştır.

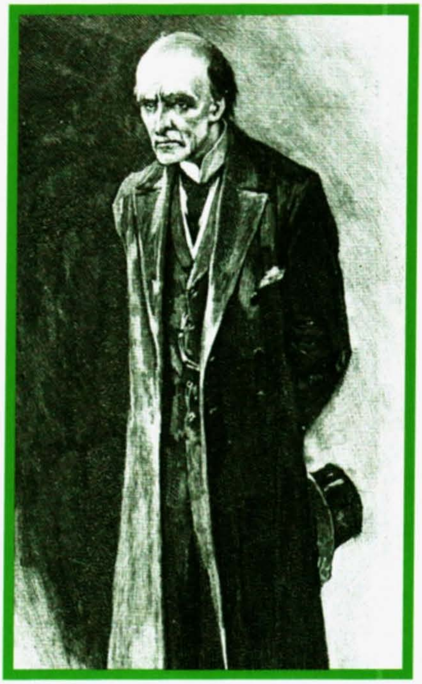
> Tüm zamanların en büyük entrikacısı, her kötülüğün tertipçisi, yeraltı dünyasının beyni, ulusların kaderini çizebilen veya bozabilen bir deha - işte o!
>
> **Sherlock Holmes**

Hem de ne kariyer. Müthiş zekâsını kullanarak gelmiş geçmiş en geniş suç ağını işleten, ama yine de ünlü bir matematik profesörü olarak her türlü şüpheden uzak kalabilen yeraltı dünyasının nihai beyni haline gelmiştir. "Tıpkı bir örümcek gibi" suç ağını örerek tam merkezine kurulmuştur. "Bu büyük şehirde kötü olan şeylerin yarısı ve faili belirlenemeyen şeylerin neredeyse tamamı onun tertibidir." Nihayetinde Holmes'un dehası onun izini sürmeyi başarabilmiştir.

Yeraltı Dünyasının Beyni

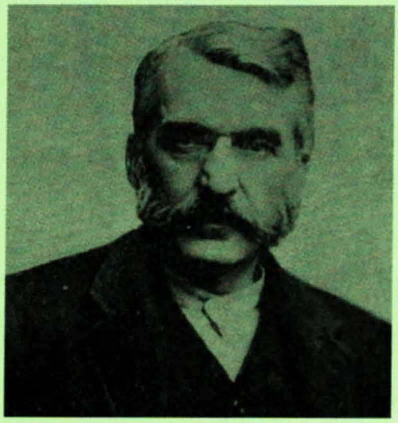
Moriarty'nin entrikalarının ustalığı, onun hırsızlık, gasp veya sahtecilik gibi suçlardan elde ettiği kazancın kaynağının hiç kimse tarafından tespit edilememesini sağlar. Holmes onu 18. yüzyıldaki "usta bir suçlu... aklını ve organizasyon yeteneğini yüzde on beşlik komisyon karşılığında sunan, Londra'daki suç aleminin gizli gücü" olan Jonathan Wild'a benzetir. Wild görünüşte hırsızları yakalayan biriymiş gibi davranır, kurduğu ağ sayesinde suçluları yakaladığı için şöhret ve para kazanır, ama aslında suçu organize eden kişi de kendisinden başkası değildir. Holmes uzmanları Conan Doyle'a Moriarty konusunda ilham vermiş olabilecek başka adaylar da tanımlamıştır, ama gerçek hayattaki suç dehası Adam Worth açık arayla en güçlü adaydır. Gerçekten de kullandıkları yöntemlerdeki benzerlik öylesine belirgindir ki ünlü Pinkerton Dedektiflik Bürosu'nun başındaki Amerikalı dedektif William Pinkerton, Worth hakkındaki her şeyi bir transatlantik yolculuğu sırasında kendisinden duyduğu için Conan Doyle'un ona telif ödemesi gerektiğine inanmıştır.

Bu teoriye ağırlık kazandıran iki önemli ipucu vardır. İlk olarak Moriarty "Son Muamma" öyküsünde "suç dünyasının Napolyon'u" olarak nitelendirilir; bu Adam Worth'un lakabıdır. İkinci olarak *Korku Vadisi*'nde Holmes profesörün çalışma odasında yalnızca hırsızlık yoluyla elde edebileceği fettan bir genç kadının paha biçilmez ve meşhur bir tablosunun asılı olduğundan söz eder. Burada Thomas Gainsborough'un söylendiğine göre Devonshire Düşesi Georgiana'na âşık olduktan sonra genç kadının cazibeli portresini galerideki çerçevesinden kesip olarak tabloya geçici olarak "sahip olmasına" gönderme yapıldığına inanmak kolaydır.

Sidney Paget'in 1893'te *Strand Magazine*'in Aralık sayısında yayımlanan "Son Muamma" öyküsünde yer verilen Moriarty çizimi.

Adam Worth

Almanya doğumlu Amerikalı birinci sınıf suçlu Adam Worth (1848-1902) Londra'daki evinden önemli bir suç ağını kontrol etmekteki ustalığıyla Scotland Yard'dan Robert Anderson tarafından "suç dünyasının Napoléon'u" olarak nitelendirilmiştir. Moriarty gibi Worth de suçlarına arasına mesafe koyan usta bir tertipçidir; ama Moriarty'nin aksine şiddet kullanılmasına karşı çıkmış ve kendisiyle çalışanlara ailesi gibi davranmıştır. Sonunda çetelerinden birine yardıma giderken yakalandığı için küçük bir suçtan dolayı hapis cezası almıştır. Worth suç hayatına ABD'de banka soyguncusu olarak başlamış, sonra Londra'ya saygın bir sanat koleksiyoncusu olarak yerleşmiştir. Burada soygun ve kalpazanlık yapan bir suç kartelinin başına geçmiştir.

Yıllarca geride en ufak bir kanıt bırakmadan soğukkanlı, ustaca planlanmış suçlar işleyerek dünya polisini kurnazlıkla alt etmiştir. Örneğin onu Thomas Gainsborough'un bir tablosunun hırsızlığıyla irtibatlandıracak hiçbir kanıt bulunamamıştır: 25 yıl boyunca beraberinde taşıdığı tablonun karşılığında 25.000 dolarlık bir ücret için açıkgöz bir biçimde pazarlık etmiştir.

BEN PRATİK BİR ADAMIM BAY HOLMES VE KANITI GÖRDÜĞÜM ZAMAN SONUCA ULAŞIRIM

MÜFETTİŞ G. LESTRADE

Müfettiş G. Lestrade, Holmes kanonunun başından sonuna tekrar tekrar ortaya çıkan Scotland Yard dedektifidir. "Kara Peter" macerasındaki (s. 184-85) Müfettiş Stanley Hopkins'ten "Aslan Yelesi" macerasındaki (s. .278-83) Müfettiş Bardle'a kadar başka birçok polis dedektifi de zaman zaman boy gösterse de, Lestrade kalıcılık arz eden tek müfettiştir. İlk olarak 1887'de *Kızıl Bir Soruşturma* (s. 36-45) öyküsünde görünen Lestrade, Conan Doyle'un 37 yıl sonra yazdığı "Üç Garrideb" macerasında da (s. 262-65) varlığını sürdürür.

Lestrade'in adının Edinburgh'da tıp öğrencisi arkadaşı Joseph Alexandre Lestrade'den aldığı düşünülebilir ve baştaki "G" harfi Edgar Allan Poe'nun *Çalınan Mektup* (1845) öyküsünde yalnızca "G___" olarak geçen polis müdürünün bir yansıması olabilir. Watson müfettişi "küçük, soluk, fare suratlı, koyu gözlü bir arkadaş" ve daha sonra da "sinsi ve kurnaz, cılız, yaban gelinciği gibi bir adam" olarak tasvir eder. Lestrade hakkında başka çok az şey bilinir, ama muhtemelen mütevazi başlangıçların ardından basamakları tek tek tırmanan yeni azimli profesyonel polis kuşağının bir üyesidir. Kurguda Charles Dickens'ın *Kasvetli Ev* (1853) romanındaki Müfettiş Bucket ve Wilkie Collins'in *Aytaşı* (1868) romanındaki Müfettiş Cuff bu tür polislerin ilk örnekleridir.

Gerçek mi, Kurgu mu?

Hem Bucket hem de Cuff gerçek hayattaki dedektif-müfettiş Jonathan "Jack" Whicher'i (1814-1881) temel alır. Whicher, 1842'de Scotland Yard'da kurulan Dedektiflik Şubesi'nin ilk sekiz üyesinden biridir. Whicher, 1860'ta Constance Kent'in işlediği çocuk cinayetini çözerek şöhretinin doruğuna ulaşmıştır: Ka-

Müfettiş Lestrade ilk olarak İngiltere'de ***Strand Magazine***'de (1893) yayımlanan "Karton Kutu" öyküsünde Jim Browner'i tutuklarken görülüyor.

> Aksak yürüyen bir solağı aramak için ülkeyi dolaşmayı göze alamam. Scotland Yard'ın maskarası olurum.
> **Müfettiş Lestrade**

te Summerscale'in 2009'da yayımlanan The Suspicions of *Mr Whicher* adlı kitabında anlatılır. Hem kurgusal öykülerin hem de gerçek hayattaki suç raporlarının okuyucuları o dönemde alt tabakadan bu tür kişilerin, yozlaşmayı açığa çıkarmak için zenginlerin saygınlık görüntüsünün altında yatanları derinlemesine araştırmasından özel bir heyecan duymuş olmalıdır. Holmes elbette ki daha aristokratik bir dehadır ve Lestrade'le ilk karşılaştığında olumsuz fikrini güçbela gizleyebilir: "[Gregson ve] Lestrade serseri takımının en iyileri. Her ikisi de hızlı ve enerjik, ama basmakalıp - hem de şoke edici bir biçimde..." Alaycılığı o kadar belirgin hale gelir ki neredeyse züppelik boyutuna varır. Fakat Conan Doyle gerçek hayattan ilham almış olabilir.

Lekeli Bir Şöhret

1880'ler itibariyle Scotland Yard'ın Whicher'in dönemindeki parlak şöhreti, müfettiş John Shore ve diğer dedektiflerin Conan Doyle'un Moriarty karakterinin ilhamlarından biri olan gerçek hayattaki suç dehası Adam Worth (s. 29) tarafından alt edilmesiyle lekelenmiştir. Worth, Shore'un azimli ve yetersiz görünmesine yol açmıştır: Shore yıllarca inatla izini sürmesine rağmen onu hiçbir zaman yakalayamamıştır. 1888'de Karındeşen Jack'in dehşet verici cinayetlerinin çözülmesinde hiç mesafe kat edilemeyince Scotland Yard'ın şöhreti bir kez daha darbe almıştır (s. 315).

Karşılıklı Saygı

Fakat yıllar içerisinde Holmes'un Lestrade'e karşı kibirli tutumu yumuşamış görünür. İlk başta, Lestrade de Holmes'a iyi gözle bakmaz. Belki de Holmes'un alaycılığını hissederek Holmes gibi amatörlerin soyut düşüncelerinin aksine kendini olgularla ilgilenen pratik bir dedektif olarak tanımlar. Fakat Holmes'un vakaları birbiri ardına çözüme kavuşturduğunu gördükçe dedektifin metotlarını takdir eder. Holmes da Lestrade'in bazı niteliklerine saygı duymaya başlar ve müfettişin onun çıkarımlarını kendine mal etmesine izin verir.

"Karton Kutu" (s. 110-11) öyküsünde Holmes, Lestrade'in "ne yapması gerektiğini anladıktan sonra bir buldok kadar inatçı olduğunu ve bu azmi sayesinde Scotland Yard'da zirveye tırmandığını" kabul eder. Holmes "Boş Ev" macerasında (s. 162-67) ölümden döndüğünde Lestrade'e sırrını açıklayacak kadar güvenir. Lestrade "Sizi yeniden Londra'da görmek güzel" diyerek karşılık verir. "Altı Napolyon" macerasında (s. 188-89) Lestrade'in Baker Sokağı 221B'ye sık sık uğrayıp haberler getirdiği ve tavsiyeler aldığı anlaşılır. Lestrade gerçekten etkilenmiş Holmes'a şu itirafta bile bulunur: "...[Scotland Yard'da] sizinle çok gurur duyuyoruz ve yarın bizi ziyaret ederseniz, en yaşlı müfettişten en genç polis memuruna kadar herkes sizin elinizi sıkmaktan memnuniyet duyacaktır."

Baker Sokağı Çetesi

Holmes yalnız görünmesine rağmen nadiren bütünüyle tek başına çalışır. Birçok soruşturmada görünmez bir yardımcılar ordusu dedektife yardımcı olur: Baker Sokağında yaşayan birbirinden çok farklı çocuklardan oluşan grup. *Kızıl Bir Soruşturma*'da Watson bu grubu "şimdiye kadar gözüme çarpan en kirli ve en perişan kılıklı yarım düzine sokak Arap'ı" olarak nitelendirirken, Holmes onların kıymetini bilir ve onlar için "dedektif-polis gücünün Baker Sokağı şubesi" olarak nitelendirir. Sefil görünseler de günde bir şilin karşılığında "her yere gidebilirler ve her şeyi duyabilirler". Holmes dışındaki hiç kimse Wiggins adındaki çocuğun liderliğindeki bu kirli küçük çocuklara dikkat etmez, ama çocuklar birçok öyküde çok önemli bilgiler sunar. Holmes sokak çocuklarının dışında *Baskerville'lerin Köpeği*'nde otelin çöp kutularını karıştıran 14 yaşındaki kurye Cartwright'tan *Korku Vadisi*'ndeki komi Billy'ye kadar toplumun birçok mütevazi üyesinden yardım alır.

İLK MACER

ALAR

1874
Holmes ilk vakasını çözer (*"Gloria Scott,"* s. 116-19).

1876-1881
Conan Doyle **Edinburgh Üniversitesinde tıp eğitimi** alır.

1877
Holmes London'da **Montague Sokağında** kendine odalar kiralar (*Kızıl Bir Soruşturma*, s. 36-45).

TEMMUZ 1880
Watson Afganistan'da Maiwand muharebesinde **vurulup** yaralanır (*Kızıl Bir Soruşturma*, s. 36-45).

OCAK 1881
Holmes ve Watson, Londra'da **Saint Bartholomew Hastanesinde** tanışır. **Baker Sokağı 221B'de** birlikte yaşarlar (*Kızıl Bir Soruşturma*, s. 36-45).

HAZİRAN 1882
Conan Doyle **Southsea**'ye taşınıp bir muayenehane açar. Ayrıca **Katolik inancını terk eder.**

HAZİRAN 1887
Kraliçe Victoria ellinci yıldönümünü kutlar.

ARALIK 1887
Conan Doyle ***Kızıl Bir Soruşturma***'yı (s. 36-45) *Beeton's Christmas Annual*'da yayımlatır.

Holmes ve Watson'ın yaşadığı olay

BU BÖLÜMDE

ROMANLAR
***Kırmızı Bir Soruşturma*, 1887**
***Dörtlerin İşareti*, 1890**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Maceraları*, 1892**
Bohemya'da Skandal
Kızıl Saçlılar Kulübü
Bir Kimlik Vakası
Boscombe Vadisi'ndeki Sır
Beş Portakal Çekirdeği
Çarpık Dudaklı Adam
Mavi Yakut
Benekli Şerit
Mühendisin Başparmağı
Bekâr Asilzade
Beril Taç
Kızıl Kayınlar

Sherlock Holmes ve Dr. John Watson ilk olarak *Kızıl Bir Dosya*'nın *Beeton's Christmas Annual*'da yayımlandığı 1887 yılında toplum bilincine girmiştir. Öyküde Scotland Yard'dan iki talihsiz müfettiş Gregson ve Lestrade'in yanı sıra Holmes'un gayri resmi yardımcıları, Baker Sokağı çetesinin üyeleri yer alır. Büyük bir başarıya ulaşamasa da ABD'de üç yıl sonra *Dörtlerin İşareti*'ni yayımlayan *Lippincott's Magazine*'in editörünün beğenisini kazanabilmiştir.

Kızıl Bir Dosya'da İngiltere'ye intikam almak için gelen Amerikalı Jefferson Hope kanla "Rache" ("intikam") yazdığında kanondaki yaygın bir yöntem yerleşir: Başka ülkelerde başlayan öyküler Londra'da Holmes tarafından açığa çıkarılır ve sonuca bağlanır. Watson da Afganistan'daki Maiwand muharebesinde yaralanıp Londra'ya döndüğünde kendini İngiliz İmparatorluğu'nun "büyük çöplüğünde" bulur.

Artan Hız

Conan Doyle 1891 yılının Mart ayında Londra'ya taşınmıştır: İngiltere'nin güney kıyısında zorluklar içindeki muayenehanesini kapatıp göz cerrahı olarak yeni bir muayenehane açmayı planlamıştır. İlk dört Holmes kısa öyküsü ertesi ay kaleme alınmış ve çok geçmeden de yeni kurulan *Strand Magazine*'de yayımlanmıştır. Bu defa dedektif derhal başarıya ulaşmış ve Conan Doyle hiç beklemediği bir okur ilgisiyle karşılaşmıştır. Dedektifin sonraki maceraları kitap şeklinde yayımlanmadan önce *Strand*'de tefrika halinde yayımlandığı için

OCAK 1889

Watson, Mary Morstan'la evlenir ve yeni bir muayenehane açar ("Borsacının Katibi," s. 114-15).

ŞUBAT 1889

Conan Doyle ***Micah Clarke*** (s. 344) adlı **tarihsel romanını** yayımlar.

ŞUBAT 1890

Dörtlerin İşareti önce **Lippincott's Magazine**'de, daha sonra Ekim ayında roman olarak yayımlanır.

MART 1891

Conan Doyle Venedik, Milano ve Paris'e gittikten sonra **Londra'ya döner** ve **23 Montague Place** adresli daireye taşınır.

NİSAN-MAYIS 1891

Holmes ve Moriarty Reichenbach şelalelerinin sularında gözden kaybolur. **"Büyük Boşluk"** dönemi başlar (*"Son Muamma,"* s. 142-47).

MAYIS 1891

Conan Doyle **tıp doktorluğunu bırakır** ve geçimini **yazarak** kazanmaya karar verir.

TEMMUZ 1891

Strand Magazine Holmes **kısa öykülerini tefrika halinde** yayımlamaya başlar.

EKİM 1892

Conan Doyle ***Sherlock Holmes'un Maceraları***'nı yayımlar.

Holmes'un popülerliği derginin de başarıya ulaşmasını sağlamıştır. Conan Doyle'a *Sherlock Holmes'un Maceraları*'ndaki son altı öykünün karşılığında 300 pound ödenmiştir; böylece *Kızıl Bir Soruşturma*'nın telif hakları için ödenen 25 poundu çok geride bırakmıştır. *Maceralar* 1892'de Ekim ayında kitap olarak yayımlandığında, Doyle onu Holmes'e kısmen ilham veren Edinburgh Üniversitesindeki tıp profesörü Joseph Bell'e ithaf etmiştir.

Karmaşık Bir Karakter

Watson'ın Holmes'un entelektüel yetenekleri hakkındaki ünlü listesi, *Kızıl Bir Soruşturma*'da yer alır; aslında bu noktada dedektif sağ bir muhakeme makinesi gibi görünür. Fakat *Dörtlerin İşareti*'nde kokain kullanması ve keman çalması onun belki de "estetizm" kültünden etkilenen karakterinin diğer yönlerini açığa çıkarır. Holmes "sıkıntı" olarak değil Fransızca *ennui* terimiyle adlandırılan bir tür bıkkınlık sergiler. Buna karşın ikinci roman ilkinin aksine tıka basa fiziksel eylemle doludur. Aslında Holmes Watson'ın önyargılarını sürekli boşa çıkarır: bu belki de Conan Doyle'un yer yer tutarsızlıklarının veya hatta dedektifin kendi kaçamak yaklaşımlarının bir sonucudur.

Karakter özelliklerindeki tüm farklılaşmalara rağmen Holmes'un fiziksel görünüşü *Strand*'de öykülerle beraber yer alan Sidney Paget'in çizimleriyle bu ilk yıllarda yerleşmiştir. Holmes'un imajı, ressamın kardeşi Walter'ı temel almış ve ünlü avcı şapkasının eklenmesiyle tamamlanmıştır.

Tüm Egzotik Öğelerin Bir Araya Toplanması

İlk öykülerin hepsi egzotik öğeler içerir: *Dörtlerin İşareti*'ndeki Hindistan arka planı, "Benekli Şerit"teki Grimesby Roylott'un Hint "Bataklık Engereği," "Boscombe Vadisindeki Sır"da İngiliz mahkûmların Avustralya'ya gönderilmesi ve "Beş Portakal Çekirdeği"ndeki Elias Openshaw'ın Amerikan İç Savaşındaki kahramanlıkları gibi. Bu ilk öykülerde belirgin bir oyunbazlık da vardır: "Kızıl Saçlılar Kulübü"nde kolayca aldatılabilen tefeci Jabez Wilson ve "Bohemya'da Skandal"daki ikilinin Avrupalı kraliyet ailesiyle tanışması bunun tipik örnekleridir. Bu öyküde Holmes'un "macereperest" Irene Adler'e duyduğu hayranlık, sosyetik müşteriler ve suç zanlıları arasında duyguların sıkça değişimi için tonu ayarlar.

HAYATIN RENKSİZ KARMAŞASINDA KIZIL BİR CİNAYET TEHDİDİ VARDIR

KIZIL BİR SORUŞTURMA (1887)

KISACA

TÜR
Roman

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Beeton's Christmas Annual*, Aralık 1887**

ROMAN BASKISI
Ward, Lock & Co.
Temmuz 1888

KARAKTERLER
Stamford Watson'ın eski doktor arkadaşı.

Müfettiş Lestrade ve Tobias Gregson Scotland Yard polisleri.

Enoch J. Drebber Mormon kilise büyüğü.

Joseph Stangerson Mormon kilise büyüğü ve Drebber'in katibi.

Jefferson Hope Genç Amerikalı.

John Rance Polis memuru.

Wiggins Londra'daki bir sokak çocuğu çetesinin lideri.

Madam Charpentier Drebber'in ev sahibesi.

Arthur Charpentier Deniz kuvvetleri subayı ve Madam Charpentier'ın oğlu.

Alice Charpentier Madame Charpentier'ın kızı.

John Ferrier Mormonlar tarafından bulunan gezgin.

Lucy Ferrier John Ferrier'in kızı.

Brigham Young Mormon kilisesinin gerçek hayattaki lideri.

1. Bölüm
Stamford, Watson ve Holmes'u tanıştırır ve **iki adam odaları paylaşmak için anlaşır.**

3. Bölüm
Watson, Brixton'da Drebber adındaki bir Amerikalının ölü bulunduğu bir eve giden Holmes'a eşlik eder. **Holmes olay mahallini** büyüteç ve mezurasıyla **inceler.**

5. Bölüm
Holmes olay mahalline bırakılmış bir yüzük hakkındaki gazete ilanıyla **katili ortaya çıkarmaya** çalışır, ama ihtiyar kadın kılığına girmiş **bir suç ortağı tarafından alt edilir.**

BİRİNCİ KISIM

2. Bölüm
Watson, masa başı gözlem ve çıkarımda **dikkate değer yeteneklerini sergileyen** Holmes'u inceler.

4. Bölüm
Holmes Amerikan polisine telgraf çeker ve cesedi bulan **polis memuruyla konuşur.**

6. Bölüm
Gregson, Drebber'in ev sahibesinin oğlu Arthur'u tutuklar, ama daha sonra Lestrade Stangerson'ı **bıçaklanarak öldürülmüş** bulur ve Arthur temize çıkar.

Yıl 1880'dir ve askeri cerrah Dr. John H. Watson Afganistan'da yaralandıktan sonra malulen emekli edilmiştir. Londra'ya dönüp cüzi miktarda bir gazi maaşıyla geçinmeye çalışan Watson birlikte kiraya çıkabileceği birini aramaktadır. Watson'ın eski bir meslektaşı olan Stamford, onu Sherlock Holmes'la (kendini dünyanın tek "danışman dedektifi" olarak tanıtan biriyle) tanıştırır ve iki adam Baker Sokağı 221B'de birlikte odalar kiralar.

Polisten yardım talebi alan Holmes kendisine eşlik etmesi için Watson'ı da davet eder. İkili Brixton'da bir cesedin bulunduğu evde Scotland Yard müfettişleri Gregson ve Lestrade'le buluşur. Holmes adamın dudaklarındaki ekşi kokudan zehirlenmiş olduğu sonucuna varır. Belgeler onun katibi Stangerson'la birlikte seyahat eden ve Madam Charpentier'ın evinde odalar kiralayan Enoch Drebber adındaki bir Amerikan vatandaşı olduğunu gösterir.

Olay mahallinde bir kadının alyansı bırakılmıştır ve Holmes cesedi bulan polis memuru Rance'yle konuştuktan sonra evin etrafında dolaştığı görülen bir ayyaşın yüzü-

7. Bölüm
Holmes, katil Jefferson Hope'u Baker Sokağında tuzağa çekip yakalayarak **Gregson ve Lestrade'i şaşırtır.**

2. Bölüm
Birkaç yıl sonra Ferrier artık Mormonların kalesi olan **Salt Lake City**'de başarılı bir çiftçidir ve Lucy Mormon olmayan Jefferson Hope'a âşık olur.

4. Bölüm
Lucy, babası ve Hope, nafile bir biçimde **Mormonların elinden kurtulmak için** karanlık çökünce Carson City'ye doğru yola koyulur.

6. Bölüm
Baker Sokağında yakalanan Hope, **Lucy'nin intikamını almış olmaktan hiçbir pişmanlık duymaz** ve Londra'da kurbanlarını izlerken başından geçenleri kısaca anlatır.

İKİNCİ KISIM

1. Bölüm
Uzun yıllar önce Utah çölünde **Mormon hacılar** John Ferrier ve kızı Lucy'yi **Mormon inancını benimsemeleri koşuluyla kurtarır.**

3. Bölüm
Mormon lider Brigham Young, Lucy'nin çokeşli kilise büyükleri **Drebber veya Stangerson'la evlenmesi gerektiğini** söyleyince Ferrier ve kızı kaçmayı planlar.

5. Bölüm
Stangerson, Ferrier'i öldürür ve Lucy Drebber'la evlenmeye zorlanınca **kırık bir kalple ölür.** Drebber ve Stangerson **cemaatten kovulur** ve Hope Avrupa'da onların peşine düşer.

7. Bölüm
Hope yargılanmadan önce ölür, **Holmes Watson'a cinayeti nasıl çözdüğünü anlatır** ve Watson bu vakayı kamuoyuna duyuracağına ant içer.

ğü istemek için geri dönen katil olmasından şüphelenir. Diğer kanıtlar, Holmes'a katilin bir arabacı olduğuna işaret, ama Holmes bunu Watson'a açıklamaz.

Gregson, kız kardeşi Alice'e kaba davrandığı için Drebber'le atışan ev sahibesinin oğlu Arthur Charpentier'ı tutuklar. Lestrade, katip Stangerson'dan şüphelenir, ama Arthur'un tutuklu olduğu sırada Stangerson bıçaklanarak öldürülür. Cesedinin yanında bir ilaç kutusu bulunur. 221B'ye dönen Holmes, ilaç kutusundaki iki ilacı hasta bir teriyer üzerinde dener; ilki zararsız çıkar, ikincisi köpeği öldürür. Amerikan polisinden Drebber'in Jefferson Hope adındaki bir adamdan korunmayı talep ettiğini öğrenen Holmes, "Baker Sokağı Çetesi" olarak bilinen sokak çocukları çetesinden bu isimdeki bir arabacıyı bulup Baker Sokağına çekmesini ister. Hope gelince, Holmes onu Gregson ve Lestrade'in şaşkın bakışları altında yakalar.

Romanın ikinci kısmı 1847'de Utah, Salt Lake City'de başlar. Burada Hope'un Lucy adında genç bir kadına âşık olduğu, Stangerson'ın Lucy'nin babasını öldürdüğü ve genç kadını Drebber'le evlenmeye zorladığı, Lucy'nin kırık bir kalple öldüğü anlatılır. Daha sonra eylem Baker Sokağına döner. Hope, Drebber'i iki ilaçtan birini seçmeye zorladığını anlatır: Drebber bir ilacı seçecektir, diğerini de Hope içecektir. Drebber zehirli ilacı seçip ölür. Hope bir yadigar olan Lucy'nin alyansını olay mahallinde kazara düşürmüştür.

Hope mahkemeye çıkarılmadan önce bir kalp sorunundan dolayı ölür. Watson'ı kızdıracak biçimde, bir gazetede vakanın çözülmesinin tüm onuru Gregson ve Lestrade'e bahşedilir ve Holmes'tan neredeyse hiç söz edilmez.

Watson 1880 yılının Temmuz ayında İkinci Anglo-Afgan savaşındaki Maiwand muharebesinde yaralanır. Bu tablo, Britanya Kraliyet Atlı Birliklerinin silahlarını Afganlardan kurtarmasını gösterir.

Sherlock Holmes efsanesi burada başlar. Conan Doyle 1887'deki *Kızıl Bir Soruşturma* romanının ilk birkaç sayfasında kahramanı Holmes'un eksantrik ve parlak doğasını yerleştirmekle kalmaz, büyük dedektifin Watson'la vazgeçilmez ortaklığını ve Viktorya dönemi Londra'sının atmosferik vizyonunu da ortaya koyar. İkilinin ilişkisi ve maceralarının ortamı, sonraki Holmes öykülerinin birçoğunun başarısında önemli bir rol oynamıştır.

İki müstakbel ortak henüz tanışmadan, Watson'ın arkadaşı Stamford onu potansiyel ev arkadaşı hakkında uyarır: Görünüşe göre "kesin ve doğru bilgiye ulaşma tutkusuna sahip" ve zevkleri bakımından da biraz fazla bilimsel ve soğukkanlı biri olabilir. Watson'a Holmes'un ölümden sonra vücudun nasıl berelendiğini görmek için otopsi odalarında cesetlere sopayla vurduğunu anlatır (Conan Doyle bundan söz ederek hafiyesinin suç soruşturmasındaki mevcut gelişmelerin öncüsü olduğunu göstermek ister). Holmes kan lekelerinin saptanmasında yeni ve çığır açıcı bir işlem geliştirdiğini ileri sürer: "Sherlock Holmes testi". Bu testi daha sonraki Holmes öykülerinin hiçbirinde tekrar işitmeyecek olmamız önemli değildir: Conan Doyle,Holmes'u dünyanın ilk adli dedektifi olarak tanıtmak ister.

Sihirbaz Holmes

Fakat Holmes'un dehası adli tıpla sınırlı değildir. Watson'ı ilk gördüğünde, meşhur bir biçimde "Afganistan'da bulunmuş olduğunu anlıyorum" diyerek dikkat çekici gözlem yeteneğini ortaya koyar. Holmes en ufak detayları fark edebilir, onları rasyonel ve ilhama dayalı bir biçimde bir araya getirir ve numaralarıyla herkesi şaşırtan bir sihirbazmış gibi görünmesine yol açan bir sonuca ulaşır.

> Suç tespitini dünyada şimdiye dek hiç olmadığı kadar bir bilim olmaya yaklaştırdınız.
> **Dr. Watson**

Daha sonra Watson 221B'de bir dergiyi eline alıp "Çıkarım ve Analiz Bilimi" başlıklı makaleyi okur: "Bir adamın tırnakları, paltosunun kolu, çizmesi, pantolonunun dizleri, işaret parmağı ve başparmağının nasırları, ifadesi, gömlek manşetleri ... onun tabiatını net bir şekilde ortaya koyar." Watson bu alıntıyı yüksek sesle "düpedüz saçmalık" ve "masa başında tembellik eden birinin teorisi" olarak nitelendirince, Holmes makaleyi yazarın kendisi olduğunu açıklar. Daha sonra da Watson'ın kısa bir süre önce Afganistan'da olduğunu nasıl bilebildiğini izah eder.

Watson bir doktordur ve bu olgu onun kişiliği ve kıyafetleri hakkındaki titiz gözlemlerle birleşince Holmes Watson'ın kısa bir süre önce Afganistan'daki savaşta görev

yaptığını ve sonunda yaralandığını anlayabilmiştir (aşağıya bakınız). Holmes tipik küstahlığıyla "Tüm bu düşünce zinciri bir saniyemi bile almadı" der.

Bir Efsane Yaratmak

Conan Doyle, Holmes'un gözlem güçlerini herkesin bildiği gibi Edinburgh Üniversitesinin tıp fakültesindeki danışmanı Dr. Joseph Bell'inkilere dayandırmıştır (ayrıntılı bilgi için s. 43). Daha sonra Sherlock Holmes – *Bütün Uzun Hikâyeler*'in (1929) önsözünde şunları yazmıştır: "Tıbbi tanılar konusunda zorlu bir eğitimin ardından aynı çetin gözlem ve muhakeme metotlarının suçla ilgili problemlere uygulanması halinde daha bilimsel bir sistemin kurulabileceğine inanıyorum."

Conan Doyle, Holmes'un okuyucuya çekici gelebilmesi için bilimsel olarak şifreler çözen birinden çok daha fazlası olması gerektiğini biliyordu: Kendi başına büyüleyici olmalıydı. Edep uğruna piyanonun bacaklarını örten, ama Doğu Londra'da fahişeliğin serpilmesine izin veren dönemin ikiyüzlü toplumunun gözünde, geleneklere aldırış etmeyen gösterişli bir bohemden daha büyüleyici bir şey yoktur.

> En yaygın suç, çoğu zaman en gizemli olandır, çünkü çıkarımların yapılabileceği yeni veya özgün özellikler içermez.
> **Sherlock Holmes**

Conan Doyle dedektifini özgün özelliklerle donatır. Okuyucu hızlıca Holmes'un keman çalabildiğini ve boksör olduğunu, iyi kılıç kullandığını ve ahşap değneklerin kullanıldığı eskrim dövüşünde usta olduğunu öğrenir. Sigara külüne bir monografi yazmıştır, cebinde mezura ve büyüteç taşır ve ipuçlarını ararken kendi kendine konuşur. Holmes sadece gerekli bilgileri depoladığı "beyninin tavan arasıyla" bilhassa gurur duyar: "İnsan beyninin ilk başta boş bir tavan arası gibi olduğunu düşünüyorum. Onu kendi seçtiğiniz eşyalarla doldurmanız gerekir… O küçük odanın elastik duvarlara sahip olduğunu ve gerektiğinde genişletilebileceğini düşünmek hatadır." Watson'ı şaşırtacak biçimde, dünyanın güneş etrafında döndüğünü bilmediğini söyler ve ekler: "Artık bunu öğrendiğime göre unutmak için elimden geleni yapmalıyım."

Masa Başı Dedektifi

Holmes, Watson'a Londra'daki polisin veya birçok özel dedektifin bir vakada işin içinden çıkamayınca onun kapısını çaldığını ve koltuğundan bile kalkmadan onlara doğru yolu gösterdiğini açıklar. Bu rolü *Kızıl Bir Soruşturma*'da diğer Holmes öykülerindekinden daha fazla oynar. Daha asıl vaka başlamadan, Watson kadın erkek, her yaştan ve her sınıftan bir sürü ziya-

Holmes, Dr. Watson'ı gözlemler ve bir sonuca ulaşır

Watson **asker havasına** sahip bir doktor tipidir, dolayısıyla **askeri doktor** olmalıdır.

Yüzü koyu renk, ama **bilekleri solgundur,** bu onun **güneşte çok yandığını** gösterir.

Avurtları çökmüş yüzü net biçimde **zorluk ve hastalık** yaşadığını gösterir.

Sol kolunu güçlükle ve doğal olmayan bir biçimde hareket ettirir, bu onun **yaralandığını** gösterir.

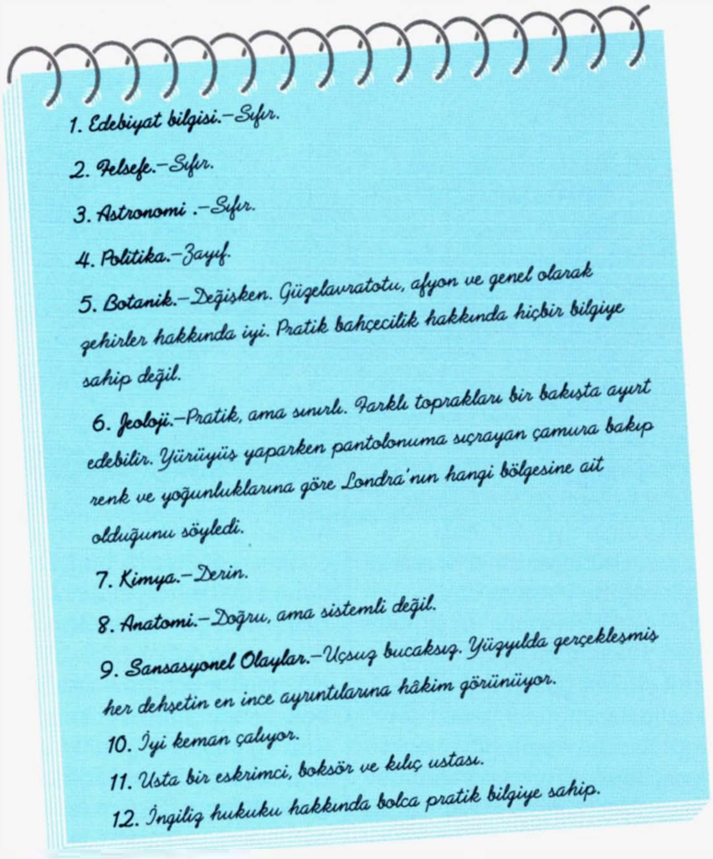
Watson yurtdışındaki askeri görevinin ardından malulen emekliye ayrılmıştır.

retçinin (polis müfettişleri, "genç bir kız," "bir demiryolu görevlisi" ve "beyaz saçlı ihtiyar bir centilmen") özel soruşturma birimleri tarafından yardım için 221B'deki Holmes'a yönlendirildiğini belirtir.

Kızıl Bir Soruşturma'da ana vaka başlayınca Holmes suç mahalline gidip orayı şevkle araştırır. "Onu izlerken," der Watson, "aklıma ister istemez safkan, eğitimli bir av köpeğinin tilkinin kayıp kokusunu bulana dek sabırsızlıkla bir ileri, bir geri koşuşturması geldi." Fakat öykünün büyük bir kısmında eylem Holmes'un doğrudan müdahalesi olmaksızın gerçekleşir ve suçlu da nihayetinde Holmes'un Baker Sokağındaki salonunda yakayı ele verir.

Conan Doyle'un daha sonraki öykülerde bu yaklaşımı değiştirmesi, Holmes'un dışarıya çıkıp suçu araştırmasına ve daha çok bir eylem adamı veya *Kızıl Bir Soruşturma*'da Watson'ın onu nitelendirdiği gibi "amatör bir tazı" olmasına imkân tanıması gerekmiştir. Bununla birlikte Holmes rahat koltuğundan vakaları çözüme kavuşturma eğilimini hiçbir zaman tam olarak terk etmez.

Watson'ın Holmes hakkındaki notları

Watson'ın Hayati Rolü

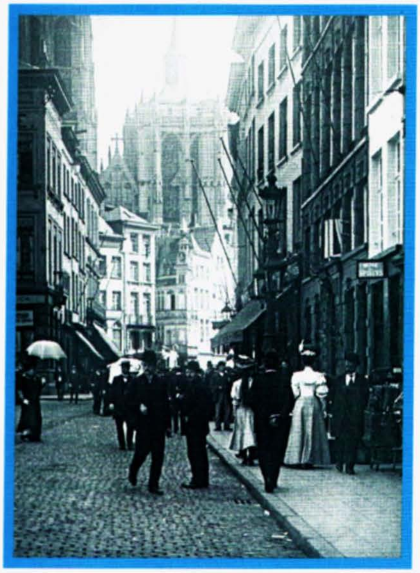
Her deha gücünü ortaya koymak için daha sıradan birine ihtiyaç duyar ve Conan Doyle ilk birkaç bölümde karakterini açıkladığı Watson'ı bu rolde kullanır. Ne sağlık ne de ruh durum bakımından iyi olan Watson arkadaşı bulunmayan biridir ve öykünün başında hayatta hiçbir gerçek işleve sahip değildir. Kendisi hakkında "hayatım ne kadar amaçsız, dikkatimi çekecek ne kadar az şey var" der. Zamanını ev arkadaşını yakından gözlemleyerek doldurur, hatta "Sherlock Holmes – sınırları" adında bir liste oluşturur. Holmes'un edebiyat bilgisinin "sıfır" olduğunu düşünmesi gibi birçok gözlemi daha sonraki öykülerde yanlış çıkar.

Kısa bir süreliğine Watson'ın Holmes'u incelemesi bir tür hobiye dönüşür: "Bu adam merakımı cezbediyor" diye yazar. Fakat Watson çok geçmeden Brixton cinayeti soruşturmasında Holmes'un tam teşekküllü asistanı rolünü üstlenir. Watson'ın soruşturma sırasında ayrıntılı notlar tutması büyük olasılıkla kendi merakıyla bağlantılıdır. Fakat Holmes'un katili adaletin karşısına çıkarmadaki dehasını göstermek için bir şeyler yazmaya karar verince bu notlar çok faydalı olur. Holmes ve Watson'ın arasındaki hızla gelişen ilişkiyi tescilleyen şey de bu eylem olur: Watson Holmes'un asistanı olmaktan çıkıp biyografi yazarı haline gelerek yüzyıl önce ünlü yazar Samuel Johnson'ın biyografi yazarı olan ünlü günlükçü James Boswell'in izinden gider.

> ... bir genç kız güzelliğinin övülmesinden ne kadar etkilenirse, o da sanatının yüceltilmesinden o kadar etkileniyordu.
> **Dr. Watson**

Holmes'un Londra'sı

Conan Doyle, *Kızıl Bir Soruşturma*'da Londra'nın sokaklarını ve bahçelerini yeniden yaratırken, bu noktaya kadar şehirde yaşamamıştır; öyküyü yazdığı tarihte Portsmouth, Hampshire yakınlarındaki Southsea'de yaşamaktadır. İngiltere'nin başkenti hakkındaki tüm bu bilgilerini haritalar ve yer adları dizininden edinmiş olmalıdır. Öykü bizi faytonlar aracılığıyla Baker Sokağından alıp Brixton, Camberwell, Kennington Park ve Euston gibi Londra'nın birkaç tanınmış yerine götürür. Robert Louis Stevenson'ın *Dr. Jekyll ve Mr. Hyde* (1886) romanında yaptığı gibi Conan Doyle da kendi şehri Edinburgh'u Londra'nın modeli olarak kullanmıştır. Brixton'da ilk cesedin bulunduğu kurgusal Lauriston Bahçeleri aslında İskoçya'nın başkentindeki Lauriston Place'i temel almıştır. Bu kurgusal konumlar, bazısı halen varlığını sürdüren Londra'daki gerçek hayattan mekânlarla iç içe geçer. Örneğin kitabın ilk sayfalarında Watson Stamford'u günümüzde de var olan Piccadilly'deki Criterion Bar'da bekler.

Viktorya dönemi Londra'sı daha Conan Doyle şehre taşınmadan önce birçok Holmes öyküsünün arka fonudur. Londra ortamları, hem gerçek mekânları hem de kurgusal yerleri içerir.

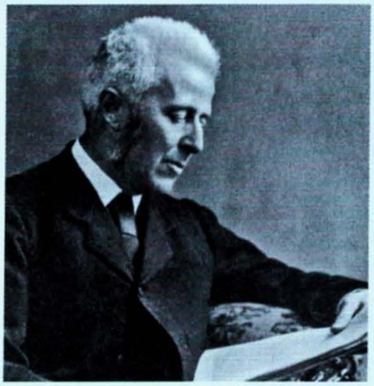
Affedilebilir Hatalar

Kızıl Bir Soruşturma'da kolayca hatalar bulunabilir. Yapısı biçimsizdir ve gizem bir ölçüde yapaydır ve ana kötü karakter Jefferson Hope oldukça özelliksiz bir karakterdir. Hope daha sonraki öykülerde Holmes'un yoluna çıkacak karizmatik kötü karakterlerin dikkat çekici niteliklerinin hiçbirine sahip değildir. Conan Doyle onu yalnızca olay örgüsünü ilerletmek için bir rehine olarak kullanır.

Kızıl Bir Soruşturma'daki bir diğer problem, Holmes'un her vakanın iç yüzünü çabucak görebilecek kadar parlak bir dedektif olmasıdır. Cinayetin gizemini çözmeyi ve suçluyu yakalamayı daha öykünün yarısında başardığı için Holmes'a yapacak çok az şey kalır. Conan Doyle daha sonra okuyucuyu uzun bir flaşbek aracılığıyla Utah kırsalına götürüp Hope, Drebber ve Stangerson arasındaki bağlantıların ve Mormon kilisesiyle ilişkilerinin ayrıntılarını sunar. Sonuç olarak Holmes kaçınılmaz olarak sahneden kaybolur ve son iki kısa bölümde geri döner.

Holmes'un neredeyse fazla hızlı dehası, Conan Doyle'un daha sonraki Sherlock Holmes romanlarında da tam olarak çözemediği yapısal bir sorundur. *Dörtlerin İşareti* (s. 46-55) ve *Korku Vadisi*'nde de (s. 212-21) yine flaşbek yöntemine başvurmuştur. *Baskerville'lerin Köpeği*'nde de (s. 152-61) Watson tüm öykü boyunca yer alırken Holmes öykünün büyük bir kısmında yoktur.

Conan Doyle'un bir dedektif öyküsünün ortasına bu kadar uzun bir flaşbek yerleştirmesi modern okuyu-

İlham Verici Öğretmen

Conan Doyle 1924'te kaleme aldığı otobiyografisinde Holmes'un şaşırtıcı çıkarım yeteneklerinin gerisindeki ilhamı açıklamıştır: "Eski öğretmenim Joe Bell'i düşündüm..." Edinburgh Üniversitesinin tıp fakültesinde Dr. Joseph Bell (1837-1911) Conan Doyle'u hastane sekreteri olarak görevlendirmiştir. Doyle onun "çoğu zaman hastaya ilk birkaç bakışında kendisinin sorular sorarak öğrendiğinden çok daha fazlasını tespit edebildiğini" hatırlar.

Bir keresinde Bell, önlerinde duran hastanın orduda görev yaptığını ve Barbados'taki bir dağ birliğindeki astsubaylık görevini yakın bir tarihte bıraktığını söyleyerek çevresinde toplanan öğrencileri şaşırtmıştır. Bell bunu şu şekilde açıklamıştır: "Gördüğünüz gibi baylar, adam saygılı biri, ama şapkasını çıkarmadı. Orduda şapkalar çıkarılmaz, ama uzunca bir süre önce görevden ayrılmış olsaydı sivil hayattaki kuralları öğrenmiş olurdu. Otoriter bir havası var ve açıkça İskoçyalı. Barbados'a gelince, yakalandığı fil hastalığı İngiltere'ye değil Batı Hindistan'a ait bir hastalık."

> Bunda hayal gücünü harekete geçiren bir gizem var; hayal gücünün olmadığı yerde korku da yoktur.
> **Sherlock Holmes**

cuya tuhaf gelebilir. Yazar o tarihte bunun öyküye egzotik bir cazibe katacağına inanmıştır. Conan Doyle'un bu öyküyü yazmaya koyulduğu sırada Mormonlar sık sık gazete haberlerine konu olmuştur. Bir önceki yıl Conan Doyle Portsmouth Edebiyat ve Bilim Topluluğu'nda Mormonların çok eşliliğinin konu edildiği bir toplantıya katılmıştır. Öyküyü yazdığı tarihe kadar kilise hakkında kapsamlı okumalar yapmış olmalıdır – öyle ki gerçek hayattan Brigham Young figürünü bile karakterler arasına dahil edebileceğini düşünmüştür. Doyle, Utah tasvirleri için birçok kitabı araştırmıştır. Kitabın İngiltere'de geçen kısmında Londra için de benzer araştırmalar yapmıştır. Fakat olağan yerinden uzaklaşmış görünen Rio Grande'nin yerini tayin ederken yeterince dikkatli davranmamıştır; bu kendisine hatırlatıldığında Conan Doyle'un "böyle küçük hataların olabileceğini" kabul ettiği anlatılır.

Daha İyisi Nadiren Bulunabilecek Cinsten

Yeterince dikkatli bakarsanız bu öykünün olay örgüsünde sayısız hata bulabilmek mümkünse de, nihayetinde bu hataların hiçbiri önem taşımaz. Okuyucunun zihninde kalan, iyi tanımlanmış ana karakter Holmes'tur.

Bu parlak karakterleştirme, *Kızıl Bir Soruşturma*'nın ilk kısmında çok yoğun bir biçimde göze çarpar: Dedektif Brixton'daki evde bulunan ceset hakkında şaşırtıcı çıkarımlar yapar. Bu, polisiye kurguda daha iyisi nadiren bulunabilecek bir sekanstır. Holmes olay mahalline gelir gelmez Gregson'a herkesin yol üzerinden geçip gitmesine izin verdiği için kızar. Bu potansiyel olarak hayati parmak izi kanıtlarını yok edecektir. "Bu yoldan bir sığır sürüsü geçseydi durum daha beter olmazdı" der. Evin içinde Holmes elinde büyüteciyle yerlere uzanır ve sonunda şaşkınlık dolu gözlerle kendini izleyen Watson, Gregson ve Lestrade'e bir kanıt listesi sunar.

Holmes cinayet mahallinde duvara kanla yazılmış "Rache" sözcüğünü dikkatle inceler. Harflerin yazılma şekli ona katilin kimliği hakkında önemli ipuçları sunar.

Conan Doyle, Holmes'un güçlerini Watson'ın sıradanlığıyla karşı karşıya getirirken bu güçlerin daha

Brigham Young

Conan Doyle'un bir Holmes öyküsünde karakter olarak kullandığı gerçek hayattan tek tarihsel figür Brigham Young'dur (1801-77). Young 1823'te metodist olmuştur. *Mormon Kitabı*'nı okuduktan sonra Joseph Smith'in Jesus Christ of Latterday Saints Kilisesine katılmış ve kilisenin liderliğine yükselmiştir. Müritlerini çölün ortasından Utah'ın "vaat edilmiş topraklarına," Mormonların kendi merkezlerini kurduğu Salt Lake City'ye götürdükten sonra "Amerikan'ın Musa'sı" olarak nitelendirilmiştir.

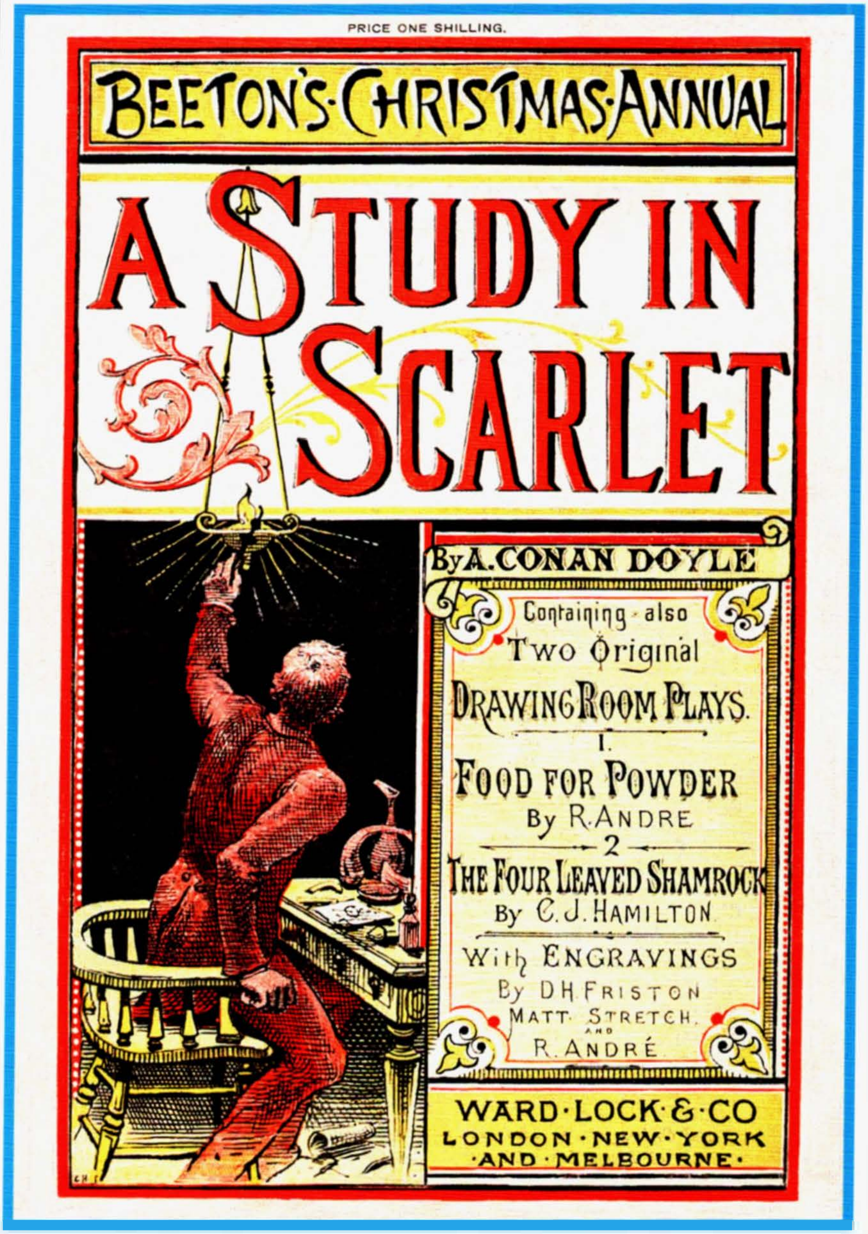
Conan Doyle'un hem Young hem de Mormonları tasviri çok katı olabilir, ama yazar hiçbir zaman olguların iyi bir öykünün önüne geçmesine izin vermemiştir ve o tarihte bu çok da tartışmalı görülmemiştir. Fakat Conan Doyle daha sonradan inancı aşağılamakla eleştirilmiştir ve ölümünden yıllar sonra Brigham Young'un soyundan gelen Levi Edgar Young, Conan Doyle'un kendisinden özel olarak özür dileyerek "Kilise hakkında o dönemde yazılanların kendisini yanlış yönlendirdiğini" söylediğini ve "asılsız bir kitap" yazdığını kabul ettiğini ileri sürmüştür.

da etkileyici görünmesini sağlar; Holmes iki beceriksiz dedektifle kıyaslandığında bu etki daha da derinleşir. Lestrade ve Gregson birbirlerini alt etmeye çalışırken hem zekâ kıvraklığı hem de algı bakımından Holmes'un ne kadar gerisinde olduklarını gösterir. İki müfettiş de cinayet mahallinin çevresine sıçramış kan lekelerini açıklayamaz, ama Holmes kendi içinden katilin burnunun kanamış olması gerektiğini tahmin eder; bu tahmini daha sonra doğru çıkar. Lestrade, Gregson ve Holmes'a kurbanın "Rachel" sözcüğünü yazmaya ömrü yetmediği için duvarda sadece "Rache" yazılı olduğunu söyleyerek böbürlenir, ama Holmes "Rache" sözcüğünün Almanca intikam anlamına geldiğine işaret ederek onun havasını söndürür.

Ölümsüzlük İşareti

George Orwell, 1947'de kaleme aldığı "Lear, Tolstoy and the Fool" adlı makalesinde her yazar gibi Shakespeare'in de er geç unutulacağını yazmıştır. Aynı şey Conan Doyle için de geçerli olsa bile, ünlü karakterinin aynı kaderi paylaşacağını düşünmek zordur: Sherlock Holmes artık ilk olarak ortaya çıktığı roman ve öykülerin sayfalarının ötesinde bir kimliğe sahiptir.

Conan Doyle yalnızca üç hafta içinde yazdığı düşünülen *Kızıl Bir Soruşturma* hakkında büyük umutlar beslemiştir. Fakat potansiyel yayımcılar ilk başta çok fazla heyecan duymamıştır: *Cornhill Magazine* "bir şilinlik" ucuz ve sıkıcı olduğu gerekçesiyle kitabı yayımlamayı reddetmiştir. Sonunda Conan Doyle 1887'de kitabının *Beeton's Christmas Annual*'da yayımlanmasına karşılık bir kereliğine 25 poundluk bir telif ücretini kabul etmek zorunda kalmıştır; bu da gerçekten sadece bir şilin etmiştir – günümüzün parasıyla beş pens. Daha da moral bozucu bir biçimde dergide yayımlandığı zaman okur kitlesinde çok az ilgi uyandırmıştır. Eserinin tüm haklarını devreden Conan Doyle bir yılı aşkın bir süre sonra kitap halinde yayımlandığında da ilk Holmes öyküsünden başka hiçbir ücret alamamıştır. Buna karşın *Kızıl Bir Soruşturma* da diğer tüm Holmes öyküleri gibi o tarihten beri hep baskıda kalmıştır.

Beeton's Christmas Annual
1860'tan 1898'e kadar yayımlanan bir ciltli dergidir. İlk Holmes macerasının yer aldığı sayısının yalnızca 10 kopyasının günümüze ulaştığı bilinmektedir.

ASLA İSTİSNA YAPMAM. İSTİSNALAR KAİDEYİ BOZAR

DÖRTLERİN İŞARETİ (1890)

KISACA

TÜR
Roman

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Lippincott's Monthly Magazine*, Şubat 1890**

ROMAN BASKISI
Spencer Blackett yayımcıları, Ekim 1890

KARAKTERLER
Mary Morstan
Genç mürebbiye.

Yüzbaşı Morstan
Mary'nin babası.

Thaddeus Sholto
İngiliz centilmen.

Bartholomew Sholto
Thaddeus'un kardeşi.

McMurdo Pondicherry Malikânesi'nin kapıcısı ve bekçisi.

Lal Rao Pondicherry Malikânesi'nde kahya.

Bayan Bernstone Pondicherry Malikânesi'ndeki kadın kahya.

Binbaşı Sholto Thaddeus ve Bartholomew'in babası.

Jonathan Small İngiliz.

Mahomet Singh, Abdullah Khan, Dost Akbar
Jonathan Small'un dostları..

Tonga
Andaman adasının yerlisi.

Athelney Jones
Scotland Yard dedektifi.

Mordecai Smith Tekne sahibi.

Bayan Cecil Forrester
Mary Morstan'ın işvereni.

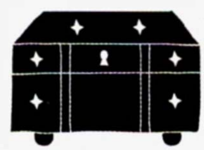

Birinci Bölüm
Watson, Holmes'un ilaç kullanmasından yakınır. Dedektif, Watson'ın saatinin öyküsünü tahlil eder.

İkinci Bölüm
Mary Morstan kayıp babası ve onunla tanışmak isteyen isimsiz hayırsever hakkındaki ikili gizemi çözmesi için Holmes'tan yardım ister.

Üçüncü Bölüm
Mary babasının evrakları arasında bulduğu bir binanın planını gösterir; planda "dörtlerin işareti" hakkında bir not düşülmüştür.

Dördüncü Bölüm
Mary'nin isimsiz hayırseveri (Thaddeus Sholto) babasının öldüğünü ve kendi merhum babasının "Agra hazinesini" gizlediğini, kardeşi Bartholomew'in bu hazineyi yeni bulduğunu açıklar

Beşinci Bölüm
Holmes, Watson ve Thaddeus, Bartholomew'in zehirli bir okla öldürülmüş bulur ve hazine ortadan kaybolmuştur.

Yıllardan 1888'dir ve kendisini meşgul edecek hiçbir vaka olmayan Holmes, Watson'ı dehşete düşürecek bir biçimde kokaine başlar. Fakat Hint ordusunda görev yapan ve on yıl önce Londra'da ortadan kaybolan eski bir subayın kızı Mary Morstan'ın gelişiyle birlikte Holmes'un çözebileceği bir vaka ortaya çıkar. O tarihte Binbaşı Sholto, Mary'ye yüzbaşının ülkede olduğuna dair hiçbir bilgisinin olmadığını söylemiştir. Yüzbaşı Mortan'ın ortadan kaybolmasından dört yıl sonra Mary her yıl isimsiz birinden inci hediye almaya başlamıştır ve artık gizemli hayırsever onunla tanışmak ister. Mary, Holmes'a babasının eşyaları arasında bulduğu bir kâğıdı gösterir. Kâğıdın üzerinde dört çarpı işareti ve "Dörtlerin işareti – Jonathan Small, Mahomet Singh, Abdullah Khan Dost Akbar" yazısı vardır. O akşam Holmes, Watson ve Mary hayırseverle buluşmaya gider. Hayırsever kişi, binbaşının oğlu Thaddeus Sholto çıkar. Babasının ölüm yatağındayken ona itiraf ettiği sırrı açıklar: Yüzbaşı Morstan ortadan kaybolduğu gece Binbaşı Sholto'yu görmeye gelmiş, tartışırlarken birdenbire ölmüş ve cesedi de binbaşı tarafından ortadan kaldırılmıştır. İkilinin

Yedinci Bölüm
Katil katran ruhuna basmış olduğu için Holmes ve Watson kokunun izini sürmek için bir takip köpeği olan Toby'yi kullanır.

Dokuzuncu Bölüm
Holmes denizci kılığına girerek tekneyi bulur ve Scotland Yard'dan Athelney Jones'u bir polis teknesi sağlamaya ikna eder.

On Birinci Bölüm
Watson kurtarılan sandığı Mary'ye götürür, ama sandık boştur. Small hazineyi Thames nehrine dökmüştür. Mary ve Watson birbirlerine ilanı aşk ederler.

Altıncı Bölüm
Holmes ipuçlarından yola çıkarak katilin ufak tefek olduğu ve tek bacaklı bir adam olduğunu tahmin ettiği suç ortağının Jonathan Small –"dörtlerin" biri– olduğu sonucuna ulaşır.

Sekizinci Bölüm
Toby, Holmes ve Watson'ı bir kayık iskelesine yönlendirir. Small orada Aurora adında bir istimbot kiralayıp daha sonra da gizlemişti. Holmes, Baker Sokağı çetesinden istimbotu bulmalarını ister.

Onuncu Bölüm
Akşam karanlığında *Aurora* gizlendiği yerden çıkarılır ve Holmes, Watson ve Jones polis teknesiyle onun peşine düşer. Sonunda Small'un suç ortağı öldürülür, Small da tutuklanır.

On İkinci Bölüm
Small, Agra hazinesinin tüm öyküsünü ve Thaddeus'un babasının onu "dörtlerin" elinden nasıl çaldığını anlatır. Watson ve Mary nişanlanır.

"Agra hazinesiyle" dolu bir sandığı vardır, ama binbaşı oğulları Thaddeus ve Bartholomew'e hazinenin yerini söyleyemeden ölmüştür. Kardeşlerin elinde sadece inciler kalmıştır; Mary'nin incilerdeki hakkı üzerine tartışmışlar ve Thaddeus isimsiz hediyeler göndermeye başlamıştır.

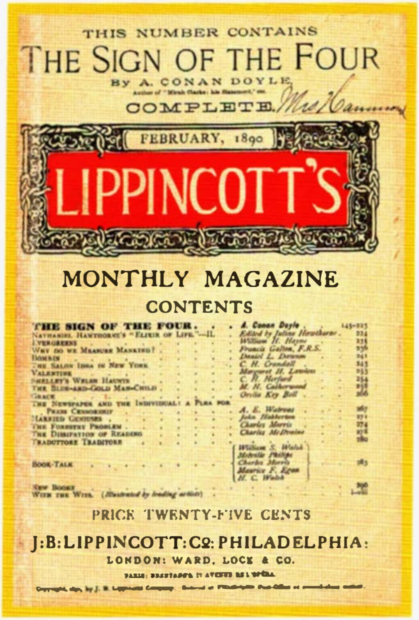
Thaddeus onlara Bartholomew'in sandığı aile evinde bulduğunu anlatır. Eve vardıklarında Bartholomew'i zehirli bir okla öldürülmüş bulurlar ve hazine ortada yoktur. Holmes, Small olduğunu düşündüğü tahta bacaklı bir adamın katile eşlik ettiği sonucuna ulaşır. Scotland Yard'dan Athelney Jones, Thaddeus'u tutuklar. Holmes, Small'un *Aurora* adındaki bir istimbotu kiralayıp gizlediğini keşfeder. Thaddeus suçun işlendiği anda başka bir yerde olduğunu kanıtlayınca aklı başına gelen Jones, Holmes'un polis teknesi talebini karşılar.

O gece *Aurora* nehrin sularına açılır. Holmes, Watson ve Jones da onun peşine düşer. "Vahşi" üfleyerek ok atılan borusuyla onlara zehirli oklar fırlatır. Ama onu vurup öldürürler ve cesedi nehrin sularında kaybolur. Sonunda Small'u yakalarlar, ama Small hazineyi nehre atar. Small onlara 1857'deki Hint Ayaklanması sırasında Singh, Khan ve Akbar'la birlikte hazine yüzünden bir adamı öldürdüklerini ve hazineyi Agra Kalesine sakladıklarını açıklar. Ama sonrasında tutuklanmış ve Andaman adalarına sürgüne gönderilmişlerdir. Yıllar sonra özgür bırakılmaları karşılığında Binbaşı Sholto ve Yüzbaşı Morstan'a hazineden pay vermeyi önermişlerdir. Fakat Sholto hazineyi almış ve onlara ihanet etmiştir. İntikam yemini eden Small adadaki bir yerliyle ("vahşi") kaçmış ve Sholto'nun izini sürmüştür.

Öykü, Watson'ın Mary'yle nişanlandığını Holmes'a açıklamasıyla birlikte mutlu bir sonla biter.

Conan Doyle 1889 yılının Ağustos ayında Londra'da Regent Caddesindeki Langham Otelinde akşam yemeğine davet edilmemiş olsaydı Sherlock Holmes tek kitaplık bir fenomen olarak kalabilirdi. Bu davet, başarılı bir Amerikan dergisi olan *Lippincott's Monthly Magazine*'in İngiltere baskısını başlatmak için Londra'da bulunan yayım yönetmeni John Marshall Stoddart'tan gelmişti. Stoddart, *Kızıl Bir Soruşturma*'yı (s. 36-45) okuyup beğenmiştir. Daha da önemlisi polisiye öykü janrının patlama yapmak üzere olduğunu fark edecek kadar açıkgözdür. Fergus Hume'un Melbourne, Avustralya'da geçen 1886 tarihli *The Mystery of a Hansom Cab* adlı kitabının yüksek satış rakamları bu farkındalığı pekiştirmiş olabilir.

Doyle, başka bir yazarın da yemeğe davetli olduğundan haberi yoktur: Oscar Wilde. Birbirine çok zıt olan iki davetli karşı karşıya gelmiştir: geleneksel ve ciddi bir İskoç doktor ve gösterişli bir estetikçi. Doyle otobiyografisinde bunu "altın bir akşam" olarak nitelendirmiştir.

Lippincott's dergisi, *Dörtlerin İşareti'ne* [*The Sign of the Four*] en üstte yer vermiştir. 1890 yılının Mart ayında ABD'de P. F. Collier'in *Once a Week Library*'sinde *"The Sign of Four"* adıyla yeniden yayımlanmıştır.

Oscar Wilde keskin bir zekâya, alışılmadık kıyafetler ve alışkanlıklara, geleneklere bağlılığı bariz bir biçimde küçümseyen bir tarza sahiptir. Genç Conan Doyle üzerinde kalıcı bir etki bırakmıştır.

Yemek sırasında Wilde ve Conan Doyle'dan dergi için kısa roman uzunluğunda gizem kurgusu yazması istenmiştir. Wilde, *Dorian Gray'in Portresi*'ni yazmıştır. Kısa bir süre sonra Conan Doyle, Stoddart'a şunları yazmıştır: "Görebildiğim kadarıyla öykümün adı ya *Altıların İşareti* ya da *Sholtos Problemi* olacak. Çarpıcı bir başlık istediğinizi söylemiştiniz. *Kızıl Bir Soruşturma*'daki Sherlock Holmes'a çözeceği bir vaka daha sunacağım."

Conan Doyle kitabını bir aydan kısa bir sürede tamamlamıştır. Dergide *The Sign of the Four* adıyla yayımlanmıştır, ama daha sonra roman olarak yayımlanırken adı *The Sign of Four* şeklini almıştır.

Zengince İşlenen Bir Karakter

Conen Doyle artık *Kızıl Bir Soruşturma*'yı yazdığı zamankinden daha başarılı bir yazardır ve *Dörtlerin İşareti*'nde Holmes'u okur kitlesinin bilincinde yeniden kurmakla kalmaz, aynı zamanda dedektifin karakterine daha çok renk, derinlik ve özellik ekler.

Conan Doyle'un Wilde'la tanışması, onu Holmes'a önceki romandan daha bohem bir taşkınlık aşılamaya sevk etmiştir. *Dörtlerin İşareti*'nin açılış paragrafında okuyucu dedektifin bir uyuşturucu müptelası olduğunu öğrenir: "Holmes şömine rafının köşesinden şişesini aldı ve enjektör şırıngasını zarif maroken kutusundan çıkardı..." diye anlatır Watson. "Sonunda iğneyi batırdı, küçük pistonu bastırdı ve derinden iç geçirerek kadife kaplı koltuğuna gömüldü."

Holmes hem morfin hem de kokain kullanır, ama daha çok kokaini sevmiş gibi görünür. Watson'ı bu tehlikeli meşgaleye sırf sıkıntıdan kurtulmak için bulaştığına ikna eder. Sadece çözülecek bir problemle karşı karşıya kaldığı zaman kendini gerçekten canlı hissedip yapay uyarıcılardan vazgeçebilir.

Holmes'u uyuşturucu kullanan biri yapmak, onu bir çırpıda daha

> Varoluşun sıkıcı rutininden tiksiniyorum. Zihinsel heyecan burnumda tütüyor.
> **Sherlock Holmes**

19. yüzyılda yukarıdaki gibi cam ve gümüş şırıngalar kullanılmıştır. Holmes da kendininkini benzer bir kutuda tutar ve "yüzde yedilik" kokain çözeltisini tercih eder.

keskin ve ilgi çekici kılarak bir karakter olarak süslemenin akıllıca bir yoludur. Ayrıca okuyucu *Aurora*'nın izini sürmeye çalışırken çok inandırıcı bir biçimde ihtiyar bir denizci kılığına girince Holmes'un teatral yönünü de ilk defa görür. Jones ona "Bir aktör olabilirmişsiniz, üstelik nadir rastlanacak bir aktör" der. *Kızıl Bir Soruşturma*'da kötü karakterin isimsiz suç ortağı ihtiyar bir kadın kılığına girmiştir, ama dedektifin kendisinin kılık değiştirmesi çok daha etkilidir. "Bohemya'da Skandal" (s. 56-61) adındaki bir sonraki macerasında Holmes hem sarhoş bir seyis hem de saf bir din adamı kılığına girer.

Edebi Bir Kişilik

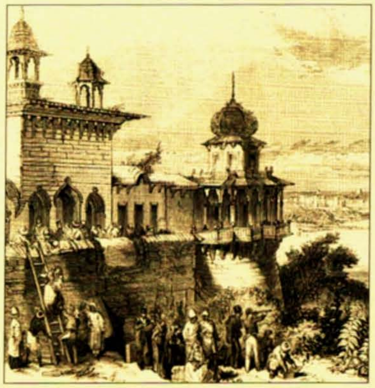
Kızıl Bir Soruşturma'daki dostluklarının ilk günlerinde Watson, Holmes'un edebiyat bilgisinin "sıfır" olduğunu not düşmüştür. Fakat bu öyküde, Conan Doyle onun sadece İngiliz edebiyatına değil, aynı zamanda yabancı yazarlara da geniş bir ilgi duyduğunu gösterir. Holmes, Watson'a Winwood Reade'nin *The Martyrdom of Man* (1872) adlı kitabını okumasını tavsiye eder. Hıristiyanlığa bir itham yönelten bu kitap, Conan Doyle'un favorileri arasındadır. Holmes, Alman yazar Goethe'den (1749-1832) alıntı yaparak "İnsanların anlamadıkları şeyleri alaya almasına alışkınız" anlamına gelen *"Wir sind gewohnt dass die Menschen verhöhnen was sie nicht verstehen"* sözleriyle Jones'u küçük düşürür.

Bu gelişmiş edebi bilgi, olay örgüsünün amacına hiçbir şekilde hizmet etmez; belki de Wilde'ın Conan Doyle üzerindeki etkisini yansıtıyor olabilir. Holmes'un okuyucuyu becerileriyle etkilemesine imkân tanımayı amaçlayan bir vitrin süslemesidir. Watson'ın örtülü bir Wilde tasviri olan Thaddeus Sholto tasvirinde "altın akşamın" bir diğer yansıması görülebilir. "Doğa ona sarkık bir dudak vermişti" der Watson, "ve de elini sürekli yüzünün alt kısmında tutarak gizlemeye çalıştığı, hemen göze çarpan sarı ve çarpık dişler." Wilde da dişlerini gizlemeye çalışmasıyla tanınır.

Holmes Bir Dehadır

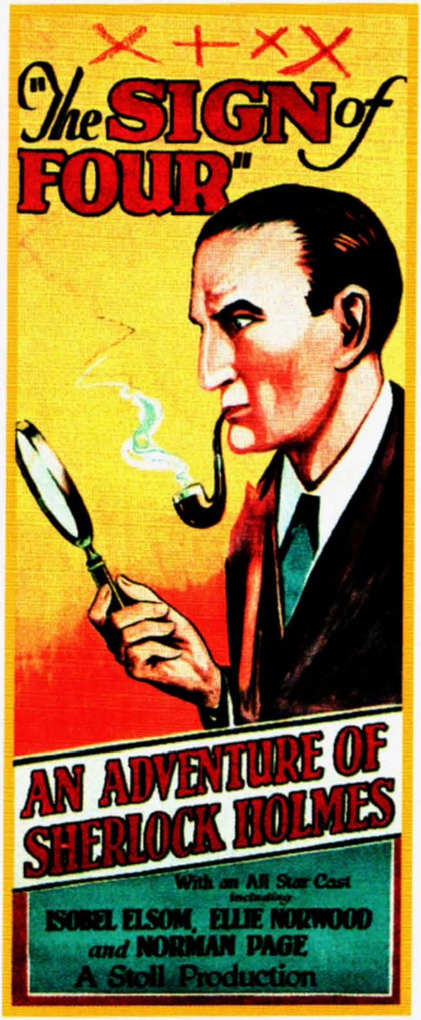
Conan Doyle'un okuyucuları halihazırda Holmes'un zeki olduğunu bildiği için onun birçok akademik disiplinde uzman olduğunu göstermek gereksizdir. Fakat yazar, dedektifin süslenmiş tasvirinden hoşnut kal-

> Zihnimi çalıştırmadan yaşamam. İnsan başka ne için yaşar ki?
> **Sherlock Holmes**

Hint Ayaklanması

Conan Doyle, Hint Ayaklanması'nı bu olayın İngilizlerin zihinlerinde henüz taze olduğu 1860'lar ve 1870'lerde okuldayken öğrenmiş olmalıdır. Olay 1857'de Bengal ordusundaki Hintli askerlerin İngiliz subayları vurmasıyla başlamış, daha sonra kuzey ve orta Hindistan'ın geneline yayılan ayaklanmalara dönüşmüştür. Agra gibi garnizonlar İngilizlerin 1858'de tekrar kontrolü ele geçirmesine dek aylar boyunca kuşatılmıştır. Doyle, Agra garnizonu hakkındaki ayrıntıları Portsmouth Edebiyat ve Bilim Topluluğu'ndaki hamisi Tümgeneral Alfred Wilks Drayson'dan öğrenmiş olabilir. Drayson, 1876-78 yılları arasında Hindistan'daki 21. Topçu Birliğini komuta etmiş ve Agra'nın da aralarında bulunduğu birçok kalenin yeniden silahlandırılmasına katkıda bulunmuştur. Conan Doyle'un dönemin sömürgeci anlayışı ve söz konusu ayaklanmanın ona bulaşanların gerçek doğalarını nasıl ortaya koyduğuna ilişkin yorumu büyüleyicidir. Small, Morstan ve Sholto birbirinden farksız olarak Agra hazinesini ele geçirme hırsıyla yoldan çıkar. İngiliz askerlerin yağmacılığı, ayaklanma sırasında sıkça karşılaşılan bir durumdur ve Conan Doyle "Albayın Ölümü" (s. 132-33) öyküsünde bu konuyu bir kez daha işler.

Dörtlerin İşareti 1923'te sessiz filme çekilmiştir. Holmes'u İngiliz oyuncu Eille Norwood (1861-1948), Watson'ı Arthur M. Cullin oynamıştır. Norwood 47 Holmes filminde oynamıştır.

mıştır. Stoddart'a şunları yazmıştır: "Memnuniyetle söyleyebilirim ki Holmes tam manasıyla gelişti. Kendi eserlerimden genellikle tatmin olmasam da onun oldukça iyi olduğunu düşünüyorum."

Conan Doyle'un karakterleştirmesinin *Kızıl Bir Soruşturma*'dakiyle aynı kalan bir yönü, Holmes'a vakanın daha en başında gözlem ve çıkarım yeteneklerini sergileme fırsatı sunmasıdır. Conan Doyle sonraki Holmes öykülerinin birçoğunda bu tekniği kullanmaya devam edecektir. Örneğin *Baskerville'lerin Köpeği*'nde (s. 152-61) Holmes Dr. Mortimer'in bastonu üzerinden Watson'ın çıkarım yeteneklerini test eder; Watson doğru gözlemleri yapmayı başaramaz, ama Holmes doktorun genç biri olduğunu ve orta büyüklükte bir köpeğe sahip olduğunu tespit edebilir. Bu numaranın tekrarlanması Holmes'un dehasını bir yandan ona zaten aşina olan okuyuculara tekrar hatırlatırken, bir yandan da yeni okuyuculara tanıtır.

Holmes burada Watson'ın ayakkabılarındaki çamurun renginden ve masasındaki el sürülmemiş pullar ve kartpostallardan doktorun Wigmore Caddesi Postanesine gidip telgraf çektiği sonucuna ulaşır. Watson'ın yeni edindiği bir saati inceler ve tipik duygusuzluğuyla saatin Watson'ın "kendini içkiye vermiş" ve kısa bir süre önce ölmüş en büyük ağabeyine ait olduğunu söyler.

Rakip İlişkiler

Conan Doyle, Watson'ın ilk görüşte sırılsıklam âşık olduğu kadın müşteri Mary Morstan'ın gelişiyle birlikte Holmes ve Watson arasındaki dinamiğe yeni bir boyut ekler. Doktor öykü boyunca kara sevdalı bir ergen gibi davranarak "kadınlarla birçok ülkeye ve üç ayrı kıtaya yayılan deneyimlere sahip olduğu" iddiasını yalanlar. Her okuyucu bunların hangi ülkeler ve kıtalar olduğunu, ne tür deneyimler olduğunu merak edecektir. Bir noktada aşktan öylesine başı döner ki Mary'ye "gecenin karanlığında çadırından içeri süzülen bir tüfeğe, çift namlulu bir kaplan yavrusuyla ateş ettiğini" söyleyerek her şeyi birbirine karıştırır. Thaddeus, Mary'ye düşüncesizce babasının öldüğünü haber verince, Watson "adamın yüzünün ortasına vurabileceğini" söyler. Thaddeus hazineden Mary'ye düşen payın çeyrek milyon pound olacağını açıklayınca, Watson bunun Mary'yi kendisi için erişilmez kılacağı düşüncesine kapılır. Öyle ki hastalık hastası Thaddeus ona sağlığı hakkındaki profesyonel görüşünü sorduğunda, Holmes'un anlattığına göre Thaddeus'u "iki damladan fazla hintyağı almanın çok tehlikeli olduğu" konusunda uyarır ve "yatıştırıcı olarak yüksek dozda kargabüken özü" tavsiye eder.

Conan Doyle'un *Kızıl Bir Soruşturma*'dan itibaren önemli ölçüde ilerleyen bir ortaklık olarak Watson ve Holmes arasındaki ilişkiyi tasviri çok daha ikna edicidir. İkilinin ev hayatının ayrıntılarıyla buna gerçek bir öz katılır. Öykünün başında onları birbirlerine alışmış ve aklından geçenleri sakınmadan konuşan iki eski dost gibi didişirken görürüz. Watson, Holmes'u önemsediği için onun uyuşturucu alışkanlığına sövüp sayarken hiç çekinmez.

Bir centilmenler kulübünün rahat havasını andıran odalarında Holmes ve Watson bekârlığın rahatlığıyla aylaklık eder. Hayatlarındaki tek kadın, ev sahibeleri Bayan Hudson'dur. Adı ilk kez burada geçen Bayan Hudson, arka planda kalan

> Müşteri benim gözümde yalnızca bir öğedir, problemdeki bir etmendir. Duygusal nitelikler, sağlıklı muhakemeye düşmandır.
> **Sherlock Holmes**

Mary Morstan

Watson, Mary'yle tanıştıktan sonra Holmes'a "Ne çekici bir kadın!" der. "Öyle mi?" diye yanıtlar Holmes. "Dikkat etmedim." Watson, Mary'nin göz alıcı özelliklerini metheder, ama Mary okuyucunun gözünde oldukça mütevazı bir figürdür. Bununla birlikte babasının öldüğünü öğrenince karakterinin gücünü gösterir ve Bartholomew Sholto'nun histerik kahyası üzerinde derhal sakinleştirici bir etki yaratır. İhtiyar kadın "Tanrı senin o tatlı, sakin yüzünü kutsasın!" diyerek ağlar. "Seni görmek bana gerçekten iyi geldi." Ayrıca işvereninin de ona hayranlık beslediği açıktır. "Sadece maaşlı bir çalışan değildi," der Watson, "aynı zamanda kıymetli bir arkadaş." Hazinenin kaybolduğunu duyunca hissettiği ferahlık da düğüm noktasıdır.

Watson, Holmes'a nişanlandığını haber verince "Seni tebrik ettiğimi söylemem" yanıtını alır. Fakat Holmes, Watson'ın iyi bir seçim yaptığını düşünerek "yaptığımız işlerde bize faydalı olabilir" diye ekler. Gelecekte oynayacağı tek rol açıkça destekleyici bir eş olmaktır.

anne gibi bir figürdür. 221B Baker Sokağındaki evleri, büyük şehrin karmaşasının ortasında iyi düzenlenmiş bir sığınaktır.

Watson nişanlandığını duyurunca bu sıcak ortamın son bulacağını öğrenmek okuyucu için üzücüdür. Watson, evin mutluluğundan ayrılarak yalnız Holmes'u enjeksiyon iğnesiyle baş başa bırakmak üzeredir veya okuyucu bu şekilde düşünür. Ama daha sonraki *Strand* maceralarında Watson ya 221B'yi sık sık ziyaret eder ya da öykü bekârlık günlerinde geçer. Sonunda "Boş Ev" macerasında (s. 162-67) Mary'nin öldüğünü öğreniriz. "Norwood'lu İnşaat Ustası" (s. 168-69) öyküsünde Watson muayenehanesini satıp yeniden 221B'ye taşınmıştır.

Üstün Bir Form

Conan Doyle'un bir önceki romanında olduğu gibi, *Dörtlerin İşareti* de tutarsızlıklar ve ufak tefek hatalarla doludur. Conan Doyle'un kitabı aceleyle yazmış olması ve olayları ve detayları kontrol etmek için önceki yazdıklarına göz atmaktan hiç hoşlanmaması da buna katkıda bulunan faktörlerdir. Örneğin Watson'ın savaş yarası omzundan ayağına geçer ve Watson'ın önceden tüm akrabalarının öldüğü söylense de artık bir ağabeyi vardır. Conan Doyle'un Andaman adasının yerlisi Tonga'yı tartışmalı şekilde barbar bir "vahşi" olarak betimlemesi daha çok endişe konusudur. Andrew Lang 1904'te *The Quarterly Review*'da yayımlanan makalesinde şu gözlemde bulunmuştur: "[yerli] Andaman adalılar [*Dörtlerin İşareti*'nde] acımasızca lekelenir; halbuki ne kötücül niteliklere, ne paspas gibi kafalara, ne de silahlara sahiptirler." Conan Doyle olguları kasten göz ardı etmiş ve Tonga'yı okuyucuların "vahşi" öldüğü zaman hiçbir üzüntü duymayacağı kadar tiksindirici yapmak istemiş olabilir. Fakat "vahşilerin" yanlış tasvir edilmesi Viktorya döneminde yaygındır ve Conan Doyle, Tonga tasvirinde tam da kendi devrinin adamıdır.

Buna karşın hem Conan Doyle hem de en üstün eseri Holmes, *Dörtlerin İşareti*'nde tam formundadır. Holmes geceleyin dört tekerlekli at arabasında Watson ve Mary'le beraber Thaddeus'la buluşmaya giderken sokak isimlerini ezbere söyleyerek Londra'yı ne kadar yakından tanıdığını gösterir: "Rochester Sokağı. Şimdi Vincent Meydanı. Birazdan Vauxhall Köprüsü yolundayız. Surrey tarafına doğru ilerliyoruz…" Sholto ailesinin atadan kal-

Büyük Andaman Adasında ilk olarak 1789'da sürgünler için bir koloni kurulmuştur. İngilizler, Hint Ayaklanmasının ardından tutsakları yerleştirmek için yeni bir hapishane inşa etmiştir; burada tutsaklar sahilde yemek yerken görülüyor.

ma evi olan Pondicherry Malikânesi'ne vardıklarında Holmes bir kez daha "eğitimli bir tazı" gibi davranarak *Kızıl Bir Soruşturma*'da sergilediği gustonun aynısıyla cinayet mahallinde coşkulu bir adli araştırmaya koyulur. Watson, "Çabucak büyütecini ve mezurasını çıkardı ve dizlerinin üstüne çöküp ölçmeye, karşılaştırmaya, incelemeye girişti..." diye not düşer. Holmes çıkarım yeteneğiyle Scotland Yard'dan Athelney Jones'u tıpkı daha önceki öyküdeki Gregson ve Lestrade gibi maskaraya çevirir ve ortağı Watson'ı her zamanki gibi şaşkına çevirmeyi başarır.

> Hiçbir zaman tahmin yürütmem. Bu şoke edici bir alışkanlıktır; mantık yürütme yeteneğine zarar verir.
> **Sherlock Holmes**

Kötü Adam Karakteri

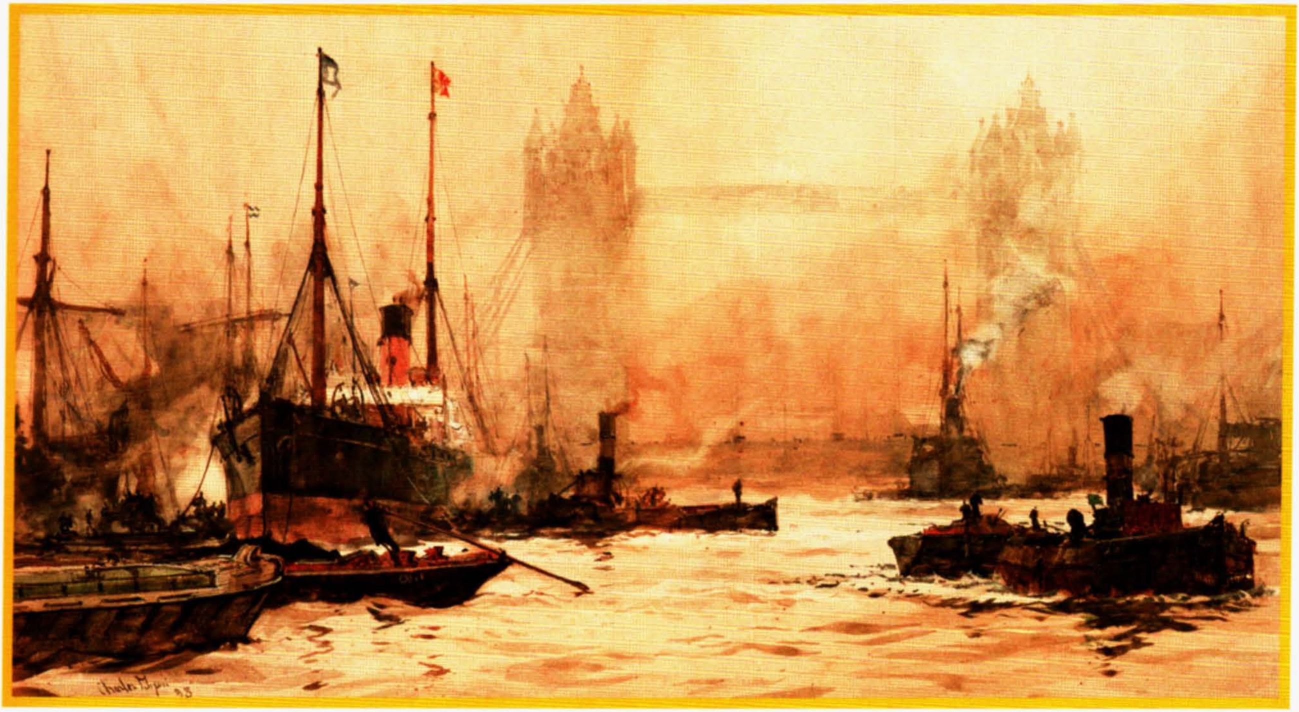
Dörtlerin İşareti aynı zamanda *Kızıl Bir Soruşturma*'daki tatsız, tek boyutlu Hope'tan daha unutulmaz, karmaşık bir kötü adam içerir. Small, delice gözleri ve bir timsahın saldırısı sonucu bacağını kaybettiği için tahta bacağıyla büyük ölçüde Robert Louis Stevenson'ın *Define Adası*ndaki (1883) Long John Silver'dan esinlenmiştir. Conen Doyle "Through the Magic Door" (1907) adlı yazısında Stevenson hakkında şunları yazmıştır: "... sakatlanmış kötü adam olarak nitelendirilebilecek karakterin mucididir" ve "bu etkiyi sıklıkla ve çok çarpıcı sonuçlar doğuracak şekilde kullandığı için kendisine mal ettiği söylenebilir. Hyde'dan bahsetmeye bile gerek yok... çirkin kör Pew, iki parmağı eksik olan Kaptan Kara Köpek, tek bacaklı Long John Silver."

Small, *Dörtlerin İşareti* boyunca vicdanıyla boğuşur ve bu onu sempatik bir karakter kılar. Sonunda başına ne geldiği belli değildir. En kötü ihtimalle Victorya döneminin tercih edilen idam yöntemi olan darağacını boylar. En iyi ihtimalle ise daha sonraki *Baskerville'lerin Köpeği* öyküsündeki Princetown Hapishane'sinin yaklaşan varlığı hakkında kehanette bulunarak kendisinin ifade ettiği gibi "Dartmoor'da kanalizasyon kazar".

Klasik Bir Öykü

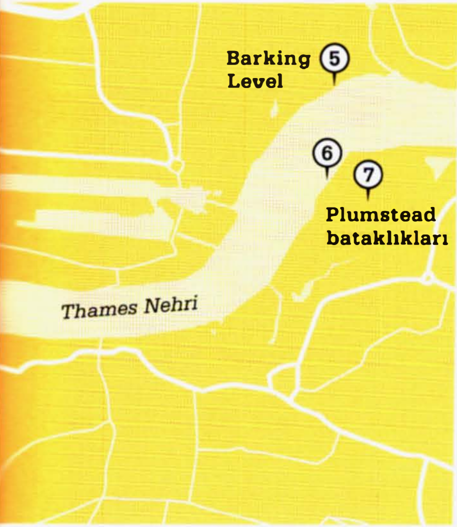
Bu öyküyü okuduktan sonra uzun süre hafızada kalan iki imge vardır. İlki, cinayet sahnesinde kurbanın tasviridir: Bartholomew'in "zoraki, anlaşılmaz gülümsemesi" ve "sadece yüzünün değil, tüm uzuvları da en tuhaf şekilde çarpılması". İkincisi, Conan Doyle'un Victorya dönemi Londra'sını olağanüstü atmosferik biçimde, neredeyse Dickens tarzında çağrıştırmasıdır. Watson, unutulmaz bir pasajda "Kordon boyunca dizili lambalar puslu birer benek gibi olduğunu" ve "lambalardan yayılan ışık ıslak kaldırımlara belli belirsiz dairesel parıltılar saçtığını" not düşer. O tarihte Londra bir dünya imparatorluğunun merkezi, gelişen bir limandır ve Conan Doyle'un hararetli nehir kıyısı sahneleri atmosfer yüklüdür. Tonga'nın dramatik sonunu hatırlayınca, "Kıyılarımıza gelen tuhaf ziyaretçinin kemikleri Thames nehrinin dibindeki karanlık balçığın bir yerlerinde yatıyor" der.

Kızıl Bir Soruşturma'nın aksine, bu öykü Atlantik'in her iki yakasında yaygın bir biçimde değerlendirilmiştir. Londra'da yayımlanan *Morning Post* oldukça gururlu bir biçimde şu yorumda bulunmuştur: "Bay Conan Doyle daha iyi bir iş çıkarmış ... dahası saf polisiye kurgunun bir örneği olarak türünün tüm iyi özelliklerine sahip." ABD'de Pennsylvania'da yayımlanan *Daily Republican* ise daha genel bir görüş ifade etmiştir: "... [Holmes'un] asla çözülemeyecekmiş gibi görünen bir gizemi çökmekteki müthiş ustalığı öylesine canlı bir biçimde tasvir ediliyor ki Conan Doyle, Poe ve Gaboriau gibi yazarların arasında lider olarak kabul edilmeli. *Dörtlerin İşareti* ileride bir klasik olacak." Fakat bu değerlendirmelerin yayımlandığı tarihlerde Conan Doyle bir kez daha Holmes'u aklından çıkarmış ve çoktan unutulan tarihsel romanslarından birini yazmaya koyulmuştur.

Thames Nehri 19. yüzyılda faaliyet merkezidir. Charles Edward Dixon'ın (1872-1934) Cherry Garden Pier'den Kule Köprüsü'nü resmettiği bu tablosunda da görüldüğü gibi nehrin kıyıları gemilerle doludur.

"Çam yarması gibi iki polis müfettişinin bulunduğunu" polis teknesi Holmes, Watson ve Jones'u alıp nehirde Aurora'nın peşine düşer.

1 Westminster İskelesi: Holmes ve Watson Polis teknesini alır.

2 Kule Köprüsü: Polis teknesi *Aurora*'nın Jacobson'un Tersanesinden çıkmasını bekler.

3 Greenwich: Holmes buradan geçerlerken Aurora'nın 300 adım gerisindedir.

4 Blackwall Tüneli: Holmes yaklaşır; *Aurora*'nın sadece 250 adım gerisindedirler.

5 Barking Level: Aradaki mesafe bir tekne boyudur; Holmes güvertede Tonga'yı görür.

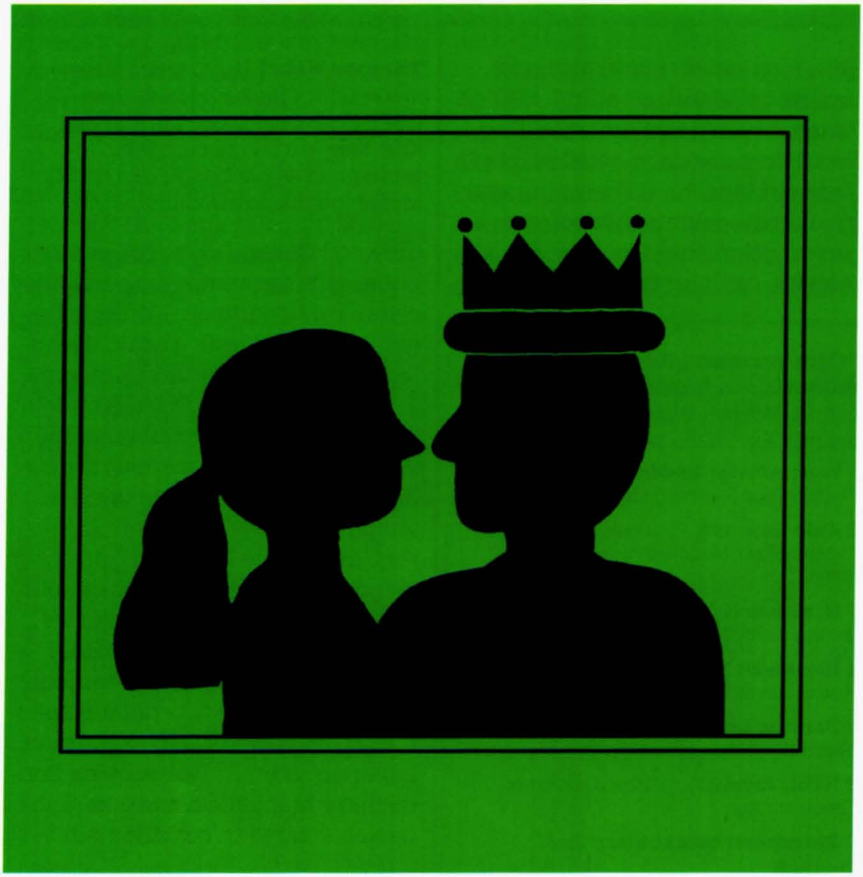
6 Nehir kıyısı: Kovalamaca sona erer; Tonga vurulur.

7 Plumstead bataklıkları: Small yakalanır.

Günümüzde Dörtlerin İşareti gerçekten bir "klasik" olarak kabul edilir. Graham Greene yetmiş yaşındayken kitabın 1974 yılındaki baskısı için kaleme aldığı önsözde şunları yazmıştır: "*Dörtlerin İşareti*'ni ... on yaşındayken okudum ve hiç unutmadım... Norwood'da Pondicherry Malikânesi'ndeki karanlık gece hafızamdan hiç silinmedi."

GÖRÜYORSUNUZ ANCAK GÖZLEM YAPMIYORSUNUZ

BOHEMYA'DA SKANDAL (1891)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Temmuz 1891**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Maceraları*, 1892**

KARAKTERLER
Wilhelm Gottsreich Sigismond von Ormstein Bohemya Kralı.

Irene Adler Amerikalı opera şarkıcısı ve Kral Wilhelm'in eski metresi.

Godfrey Norton Irene'yle evlenen İngiliz avukat.

Strand Magazine'de yayımlanan 56 Sherlock Holmes kısa öyküsünün ilki olan "Bohemya'da Skandal" Holmes kanonunda Moriarty'den sonra hakkında en çok konuşulan ikincil karakter olan güzel Irene Adler'i tanıtan öyküdür.

Irene öyküde sadece kısaca doğrudan bir biçimde görünse de bir sürü araştırma ve spekülasyona konu olmuştur. Birçok ekran uyarlaması onu kendine özgü biçimde geliştirmiştir: Amerikan dizisi *Elementary*'de (s. 339) Moriarty, Irene Adler kılığına girerken BBC'nin dizisi *Sherlock*'ta (s. 339) Irene çıplakken Holmes'la karşılaşan üst sınıftan baskın bir kadındır.

Holmes (Jeremy Brett) kanıt toplarken girdiği ikna edici kılıkların birinde kimliğini tamamen gizlenmiş haldeyken kendini kazara Irene Adler'in nikâh töreninde bulur.

Holmes ve Kadınlar

"Bohemya'da Skandal" öyküsünün daha ilk cümlesinde Watson okuyuculara şöyle der: "Sherlock Holmes ondan [Irene Adler] hep 'kadın' diye bahseder." Önemini belirtmek için kadın sözcüğünü tırnak içine alır. Fakat hemen ardından "Irene Adler için aşka benzer duygular besiemiyordu" vurgusunu yapar. Aslında aşk fikri "onun soğuk, kesin, ama saygıdeğer biçimde dengeli zihni için iğrençtir".

Yine de Conan Doyle, duygusal olarak soğuk olan ve kadınlardan nefret eden Holmes'un gerçek aşkını bulmuş olabileceğine dair karşı konulmaz ipucunu yerleştirmiştir. Okuyucuların görünüşte duygusuz olan dedektifin eşini bulmasını bu kadar çok arzulaması, Conan Doyle'un Holmes karakterini harikulade biçimde yarattığının bir göstergesidir. Watson, Holmes'un zihnini rasyonel dedektiflik işine odaklamak için kadınların aşkını reddederek kendini soylu ve neredeyse trajik bir figüre dönüştürdüğünü ima eder. Bazı edebiyat yorumcularının, dedektifin bu davranışını şövalyelik ideallerine bağlı kalmak için şehvetten uzak duran Ortaçağ şövalyelerinin davranışına benzetmesi hiç de şaşırtıcı değildir. Fakat Holmes herhangi bir ortaçağ kahramanından psikolojik olarak çok daha karmaşık bir figürdür.

> Holmes'un gözünde o, kendi cinslerinin tamamından daha üstündür.
> **Dr. Watson**

Bohem Holmes

Watson, evlenip 221B Baker Sokağından taşındıktan sonra eski ev arkadaşını çok az görmüştür. Fakat Holmes'un neler yaptığını bilir: "Devamlı olarak kokainin, tutkularının, uyuşturucunun verdiği sersemliğin veya kendi zeki doğasındaki şiddetli enerjisinin peşinden giderek Baker Sokağındaki evimizde kalmaya devam ediyordu." Anlaşıldığı kadarıyla, dedektif zihnini meşgul eden bir vaka olmayınca aşırı aktif zihnini uygun bir biçimde boşaltmaya ihtiyaç duyar.

Bu öykünün adı görünüşte Bohemya Kralı için potansiyel bir skandala işaret etse de, Bohemya'dan ilk kez Holmes'la bağlantılı olarak söz edilir. Watson okuyucuya dedektifin "tüm o Bohem ruhuyla her tür topluluktan nefret ettiğini" söyler. O tarihte "bohem" terimi muğlaktır ve özellikle geleneklere uymayan bir yaşam tarzı sürdüren ve toplumsal normları reddeden özgür ruhlu bireylere işaret eder. Fakat bohem idealin merkezinde aşk ve tutku da yer alır ve duygular Holmes için lanetlidir. Watson bu öyküye "Bohemya'da Skandal" adını vererek belki de gerçek skandalın Kral Wilhelm'in Bohemya'sında değil, Holmes'un içinde yaşanabileceğini anıştırır. Bu bir kadının Holmes'un hem saygısını hem de hayranlığını kazanabildiği ender anlardan biridir.

Holmes İş Başında

Uzun ve biraz da arzulu bir girişin ardından Watson öyküye geçer. Baker Sokağındaki odaların penceresinin altında dikilir. Yukarıya baktığında Holmes'u "uzun, ince endamının karanlık bir siluet halinde perdenin önünden iki defa geçtiğini" görür. Holmes kaçınılmaz olarak normal dünyanın yukarısında ve mesafelidir, ama Watson onun enerjik adımlarından ve tetikte duruşundan yola çıkarak tekrar iş başında olduğunu anlar: "Uyuşturucunun esrikliğinden sıyrılmış ve

yeni bir muammanın kokusunu alarak heyecanlanmıştı." Watson, Holmes'un uyuşturucu alışkanlığından zaten söz etmiş olsa da burada ikinci kez vurgulayarak büyük dedektifi aydınlık ve karanlık arasında gidip gelen dramatik, romantik bir figür olarak betimlemek ister: Holmes'un kariyeri adeta geceleyin çakan şimşekler tarafından aydınlatılır.

Dostuyla yeniden görmeye can atan Watson eve çıkar. Holmes her zamanki gibi soğukkanlı ve keskindir. Sinir bozucu bir titizlikle birçok gözlemde bulunur: Son görüştüklerinden beri Watson'ın kaç kilo aldığı; doktor olarak çalışmaya başladığı; çok fazla yağmurun altında kaldığı ve beceriksiz bir hizmetçisinin olduğu. Watson şaşkınlık içinde bunları nasıl bilebildiğini sorunca, dedektif hepsinin gözleme dayandığını göstererek yöntemini açıklar. Watson'ın bunları görmesine rağmen gözlem yapmadığını söyler. Sıradan insanlar hayatın ufak ayrıntılarına dikkat etmez. İşte bu nedenle Watson'ın 221B'nin merdiveninin kaç basamak olduğuna dair hiçbir fikri yokken, Holmes 17 basamak olduğunu söyleyebilir.

Holmes'un yönteminin merkezinde bu türden keskin gözlemler yer alır ve günümüzde de bir dedektifin başlıca yeteneğinin bu olduğu düşünülür. Fakat Holmes'un işaret ettiği gibi bir dedektifin gördüğü şeyleri tam olarak anlaması da gerekir. Doktora yeni almış olduğu isimsiz bir notu gösterirken bunun bir örneğini sergiler. Watson yalnızca yazarın varlıklı olduğu sonucuna varırken, Holmes notu yazan kişinin anadilinin Almanca olduğunu (çünkü sadece Almancada fiillerin sonda yer aldığı cümleler vardır) ve not kâğıdının Bohemya adındaki Alman krallığından geldiğini açıklar. Ayrıca birkaç dakika sonra sahte bir isim veren ve yüzünü maskeyle gizleyen müşterisi gelince, Holmes bu iri yapılı, gösterişli bir biçimde giyinmiş adamın aslında Bohemya Kralı Wilhelm Gottsreich Sigismond von Ormstein olduğunu hemen anlar.

> “Bu cümleyi bir Fransız veya Rus yazmış olamaz. Cümlelerdeki fiilleri hoyrat kullananlar Almanlardır, çünkü.”
> **Sherlock Holmes**

Kral ve Diva

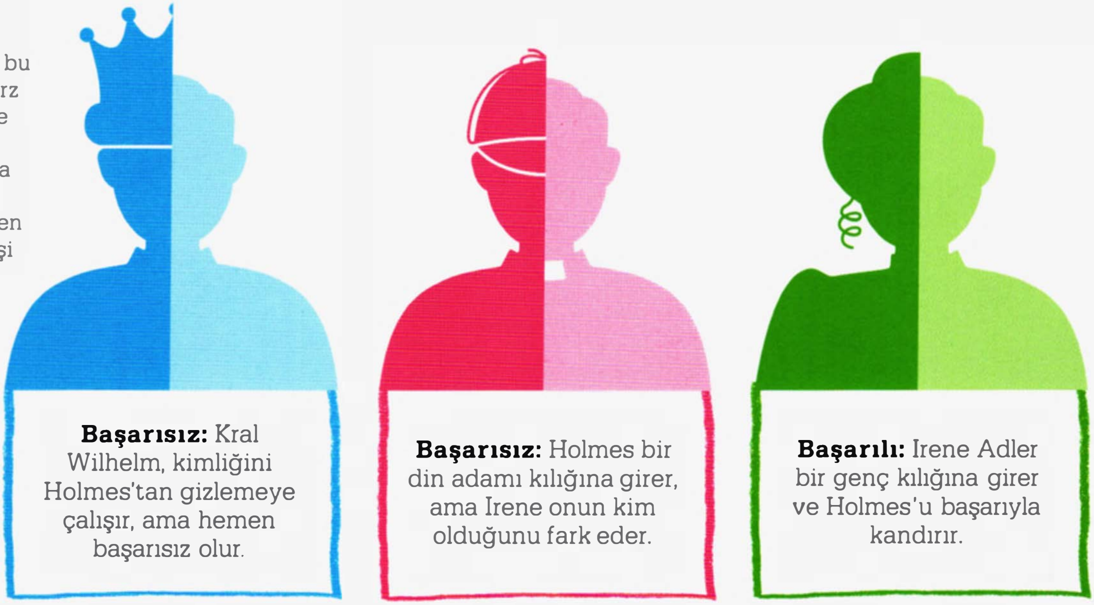
Holmes, kısa ve sistematik bir tavır sergileyerek kraliyet hanedanına yönelik tutumunu derhal belli eder; küçümseyici tavrının sadece kendini düşünen Kral dışındaki herkes tarafından anlaşılabileceğinin bilincindedir. Kral, veliaht prensken Irene Adler adında genç bir Amerikalı opera solistiyle duygusal bir ilişkisinin olduğunu, onunla bir fotoğrafının çekilmesine müsaade edecek kadar özensiz davrandığını ve böylece ilişkilerinin bir kanıtını bırakmış olduğunu açıklar. Yakın geçmişte bir İskandinav prensesle nişanlanmıştır ve prensesin prensiplerine bağlı ailesinin, onun geçmişteki düşüncesizce davranışlarını öğrenmesi durumunda bu evliliğe karşı çıkabileceğinden korkar. Kralın söylediğine göre onun başka bir kadınla evlenmesini istemeyen Irene, nişan birkaç gün içinde ilan edildiğinde birlikte çekildikleri fotoğrafı ortaya çıkarmakla tehdit et-

Irene Adler

Eleştirmenler, resimde Lara Pulver tarafından canlandırılan Irene Adler analizlerinde görüş ayrılığına düşer. Bazılarınca 1800'lerin sonunda yepyeni bir kadın türünün ortaya çıkışını yansıtmaktadır: akıllı, özgüvenli ve iddialı – günümüzde bazı araştırmacılar bunu “birinci dalga” feminizm olarak adlandırılır. Hepsi kadınların oy hakkı mücadelesine katılmasa da bu orta sınıftan kadınlar kendi hayatlarını kontrol etme hakkı ve yeteneğine inanmaya başlamıştır. Kızlar gittikçe daha çok yeni kadınların üniversitelerine gitmeyi tercih etmiş ve daha sonra da öğretmen, doktor ve memur olarak çalışmaya başlamıştır. Irene'nin kadınların eğitiminin Avrupa'dakinden çok daha ileri düzeyde olduğu Amerika'dan gelmesi önemlidir. Bazı eleştirmenler ise Irene'nin yalnızca en istisnai kadınların Holmes'un zekâsıyla kendi sahasında boy ölçüşebileceğini öngören ataerkil Viktorya dönemi bakışını temsil ettiğini ileri sürer. O da kısa bir zaferin ardından evliliğin gölgesine geri çekilmek zorunda kalır. Bazı eleştirmenler de onu erkeklere şehvetli bir teslimiyet illüzyonu sunan bir erkek fantezisi ürünü olarak görür.

Kılık değiştirme bu öyküde süreklilik arz eden bir temadır ve Holmes'un bu konudaki ustalığına rağmen kimliğini gizlemekte tamamen başarılı olan tek kişi Irene Adler'dir.

mıştır. Bu nedenle de Holmes'tan söz konusu fotoğrafı bulup geri almak için yardım istemek zorunda kalmıştır.

Kral, Irene'yi "ünlü bir maceraperest" olarak niteler ve birçok okuyucu bu nitelendirmeyi kralın anlattığı şekliyle kabul eder ve Irene'nin kendi yolunda ilerlemek için cinsel entrikalar çeviren bir şantajcı olduğu yönünde bir söylence başlar. Fakat Kral kendi kötü muamelesini haklı çıkarmak için Irene'yi bu şekilde sunar. Fotoğrafı almak için zorbaca, hatta suç teşkil eden girişimlerde bulunduğunu itiraf eder: Fotoğrafın karşılığında ödeme yapmayı önermiş, fotoğrafı çalması için hırsızlar tutmuş ve hatta iki kez evini arattırmıştır, ama hiçbirinde başarılı olamamıştır.

Holmes biyografik kart fihristinde Irene Adler'in Milano'daki La Scala'da şarkı söyleyen ve Varşova Operası'nda primadonna olan emekli, üst düzey bir opera sanatçısı olduğunu yazar. Bu kadar yükselebildiğine göre ahlak dışı bir hırsız yerine ciddi bir sanatçı olması gerekir. Kral sonunda Irene'nin kendisinden para sızdırmaya çalışmadığını söyleyince, Holmes'un Irene hakkında zaten farklı bir sonuca ulaşmış olduğu anlaşılır. Holmes, Kralın kibrinden çok sıkılır ve gitmesini sabırsızlıkla bekler. Alışılmadık bir biçimde, alacağı ücreti üzerine de konuşur ve bu vakaya ilgisinin sadece maddi olduğunu belli eder.

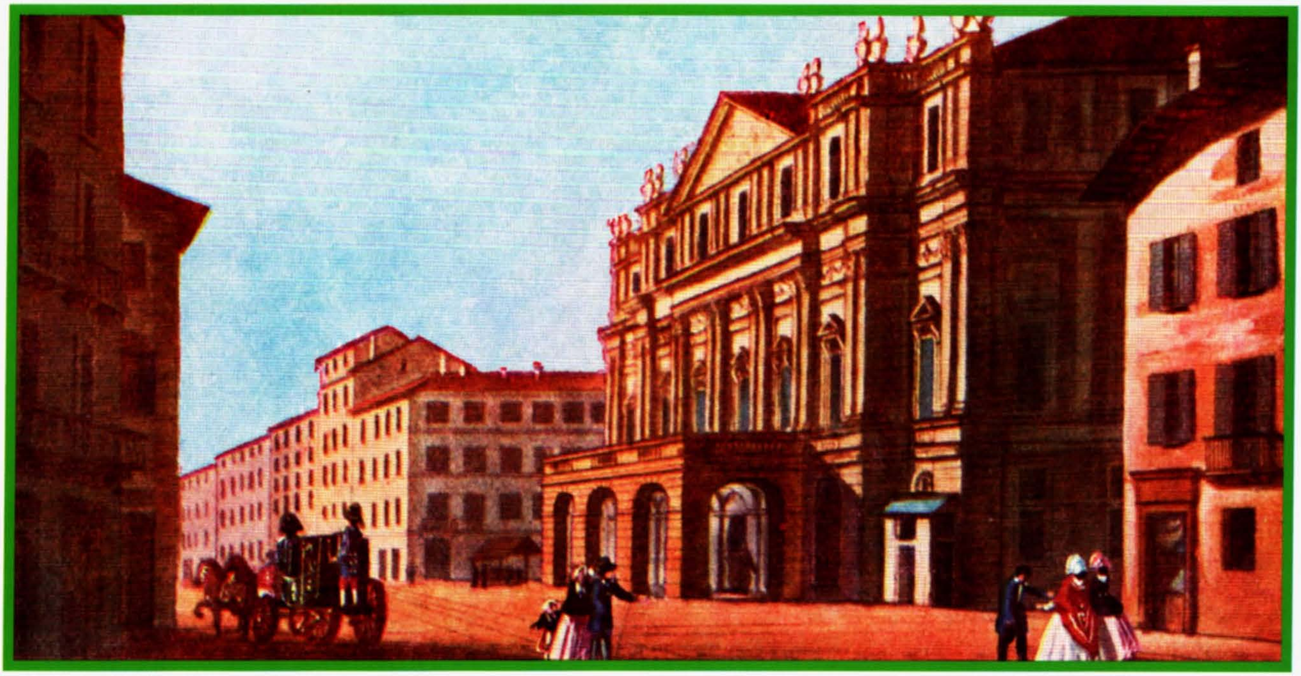
Holmes'un Planı

Ertesi akşam, Holmes sabah yaptığı araştırmanın ardından Watson'la buluşur. Çabalarının başarısından ve olayların beklenmedik bir hal almasından keyifli ve heyecanlıdır. Seyis kılığına girerek, Irene'nin evinin arkasındaki ahırlarda atlara bakan adamlarla konuşmuş ve Irene hakkında çok şey öğrenmiştir.

Müstehcen olan şeyleri genellikle herkesten önce duyan seyisler, Irene'den saygıyla söz etmiştir: "bu gezegende yaşayan en nefis kadın". Gerçekten de Irene görünüşe göre normal, düzenli bir hayat sürer ve hakkındaki tek dikkate değer gözlem, Godfrey Norton adında yakışıklı bir genç avukatın onu sık sık ziyaret etmesidir. Irene ve Godfrey'in ayrı faytonlarla aceleyle evden ayrıldığını belirleyen Holmes hiç vakit kaybetmeden peşlerine düşmüştür. Sonunda kendini Edgware Yolu üzerindeki St. Monica Kilisesinde onların meşru ve mutlu evliliklerine tanıklık ederken bulmuştur.

Holmes özellikle kadın psikolojisi hakkındaki şaşmaz olduğuna inandığı bilgileri temelinde fotoğrafı ele geçirmek için "kusursuz planını" yaparken şüphesiz bundan büyük bir keyif alır.

Günün ilerleyen saatlerinde, Holmes'un planı uyarınca, Watson Irene'nin evinin dışında bekleyip neler olup bittiğini gözler: Irene faytondan inerken birkaç adam arasında danışıklı bir arbede yaşanır ve bu defa rahip kılığına girmiş olan Holmes Irene'yi korumaya çalışırken yere yığılır, yüzünden kanlar damlar. Irene, sağlığından endişe ettiği Holmes'u evinin içine taşıttırır ve oturma odasındaki rahat koltukta istirahat etti-

Holmes'un Irene Adler dosyası onun bir zamanlar burada resmedilen Milano'daki prestijli La Scala'da şarkı söyleyen yetenekli bir kontralto olduğunu ortaya koyar.

rır. Watson pencereden baktığında yaralanan Holmes'la şefkatle ilgilenen güzel, nazik bir genç kadın görür – kurbanlarını pençesine düşüren baştan çıkarıcı bir kadın değil. Watson ne yapacağına karar vermeye çalışırken, Holmes daha önceden sözleştikleri işareti verir. Watson bu işaretle birlikte "Yangın var!" diye bağırarak odanın içine bir fişek fırlatır.

Tam da Holmes'un öngördüğü gibi, fişeğin neden olduğu paniğin etkisiyle Irene kendisi için en önemli olan tek şeyi kurtarmaya çalışır ve bir panelin arkasına gizlediği fotoğrafa uzanır. Holmes bunun yanlış bir alarm olduğunu söyledikten sonra, ertesi gün geri gelip resmi almak niyetiyle evden ayrılır. Holmes kendinden o kadar hoşnuttur ki Watson'la birlikte 221B'nin ön kapısına vardıklarında garip bir biçimde tanıdık gelen sesiyle onları selamlayan genç adamı güçlükle fark eder.

Holmes'u Bekleyen Sürpriz

Ertesi sabah Holmes, Watson'la birlikte sürpriz bir ziyaret yapmak için Irene'nin evine vardığında şaşırtıcı bir durumla karşılaşır. Kahya onu beklemektedir ve Irene'nin saatler önce fotoğrafı da yanına alarak yeni kocasıyla birlikte Avrupa'ya doğru yola çıktığını söyler. Fotoğrafı gizlediği yerde Holmes'a bir mektup ve

> Erkek kostümü benim için yeni bir şey değil. Onun sunduğu özgürlükten sık sık faydalanırım.
> **Irene Adler**

Kral'a da kendisinin gece elbiseli bir fotoğrafını bırakmıştır.

Irene, mektubunda yangın alarmı sırasında fotoğrafı gizlediği yerden çıkardıktan sonra rahibin Holmes olduğunun farkına vardığını açıklar –performansından dolayı onu tebrik etmeyi de ihmal etmez. Yine de emin olmak için genç bir adam kılığına girmiş ve onu evine kadar takip etmiştir. Kapısının önünde onu selamlayan kişi Irene'den başkası değildir.

Bu öykünün en büyüleyici yanlarından biri, Holmes'un kılık değiştirme konusundaki ustalığına odaklanması, ama yine de Irene'nin onu kendi oyununda alt etmesidir. Irene, Holmes'a eğitimli bir aktris olarak "erkek kostümü" giymeye alışık olduğunu ve tebdili kıyafetin sunduğu özgürlüğün tadını çıkarmak için birçok kez erkek kılığına girdiğini açıklar. Aslında bir kadının erkekler dünyasına girmek için erkek kıyafetleri giymesi çok olağandışı görünmeyebilir. Margaret Ann Bulkley adıyla dünyaya gelen James Bar-

ry'nin öyküsü meşhurdur: Tüm hayatını erkek kılığında geçirerek askeri hekimlik yapabilmiştir. Benzer bir biçimde kılık değiştirerek orduya katılan kadınlar hakkında da birçok halk şarkısı vardır.

Fakat gizli çalışan dedektif geleneği, Napoleon zamanındaki ünlü Eugène Vidocq'a (1775-1857) kadar gerilere uzanır (s. 317'ye bakınız). Eski bir suçlu olan Fransız dedektifin şaşırtıcı öyküleri 19. yüzyılda Victor Hugo, Alexander Dumas ve Honoré de Balzac gibi birçok yazarı etkilemiştir. Kılık değiştirerek yaşadığı maceralarla –örneğin Müslüman kılığına girerek Mekke'ye gitmesi– Viktorya döneminde yaşayanların merakını uyandıran ünlü kaşif Richard Burton'la (1821-1890) birlikte bu öyküler şüphesiz Conan Doyle'a da ilham vermiştir.

Değerli Bir Rakip

"Bohemya'da Skandal"da Irene kılık değiştiren Holmes'u tüm ustalığına rağmen fark eder ve Holmes'un gözünü boyamayı başarır. Resmiyle birlikte kaçar ve Holmes için çoğu zaman geçerli olduğu gibi, Irene için oyunu kazanmak yeterli görünür. Mutlu bir evliliği olduğu için fotoğrafı ortaya çıkarmayı düşünmediğini, ama her ihtimale karşı bir garanti olarak yanında tutacağını açıklar.

> “... Bay Sherlock Holmes'un en başarılı planları bir kadının zekâsına böyle mağlup oldu.
> **Dr. Watson**”

Kral, Irene'nin sözünü tutacağından emindir. Takdir edilecek bir kraliçe olabileceğini düşündüğü Irene'nin kendi dengi olmadığı için üzüntü duyar. Holmes soğukkanlılıkla "Tanıdığım kadarıyla hanımefendi gerçekten de majestelerinden çok farklı bir seviyede" diye yanıtlar. Holmes'un gözünde Irene'nin ondan çok daha üstün olduğu açıktır. Kral, Holmes'u zümrüt bir yüzükle ödüllendirmek ister, ama Holmes yüzük yerine Irene'nin fotoğrafını ister. Bazı okuyucular Holmes'un bu tercihinin Irene'ye aşkını gösterdiğini düşünür. Fakat kendisini alt eden bir kadının olduğunu kabul ettiği "Beş Portakal Çekirdeği" (s. 74-9) öyküsü dışında ondan bir daha hiç söz etmez. Ona duyduğu saygı tartışılmazdır ve fotoğraf sırf dosyalamak için olabilir ya da değerli bir rakibin anısıdır.

Irene Adler'in büyüleyici bir karakter olduğuna şüphe yoktur ve birçok feminist eleştirmenin gözünde akıl, mantık ve bağımsız eylemin erkeğin imtiyazı olduğu görüşüne bir meydan okumayı temsil eder. Amerikalı öğretim görevlisi Rosemary Jann, Irene'nin "erkek otoritesini tehdit ettiğine" inanır. Fakat Holmes her ne kadar sarsılmış olsa da tehdide uğramış görünmez. Bunun yerine, önyargıların insanı kör edebileceği görüşünü kusursuz bir biçimde ispatlar. Irene onun gözlerini harikulade bir biçimde açmıştır.

Hatasını anlayan ve bir kadının cinsel güç oyunlarına veya duygusallığa başvurmadan durumun kontrolünü kolayca ele geçirebileceğinin farkına varan Conan Doyle'un Holmes'u, kendi döneminin çok ilerisinde görünür. Yüzyılı aşkın bir süre geçtikten sonra, öyküyü uyarlayanlardan bazıları bu dersi henüz tam olarak öğrenememiştir.

Bohemyalılar

Bohemya, bir zamanlar krallık olan, ama günümüzde Çek Cumhuriyeti sınırları içinde kalan gerçek bir yerdir. Fakat "Bohemya" aynı zamanda çingenelerin hayali ruhsal yurdudur ve bu nedenle 19. yüzyılın ortalarında bazı ressamlar, yazarlar ve müzisyenlerin gelenek dışı, köksüz yaşam tarzına "bohem" denmeye başlamıştır. Bohemler romantik yaşamla özdeşleştirilmiştir, kendilerini sanatsal yaratıma ve özgür aşka adamışlardır ve bazıları maddi zenginliği reddetmiştir. İnce, renkli kıyafetleriyle ve bakımsız saçlarıyla kolayca ayırt edilebilmişlerdir. Bazı bohemler siyasi muhalifken, birçoğu için bu sadece bir yaşam tarzıdır. Çoğu yoksuldur ve Paris'teki Montmartre, Londra'daki Soho ve San Francisco'daki Telegraph Hill gibi harap semtlerde yaşamıştır, ama toplumun değerlerini reddeden zengin bohemler de vardır. Bohemlik 1800'lerin ortasında Avrupa ve Amerika'daki şehirlerde ortaya çıkmış ve Conan Doyle'un "Bohemya'da Skandal" öyküsünü yazdığı 1890'larda zirvesine ulaşmıştır.

UĞRAŞTIĞINIZ VAKALAR GERÇEKTEN DE ÇOK İLGİMİ ÇEKMİŞTİ

KIZIL SAÇLILAR KULÜBÜ (1891)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ağustos 1891**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Maceraları*, 1892**

KARAKTERLER
Jabez Wilson Tefeci.

Vincent Spaulding Jabez Wilson'ın tefeci dükkânındaki yardımcısı.

Duncan Ross Kızıl Saçlılar Kulübü'nün bürosundaki adam.

Peter Jones Scotland Yard dedektifi.

Mr. Merryweather City and Suburban Bankasının Başkanı.

"Kızıl Saçlılar Kulübü" aslında "Bir Kimlik Vakası" (s. 68-9) öyküsünden sonra yazılmış olsa da *Strand Magazine*'de ondan önce yayımlanmıştır. Bazı Holmes araştırmacıları *Strand*'ın "Kızıl Saçlılar Kulübü"nü daha iyi bir öykü olarak kabul ettiğini ve dedektifi mümkün olabildiğince çabuk popüler kılmak istediğini varsaymıştır. Öykü kesinlikle Conan Doyle'un gözdelerinden biridir. Fakat bunun belki de daha muhtemel bir nedeni olabilir: "Kızıl Saçlılar Kulübü"nü yazmak Conan Doyle'un yalnızca yedi gününü almıştır ve yazar ilk üç öyküsünü 1891'in Nisan ayında tamamlamıştır. "Kızıl Saçlılar Kulübü" ve "Bir Kimlik Vakası" öyküleri-

Holmes'un Jabez Wilson Analizi

Wilson'ın **sağ eli** sol elinden **büyüktür** ve kasları daha **gelişkindir.**

Masonların bir simgesi olan **gönye ve pergel** oluşan bir kravat iğnesi takar.

Balık dövmesi Çin'e özgüdür ve saatinin zincirinde **Çin sikkesi** vardır.

Sağ kolluğu çok **parlaktır** ve **sol kolluğunda** dirseğin masaya dayandığı kısımda **düzgün bir yama** vardır.

Jabez Wilson el emeğine dayalı bir işte çalışmıştır, Masondur, Çin'de bulunmuştur ve son zamanlarda epeyce yazı yazmıştır.

nin Strand'a birlikte gönderilmiş olması ve bu nedenle de sıralamanın karışması muhtemeldir. Holmes'un "Bir Kimlik Vakası" öyküsünde görünen Bayan Mary Sutherland'ın basit problemine bu öyküde gönderme yapması, sıralama hatasını netleştirir.

Bu, saflık ve enayiliğe odaklanan bir öyküdür ve Conan Doyle bu vakanın tuhaf, neredeyse inanılmaz doğasını onun gerçekliğinin bir kanıtı olarak sunar. Holmes'un belirttiği gibi, "...tuhaf ve olağanüstü şeylerle karşılaşmak için hayal gücümüzden çok daha cesur olan hayatın kendisine bakmak gerekir."

Sıradan Başlangıçlar

Watson bir gün Holmes'a uğradığında onu tombul, al yanaklı bir tefeci olan Jabez Wilson'la koyu bir sohbet halinde bulur. Wilson ateş rengi kızıl saçları haricinde "sıradan bir İngiliz tüccar" gibi görünüyordu. Holmes, Wilson'ın mason olduğunu derhal fark eder. Conan Doyle da bir süre bu gizli topluluğun bir üyesi olmuştur, ama burada Holmes kendisinin de bir mason olduğu spekülasyonun aksine Wilson'la konuşurken "tarikatınızın" vurgusu yaparak onlarla mesafesini belli eder. Holmes, Wilson'ın çok fazla yazı yazdığını da gözlemler ve bu dikkate değer vaka bu gündelik işin etrafında döner.

Çok Az Sempati

Bir tefeci olan Wilson'ın o dönemin okurlarında çok fazla sempati uyandırabilmesi mümkün değildir. Mesleği günümüzdeki yüksek faizli "maaş günü" avansı endüstrisinin bir karşılığıdır; yoksul insanlar tefecilerden nakit borç alabilmek için mücevher ve diğer kıymetli eşyalarını rehin bırakmıştır. Wilson'ın kendisi de işinin "çoğunlukla ak-

Jabez Wilson (1984 yılındaki Granada televizyon prodüksiyonunda Roger Hammond tarafından canlandırılır) kızıl saçlıların arasında ilerliyor.

şamları, özellikle de Perşembe ve Cuma akşamları, yani tam maaş gününden önce" yapıldığını söyler. Yine de Wilson çok fazla evinden çıkmama eğilimindedir.

Wilson'ın Öyküsü

Wilson, Holmes ve Watson'a iki ay önce yeni yardımcısı Vincent Spaulding'in gazete gördüğü bir ilan hakkında kendisini uyardığını anlatır. Merkezi ABD'de Pennsylvania, Lebanon'da bulunan, ama Fleet Sokağı, Pope's Court'ta (kurgusal) bir bürosu olan Kızıl Saçlılar Kulübü adındaki bir organizasyonun ilanıdır. Kulüp, "sadece sembolik hizmetleri karşılığında haftada 4 pound kazanmak" isteyen "yirmi bir yaşının üstündeki kızıl saçlı erkekler" arar. Bu hiç de küçümsenecek bir ücret değildir: Conan Doyle'a kısa bir süre sonra çok daha yüksek ücretler talep edebilecek konuma gelse de bu öykü için sadece 25 pound ödenmiştir. Wilson ilanda belirtilen tarihte Fleet Sokağının kızıl saçlı adamlarla dolduğunu söyler: "Pope's Court'un bir sergicinin portakal dolu arabasına" benzetir. "Sergici" Londra'da el arabasıyla satış yapan bir tür meyve satıcısıdır (bu terim ortaçağda elma anlamında kullanılan "coster" sözcüğünde gelir). Bu görüntü hem etkili hem de gariptir. Kulübün bürosunda Duncan Ross (adı İtalyancada kızıl anlamına gelen rosso sözcüğünden gelir) Wilson'ı memnuniyetle karşılar. Tefecinin saçını bütün gücüyle çekerek "test" eder ve peruk olmadığından emin olmak ister. Bu teatral bir şaheserdir: "Önceden iki kez perukla, bir kez de boyayla kandırıldık. İnsanlığınızdan tiksinmenize neden olacak ayakkabı boyası [saç boyası olarak kullanılır] öyküleri anlatabilirim size" diyerek yakınır. İşin hafta içi her gün sabah saat 10'dan öğlen 2'ye kadar Britannica Ansiklopedisi'nin tamamını elle kopyalamak olduğu ortaya çıkar. Neyse ki bu çalışma saatleri, Wilson'ın tefecilik işini engellemez. Bununla birlikte Wilson'a belirtilen saatlerde büronun dışına çıkarsa derhal işten kovulacağı söylenir.

> Bu vakayı hayatta kaçırmam. İnsanı ferahlatan bir biçimde alışılmadık bir olay bu.
> **Sherlock Holmes**

Çifte Kandırmaca

Wilson'ın yardımcısı Spaulding birkaç ay önce onun yanında çalışmaya başlamıştır. Hevesli bir çalışan olarak "işi öğrenmek için yarı ücretle çalışmayı göze almıştır." Holmes, Wilson'a "ucuza çalışan bir yardımcınız olduğu için çok şanslısınız" diyerek yanıt verir. Fakat Spaulding sözde fotoğrafları tab etmek amacıyla Wilson'ın dükkânının mahzeninden saatlerce çıkmamaktadır. Holmes gerçek ittifakın Spaulding ve Ross arasında olduğunu fark eder. Ayrıntılı bir biçimde hazırladıkları bu tezgahın tek amacı (Conan Doyle "Üç Garrideb" öyküsünde bu konuya döner, 262-65) Wilson'ı evinden çıkarmak ve uzak tutmaktır; besbelli kötü bir niyetle bunu yaparlar.

Bu olasılık dışı hikâye, kısmen çok tuhaf olduğundan ve kısmen de iki kötü karakterin neyi planladığını bilmek zor olduğundan kendini kabul ettirir. Fakat Wilson'ın her şeyin

Boylston Bankası Soygunu

Holmes "Kızıl Saçlılar Kulübü"nün eşi benzeri görülmemiş bir olay olduğunu söylese de soygun çok orijinal değildir. 1869 yılının Kasım ayında ABD'nin Boston eyaletinde çok benzer bir banka soygunu gerçekleşmiştir. Charley Bullard ve Adam Worth (Moriarty'ye ilham vermiş olabilecek kişi, s. 28-9) yandaki bir dükkândan Boylston Milli Bankası'na tünel kazmış ve ganimetlerini doğu kıyısı boyunca ilerleyerek New York'a taşımışlardır. *Boston Tribune* bunu "şehirdeki gelmiş geçmiş en cüretkâr ve başarılı soygunlardan biri" olarak nitelendirmiştir. Soygundan önceki altı hafta boyunca Bullard ve Worth yandaki bir dükkânı berber olarak işletmiş ve bu esnada bankanın kasa dairesine gizlice tünel kazmıştır. Bu öyküdeki kötü karakterler gibi son hamlelerini hafta sonu gerçekleştirmişlerdir ve soygun pazartesi sabahı banka yeniden açılıncaya dek anlaşılamamıştır. Daha sonra soygunun tüm ayrıntıları 1914'te *Korku Vadisi*'nde (s. 212-21) kendini gösteren Pinkerton dedektiflik teşkilatı tarafından aydınlığa kavuşturulmuştur.

Aldersgate Sokağı İstasyonu, 1865'te açılan Londra Metropol tren hattının ilk yeraltı istasyonlarından biridir. Bu gravür 1886'da *The London Illustrated News*'te yayımlanmıştır.

gerçek olmayacak kadar iyi gittiğini fark etmesi, okuyucunun yüreğine bir ölçüde su serper. Aslında Wilson çekincelerini ortadan kaldırmak için Holmes'e benzer bir biçimde akıl yürütür: Bazen gerçek kurgudan daha tuhaftır.

Wilson sekiz hafta boyunca Britannica Ansiklopedisi'ni yazarak kopyalar ve Duncan Ross da gidip gelir. Ama 221B Baker Sokağını ziyaret ettiği sabah, Pope's Court'a vardığında kapıda şu notu bulmuştur: "Kızıl Saçlılar Kulübü feshedilmiştir. 9 Ekim 1890." Wilson, Ross'u çevresine sormuş ve onun "William Morris" takma adıyla bilindiğini öğrenmiştir. Wilson'a St Paul'un yakınlarında King Edward Sokağındaki bir evin adresi verilmiştir: "Bay Holmes, bunun üzerine hemen yola çıktım, fakat o adrese gittiğimde buranın yapay dizkapakları üreten bir imalathane olduğunu gördüm; içeride çalışanlardan hiçbiri Bay William Morris'in de Bay Duncan Ross'un da adını duymamıştı."

Suç Mahalli

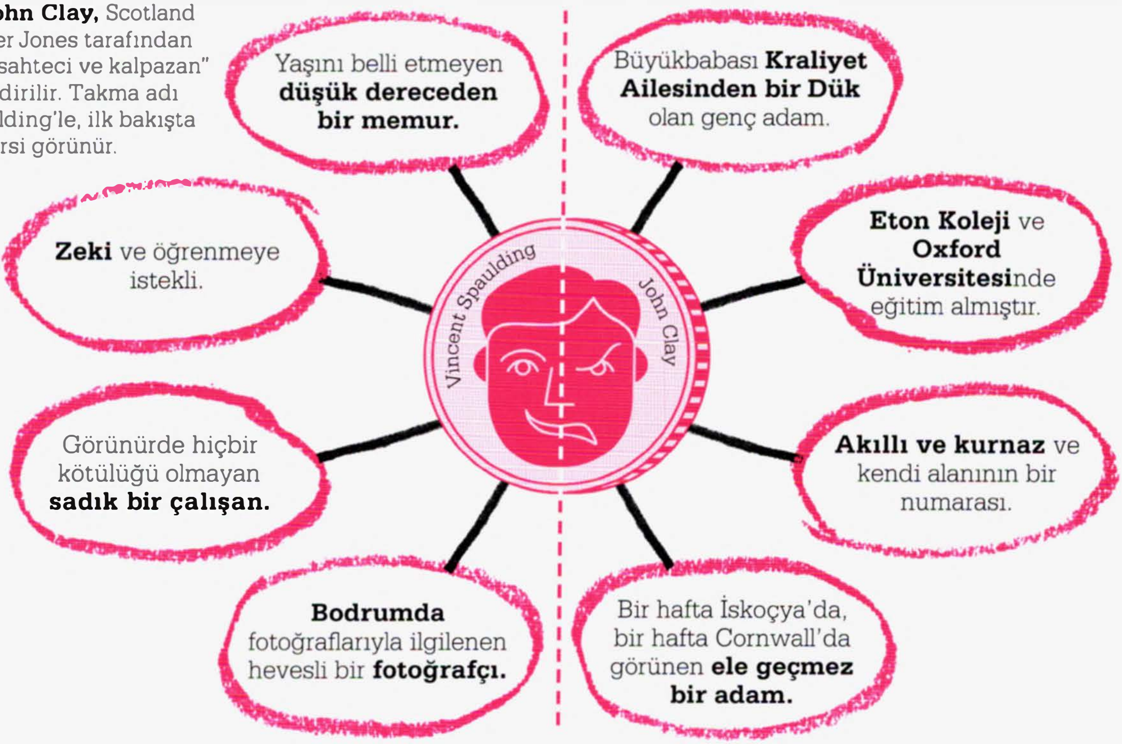
Holmes düşünmenin zaman alacağını ve zihninde gizemin tüm öğelerini gözden geçireceğini kast ederek "üç pipoluk bir muamma" olduğunu söylese de Wilson'ın açıklamalarından Spaulding'i hemen tanır: Asit sıçramasından kaynaklı alnının üzerinde beyaz bir leke vardır (1891 yılındaki uyanık bir okuyucu, asidin kalpazanlar tarafından kullanıldığını bilecektir). "Spaulding" aslında John Clay'dir, yani "Londra'daki en soğukkanlı ve cüretkar suçlularından biri". Holmes için geriye sadece Wilson'ın dükkânını ziyaret edip Clay'in neyin peşinde olduğunu bulmak kalır.

Holmes ve Watson'ın Londra'nın metro ağının en eski ayaklarından biri olan Aldersgate Sokağı İstasyonu'na (bugünkü adıyla Barbican İstasyonu) yaptığı yolculuk, ikilinin metroyla seyahat etmesinin tek örneğidir. Bu dikkate değer bir durumdur, çünkü Baker Sokağının sonunda da (günümüzde de halen varlığını koruyan) bir metro istasyonu vardır. Wilson'ın dükkânının bulunduğunu söylediği "Saxe-Coburg Meydanı" gerçekte mevcut değildir. Soylu bir isme sahiptir ve Conan Doyle, Holmes'un Londra'da kaldığı ilk pansiyonun bulunduğu Montague Sokağının yakınlarındaki Bloomsbury's Mecklenburgh Meydanı'ndan (bu meydan adını III. George'un eşinden alır) ilham almış olabilir. Fakat bu meydan çok büyükken, kurgusal Saxe-Coburg Meydanı "Soluk renkli, iki katlı tuğla evlerin ufak, parmaklıklarla çevrili bir bölgeye doğru baktığı, dumanlı ve sevimsiz bir atmosfer karşısında yabani otlarla kaplı bir çimenliğin ve birkaç solgun defne çalısının kavga ettikleri ufacık, küçük, yoksul, ama temiz bir yerdi" şeklinde tasvir edilir.

Wilson'ın dükkânına varıp Clay'in kendisini tanımayacağından emin olduktan sonra, Holmes kapıyı çalar. Clay, Strand'a nasıl gidebileceğini soran Holmes'a nazikçe yanıt verir. Aslında Holmes sadece onun

> Biz düşman hattında gezinen casuslarız. Saxe-Coburg Meydanı hakkında bir şeyler öğrendik. Şimdi bu meydanın ardında yatan bölgeleri keşfedelim.
> **Sherlock Holmes**

"Gerçek" John Clay, Scotland Yard'dan Peter Jones tarafından "katil, hırsız, sahteci ve kalpazan" olarak nitelendirilir. Takma adı Vincent Spaulding'le, ilk bakışta bunun tam tersi görünür.

pantolonunun dizlerine yakından bakabilmek için bunu yapmıştır. Beklenildiği gibi pantolonun dizleri tozlu ve yıpranmıştır; bu düknanın mahzeninde bir şeylerin döndüğünü kanıtlar. Holmes, bunun tek olası açıklamasının Clay'in tünel kazması olabileceği sonucuna varır. Bastonuyla kaldırıma vurarak altı boşmuş gibi bir ses çıkıp çıkmadığını kontrol eder, ama ses çıkmaz. Ama köşeyi döndüklerinde Holmes dükkânın Farringdon Sokağının çok daha gösterişli kısmındaki City and Suburban Bankası'nın Coburg şubesine bitişik olduğunu fark eder.

Bu arada Holmes ve Watson olay yerinde keşif yaparken Holmes "Benim hobilerimden biri de Londra'ya dair bilgi toplamaktır" der. Conan Doyle'un Londra tasvirleri sık sık tutarsızlıklarla dolu olduğu için kendisinin de aynısını yapmış olması gerekirdi. Örneğin Holmes ve Watson'ın Farringdon Sokağına kadar yürümek için Aldersgate Sokağı İstasyonu'na gitmeleri mantıksızdır. Hemen köşe başındaki Saint Bartholomew Hastanesinden hiç söz edilmemesi de gariptir, zira Holmes ve Watson *Kızıl Bir Soruşturma*'da (s. 36-45) ilk olarak burada tanışırlar.

> Şu anda, önemli bir suç planı yapılmakta. Ancak suçu zamanında engelleyebileceğimize inanmak için elimde her türlü neden var.
> **Sherlock Holmes**

"Oyun" Zamanı

Holmes artık puzzle'ın tüm parçalarına sahiptir ve Watson'la birlikte West End'deki Saint James Salonu'na giderek gerçek hayattan İspanyol kemancı ve besteci Pablo Sarasate'yi dinler. Vakayı henüz anlayamamış olan Watson, Holmes'un kişiliğindeki değişimin onu "aşırı isteksiz bir ruh halinden alıp kendisini yiyip bitiren bir enerjiye taşıdığını" gözlemler. *Dörtlerin İşareti*'ndeki (s. 46-55) atmosferin temelinde, bu gözlem 19. yüzyılda bilinçdışı zihin hakkındaki endişeleri yansıtır ve Oscar Wilde'ın *Dorian Gray'in Portresi* (1890) ve Robert Louis Stevenson'ın *Dr. Jekyll ve Mr. Hyde* (1886) romanı gibi dönemin romanlarında yer bulan önemli bir edebi eğilim olan "ikili yaşam" fikrine bir referans olarak da okunabilir. Holmes'un "ikili doğasının" kökleri Edgar Allan Poe'nun "Morgue Sokağı Cinayetleri" (1841) öyküsündeki Dedektif C. Auguste

Dupin'in "iki parçalı ruhuna" da dayanır. Ama belki de Holmes sadece beynine bir makine gibi bakmakta ve onu biraz sakinleştirmek için müzikten faydalanmaktadır – zira akşam karanlığı çökene kadar yapılacak bir şey kalmamıştır.

Suçüstü

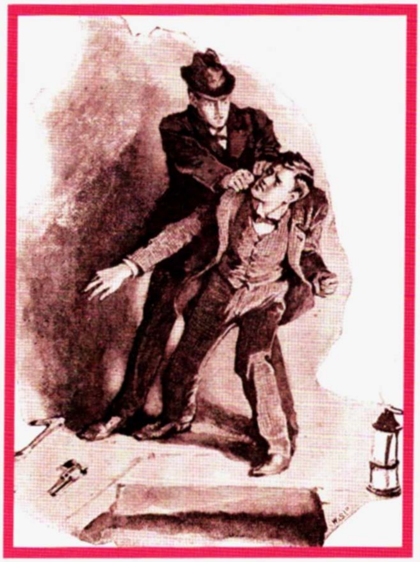
O gece Holmes ve Watson 221B'de buluşur. "Resmi polis memuru" Peter Jones ve City and Suburban Bankası'nın müdürü Bay Merryweather da onlarla birliktedir. Jones, "Sholto cinayeti ve Agra hazinesi meselesine" (*Dörtlerin İşareti*'ndeki olaylara) göndermede bulunarak Merryweather'a güven verir. Buradan Holmes'un Scotland Yard'da kabul görmeye başladığını anlarız.

Grup Farringdon Sokağına ve kasalarında Fransa Bankası'ndan ödünç alınmış 30.000 pound değerindeki altın "Napoleon" sikkelerine geçici olarak ev sahipliği yapan City and Suburban Bankası'nın Coburg şubesine gider. Merryweather zemin döşemelerine bastonuyla vurur ve "altı boşmuş gibi ses çıkıyor" der. Watson eli tabancasının tetiğinde hazır beklediği ve bir türlü bitmek bilmeyen gergin bir bekleyişin ardından, zeminde "aniden bir ışık belirir". İki kötü karakter kazdıkları tünelden çıkarken Holmes Clay'i yakalar. Bu esnada gerçek adı Archie olduğu ortaya çıkan "Ross/Morris" geldiği yöne doğru kaçmaya çalışır, ama Wilson'ın dükkânının dışında bekleyen polis memurları tarafından yakalanır.

Derin Düşünür

221B'ye döndüklerinde Holmes bu vakanın gündelik hayatın sıkıcılığına hoş bir ara verdiğini söyler: "Beni *ennui*'den kurtardı... Heyhat! Aynı sıkıntı duygusunun şimdiden üzerime çöktüğünü hissediyorum." 1890'larda Fransızcada "bıkkınlık" anlamına gelen *ennui* sözcüğü Oscar Wilde, J. K. Huysmans ve diğerlerinin bitkin kahramanlarını anımsatacak şekilde çökmek, dünyadan bezmek gibi çağrışımlar taşır. 19. yüzyılda Fransız şair Charles Baudelaire'in 1869'da kendisinin ölümünden sonra yayımlanan melankolik bunalımın çekiciliğinin artmasına katkıda bulunmuş *Le Spleen de Paris* kitabını da anımsatır.

Holmes'un son vurgusu, Fransız romancı Gustave Flaubert'in biraz yanlış bir biçimde aktarılmış bir sözüdür: "İnsan hiçbir şeydir, yapıt her şey." Bu, Holmes'un edebi göndermelerin tesadüfi olmayabileceğini gösterir. "Kızıl Saçlılar Kulübü" macerasındaki Holmes, *Dörtlerin İşareti*'ndeki Holmes'la görece tutarlı olsa da, *Kızıl Bir Soruşturma*'dakinden beri karakterinde belirgin bir değişim yaşanmıştır. İlk öyküde Watson onun "çağdaş edebiyat, felsefe ve siyaset hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyormuş gibi göründüğünü" not düşer. Ama "Kızıl Saçlılar Kulübü" macerasında Holmes Wilson'ın bir mason olduğunu nasıl anladığını açıklarken tefeci ona sözünü sakınmadan şöyle der: "İlk başta yaptığınız şeyin zekice olduğunu düşünmüştüm, oysa şimdi hiç de zor olmadığını anladım." Holmes'un müşterisine yanıt verirken Romalı yazar Tacitus'tan yaptığı alıntı sadece geniş bilgisini sergilemekle kalmaz, bu garip vaka için geçerli olan mottoyu da dile getirmiş: *"Omne ignotum pro magnifico"* yani "Bilinmeyen tüm şeyler muhteşem zannedilir".

Bu çizim 1891'de *Strand Magazine*'de yayımlanmıştır. Altında "Boş yere uğraşma, John Clay ... kaçış yok" yazan çizim, Holmes'un tünelden çıkarken Clay'i yakalamasını gösterir.

John Clay

"Alanının bir numarası" olan genç John Clay, Holmes için kıymetli bir rakiptir ve dedektif Clay'in kurnazlığına ve kendisine yaşattığı zorluğa belli bir hayranlık besler. Clay, Holmes kanonunun başka bir yerinde görünmese de anlaşıldığı kadarıyla Holmes onu daha önceden tanır. Bu vakanın sonunda bir ödül almayı geri çeviren Holmes şöyle der: "Bay John Clay ile aramızda halledilmesi gereken birkaç ufak mesele vardı... benzersiz olan bir deneyim yaşamış durumdayım; Kızıl Saçlılar Kulübü'nün öyküsünü dinlemek suretiyle emeklerimin karşılığını yeterince aldım." Daha sonraki kötü karakter, suç dünyasının aristokratı Moriarty'yi haber veren bir şekilde Clay kraliyet ailesinden bir dükün torunudur. Britanya'nın en seçkin okullarından biri olan Eton Koleji'nde ve bazı Holmes uzmanlarının dedektifin de gittiğine inandığı Oxford Üniversitesinde eğitim görmüştür. Clay'in snobluğu, Scotland Yard'da görevli polis memuru Jones'a karşı tutumlarında belirgindir: Polis memurunun ona "sör" diye hitap etmesini ve kelepçelenirken "pis elleriyle" dokunmamasını ister.

EN ÖNEMLİ NOKTALAR KÜÇÜK AYRINTILARDIR

BİR KİMLİK VAKASI (1891)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Eylül 1891**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Maceraları*, 1892**

KARAKTERLER
Mary Sutherland
Kayıp nişanlısını arayan genç kadın.

James Windibank
Mary'nin genç üvey babası, şarap tüccarı.

Bayan Windibank İkinci eşinden on beş yaş büyük olan Mary'nin annesi.

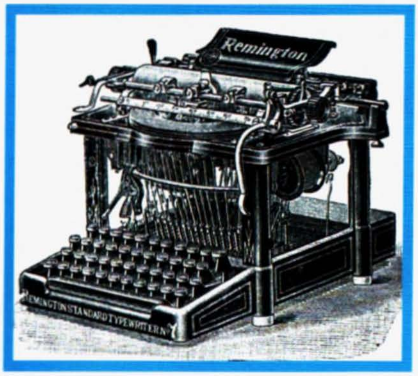
Hosmer Angel
Mary'nin kayıp nişanlısı.

Holmes ve Watson 221B'de şöminenin yanında otururken, Holmes "Hayat, insan zihninin akıl edebileceği her şeyden çok daha tuhaf" der. Yaşayacakları macera bunu kanıtlar. Holmes pencereden sokağa bakarken geniş kenarlı bir şapka takan genç bir kadın görür. Kadın "sinirli, çekingen bir biçimde" onların penceresini dikizlemektedir. Çok geçmeden onun Bayan Mary Sutherland olduğunu duyuran bir komi tarafından takdim edilir.

Genç kadın, evlenecekleri günün sabahında ortadan kaybolan Hosmer Angel adındaki nişanlısını bulmak istemektedir. Anlattığı öykü, dikkatli okuyucular için birçok ipucu sunar. Ba-

Holmes'un Bayan Sutherland hakkındaki gözlemleri

Daktilolar yazıları standart hale getirmiştir ve 1891'de yaygın olarak kullanılmaktadır. Yine de her makinenin kendine has özellikleri Holmes'un Windibank'ın mektuplarının izini sürmesini sağlar.

yan Sutherland annesi ve genç üvey babası James Windibank'la birlikte yaşar. Amcasının her yıl gönderdiği 100 poundluk gelirini ebeveynlerine verir ve daktilo kullanarak geçimini sağlar. Angel'la görüşmeleri yalnızca Windibank uzaktayken gerçekleşmiştir. Angel bu görüşmelerde fısıldayarak konuşmuş ve renkli gözlükler takmıştır. Gür bıyıkları ve favorileri vardır. Yalnızca daktiloyla yazılmış mektuplar göndermiştir, hatta "imzasını" bile daktiloyla yazmıştır ve yalnızca bir postanenin adresini vermiştir.

Soruşturma Başlar

Holmes olayı araştıracağına söz verip Angel'i unutmasını ister. Genç kadın bunun imkânsız olduğunu söyler. Holmes, onun miyop olduğuna dikkat çeker, ama asıl miyopluğu daha büyük bir körlüğe işaret eder: Hiçbir şeyden şüphe etmemesi, onu bir istismar kurbanı yapmıştır.
Angel'ın mektupları, Holmes'un keskin gözlem gücünü sergilemesi için bir başka fırsat tanır. Belirli karakterlerin kolayca tanımlanabilmesini sağlayan benzersiz özelliklerini ayırt eder. Daha sonra Windibank'ı Baker Sokağına davet eder ve beklendiği gibi Windibank aynı daktiloda yazılmış bir kabul mektubu gönderir.

Holmes Adamını Köşeye Sıkıştırır

Windibank gerçekle yüz yüze kalır. Bayan Sutherland'in annesiyle parası için evlenmiştir ve sonra da Mary'nin yıllık gelirine gözünü dikmiştir. Mary evlenirse bu yıllık geliri kaybedeceğinden korkan Windibank bir talip kılığına girip tam evlenecekleri gün ortadan kaybolmuştur. Bu kaybın Mary'yi felce uğratacağını ummuştur. Mary ilerleyen yıllarda tereddüt içinde kalacağı için onun gelirini kontrol etmeye devam edebilecektir. Yaptıklarından pişmanlık duymayan Windibank küçümseyici bir tavırla yasanın ona dokunamayacağını söyler. Holmes öfkeyle "cezalandırılmayı sizden daha çok hak eden birine rastlamamıştım" der ve eline bir kırbaç alarak "soğukkanlı alçak herife" doğru hamle eder. Windibank kaçar. Öfkesine rağmen gülen Holmes onun "çok ağır bir suç işleyip kendini darağacında bulana dek bir suçtan diğerine sürükleneceğini" söyler.

Şüphesiz bu öykü Holmes'un başlangıçtaki savını destekler niteliktedir: Yakından gözlemlenen gerçek aslında en iyi işlenmiş kurgudan daha tuhaftır. Fakat Holmes'un "bir kadından sahip olduğu bir yanılgıyı almanın tehlikeli olduğunu" söyleyerek gerçeği Mary'ye açıklamayı reddetmesi hiçbir çözüme bağlanmayan sıkıntılı bir sondur. Fiilen Mary'yi başlangıçtaki konumunda bırakır: Mary sözde talibinin özlemiyle doludur ve yardım talebinin karşılığında hiçbir şey elde etmemiştir. Zayıf, komik bir figür olarak tasvir edilir, ama yine de masumiyeti ve saflığı en yakınındaki kişilerce acımasızca istismar edilen metanetli ve sadık bir kurban olarak ön plana çıkar. En rahatsız edici nokta ise çok dokunaklı bir ihanettir: Kendi annesinin bu kandırmacaya göz yummuştur.

> Büyük suçlar çoğunlukla basit olanlar arasından çıkıyor, çünkü suç büyüdükçe suçun gerekçesi daha da bariz oluyor.
> **Sherlock Holmes**

Kadınlar ve Mülkiyet

19. yüzyılın büyük bir kısmında evlenen kadınlar kendi başlarına hukuki şahıs olmaktan çıkmış ve bu nedenle resmi olarak mülkiyete sahip olamamıştır; sahip oldukları her şey kocalarına ait sayılır. 1870, 1882 ve 1893'te Evli Kadınların Mülkiyet Haklarını düzenleyen üç yasayla birlikte bu durum değişmiştir: Evli kadınlara kendi gelir ve mülklerini edinme ve evlilik sırasında edinilen mülklere, örneğin bir mirasa sahip olma hakkı tanınmıştır. Bu reformlar evliliği mülk edinmenin bir yolu olarak kullanan Windibank gibi açgözlü ve ahlaksız kocaların işini zorlaştırmıştır. "Bir Kimlik Vakası" öyküsünde Windibank hem eşinin hem de üvey kızının servetine el koymak için dolambaçlı ve kötücül bir plan yapmıştır. İlk önce eşinin ilk kocasından miras kalan işletmesini yok pahasına elden çıkarmaya ikna etmiştir. Bekâr bir kadın olarak Bayan Sutherland gelirini kendi seçtiği şekilde değerlendirme hakkına sahiptir, ama Windibank onun masumiyet ve cömertliğinden yararlanarak her şeyi zimmetine geçirir.

HAYATTA BARİZ BİR GERÇEKTEN DAHA ALDATICI BİR ŞEY YOKTUR

BOSCOMBE VADİSİ'NDEKİ SIR (1891)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ekim 1891**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Maceraları*, 1892**

KARAKTERLER
Charles McCarthy John Turner'dan arazi kiralayan Avustralya kökenli çiftçi, cinayet kurbanı.

James McCarthy Baş şüpheli ve Charles McCarthy'nin tek oğlu.

John Turner Varlıklı, dul arazi sahibi ve Charles McCarthy'nin mal sahibi.

Alice Turner John Turner'ın kızı.

Müfettiş Lestrade Scotland Yard dedektifi.

Holmes bir pencerenin konumu hakkındaki çıkarımı

Watson karakteristik **askeri tertipliliğiyle** bilinir.

↓

Her sabah **gün ışığında** tıraş olur.

↓

Yüzünün **sol tarafının tıraşı gittikçe kötüleşir,** dolayısıyla sağ taraf daha iyi aydınlanır.

↓

Watson'ın yatak odası penceresi sağ tarafında olmalıdır.

Watson eşiyle birlikte yaşadığı evde keyifli bir kahvaltı yaparken, Holmes'tan onu Padding'dan kalkan 11.15 trenine çağıran bir telgraf alır. Holmes yeterince önceden haber vermemiştir ve doktor istasyonuna çok yakın oturmasına rağmen treni kaçırabileceği için hemen paniğe kapılır. Neyse ki Watson'ın eşinin işaret ettiği gibi komşusu olan Doktor Anstruther onun görece yoğun muayenehanesiyle ilgilenmeyi kabul eder ve Watson trene yetişmek için aceleyle çıkabilir. Holmes "son derece zor olan basit vakalardan biriyle" onu istasyonda beklemektedir.

Ölümcül Münakaşa

Taşrada bir çiftlik kiralayan yarıcı Charles McCarthy, Boscombe Göleti adındaki küçük ağaçlıklı gölün kenarında ölü bulunmuştur. Mal sahibi John Turner haricinde bölgede çok az arkadaşa sahiptir. Yıllar önce Avustralya'da büyük bir servet edinen John Turner, o maceralı günlerdeki tanışıklıklarının hatırına McCarthy'ye çok cömert davranmıştır. Baş şüpheli, kurbanın asabi oğlu James'tir. Suç

mahallinde babasıyla hararetli bir biçimde tartışırken görülmüştür ve kendisinin iddiasına göre daha sonra yanına döndüğünde ihtiyar adamı başına aldığı bir darbe sonucu cansız yatarken bulmuştur.

James tartışmalarının nedenini açıklamayı reddetmiştir ve ihtiyar McCarthy'nin son sözleri sorulduğunda "sıçan" [a rat –çn.] diye bir şeyler mırıldandığını, ama bir anlam veremediğini söyler. Dahası genç adam vicdan azabı çekiyormuş gibi görünür. Bir silah taşırken görülmüştür ve cesetteki yaraların bu silahın ağır, küt dipçiğiyle açılmış olabileceği düşünülmüştür. James'i çocukluğundan beri tanıyan ve onun sorgusuz sualsiz masum olduğuna inanan Turner'ın kızı Holmes'a başvurmuştur.

Kır Gezintisi

"Boscombe Vadisi'ndeki Sır" Holmes ve Watson'ın "dev bir lağım çukuru" olan Londra'yı arkalarında bırakarak İngiltere'nin kırlarına çıktıkları ilk öyküdür. Holmes telgrafında Watson'a açık hava ve mükemmel bir manzara vaat etmiştir. Bu yolculuk, karakterlere şehirli kıyafetlerinden kurtulma fırsatı da sunar. Holmes "gri renkli uzun seyahat peleriniyle" her zamankinden "daha da zayıf ve uzun" görünür. Ama istasyonda onlarla buluşan Scotland Yard'dan Müfettiş Lestrade'in kıyafetinin komik bir yanı vardır; "açık kahverengi paltosuna, ortama uygun biçimde giydiği deri taytına karşın" şehirli bir dedektif olduğu anlamak hiç güç değildir.

Başka Bir Dedektif

Lestrade, ikili istasyona vardığından bir süredir orada beklemektedir ve özel dedektif olarak çalışıyormuş gibi görünmesine rağmen fiilen resmi bir polis memuru olarak da görev yapmaktadır. Holmes gibi o da görünüşte James'i temize çıkarmak için tutulmuştur. Fakat asıl önceliği çevresindeki herkesi genç adamın suçlu olduğuna ikna etmekmiş gibi görünür: "İhtiyar McCarthy'nin genç McCarthy tarafından öldürüldüğü ve bunun aksi bütün kuramların gölgede kalacağı gerçeğinden" söz eder.
Holmes kanonu boyunca Lestrade'in Holmes'la ilişki genellikle gergindir ve diğer öykülerde zaman zaman karşımıza çıkan

> Nasıl da esrar ve imkânsızlıklarla dolu bir olaydı bu böyle!
> **Dr. Watson**

karşılıklı saygı gösterilerinin belirgin bir biçimde eksik olduğu bu öyküde her zamankinden daha gergindir. Lestrade, Holmes'un yöntemlerine "kayıtsız ve kibirli" yaklaşırken Holmes onu tüm suç mahallini çiğnediği için çok sert şekilde azarlar. İki dedektif hiç aralıksız (ama çoğu zaman eğlenceli şekilde) birbiriyle didişir ve bir araba yolculuğu sırasında uzun bir atışmanın ardından Lestrade neredeyse itidalini kaybedip Holmes'u susturmaya çalışır ("biraz heyecanlı bir biçimde").

Holmes, psikolojik içgörü ve titiz bir olay yeri incelemesinin

Sherlock Holmes'un İkonik Avcı Şapkası

Önünde ve arkasında güneşlikler ve kulak kapakçıkları bulunan yumuşak kumaştan bir şapka olan avcı şapkası, şaşırtıcı bir biçimde orijinal öykülerin hiçbirinde açıkça geçmemesine rağmen Sherlock Holmes'un ikonik eşyası haline gelmiştir. "Boscombe Vadisi'ndeki Sır" öyküsünde Conan Doyle, Holmes'un arazide giydiği şapkayı "başına sıkıca oturan kumaş şapka" olarak tarif eder. Daha sonraki "Gümüş Alev" öyküsünde (s. 106-09) ise Holmes'un "kulak kapakçıkları olan bir seyahat şapkası" giydiğini belirtir. Holmes'un ikonik imajının aslında tamamen ressam Sidney Paget'e aittir. Paget, *Strand Magazine*'de yayımlanan "Boscombe Vadisi'ndeki Sır" öyküsünün çizimlerinde Holmes'u artık imzası haline gelmiş olan avcı şapkasıyla çizen ilk kişi olmuştur. Paget'in seyahat eden şehirli bir centilmen için bu kadar aykırı bir taşra şapkası seçmesi tuhaf görünür, ama avcı şapkası Paget'in kırda giymeyi en çok sevdiği şapka türüdür. Ayrıca daha sonra Holmes'u burnunu yere yaklaştırıp Boscombe Göleti'nin çamurlu sularında iz sürürken ve tamamen avına konsantre olmuş halde göreceğimiz için belki de avcı şapkası o kadar garip bir seçim değildir.

> Benim yöntemimi biliyorsunuz. Küçük şeylerin gözlemlenmesi üzerine kuruludur.
> **Sherlock Holmes**

karışımıyla vakayı çözer. Diğerleri James'in pişmanlığını, suskunluğunu ve bariz biçimde uydurduğu şeyleri onun suçluluğuna yorarken, Holmes kederli, ama masum bir adamın öngörülebilir duygusal çalkantısını hisseder. James'le yaptığı görüşme "kamera arkasında" gerçekleşir, ama Holmes bu görüşmeden eksiksiz bir tanık ifadesiyle döner. Dürüst genç adamların bilgi vermeyi reddettiği çoğu durumda olduğu gibi, James'in sessizliği genç bir kadının onurunu korumak içindir. Yine de James'in polise ifade vermekteki daha önceki isteksizliğine rağmen, usta manipülatör Holmes genç McCarthy'nin ağzından çok önemli bazı gerçekleri almayı başarır.

İnsandan Çok Bir Hayvan

Holmes'un Boscombe Göleti'nin çevresini araştırdığı sahne, bir tazı gibi davranan büyük dedektifin en canlı tasvirlerinden biridir. İz sürerken bir dönüşüme uğrayarak insandan çok bir hayvanmış gibi görünür: "Burun delikleri, avlanmak isteyen birinin hayvani arzusuyla genişlemiş gibiydi." Vücudu çarpılır, gerilir ve kamburlaşır, "çelikten bir parıltıyla ışıldayan" gözlerini yerden ayırmaz ve damarları "uzun, güçlü boynunda birer kamçıya dönüşür". Bu dönüşüm öylesine eksiksizdir ki Watson "yalnızca onu Baker Sokağının sessiz düşünürü ve mantıkçısı olarak görenlerin" gerçekte kim olduğunu anlayabileceğini söyler.

Suç mahallinin belirsizleşmiş haline rağmen, Holmes elbette ki herkesin gözden kaçırdığı bir sürü ipucu bulur. Sonunda Lestrade'e asıl cinayet silahını (sivri bir taşı) gösterip katilin nasıl biri olduğunu anlatır: "Uzun boylu bir adam, solak, sağ ayağı topallıyor, kalın tabanlı avcı çizmeleri ve gri bir pelerin giyiyor, Kızılderili puroları içiyor, bir sigara tabakası kullanıyor; cebinde kör bir çakı var." Çözüme ulaşması yakındır; Holmes artık hem katili hem de cinayeti işleme nedenini bilmektedir.

> Holmes, ben kuramlar ve hayallerin peşinde uçmadan yalnızca gerçeklerle uğraşmanın da yeterince zor bir iş olduğunu düşünüyorum.
> **Müfettiş Lestrade**

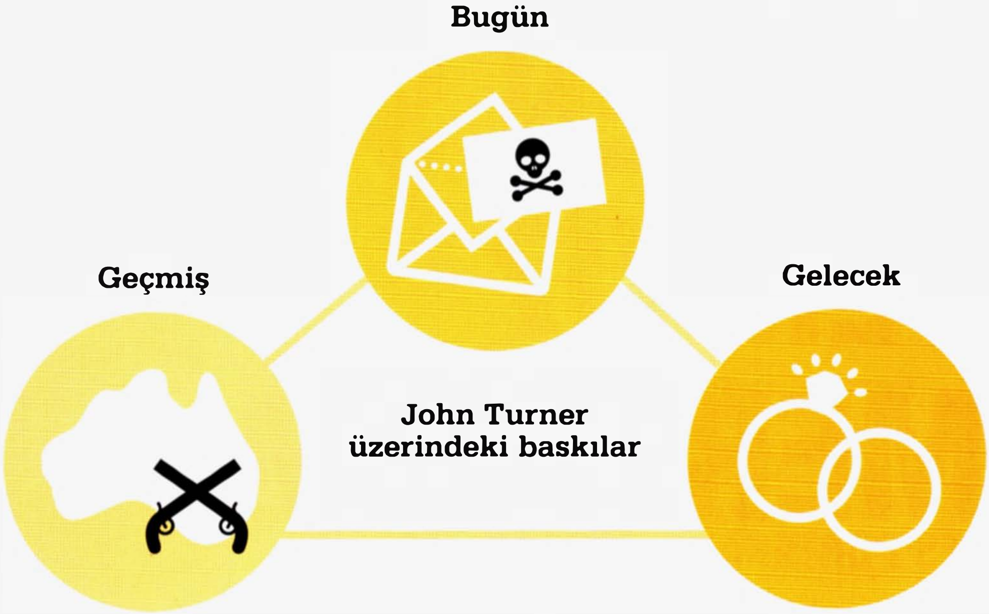
Aykırı Bir Entrika

Holmes daha sonra Turner'la yaptığı özel bir görüşmede gerçeği aydınlatır. Anlaşıldığına göre Turner'ın zenginliği ticaretten değil, Avustralya'da bir haydutken yaptığı yağmalardan gelir. Orada Ballarat'lı Kara Jack adıyla bilinir. Maktulün son nefesini verirken "sıçan" [a rat –çn.] diye mırıldandığının zannedilmesi de bu nedenledir. Turner'ın işlediği suçlardan birine tanıklık eden McCarthy, mal sahibine yıllarca şantaj yapmıştır. Ama oğlunun Turner'ın kızı Alice'le evlenmesini isteyince, ihtiyar adam daha fazla tahammül

Holmes ipuçlarını ararken işine öylesine yoğunlaşır ki tıpkı bir tazı gibi davranır. *Strand*'da yayımlanan bu çizimde Boscombe Göleti'ni araştırırken görülüyor.

John Turner geçmiş, bugün ve geleceğinin birleşen baskıları altındayken bir katile dönüşür. *Geçmiş:* Avustralya'da eski bir soyguncudur. McCarthy onun işlediği suçlardan birine tanıklık etmiştir ve tüm işlerini mahvetmekle tehdit eder. Bugün: McCarthy kendisine para, arazi ve bir ev vermesi için Turner'a şantaj yapar. *Gelecek:* McCarthy sonunda oğlunu Turner'ın kızıyla evlendirmek ister. Turner bunu rıza göstermez.

gösterememiştir. Turner kendi sağlığı hızla kötüye gittiği için ve tek çocuğunun en kötü düşmanının merhametine kalacağından korkarak McCarthy'yi sonsuza dek susturmuştur.

Conan Doyle'un düzenli İngiliz toplumundaki anarşik ve haysiyetsiz işler çoğu zaman daha genç ülkelerden kaynaklanıyormuş gibi görünür. Yozlaşmış Mormonlar, Teksaslı ırkçılar ve İrlanda göçmeni gangsterler genellikle Amerika'dan gelir, ama problemin kökleri bazen Avustralya'ya da uzanır. Öykünün yazıldığı tarihte, Avustralya uzun süre önce suçluların sürgün edildiği bir yer olmaktan çıkmıştır. Son mahkûm gemisi Batı Avustralya kıyısına yanaştığında genç Conan Doyle daha onuncu yaş gününü kutlamamıştır, ama oraya artık özgür iradeyle gidilmesine rağmen sürgün kavramı varlığını korumuştur.

Conan Doyle'un Avustralya'sı birçok fırsat ve birkaç problemle dolu bir ülkedir. Yeni başlangıçlar yapılabilir ve yasal olan ve olmayan yollardan servet elde edilebilir. Turner örneğinde olduğu gibi, müsrif oğlun kârlı, ama şüpheli olan aykırı maceralardan dönüşü Conan Doyle'un daha sonra da işleyeceği bir temadır. *"Gloria Scott"*ta (s. 116-19) "Boscombe Vadisi'ndeki Sır" macerasının belirgin yansımaları vardır.

Yaptığı Yanına Kâr mı Kalacak?

"Boscombe Vadisi'ndeki Sır" macerasında en azından Holmes ne ilk ne de son kez vakanın çözümünde ahlaki bir ikilemle karşı karşıya kalır. Holmes ortaya çıkardığı gerçeğin tüm detaylarını paylaşınca James'i temize çıkaracaktır, ama sonuç olarak hem Turner hem de kızı perişan olacaktır. Neyse ki polis memuru olmak yerine özel dedektif olmanın bazı faydaları vardır ve Holmes bu özel vakada ayrıcalığını kullanabilir.

Genç McCarthy darağacından kurtarma yükümlülüğünü yerine getirdikten sonra mutlu bir son hazırlamakta özgürdür. Görüşmelerinin ardından hastalığın pençesindeki katil Turner'dan imzalı bir itiraf alıp mutlaka gerekmedikçe bunu kullanmayacağına söz verir. Holmes, bir dizi itiraz sonucunda James'in beraat etmesini sağlar ve James ile Alice çalkantılı aile geçmişlerinden habersiz bir şekilde mutlu bir gelecek inşa edebilir.

> Vadeniz gelip siz de ölüm döşeğine uzandığınızda, şimdi bana vermiş olduğunuz huzuru düşünerek daha rahat olacaksınız.
> **John Turner**

BEN EN SON TEMYİZ MERCİİYİM

BEŞ PORTAKAL ÇEKİRDEĞİ (1891)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Kasım 1891**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Maceraları*, 1892**

KARAKTERLER
John Openshaw Horsham, West Sussex'ten genç arazi sahibi.

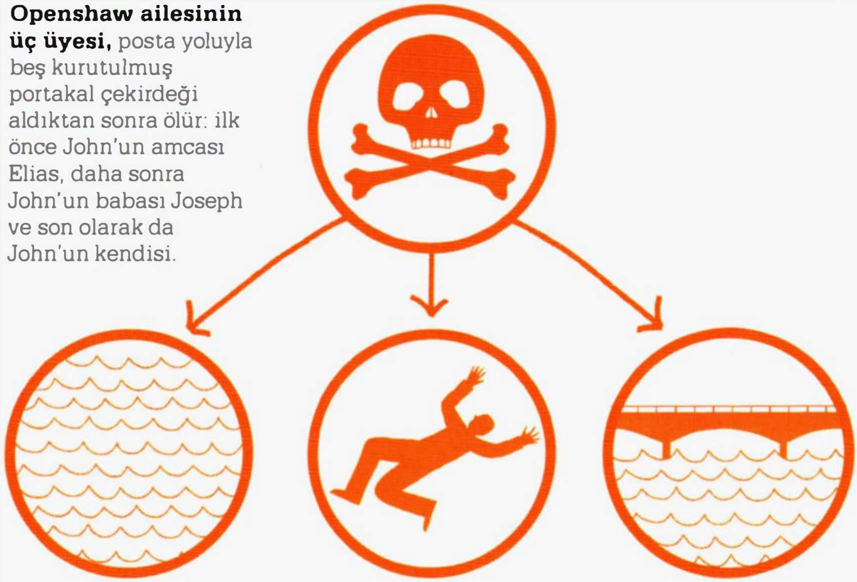
Joseph Openshaw John'un merhum babası ve bir bisiklet fabrikası sahibi.

Elias Openshaw John'un Amerika'ya göç eden ve daha sonra Sussex'e dönen merhum amcası.

Conan Doyle, *"Beş Portakal Çekirdeği"*'ni 1891'in başlarında yazmıştır, ama şiddetli bir gribal enfeksiyon nedeniyle *Strand Magazine*'e göndermeyi aynı yılın Mayıs ayına kadar geciktirmiştir. En garip ve üzücü Holmes öykülerinden biridir: Holmes ne genç müşterisinin öldürülmesini engelleyebilir ne de katilleri yakalayabilir. Gizem hiçbir zaman tam olarak aydınlatılamaz. Yine de Conan Doyle bu öyküyü kendi favorileri arasında sıralamıştır.

Watson öyküyü tanıtırken bunun nedenini kısmen açıklar. Sadece kısmen çözülebilen vakaların her zaman için var olduğunu söyler. "Bunlara dair açıklamalar, mantıksal kanıtlardan çok varsayımlarla kuşkular üzerine kuruludur". Alışılmadık "Beş Portakal Çekirdeği" vakası da bunlardan biridir, ama dikkat çekici ay-

Openshaw ailesinin üç üyesi, posta yoluyla beş kurutulmuş portakal çekirdeği aldıktan sonra ölür: ilk önce John'un amcası Elias, daha sonra John'un babası Joseph ve son olarak da John'un kendisi.

Amca
Elias, Hindistan'dan bir mektup aldıktan yedi hafta sonra sığ bir havuzda yüzüstü yatar halde bulunur.

Baba
Joseph, Dundee'den gelen mektuptan üç gün sonra kireç kuyusuna düşer.

Oğul
John, Londra'dan gelen mektuptan iki gün sonra Waterloo Köprüsü yakınlarında Thames nehrinde boğulur.

rıntıları nedeniyle anlatmaya değer bir öykü olduğunu düşünür. Gerçekten de bu öyküde zengin bir anlatı vardır. Ayrıca Conan Doyle muhtemelen bir başarısızlık eklemenin, bir bütün olarak öykülerdeki gerçekçilik hissini zenginleştireceğini ve maceraların her zaman iyi bir şekilde son bulacağından emin olamadıkları için okuyucuların dikkatini canlı tutacağını düşünmüştür.

Fırtınalı Bir Vaka

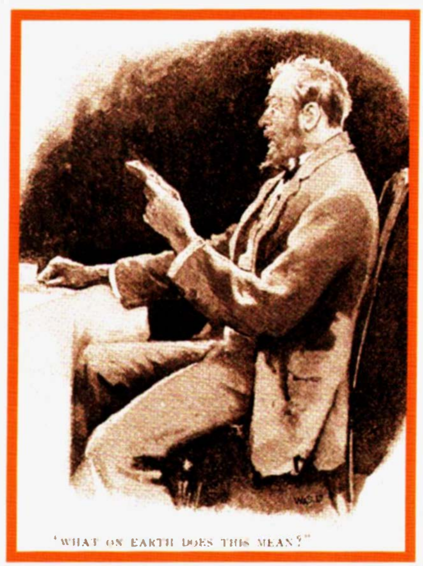
Öykü 1887'de geçer ve Watson'ın bir felaket olarak nitelendirdiği şiddetli bir Eylül fırtınasının ortasında başlar. Tüm dünya kolayca kaosa teslim olabilecekmiş gibi görünür ve dehşetin uzak tutulabilmesi için Holmes'un sürekli tetikte olması gerekir. Holmes öykülerinde çoğu zaman olduğu gibi, Londra rasyonelliğin sığınağı olarak görülür, ama kırsal bölgede tehlikeler pusuda bekler. Holmes bu kırılgan sığınağı korumak için sürekli tetikte beklemek zorundadır. Şüphesiz karamsar bir ruh halindedir.

Fırtına gittikçe şiddetlenirken kapı çalınır. Hava koşulları öylesine haşindir ki Holmes'un her zamanki önsezisi onu terk etmiştir. Böylesine bir gecede ziyaretçinin bir müşteri olamayacağı düşüncesiyle ev sahibesinin bir arkadaşının geldiğini zanneder. Ama yanılmaktadır. Ziyaretçi bir müşteridir. Yirmili yaşlarının başlarında, yağmurdan sırılsıklam olmuş ve çok endişeli bir adamdır.

Ussal uyanıklığına yeniden kavuşan Holmes, genç adamın botlarındaki kireç ve balçık karışımına bakarak Londra'nın güneybatısından gelmiş olduğu sonucuna ulaşır. Watson'ın daha sonra kabul ettiği gibi, Holmes dedektiflik işiyle ilgili hemen her bilgi dalında çok bilgilidir ve jeoloji de bu dallardan biridir. Genç adamın günümüzde West Sussex'te yer alan Horsham yakınlarından geldiği anlaşılır. Kireçli South Downs tepelerinin etekleri mavi balçık tabasıyla kaplıdır.

Üç Mektubun Hikâyesi

Nereden geldiği belli olduktan sonra, genç adam kendini John Openshaw olarak tanıtır ve ailesinin yaşadığı "gizemli ve tarifsiz olaylar dizisini" anlatır. Babası Joseph bisiklet imal ederek ve "patlamayan lastik" icat ederek zengin olmuştur; bu esnada John'un amcası Elias da Amerika'ya göç ederek Florida'da bir çiftlik satın alıp büyük bir servet yapmış, Amerikan İç Savaşı'nda Konfederasyon ordusunda savaşıp albaylığa kadar yükselmiş ve daha sonra tuhaf bir biçimde 1869 dolaylarında gözlerden uzak bir Sussex malikânesinde inzivaya çekilmiştir. John onun Amerika'yı terk etmesinin nedenini "zencilerden hoşlanmayışı ve Cumhuriyetçilerin onlara imtiyazlar

***Strand*'da yayımlanan orijinal çizim,** beş kurutulmuş portakal çekirdeği aldıktan sonra Ku Klux Klan'ın kurbanı olan ailenin ikinci üyesi Joseph Openshaw'ı resmeder. Üç gün içinde ölecektir.

Ku Klux Klan

Ku Klux Klan (veya KKK) 1860'ların sonunda Amerika'nın güney eyaletlerinde İç Savaş sonrasında kölelerin özgürleşmesi ve siyasi süreçlere katılmasından duyulan rahatsızlığın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İddialara göre KKK 1866'da altı eski Konfederasyon subayının Tennessee'de bir sosyal kulüp kurmasıyla başlamıştır. Kolejdeki Yunanca bir ada sahip kardeşlik derneklerini taklit ederek buna Ku Klux Klan adını vermişler ve bölgelerindeki siyahları korkutmak için beyaz kıyafetler giymişlerdir. Fakat bir şaka olarak başlayan bu oluşum çok geçmeden bir terör fırtınasına dönüşmüştür. Güneyin genelinde at sırtındaki beyaz kıyafetli infazcılar siyahları öldürüp evlerini yakmıştır.

Konfederasyon generali Nathan Forrest, bu örgütün ilk "büyük üstadıdır" ama Güneyde kin besleyen her beyaz bu güruha katılmıştır. On binlerce siyah linç edilerek, vurularak veya evlerinde canlı canlı yakılarak öldürülmüştür. Holmes'un alıntı yaptığı ansiklopedi maddesinin gerçek olup olmadığı veya KKK'nın uyarı olarak gerçekten de portakal çekirdeklerini kullanıp kullanmadığı bilinmemektedir. Fakat hareketin özü kesinlikle bilinmezlerle doludur ve terör ve bağlılık yaratmak için korkutmaktan şiddete kadar akla gelebilecek her yönteme başvurulmuştur.

Tıpkı Conan Doyle'un bu öyküde ortaya koyduğu gibi Amerikan Başkanı Grant'ın federal hükümetinin aldığı sıkı önlemler sonucunda klanın etkinliği 1870'lerde zayıflamıştır. Ama KKK yeraltına çekilmiş ve 20. yüzyılın başlarında ve daha yakın tarihlerde bir kez daha hortlamıştır.

sağlama politikasından duyduğu hoşnutsuzluk" olarak açıklar, ama daha sonra bunun hikâyenin yalnızca bir kısmı olduğu anlaşılır. Huysuz Elias bir münzevidir ve sadece genç yeğeni John'u umursar. Sürekli kilitli tuttuğu tavan arası dışında malikânesinin tüm kontrolünü John'a bırakmıştır. 1883 yılının bir Mart sabahında Elias Hindistan'daki Pondicherry'den bir mektup alınca dehşete kapılmıştır. "KKK" yazan zarfın içinden sadece beş portakal çekirdeği ve Elias'ın John'a okutmadığı bir not çıkmıştır. Elias panik halinde tavan arasına çıkmış ve kapağında aynı "KKK" harflerinin işli olduğu pirinçten bir kutuyla dönmüştür. Kutunun içindeki bütün evrakları yakmış ve tüm mirasını John'un babası Joseph'e bırakmıştır. Yedi hafta sonra sığ bir havuzda ölü bulunmuştur. Tahkikat sonucunda intihar ettiğine hükmedilmiştir, ama John ikna olmamıştır.

Joseph malikâneyi devraldıktan sonra bir yılı aşkın bir süre hiçbir şey olmamıştır, ama 1885 yılının Ocak ayında "Dundee" (İskoçya) posta damgalı bir mektup almıştır. "KKK" yazan zarfın içinde beş portakal çekirdeği ve "Belgeleri güneş saatinin üzerine yerleştirin" notu vardır. Elias söz konusu belgeleri yakmış olduğundan Joseph hiçbir şey yapmamıştır. Üç gün sonra o da görünüşe göre bir kireç kuyusuna düşerek ölmüştür.

Daha sonra malikâneyi John miras almış ve iki yıl boyunca her şey sessiz sedasız ilerlemiştir. Fakat Holmes'a gelişinden önceki gün o da içinde beş portakal çekirdeği ve aynı notun yer aldığı "KKK" damgalı bir zarf almıştır. Bu defa posta damgası Londra'dandır.

Dedektif İş Başında

John'un öyküsünü dinleyen Holmes, müşterisinin karşı karşıya olduğu korkunç tehlikeyi hemen fark ederek donakalır. Polisin bu meseleyi ciddiye almadığı söylenince, Holmes patlar: "İnanılmaz bir ahmaklık bu!" John'un elinde pirinç kutudan düşmüş bir belge vardır. Belgenin üzerinde "şifreli mesajlar" yazmaktadır. Holmes hemen eve gidip onu güneş saatinin üzerine yerleştirmesini tavsiye eder. Ayrıca belgelerin geri kalanlarının yakıldığını ve bunun geriye kalan yegâne kâğıt olduğunu belirten bir mesaj yazmasını ister.

John geceleyin ayrılınca, Holmes Watson'a vakayla ilgili görüşlerini açıklar. Sadece birkaç çarpıcı kanıttan yola çıkarak tehdidin doğasını anlamıştır. Holmes, tıpkı Fransız natüralist Georges Cuvier'in (1769-1832) tek bir kemiğe bakıp onun ait olduğu hayvanı doğru tarif edebilmesi gibi, "olaylar zincirindeki bağlantıyı bütünüyle anlayan bir gözlemcinin de, onun hem öncesinde hem de sonrasında gerçekleşen diğer tüm olayları kesin bir biçimde ifade edebilmesi gerektiğini" söyler. Holmes bu şekilde Curvier'in ilham verdiği ilk kurgusal dedektif değildir. Hem Edgar Allan Poe'nun "Morgue Sokağı Cinayetleri"ndeki C. Auguste Dupin hem de Émile Gaboriau'nun karakteri Monsieur Lecoq, Curvier'i anımsatır.

> Yüzünü gördüğümde kahkaham boğazımda düğümlendi. Adamın dudağı aşağı sarkmış, gözleri dışarı uğramıştı; cildi macun rengindeydi...
>
> **John Openshaw**

> İnsan, beyninin tavan arası bölümünü kullanılması muhtemel eşyalarla doldurmalı, gerisini istediği zaman alabileceği biçimde bir sandık odasına kaldırabilir.
> **Sherlock Holmes**

Yeni dedektif kuşağının bu mantığa dayalı yaklaşımı, geniş bir bilgi tabanı da dahil olmak üzere başka kaynaklardan bilgi edinip bağlantılar kurmak yerine vakaları izole ederek inceleyen ve sadece mevcut olguları dikkate alan polisin yaklaşımından farklıdır. Burada olduğu gibi polisin sık sık Holmes'un canını sıkmasının bir nedeni de budur. Yalnızca modern polis soruşturmalarında mantıksal, bilimsel düşünme biçimi dedektiflik işinin resmi bir parçası haline gelmiştir.

Gizli Örgüt

Holmes, Elias'ın Amerika'dan ayrılmak için ciddi bir nedeninin olması gerektiği ve münzeviliğinin saklanma isteğinden kaynaklandığı sonucuna varır. Cinayetlerin profesyonelliği bireysel değil, bir örgüt işi olduklarına işaret eder ve "KKK" harfleri de bu örgütün kısaltması olmalıdır. Holmes, Watson'a bir Amerikan ansiklopedisinde "KKK"nın İç Savaş'tan sonra eski Konfederasyon askerleri tarafından kurulan Ku Klux Klan adındaki gizli örgütün kısaltması olduğunu gösterir. Sadece birkaç yıl içinde sık sık meşe dalları, kavun çekirdekleri veya bu vakada olduğu gibi portakal çekirdekleri şeklinde ürkütücü tehditler gönderip karşıtlarını ve siyahları öldürerek korkunç bir şöhrete ulaşmışlardır.

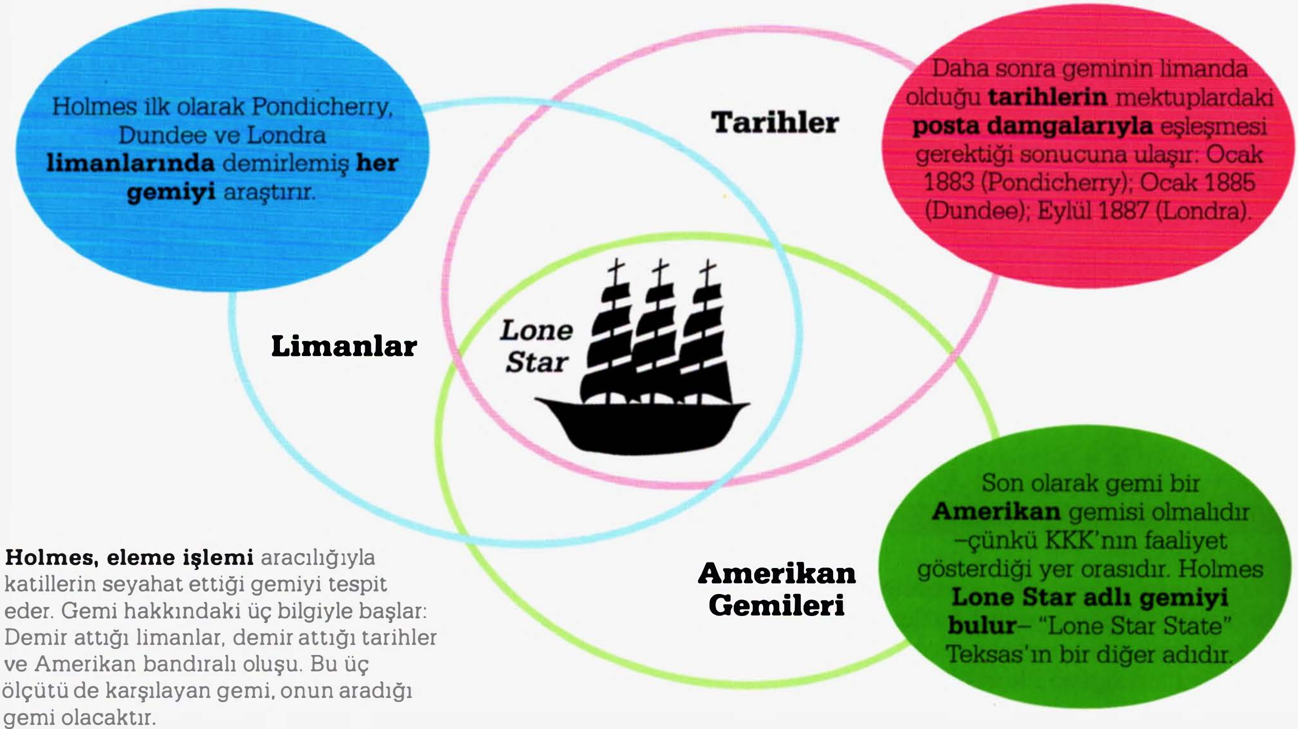
Holmes, çekirdeklerin KKK'nın istediği şeylerin yapılması, aksi takdirde sonuçlarına katlanılması yönünde bir tehdit olduğuna inanır. Belgelerden geriye kalan kâğıt, yakılan belgelerde KKK'nın daha önce çekirdek gönderdiği kişilerin adlarının ve bu tehdide verdikleri yanıtların yer aldığını gösterir. Holmes, Elias Openshaw'ın bu listeyi elinde bulundurmasının örgüt için büyük bir tehlike teşkil ettiğini düşünür. İlginç bir biçimde, 1869'da Amerika'dan ayrılması gerçek KKK'nın ani çöküşüne denk gelmiştir. Holmes katil veya katillerin kurbana ulaşmasının, tehdit mektubunun ulaşmasından daha çok zaman alacağı çıkarımında bulunur. Çünkü onlar yolcu gemisiyle seyahat ederken mektuplar bir posta gemisiyle çok daha hızlı yerine ulaşmıştır. Pondicherry'den gelirlerken yedi haftalık bir gecikme yaşanırken, Dundee'den sadece üç günlük bir gecikmeyle gelebilmişlerdir. Son mektuptaki posta damgasının Londra'dan olması, katillerin artık çok yakında olduğuna işaret eder.

Felaket Kapıda

Holmes, parlak analizini tamamladıktan ve o gece için yapılabilecek başka bir şey kalmadığı sonucuna vardıktan sonra kemanını alıp çalmaya başlar. Ama kendisi için olağandışı bir biçimde bu defa yanlış sonuca ulaşmıştır. Ertesi sabah Watson'la birlikte gazetede genç John Openshaw'ın trajik ve ölümcül bir kaza geçirdiğinin haberini okur. John, Waterloo Köprüsü'nün yakınlarında Thames nehrinin sularında boğulmuş halde bulunmuştur. Watson, Holmes'u "daha önce hiç bu kadar sıkıntılı ve sarsılmış" halde görmemiştir.

1945'te *Korku Evi* filmi gösterime girmiştir. Kısmen "Beş Portakal Çekirdeği"ni temel alan filmde Holmes eski bir malikânedeki ölümleri araştırır. Her ölüm, kurbana gönderilen portakal çekirdekleriyle haber verilir.

Holmes, eleme işlemi aracılığıyla katillerin seyahat ettiği gemiyi tespit eder. Gemi hakkındaki üç bilgiyle başlar: Demir attığı limanlar, demir attığı tarihler ve Amerikan bandıralı oluşu. Bu üç ölçütü de karşılayan gemi, onun aradığı gemi olacaktır.

Üzücü Bir Son

Openshaw'ın intikamını almaya kararlı olan Holmes, katillerin peşini bırakmayacağına yemin eder. Bu konuda polislere güvenilemeyeceğini düşünür: "Polis ben olacağım. Ağımı ördüğüm vakit polisler ona takılan sinekleri gelip alabilir, ama daha önce olmaz."

Holmes tam da bunu yapar: Lloyd'un gemicilik sicillerinden *Lone Star* adında bir Amerikan gemisinin ilgili günlerde Pondicherry ve Dundee'de olduğunu ve kısa bir süre önce Londra'dan ayrılarak Savannah, Georgia'ya doğru yola çıktığını öğrenir. Gemide kaptan James Calhoun da dahil olmak üzere üç Amerikalı vardır. Üzerine "SH for JO" yazdığı zarfın içine beş portakal çekirdeği koyarak "Captain James Calhoun, Bark Lone Star, Savannah, Georgia" adına bir mektup gönderir. Posta gemisi, Savannah'a *Lone Star*'dan önce ulaşacaktır. Daha sonra Savannah'taki polisleri arayarak üç cinayet şüphelisinin oraya varır varmaz yakalanmasını ister.

Bu, Holmes konundaki en parlak dedektiflik çalışmalarından biridir. 24 saat içinde sadece beş portakal çekirdeği ve bir kısaltmanın yer aldığı zarftan yola çıkarak Atlantik ötesindeki korkutucu ve kanlı bir örgütün elebaşlarını bulup çıkarmış ve tutuklanabilmeleri için gerekli bilgileri vermiştir. Fakat Holmes'un tüm başarısına rağmen yardım için ona başvuran genç adam ölmüştür ve *Lone Star* hiçbir zaman Savannah'a ulaşmamıştır. Açık denizde şiddetli bir fırtına patlak vermiştir ve Holmes'un öğrendiğine göre "Atlantik açıklarında batan bir gemiye ait, üzerinde 'L.S.' harfleri oyulmuş bir kıç bodoslamasının bir dalgada sallanıp durduğu" görülmüştür. Öykü Holmes'un yöntemlerinin en büyük başarılarından biri ve belki de en üzücü sonu olarak görülmüştür.

> Benim açımdan olay kişisel bir mesele haline geliyor; eğer Tanrı ömür verirse bu çeteyle uğraşacağım.
> **Sherlock Holmes**

Hikâyeye Tepkiler

"Beş Portakal Çekirdeği" yayımlandıktan kısa bir süre sonra Edmund, Dillwyn, Wilfred ve Ronald Knox adındaki dört kardeş hikâyeyi ayrıntılı bir biçimde tahlil etmiş ve birçok tutarsızlık ve çelişki bulmuştur. Bulgularını Conan Doyle'la paylaşmalarına

rağmen, yazar onların mektubuna uzun süre cevap vermemiştir. Yirmi yıl sonra 1911'de Ronald Knox, *Studies in the Literature of Sherlock Holmes* adıyla Holmes öykülerinin ilk ciddi analizini yazmıştır. Süreç içinde o tarihten sonra gittikçe gelişen Büyük Oyun (s. 326) adıyla bilinen bir inceleme dalgası başlamıştır. Bu incelemelerde Holmes tutkunları, dedektif sanki gerçek biriymiş gibi öyküleri ele alıp hataları analiz etmiştir.

Knox kendisine makaleyi gönderince Conan Doyle sonunda sessizliğini bozup yanıt vermiştir: "Sherlock Holmes hakkındaki makalenizi okurken duyduğum memnuniyeti ve de şaşkınlığı size anlatmak için yazmadan duramadım... Birinin bu tür bir materyal hakkında bu kadar zahmetli bir çalışma yapması beni şaşırttı. Elbette ki bu konuda benden daha çok biliyorsunuz, zira öyküler daha önce olup bitenlere bakılmadan bağlantısız (ve özensiz) bir biçimde yazılmıştır."

Büyük Oyun tutkunları, "Beş Portakal Çekirdeği" analizlerinde şaşmaz Holmes'un müşterisini geceleyin ölüme göndermesine inanamadıklarını göstermiştir. Elias Openshaw hakkındaki intihar hükmünü eleştirmişler ve tarihsel Ku Klux Klan ve Conan Doyle'un öyküsündeki KKK arasında tutarsızlıklar bulmuşlardır. KKK'nın suçlayıcı belgeleri neden doğrudan ele geçirmeye çalışmadığını da sorgulamışlardır.

Waterloo Köprüsü'nün 1888'de Hungerford Köprüsü'nden görünümü. KKK'nın son kurbanı John Openshaw bu köprüden düşerek ölmüştür, ama resmi kayıtlarda "talihsiz bir kazaya kurban gittiği" ifade edilmiştir.

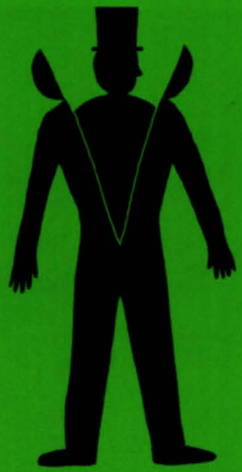
Güç ve Yanılabilirlik

Büyük Oyun katılımcıları titizlikleri ve araştırmaları bakımından Holmesçu olmalarına rağmen, öykü hakkındaki eleştiri ve analizleri Conan Doyle'un da şüphesiz hemfikir olacağı gibi önemli bir noktayı gözden kaçırır. "Beş Portakal Çekirdeği" derinlemesine atmosferiktir. Beş küçük çekirdek, dehşet verici bir sembolik güce sahiptir. Her ortaya çıkışları, bir başka ölümü haber verir ve öykü durdurulamaz bir hız kazanır. Okyanusun öteki yakasındaki karanlık olaylar ve ciddi çatışmalar sessiz Sussex kırsalına sıçrar.

Başka hiçbir Holmes öyküsünde dedektifi bu kadar savunmasız halde ve suçla mücadelede rolünün ona yüklediği büyük sorumluluğun bu kadar bilincinde görmeyiz. Genç müşterisine "Ben son temyiz merciiyim" der ve bu öyküde Holmes'un omuzlarında ağır bir yük hissettiğini görürüz. Müşterisinin ölümünü engellemekteki başarısızlığı Holmes'u derinden yaralar. Holmes'un dünyanın dört bir yanından okurların kalbinde bu kadar uzun süre yer etmesini sağlayan özelliği, belki de onun parlak zekâsını sergilediği zamanların arasında bir anlığına kendini gösteren bu yanılabilirlik ve şefkattir.

Elias Openshaw

*"Beş Portakal Kabuğu"*nda Doyle polisiye ve korku janrında aşina olduğumuz bir yola başvurur: kişinin geçmişinden gelen bir hayalet ona veya çocuklarına musallat olur. Elias Openshaw çok uzun süre önce geride bıraktığı KKK'nın halen onun peşinde olduğu anlar. Yeğeni onu "öfkeli, çabuk sinirlenen ve sinirlendiğinde çok küfürbaz olan" biri diye hatırlar. Elias Florida'da kölelerin çalıştığı bir çiftliği işleterek servet edinmiş ve İç Savaş'ta Konfederasyon ordusunda görev almış bir ırkçıdır. Okuyucular onun KKK'ya 1866'da katılmış olabileceğini, şiddet eylemlerine bir şekilde bulaştığını ve 1869 dolaylarında birçok KKK üyesini deşifre edecek belgelerle birlikte Amerika'dan kaçtığını tahmin edebilir. Bu türden öyküler için sıradışı bir biçimde, okuyucu Elias'ın ne yaptığını, belgelerin onun eline nasıl geçtiğini, Amerika'yı neden terk ettiğini veya KKK'nın neden onun peşine düştüğünü hiçbir zaman tam olarak öğrenemez. Doyle arka plan öyküsünü sunmayarak, okuyucuda muamma olarak kalan geçmişin açıklığa kavuşacağına dair boş ümitler uyandırır.

DURUMU GEÇ DE OLSA ANLAMAK HİÇ ANLAMAMAKTAN İYİDİR

ÇARPIK DUDAKLI ADAM (1891)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Aralık 1891**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Maceraları*, 1892**

KARAKTERLER
Neville St. Clair
Zengin işadamı.

Hugh Boone
Vücut şekli bozuk bir dilenci.

Bayan St. Clair
Neville St. Clair'in eşi.

Isa Whitney Watson'ın esrarkeş hastası.

Kate Whitney Isa'nın eşi ve Mary Watson'ın eski arkadaşı.

Mary Watson
Watson'ın eşi.

Holmes yazılmış bir zarfı inceler

İsim doğal olarak kurumuş koyu mürekkeple yazılmıştır. Bu **yazıldıktan sonra bir süre geçtiğine** işaret eder.

Adres gri renklidir. Buradaki mürekkebin hemen **kurutma kâğıdıyla kurutulduğunu** gösterir.

Yazan kişi mektubu göndereceği kişinin ismini bilse de onun adresini çıkıp bulmak zorunda kalmıştır. Bu o kişiyi tanımadığını gösterir.

Bu öykü olağandışı bir biçimde Watson ve eşi Mary'nin evinde başlar. Çift önceki gece Mary'nin sıkıntılı arkadaşı Kate Whitney'i konuk etmiştir. Kate'in kocası Isa bir esrarkeştir ve iki gündür kayıptır; Kade onun bir esrarkeş yuvasında saklandığından şüphe etmektedir. Onu bulup getirmesi için doktoru olan Watson gönderilir. Bu sahne Watson'ın ev hayatına dair nadir bir bilgi sunar. Watson "Her zaman böyle olurdu. Kederli insanlar, tıpkı deniz fenerine giden kuşlar gibi karımın yanına gelirdi" derken içinde hem sevgi hem de teslimiyet olduğu anlaşılır.

Esrar Dumanları Arasında

Watson Londra Köprüsü yakınlarındaki "Bar of Gold"a varır ve "uzun, basık bir odaya girdim; ortalıkta kesif ve ağır, kahverengi bir afyon dumanı asılıydı ve tekkenin önünde bir göçmen gemisinin üst güvertesi gibi duran tahta palamar yerleri vardı" diye anlatır. Çok geçmeden eşinin tahmin ettiği gibi Isa Whitney'i üzücü bir halde bulur. Doktor şaşkınlık içinde Holmes'un da mırıldanan esrarkeşler arasında olduğunu görür. Eski bir uyuşturucu bağımlısı kılığına girmiştir ve açıkça bir soruşturma yürütmektedir. Watson, Whitney'i bir arabaya

bindirerek eve getirir ve eski arkadaşının yanına döner.

Holmes, Watson'a görevini açıklar: Saygın bir işadamı olan Neville St. Clair kayıptır. En son buradan tesadüfen geçen eşi tarafından bu esrarkeş yuvasının üst kat penceresinin önünden geçerken görülmüştür. Bayan St. Clair içeri girmeyi başarmış, ama üst kattaki odada sadece Hugh Boone adında kirli, vücut şekli bozuk bir dilenciyle karşılaşmıştır. Pencere pervazında kan vardır ve St. Clair'in kıyafetleri ve eşyalarının bir kısmı odada gizlenmiş halde bulunmuştur, bir kısmı da dışarıdaki nehirde yüzmektedir. Boone tutuklanmış ve Bayan St. Clair de başka bir çıkar yol bulamadığı için Holmes'a başvurmuştur. Dedektif bunun açık bir cinayet vakası olduğunu düşünür. O esrarkeş yuvasının "tüm nehir kıyısı boyunca en iğrenç cinayet kapanı" olduğunu ve orayı işleten Lascar'ın "alçak biri olduğunu" bilmektedir.

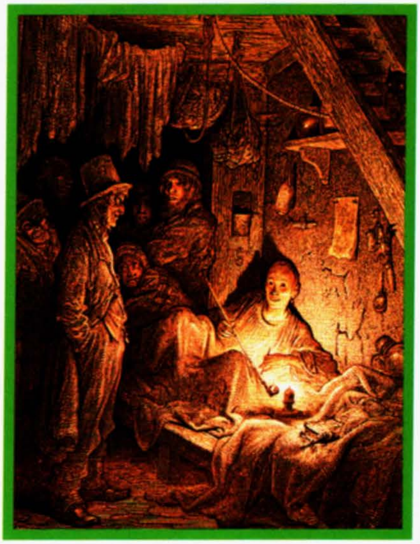
Tıpatıp Aynı

Fakat Holmes'u çok şaşırtacak şekilde Bayan St. Clair kocasının el yazısıyla onun iyi olduğuna dair bir not alınca Holmes'un teorisinin yanlış olduğu ortaya çıkar. Watson uyurken Holmes sonunda çözüme ulaşır. Gerçeği daha önce göremediği için kendini suçlayan Holmes, kelimenin tam anlamıyla meseleyi temizlemek için kullandığı bir banyo süngerini sallayarak Watson'la birlikte Bow Sokağındaki polis karakolunun yolunu tutar.

Holmes tutuklanan dilencinin yüzünü süngerle sildikçe, Hugh Boone ve Neville St. Clair'in aynı kişi olduğu anlaşılır. Eski bir oyuncu olan ve gazetecilik yapmaya başlayan St. Clair bir araştırma yaparken başarılı bir dilencinin ne kadar para kazandığını keşfetmiştir ve yıllardır grotesk bir biçimde kılık değiştirerek kolay paranın peşine düşmüştür. Esrarkeşlerin yuvasının üst katında kıyafetlerini değiştirdiği odada beklenmedik bir biçimde karısı tarafından görülünce, sırrını korumayı başarmıştır, ama bu kez de cinayet suçlamasıyla karşılaşmıştır. Fakat ortada hiçbir suç olmadığından, bir daha hiçbir zaman Hugh Boone kılığına girmeyeceğine söz veren St. Clair serbest bırakılır.

"Namussuz Lascar"

Conan Doyle'un esrarkeş yuvası olan mekânı işleten Lascar tasviri zaman zaman ırkçılıkla itham edilmiştir. Lascar'lar İngiliz gemilerinde çalışan Hintli denizcilerdir. Birçoğu Londra'ya yerleşmiştir. Ama Holmes'un Lascar hakkındaki olumsuz görüşü onun ırkından çok tehlikeli bir suçlu olmasından kaynaklanırmış gibi görünür ve bu tasvir "Üç Çatılı Ev" macerasında (s. 272-73) acımasızca karikatürleştirilen siyah boksör Steve Dixie tasvirinden çok daha az rahatsız edicidir.

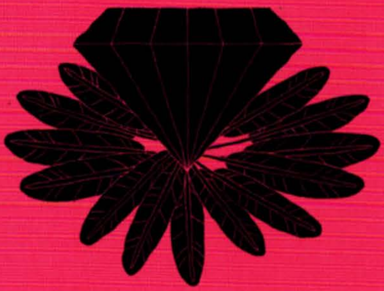
Gustave Doré'ye ait *The Lascar's Room in Edwin Drood* adlı bu gravür, Viktorya dönemindeki bir esrarkeş yuvasının sefaletini yansıtır. Dickens'ın ölümünden iki yıl sonra 1872'de yapılmıştır.

Viktorya Dönemi Londra'sında Esrarkeş Yuvaları

Dr. Watson'ın Viktorya dönemindeki bir esrarkeş yuvasının içindeki hayalci, hırpani dünyayı tasvir etmesi büyüleyicidir ve o dönemdeki gerçek bir esrarkeş yuvasını temel alıyor olabilir. Londra'da 19. yüzyılda bu tür mekânların en meşhuru, şüphesiz Doyle tarafından da biliniyordu. Mekân Hintli bir Lascar tarafından değil, Ah Sing adındaki bir Çinli tarafından işletiliyordu. Müşteriler çoğunlukla Çinli denizcilerdi, ama meraklı centilmenler ve edebi elitin üyeleri de ziyaretçiler arasındaydı. Ah Sing'in mekânı, Dickens'ın son eseri *Edwin Drood'un Gizemi*'nde (1870) ölümsüzleşmiştir ve Ah Sing ünlü romancının da onun mekânını ziyaret etmiş olmasıyla böbürlenmiştir.

Fakat Londra'daki bu tür mekânların sayısı, dönemin edebiyatında ve popüler basınında ima edildiğinden çok daha düşüktür. 1868 Eczacılık Yasası afyon ürünlerinin eczacılara satışına kısıtlama getirmiştir. Londra'daki bağımlıların birçoğu, dumanlı mahzenlerdeki tipik göçmenler değildir. Ağrı kesici olarak veya başka semptomlardan ötürü düzenli olarak lodanum (afyon ruhu) reçetesi yazılan herkes bir bağımlı olabilir. Lodanum kullanımı o kadar yaygındır ki bazen "19. yüzyılın aspirini" olarak nitelendirilir.

DAHA BÜYÜK VE ESKİ MÜCEVHERLERSE KANLI SUÇLAR İŞLEMEYE YÖNELTEBİLİR İNSANLARI

MAVİ YAKUT (1892)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ocak 1892**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Maceraları*, 1892**

KARAKTERLER
Henry Baker British Museum çalışanı ve ayyaş.

Peterson Kapı görevlisi.

Morcar Kontesi Mavi yakutun varlıklı sahibi.

Catherine Cusack Morca Kontesi'nin nedimesi.

Breckinridge Covent Garden Pazarı'nda kümes hayvanları satıcısı.

John Horner Mavi yakutu çalmakla itham edilen tesisatçı.

James Ryder Cosmopolitan Otelindeki bir görevli.

Öykü, Noel'den iki gün sonra buz gibi bir sabahta başlar. Watson, Holmes'a uğradığında arkadaşını eski bir şapkayı incelerken bulur. Yıpranmış melon şapka Noel sabahı tüyleri yolunmuş bir kazla beraber Peterson adındaki bir kapıcı tarafından bulunmuştur. Peterson, bunların sahibinin bir sokak çetesinin saldırısına uğradığına tanıklık etmiştir. Arbede sırasında kurban kaçmadan önce şapkasını ve kazı düşürmüştür. Peterson onları aldığı gibi olayları anlatmak için doğruca Holmes'un yanına gelmiştir. Şapkayı incelemesi için Holmes'a bırakmış ve kazı da pişirmesi için karısına götürmüştür.

Olağandışı Bir Keşif

Okuyucu çok geçmeden kurmanın Henry Baker adında bir adam olduğunu öğrenir. Holmes, şapkayı inceleyerek Baker'ın "son birkaç gün içinde kestirmiş olduğu ve limon kremi sürdüğü kırlaşmış saçlara sahip" orta yaşlı biri olduğunu belirler. Daha şaşırtıcı bir biçimde Baker'ın "entelektüel biri olduğu, şimdilerde (muhtemelen alkol sorunu yüzünden) dara düşmüş olmakla birlikte

Mücevher Hırsızlığı

Mücevher hırsızlığı sürükleyici bir öykü olsa da, Old Bailey mahkeme kayıtlarına bakıldığında "Mavi Yakut" macerası yazıldığı tarihlerde bu tür vakalar hakkında çok az veriye rastlanır. Birçok suç küçük ölçekli ev hırsızlıklarıdır ve şüphesiz kontesin ünlü yakutunun değerine yaklaşan bir ödül yoktur. Ama kurgu dünyasında Conan Doyle'un eniştesi tüm zamanların en büyük mücevher soygunlarından birini gerçekleştirmek üzeredir. 1898'de Conan Doyle'un kız kardeşi Connie'yle evli olan E. W. Hornung centilmen hırsız A. J. Raffles'ın maceralarını konu edinen 27 öyküden ilkini kaleme almıştır. Holmes'un çalışmalarının Watson tarafından anlatılması gibi, Raffles'ın maceraları da eski dostu Bunny Manders tarafından anlatılır. Bu öykülerin ilk cildi olan *The Amateur Cracksman*, 1899'da "A.C.D.'ye. Methiyelerin en yükseğiyle" şeklinde bir ithafla [Conan Doyle ithaf edilerek –çn.] yayımlanmıştır.

son üç yılda hali vakti yerinde bir yaşam sürdüğü," "çok egzersiz yapmadığı" ve "büyük bir olasılıkla evinde havagazı olmadığı" sonucuna ulaşır. Holmes'un keskin çıkarımları, sadece günümüzde çürütülmüş olan frenolojiden (s. 188'e bakınız) yararlandığı noktada biraz tehlikeye düşer: Şapkanın boyutuna işaret ederek "böylesine büyük beyni olan bir adamın kafasında bir şeyler vardır herhalde" der.

Birdenbire Peterson odaya dalar ve heyecanlı bir biçimde karısının kazı yemek için hazırlarken kursağında mavi bir mücevher bulduğunu anlatır. Holmes derhal taşın kısa bir süre önce Cosmopolitan Otelinde Morcar Kontesi'nden çalınan ünlü mavi yakut olduğunu fark eder. Tesisatçı John Horner şüpheli olarak yakalanmıştır, ama bu mesele Holmes'un merakını uyandırır. Şapkanın çok pejmürde sahibi Henry Baker çıkagelince, ister istemez dedektifi olayın içine çeker. Kazın kursağındaki mücevherden tamamen habersiz olan Baker, Holmes'a "müzenin yakınlarında bulunan Alpha Inn pub'ının" sahibinin bir "kaz kulübü" kurduğunu ve kazı oradan aldığını söyler.

Conan Doyle'un Ayak İzleri

Holmes ve Watson, bir zamanlar Conan Doyle'un günlük yürüyüş güzergâhı olan rotayı izleyerek "Doctors Mahallesi'ni, Wimpole Sokağını, Harley Sokağını geçip Wigmore Sokağından Oxford Sokağına gelene dek keskin ve gürültülü ayak sesleri eşliğinde" ilerler. Conan Doyle, 1891'de bu öyküyü yazmadan kısa bir süre önce birkaç aylığına British Museum'un hemen arkasında yaşamış ve Upper Wimpole Sokağında bir göz kliniği açmıştır. Muayenehane olarak kullandığı bir oda ve bir de bekleme odası kiralamıştır, ama hasta sayısı o kadar azdır ki kendi ifadesiyle "her ikisi de bekleme odası" olmuştur. Çok geçmeden hekimliği bırakarak gelişmekte olan yazarlık kariyerine odaklanmıştır.

> Kaderin tuhaf bir cilvesinin bize sunduğu bir vakayla karşı karşıyayız.
> **Sherlock Holmes**

19. Yüzyılda bu öyküdeki kazın satıldığı Covent Garden Pazarı taze ürünlerini satan seyyar satıcılar ve müşterileriyle dolup taşar.

Entrikacı Holmes

Holmes, mücevher hırsızını yakalamak için eski moda bir ayak işinin yanı sıra mükemmel bir psikolojik manipülasyondan yararlanır. Kazı Alpha Inn'e satan kümes hayvanları satıcısıyla görüşmesinde, adamın ağzından laf alabilmek için bariz kumar düşkünlüğünü kullanır. Daha sonra birinin masumiyetini, diğerinin suçluluğunu kanıtlamak için dikkatlice sahnelenmiş şok taktiklerinden faydalanır.

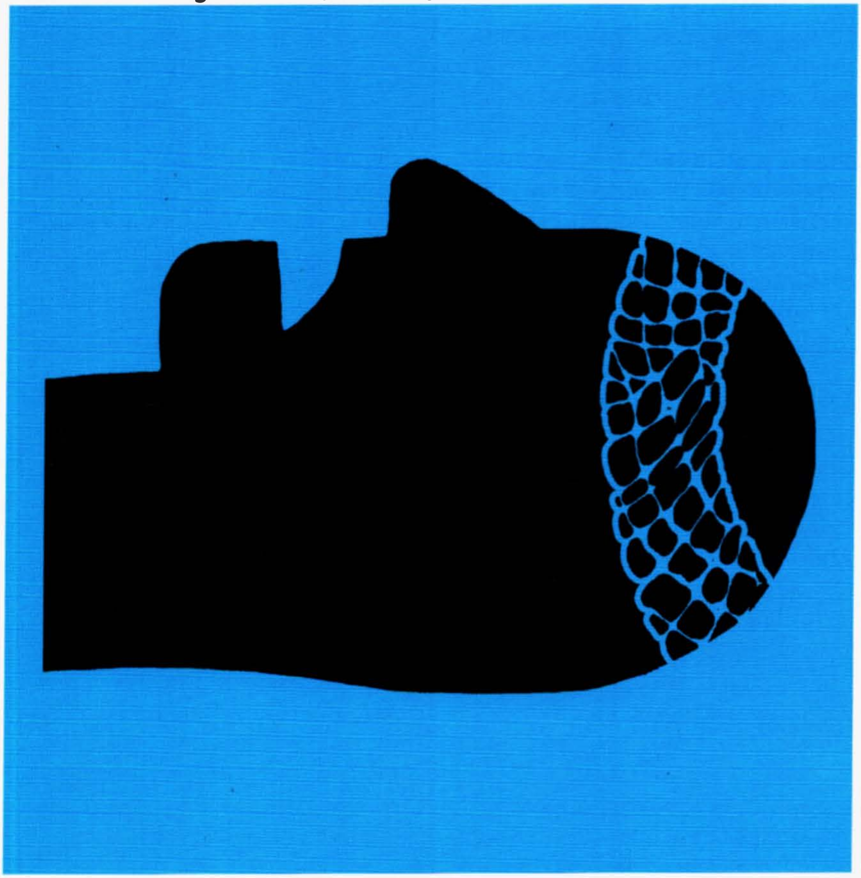
Öykünün sonunda Cosmopolitan Otelinin baş hizmetlisi James Ryder'ın mücevheri Kontes'in nedimesi Catherine Cusack'ın yardımıyla çaldığı ortaya çıkar. Daha sonra sabıkası olduğunu bildiği Horner'a komplo kurmuştur. Deneyimsiz bir fırsatçı olan Ryder, mücevheri onun adına satması için sabıkalı bir ahbabına götürmüştür. Polis kontrolünden korkan Ryder, yakutu kız kardeşinin Noel için ona hediye ettiği bir kaza yedirerek saklamaya çalışmıştır, ama bir şekilde onun kaz sürüsünden yanlış kuşu seçmiştir. Bu arada Covent Garden Pazarı'ndan Bloomsbury pub'ına kadar ulaşan mücevher, Tottenham Court Yolu'ndaki talihsiz arbedenin ardından güven içinde Holmes'un eline geçmiştir.

Noel Ruhu

"Mavi Yakut" macerası bir nevi Noel'e özel bir Sherlock Holmes öyküsüdür: Dickens'ın tarzında yürekleri ısıtan bir arınma yaşatır. Hafif, komik anlarla doludur ve Holmes kendi ifadesiyle "merhamet mevsiminin" etkisiyle vicdan azabı içinde kıvranan suçluyu serbest bırakır.

ŞİDDET, ŞİDDETİ UYGULAYANA GERİ DÖNER

BENEKLİ ŞERİT (1892)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Şubat 1892**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Maceraları*, 1892**

KARAKTERLER
Dr. Grimesby Roylott Dul kalan ve Surrey'deki aile evinde yaşayan eski hekim.

Helen Stoner Roylott'un Surrey'de onunla birlikte yaşayan üvey kızı.

Julia Stoner Helen'in iki yıl önce gizemli bir biçimde ölen ikiz kardeşi.

Bu öykünün başında Watson açıkça okuyucunun ilgisini uyandırmaya girişir: "Ama tüm bu vakalar arasında, Stoke Moran'daki ünlü Surrey ailesi Roylott'larla ilgili olanlar kadar tuhafıyla karşılaştığımı hatırlamıyorum." Uzun süredir bir sır olarak sakladığı bu olayı anlatmasının vakti gelmiştir, çünkü bu olayı anlatmayacağı dair söz verdiği hanımefendi zamansız bir biçimde ölünce sözünü tutma zorunluluğundan kurtulmuştur. Bu, okuyucuyu kendine çeken ve geçmişte geçen bir öyküye yakınlık hissi katan klasik bir edebi yöntemdir. Girişte adını vermediği hanımefendinin, öyküde Holmes'un müşterisi olan Helen Stoner olduğu ortaya çıkar. Holmes'un yıllar önce hayatını kurtardığı Helen, kısa bir süre önce doğal nedenlerden ötürü ölmüştür.

Yardım Feryadı

1883 yılının bir Nisan sabahı 30 yaşlarında bir kadın çok telaşlı bir

Paget'in çiziminde, korku içindeki Helen Stoner peçesini kaldırır; güçlü bir erkeğin kurbanı olarak, Holmes'un tipik bir kadın müşterisidir, ama aynı zamanda vakanın çözümüne katkıda bulunur.

biçimde 221B Baker Sokağına gelir. O kadar erken saatte gelmiştir ki Watson halen yataktadır. Holmes aceleyle onu uyandırınca kıyafetlerini giyip oturma odasına gider ve "siyahlar içinde ve örtülere bürünmüş kadını" görür.

Holmes kadının titrediğini görünce şömineye daha yakın oturmasını isteyerek ve onun için sıcak bir içecek getirterek gevşemesine yardımcı olur. Ona güven vermek için çıkarım yeteneklerini sergiler: Ceketinin sol kolundaki çamur damlalarından ve elinde tuttuğu tren biletinden yola çıkarak istasyona ulaşmadan önce iki tekerli bir at arabasına bindiğini ve Londra'ya giden ilk trene yetiştiğini tahmin eder. Korku içindeki kadının ihtiyaç duyduğu şey tam da budur: "Bay Holmes, insanın yüreğindeki çok çeşitli kötülükleri görme gücüne sahip olduğunuzu duydum" der. "Belki etrafımı saran bu tehlikeler arasında yolumu nasıl bulacağım konusunda bana bir fikir verebilirsiniz." Sonunda korkularını ciddiye alacak ve kendisine yardım edecek birini bulmanın rahatlığıyla Holmes ve Watson'a ürkütücü öyküsünü anlatır.

Stoke Moran'lı Roylott

Kadının adı Helen Stoner'dır ve İngiltere'deki en eski ailelerden birinin hayattaki son üyesi olan üvey babası Dr. Grimesby Roylott'la birlikte yaşamaktadır. Roylott'lar bir zamanlar çok zenginken, son yüzyıllarda müsrif mirasçılar bu aile servetini tüketmiştir. Grimesby'a da Stoke Moran'daki ipotekli eski ev dışında hiçbir şey kalmamıştır. Roylott tıp fakültesini bitirip Hindistan'a göç etmiş ve orada büyük bir muayenehane açmıştır. Ama mali durumunu düzeltse de "deliliğe varan öfke nöbetleri" yüzünden günün birinde "bir öfke nöbeti esnasında yanında çalışan yerli kâhyayı öldüresiye döverek" başını derde sokmuştur. Uzun bir hapis cezasının ardından genç dul Bayan Stoner'la (Helen ve ikiz kardeşi Julia'nın annesi) tanışıp evlenmiştir ve ailesiyle birlikte yeni bir muayenehane açmayı planladığı Londra'ya dönmüştür. Çok geçmeden Bayan Stoner bir tren kazasında ölmüş ve yüklü bir miras bırakmıştır. Helen ve Julia evlenene kadar bu miras Roylott'un elinde kalacaktır, ama kızlar evlendikten sonra annelerinin servetinden yıllık maaş talep edebilecektir.

Londra'da yaşama fikrinden vazgeçen Roylott, bu parayı ailesini Stoke Moran'daki atalarına ait eski eve yerleştirmek için kullanmıştır. Helen'e göre bu dönemde "üvey babalarında korkunç bir değişim görülmeye başlamıştır". Gittikçe tuhaflaşmış ve toplumdan uzaklaşmıştır. Arazisinde konaklamalarına izin verdiği çingenelerle ara sıra yaptığı gezintiler dışında evden dışarı pek adımını atmamıştır. Bölgedeki bir sürü kişiyle kavga etmiş ve "köyün delisi" haline gelmiştir. Ayrıca egzotik hayvanlara merak salmıştır. Helen bir babun ve çitanın halen arazide serbest dolaştığını söyler. Her iki hayvanın da "Hindistan"dan gönderildiğini açıklar (ama babunlar yalnızca Afrika ve Arabistan'da yaşadığı için bu Conan Doy-

> Holmes, alışılmadık ve hatta masalsı özellikler taşımayan herhangi bir soruşturmayla ilgilenmeyi reddediyordu.
> **Dr. Watson**

Sherlock Holmes 1920'lere ait bu Fransızca kitap kapağının da gösterdiği gibi uzun süredir uluslararası bir şöhrete sahiptir; günümüzde öyküler Braille de dahil olmak üzere yüzden fazla dile çevrilmiştir.

le'un bir hatası olmalıdır). Helen'in karanlık Roylott tasviri, onu açıkça öykünün kötü kahramanı olarak konumlandırır.

Tuhaf Son Sözler

Helen'in öyküsü daha sonra bir muammaya odaklanır. Holmes ve okuyucunun, Helen Roylott'un kurbanı olmadan önce bu muammayı çözmesi gerekir. Bu puzzle öğesi, en iyi polisiye kurguların çoğunda olduğu gibi Holmes öykülerinin başarısında da önemli bir rol oynar. Muamma, Helen'in kız kardeşi Julia'nın iki yıl önce evlenmesine iki hafta kalmışken açıklanamayan bir biçimde aniden ölmesine odaklanır. Helen soğuk, rüzgârlı bir gecede kız kardeşinin çığlığıyla uyanmıştır. Kendi odasıyla üvey babasının odasının arasındaki Julia'nın yatak odasına koşmuş ve Julia'yı acı içinde kıvranırn bulmuştur. Julia bilincini kaybedip ölmeden önce birkaç sözcük haykırmayı başarmıştır: "Aman tanrım! Helen! Şeritti! Benekli şerit!"

Yapılan soruşturma sonucu, Julia'nın odasının içeriden kilitlendiğini (kızlar çita ve babundan korktukları için uyumadan önce kapılarını her zaman kilitlemiştir), pencerelerde parmaklık olduğu ve dışarıdan birin odaya girdiği veya odadan çıktığının hiçbir belirtisinin bulunmadığı belirlenmiştir. Julia'nın cesedinde hiçbir iz yoktur ve zehirlendiğini gösteren bir bulguya da rastlanmamıştır. Öldüğü sırada sağ elinde kömürleşmiş bir kibrit, sol elindeyse bir kibrit kutusu vardır. Bu, kibriti çakıp odada bir şeyi görebildiğini gösterir. Bunların dışındaki ipuçları sadece Helen'in kız kardeşini bulmadan önce işitmiş olduğu tuhaf seslerdir: kısık bir ıslık ve metal bir şeyin düşmesini andıran bir şıkırtı. Anlaşıldığı kadarıyla Julia da ölümünden önce bir gece üst üste saat 3 sularında aynı seslerle uyanmıştır ve aynı zamanda Roylott'un odasından gelen sigara dumanından rahatsız olduğunu söylemiştir. Ama bu ipuçları çok az ifade etmiştir. Helen kız kardeşinin korkudan öldüğüne inanır ve sözünü ettiği "benekli şeridin" dışarıda kamp yapan çingenelerin "şeritlerine" işaret edebileceğini düşünür, zira çingeneler başlarına benekli mendiller takmaktadır. Bu noktaya kadar okuyucu da dikkatlice sunulan tüm bu verileri yorumlamaya çalışırken kafa yorar.

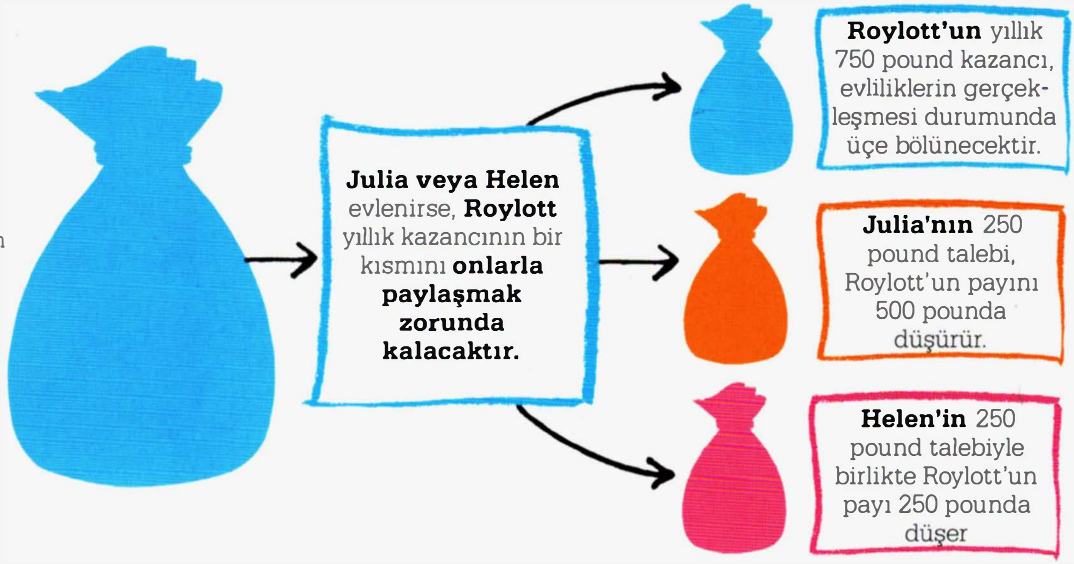
Helen, kız kardeşinin ölümünün üzerinden iki yıl geçtiğini ve kendisinin de evlenmek üzere olduğunu söyler. Fakat önceki gece geçmişin dehşet verici bir yankısını deneyimlemiştir. Roylott, Helen'den onun odasının duvarı onarıldığı için Julia'nın eski odasında uyumasını istemiştir. Helen, Roylott'un istediğini yapmış, ama tüyler ürpertici bir biçimde aynı sesi duymuştur: kısık bir ıslık. Çok korktuğu için bütün geceyi ayakta geçirmiş ve sabah olunca doğrudan Holmes'a gelmiştir.

Helen öyküsünü tamamlarken, Holmes bileklerindeki morlukları fark eder ve Roylott'un onu suiistimal ettiğini anlar. Helen'in acilen korunmaya ihtiyacı olduğuna kanaat getirir ve o öğleden sonra Roylott dışarıdayken Stoke Moran'ı ziyaret edeceğini söyler. Helen eve dönerken, Holmes çoktan teoriler geliştirmeye başlamıştır.

Dr. Grimesby Roylott

Dr. Roylott, Holmes'un kötü karakterleri arasında en renklilerden biridir. Evinde vahşi hayvanlar besleyen ve yoluna çıkan herkesi dehşete düşüren iri yarı, acımasız biridir. O tarihlerde yaygın olarak suçluların doğuştan suça meyilli olduğuna ve onları ayırt eden fiziksel karakteristiklere sahip olduğuna inanılmıştır. Bu teoriye "antropolojik kriminoloji" denir (s. 310-15) ve Conan Doyle da açıkça Roylott'a çarpıcı fizyonomi verir: "Üzeri binlerce kırışıkla kaplı yüzü güneşte yanmaktan sapsarı olmuştu ve her türlü kötülüğün işaretini taşımaktaydı; yüzü birimizden ötekine doğru dönerken, derin, kin dolu gözleri ve etsiz, ince, kalkık burnu onu yırtıcı bir kuşa benzetiyordu." Ayrıca öfkeli bir mizaca sahiptir. Helen onun "tropik bölgelerde geçirdiği uzun yıllar boyunca daha da öfkeli birine dönüştüğüne" inanır, ama bu düşüncesini Holmes'a açıklayınca dedektif bu görüşü çürütmek için mizahı kullanır ve aldırış etmez.

Roylott eşinin vasiyeti üzerine tüm aile gelirini kontrol eder. Bu, üvey kızlarına geçimlerini sağlamaları için yeterli parayı verirken kazancın büyük kısmını kendine ayırmasına imkân tanır. Kazançtan kendi paylarını talep etme hakkına sahip olacakları için kızların evlenmesini engellemeye çalışır.

Mantık Yürütme

Conay Doyle "Benekli Şerit" macerasını yazdığı dönemde Amerikalı felsefeci Charles Sanders Peirce (1839-1914) henüz çok fazla bilinmese de Holmes'un çalışma tarzıyla kusursuz bir uyum içindeki yeni bir mantık teorisini geliştirmiştir. Daha öncesinde akıl yürütmenin yalnızca iki yöntemi kabul görmüştür: mantıksal, kaçınılmaz bir sonuca ulaştıran "tümdengelim" ve kesin olmamakla birlikte belli bir sonuca ulaşmak için yeterince neden olduğunu öngören "tümevarım". Peirce yeni teorisinde akıl yürütmenin üçüncü bir türünün bulunduğunu ileri sürmüştür ve Holmes bu yöntemi sıklıkla kullanır: "hepten gidimsel" düşünce. Bu düşünce yöntemi, elde edilebilen tüm kanıtlara dayalı olarak bir teori geliştirmeyi esas alır (ayrıca s. 307). Örneğin bir silah sesi duyulduktan sonra yerde kanlar içinde yatan bir ceset bulunursa, o kişinin vurulduğu sonucuna ulaşılabilir. Hepten gidimsel düşünce, daha sonradan test edilmesi gereken başlangıç niteliğinde bir teori sunar.

Holmes, Julia'nın ölümünde Roylott'un parmağının olduğunu düşünür, çünkü üvey kızının evlenmesi durumunda merhum karısının miras bıraktığı geliri kaybetme ihtimali ona güçlü bir neden sunar. Holmes'a göre, Roylott bir çingeneden Julia'nın odasına girip onu öldürmesini istemiş olabilir ve daha sonra adam pencereden kaçarken kepenklerdeki demir çubuklara çarparak gürültü çıkarmıştır. Fakat Holmes bu teorisini test etmesi gerektiğini bilir.

Tam o anda üvey kızını takip eden Dr. Roylott hışımla 221B'ye gelir. Holmes'u işlerine burnunu sokmaması için uyarır ve ocak demirini kavrayıp devasa elleriyle bükerek gözdağı verir. Holmes buna gülüp geçer ve soğukkanlı bir biçimde ocak demirini düzelterek kendi fiziksel gücünü gösterir.

Holmes ve Watson araştırma hazırlıklarını tamamlar. Çoğu zaman olduğu gibi, Holmes hafife alan ve kötü bir durum karşısında mizah yapabilen tavrıyla okuyucuyu eğlendirir: "Cebine bir revolver alırsan çok sevinirim" der Watson'a. "Eley'nin 2 numaralı silahı, çelik bir çubuğu düğüm yapacak güçte bir beyefendiyle tartışırken kullanılabilecek mükemmel bir enstrümandır. Sanırım ihtiyacımız olan tek şey bu silah, bir de diş fırçası."

Kilitli Oda Gizemi

Holmes evde Julia'nın öldüğü ve artık Helen'in uyuduğu odayı araştırır. Katilin pencereden kaçmış olabileceği teorisindeki bir kusuru hemen fark eder: Odaya girmenin veya odadan çıkmanın hiçbir yolu yoktur. Öykü klasik bir "kilitli oda" gizemine dönüşür. Bu, polisiye kurguda genellikle cinayet şeklindeki bir suçun

> Beni polis zannederkenki küstahlığa bir bakın!
> **Sherlock Holmes**

Sherlock Holmes 1984 yılındaki "Benekli Şerit" televizyon filminde Jeremy Brett tarafından canlandırılmıştır. Burada Roylott'un yatak odasında süt tabağı da dahil çeşitli ipuçları bulur ve daha sonra onun şeytani planını fark eder.

sanki girilmesi veya çıkılması olanaksızmış gibi görünen bir odada işlenmesini esas alan önemli bir araçtır. Edgar Allan Poe'nun "Morgue Sokağı Cinayetleri"nde kilitli oda gizeminin ilk örneklerinden biri yer almıştır: Bir kadın ve kızı, içeriden kilitlenmiş bir odada öldürülmüş bulunur. O vakada katilin bir maymun olduğu ortaya çıkar; Conan Doyle'un "Benekli Şerit"te bir babuna yer vermesi Poe'nun öyküsüne bir övgü niteliği taşıyabilir. Ama babun da çita ve çingenelerle birlikte ilgiyi başka yöne çekmek için öne sürülmüştür.

> Ne aşağılık bir dünya bu, zeki bir adam suç işlemeye karar verdiğinde ne aşağılık işler yapıyor böyle.
> **Sherlock Holmes**

İpuçlarının İzini Sürmek

Conan Doyle, okuyucuya Julia'nın ölümü hakkında teoriler geliştirebilmesi için önemli ipuçları sunar. Holmes odayı araştırırken Helen'in kız kardeşinin ölümünden kısa bir süre önce yerleştirildiğini söylediği iki olağandışı şeyin fark eder: evin dışına değil Roylott'un odasına açılan küçük bir havalandırma boşluğu ve havalandırma boşluğunun üstündeki bir kancaya asılı duran yatağın yanındaki sahte zil ipi. Daha sonra, Holmes Watson'a yatağın zemine sabitlenmiş olduğunu söyler. Yani yatağın havalandırma boşluğu ve zil ipinin altındaki konumunu değiştirmek mümkün değildir. Holmes, Roylott ve Julia'nın odaları arasında da bir havalandırma boşluğunun olduğunu ileri sürer: Roylott'un sigara dumanının kokusu başka türlü nasıl gelebilir? Holmes, Roylott'un odasına girince dört ipucu daha bulur: çelik bir kasa, süt tabağı, tahta sandalye ve garip bir biçimde ucu düğümlenmiş bir köpek kamçısı. Holmes artık teorisini geliştirmiştir ve belki de okuyucular da bir teoriye sahiptir, ama yine de bunun test edilmesi gerekir.

Holmes geceyi Watson'la birlikte Julia'nın öldürüldüğü odada geçirmeye karar verir. Planını Helen'e açıklar: Üvey babası eve dönünce, Helen başı ağrıyormuş gibi rol yapacak ve odasından çıkmayacaktır. Roylott gece yattıktan sonra da Holmes ve Watson'a bir lamba aracılığıyla işaret verecektir. Yakınlardaki bir otelin penceresinden bu işareti bekleyen Holmes ve Watson gizlice onun eski yatak odasına girecektir.

Planlandığı gibi, saat 11'i henüz geçmişken ikili Julia'nın eski odasına girer. Raylott'un havalandırma

boşluğundan ışığı görebilme ihtimaline karşı lambayı söndürüp karanlıkta beklerler. Saatler ilerledikçe Watson'ın korkusu artar. Saat üçü vurduktan sonra havalandırma boşluğundan bir parıltı görürler ve hemen ardından "çaydanlıktan yükselen buhar sesine benzeyen çok hafif, dinlendirici bir ses" duyulur. Holmes bir kibrit çakar ve bastonuyla öfke içinde çanın asılı olduğu ipe vurmaya başlar. Watson da Holmes'un kibriti yaktığı an kısık bir ıslık duyar.

Kendi Silahıyla Ölmek

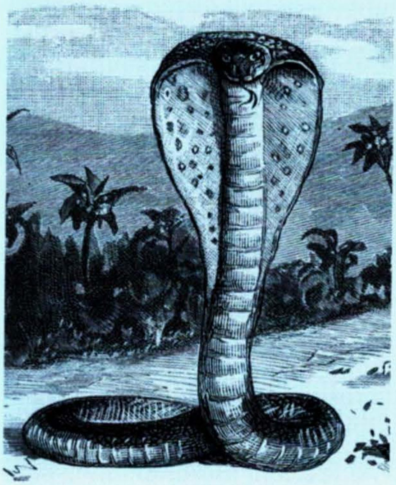
Yan odadan aniden korkunç bir çığlık yükselir; "tüyler ürpertici feryadın içinde birbirine karışan acı dolu bir haykırış" duyulur. Temkinli bir biçimde odaya girerler ve Roylott'un tahta sandalyeye yığılmış halde bulurlar. Başında "benekli bir şerit" sarılıdır. Şerit hareket etmeye başlar ve bir yılan olduğu anlaşılır. Holmes yılanın sırtındaki desene bakıp "Bu bir bataklık engereği!" diye bağırır, "Hindistan'ın en ölümcül yılanı." Köpek kamçısını alır; kemendi sürüngenin boynuna atarak yakalar ve Roylott'un kasasına geri koyar. Geriye sadece Holmes'un bu tuhaf bulmacayı nasıl çözdüğünün açıklanması kalır. Holmes, Julia nişanlanınca Roylott'un gelirinin ciddi bir biçimde azalacağını bildiği için egzotik hayvanlarından birini silah olarak kullanarak onu öldürmeye dönük ustaca bir plan yaptığını açıklar. Birkaç gece üst üste odasındaki tahta sandalyede oturur ve özel olarak eğitilmiş yılanı dikkatlice havalandırma boşluğuna kaldırır. Yılan oradan kızın odasına geçer ve sahte zil ipinden aşağıya kızın yatağına iner. Şafak sökmeden önce yılanı süt tabağına geri döndürmek için ıslık çalar ve ardından da sürüngen bir kez daha kasaya yerleştirilir. Kasa kapatılırken de metalik bir ses duyulur.

Yılanın birçok denemenin ardından sonunda Julia'yı ısırmıştır. Zehir etkisini o kadar çabuk göstermiştir ki Julia ölmeden önce onu sadece "benekli şerit" olarak görebilmiştir. Holmes ve Watson odada onun yerine geçmemiş olsalar, Helen de aynı korkunç sonla karşılaşacaktır. Yılan havalandırma boşluğundan girerken Holmes bastonuyla onu geri kovalamıştır. Yılan da diğer odada bekleyen Roylott'u ısırmıştır. Öykünün sonunda Holmes, Roylott'un ölümünden kısmen sorumlu olduğunu kabul eder, ama hiçbir suçluluk hissetmez.

> Olay yerinden ayrılırken dostumun yüzünü daha önce hiç olmadığı kadar korkunç bir halde görmüştüm, alnı kararmıştı.
> **Dr. Watson**

Mahsulü Toplamak

Doyle, 1900'deki Güney Afrika ziyareti sırasında bir gazetecinin en çok sevdiği Holmes öyküsünün hangisi olduğu sorusuyla karşılaşmıştır. Doyle bu soruyu "Belki de yılan hakkındaki öyküdür" diye yanıtlamıştır. Neden "Benekli Şerit" macerasını seçtiği kolayca anlaşılabilir: Önemli bir dedektiflik hikâyesinin tüm klasik öğelerine sahiptir – alçak bir kötü karakter, kilitli bir odada gerçekleşen görünüşe göre açıklanamaz bir ölüm, ciddi bir sıkıntı yaşayan genç hanımefendi, gerçek tehlike anları, egzotik ve yabancı bir "öteki" ve biraz da ilham ve zekâya dayalı hafiyelik.

Roylott'un Yılanı

Bu öyküdeki yılanın türü hakkında çokça spekülasyon yapılmıştır. Holmes onu "bataklık engereği" –"Hindistan'ın en ölümcül yılanı"– olarak tanımlar, ama bu isim Conan Doyle tarafından uydurulmuştur. Bazı yorumcular, "elmas şeklindeki kafası ve şişkin boynuyla" bu yılanın bir Hint kobrası (resimde görülen *Naja naja)* olması gerektiğini düşünmüştür. Hint kobralarının zehri de hızla etki gösterir: Sinir uçları arasındaki boşluklarda sinir sinyallerinin aktarılmasını engeller ve çoğu zaman bir saatte, ama bazen sadece 15 dakikada felç ve kalp krizine neden olabilir (Roylott bununla tutarsız bir biçimde sadece birkaç saniyede ölür). Hint kobrası, Hindistan'daki yılan oynatıcıları tarafından en sık kullanılan türdür ve Hinduların Nag Panchami şenliğinde (inananların canlı kobralara ibadet ettiği yortularda) yılanlar sütle beslenir. Roylott yılanı ödüllendirmek için süt kullanma fikrini buradan edinmiş olabilir. Fakat yılanlar memeli olmadığından sütü sindiremez ve süt onlar için zararlıdır.

HER YENİ KEŞİFLE ADIM ADIM GERÇEĞE YAKLAŞILIR

MÜHENDİSİN BAŞPARMAĞI (1892)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Mart 1892**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Maceraları*, 1892**

KARAKTERLER
Victor Hatherley
Genç hidrolik mühendisi.

Albay Lysander Stark
Victor Hatherley'yi tutan orta yaşlı Alman.

Elise Hatherley'nin kaçmasına yardım eden genç Alman kadın.

Bay Ferguson
Stark'ın "yöneticisi".

Dr. Watson'ın "Mühendisin Başparmağı" macerasında okuyucu erkenden bilgilendirdiği gibi, bu vaka kendisinin Sherlock Holmes'un dikkatine sunduğu iki vakadan biridir. Benzersiz olmasa da bir diğer olağandışı özelliği, suçluların yakayı ele vermemesidir. Daha birkaç vakada failler ilk başta Holmes'un elinden kurtulur, ama ilahi adalet gerçekleşir. Ama bu öyküde suçun hiçbir cezası yokmuş gibi görünür.

Erkenci Bir Ziyaretçi

Birçok Holmes öyküsü dedektifin 221B Baker Sokağındaki evinin kapısının çalınmasıyla başlar, ama burada kurban Watson'ın evine gelir. Doktorun vurguladığı gibi bu olaylar onun hayatındaki sessiz, sakin bir dönemde gerçekleşir: Evlendikten sonra Paddington İstasyonu'na yakın bir muayenehane açmıştır ve Holmes'u yalnızca ara sıra sosyal nedenlerle ziyaret etmiştir.

Watson yakınındaki istasyonda faydalı bir dost da edinmiştir: İstasyon görevlilerinden biri tanıştığı tüm hastaları ona yöneltmeye başlamıştır. Sabahın erken saatlerinde istasyon görevlisi, sabah treninden inen ve bir doktora görünmek isteyen genç adamla birlikte çıkagelir.

Kopan Parmak

Watson hastanın Victor Hatherley adında bir hidrolik mühendisi olduğunu öğrenir. Solgun ve sıkıntılıdır. Doktor tren yolculuğunun tekdüze olabileceğini söylediğinde, Hatherley histeriyi andıran şiddetli bir kahkaha atar: Korkunç bir kaza geçirip başparmağını kaybetmiştir.

Bazı eleştirmenler, başparmağın kaybedilmesini sembolik bir kastrasyon olarak görülebileceğini ve Conan Doyle'un bunu bir uyarı mahiyetinde kullandığını ileri sür-

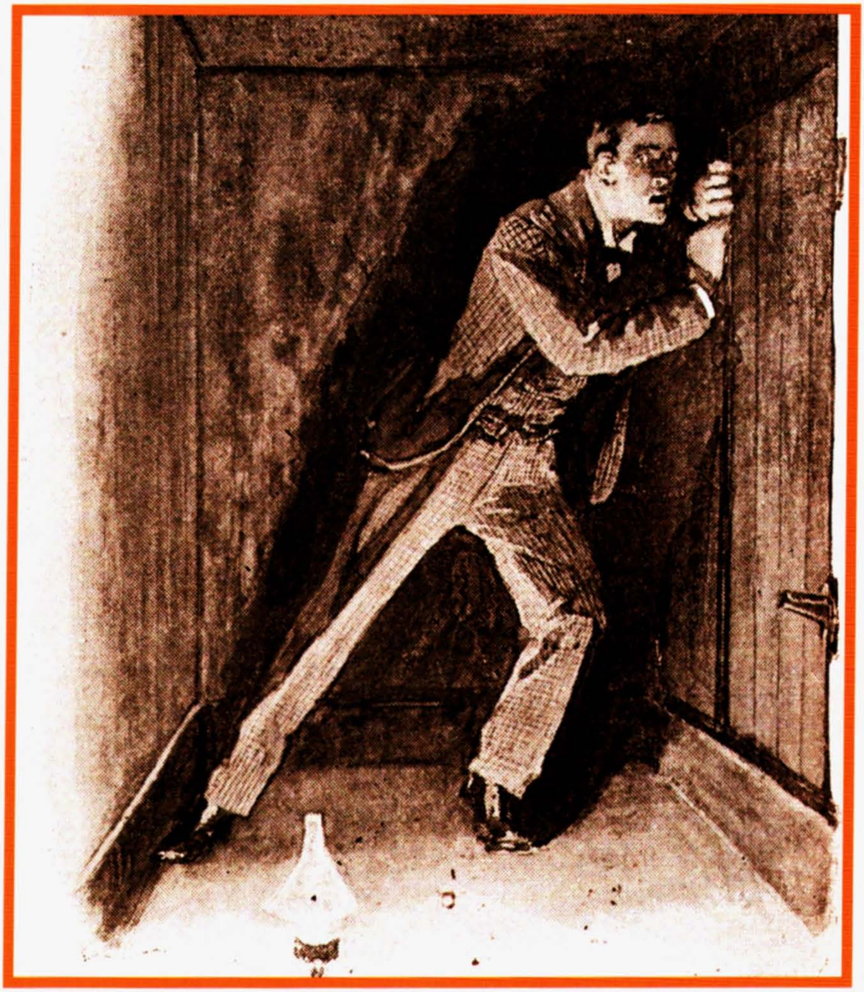
> Holmes büyük koltuğuna oturdu, yüzünde meraklı ve hevesli kişiliğini gizleyen yorgun bir ifade vardı.
> **Dr. Watson**

müştür. 1890'larda birçok kişi genç İngiliz erkeklerin yozlaşmasından ve efemine hale gelmesinden kaygılıdır. Burada "kastrasyon" Britanya'nın egemenliğine meydan okuyan bir dünyada ahlaki dokuyu koruma ve direnç gösterme ihtiyacını hatırlatabilir.

Birçok Holmes öyküsü, acımasız kötü karakterler ve korkunç suçlar içerir; bunların bazılarında fiziksel yaralar açık ve net biçimde tasvir edilir. Yine de Hatherley'nin yarasının tasviri şoke edici bir keskinliktedir: "Dört parmağın yanında, başparmağın bulunması gereken yerde, kırmızı renkli, korkunç, delikli bir yüzey vardı. Kesilmişti veya kökünden koparılmıştı." Conan Doyle genellikle dikkat çekmek için bu kadar sansasyonel ayrıntılara başvurmaz, ama buradaki tasviri amacına ulaşır. Watson gibi okuyucular da önceki durgun anlatıdan uyanır ve öykü birdenbire hız kazanır. Bu bakımdan bu yara bir cinayet kadar dehşet vericidir ve doktor gibi okuyucu da Holmes'un bir an önce devreye girmesini ister.

Analitik Bir Zihin

Watson ve Hatherley 221B'ye varınca, Holmes onları derhal sakinleştirir. Jambon dilimleri ve yumurta hazırlattıktan sonra, Hatherley'nin öyküsünü can kulağıyla dinler. Holmes genç adamı olayları anımsarken kanepeye uzanmaya davet eder. Bu yaklaşım, Conan Doyle'un bu öyküyü kaleme aldığı tarihlerde Psikanalist Sigmund Freud'un hastaları üzerinde kullandığı başlıca tekniği çarpıcı bir biçimde anımsatır. Elbette ki yazar, Freud'un Joseph Breuer'le birlikte kaleme aldığı *Studies on Hysteria* adlı çığır açıcı kitabı 1895'te yayımlanana kadar açıklanmayan görüşlerinden haberdar olamaz. Yine de Freud ve Holmes'un muntazam bir mantıksal çıkarım süreci aracılığıyla sonuçlara ulaşmadan önce bir anlatıyı dinleme tarzında esrarengiz bir benzerlik vardır.

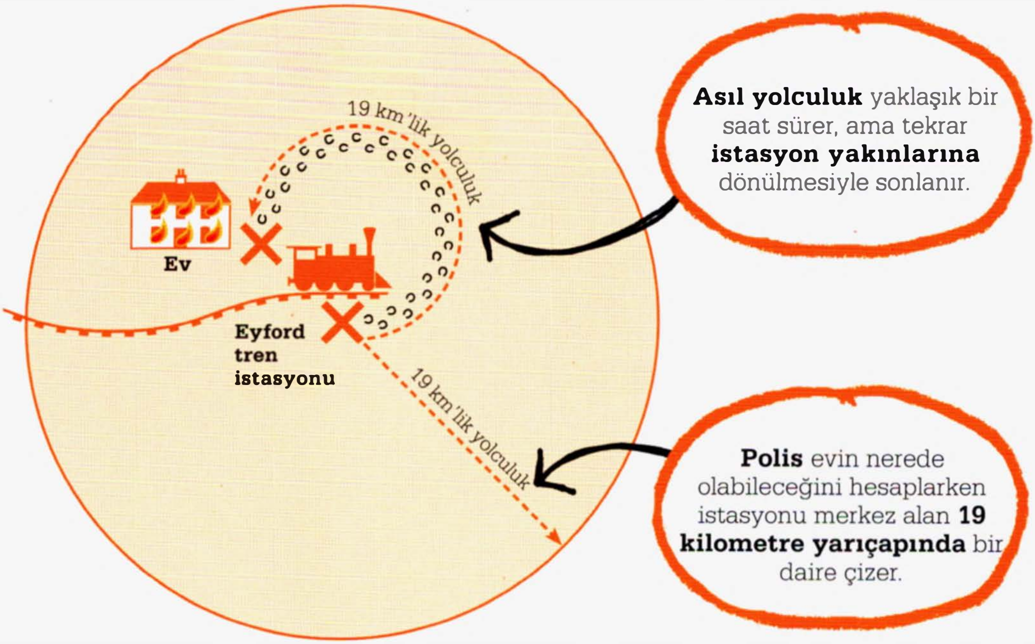
Victor Hatherley, *Strand Magazine*'de Sidney Paget tarafından onarmak için görevlendirildiği büyük bir hidrolik pres makinesine parmağını kaptırmışken resmedilmiştir.

Cazip Bir Teklif

Hatherley bu dünyada yalnız olduğunu açıklar; hem yetim hem de bekârdır. İş hayatında çok az ilerleme kaydedebilmiştir. Kendini Albay Lysander Stark olarak tanıtan orta yaşlı bir Alman geçen hafta onu ziyaret edip bir hidrolik pres makinesini tamir etmesi için normalden on kat fazla ödeme yapmayı teklif edince işi hemen kabul etmiştir. Yeni müşterinin tavrı ve bu işin tamamen bir sır olarak saklanması ısrarı hakkında bazı şüphelerinin olduğunu kabul eder: Stark'ın "tatsız bir izlenim" bıraktığını ve "korku" uyandırdığını söyler. Fakat işi çok fazla istediği için güvensizlik ve tedirginlik hislerini bastırmıştır.

Belki de uyarı işaretleri düşünüldüğünde hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde Stark'ın bu öykünün kötü karakteri olduğu ortaya çıkar.

Hatherley istasyondan pres makinesinin bulunduğu eve götürülürken yolculuk bir saat sürer. Polis bunun yaklaşık 19 kilometrelik bir mesafe olduğunu tahmin eder. Holmes atın "zinde ve gösterişli" olmasından hareketle evin aslında istasyona çok yakın olduğuna inanır ve bu inancında haklı olduğu ortaya çıkar.

Conan Doyle'un bu kötü karakter için Alman uyruğunu seçmesi muhtemelen tesadüfi değildir: Britanya'da o dönemdeki artan Alman karşıtlığının bir yansıması olabilir. Almanya Boer Savaşı sırasında (1899–1902) İngilizlere karşı Güney Afrika'daki Boerleri destekleyen Kayzer Wilhelm'in hırslı ve hasmane yönetiminde gittikçe militarist hale gelmiştir.

Kılpayı Kurtulma

Hatherley, aynı gecenin ilerleyen saatlerinde Stark'ın yün üretme işleminde yararlanılan "çırpıcı kilini" sıkıştırmak için kullanılan bir hidrolik pres makinesini inceleyip tamir etmesi için onu Berkshire kasabasına gitmeye ikna ettiğini açıklar. Hatherley, Stark'la tenha bir istasyonda buluşmuş ve gecenin karanlığında tek bir atın çektiği, "buzlu cam yüzünden" dışarının görünmediği bir arabayla en az bir saat yol kat ederek pres makinesinin bulunduğu eve ulaşmıştır. Holmes bu noktada araya girerek arabayı çeken at hakkında önemsizmiş gibi görünen bir soru sorar: "Yorgun görünümlü bir at mıydı yoksa zinde mi görünüyordu?" "Zinde ve gösterişli" yanıtı, dedektife ilk ipucunu sunar.

Eve girdiklerinde Stark kısa bir süreliğine Hatherley'yi tek başına bırakmıştır. O esnada güzel bir genç kadın yanına gelmiştir. Daha sonradan adının Elise olduğu öğrenilen genç kadın, kötü bir İngilizceyle genç mühendise hemen oradan gitmesi gerektiğini söylemiştir. Fakat Hatherley'nin o işten kazanacağı paraya çok ihtiyacı vardır. Bu işin üstesinden gelerek cesaretini kanıtlamak istemiştir. Dolayısıyla genç kadının uyarısını görmezden gelmiştir.

> Sonra sessizliğin içinde yüreğimi ağzıma getiren bir ses duydum aniden.
> **Victor Hatherley**

Stark sözde "yöneticisi" Bay Ferguson'la birlikte dönmüş ve ikili Hatherley'yi küçük bir odanın içindeki pres makinesine götürmüştür. Odaya girdiklerinde albay "Şu anda hidrolik makinenin içindeyiz, eğer biri makineyi çalıştırırsa bu bizim için çok tatsız olur. Bu ufak odanın tavanı, zemine tonlarca kuvvet uygulayarak iniyor" demiştir. Hatherley makineyi inceleyip mekanizmada bir sızıntı tespit etmiş ve Stark'a bunun nasıl onarılabileceği hakkında tavsiyelerde bulunmuştur. Fakat yaptığı inceleme sırasında bu makinenin çırpıcı kili değil metal preslemek için kullanıldığını anlamıştır. Holmes bunu duyar duymaz makinenin sahte para üretmek için kullanıldığını fark eder.

Hatherley'nin kurulan tezgahı anladığını fark eden ve illegal işlerinin iç yüzünü görebileceğinden korkan Stark odadan çıkıp kapıyı kilitlemiş ve mühendisin posasını çıkarmak için makineyi çalıştırmıştır. Hatherley çığlık atmış ve onu çıkarmaları için yalvarmıştır, ama çığlıkları duymazdan gelinmiştir. Tavan uğursuz bir biçimde alçalmaya başlamış ve Hatherley ezilmesine sadece birkaç metre kala makinenin duvarlarında gizlenmiş bir panel olduğunu fark etmiştir. Oradan fırlayarak ölümden ucu ucuna kurtulmuştur.

Diğer tarafta beklemekte olan Elise onu ikinci kattaki bir pencereden aşağı atlamaya yönlendirmiştir. Hatherley elleriyle pencere pervazına tutunup aşağı sarkmışken, Stark elinde bir satırla yetişmiş ve mühendisin başparmağını kesmiştir. Hatherley aşağıdaki bahçeye düşmüş ve var gücüyle çalılıklara koşmuştur. Ama çalılıklar arasında baygın düşmüştür. Ertesi sabah kendine gelince yarasını sarıp istasyona gitmiş ve istasyonun çok yakın olmasına şaşırmıştır.

Yanan Ev

Holmes bu öyküyü dinledikten sonra Stark'ı yakalamak için Watson ve Hatherley'yle birlikte Eyford'a doğru trenle yola çıkar. Polisler de onlara eşlik etmektedir. Trende evin muhtemel konumunu hesaplarlar. Hatherley eve ulaşmadan önce bir saatlik araba yolculuğu yaptığı için evin istasyona 19 kilometre mesafede olabileceğini düşünürler. Fakat Holmes evin istasyona yakın olduğunda ısrarcıdır: Hatherley'nin atın zinde olduğu yönündeki ifadesinden yola çıkarak, mühendisin gidilen mesafe ve yönü anlamaması için onu "dokuz buçuk kilometre ileri, dokuz buçuk kilometre geri" götürdüklerini düşünür. İstasyona vardıklarında yakınlardaki bir evin yandığını gördükleri zaman Holmes'un çıkarımı doğrulanır. Eve yaklaşırlarken Hatherley bunun kendisinin getirildiği ev olduğunu söyler (bir itfaiyecinin kesik başparmağını bulması bunu teyit eder). Hatherley'nin pres makinesini incelemek için kullandığı gaz lambası yangın çıkarmış ve kalpazanların makinesinin tüm kanıtlarını ortadan kaldırmıştır. Gizemli Alman, Elise ve asıl isminin Dr. Becher olduğu anlaşılan Bay Ferguson sahte paraları da yanlarına alarak çoktan kaçmıştır ve bir daha hiç yakalanmazlar.

> Artık her saniye çok değerli … bir an önce Scotland Yard'a gitmeliyiz.
> **Sherlock Holmes**

Acı Bir Ders

Londra'ya döndüklerinde Holmes vakanın sonucundan oldukça memnundur. Hatherley hem başparmağını hem de alacağı ücreti kaybettiğinden yakınınca, Holmes güler ve bunu bir deneyim olarak görmesini söyler. Öykü görünüşe göre Holmes'un zekâsının tipik bir biçimde sergilendiği öykülerden biri değildir. Bu açıdan görece gösterişsiz kalırken, bunun yerine kolay paranın cazibesine kapılan birinin karanlık ve tehlikeli işlere bulaşabileceğini anlatan yararlı bir öykü olması amaçlanmıştır.

Kalpazanlar

Viktorya dönemi Londra'sında çok büyük ölçekte sahte para basılmıştır. 19. yüzyılın başlarında sahte para basan 50 kadar darphane olduğu düşünülür. 1850 itibariyle Londra Ceza Mahkemesi'ndeki (Old Bailey) duruşmaların beşte birinden fazlası "kalpazanlık" hakkındadır ve suçlular arasında hem erkekler hem de kadınlar vardır.

Albay Lysander Stark ve işbirlikçileri gibi para basma makinesi kuran kalpazanlara, para basan kişi anlamında "coiner" denirken, sahte paraları tedavüle sokan daha alt kesimden suçlulara dağıtıcı anlamında "smasher" denmiştir. Sahte paralara ise taklit, çakma anlamında "snide" adı verilmiştir.

Kalpazanlık yoğun emek ve ustalık gerektiren bir iştir: Kalpazanların bir pres makinesi kurması ve parayı üretmek için gerekli tüm metali tedarik etmesi gerekir. Ayrıca makineyi doğru bir biçimde kullanılıp seri üretim gerçekleştirmeleri gerekir. Yine de birçokları için saygıdeğer olmasa da kârlı bir iş olduğu anlaşılır.

MÜŞTERİMİZ ODAYA GİRMEDEN ÖNCE VAKAYLA İLGİLİ BİR SONUCA ULAŞMIŞTIM ZATEN

BEKÂR ASİLZADE (1892)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Nisan 1892**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Maceraları*, 1892**

KARAKTERLER
Lord Robert St. Simon
Balmoral Dükü'nün orta yaşlı ikinci oğlu.

Hatty Doran Kısa bir süre önce St. Simon'la evlenen Amerikalı genç kadın.

Flora Millar Eski müzikhol dansçısı ve St. Simon'un sevgilisi.

Francis ("Frank") Hay Moulton Eski bir maden arayıcısı olan zengin Amerikalı.

Müfettiş Lestrade Scotland Yard dedektifi.

Öykü başlarken Watson savaş yarasından kaynaklanan mevsimlik ağrıları nedeniyle eve hapsolmuştur. Seçkin bir yeni müşterinin gelişiyle birlikte günü aydınlanır. Lord Robert St. Simon ülkedeki en üst düzey aristokratlardan biridir. Soylu müşteri kısa bir süre önce özgür ruhlu bir Amerikalı kadın mirasçı olan Hatty Doran'la evlenmiştir. Fakat evlilik resepsiyonu sırasında gelin bir bahane üreterek kaçmış ve o tarihten beri bir daha görülmemiştir. Bir zamanlar St. Simon'un sevgilisi olan kıskanç koro kızı Flora Millar, töreni dağıtmaya çalışmış ve daha sonra da Hyde Park'la Hatty'yle konuşurken görülmüştür. Flora tutuklanmış olsa da St. Simon onun Hatty'ye zarar verebileceğine inanmamaktadır. Karısını bulmak için Holmes ve Lestrade'den yardım almak ister.

1800'lerde St. Simon'unki gibi sosyetik nikâhlar, gelinlerin Kraliçe Viktorya'nın popüler hale getirdiği yeni modaya uygun olarak beyaz kıyafetler giydiği gösterişli törenlerdir.

> Bütün soruşturmam varsayımımım kesinliğe dönüştürmeme yaradı.
> **Sherlock Holmes**

Tuhaf Bir Durum

Lestrade her zaman olduğu gibi en bariz görünen çözüme odaklanır: Flora'nın Hatty'yi konukların yanından uzaklaştırdığını ve daha sonra da pusuya düşürdüğünü düşünür. Hyde Park gölünde sırılsıklam bir gelinliğin bulunması ve cebinden de isminin baş harfleri F.H.M. olan biri tarafından yazılmış bir not çıkması onun teorisini destekler görünür. Holmes ise daha çok notun pahalı bir otel faturasına yazılmış olmasına ilgi gösterir.

Lestrade'in kafası gittikçe karışırken, Holmes vakayı çözdüğünü açıklar. Holmes'a göre iki nokta gayet açıktır: Hatty ilk başta evlenmeyi istese de daha sonra bundan pişmanlık duymasına yol açan bir şey gerçekleşmiştir. Birisini görmüş olmalıdır; kökeni düşünüldüğünde bu kişi muhtemelen Amerikalıdır. Her kim olursa olsun bu gördüğü kişi onun için önemli olmalıdır ve büyük olasılıkla bir erkektir. Bu ipuçları Holmes'u yıllar önce California'nın altın arazilerinde başlayan bir öyküye götürmüştür.

Hatty Doran aslında Francis ("Frank") Hay Moulton adında bir Amerikalı altın madencisiyle zaten evlidir. Apaçi yerlilerinin saldırısı sırasında kocasının öldüğünü düşünmüştür, ama Frank kaçmayı başarmış ve o tarihten sonra zengin olmuştur. Hatty'yi ikinci evliliğinin sabahında bulan Frank, merasime sızmış ve ona kendi isminin baş harfleriyle imzaladığı bir not iletmiştir. İlk kocasının hayatta olmasına şaşıran ve kafası karışan Hatty onunla kaçmıştır; Flora o sırada yollarına çıkmıştır, ama Hatty onu görmezden gelmiştir. Frank, Hatty'nin izini sürememeleri için gelinliğini göle fırlatmıştır. Holmes, Frank'ın kaldığı otelin yerini belirler ve yeni adresini elde eder. Orada çifti bulur ve öykülerini dinledikten sonra onları St. Simon'la barışmaya teşvik eder. Hatty'nin af dilemesi üzerine St. Simon hırçın bir şekilde de olsa el sıkışmayı kabul eder.

Sözcü Holmes

Holmes'un toplumun çeşitli katmanlarından gelen müşterilerinin arasında üst sınıflar her zaman çok iyi görünmez. Lord St. Simon "züppelik" derecesinde dış görüşüne özen gösterir. Kendini çok önemser ve fazla zeki değildir. Holmes onun zekâsıyla inceden inceye alay etmekten ve üst sınıflara özgü iki yüzlülüğünü teşhir etmekten açıkça keyif alır. Yine de dükün oğlu Flora konusunda ucuz kurtulmuştur: Bu öyküdeki en kötü karakteristiği muhtemelen dansçıyı bu kadar duygusuzca terk ederken sergilediği umursamaz züppeliktir.

Bu öykü, Conan Doyle'a ABD hakkındaki duygularını ifade etme fırsatı sunar. Zaman zaman Amerikalı kötü karakterlere yer vermesine rağmen büyük bir ABD hayranıdır ve ülkeyi birçok kez dolaşmıştır. 1896'da *The Times*'a ülkeyle daha yakın bağlar kurulmasını savunan bir mektup yazmıştır. Holmes bu öyküsünde İngilizler ve Amerikalıların "çocuklarımızın hem İngiliz bayrağı hem ABD bayrağının birlikte yer aldığı bir bayrağın dalgalandığı, dünya çapında bir ülkenin yurttaşları olabileceğini" söyleyerek yazarın vizyonunu dile getirir.

Amerikalı Kadın Mirasçılar

İngiltere'nin tarihi malikânelerinin bakımı çok masraflıdır ve 1800'lerin sonunda soylular unvanlarını para karşılığında Amerikalılara satmaya başlamıştır. Televizyon dizisinde kurgusal Grantham Kontu'nun Downton Abbey'yi varlıklı bir Amerikalı kadınla evlenerek kurtarması gibi, gerçek hayatta da Marlborough Dükü burada resmi görülen New Yorklu Consuelo Vanderbilt'le evlenerek Blenheim Sarayı'nın geleceğini güvence altına almıştır. Hatta *Titled Americans* adındaki üç ayda bir yayımlanan dergide eski dünyanın aristokratlarıyla evlenen Amerikalı kadınlar ve halen evlenmeyi bekleyen soylu bekârların listesi yayımlanmıştır.

Amerikan toplumundan gelen kadınlar siyasi meselelere de damga vurmuştur: Chicago'dan Mary Leiter, Hindistan'ın Genel Vali Eşi olmuştur ve ilk çevrecilerden biridir. Eşi de Amerika doğumlu olan, ama soylu bir aileden gelen Virginia'dan Nancy Witcher Langhorne, evlendikten sonraki Vikontes Astor adıyla ilk parlamenter kadın olmuştur. Brooklyn'den Jennie Jerome, Leydi Randolph Churchill olmuş ve Winston Churchill'i dünyaya getirmiştir.

BAZI KADINLAR ÂŞIK OLDUKLARINDA DİĞER SEVDİKLERİNİ UNUTURLAR

BERİL TAÇ (1892)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Mayıs 1892**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Maceraları*, 1892**

KARAKTERLER
Alexander Holder Oğlu ve yeğeniyle birlikte Streatham'da yaşayan seçkin bankacı.

Arthur Holder Alexander'ın oğlu ve ciddi bir borç batağına saplanmış kumarbaz.

Mary Holder Alexander'ın yeğeni ve evlat edindiği kızı.

Sör George Burnwell Arthur'un itibarsız arkadaşı ve Mary'nin sevgilisi.

Bu öykü Holmes ve metodolojisinin kusursuz bir örneğidir: mantıklı, ama içgüdüsel, metodolojik, ama cesur. Vakaya doğrudan karışanlar şüphe ve güvensizlik içine düşerken, Holmes pratik mantığını hızla uygulayıp gerçek suçluları ortaya çıkarırken çıkarımsal üstünlüğünü ustaca sergiler. Yine de suç başarıyla aydınlatılsa da faillerin adalet karşısına çıkarılmadan kaçabildiği az sayıdaki Holmes vakasından biridir.

Bu öyküde Holmes'un müşterisi seçkin bir bankacı olan Alexander Holder'dır. "İngiltere'nin en saygın isimlerinden" biri, ihtiyaç duyduğu yüklü miktardaki avansı alabilmek için Holder'a güvence olarak eşsiz bir beril taç emanet etmiştir. Bunun sorumluluğu altında ezilen Holder, tacı Streatham'daki evine götürmüştür. O gece bir gürültü duyup uyanmış ve soyunma odasına gittiğinde oğlu Arthur'un elinde taçla bulmuştur. Arthur "bütün gücüyle tacı burkup büküyormuş gibi" görünür. Tuhaf bir biçimde, berillerin üçü kaybolmuştur.

> Size basit görünen bu olay bana aşırı derecede çetrefilli görünüyor.
> **Sherlock Holmes**

Holder'ın Evi

Holder, sıkıntıdan deliye döner ve sorumsuz bir kumarbaz olan Arthur'un suçlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Holder tek çocuğunun üzerine titreyen, ama artık ona karşı çok az sevgi besleyen bir duldur. İlgisini evlat edindiği yeğeni Marry'ye yöneltmiştir. Mary sevgi dolu, sağduyulu ve sadık bir yaradılışa sahip bir yetimdir. Arthur da Mary'ye düşkündür ve Holder'ın en büyük arzusu oğlu ve yeğenini evlendirmektir, ama Mary Arthur'un teklifini iki kez reddetmiştir. Ayrıca Arthur'un yakışıklı ve karizmatik arkadaşı Sör George Burnwell, Holder'ın evini sık sık ziyaret ettiği bilinmektedir.

Holmes, Arthur'un suçluluğuna hemen şüpheyle yaklaşır: Neden kendini temize çıkarmayı veya o

Beril Taç 1921-23 yılları arasında Stoll Pictures tarafından çekilen 47 Holmes sessiz filminden biridir. 45'i kısa film, 2'si uzun film olan bu Holmes filmlerinin hepsinde başrolü Eille Norwood oynamıştır.

gece yaşanan olayları açıklamayı reddeder? Taç nasıl belirgin bir ses duyulmadan kırılmıştır? Kaybolan üç beril nerededir?

Klasik bir Holmes soruşturması gerçekleşir: Çeşitli sahte ipuçları sunulur, ama Holmes onlara kapılıp hedefini şaşırmaz. Büyüteciyle pencere pervazını inceler, Mary'yle görüşür ve karmaşık bir öykü anlatan kardaki izleri gözlemler.

Suçlu Açığa Çıkar

Holder, Mary'nin oradan ayrıldığına dair bir not bıraktığını görünce mesele daha da karmaşıklaşır. Holmes çok geçmeden onun bu kararının arkasındaki gerçeği ve suçu ortaya çıkarır. Asıl suçlu Sör George'tur: "Kendisi İngiltere'deki en tehlikeli adamlardan biri – hayatı kaymış bir kumarbaz, iflah olmaz bir suçlu o; ne yüreği ne de vicdanı olan bir adam." Kendisini aileye kabul ettirmiş ve Mary'nin sevgilisi olmuştur. Mary'yi tacı çalıp pencereden aşağı atmaya ikna etmiştir. Arthur hırsızlığa tanıklık etmiş, Sör George'un peşine düşmüş ve tacı geri almak için onunla boğuşmuştur. Kardaki tuhaf izler de bu kavgadan kalmıştır. Taç kavgada zarar görmüş ve Arthur tacı babasının çekmecesine bırakmadan önce düzeltmeye çalışırken yakalanmıştır. Mary'ye sevgisi ve sadakatinden, gerçeği ve Mary'nin oynadığı rolü açıklamayı reddetmiştir.

Hızla ilerleyen vakada Holmes gerçek bir aksiyon kahramanı rolü üstlenir: Bilgi toplamak için kılık değiştirir, hırsızlıkla ilgili Sör George'un yolunu keser, onu silahla tehdit eder ve kayıp berilleri üçüncü bir taraftan (Sör George'un onları sattığı kişiden) üç bin pound karşılığında geri alır.

Holder, Mary'ye duyduğu sevginin muhakeme yeteneğini gölgelemesine izin vermiş ve oğlunun yaşam tarzını suçluluğunun bir işaretiymiş gibi görmüştür. Halbuki Arthur hem kuzeni Mary'ye hem de babasına çok sadıktır. Mary kendine düşkün üvey babasının ve kuzeninin korumasını güvenilmez bir âşık uğruna aptalca terk etmiştir ve hak ettiği cezayı muhtemelen Sör George'un acımasız ellerinde bulacaktır. Holmes vaka hakkındaki son sözleri kötülük habercisidir: "Günahı ne olursa olsun yakında cezasını fazlasıyla çekeceği de bir o kadar kesin."

Küçük Taç

Küçük taçlar, çeşitli düzeylerdeki İngiliz soyluları ve kraliyet ailesinin ikincil dereceden üyeleri tarafından takılan sadece taçlardır. Her rütbe için farklı çilek yaprağı ve gümüş top konfigürasyonu kullanılmıştır. Beril genellikle başka maddeler katılarak sarı (heliodor), yeşil (zümrüt), kırmızı (kırmızı zümrüt) veya mavi (akuamarin) tonu verilen renksiz bir değerli taştır. Bu öyküdeki 39 büyük berille süslenmiş altın taç olağandışı bir biçimde süslüdür. Holder'a tacı emanet eden kişi, değerinin yaklaşık yüz bin pound (günümüzdeki karşılığı 8 milyon pound) olduğunu tahmin eder; yani onu güvence göstererek aldığı borucun en az iki katı değerindedir. Okuyucu tacın sahibinin kimliğini öğrenmez; sadece "tüm dünyaca tanınan" bir isim olduğu söylenir. Birçokları bu kişinin İngiliz kraliyet ailesinin bir üyesi, muhtemelen Galler Prensi (daha sonraki adıyla VII. Edward) olabileceğini ileri sürmüştür.

SUÇ YAYGINDIR. MANTIK NADİRDİR

KIZIL KAYINLAR (1892)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Haziran 1892**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Maceraları*, 1892**

KARAKTERLER
Violet Hunter
Genç mürebbiye.

Jephro Rucastle
Orta yaşlı arazi sahibi.

Bayan Rucastle
Jephro'nun ikinci karısı.

Alice Rucastle
Jephro'nun ilk eşinden kızı.

Toller ve Bayan Toller
Rucastle'ların hizmetkârları.

Bay Fowler
Alice'in nişanlısı.

"Kızıl Kayınlar" macerası Holmes ve Watson'ın ilişkileri hakkında uzun ve olağandışı bir biçimde açıklayıcı bir sahneyle açılır. Holmes, Watson'ın anılarında onun hakkındaki yazma şeklini eleştirir: "Belki de hatanız, anlatınızı hadisenin tek takdire şayan özelliğiyle, yani nedenden sonuca varmak için kullanılan yoğun mantık yürütmeyle sınırlandırmak yerine her bir ifadenize renk ve hayat katmaya çalışmanızdır." Gerçekten de efsanevi bir biçimde anlaşılmaz olan Holmes kötü bir ruh halinde görünür ve uysallığıyla tanınan Watson arkadaşının "kendine hayranlığından" hoşlanmaz ve sık sık rencide olur.

Conan Doyle, kendi kendine gönderme yaparak, okuyucuyla bir oyun oynar ve Holmes'un bile yazmanın niteliğini eleştirmesine fırsat verir. Bunu öylesine ustaca yapar ki okuyucu Watson ve Holmes'un kurgusal karakterler olduğunu, Watson'ın gerçek bir dedektif hakkında yazan gerçek bir kişi olmadığını neredeyse unutur.

Holmes Kötü Bir Havada

Conan Doyle, bir şeylerin Holmes'un zihnini kurcaladığını açıkça belli eder. Holmes, Watson'la ağız dalaşının ardından suçluların zihinsel niteliğindeki düşüşten alaycı bir biçimde yakınır: "Benim küçük uzmanlığıma dönersek, gittikçe kayıp kurşunkalemleri bulmaya ve yatılı okuldaki genç hanımlara tavsiyeler vermeye dönüşüyor gibi."

Soğukkanlı bir biçimde mantıklı olan Holmes için bu alışılmadık bir duygu patlaması gibi görünür. Tüm bunları Violet Hunter adındaki genç bir kadından aldığı mektubun tetiklediği ortaya çıkar. Bir mürebbiyelik işini kabul edip etmemek için ondan tavsiye isteyen Hunter'ın mektubunu Watson'a okutur. Fakat Holmes aslında bu mektuptan dolayı öfkelenmek yerine konuya ilgi mi

> Büyük vakaların günü geçti. İnsan ya da en azından suçlu insan tüm girişimciliğini ve özgünlüğünü kaybetti.
> **Sherlock Holmes**

1985 ITV uyarlamasında Natasha Richardson tarafından canlandırılan Violet Hunter, Bay Rucastle'ın iş teklifini kabul etmesi için gönderdiği mektubu Holmes (Jeremy Brett) ve Watson'a (David Burke) okur.

duymuştur? Mektubu buruşturmasına rağmen yine de Watson'a vermek için elinde tutar. "Mavi Yakut" macerasında (s. 82-3) Watson'ın anımsattığı gibi, ilk bakışta "sadece bir merakmış" gibi görünen şeyin çok daha ilgi çekici çıkmasından mı şüphe etmektedir?

Tuhaf Bir Rica

Holmes'un Bayan Hunter'ın mektubunun önemsizliği hakkında dert yanmayı bitirir bitirmez, Violet'in kendisi 221B Baker Sokağına gelir. Watson arkadaşının hemen dikkat kesildiğini gözlemler: "Holmes'un, yeni müşterisinin tavır ve konuşmasından etkilendiğini görebiliyordum." Bu gözlem, okuyucuyu Holmes'un genç kadına duygusal olarak ilgi duyduğuna inandırmayı amaçlamış olabilir. Violet, Winchester yakınlarındaki Kızıl Kayınlar malikânesinde Jephro Rucastle adındaki bir adamın önerdiği mürebbiyelik işini kabul edip etmemek için onun tavsiyesine başvurduğunu doğrular. Ama Holmes bu meselenin sırf işle ilgili bir tavsiyeden ibaret olmadığını hemen anlar.

Ücret gayet iyidir, ama Bay Rucastle'ın bazı tuhaf ricaları vardır: Uzun saçlarını kesmesini ve kendisinin veya eşinin istediği kıyafetleri giymesini istemiştir. Genç kadın ilk başta teklifi reddetse de paraya ihtiyacı olduğu ve meseleyi merak ettiği için işi kabul etmeye karar verir. Kararı vermesine rağmen, Holmes'tan konuyla ilgili görüşünü almak ister ve yeni işine başladıktan sonra beklenmedik bir şeylerle karşılaşması durumunda onunla tekrar temas kurup kuramayacağını sorar. Bu esrarengiz senaryodan etkilenen Holmes genç kadının talebini kabul eder.

Violet işe başladıktan sonra iki hafta sonra, Holmes'a telgraf çekerek Winchester'da buluşmak ister. Ertesi sabah Holmes ve Watson trene binip onu görmeye gider ve olayların tuhaf bir biçimde geliştiğini öğrenir.

Gotik Ortam

Kızıl Kayınlar, görünüşe göre, tuhaf ve tüyler ürpertici bir yerdir. Conan Doyle açıkça klasik Gotik korku öykülerinin tüm bilindik öğelerini kullanarak bir atmosfer yaratmak ve beklentiyi arttırmak ister: uzak bir konum, kasvetli ve köhne bir ev, gölgeli ağaçlar, vahşi bir köpek, suratsız bir kahya ve hepsinden dramatiği de korkunç bir sırrın saklı olduğu kilitli bir oda.

Geç Viktorya dönemi, Gotik kurgunun ve doğaüstü öykülerin altın çağıdır. Bram Stoker'ın *Dracula* (1897) adlı romanı gibi halkın hayal gücünü yakalayan romanlar ve hayaletlerle, ruhlarla karşılaşmaları konu edinen öyküler daha önce hiç olmadığı kadar ilgi görmüştür. Fakat "Wisteria Köşkü" (s. 222-25) ve "Sussex Vampiri" (s. 260-61) gibi öykülerde Conan Doyle Gotik edebiyatın mecazlarından yararlanır ve Holmes'un her suçun son derece rasyonel bir açıklamasının olduğunu göstermesine izin verir. Böylece Holmes dosdoğru Viktorya döneminin hurafelerinden 20. yüzyılın rasyonelliğine geçer. Diğer birçok kurgusal karakterin aksine, kötü ruhlar yerine gerçek davranışın ipuçlarını arar.

"Aziz Watson, bir doktor olarak siz, ebeveynleri inceleyerek çocuklarının eğilimleri hakkında sürekli bilgi ediniyorsunuz. Tam tersinin de aynı şekilde geçerli olduğunu fark edemiyor musunuz? Ebeveynlerin şahsiyetlerini ilk gerçek algılayışım çoğu kez çocuklarını incelemem sayesinde olmuştur."

Rucastle'ın oğlunun karakterine bakarak babası hakkında bir fikir sahibi olmaya çalışan Holmes, alışılmış düşünce tarzını tersine çevirir.

Sorunlu Çocuk

Psikolojinin geç Viktorya döneminde bilimsel bir disiplin olarak ortaya çıkışı, bir kişinin şimdiki halini anlamak için geçmişini de anlamak inancının birçok kişi tarafından paylaşılması anlamına gelmiştir. İnsan davranışının kalıtım ve biyolojiyle açıklanabileceğini öngören yeni teoriler daha geniş kabul gördükçe suçluların daha bilimsel incelenmesine dönük bir değişim yaşanmıştır.

Violet, Holmes'a sorumluluğunu üstlendiği küçük çocuğun asık suratlı ve acımasız olduğunu ve sırf eğlence olsun diye hamamböceklerini ezdiğini söylediğinde bu tipik bir Gotik öyküde çocuğun kötü bir ruh tarafından ele geçirildiğinin işareti olabilir. Fakat Holmes rasyonel bir açıklama getirmek ister. Watson'a açıkladığı gibi, çocuğun kötü davranışında babası Jephro Rucastle'ın gerçek doğasının uyarı işaretlerini görür ve Violet'in tehlikede olabileceğini düşünür.

Mürebbiyenin Öyküsü

Violet, Holmes'a Rucastle'ın ilk evliliğinden Alice adında bir kız çocuğu olduğunu ve kızın Philadelphia'ya gittiğini anlatır. Mürebbiye olarak kendisinden göz alıcı, menevış mavisi bir elbise giymesi ve yüksek sesle kitap okurken veya Rucastle'ın anlattığı öyküleri ölüm sessizliği içindeki eşiyle birlikte dinlerken sırtını pencereye dönmesi istenmiştir. Violet bir gün gizlice aynaya bakınca gizemli bir genç adamın yoldan ona baktığını fark etmiştir.

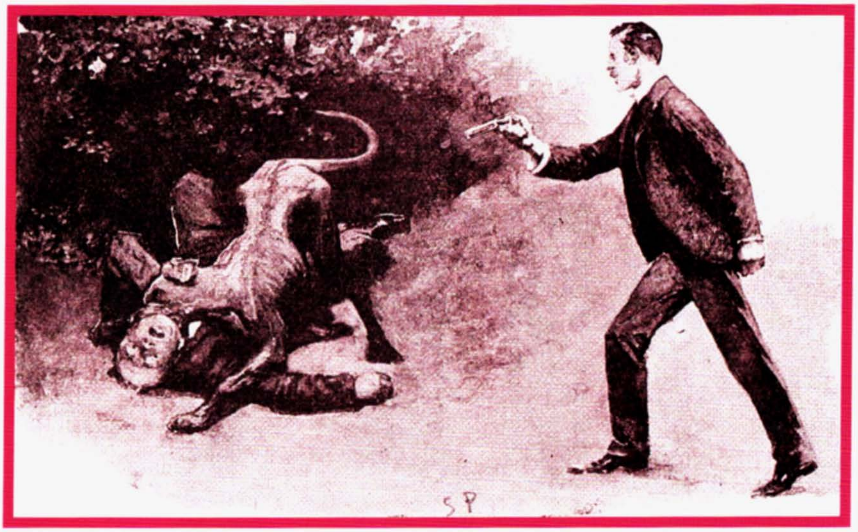
Violet garip ve sinir bozucu başka meseleler de anlatır: aç tutulan, geceleyin arazide dolaşan dev gibi bir çoban köpeği; bir çekmeceye kilitlenmiş halde bulduğu kendisininkine çok benzeyen saç bukleleri ve hepsinden tuhafı da evin kilit altındaki, görünüşe göre boş olan kanadı. Neler olup bittiğini anlamaya çalışan Violet gizlice kilitli kanada girmiş ve önüne barikat kurulmuş bir odada ileri geri hareket eden bir gölge görünce dehşete kapılmıştır. Rucastle'a yakalanınca, her şeye burnunu sokmayı bırakmazsa köpeğin önüne atılmakla tehdit edilmiştir. Gerçekten korkuya kapılarak Holmes'tan yardım istemiştir.

Sır Perdesi Aralanıyor

Holmes, Rucastle'ın kızı Alice'in aslında Philadelphia'da olmadığını, evin boş kanadında hapis tutulduğunu ve Violet'in de Alice'in yerine geçmesi için işe alınmış olabileceğini düşünür. Rucastle'lar o akşam dışarıdayken Alice'i özgürlüğüne kavuşturmayı planlar. Violet eve döner ve Holmes'un planı uyarınca kahyalardan Bay Toller sarhoşken, Bayan Toller'i kilere gönderir ve orada tuzağa düşürür. Holmes ve Watson gelip kilitli odaya girer, ama odanın boş olduğunu görür.

Şaşırtıcı bir biçimde, Alice'in tavandaki pencereden kaçmış gibi görünür. Holmes ender hatalarından birini yaparak kızı Rucastle'ın kaçırdığını düşünür. Tam o anda Rucastle evin kilitli kanadında belirerek onları şaşırtır ve köpeği üzerlerine salmak ister, ama aç haldeki köpek ona saldırır. Watson köpeği öldürmeyi başarır, ama Rucastle ağır yara almıştır.

> Londra'nın en fukara, en iğrenç arka sokakları bile güleryüzlü, sevimli kırsal bölge kadar yoğun bir suç oranına sahip değil.
> **Sherlock Holmes**

***Strand Magazine*'de** yer alan bu çizim, Rucastle'ın dev çoban köpeğinin saldırısına uğradığı anı resmeder.

Watson, Rucastle'ın yaralarıyla ilgilenirken Bayan Toller gelir ve gerçeği açıklar. Alice merhum annesinin tek varisidir, ama servetinin kontrolünü babasına bırakmıştır. Alice nişanlısı Bay Fowler'la tanıştıktan sonra, Rucastle onu annesinin bıraktığı mirastan feragat etmeye zorlamıştır; çünkü Alice'in evlenmesi durumunda Rucastle servetin kontrolünü kaybedecektir. Baskı altındaki Alice bir "beyin humması" nöbeti geçirmiş ve altı hafta boyunca kendine gelememiştir. İyileştikten sonra da Rucastle tarafından odaya kilitlenmiştir. Violet de Alice'in yerine geçmesi için tutulmuştur. Böylece Fowler'ın onun iyileştiğine, ama artık kendisine ilgi göstermediğine inanacaktır. Ama Fowler pes etmemiş ve sonunda Alice kurtarmıştır.

İnsan Holmes

Holmes, Violet'e ilgi gösterir ve ona hayranlık duyarmış gibi görünür. Violet'i "çok müstesna bir kadın" olarak niteler, ama Watson'ı hayal kırıklığına uğratacak şekilde Holmes'un kısa süreli ilgisi vaka çözülür çözülmez sona erer. Conan Doyle, dedektifin soğukkanlı mekanik yüzünün ardında duygunun pusuda bekleyebileceğini ima ederek okuyucuyu heyecanlandırmıştır.

Öykü, Holmes'un hayata bir ölçüde kasvetli bakışını da ortaya koyar. Trenle Winchester'a giderlerken, Watson büyüleyici çiftlik evlerinin yer aldığı güzel kır manzarasına değinir. Bu dağınık evlere baktığında Holmes'un aklına gelen tek düşünce, "ne kadar ıssız oldukları ve burada nasıl da kimsenin ruhu duymadan bir suç işlenebileceğidir". Watson onun negatif bakışından dehşete kapılır, ama bu sahne, Holmes'un okuyucuları bu kadar uzun süre meşgul eden psikolojik karmaşıklığının ipucunu verir.

İlginç bir biçimde, Holmes öykünün başında Watson'ın kendisinin çıkarım yeteneklerini ortaya koyan öyküler anlatması gerektiğini söylese de burada çıkarım yetenekleri aslında çok az rol oynar. Eylem neredeyse tamamen Violet tarafından yönlendirilir ve Holmes yalnızca yardımcı bir rol üstlenir.

Evdeki Mahkûmlar

Victorya döneminde erkeklerin eşleri ve kızları üzerindeki yoğun kontrolü, Charlotte Brontë'nin *Jane Eyre* (1847) adlı romanında aklını yitiren Bertha Rochester'ın kocası tarafından tavan arasına kilitlenmesini yazdığından beri Gotik korku öykülerine malzeme olmuştur. Hukuki olarak ailelerin aklını yitiren aile üyelerini kısıtlamasına izin verilmiştir. İnsanların yok yere hapsedilmesinin önüne geçmek için söz konusu kişilerin deli olduğuna hükmedilmesi gerekir, ama onların akli dengesini teşhis etmek aileye veya parayla tutulmuş "doktora" kalmıştır.

Brontë, 1844 yılındaki resmi bir rapordan ilham almış olabilir. Raporda taşrada dengesiz aile üyelerini evde bakmaya dönük başarısız girişimler hakkında şoke edici vaka örneklerine yer verilmiştir. Gizliliğin nedeni kısmen zihinsel hastalıktan duyulan derin utançtır; ama bazı vakalarda aileler sevdikleri kişileri tımarhanelerin dehşetinden korumaya çalışmıştır. Yine de birçok talihsiz insan, kişisel kin veya mali kazanç uğruna kilit altında tutulmuştur. Hiçbir zaman gün ışığına çıkmayan, kelimelerle tarif edilemeyecek kadar tüyler ürpertici vakalar yaşanmıştır ve Alice Rucastle gibi birçoklarının korkunç ıstırapları gizli kalmıştır.

1879'da *British Medical Journal*, "Bay Rochester'ın deli eşini bir bakıcıyla birlikte malikânenin tavan arasına kilitlemesinin önüne geçecek bir yasanın" halen var olmadığına işaret etmiştir. Sonrasında farkındalıkta bir artış yaşanmıştır ve "Kızıl Kayınlar" macerasının geçtiği yıl olan 1890, Rucastle'ın kızını yasal olarak kilit altında tutabileceği son yıldır.

BÜYÜK DEDEKT

iF

1892

"Büyük Boşluk" devam eder; Holmes **Asya ve Avrupa'yı** gezer ("Boş Ev," s. 162-67).

EKİM 1892

Conan Doyle, Napolyon savaşlarını konu edinen ***Büyük Gölge***'yi yayımlar.

ARALIK 1892

Daha sonra ***Sherlock Holmes'un Anıları*** adlı seçkide toplanan öyküler *Strand Magazine*'de yayımlanmaya başlar.

1893

Conan Doyle'un **ilk eşi** Louise'e **tüberküloz** teşhisi konur.

MAYIS 1893

Conan Doyle, tarihsel romanı ***Mülteciler***'i yayımlar (s. 344).

EKİM 1893

Conan Doyle'un **babası** Charles Altamont Doyle **61 yaşında ölür.**

ARALIK 1893

"Son Muamma" (s. 142-47) *Strand Magazine*'de yayımlanır. **Holmes'un ölümü hayretle karşılanır.**

Holmes ve Watson'ın yaşadığı olay

BU BÖLÜMDE

Sherlock Holmes'un Maceraları yayımlandıktan sonra, *Strand Magazine* iki aydan daha kısa bir zaman zarfında *Sherlock Holmes'un Anılarını* adıyla yayımlanacak kısa öyküleri tefrika halinde yayımlamaya başlamıştır. Bu seçki, heyecan verici "Son Muamma"da okuyucuları dehşete düşüren bir olayla, yani Holmes'un zamansız ölümüyle sonlanır.

Sadakat ve Yanılma Payı

Hem "Sarı Surat" hem de "Karton Kutu" öykülerinde Holmes suçluların onları suça iten duyguları hakkında yeni bir farkındalık sergiler. Aslında bu öykü seçkisinde dedektif genel olarak insan psikolojisiyle daha uyumlu görünür. Holmes'un dini inanç konusundaki düşüncelerinin ipuçlarını veren "Bahriye Antlaşması" öyküsündeki bir sahne, Holmes'un kişiliğinin yeni ve daha hüzünlü bir yönünü aydınlatır. "Reigate Soyluları" öyküsünde de aşırı çalışmaktan yorgun düşerken daha insani görünür. Holmes'un "Sarı Surat" öyküsünde olayları büyük ölçüde yanlış okuması bir dedektif olarak yanılma payını ilk kez ortaya koyar ve olağandışı bir biçimde pişmanlık reaksiyonu doğurur.

Anılar'da ihanet güçlü bir temadır. *"Gloria Scott,"* "Biçimsiz Adam" ve "Yerleşik Hasta" öykülerinin hepsi bu temayı işler. "Karton Kutu" öyküsü zina iddiaları üzerine kuruludur ve "Sarı Surat" öyküsünde Grant Munro'nun davranışına çok sevdiği karısının sadakatsiz olabileceği korkusu yön verir. Bu tema "Musgrave Töreni" öyküsünde de devam eder: Kahyanın bir kadın için başka bir kadını terk etmesi gizemli bir biçimde ortadan kaybolmasında anahtardır.

ARALIK 1893

Conan Doyle, ***Sherlock Holmes'un Anıları***'nı yayımlar.

1894

Watson **eşinin ölümünün ardından** muayenehanesini satıp **221 Baker Sokağına döner** ("Norwood'lu İnşaat Ustası," s. 168-69).

ŞUBAT 1894

Holmes Londra'ya dönerek **"Büyük Boşluğa" son verir** ("Boş Ev" s. 162-67).

EKİM 1894

Conan Doyle tıbbi temaları işleyen **kısa öyküler** seçkisi ***Round the Red Lamp***'i yayımlar.

1894

Conan Doyle kardeşi Innes'le birlikte ABD'de başarılı bir **konferans turnesine çıkar.**

ARALIK 1894

Conan Doyle, dizinin ilk öyküsü olan ***General Gerard'ın Madalyası***'nı *Strand Magazine*'de yayımlatır.

İlk Son

Anılar'da iki önemli karakter tanıtılır: "Yunan Tercüman" öyküsünden önce bahsi geçmeyen Holmes'un kardeşi Mycroft ve "Son Muamma" öyküsünde beklenmedik bir biçimde ilk kez karşımıza çıkan dedektifin ezeli düşmanı Moriarty. İsviçre'deki Reichenbach şelalelerinde Holmes ve Moriarty'nin yok olmasını anlatan "Son Muamma" öyküsü *Strand*'de Sidney Paget'in dehşet verici sahneyi resmettiği tam sayfalık çizimle başlar.

Okurlar buna derhal ve etkili biçimde tepki vermiştir: Conan Doyle "Birçok kişinin gözyaşı döktüğünü duydum," der. Öyküde yazar Moriarty'yi "suç dünyasının Napolyon'u" olarak tanımlar ve Conan Doyle'un zamanını ayırmak istediği "daha iyi şeyler" de ilginç bir biçimde Napolyon dönemini merkez almıştır. Doyle'un tarihsel romanı *Büyük Gölge*, "Son Muamma" öyküsünden sadece 13 ay önce yayımlanmıştır ve 1894'te Napolyon savaşları sırasında geçen "General Gerard" öykü dizisine başlamıştır.

Terki Diyar Etmek

Conan Doyle'un Holmes'tan sıkıldığı bilinir, ama kişisel hayatındaki zorlu dönemde en ünlü kahramanını öldürmesinin daha yüksek edebiyat tutkularını gerçekleştirmenin dışında nedenleri de olabilir. Doyle'un hayatındaki bu zorlu dönemde eşine tüberküloz teşhisi konmuş ve 1893 yılının Ekim ayında alkolik babası bir akıl hastanesinde ölmüştür. Fakat Conan Doyle gerçekten de Holmes'u kalıcı olarak mı rafa kaldırmayı planlamıştır? Reichenbach şelalelerinde gerçekleşen olayın gizemi, olası bir geri dönüş için kapıyı açık bırakmıştır. 10 yıl sonra tam olarak bu gerçekleşmiştir. Holmes'un 1891 yılının Nisan ayındaki "ölümünden" 1894 yılının Şubat ayında geri dönüşüne kadarki kurgusal ara "Büyük Boşluk" olarak bilinir.

Conan Doyle'un bu gizemi ekonomik nedenlerden dolayı kasten mi yarattığı, yoksa Holmes'a dışarıya yansıttığından daha çok sevgi beslediği ve onun ölümünü net bir biçimde yazmayı istemediği için mi bu yola başvurduğu sorusu muhtemelen hiçbir zaman yanıtlanamayacaktır. Kesin olan, Conan Doyle'a *Sherlock Holmes'un Anıları* seçkisindeki öyküler için 1000 pound ödendiğidir. Bu rakamla, yazarlık kariyerinin ilk günlerindeki kazancı arasında dağlar kadar fark vardır. Günde bir şilinle hayatını sürdürmeye çalıştığı o günleri hatırlarken şöyle der: "Tereyağı, jambon ve çay, ara sıra da sosis – bir insan başka ne ister?"

GERÇEK KATİL TAM ARKANIZDA DURUYOR

GÜMÜŞ ALEV (1892)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Aralık 1892**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Anıları*, 1894**

KARAKTERLER
John Straker Yarış atı eğiticisi ve emekli jokey.

Fitzroy Simpson Varlıklı bir Londralı bahisçi ve müsrif bir kumarbaz.

Albay Ross Yarış atı Gümüş Alev'in sahibi.

Müfettiş Gregory Resmi soruşturmayı yürüten görevli.

Silas Brown Mapleton ahırlarındaki eğitmen.

Ned Hunter King's Pyland ahırlarındaki seyis yamağı.

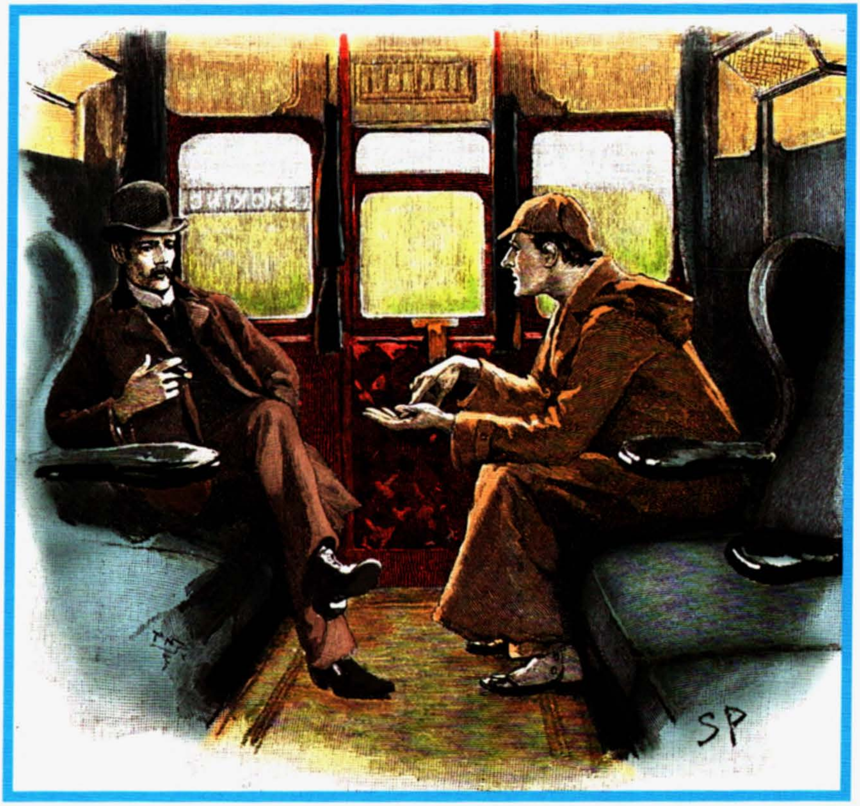
Sherlock Holmes'un en çok çoğaltılan imajlarından biri, Sidney Paget'in avcı şapkalı dedektifi bir tren vagonunda otururken gösteren "Gümüş Alev" öyküsündeki çizimidir. Kayıp bir yarış atı ve görünüşe göre öldürülen eğiticisinin gizemini elinde bir puro tutan Watson'a açıklarken uzun parmaklarıyla jestler yapmaktadır. Bu açıklamadan önce, tren hattındaki telgraf direklerinin elli beş metre arayla dizildiğinden yola çıkarak trenin hızının (olanak dışı bir şekilde) saatte seksen altı kilometre olduğunu söyler. "Gümüş Alev" başında ve sonunda tren yolculukları vardır; hem vakanın anlatımı, hem de son açıklaması trende gerçekleşir.

Favori Atın Ortadan Kayboluşu

Ayırt edici beyaz alnından dolayı Gümüş Alev adı verilen yarış atı, favori olarak gireceği Wessex Kupası Koşusu'ndan bir hafta önce Dartmoor'daki King's Pyland'da ortadan kaybolmuştur. Eğiticisi John Straker bozkırda ölü bulunmuştur, kafası bir darbe sonucunda paramparça olmuştur ve elinde "sapına kadar kana bulanmış küçük bir bıçak" vardır. O akşam rüşvet vererek ahırlara sızmaya çalışan bahisçi Fitzroy Simpson baş şüpheli olarak tutuklanmıştır. Ayrıca Simpson aynı gece Straker'ın evinde yemek yemiştir. Bu yemekteki körili kuzu etine uyuşturucu katılmış ve Gümüş Alev'i koruması gereken seyis yamağını uyuşturmak için kullanılmıştır. Simpson'ın yemekte hazır bulunması, ona daha sonra atı çalmak maksadıyla yemeğe uyuşturucu katma fırsatı sunmuş olabilir. Simpson ahırlara girmeye çalışırken yalnızca yarış hakkında içeriden tüyo almak istediğini söyler, ama "kurşunla ağırlaştırılmış olan Penang bastonu" cinayet silahı olarak kullanılmaya uygundur ve Holmes dışındaki

> ... bir olayı aydınlatmak için onu başka birine sesli olarak anlatmaktan daha iyi bir yol yoktur.
> **Sherlock Holmes**

Holmes burada ikon haline gelen avcı şapkasıyla resmedilmiştir. "Gümüş Alev" öyküsünün *Strand Magazine*'deki baskısında kullanılan bu çizimin suluboya versiyonu 2014'te Christie's Müzayede Evi'nde 90.000 dolara alıcı bulmuştur.

herkesin gözünde hem atın kaçırılması hem de cinayetten suçludur.

Dartmoor'un Konumu

Bu vaka, Holmes ve Watson'ın dokuz yıl sonra *Baskerville'lerin Köpeği* (s. 152-61) öyküsünde geri dönecekleri Dartmoor'a yaptıkları ilk ziyarettir. Dartmoor daha sonraki öyküde heyecan verici köpek tehdidine uygun bir ortam olarak "korkutucu," "ıssız" ve "kasvetli" bir yer olarak tasvir edilirken, burada doğal güzelliğiyle insanı canlandıran bir yerdir. İki arkadaş Mapleton'daki komşu ahırları dolaşırken, Watson manzarayı "önümüzdeki geniş, engebeli düzlük altın rengiyle parlıyor, soluk eğreltiotu ve böğürtlen ağaçlarının ışığı yakaladığı yerlerde kırmızımsı bir kahverengiye bürünüyordu" diye tasvir eder. Bir tek "derin düşüncelere dalmış olan arkadaşının manzaranın ihtişamıyla ilgilenmemesinden" yakınır, ama aslında Holmes bile buna kayıtsız kalmamıştır ve daha sonra ev sahiplerine teşekkür ederken "güzel Dartmoor havasından bol bol yararlandık" der. Buna rağmen bölge sakinleri köpeklerini yabancılara saldırtmaya meyilliymiş gibi görünür. Bu belki de gelecekte yaşanacak olayın sübliminal bir işaretidir.

Alışılmamış Bir Polis

Soruşturmayı yürüten dedektif, Holmes'un olağandışı bir biçimde övgüyle bahsederek "işinin ehli bir memur" olarak nitelendirdiği Müfettiş Gregory'dir. Holmes, Gregory'nin cinayet mahallindeki ipuçlarını korumasından çok etkilenmiştir: Gregory adamlarına kenardaki hasırın üstünde durmaları için talimat vermiştir. Holmes'un Gregory'nin yöntemlerini takdir etmesi, "Boscombe Vadisi'ndeki Sır" macerasında (s 70-3) bir suç mahallini incelerken Lestrade'e duyduğu öfkeyle tam bir tezat teşkil eder: "Ah, sığır sürüsü gibi gelip izlerin üzerinde yuvarlanmalarından önce burada olsam her şey ne kadar basit olurdu."

Gregory, tam zamanında ufak ayrıntılar paylaşarak, botları çantasından çıkarak veya zarftan bir fotoğraf çıkarıp uzatarak Holmes'un araştırmalarına mütemadiyen yardımcı olur. Dedektif, "Sevgili Gregory, nelere ihtiyacım olacağını çok iyi biliyorsunuz" diyerek memnuniyetini dile getirir. On yılı aşkın bir süre sonra "Kara Peter" macerasında (s. 184-85) 221B Baker Sokağına uğrayacak olan gelecek vaat eden bir diğer genç müfettiş Stanley Hopkins gibi Gregory, Holmes'un kendi yöntemlerini uygulamak için çok çaba sarf eder. Fakat "İngiliz dedektiflik dünyasında yıldızı hızla parlayan" biri olmasına rağmen uzun, cesur Gregory "Gümüş Alev"den sonra hiç görünmez.

Teorilere Uyan Olgular

Holmes'un Gregory'ye tek eleştirisi, hayal gücünden yoksunluğudur. Holmes öykünün ilerleyen bölümlerinde bir dedektif açısından hayal gücünün taşıdığı önem konusuna tekrar döner. Yine de Holmes'un "Bohemya'da Skandal" macerasında (s. 60-1) "İnsanın elinde veri olmadan kuram oluşturması çok büyük bir hatadır" dediği düşünüldüğünde bu ilginç bir eleştiridir. Zira "Gümüş Alev"de Holmes tam tersini savunur: Kayıp atın nerede olduğuna dair bir teori geliştirir ve daha sonra kanıt

Epsom Derbisi, Viktorya dönemi İngiltere'sindeki çok sayıdaki popüler yarıştan biridir. Bu öyküdeki Wessex Kupası kurgusaldır, ama öykü dünya çapında birçok Gümüş Alev Wessex Kupası'na ilham vermiştir.

aramaya başlar. Sonunda kanıtı bulunca "Hayal gücünün önemini anlıyor musunuz? ... Neler yaşanmış olabileceğini kafamızda canlandırdık, varsayımımız üzerinden hareket ettik ve haklı çıktık" diye böbürlenir.

Holmes'a Özgü Yöntemler

Holmes, King's Pyland'daki suçu ortaya çıkarırken kendine özgü yöntemlerinin birçoğunu kullanır. İlk olarak verileri eler: Popüler basındaki tüm anlatıları tarayıp "olguların –mutlak, yadsınamaz olguların– oluşturduğu çerçeveden kuramcıların ve muhabirlerin abartılarını" ayırmaya çalışır. Bunu yaparken başkalarının varsayımlarını dışlar ve okuyucuları belki de hayal gücünün Holmes'un kendi hayal gücü olduğu müddetçe önemli bir şey olduğu izlenimini verir.

Holmes sahneye çıktıktan sonra ölen adamın kişisel eşyalarından ahırlar ve cinayet mahalline kadar her şeyde küçük ipuçları kaçınılmaz olarak incelenir. Holmes'un engin bilgi birikiminin çeşitli yönleri de ön plana çıkar. Özellikle *Kızıl Bir Soruşturma*'da (s. 36-45) ileri sürüldüğü gibi "güzelavratotu, afyon ve genel olarak zehirleri" iyi tanıması önemli rol oynar. Holmes'un Dartmoor'dan ayrılmadan önce Müfettiş Gregory'yle köpek hakkında yaptığı son, etkileyici sohbet de unutulmazdır.

Dramatik Bir Yetenek

Gümüş Alev ahırdan çıkarılırken köpeğin sesini çıkarmaması sorunu, vakanın çözümünü sağlayan ipuçlarından biridir ve Holmes çok geçmeden bu ipuçlarının tümünü bir araya getirir. Köpeğin sesini çıkarmaması, ahıra aşina olduğu birinin girdiğini gösterir; afyonun tadını gizlemek ve seyis yamağını uyuşturmak için kullanılan köri sosu aslında Simpson'ı temize çıkarır, çünkü misafir konumunda olduğu için sosun hazırlanmasında veya yemeğin hazırlanmasında bir rolü olamaz. Cesedin yanında bulunan ameliyatlarda kullanılan türden "küçük bıçak" karanlık ve özel bir amaca işaret eder. Holmes aslında Dartmoor'dan ayrılmadan önce vakayı çözüme kavuşturabilecekken bunu yapmamayı tercih eder. Bunun yerine atın sahibi Albay Ross'a Gümüş Alev'in Wessex Kupası Koşusu'nda yarışacağının garantisini verir ve dört gün sonra Winchester Hipodromu'nda onunla bir buluşma ayarlar.

Holmes'un bu ertelemeyi yapmaktaki amacı, onun yeteneklerini küçümseyen ve ona biraz aksi davranan Ross'a bir oyun oynayarak

Viktorya Döneminde At Yarışları

At yarışları Viktorya döneminde aristokratların sıradan halkla buluşup kaynaştığı az sayıdaki etkinlikten biri olarak çok popüler bir eğlencedir. Holmes bahse giren insanın psikolojisi hakkında akıllıca bir anlayışa sahiptir. "Mavi Yakut" macerasında (s. 82-83), ağzı sıkı bir kümes hayvanları satıcısından bu sayede bilgi almayı başarır: "Favorileri bu şekilde kesilmiş, cebinde 'Pink'un' gazetesi olan birini her bahse ikna edebilirsin" der. *Pink*'un gazetesi, dönemin yarış bültenlerinden biri olan *Sporting Times*'ın bir diğer adıdır. Fakat 20. yüzyıla kadar hipodromların popülerliği düşmüştür ve daha küçük çaptaki birçok yarış son bulmuştur. Worthy Down'daki Winchester Yarışları da bunların arasındadır. 1600'lerden beri düzenlenen ve bir zamanlar II. Charles'ın himaye ettiği yarışların sonuncusu 13 Temmuz 1887'de koşulmuştur. Koşu pisti I. Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren bir uçak pistine dönüştürülmüştür.

> Bu kadar bariz bir ipucunu nasıl kaçırmış olabileceğine hayret ediyordum..
> **Sherlock Holmes**

hak ettiği cezayı ödettirmektir: "Gözlemleyebildiniz mi bilmiyorum Watson, ama albay bana karşı hafif kibirli davranıyor. Sanırım onunla biraz dalga geçerek eğleneceğim." Elbette ki ona tamamen inanıp inanmamak farklı bir konudur, ama Holmes dramatik sonlara bayılır ve *Korku Vadisi*'nde (s. 212-20) dedektif meslektaşına söylediği gibi, "muhakkak ki bizim mesleğimiz ... bazen ulaştığımız sonuçları görkemli kılmak için sahneyi hazırlamazsak donuk ve tatsız olurdu."

Holmes'un motivasyonu ne olursa olsun, yarış atının yeniden ortaya çıkışı ve kötü karakterinin maskesinin düşmesi harikulade bir biçimde sahnelenir. Gümüş Alev'in hem kurban hem de katil olduğu ortaya çıkar. Borç batağına saplanmış Straker, atı "tendonlarına ufacık bir çizik atıp" sakatlayarak yarışa hile karıştırmaya çalışırken Gümüş Alev ona ölümcül bir çifte atmıştır. Gümüş Alev daha sonra Mapleton'da gizlenmiştir. Straker'ın rakibi olan eğitici Silas Brown atı bozkırda bulduktan sonra gerçek rengini gizlemek için boyamıştır. Holmes bu gerçeği Ross'a açıklamaz, ama doru renkli Gümüş Alev Winchester'da birinciliği kazanınca albay yeterince mutlu olur.

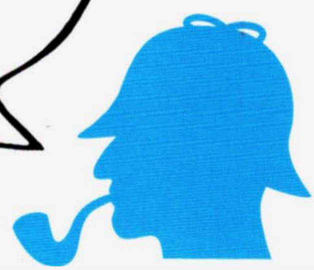
Bir Başka Kötü Alışkanlık

Yarışlarda Holmes bir başka kötü alışkanlığa bulaşmadan duramaz: "Neyse, zil çalıyor; sıradaki koşudan para kazanma olasılığım var. Şimdilik uzun açıklamaları daha uygun bir zamana bırakacağım." "Shoscombe Old Place" macerasında emekli maaşının yarısını at yarışlarında kaybettiğini itiraf eden Watson da Holmes'un at yarışı tutkusunu paylaşır. Fakat Conan Doyle'un kendisinin at yarışlarına ilgi duyması muhtemel değildir. *Anılar ve Maceralar* adındaki biyografisinde, at yarışları hakkındaki cahilliğinin "Gümüş Alev" öyküsünde bütün çıplaklığıyla açığa çıktığını itiraf eder. Öykü o tarihte uzmanların eleştirilerine hedef olmuştur, çünkü karakterleri gerçekten de anlatıldığı gibi davranması durumunda ya hapishaneyi boylayacaktır ya da hipodromdan kovulacaktır. Conan Doyle eleştirileri sert bir biçimde yanıtlar: "Fakat detaylar hakkında hiçbir zaman endişelenmedim. İnsan bazen amirane davranmalıdır."

Köpeğin hiç ses çıkarmaması Holmes için önemli bir ipucudur. Hırsız bu sayede Gümüş Alev'i ahırdan sessiz sedasız çıkarabilmiştir. Holmes'un bu vakadaki çıkarımları "köpeğin gece vakti tuhaf davranışı" ifadesini yaygınlaştırmıştır. Daha sonra Mark Haddon aynı adla bir roman yazarak bu ifadeyi ölümsüzleştirmiştir.

İNSAN VÜCUDUNUN HİÇBİR PARÇASI KULAK KADAR DEĞİŞKEN DEĞİLDİR

KARTON KUTU (1893)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ocak 1893**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Anıları*, 1894**

KARAKTERLER
Susan Cushing Sakin ve saygıdeğer biri olan evlenmemiş orta yaşlı kadın.

Sarah Cushing Susan'ın kibirli, hiddetli bir kadın olan kız kardeşi.

Mary Browner James Browner'la evli olan üçüncü kız kardeş.

James Browner Çok içen, çalkantılı biri olan kamarot.

Alec Fairbairn Mary'nin ilgisini çekmeye çalışan atılgan, kasıntılı rakip.

Müfettiş Lestrade Scotland Yard dedektifi.

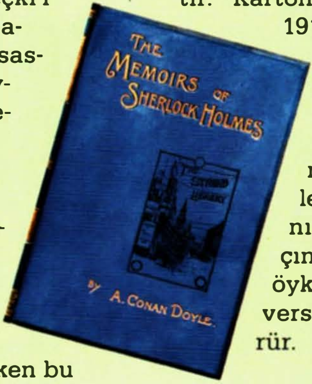
Öykü "kavurucu bir Ağustos sıcağında" açılır ve Watson bunaltıcı şehirden kaçmaya can atmaktadır. Huzursuz ve sıkıntılı bir haldeyken duvardaki iki portreye göz gezdirir. Hemen ardından Holmes onun düşünceleriyle çok uyumlu bir yorum yapar. Adeta doktorun zihninden geçenleri okumuş gibidir. Dedektif bunun sırrını açıklar: Arkadaşının yüz ifadelerini takip etmiştir ve dudaklarındaki bir kıpırdanmadan yola çıkarak Watson'ın "sorunları şiddet yoluyla çözmenin ne kadar saçma olduğu" hakkında düşündüğünü tahmin eder. Bu gözlem, yaşanacakların da habercisidir. Holmes sansasyonel bir yeni vaka üzerinde çalıştığını anlatır: "Şu an önümde, çözümünün ufak düşünce okuma ça-

"Karton Kutu"nun 1994 tarihli televizyon uyarlaması karlı bir Noel'de geçer. Kötüye giden sağlığı nedeniyle Holmes kariyerinin sonundaki Jeremy Brett başrolü oynar

Conan Doyle'un Otosansürü

1892 yılının Aralık ayından 1893 yılının Kasım ayına kadar *Strand Magazine*'de yayımlanan öyküler *Sherlock Holmes'un Anıları* adıyla derlendiğinde, "Karton Kutu" Conan Doyle'un ısrarıyla seçkiye dahil edilmemiştir. Öykü *Anılar*'ın ilk Amerikan baskısına dahil edilmişse de gözden geçirilmiş ikinci baskıda çıkarılmış ve orijinal baskı imha edilmiştir. Conan Doyle'un bu ısrarının gerekçeleri Holmes hayranları arasında hararetli tartışmalara konu olmuştur. Christopher Roden'in işaret ettiği gibi, yazar çeşitli gerekçeler sunmuştur: "Çocuklara yönelik bir seçki için uygunsuzdu; yazarın amaçladığından daha sansasyoneldi ve zayıf bir öyküydü." Fakat müstehcen içerikler seçkinin başka kısımlarında da vardır ve öykü ilgi uyandıran bir öyküdür. Nedeni her ne olursa olsun, öykünün Conan Doyle'un gözden çıkarılamayacak kadar iyi bulduğu bir kısmı da vardır. *Anılar* yayımlanırken bu öykünün açılışındaki zihin okuyucu pasaj "Yerleşik Hasta" macerasına (s. 134-35) aktarılmıştır. "Karton Kutu" sonunda 1917 yılındaki *Son Selam* baskısına dahil edilmişse de birçok modern editör öyküyü yeniden *Anılar*'a ekler ve açılış pasajının tekrarından kaçınmak için her iki öyküyü de orijinal versiyonlarına döndürür.

lışmamdan çok daha zor olacağını tahmin ettiğim bir sorun var." Kendi halinde orta yaşlı bir kadın olan Susan Cushing, yeni kesilmiş bir çift insan kulağının bulunduğu tüyler ürpertici bir paket almıştır. Lestrade, bunu eski pansiyonerlerinin (üç tıp öğrencisi) yaptığı bir eşek şakası olduğunu düşünmüştür, ama her zamanki gibi hedeften uzaktadır.

Açılan Kutu

Susan'ın evinde, Holmes öyküye adını veren karton kutu hakkında önemli çıkarımlarda bulunur. Bu kutu, göndericinin kimliği hakkında birçok ipucu sunar: Katranlı sicim ve çok iyi atılmış bir düğüm de bu ipuçları arasındadır. Kulaklar deniz tuzunun içinde korunmuştur. Bu, tıp hekimlerinin kullanacağı bir malzeme değildir. Üstelik kulaklar kulaklardan biri kadın kulağı, diğeri erkek kulağıdır. Holmes bunun bir öğrenci şakası olmadığı sonucuna varır: Çifte cinayettir. Susan, Holmes'un vakayı ihtiyaç duyduğu ekstra bilgilerin neredeyse hepsini gönülsüz de olsa sunar. Holmes'a Mary ve Sarah adında iki kız kardeşi olduğunu anlatır. Mary, denizci kocası James Browner'la birlikte Liverpool'da yaşamaktadır; Sarah ise geçmişte çiftle birlikte yaşamasına rağmen bir "tartışmanın" ardından Londra'ya dönüp Susan'ın yanına yerleşmiştir (ama kısa bir süre önce buradan da ayrılmıştır). Holmes bu konuşma sırasında Susan'ın kulağıyla kutudaki kulak arasındaki büyük benzerliğe dikkat eder. Holmes, kız kardeş Sarah'ın evine giderken Liverpool polisiyle irtibat kurar. Sarah hastadır ve onlarla buluşamaz, ama Holmes sadece "ona görmek" istediğini ve ihtiyaç duyduğu bilgiye zaten sahip olduğunu söyler. Scotland Yard'da telgrafına yanıt alır ve Lestrade'e kolinin Browner tarafından gönderildiğini, gemisi Londra'ya ulaşınca onu yakalayabileceğini söyler. Holmes artık kulaklardan birinin Mary Browner'a, diğerinin de onun sevgilisine ait olduğundan emindir.

> Bu acı, şiddet ve korku çemberi neye yarıyor?
> **Sherlock Holmes**

Bir İhanet Vakası

Browner tutuklandıktan sonra suçunu itiraf eder. İtirafı sırasında öykünün ahlaki yönünü karmaşık hale getirecek şekilde kendini vakanın kurbanı olarak tarif eder. Sarah, Browner'a âşıktır, ama teklifleri onun tarafından nazikçe geri çevrilince intikam almak istemiştir. Browner'ların evliliğini zehirlemiş ve Mary'yi atılgan bir denizci olan Alec Fairbairn'le ilişki yaşamaya cesaretlendirmiştir.

Günlerden bir gün, Browner âşıkları görmüş ve kıskançlıktan deliye dönmüştür. Elindeki "ağır bir meşe bastonla" peşlerine düşmüştür. Bir kayık kiralayıp denize açıldıklarında, Browner da aynısını yapmış ve onlarla yüzleştikten sonra her ikisini de öldürmüştür. Kulaklarını kesip daha sonra Sarah'a göndermiştir. Delice bir teşebbüste bulunarak ona "işlere burnunu sokmasının" sonuçlarını ona göstermek istemiştir. Bütün bunların sonunda, Holmes melankolik bir yorum yaparak Watson'ın şiddetin "insan hayatının acımasızca, korkunç bir bicimde, yok yere harcanması" olduğu yönündeki düşüncelerini yankılar.

HER TÜRLÜ GERÇEK, SONU BELLİ OLMAYAN ŞÜPHEDEN İYİDİR

SARI SURAT (1893)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Şubat 1893**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Anıları*, 1894**

KARAKTERLER
Grant Munro ("Jack") Norbury'de yaşayan şerbetçiotu tüccarı.

Effie Munro Geçmişte Amerika'da yaşamış ve evlenmiş olan Grant Munro'nun eşi.

John Hebron Effie'nin Amerika'da bir avukat olan eski kocası.

Lucy Hebron Effie'nin kızı.

Bu öykü, Holmes'un işlerinin durgun olduğu bir dönemde başlar. Watson durgun dönemlerde dedektifin kokain kullanma alışkanlığı hakkında bir yorum yapar: "Uyuşturucuya ancak vakaların seyrek, gazetelerin sıkıcı olduğu dönemlerde, varoluşun biteviyeliğine bir başkaldırı olarak başvurur." Bu artık bir alışkanlıktan ziyade gösteriş haline gelmiştir ve Conan Doyle'un daha önce Oscar Wilde'ın *Dorian Gray'in Portresi* (1891) romanından etkilenerek Holmes'u insanları sevmeyen, çökmüş biri gibi tasvir etmesi, yerini daha uyumlu kişiliğe bırakmaktadır.

Bahane ve Yalanlar

Holmes ve Watson gezintiden döndükten sonra Grant Munro adındaki bir ziyaretçilerini az bir farkla kaçırdıklarını öğrenir. Munro tekrar geldiğinde içinde bulunduğu durumu anlatır: Karısı Effie onu kandırmış ve mükemmel giden evliliklerinde aralarına bir soğukluk girmesine neden olmuştur. Bu konuyla ilgili Holmes'un tavsiyesini ister.

Altı hafta önce Effie, Munro'dan 100 pound vermesini, ama nedenini sormamasını istemiştir. Geçen hafta Munro, Norbury'deki evlerine dönerken yakınlardaki bir kır evine yeni bi-

Irklar Arası Evlilik

19. yüzyılda Amerika'da hem ırklar arası evlilik ve ırkların karışması ciddi bir tabudur. Hebron ailesi, ırkların karışmasına karşı yasaların 1967'ye kadar uygulandığı Atlanta, Georgia'daki evlerini kesinlikle terk etmek zorunda kalmıştır.

Munro'nun melez üvey kızını kabul etmesi, o dönemde Britanya'daki daha ılımlı tutumları yansıtır. Irklar arası evlilik toplum tarafından hoş karşılanmasa da yasadışı değildir. İlginç bir biçimde, öykünün Britanya'daki baskısında Munro'nun üvey kızını kabul ettiğini açıkladığı iç acı konuşmasından önce iki dakikalık bir sessizlik yaşanırken, Amerika'daki baskıda bu sessizlik 10 dakikaya çıkmıştır.

1882'de, Conan Doyle Amerikalı papaz ve kölelik karşıtı siyah lider Henry Highland Garnet'le tanışmıştır. Conan Doyle'un "Sarı Surat" öyküsünde ortaya koyduğu sempati, onunla arkadaşlığının sonucunda öğrendiği şeylerden kaynaklanmış olabilir.

19. yüzyılda ABD'nin güney eyaletlerinde birçok ciddi sarı humma salgını yaşanmıştır. İlerlemiş vakalarda hastaların tenleri sarı renk alır ve hastalık genellikle ölümle sonuçlanır.

rilerinin taşındığını görmüştür; eve göz atarken üst kat pencerelerinden birinde "insanlık dışı" görünen "kurşuni, soluk sarı" renkte bir yüzle karşılaşmıştır. O gece karısının saat sabahın üçünde evden usulca çıktığını fark etmiştir. Karısı eve döndükten sonra, nereye gittiğini merak eden Munro'nun sorularını geçiştirmiştir. Ertesi gün Munro, Effie'yi o evden çıkarken görmüş ve orada ne işinin olduğunu sormuştur. Effie yine hiçbir şey anlatmamıştır, ama Munro'ya o eve asla girmemesi için yalvarmış ve bunu yapması durumunda evliliklerinin sona ereceğini söylemiştir. Effie bir daha asla oraya gitmeyeceğine söz vermesine rağmen üç gün sonra yine gitmiştir. Munro da onun peşi sıra eve dalmıştır. Evin içi bomboştur, ama üst kattaki odada eşinin bir fotoğrafını bulmuştur.

Holmes'a göre vaka Effie'nin geçmişiyle ilgilidir. Munro, onun Amerika'ya göç ettiğini, ama hem ilk kocasının hem de ondan olan çocuğunun sarı humma yüzünden ölmesinin ardından geri döndüğünü açıklar. Munro'yla evlenirken eski kocasının servetini onun üzerine geçirmiştir. Munro, Effie'nin eski kocasının ölüm belgesini gördüğünü söyler, ama Holmes bunun bir oyun olabileceğinden şüphe eder. Bunun bir şantaj vakası olduğundan ve Effie'nin halen hayatta olan ilk kocasının onun izini sürüp para sızdırmaya çalıştığından emindir. Munro'nun pencerede gördüğü yüzün o kişiye ait olduğunu düşünür. Munro, Holmes ve Watson'ı Norbury'ye davet eder, çünkü evin sakinleri geri dönmüştür.

Aşk Önyargıyı Mağlup Eder

Holmes ve Watson, Munro'nun eve girmesine yardım eder. "Sarı suratın" Effie'nin kızı olan Lucy adındaki küçük kızın taktığı bir maske olduğunu keşfederler. Afro-Amerikalı bir avukat olan ilk eş ölmüştür, ama çocuk hayatta kalmıştır. Annesi onun İngiltere'ye geçişini ayarlayana dek Amerika'da bir bakıcıyla birlikte yaşamıştır. Effie, Munro'dan aldığı parayı bakıcıya vermiştir. Munro'nun artık onu sevmeyeceğinden korkan Effie kızının varlığını gizlemeye çalışmıştır. Lucy'ye yüzünün rengini gizlemek için bir maske takarak evden dışarı çıkmamasını tembihlemiştir. Munro bu acıklı hikâyeyi dinledikten sonra "Ben çok iyi bir adam değilim Effie, ama sanırım senin tahmin etmiş olduğundan daha iyiyim" der. O dönemin sosyal gelenekleri düşünüldüğünde soylu bir jestle, küçük Lucy'yi kucaklayıp öper ve eşinin yanına gider.

Bu vaka, hem hiçbir suçun işlenmemesi hem de Holmes'un yanlış çıkarımlar yaptığı az sayıdaki öyküden biri olması bakımından olağandışıdır. Ama en çarpıcı özelliği, Conan Doyle'un 19. yüzyılın birçok okuyucusunun tutumuna ters düşen ırkçılık karşıtı ilerici bir mesaj vermesidir.

> Watson, eğer yeteneklerime biraz fazla güvendiğimi … düşündüğünüz bir an olursa, kulağıma 'Norbury!' diye fısıldarsanız size sonsuza dek minnettar kalırım.
>
> **Sherlock Holmes**

İNSAN DOĞASI GARİP BİR KARIŞIM, WATSON

BORSACININ KATİBİ (1893)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Mart 1893**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Anıları*, 1894**

KARAKTERLER
Hall Pycroft Genç borsacı katibi.

Arthur Pinner Londra'da yaşayan finansal danışman.

Harry Pinner Birmingham merkezli hırdavat dağıtım şirketinin sahibi.

Beddington Beş yıllık hapis cezasının ardından yeni serbest bırakılmış bir mahkûm.

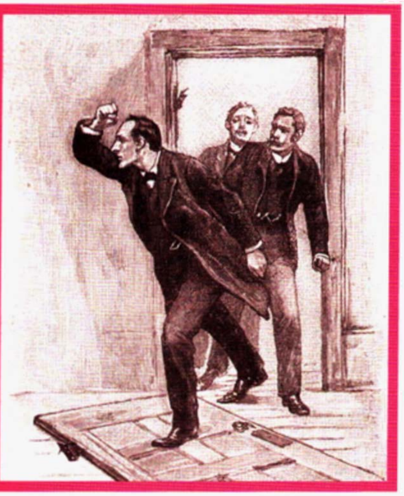
Conan Doyle'un "Borsacının Katibi" öyküsünü yazdığı tarihte, Sherlock Holmes öykülerinden kazandığı para artık yatırım yapabileceği bir seviyeye ulaşmıştır. Pim, Vaughan borsa acentesiyle birlikte iş yapmaya başlamış ve Portsmouth Tramvay Şirketi ve Avustralya maden şirketleri gibi şirketlerden hisse satın almıştır. Dolayısıyla o dönemin finans dünyasının dolandırıcılıkla dolu olduğunun pekâlâ farkındadır. Bu öyküde kurgusal Mawson&Williams şirketi gibi şirketlerin personel alırken izledikleri yolun hatalarını makul bir biçimde işleyen bir olay örgüsü kullanarak şirketlerin işleyişi hakkındaki bilgilerini sergiler.

Rüyaları Süsleyen İş Kötüye Gidiyor

Öyküye adını veren borsacının katibi Hall Pycroft'tur ve yardımına başvurduğu Holmes ve Watson'la birlikte Birmingham trenindedir. Vakayı onlara yolculuk sırasında anlatır. Katiplik işinden kovulmuş ve çok uzun süre yeni bir iş aramıştır. Sonunda Mawson & Williams adındaki büyük bir borsa şirketinde iş bulmuştur. Fakat Pycroft işe baş-

Finansal Cinayetler

19. yüzyılın sonundaki finans dünyası çok yozlaşmıştır. Borsada işlem gören şirketlerin en az altıda biri sahtedir. Dolandırıcılar, yatırımcıların parasını alıp ortadan kaybolmuştur. Bankacılık da en az borsa kadar yozlaşmıştır. 1844'ten 1868'e kadar kurulan 291 özel bankadan 242'si genellikle dolandırıcılık nedeniyle iflas etmiştir. Çok büyük bir banka olan City of Glasgow Bank, 1878'de iflas edince yöneticilerinin kendi dostları ve ailelerine yüklü krediler verdikleri ve muhasebe kayıtlarıyla oynadıkları ortaya çıkmıştır. Fakat polis günümüzde "beyaz yaka suçları" olarak bilinen suçları neredeyse hiç soruşturmayarak, işçi sınıfındaki dolandırıcılıklara yoğunlaşmıştır. İş dünyasındaki hırsızlık ve yozlaşma öyle bir seviyeye ulaşmıştır ki katip kılığına giren Beddington'ın güvenlik görevlisini öldürüp tahvilleri bir çanda içinde dışarı taşımasına hiç gerek yoktur. Her gün "meşru" çalışanların hilebaz ellerinde yüklü miktarlarda paralar kaybolmuştur.

Burada *Strand Magazine*'de resmedilen dramatik sahnede Holmes, Watson ve Pycroft zorla Pinner'ın ofisine girer ve onu intihar etmeye çalışırken bulur.

lamadan kısa bir süre önce Arthur Pinner adında bir adamdan daha yüksek ücretli bir iş teklifi almıştır. Arthur Pinner ondan Franco-Midland Hırdavat Şirketi'nin "kurucularından biri" olan kardeşi Harry'yi görmek için Birmingham'a gitmesini istemiştir. Bu teklifle gururu okşanan Pycroft işi kabul etmiştir. Şirkete katılma isteğini belirten bir belge imzalamış ve Mawson&Williams'taki görevinden resmi olarak istifa etmemeyi kabul etmiştir.

Birmingham'da Harry, Pycroft'u şirketin birkaç küçük, tozlu ve neredeyse boş odadan ibaret olan ofisine götürmüştür. Pycroft çalışmaya başlamış, ama çok geçmeden belli belirsiz bir rahatsızlık hissetmiştir. Harry'nin de kardeşiyle aynı dişinde altın bir dolgusunun olduğunu görmüş ve iki adamın aynı kişi olabileceğinden şüphelenmiştir. Pycroft'un şüpheleri artınca gizemli yeni işverenini araştırması için Holmes'a başvurmuştur. Üçlü Pycroft'un Birmingham'da çalıştığı ofise gider. Holmes ve Watson iş arıyormuş gibi davranacaktır. Pinner'ı gazetesini okurken bulurlar. Yüzü çok kederlidir. Onu bir süre yalnız bırakmalarını ister. Holmes ve Watson içeriden garip sesler duyunca odaya geri döner ve adamın kapıdaki bir kancaya kendini astığını görür. Onu yere indirip canlandırdıktan sonra, Holmes aslında Pycroft için Birmingham'da sahte bir görev uydurulduğunu ve böylece Londra'daki Mawson&Williams'ta işlenecek bir suça zemin hazırlandığını düşünür.

Eli Kanlı Bir Hırsız

Pinner'ın okuduğu gazete hem suçun ayrıntılarını hem de Pinner'ın umutsuzluğunun nedenini ortaya koyar. Pinner'ın Beddington adındaki kötü şöhretli bir sahtekar ve kasa hırsızı olan kardeşi, Mawson&Williams'ta Pycroft'un yerine geçmiştir; şirketteki hiç kimse onu şahsen tanımadığı için genç katibin rolüne girmesi kolay olmuştur. Geçen Cumartesi günü, Beddington ofiste oyalanmış, güvenlik görevlisini öldürmüş ve neredeyse 100.000 pound değerindeki tahvillerin yer aldığı bir çantayla kaçmaya çalışmıştır. Ama bu kadar geç saatte elinde bir çantayla ofisten çıkan birini görünce şaşıran uyanık bir polis memuru onu yakalamış ve suçu ortaya çıkarmıştır. Gazetedeki habere göre, geriye bir tek Beddington'ın genellikle onunla birlikte çalışan kardeşini yakalamak kalmıştır. Holmes, "Eh, bu konuda polise yardımcı olabiliriz" der.

Holmes, kardeşinin yakalandığını öğrenince intihar etmeye çalıştıktan sonra bu suçta oynadığı rol yüzünden hapse girecek olan Pinner'a şaşırtıcı bir biçimde anlayış gösterir. Aslında Holmes genellikle hukukun dışında kalır ve onun yerine doğal adaletin tecelli etmesinden mutluluk duyar. Elbette ki Holmes bu tavrı yüzünden Scotland Yard'da kara listeye alınmıştır, ama aynı zamanda bu sayede bir dava dosyası hazırlama zahmetinden kurtulur. Holmes vakayı açıkladıktan sonra okuyucu adaletin yerini bulduğuna kanaat getirir. Fakat Holmes bu vakada Pinner'ı polise teslim etmeleri gerektiğini bilir. Öykü, Holmes'un suç mahallinden çok uzaktayken çözüme ulaşması ve yalnızca failin suç ortağını yakalayabilmesi bakımından da olağandışıdır. Cinayet Londra'da gerçekleşmiş ve katil bir polisin keskin gözleri sayesinde yakayı ele vermiştir.

Holmes'un Watson'ın sağlığıyla ilgili çıkarımı

Watson'ın tabanları hafifçe yanmış **yeni terlikleri** vardır.

↓

Terlikler **ıslanmamıştır,** çünkü satın aldığı dükkânın **kâğıt etiketi** halen üzerinde durmaktadır.

↓

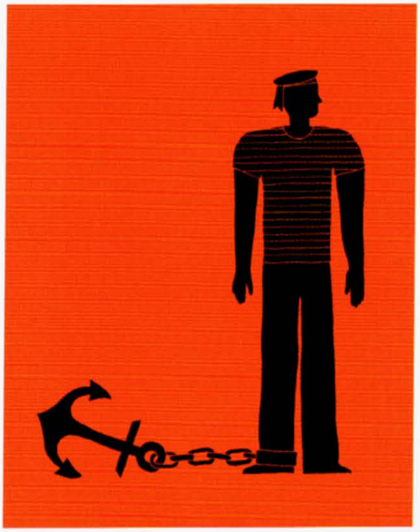
Terlikler **hiç kurutulmadığına** göre tabanları Watson ayaklarını **şömineye uzatırken** hafifçe yanmıştır.

↓

Bu, **yaz** aylarında **sağlıklıyken** yapılacak bir şey değildir.

↓

"Biraz rahatsız olduğunuzu görüyorum. Yaz nezleleri insanı halsizleştiriyor."

ELİMDE İNSAN ZİHNİNİ KARIŞTIRAN EN GARİP VAKALARDAN BİRİNİN ZİNCİRİNİ TUTUYORUM

GLORIA SCOTT (1893)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*,**
Şubat 1893

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Anıları*, 1894**

KARAKTERLER
Victor Trevor
Norfolk Broads'ta sulh hâkimi.

Genç Victor Trevor
Trevor'ın oğlu ve Holmes'un kolejden arkadaşı.

Beddoes Victor Trevor'ın arkadaşı, mahkûm ve asi.

Hudson *Gloria Scott*'ta görev yapan denizci.

Jack Prendergast *Gloria Scott*'taki isyanın lideri.

Birçok Holmes öyküsünün aksine, "Gloria Scott" iki arkadaş 221B Baker Sokağında bir kış gecesinde şöminenin karşısında otururken Holmes'un kendisi tarafından anlatılır. Holmes 1881'de Watson'la tanışmadan önce birçok vakayla ilgilenmiştir, ama Watson bu soruşturmaların içinden yalnızca iki tanesini günlüklerine kaydetmiştir: *"Gloria Scott"* ve "Musgrave Töreni" (s. 120-25). Holmes bu vakanın ilgilendiği ilk vaka olduğunu söyler. Öykü, Conan Doyle'un favori temalarından ikisini içerir: gemi yolculuğu ve uzak diyarlardaki karanlık geçmişin iyi, saygıdeğer bir yurttaşın peşini bırakmaması.

> Victor, üniversitede geçirdiğim iki yıl boyunca edindiğim tek arkadaştı. Hiçbir zaman arkadaş canlısı bir çocuk olmamıştım Watson.
> **Sherlock Holmes**

Gizli Bir Geçmiş

Holmes, öğrencilik günlerinde uzun yaz tatillerini üniversitedeki (muhtemelen Oxford veya Cambridge, ama bu tartışma konusudur) tek arkadaşı Victor Trevor'un Norfolk Broads'taki büyük evinde geçirdiğini hatırlar. Bir gece bir kadeh Porto şarabı eşliğinde sohbet ederlerken genç Victor'ın babası Victor Trevor, Holmes'tan oğlunun övgüyle söz ettiği çıkarım yeteneklerini sergilemesini istemiştir: "Hadi o zaman Bay Holmes. Gözlemleyerek çıkarımlar yapmak için benden daha iyi bir özne bulamazsınız."

Holmes, hoşgörülülüğüyle tanınan bir sulh hâkimi olan Victor Trevor'ın son on iki aydır bir saldırıya uğrayacağı korkusuyla yaşadığını öne sürmüştür. Victor Trevor'ın donup kalmasına yol açan bu tahmin, Trevor'ın bastonuna ilişkin keskin bir gözleme dayanır. Holmes, "Üzerindeki yazıdan onu en fazla bir yıl önce almış olduğunuzu gözlemledim. Ancak sapını oymak için hayli uğraşmış, içine de eritilmiş kurşun dökerek bastonu kullanışlı bir silaha dönüştürmüşsünüz" diye açıklar. Holmes ayrıca Trevor'ın kulaklarının düzleşmiş ve kalınlaşmış olduğundan yola çıkarak bir zaman boksör ol-

duğu sonucuna ulaşır (bu ortak bir meraktır). Nasırlı ellerinin de Trevor'ın madencilikle uğraştığına işaret ettiğini söyler. Trevor, tüm servetini altın madenlerinden kazandığını açıklar.

Trevor'ın kolunda yarı silinmiş bir dövme olduğunu daha önce fark eden Holmes bu gözlemini de ekler: "Ayrıca adının baş harfleri J. A. olan biriyle çok yakın bir münasebetiniz olmuş, daha sonraysa bu kişiyi hayatınızdan tamamen silmek istemişsiniz." Trevor bunun üzerine hem Holmes'u hem de oğlunu şaşırtacak biçimde yavaşça ağaya kalkmış ve gözlerini vahşi bir ifadeyle Holmes'a dikip daha sonra da bayılmıştır. Kendine geldikten sonra, Trevor onun gayri resmi, ama basiretli dedektiflik işine duyduğu hayranlığı açıklamıştır: "Sizin mesleğiniz budur efendim, bu konuda görüp geçirmiş bu adamın sözüne güvenebilirsiniz." Holmes, Watson'a dedektifliği bir mesleğe dönüştürebileceğini ona ilk defa hissettiren an olduğunu açıklar.

Gloria Scott türünden yelkenli gemiler hız için üretilmiştir ve hafif yükler taşıyabilir. Bu gemi türünün günümüze ulaşan tek bozulmamış örneği, Londra'da Greenwich'te bulunan *Cutty Sark*'tır (aşağıda).

> Gördüğüm kadarıyla kendini gerçeğe ya da hayale adamış tüm dedektifler sizin yanınızda hiç kalır.
> **Victor Trevor**

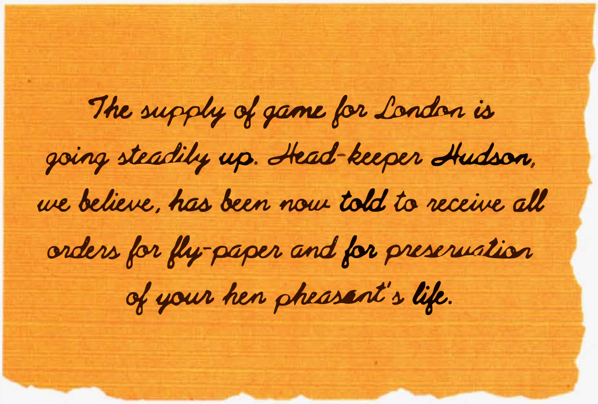
Trevor daha sonra hiç de ikna edici olmayan bir biçimde "J. A."nın eski bir sevgili olduğunu ileri sürmüştür. Ama o günden sonra Trevor öylesine huzursuz olmuştur ki Holmes ziyaretini kısa kesmeye karar vermiştir. Evden ayrılmadan önceki gün davetsiz bir misafir çıkagelmiştir: Hodson adındaki ihtiyar denizci. Trevor'ın bu uğursuz görünümlü adamı tanıdığı bellidir. Büyük bir brendi kadehini yuvarlamıştır. "Ah, sizinle görüşmeyeli otuz yıldan fazla oluyor," demiştir Hudson. "Artık sizin kendinize ait bir yuvanız var, bense hâlâ koşum fıçısından tuzlu et didikliyorum." Ortak arkadaşları Beddoes'tan söz edince, Trevor açıkça bir şok geçirmiş ve zil zurna sarhoş olmuştur.

Ölümcül Bir Mesaj

Yedi hafta sonra, Holmes Londra'dayken genç Trevor'dan bir telgraf almıştır. Babasının ciddi bir felç geçirdiğini haber veren genç Trevor, onu Norfolk'a dönmeye çağırmıştır. Ama Holmes Trevor'ın evine ulaştığında ihtiyar adam ölmüştür. Holmes'un son ziyaretinden beri genç Trevor'a çok tuhaf davranmış ve haftalar boyunca evde terör estirmiştir. Hudson

Beddoes şifreli bir mesaj yazarak genç Trevor'ı uyarır. Şifreli mesaj yanda görüldüğü gibidir, ama Holmes şifreli mesajda ilk kelimeden başlayıp her defasında iki kelime atlayarak okuyunca gerçek anlamının ortaya çıktığı sonucuna ulaşır. Gizli iletişimler için şifreli mesajlar kullanmak Viktorya dönemi Britanya'sında yaygındır.

ve genç Trevor arasında bir tartışma yaşanınca mesele iyice sarpa sarmıştır. Genç Victor özür dilemeyi reddetmiş ve Hudson bunun üzerine Beddoes'un Hampshire'daki malikânesine gitmiştir. Holmes'un eve dönmesinden bir önceki gün Hampshire'dan kısa, şifreli bir mesaj almış ve felç geçirmiştir.

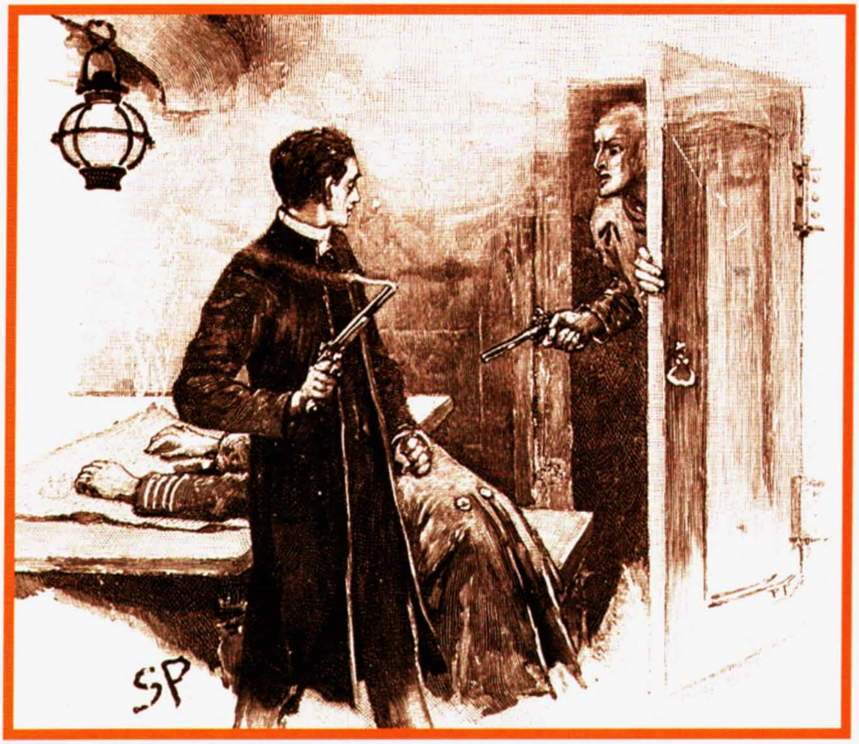
Gelişme çağında olan dedektifin o garip mesajı çözmesi biraz zaman almıştır. Mesajı tersten okumuş, daha sonra sözcüklerin yerini değiştirmiştir ve en sonunda ilk kelimeden başlayıp her defasında iki kelime atlayarak okuyunca "Oyunun sonu geldi. Hudson her şeyi anlattı. Kaç canını kurtar" yazdığını fark etmiştir. Hiç şüphesiz genç Trevor bundan etkilenmiştir. Peki "görevlilerin başı" ve "sülünler" sözcükleri ne anlama gelmektedir ve Hudson'ın bildiği sır nedir? Mesajdaki tuhaf kelime seçimleri, görünüşe göre mesajın gerçekliğini doğrulamak içindir ve keskin bir nişancı olan Beddoes'un bu mesajı yazdığını teyit eder. Ama Hudson'ın oynadığı role bir açıklık getirilemez.

Ölüm Döşeğinde Bir İtiraf

Trevor son nefesini verirken öldüğü takdirde oğluna verilmesini istediği mektubun yerini doktoruna söylemiştir. Trevor mektubunda gerçek adının James Armitage – "J. A."– olduğunu ve gençken Londra'da bir bankada çalışırken borcunu ödemek için para çaldığını, maksadının hiç kimse bu hırsızlığın farkına varmadan parayı yerine koymak olduğunu açıklamıştır. Ama yakalanmış, yargılanmış ve Avustralya'ya giden *Gloria Scott* adlı geminin ana güvertesinde kendini bir suçlu olarak zincirlenmiş halde bulmuştur.

Bu noktadan itibaren olaylar daha da çetrefilli hale gelmiştir. 1885 yılının Ekim ayıdır ve ulaşım gemileri Kırım Savaşı (1853-1856) nedeniyle askeri amaçlarla görevlendirilmiştir. Armitage'ın bulunduğu gemi aslında çay ticaretinde kullanılan hafif bir gemidir ve neredeyse yüz kadar mürettebat, mahkûm ve askerle doludur.

Açık denizdeyken Armitage'ın mahkûm arkadaşı Jack Prendergast ayrıntılı bir kaçış planı yapmıştır. İyi hazırlanmış ve finanse edilmiş bir plandır. Prendergast'ın ortağı geminin papazı olarak içeri sızıp mürettebata el altından rüşvet vermiş ve 38 mahkûmun hücresine silah taşıtmıştır. 18 askeri ve geri kalan birkaç kişiyi alt etmeleri o kadar kolay görünür

***Strand Magazine*'de Paget tarafından resmedilen** gemi kaptanının öldürülmesi, Armitage ve Evans'ın gemiden kaçmasına neden olan şiddetli ve kanlı isyanın bir parçasıdır.

> İşte bu vakanın olguları böyle doktor, koleksiyonunuza bir katkı sağlayacaksa kullanmanızı dilerim.
> **Sherlock Holmes**

ki Armitage de onlara katılmaya karar vermiştir.

Şiddetli Bir İsyan

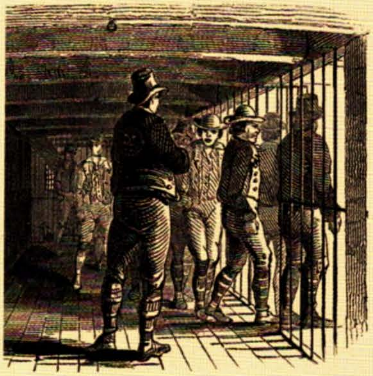
Gerçekleşen isyanın şiddeti eksiksiz, kan dondurucu detaylarıyla anlatılır. 1880'de *Hope* adlı balina avı gemisiyle Kuzey Kutbunda ve 1881'de *Mayumba* adlı buharlı vapurla Batı Afrika açıklarında olmak üzere iki kez gemi doktorluğu yapan Conan Doyle, Prendergast'ın elleri ve ağzı bağlı gemi doktorunun boğazını acımasızca kesmesini anlatır. Fakat ilginç bir biçimde geminin kaptanının öldürülmesi noktasında orijinal İngiltere baskısıyla Amerika baskısı arasında önemli bir fark vardır. İngiltere baskısında "kaptanın kafası masadaki Atlantik haritasının üstüne düşer" ama Amerika baskısında "beyni Atlantik haritasının üzerine dağılır". Bunlardan hangisinin Conan Doyle'un orijinal ifadesi olduğu konusunda halen anlaşmazlıklar vardır.

Bu kadar acımasızca kan dökülmesinden rahatsızlık duyan birkaç kişi, bu isyanın daha fazla bir parçası olmak istememiştir. Armitage ve Evans adındaki arkadaşı da bu kişiler arasındadır. Bir filikaya binip kaçmışlardır, ama onlar uzaklaşırken Gloria Scott'ta bir patlama yaşanmış ve hayatta kalanları aramak için geriye dönmüşlerdir. Geminin enkazında bir tek kişiye rastlamışlardır: Hudson. Onun anlattığına göre, mahkûmlardan birinin kör kurşunu gemideki barut fıçılarını patlatmıştır.

Avustralya'ya giden bir gemi Yeşil Burun açıklarında onları almıştır. Geminin kaptanını batan bir yolcu gemisinin kazazedeleri olduklarına inandırmayı başarmışlardır. Avustralya'ya vardıktan sonra Armitage ve Evans yeni kimlikler almış ve adlarını Trevor ve Beddoes olarak değiştirmiştir. Her ikisi de zengin olmuştur. Geçmişlerini güvenli bir biçimde gizleyerek İngiltere'ye döndükten sonra, isyanda oynadıkları rolü bilen Hudson'ın çıkagelişi her şeyi üst etmiştir. Holmes bu anısını tamamlarken genç Victor'ın babasının itibarsız geçmişinden dolayı büyük bir üzüntü duyarak Hindistan'da çay yetiştirmeye başladığını anlatır. Ayrıca Beddoes'ın mesajındaki Hudson'ın "her şeyi anlattığı" uyarısının yanlış olduğu ortaya çıkmıştır. Hem Beddoes hem de Hudson ortadan kaybolmuştur, ama polis Hudson'ın Beddoes'ı öldürdüğünü düşünürken, Holmes tam tersinin yaşandığından ve Beddoes'ın ülkeden kaçtığından şüphelenmiştir.

Muhtemel Bir İlham

Bu tahminin dışında Holmes bu vakada şifreli bir mesajı çözmek ve bir itiraf mektubunu okumaktan başka çok az şey yapar. Aslında bütün vaka bir korsan hikâyesinin çerçevesidir. (Conan Doyle bu janrın tutkunudur ve 1922'de Tales o of Pirates and Blue Water adında bir seçki yazmıştır.) "Gloria Scott" gerçek hayatta 1829'da Cyprus adlı mahkûm gemisindeki isyan vakasından ilham almış olabilir. Bu isyanda da bazı mahkûmlar isyana katılmayı reddetmiştir. İki mahkûm kaçmıştır ve onları Hudson adında bir kaptan kurtarmıştır.

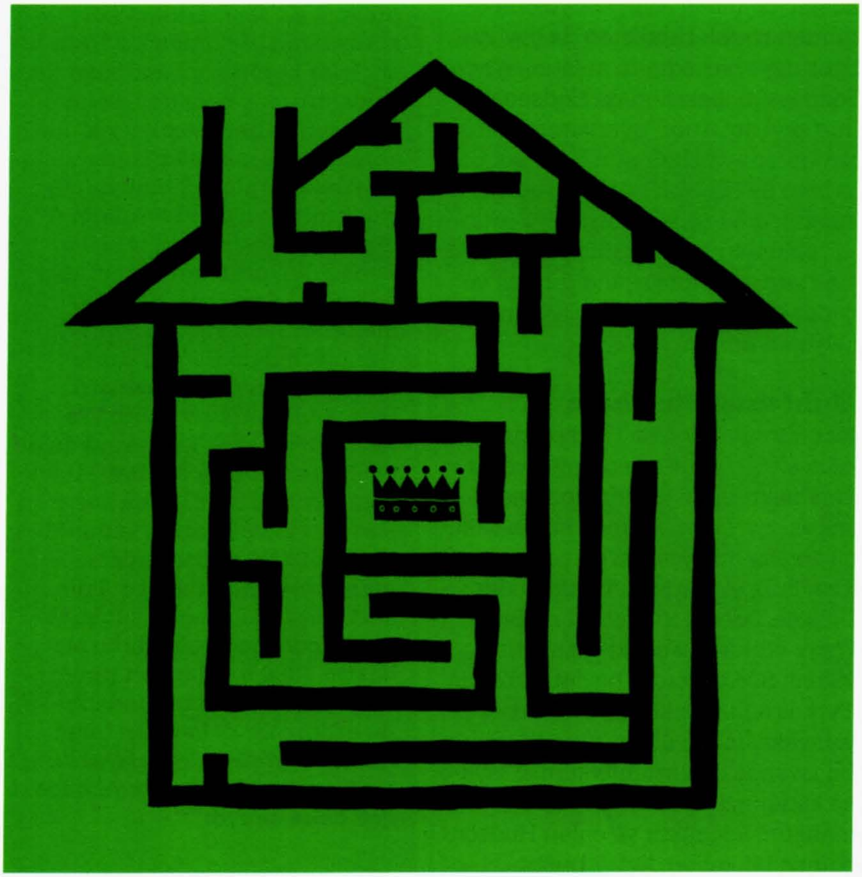

Sürgün Cezası

İngiliz mahkûmların İmparatorluğun uzak bölgelerine sürgün edilmesi, 19. yüzyıl adaletinin esasıdır ve Elizabeth döneminden beri uygulanmıştır. Mahkûmlar genellikle ağır işler yapmaya zorlanmıştır. Bu uygulama bir taşla iki kuş vurmak olarak görülmüştür. Hem suçlular İngiliz toplumundan uzaklaştırılmış hem de kolonilere işgücü tedarik edilmiştir. İlk zamanlarda mahkûmlar Amerika'daki Virginia Şirketi adına çalıştırılmaya gönderilirken, Amerika'nın bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Avustralya ön plana çıkmıştır ve ilk 700 mahkûm 1788 yılında Sydney yakınlarındaki Botany Körfezinde karaya ayak basmıştır. Bu uygulama New South Wales'te 1851'de ve Tazmanya'da 1853'te son bulsa da, Batı Avustralya'da 1868 yılına kadar sürmüştür ve o tarihe kadar ülkeye 160.000'in üzerinde mahkûm gönderilmiştir. Trevor'ın öyküsü işlediği suçun tarihine göre çok daha farklı olacaktır. 1880'li yıllara ait itiraf niteliğindeki mektubunda ifade ettiği gibi, "Hadiseyi biraz daha hoşgörüyle karşılayabilirlerdi, ama yasalar otuz yıl önce çok daha katıydı."

DİĞERLERİNİN BAŞARISIZ OLDUĞU NOKTALARDA BENİM BİR ÇÖZÜM SUNABİLECEĞİME TÜM KALBİMLE İNANIYORDUM

MUSGRAVE TÖRENİ (1893)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Mayıs 1893**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Anıları*, 1894**

KARAKTERLER
Reginald Musgrave Holmes'un eski tanıdığı ve Hurlstone malikânesinin sahibi.

Richard Brunton Hurlstone malikânesinin eski kahyası; dul ve çapkın.

Rachel Howells Hurlstone malikânesinin ikinci hizmetçisi ve Brunton'ın eski nişanlısı.

"Musgrave Töreni"nin Conan Doyle'un favori öykülerinden biri olması şaşırtıcı değildir. Entrikalarla dolu olan öyküde gömülü bir hazine, kafa karıştırıcı bir şifreli mesaj ve hatta etkileyici bir tarihsel drama öğesi ekleyen İngiliz İç Savaşı'na göndermeler vardır.

Öykü Watson'ın alışılmış biçimde okuyucuya seslenmesiyle başlasa da aslında eylemin büyük bir kısmını anlatan Holmes'tur, çünkü doktorun 221B Baker Sokağına taşınmasından çok önce gerçekleşmiştir. Holmes kanonunda "Gloria Scott" (s. 116-19) macerasından sonra ikinci en eski vakadır.

Dağınık Bir Ev Arkadaşı

1888 yılının bir kış gecesinde 221B'de, *Kızıl Bir Soruşturma*'nın (s. 36-45) yayımlanmasından kısa bir süre sonra ve *Korku Vadisi*'ndeki (s.

1943 yapımı *Sherlock Holmes Faces Death* filmi, adını ve töreni "Musgrave Ritüeli"nden alır, ama orijinal öyküyle çok az benzerlik taşır.

212-21) olayların gerçekleştiği tarihlere yakın, Watson, Holmes'un dağınıklığından ve ev hayatındaki küçük kusurlarından yakınır: Holmes purolarını kömür kovasının içine, tütününü Fars terliklerinin içine koyar ve yanıtlanmamış mektuplarını şöminenin üstündeki ahşap rafa bir sustalı çakıyla tutturur. Watson'ın atış talimlerinin her zaman açık havada yapılması gerektiği düşüncesine katılmamak zordur. Yine de Holmes'un duvara kurşun delikleriyle "V. R." (Victoria Regina) harflerini yazmaya kalkışması yalnızca onun vatanseverliğinin göstergesi değildir, 1887 yılının Haziran ayı Kraliçe'nin tahta çıkışının ellinci yıldönümüne denk geldiği için Conan Doyle'un ustaca eklediği bir bağlamsal veridir. Holmes'un ev işlerindeki tembelliği, onu Watson'a "Musgrave Töreni" macerasını anlatmaya yöneltir. Watson'ın temizlik yapma önerisini kederli bir halde kabul eden Holmes, eski vakalarının kayıtlarını içeren kutuyla başlar ve "İşte, bu gerçekten biraz daha ender bir vaka" diyerek vakanın kafa karıştırıcı kalıntılarını kutudan çıkarır: buruşturulmuş bir kâğıt parçası, eski tarz pirinç bir anahtar, ucuna bir iplik yumağı asılı tahta bir kanca ve üç tane eski, paslı metal disk.

Tanıdık Bir Müşteri

Öğrenciyken *"Gloria Scott"* vakasında başarılı olduktan sonra Holmes üniversitede bir dedektif olarak ün yapmış, hatta birkaç öğrenci arkadaşı ona dedektiflik işleri önermiştir. Utangaç ve aristokrat biri olan Reginald Musgrave de onlardan biridir. Dört yıl boyunca hiç temas kurmayan Musgrave, Holmes'u British Museum'un yakınlarında (bir zamanlar Conan Doyle'un yaşadığı yere yakın) Montague Sokağındaki evinde ziyaret eder. Musgrave, Holmes'a babasının iki yıl önce öldüğünü ve ailesinin Hurlstone malikânesini artık kendisinin idare ettiğini anlatır. Holmes kendi kariyerinin ne olduğu sorusuna "Zekâmla geçinmeye çalışıyorum" yanıtını vererek kendi başına bir yerlere geldiğini vurgular. Musgrave bunu duyduğuna mutlu olur, çünkü aydınlığa kavuşturulması gereken bir sır vardır ve polis meseleyi aydınlatamamıştır.

Kahya ve Savaş Baltası

Musgrave, gizemin kahya Richard Brunton'ın ortadan kaybolmasıyla alakalı olduğunu açıklar. Richard, aileye yirmi yılı aşkın bir süredir hizmet eden eğitimli bir adam. Kadınlara düşkünlüğüyle tanınır ve kısa bir süre önce hizmetçi Rachel Howells'la nişanını bozup başka bir hizmetçiye ilgi duyduğu için büyük bir curcuna koparmıştır.

Bir önceki Salı gecesinin ilk saatlerinde Musgrave uyuyamamış ve

bilardo odasında bırakmış olduğu kitabını almaya gitmiştir. Kütüphanenin kapısının altından bir ışık geldiğini görünce şaşırmış ve hırsızlardan şüphe ederek duvarda süs olsun diye asılan eski bir savaş baltasını alıp kapı aralığından içeri bakmıştır. Kahyanın "haritaya benzeyen bir kâğıt parçasını incelediğini görünce" hayret etmiştir. Brunton daha sonra çalışma masasına ilerlemiş, çekmecelerden bir kâğıt çıkarmış ve pür dikkat incelemeye başlamıştır. Öfkeye kapılan Musgrave karşısına dikilince, Brunton'ın korkudan beti benzi atmış ve incelediği haritaya benzer kâğıdı yelek cebine koymuştur. Musgrave onu hemen kovmuştur, ama Brunton istifasını sunup bir ay içinde kendi özgür idaresiyle işten ayrılmak için müsaade istemiştir.

Musgrave, Holmes'a çekmeceden alınan belgenin Musgrave Töreni adı verilen tuhaf bir aile "ayini" hakkında olduğunu açıklar. Bu belge bir sır değildir ve yüzyıllar boyunca reşit olan her Musgrave'in okuduğu bir dizi soru ve cevaptan oluşur. Musgrave bunun "hiçbir pratik kullanımı olmadığından" emindir. Holmes farklı fikirdedir, ama müşterisinin söze devam etmesine izin verir.

> O yeri bulursak eski Musgrave'lerin böyle garip bir biçimde gizleme ihtiyacı hissettikleri sırrın ne olduğunu öğrenmeye yaklaşmış olacaktık.
> **Sherlock Holmes**

Ortadan Kaybolmalar

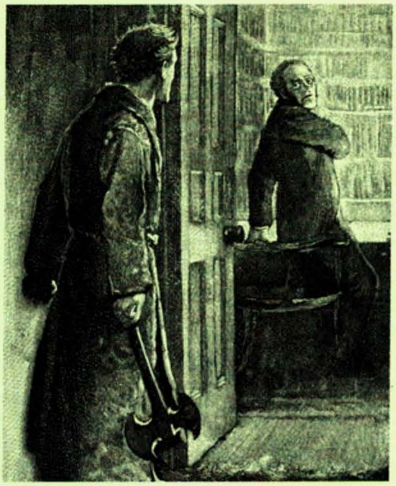
Üç gün sonra Brunton gizemli bir biçimde ortadan kaybolmuştur. Yatağına hiç dokunulmamıştır ve kapılar, pencereler kilitli olduğu için evden nasıl çıktığına hiç kimse akıl sır erdirememiştir. Ayrıca siyah bir takım ve ayakkabıları dışında her şeyini bırakmıştır. Bazı kısımları tarihi 1607'ye kadar gerilere giden bir labirenti andıran Hurlstone'u didik didik aramalarına rağmen, kahyadan hiçbir iz bulamamışlardır.

Bu esnada merak uyandıran başka bir olay daha gerçekleşmiştir. İkinci hizmetçi ve Brunton'ın eski nişanlısı Rachel Howells, Musgrave'e kahyanın kayıp olduğunu söyledikten sonra bir histeri krizi geçirmiş ve yatağa düşmüştür. Üç gün sonra o da ortadan kaybolmuştur. Penceresinin altından başlayan ayak izleri, çimenlik boyunca ilerler ve bir gölün kenarında son bulur. Musgrave ve evdeki çalışanlar, "zavallı kaçık kız" için en kötü ihtimalin gerçekleştiğinden şüphe etmiştir. Fakat gölün dibini araştırdıklarında "eski, paslı ve bozuk renkli bir metal yığını ile birkaç tane soluk çakıl taşı ya da cam parçası bulunan keten bir çanta" dışında hiçbir şey bulamamışlardır.

Holmes'un merakı uyanır ve Tören'le ilgili belgeyi görmek ister. Musgrave bunun konuyla bağlantısını göremese de, usulen belgeyi Montague Sokağına getirip ona gösterir. Belgenin üzerinde hiçbir tarih yazmadığını, ama imlanın 17. yüzyıl ortalarına ait olduğunu, bunun da yaklaşık olarak evin kendisiyle aynı yaşa tekabül ettiğini belirtir. Holmes belgenin "son derece pratik" olduğunu anında fark eder ve kahyanın "çok zeki, hatta Musgrave'in on nesillik efendilerinden daha zeki bir adam" olduğunu söyler.

Meşenin Üstünde, Karaağacın Dibinde

Holmes öğleden sonra Musgrave'le

Richard Brunton

Aslında bir öğretmen olan Richard Brunton, Musgrave'in babası tarafından işe alınmıştır. Bize sunulan açıklama ilk başka gülünç görünür: "Kuş uçmaz kervan geçmez bir bölgede" "muazzam güzellikteki alnıyla" ve müzik ve yabancı diller konusundaki yetenekleriyle yörenin kadınlarının başını döndüren havalı bir entelektüel. Musgrave onu efsanevi Avrupalı çapkın Don Juan'la kıyaslar. Bu efsanevi baştan çıkarıcı figür Byron, Mozart, Puşkin ve başkalarının ünlü eserlerinde kendine yer bulmuştur. "Doyumsuz bir merak duyan" Brunton'ın Holmes'u anımsatması ilgi çekicidir. Ama dedektifin aksine Brunton kendini kontrol edemez; bu klasik dramada hübris veya kibir olarak adlandırılan ölümcül bir kusurdur.

Conan Doyle, karakterleştirmesinin zayıf olduğu yönünde eleştiriler alsa da Brunton dedektif onunla sadece güçbela fark edilebilecek bir ceset olarak karşılaşmış olsa bile çok canlı bir biçimde tasvir edilir. Öyle ki okuyucu onun anlatının üçüncü katmanında tasvir edildiğini unutabilir: Musgrave'in, Holmes'un ve Watson'ın anlatı katmanları.

Holmes, Musgrave Töreni'ni inceledikten sonra Brunton'ın keşfetmiş olduğu şeyin ne olduğunu anlar: Tören yüzyıllar önce Musgrave'lere emanet edilen kayıp bir hazinenin yerini anlatır. Yılın belli bir zamanında ağaçların Hurlstone'da Musgrave'lerin malikânesinin arazisinde bıraktığı gölgeler takip edilerek hazinenin yeri bulunabilir.

Kimindi?
Gidenin.
Kimin olacak?
Gelenin.
Hangi aydı?
Yılın altıncısı.
Güneş neredeydi?
Meşenin üstünde.
Gölge neredeydi?
Karaağacın dibinde.
Nasıl adımlanmıştı?
Kuzeye onar, doğuya beşer, güneye ikişer, batıya birer adım ve aşağı.
Onun için neleri feda edeceğiz?
Sahip olduğumuz her şeyi.
Onu neden vereceğiz?
İtimat nâmına.

İlk sorular hazinenin sahibine **(I. Charles)** ve kimin için bırakıldığına **(oğlu)** işaret eder.

Güneşin hazineyi araya kişiye rehberlik etmek için **doğru konumda** olacağı **Haziran** ayını işaret eder.

İki ağaç, Holmes'a **hazinenin yerini** bulmak için **başlangıç noktasını** hesaplama imkânı verir.

Atılacak **adım** sayısını, **yönü** ve ilginç bir biçimde son konumda **"aşağıyı"** arama ihtiyacını gösterir.

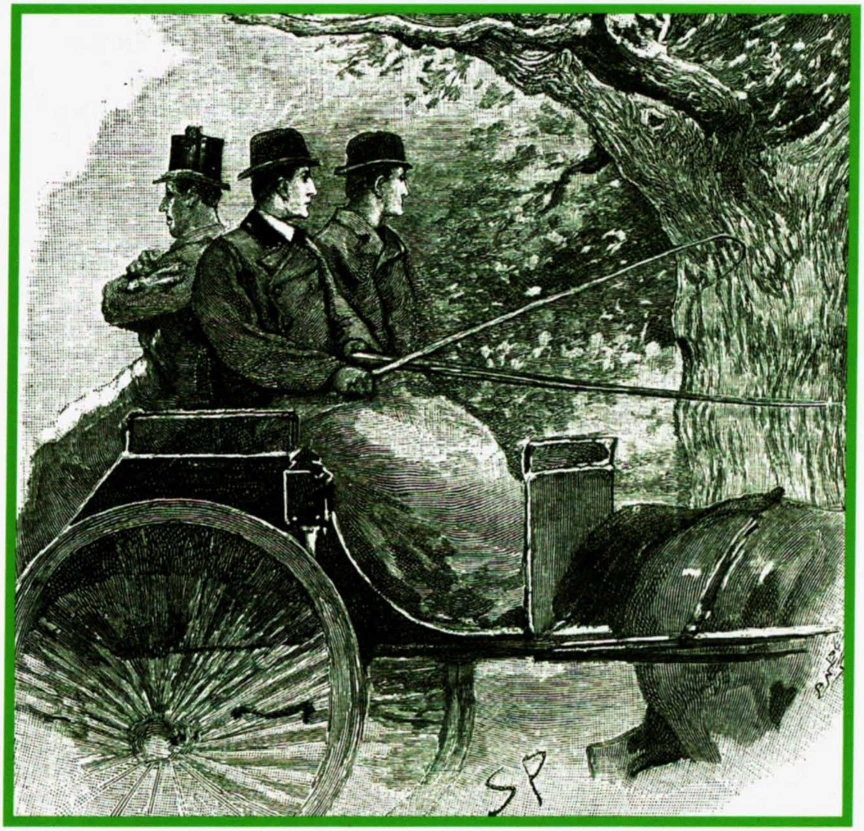
Musgrave'ler ve **Kraliyet Ailesi** arasında tacı korumak için yapılan anlaşmaya işaret eder.

birlikte Hurlstone'u dolaşır. Yolculuğunu anlatırken Watson'a "Vakada üç değil, tek bir esrarın söz konusu olduğuna ve Musgrave Töreni'nin anlamını çözmeyi başarırsam Kahya Brunton'la hizmetçi Howells'ın kayboluşlarının ardındaki sır perdesini açacak ipucunu da elde edeceğime çoktan ikna olduğunu" belirtir. Holmes'a göre Tören aslında bir şifredir ve belli bir noktanın konumuna ilişkin ölçüleri verir. Holmes bunu bulabilirse, bütün vakayı aydınlatabilecek sırrı da neredeyse kesin olarak çözecektir.

Dedektif alışılmış mantığını uygulayarak belgeyi inceler. Meşe ağacını bulmak kolaydır: Evin tam karşısındadır ve ilk törenlerin yapıldığı zaman da orada olacak kadar yaşlıdır. Musgrave'e bir karaağacın olup olmadığını sorar ve on yıl önce üstüne yıldırım düşünce çok yaşlı bir karaağacı kesmek zorunda kaldıklarını öğrenir. Topraktaki iz, ağacın bir zamanlar bulunduğu yeri belli eder (meşeyle evin tam arasında). Holmes ağacın ne kadar uzun olduğunu sorunca, Musgrave trigonometri derslerinden ağacın tam yirmi metre olduğunu hatırlar. Holmes aynı soruyu kahyanın da sorup sormadığını merak edince, Musgrave şaşkınlık içinde birkaç ay önce kahyanın da aynı soruyu yönelttiğini hatırlar.

Adımlamak

Holmes, Tören'in sözlerinden güneşin meşe ağacından yükseldiği anda karaağacın gölgesinin ulaşacağı en uç noktanın törenin başlangıç noktası olduğu sonucuna ulaşır. Bir zamanlar karaağacın olduğu yere bir olta yerleştirir ve onun gölgesinden yola çıkarak yirmi metrelik bir ağacın gölgesinin nereye düşeceğini hesaplar. Bu mesafeyi ölçünce neredeyse evin duvarına varır ve toprakta koni şeklinde bir çukur keşfeder. Bu, Brunton'ın da aynı yolu izlediğini gösterir. Holmes bu başlangıç noktasından itibaren Tören'deki sözlere uygun olarak kuzey, doğu, güney ve batı yönünde adımlar atar. Kendini evin eski kapısının eşiğinde bulur ve batıya iki adım daha ilerleyince "batmakta olan güneşin tüm ihtişamıyla aydınlattığı" koridorun taşlarına ulaşır. Holmes, doğru konumu bulduğunu düşünür.

Sidney Paget'in bu çizimi, ilk olarak *Strand Magazine*'de yayımlanmıştır. Sağdaki Holmes, Musgrave Töreni'nde bahsi geçen ilk adım olan yaşlı meşe ağacını incelerken görülür.

Döşeme Taşlarının Altı

Fakat Tören'de işaret edildiği gibi koridorun altında bir gizleme yerinin ipuçlarını bulmak umuduyla taşları inceleyince, aşınmış gri taşlara yıllardır dokunulmadığını ve Brunton'ın bu taşları kaldırmış olamayacağını fark ederek hayal kırıklığına uğrar. Ama Musgrave aşağıda bir mahzen olduğunu söyleyip Holmes'u oraya götürür. Artık doğru noktayı buldukları kesindir ve yakın tarihte orayı ziyaret eden başkaları da olmuştur.

Karanlık mahzende Brunton'ın "ekose desenli çoban atkısının" yerdeki ağır bir taşın ortasındaki paslı demir çembere bağlı olduğunu görürler. Brunton'ı her yerde "didik didik" ararken bu odaya hiç bakılmamış olması okuyucuya tuhaf gelebilir, ama artan heyecan bu tür ayrıntıları düşünmeye hiç fırsat vermez. Holmes nasıl bir manzarayla karşılaşabileceklerini tahmin ederek Musgrave'den polisi çağırmasını ister. Daha sonra bir polis memuruyla birlikte döşeme taşını kaldırır ve altındaki deliğe bakar. "İki metre derinliğinde, bir metre genişliğinde küçük bir bölme" olduğunu görür: Bir tarafında kilidinde eski bir anahtar takılı olan "pirinç kaplama tahta bir sandık" vardır. Diğer tarafında ise siyah takım elbiseli bir adamın tüyler ürpertici cesedi durmaktadır: aşırı meraklı kahya.

Tören'in Aslı

Tören'in sözleri aldatıcı olsa da, Holmes uzmanları aslında L şeklinde bir ev, meşe ağacı ve karaağacın hiçbir şekilde burada anlatılan konumda olamayacağında hemfikirdir. Ayrıca yayımlandığı tarihten itibaren öykü daha birçok tartışmaya konu olmuştur. Örneğin öykünün orijinal versiyonunda Haziran ayı vurgusu yoktur. Conan Doyle muhtemelen bunun gölgelerin uzunluğu üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu fark ederek daha sonradan eklemiştir. Bu eklemeye rağmen, Tören'de günün saati belirtilmez. Karaağacın gölgesi sabah ve akşam saatlerinde tam tersi istikamete düşecektir. Törenlerin başlamasından itibaren üç yüzyıl boyunca yeni ağaçların büyümesi olasılığı da öyküde göz ardı edilir. Koridora doğru atılan son iki adım batıya doğru atılır, ama "batmakta olan güneşin orayı tüm ihtişamıyla aydınlattığı" söylenir. Yine de bu tür tutarsızlıklar, öykünün heyecan verici doruk noktasında hiçbir etkiye sahip değildir.

Gizemli Suç Ortağı

Brunton'ın cesedinin bulunması kifayetsizdir: Bu yalnızca gizemin zaten çözülmüş olan kısmıdır. Holmes gizemin tamamını meşhur tekniğini kullanarak çözer: "Kendimi bahsi geçen şahsın yerine koyuyorum." Bu yerinde bir vurgudur, çünkü

> Kimse o çarpık çurpuk, mosmor çehreyi tanıyamazdı.
> **Sherlock Holmes**

> İşte ertesi sabah bu yüzden beti benzi solmuştu, bu yüzden sinirleri bozulmuş, isterik kahkahalar atmıştı.
> **Sherlock Holmes**

gerçekten de Brunton'ın adımlarının izini sürmüştür ve kanondaki diğer öykülerden çok daha etkili bir biçimde suçlunun her hamlesini takip etmiştir.

Holmes bu noktada Watson'a "Brunton hakikaten zeki olduğu için, gökbilimcilerin deyimiyle şahsi önyargıların sebep olacağı hataları göz önünde bulundurmak zorunda kalmadığımdan işim kolaylaşıyordu" diyerek böbürlenir. Gökbilimciler, bilimsel ölçümlerin şahsi önyargılardan etkilenebileceğini fark ettikleri zaman bu deyimi geliştirmiştir. Holmes böylelikle bu deyimi 20. yüzyılda bireysel sübjektifliğin psikolojik yargılar üzerindeki etkisini vurgulayan Wilhelm Wundt ve Carl Jung gibi psikologlardan daha önce kullanmış olur.

Holmes, Brunton'ın taşı kaldırmak için bir suç ortağına ihtiyaç duyacağını düşünür ve eski nişanlısı Rachel Howells'tan yardım almaya çalıştığını tahmin eder. Fakat Brunton eski aşkının kinci bir şekilde davranabileceğini hesaba katmamıştır. Rachel taşı havada tutan takozu çekip onu havasız odada ölüme terk etmiştir.

Bir Kraliyet Keşfi

Brunton'ın peşine düştüğü "hazinenin" gölde bulduğu kalıntılar olduğu açıktır. Rachel, kaçmadan önce onları göle fırlatmıştır. Daha önce onun histeri krizi geçirdiğini anlatan Conan Doyle burada da başka bir stereotipi kullanır: Rachel'in intikam arzusunu "Galli kadın ruhuna" bağlar.

Brunton'ın cesedinin yanındaki kirli paralar, I. Charles'ın dönemine aittir. Dolayısıyla Musgrave'in Tören'in başlangıç tarihine ilişkin tahmini doğru çıkmıştır. Musgrave, atalarından Ralph Musgrave'in önde gelen bir kraliyet yanlısı olduğunu ve gezileri sırasında II. Charles'ın sağ kolu olduğunu söyler. Holmes, eski taşlardan birinde göz kamaştırıcı bir parıltıyı yakalar ve "paralanmış, şekilsiz tacın bir zamanlar Stuart Hanedanları'nın başlarını süslediğini" anlar. Kraliyet tacı, İç Savaş'ın ardından monarşinin tekrar kurulacağı beklentisiyle Hurlstone'da muhafaza edilmiştir.

Gerçekte Stuart tacı eritilmiştir, ama Conan Doyle cazip –ve hatta tarihsel olarak akla yatkın– olasılığı kullanır. Yine de Musgrave soyunun Ritüel'in kendisini başarıyla yaşatırken Tören'in anlamını "talihsiz bir unutkanlıkla" kuşaktan kuşağa aktarmayı başaramaması, yani II. Charles'ın tacının iadesini hiç istememesi, biraz üstünkörüdür.

Holmes'un Rachel'den hiç haber alınamadığı yönündeki yorumu net olmayan bir sondur ve hem dedektifin kendisi, hem de Conan Doyle için olağandışıdır; sonuçta en kötü suçu işlediği muhakkaktır. Bununla birlikte bir suçun daha cezasız kalması da dikkate değerdir: Holmes hiçbir zaman odasını derleyip toparlama fırsatını bulamamıştır.

İç Savaş

İngiliz İç Savaşı (1642-1651) Kral I. Charles ve parlamento arasındaki uzlaşmaz görüş ayrılıklarının bir sonucu olarak başlamıştır. İngiliz tarihindeki en dramatik olaylardan biri olan İç Savaş ülkeyi Kral yanlıları ve Oliver Cromwell'in öncülüğündeki Parlamento yanlıları olarak ikiye bölmüştür. Savaşın sonunda Kral I. Charles 1649'da infaz edilmiş, oğlu (II. Charles) sürgüne gönderilmiş ve monarşinin yerine cumhuriyet kurulmuştur. Musgrave'in değindiği II. Charles'ın "gezileri" İngiltere'den kaçtığı zamana işaret eder.

Cromwell'in hükümeti on yıl içinde dağılmış ve 1658'de Cromwell'in ölümü ülkeyi kargaşaya sürüklemiştir. Aslında Cromwell'in iyi bir dostu olan kraliyet yanlısı General George Monck, II. Charles'ın sürgünden dönmesini organize etmiştir. 1 Mayıs 1660'ta II. Charles tahta çıkmış ve İngiltere'nin kısa ömürlü cumhuriyet dönemi son bulmuştur.

NETİCEDE TUZAĞIN USTACA KURULMUŞ OLDUĞUNU GÖRÜYORUZ

REIGATE SOYLULARI (1893)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Haziran 1893**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Anıları*, 1894**

KARAKTERLER
Albay Hayter Watson'ın eski arkadaşı.

Müfettiş Forrester Yerel polis müfettişi.

İhtiyar Cunningham Baş toprak sahiplerinden ve sulh hâkimi.

Alec Cunningham Bay Cunningham'ın oğlu.

Bay Acton Cunningham'larla arazi anlaşmazlığı yaşayan komşu.

William Kirwan Kurban.

Conan Doyle'un arazi sahibi baba ve oğul hakkındaki öyküsü, *Strand Magazine*'de 1893 yılının Haziran ayında yalnızca babaya işaret edecek şekilde "Reigate Soylusu" adıyla yayımlanmıştır. *Sherlock Holmes'un Anıları* seçkisine dahil edildiğindeyse adı "Reigate Soyluları" olarak değiştirilmiştir. ABD'de *Harper's Weekly* dergisinde (İngiltere'deki *Strand* baskısıyla aynı tarihte) yayımlanırken "Reigate Bulmacası" adının kullanılması meseleyi daha da karmaşıklaştırır. İlginç olan bir nokta ise *Strand* dergisindeki çizimleri yapan Sidney Paget'in 1893 yılının Mart ayındaki kitabında "Reigate Bulmacası" adını kullanmasıdır. Dolayısıyla Conan

Dünyanın küremsi olduğunu kanıtlamak için 1736'da Lapland'da deneyler gerçekleştiren Pierre-Louis Moreau de Maupertuis, Conan Doyle'un kötü karakterinin modelidir.

Doyle'un orijinal başlığı "Reigate Bulmacası" olabilir.

Conan Doyle'un tercih etmiş olduğu başlık hangisi olursa olsun, öykünün fikri 1890 yılının Ocak ayında *Edinburgh Medical Journal*'da yayımlanan ve yazarı Alexander Cargill tarafından Doyle'a gönderilen "Sağlık ve El Yazısı" başlıklı bir makaleden gelmiştir. Doyle, Cargill'e 1893'te şunları yazar: "Holmes'a parçalanmış bir belgenin parçalarını verip onu nasıl birleştireceğini ve yazarlarını nasıl belirleyeceğini göreceğim. Size teşekkür ederim, bundan faydalanabilirim."

1927'de Conan Doyle en çok sevdiği 12 Holmes öyküsünü sıralarken listedeki son sıra için bu öykü, "Bruce-Partington Planları," "Çarpık Dudaklı Adam," "Biçimsiz Adam," *"Gloria Scott,"* "Yunan Tercüman" ve "Yerleşik Hasta" arasında bir seçim yapmak zorunda kalmıştır (s. 18'e bakınız). "Kura çekme yoluna gidebilirdim... çünkü hepsini elimden geldiğince iyi yazdım" der, ama sonunda Holmes'un ustalığını en iyi şekilde sergilediği öykü olduğu için "Reigate Soyluları" öyküsünü seçer.

Bitkin Kahraman

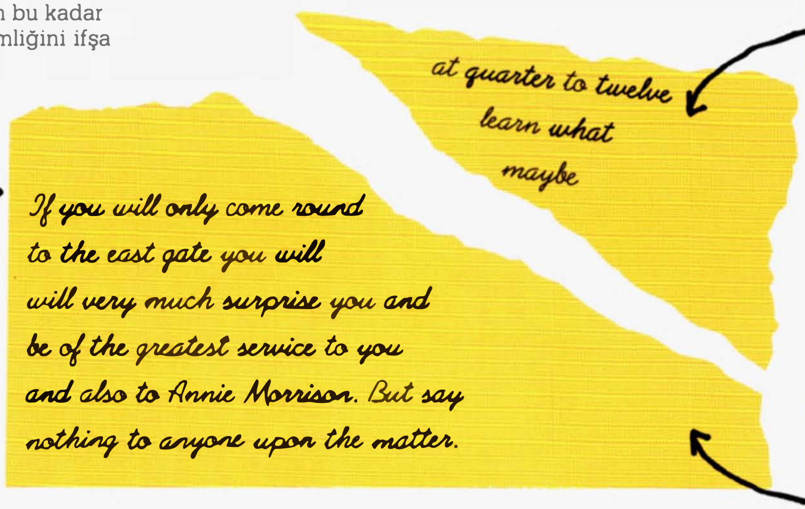
Öykünün kurgusu, olağandışı bir biçimde dramatiktir ve yaşanacak mahalli suçun zeminini hazırlar. Holmes kısa bir süre önce önemli bir uluslararası komployu açığa çıkarmıştır. Bu büyük çaplı komployu, "Avrupa'nın en büyük dolandırıcısı" olan Baron Maupertuis tertiplemiştir. Conan Doyle ona ünlü Fransız bilim adamı ve maceracı Pierre-Louis Moreau de Maupertuis'in (1698-1759) soyadını vererek kendi adına enfes bir ironi yapmıştır. 18. yüzyıl Fransa'sında Newtoncu bilimin başlıca savunucusu olan bilim adamı, Newton'un dünyanın şekli hakkındaki görüşlerini kanıtlamak için Kuzey Kutbuna olağandışı bir keşif yolculuğu yapmış ve

Grafoloji

Geç Viktorya döneminde kişiliğin "bilimsel" incelemesine büyük ilgi gösterilmiştir. Birçokları, kafa şekli gibi fiziksel özelliklerin kişiliği ortaya koyduğuna inanmıştır (frenoloji adıyla bilinen bu fikir daha sonra gözden düşmüştür). Bazıları da el yazısı analizlerine inanmıştır. El yazısındaki ufak farklılıkların hayat öykülerini ortaya koyabileceğini savunan uzmanlar çıkmıştır. Bu teori Fransız rahip Jean-Hippolyte Michon'a (1806-1881) aittir ve Michon'un takipçileri 1830'dan itibaren grafoloji olarak bilinen "bilimi" yerleştirmiştir. Conan Doyle'un "Reigate Soyluları" öyküsünü yazdığı yıl, Fransız psikolog Alfred Binet (1857-1911, resimde görülen) konu hakkında önemli bir makale yayımlayarak bunu "geleceğin bilimi" olarak nitelendirmiştir. Sadece bir yıl sonra Fransa'daki el yazısı "uzmanlarının" vatana ihanetle suçlanan Yahudi topçu subayının yok yere mahkûm edilmesinde rol oynadıkları ortaya çıkınca grafoloji önemli bir darbe yemiştir. Grafoloji hiçbir zaman rüştünü ispat edememiştir ve günümüzde frenoloji gibi o da sözde bilim olarak görülür.

Kirwan'ı ölüme götüren aldatıcı mektup, Holmes'a birçok ipucu sunar. Bu mektubu yazan kişi suça iştirak etmiştir ve suçun gerçekleştiği zaman bellidir. Holmes, "Bir insan neden o kâğıdı ele geçirmek için bu kadar telaşlı olsun? Çünkü kimliğini ifşa ediyordu" der.

Mektubun **köşesi** "ölen adamın **işaret ve başparmakları arasında** bulunmuştur".

Farklı el yazıları, mektubu "**iki kişinin sırayla yazdığını"** gösterir.

Holmes, mektubun diğer parçasını Cunninghams'ların evinde bulur.

bu yolculukta bir çadırda barınarak kış koşullarını atlatabilmiştir.

Watson, bilim adamıyla aynı soyadı paylaşan Baron Maupertuis'un tam olarak ne yaptığını açıklamaz. "Bu vakanın anılar dizisine dahil edilmesi mümkün değil" demekle yetinir. Fakat Holmes'un onun komplosunu ortaya çıkarmaktaki başarısı öylesine büyüktür ki tüm Avrupa dedektifin adıyla "çalkalanır" ve Holmes'un Lyons'taki otel odası "dize kadar tebrik telgraflarına boğulmuştur".

Fakat Holmes bu mücadelede öylesine yorgun düşmüştür ki Watson dostunun yanına gitmek ve 221B Baker Sokağına dönerken ona eşlik etmek zorunda kalmıştır. Her zaman olduğu gibi dostuna ilgi gösteren Watson, "Afganistan'da tedavi etmiş olduğu eski dostu Albay Hayter'ın Surrey'de Reigate yakınlarındaki evinde" kalarak "kırlarda bir bahar haftası geçirmeyi oldukça çekici" bulur. Doyle, Albay Hayter'ın evine varana kadar uluslararası bir suçla mücadele ederken bitkin düşmüş bir kahraman olarak Holmes'u ve güvenilir Watson'ı eksiksiz bir biçimde resmeder. Lyons'tan Reigate'ye hava değişimi, Holmes'a büyük dedektif kimliğinden hiçbir şey kaybetmeksizin büyük çaplı bir suç yerine mahalli bir cinayeti çözme fırsatı da sunar.

> "Genelde deliliğinin içinde bir düzen olduğu ortaya çıkıyor.
> **Dr. Watson**"

Ve Vaka Başlar

Reigate'deki geçici ikametleri başlar başlamaz, işlenen bir suçun haberleri Holmes'a ulaşır. İhtiyar Acton'un evine giren hırsızlar, aralarında bir sicim yumağının da bulunduğu çok tuhaf şeyler çalmıştır. Ertesi sabah da Reigate Soyluları Bay Cunningham ve Alec'in "Kraliçe Anne tarzındaki eski malikânelerinde" bir cinayetin işlendiğini haber alırlar. Biraz sonra "yüzünden zekâ ve heves ışıltıları saçan" Müfettiş Forrester gelir. Holmes'un orada olduğunu duymuştur ve soruşturma için ondan yardım ister. Watson, Holmes'un sağlığını düşündüğü için onu olayın dışında tutmaya çalışır. Ama Holmes gülerek "Korkarım ki kader ağını aleyhinize örüyor Watson" der.

Bu merak uyandıran bir vakadır. Cunningham'ların ikisi de arabacı William Kirwan'ın evin dışında bir adamla boğuştuğunu, adamın silahla ateş edip onu vurduğunu ve bah-

çeyi geçip çitin üstünden atlayarak kaçtığını görmüştür. Tek ipucu, ölen adamın "işaret ve başparmakları arasında bulunan" yırtık bir kâğıt parçasıdır. Kâğıtta "on ikiye çeyrek kala / belki de / bunun" sözcükleri yazılıdır. Holmes'un zihni derhal işlemeye başlar, ama fikirlerini sessiz kalmayı tercih eder.

Soylularla Görüşme

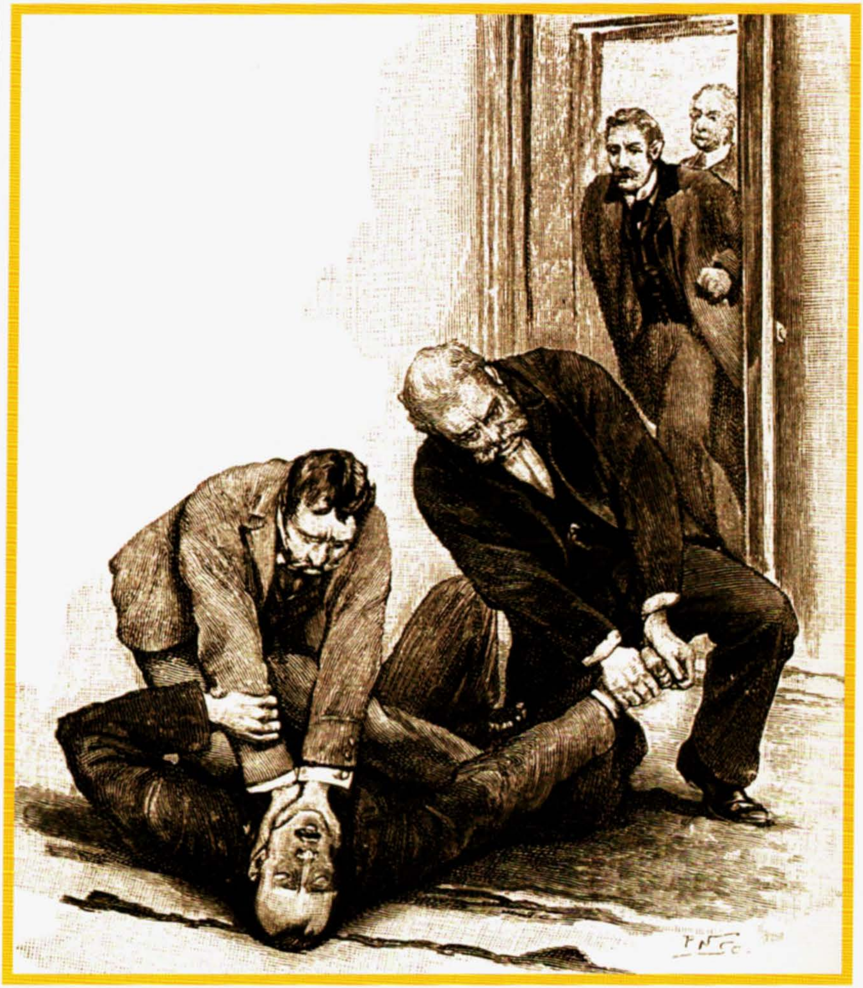
Holmes ve müfettiş cinayet mahallini araştırmaya koyulur. Holmes bir ipucu daha bulur, ama onu kendine saklar. Holmes, Watson, müfettiş ve Albay Hayter daha sonra Cunningham'ların evine gider. Baba ve oğul Cunnigham onları karşılar: Biri yüzü kırışıklarla dolu, gözkapakları düşük bir ihtiyar; diğeriyse neşeli, şık giyimli bir delikanlıdır.

İki adam, soruşturmanın nasıl gittiğini sorar ve Müfettiş Forrester tam onlara yırtık kâğıt parçasını anlatmak üzereyken Holmes bir nöbet geçiriyormuş gibi yere yığılır. Ama Holmes evin içinde hemen kendine gelir ve kısa bir süre önce ciddi bir stres altında olduğunu açıklar. Daha sonra olayla ilgili bilgi verenlere bir ödül sunulmasını önerir, ama ödül metnini yazarken alışılmadık bir biçimde hata yapar: "Salı sabahı saat on ikiye çeyrek kala yaşanan..." yerine "Salı sabahı saat bire çeyrek kala yaşanan..." yazar. İhtiyar Cunningham metni onun için memnuniyetle düzeltir. Watson bu bariz hatayı Holmes'un hastalığına yorar, ama dedektif her zamanki hünerini sergileyerek ihtiyar adamın aynı ifadeyi yazmasını kasten sağlamıştır. Böylece onun el yazısını delil niteliği taşıyan kâğıttaki el yazısıyla karşılaştırabilecektir.

Holmes daha sonra Cunningham'ların evini dolaşmak ister. İhtiyar Cunningham'ın yatak odasındalarken, Holmes biraz oyalanıp Watson'a yan yana gelir ve başka hiç kimsenin bakmadığı bir anda, üzerinde bir kâse portakal ve bir sürahi su duran küçük masayı kasten devirir. Sonra da yüksek sesle Watson'ı suçlar. Kafası karışan Watson ve müfettiş ortalığı toparlamaya çalışırken, Alec'in soyunma odasından "İmdat! İmdat! Katil!" haykırışı yükselir. Telaş içinde odaya girdiklerinde Alec'in Holmes'un boğazını sıktığını, babasının da Holmes'un elinden bir kâğıt parçasını almaya çalıştığını görürler. Alec daha sonra silahına tabancasına, ama hem o hem de babası saniyeler içerisinde tutuklanır. Geriye sadece Holmes'un vakayı nasıl çözdüğünü açıklaması kalır.

Holmes Her Şeyi Anlatır

Albay Hayter'ın evine döndükten sonra Holmes yöntemlerini açıklar. Vakayı çözmesinin anahtarı, Cunningham'ların görgü tanığı olarak verdikleri ifadelere takılmayıp kâğıt parçasına odaklanmasıdır. "Hasbelkader ortaya çıkan, ama hayati önem taşıyan çeşitli bulguları fark edebilmek hafiyelik sanatının püf noktalarından biridir" der. Onların dikkatini önemli bir noktaya çeker:

Ender fiziksel saldırıların birinde, Sidney Paget'in *Strand Magazine*'de yayımlanan bu resimde görüldüğü gibi Alec Cunningham, Holmes'un boğazını sıkarken Watson ve Forrester koşup yetişir.

Alec Cunningham

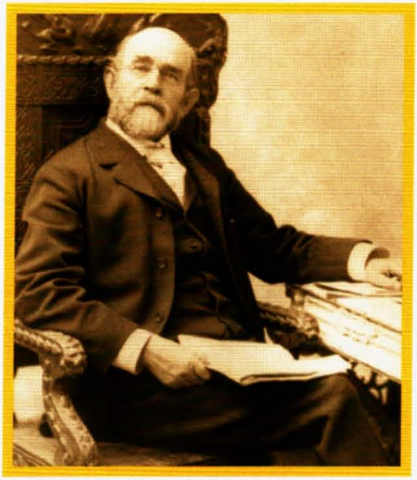
Genç, enerjik, yaşam dolu ve neşeli biri olan Alec Cunningham, görünümü ve davranışları itibariyle bir katilden beklenin tam tersiymiş gibi görünür. Watson onunla ilk karşılaştığında, Alec'i "havalı bir delikanlı" olarak tanımlar. Şüphe uyandıran veya tehlikeli hiçbir özelliği yoktur. Ama Holmes görüntünün yanıltıcı olabileceğini çabucak fark eder. Alec aslında Holmes'un her türlü önyargıdan uzak durma prensibinin kusursuz bir örneğidir.

Alec sadece cinayete bulaşmakla kalmaz, aynı zamanda ihtiyar babasını da peşinde sürükleyen elebaşıdır. Alec'in cana yakınlığı ve modaya uygun kıyafetleri, acımasız kişiliğinin mükemmel bir maskesidir. Belki de her şeye hakkının olduğunu düşünen açgözlü İngiliz arazi sahiplerinin timsalidir. Performansı öylesine ikna edicidir ki Müfettiş Forrester, Holmes'u boğmaya çalışırken gördükten sonra bile onun masum olduğunu düşünmeye devam eder. Forrester ancak Alec revolverine davrandıktan sonra gerçeği görebilir.

"Eğer Alec Cunningham'ın anlattığı doğruysa ve zanlı, William Kirwan'ı vurduktan sonra hemen kaçtıysa, o zaman kâğıdı ölü adamın elinden koparıp alan kişi olamayacağı aşikârdı. Bu durumda kâğıdı yırtan Alec Cunningham'ın kendisi olmalıydı, çünkü ihtiyar adam aşağı indiğinde birkaç hizmetli olay yerine çoktan gelmişti bile."

Holmes, Forrester'ın bu kadar saygın arazi sahiplerinin bu olayla hiçbir bağlantısının olamayacağını düşündüğü için bu olasılığı göz ardı ettiğini açıklar. "Ben vakalara önyargısız yaklaşır ve ipuçlarını uysal bir şekilde takip ederim" der. Bu, Holmes'un yöntemlerinin başlıca dayanağıdır. Önyargıların insanı nasıl kolayca kör edebileceğini bilir. Polisin bu kadar sık hata yapmasının nedeni böylesine hayati ipuçlarını görememesidir. Holmes'un kendisinin bile aynı tuzağa düşmemek için sürekli tetikte olması gerekir.

Kâğıt parçasındaki el yazısı, Holmes'un keskin gözlerine önemli ipuçları sunmuştur. Holmes görüşüne göre grafoloji, yani kişilerin karakterlerini el yazılarından anlama konusunda bir uzmandır. Harflerin şeklindeki farklılıkların neye işaret ettiğini açıklar: Mesajı iki kişi sırayla yazmıştır. Birinin eli daha güçlüdür ve mesajdaki belirli kelimeleri yazmıştır. Eli daha zayıf olan kişi ise bunların arasındaki boşlukları doldurmuştur. Holmes, eli daha güçlü olan kişinin elebaşı olduğunu düşünür. Yazısının daha sert ve düzgün olması onun diğerine göre daha genç olduğunu gösterir. Harflerin şeklindeki benzerlikler ise yazan kişilerin akraba olduğuna işaret eder. Alec, her ikisi de eşit ölçüde sorumlu olması için babasını notu birlikte yazmaya zorlamış olmalıdır. Holmes'un çıkarımları bütünüyle makuldür, ama Conan Doyle bir noktada yanılmıştır. Grafolojinin, Holmes'un iddia ettiği gibi kesin bir adli bilim olmadığı ortaya çıkmıştır ve soruşturmalarda çok nadiren işe yaradığı görülür. Uzmanlar, kişi bunu gizlemeye çalıştığında bile el yazısından onun kimliğini tespit edebilir, ama el yazısına bakarak bir kişinin yaşı, karakteri veya cinsiyetini söyleyemez.

Henry George (1839-1897) kaynaklardan ve fırsatlardan elde edilecek faydanın sadece varlıklı toprak sahiplerine değil herkese ait olduğunu savunan etkili bir yazar ve politikacıdır.

Daha Yakından İnceleme

Olay mahalli incelenmesi, Holmes'u Alec'in görgü tanığı olarak verdiği ifadenin en azından iki açıdan yanlış olduğu sonucuna ulaştırmıştır. Ölen adamın yarasının şekli ve etrafında barut lekesinin bulunmaması, balistik biliminin bir öncüsü olan Holmes'a silahın çok kısa mesafeden değil, en az dört metre mesafeden ateşlendiğini göstermiştir. İkinci olarak Alec'in katilin üzerinden sıçradığını öne sürdüğü çitin ötesinde hiçbir ayak izi yoktur. Bu nedenle, Alec yalan söylemiştir ve katil kendisi olmalıdır. Bu durumda ölen adamın elinden kâğıt parçasını koparan da kendisidir ve büyük olasılıkla kâğıdı robdöşambrının cebine koymuştur.

Holmes daha sonra Cunningham'ları gözünün önünde tutarak bu cinayeti neden işlediklerini bulmak istemiştir. Daha önceki hırsızlık olayında bir gerekçe bulabilmiştir. Cunningham'lar Bay Acton'ın onların arazisi üzerindeki hakkını teyit eden belgeyi bulup yok etmek istemişlerdir. Belgeyi bulamayınca olaya hırsızlık süsü vermek için garip eşyalar çalmışlardır.

Toprak sahipliği, Conan Doyle'un öykülerini yazdığı tarihlerde sıcak bir meseledir. 1873'te İngiliz hükümeti, tapu idaresini ülkedeki arazilerin kimlere ait olduğunu ka-

yıtlara geçirmek için görevlendirmiştir. Bu çok kapsamlı bir çalışma olmasının dışında siyasi açıdan potansiyel bir tehlikedir. Halkın sadece yüzde dört buçuğunun Büyük Britanya'daki tüm arazilere sahip olduğu, geriye kalanların ise hiçbir şeye sahip olmadığı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda 1880'lerde Amerikalı toprak reformcusu Henry George'un *Progress and Poverty* adlı radikal kitabı yüz bin kopya satılmıştır. 1889'da Arazilerin Millileştirilmesi Derneği kurularak arazilerin herkesin ortak mülkü olması için kampanyalar düzenlenmiştir. 1892'de Alfred R. Wallace en çok satanlar listesine giren *Land Nationalization* adlı kitabını yazmıştır. Böylece açgözlü, işbirlikçi arazi sahipleri çok fazla gündeme gelmiştir.

Oyalama Taktikleri

Holmes cinayet nedeni belirledikten ve Cunningham'lara işaret eden güçlü kanıtlar bulduktan sonra

> Büyük bir rastlantı sonucu bir tür nöbet geçirip bayıldım da konu değişebildi.
> **Sherlock Holmes**

Kirwan'ın elinden çekilip alınan kâğıt parçasına ihtiyaç duymuştur. Cunningham'ların evine girdikten sonra, Holmes diğerlerini oyalayarak Alec'in odasına girmiş ve kâğıdı bulmuştur. Masayı devirmesi ve suçu Watson'ın üstüne atması bir oyalama taktiğidir. Ama Cunningham'lar onu takip etmiş ve notu bulduğunu görünce ümitsizliğe kapılmıştır.

Anlaşıldığına göre Kirwan, Cunningham'ların belgeyi aramak için Bay Acton'ın evine girdiğini görmüş ve onlara şantaj yapmaya çalışmıştır. Yırtılan kâğıt, Kirwan'ı tuzağa düşürmek için yazılmış bir mektuptur. Holmes, "Bölgeyi çalkalayan soygun olayı bahanesiyle korktuğu adamdan kurtulma fikrinin hakikaten dahice" olduğunu söyleyerek Alec'in zekâsının hakkını teslim eder.

Suçu aydınlattıktan sonra Holmes kendini yenilenmiş hisseder. "Watson" der neşeyle, "kırlardaki bu sessiz tatilimizin büyük faydasını gördüm, yarın Baker Sokağına zinde bir adam olarak döneceğime eminim."

Cunningham'lar ve Acton arasındaki gibi arazi anlaşmazlıkları, toprak mülkiyeti isteğe bağlı kayıtlara dayandığı için 19. yüzyılda yaygın olarak yaşanmıştır.

İNSAN ZİHNİNİ KARIŞTIRAN EN GARİP VAKALARDAN BİRİ

BİÇİMSİZ ADAM (1893)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Temmuz 1893**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Anıları*, 1894**

KARAKTERLER
Albay James Barclay Royal Mallows taburunun komutanı.

Nancy Barclay (neé Nancy Devoy) Albay Barclay'nin güzel eşi.

Bayan Morrison Nancy Barclay'nin genç arkadaşı.

Onbaşı Henry "Harry" Wood Royal Mallows taburunda görev yapmış olan Albay Barclay'nin eski arkadaşı.

1857 Hint Ayaklanması'nda çeşitli eyaletler Doğu Hindistan Şirketi'ne karşı ayaklanmıştır. Bir yıl süren ayaklanma bastırıldıktan sonra, Britanya yeni Britanya Hindistanı adıyla doğrudan egemenlik kurmuştur.

Conan Doyle'un favori Holmes öyküleri listesinde yer almamasına rağmen "Biçimsiz Adam" yazarın çok beğendiği öykülerden biridir. Anlatıcı Watson olsa da öykünün büyük bir kısmı gece vakti dostuna uğrayan Holmes'un kendisi tarafından anlatılır. Conan Doyle'un akıllıca bir hamlesiyle, Holmes'un öyküsündeki stratejik boşluklar Watson'ın önemli detayları saklı tutup okuyucuyu düşünmeye sürüklemesine imkân tanır.

Holmes öyküsünü anlatmaya başlamadan önce Watson'ın yoğun bir gün geçirmiş olması gerektiğini söyler. Watson şaşkınlık içinde bu sonuca nasıl vardığını sorunca, Holmes "Basit" diye karşılık verip gözlemlediği birkaç basit ipucundan söz eder. Bu "Basit, sevgili Watson" şeklindeki ölümsüz ifadesine en çok yaklaştığı andır. Holmes doktora sık sık "sevgili Watson" diye hitap etse de artık simgeleşmiş olan bu ifadenin tamamını hiçbir öyküde de söylemez.

Holmes'un Öyküsü

Holmes'un Watson'a anlattığı öykü, Albay Barclay'nin Aldershot'taki gizemli ölümü soruşturmasıyla ilgilidir. Albayın eşi Nancy arkadaşı Bayan Morrison'la birlikte bir kilise toplantısından sonra çok üzgün bir biçimde eve dönmüştür. Oturma odasında çiftin tartıştıkları duyulmuştur. Albayın adı James olmasına rağmen Nancy garip bir biçimde iki kez "David!" diye bağırmıştır. Bir şangırtı ve çığlıklar duyulunca, hizmetkârlar odaya girmeye çalışmıştır, ama görünüşe göre kapı içeriden kilitlenmiştir. Arabacı açık olan Fransız balkondan içeri girmeyi başarmıştır. Bayan Barclay kendinden geçmiş bir halde kanepeye yığılmıştır. Kafasından kanlar sızan ve yüzünde korkunç bir ifade olan Albay Barclay ise ölmüştür.

Olay cinayet gibi görünür ve Bayan Barclay baş şüphelidir, ama olup bitenler akla yatkın değildir. Holmes, Bayan Morrison'u Nancy'yi neyin üzdüğünü açıklamaya ikna eder. Nancy'nin daha önceden tanıdığı biçimsiz bir adamla ("korkunç görünümlü yaratık") karşılaştığını anlatır. Holmes adamın kaldığı pansiyonu bulur, adının Henry Wood olduğunu öğrenir ve ev sahibine verdiği Hint parasından yola çıkarak Wood'un Barclay'nin Hindistan'daki geçmişiyle bağlantılı olacağı sonucuna ulaşır.

Bhurtee'de İhanet

Ertesi sabah Holmes ve Watson, Wood'la görüşmek için Aldershot'a gider. Nancy Barclay'nin cinayetten yargılandığını öğrenince Wood tüm bildiklerini anlatır. Otuz yıl önce Albay ve Wood, Hindistan'da aynı birliklerde görev yapmıştır ve her ikisi de Nancy'ye âşık olmuştur. Nancy'nin Henry'yi sevmesine rağmen babası onu orduda geleceği parlak olan Barclay'yle evlendirmiştir. 1857 Hint Ayaklanması sırasında Barclay rakibi Wood'u asilere teslim etmiştir. Wood sonunda asilerin elinden kaçmayı başarmıştır, ama işkenceden dolayı tanınmaz hale gelmiştir. İngiltere'ye dönmeden önce Hindistan sokaklarında hokkabazlık numaralarıyla geçimini sağlamıştır. Sonra tesadüfen Bayan Barclay'yi görmüş ve evine kadar takip etmiştir. Fransız balkondan içeri bakarken Barclay onu görünce düşüp kafasını paravana çarpmıştır. Wood'un anlattığına göre, onu bir anlığına görmek bile Barclay'nin "suçluluk duygusuyla kabaran kalbini bir kurşun gibi delmiştir." Bayan Barclay bayılmıştır ve Wood da yardım çağırmayı

> Bu gizemli olayın halihazırda oldukça ilginç olduğu malumunuzdur, ama kısa bir sure sonra gözlemlerim sayesinde gerçeklerin ilk bakışta görünenden çok daha olağanüstü olduğunu fark ettim.
>
> **Sherlock Holmes**

düşünmüştür, ama suçlu durumuna düşebileceğini fark ederek anahtarı da alıp oradan kaçmıştır. Otopsi, Bayan Barclay'yi temize çıkarır ve Holmes meselenin kapanmasına izin verir. Doğal adalet gerçekleşmişken polisi bu işe bulaştırmaya ne gerek vardır? Watson, Bayan Barclay'nin kocasına neden "David" diye seslendiğini sorunca Holmes ona Eski Ahit'te anlatılan Davud ve Bathsheba'nın ilişkisine göz atmasını ister. Öyküye adını veren "biçimsiz adam" vücudu tanınmaz hale gelen Wood değil, ahlaken yozlaşmış Barclay olabilir.

Davud ve Bathsheba

Holmes, kiliseye giden Bayan Barclay'nin kocasına "David" derken Eski Ahit'teki Kral Davud (Samuel 2, Bölüm 11) öyküsüne atıfta bulunduğuna inanır. Kral Davud bir zamanlar kralın askeri olan Uriah'ın [Uriya] eşi Bathsheba'yı [Batşeba] yıkanırken görür ve onunla birlikte olur. Bathsheba hamile kalınca, Davud bebeğin kendisinden olduğunu düşünmesi için Uriah'ı eşiyle birlikte olmaya razı etmeye çalışır. Ama vazifelerine bağlı bir asker olan Uriah bunu reddeder. Davud ümitsizlik içinde Uriah'ı savaşta ön cepheye gönderir. Beklediği gibi Uriah ölünce, Davud Bathsheba'yla evlenir. Fakat vicdan azabıyla kıvranarak "Ey Tanrı, günahımı bağışla" diye yakarır (Mezmur 51). Barclay de görünüşe göre aynı günahı işlemiştir. Holmes, onun "günlerce derin bir kasvete gömüldüğünü" öğrenir. Hindistan'da Barclay, Wood ve Nancy arasında yaşananlarla çarpıcı paralelliklerin bulunması, Conan Doyle'un "Biçimsiz Adam" öyküsünün olay örgüsünde Eski Ahit'teki öyküyü temel almış olabileceğini gösterir.

BİR ADAMIN CAN DERDİNE DÜŞMÜŞ OLDUĞUNU GÖZLERİNDEN OKURUM

YERLEŞİK HASTA (1893)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ağustos 1893**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Anıları*, 1894**

KARAKTERLER
Dr. Percy Trevelyan
Genç doktor.

Bay Blessington Percy'nin muayenehane açmasını sağlayın "yerleşik hasta".

Rus kont ve oğlu Percy'nin yeni kataleptik hastası ve Percy'ye eşlik eden oğlu.

Şiddetli bir arka plana sahip olan bu kasvetli öykü, Sherlock Holmes'un Anıları seçkisinde *"Gloria Scott"* (s. 116-19) ve "Biçimsiz Adam" (s. 132-33) öyküleriyle birlikte bir karakterin geçmişinin ortaya çıkaran vakalardan biridir. Belirli baskılarında bir zihin okuma sahnesinin bulunmasıyla da dikkate değerdir. Bu zihin okuma sahnesi ilk olarak "Karton Kutu" öyküsünde (s. 110-11) yer almıştır. Conan Doyle "Karton Kutu" öyküsünü seçkinin ilk baskısından çıkarınca, çok beğendiği anlaşılan zihin okuma sahnesini bu öyküye dahil etmiştir.

Asabilerin Vakası

Percy Trevelyan adındaki bir doktor Holmes'a başvurur. Doktorluğa yeni başlayan ve kaynakları sınırlı olan Trevelyan, "yatırım yapmak birkaç binliğinin" olduğunu söyleyen Bay Blessington'un iş teklifini kabul etmiştir. Blessington yerleşik hasta olarak evin iki odasında kalmasının, kârdan pay almasının ve kalp rahatsızlığından dolayı sürekli gözetim altında tutulmasının karşılığında Trevelyan'ın bir muayenehane açması için gerekli sermayeyi sağlamıştır. Trevelyan, "yerleşik hastası" son zamanlarda açıklanamaz bir biçimde asabileştiği için Holmes'a danışır. Yakın-

Katalepsi

Holmes, Watson'a Rus kontunun düzmece hastalığı olan katalepsi hakkında "Bu taklit etmesi oldukça kolay bir rahatsızlık" der. Katalepsi, bedenin kaskatı kesilmesine ve uyarıcılara yanıt vermemesine neden olan elden ayaktan düşürücü kas spazmları doğurur. Genellikle şizofreni gibi psikolojik koşullarla ilişkilendirilir. Sinirsel şikâyetler hakkındaki tıp bilgisi 19. yüzyılda gelişmekte olsa da katalepsi yazarlar tarafından genellikle yoğun bir anksiyete, hatta delilik koşulunu ima etmek için kullanılmıştır. Edgar Allan Poe'nun "Usher Malikânesinin Çöküşü" adlı öyküsünde (1839) ve Dickens'ın 1853 tarihli *Kasvetli Ev* romanında da bu hastalığın ölümcül etkileri konu edilir.

Trevelyan, hastanın katalepsiye yakalanmış gibi göründüğünü fark eder, ama tedavi olarak hastaya amil nitrit solutması yaygın bir uygulama değildir. Amil nitrit normalde nabzı yükselttiği için kalp şikâyetleri olan hastalar için kullanılmıştır. Günümüzde ise daha çok keyif için kullanılan bir gevşeticidir.

lardaki bir soygun olayının ardından Blessington evin güvenliğini artırmalarını istemiştir ve birkaç gün önce yeni bir hadise "acınası bir bezginlik haline düşmesine" neden olmuştur. Trevelyan'ın yeni bir hastası olmuştur: Katalepsi hastalığına yakalanmış ihtiyar bir Rus kontu. Muayenehaneye oğlu tarafından getirilmiştir. Muayene esnasında hasta bir nöbet geçirince, Trevelyan ilaç getirmek için laboratuvara koşmuştur. Geriye döndüğünde hem muayenehanedeki hasta hem de bekleme odasındaki oğlu ortadan kaybolmuştur.

Ertesi gün Rus kont ve oğlu tekrar muayenehaneye gelerek ani bir biçimde ayrılmak zorunda kaldıkları için özür dilemiştir. Daha sonra Blessington yürüyüşten geri dönmüş ve odasına izinsiz giren birinin olduğunu iddia etmiştir. Halının üzerindeki ayak izleri onu doğrulamıştır ve Trevelyan, Rus kontun oğlunun yerleşik hastasının odasına çıktığını fark etmiştir. Bu olay üzerine "beklenilenden çok daha fazla heyecanlanan" Blessington, "inleyerek bir koltuğa yığılmış ve ağzından tek bir anlamlı sözcük çıkmamıştır."

Holmes, Trevelyan'la birlikte muayenehaneye gider. Adamların odadaki herhangi bir şeyin değil, Blessington'ın kendisinin peşinde olduğundan emirıdir, ama Blessington ısrarla onları tanımadığını söyler. Holmes, "Eğer yalan söylerseniz size kesinlikle yardımcı olamam" diyerek iğrendiğini belli eden bir tavırla oradan ayrılır.

> Yatak odasında tüyler ürpertici bir manzarayla karşılaştık ... neredeyse insana benzer bir yanı kalmamıştı.
> **Dr. Watson**

Cavendish Meydanı, Harley Sokağının yakınlarındadır ve halen muayenehaneleriyle ünlü bir yerdir

Cezai Adalet

Ertesi gün Blessington'ın cesedi odasının tavanındaki bir çengele asılmış halde bulunur. Polis bunun intihar olduğuna kanaat getirse de Holmes'un çıkarımları cinayet olduğunu gösterir. Şöminenin içindeki dört puro izmariti ve merdivenlerdeki ayak izleri, geceleyin üç kişinin gizlice yukarı çıktığına işaret eder. Odada bulunan tornavida ve birkaç vida, üç caninin ilk önce Blessington'ı asmak için tavanda bir düzenek kurmayı planladığını, ama daha sonra bunun için avizenin kancasını kullanmaya karar verdiğini gösterir. Araştırmaların sonucunda bu üçlünün kanlı soygunlarla nam salmış "Worthingdon Bankası çetesine" üye olduğu ortaya çıkar. Asıl adı Sutton olan Blessington da çetenin önemli bir üyesidir, ama çete yakalanınca itirafçılık yapmış ve paçayı sıyırmıştır. Çetenin diğer üyeleri serbest kalınca onun peşine düşmüştür. İçlerinden ikisi Rus kont ve oğlu kılığına girmiştir. Üç katil yakalanmamıştır, ama Watson öykünün sonunda onların denizde kaybolan "talihsiz gemideki" yolcuların arasında olduğunu belirtir.

Suçun Getirisi

Trevelyan, yazarla bazı benzerlikler taşır. Conan Doyle da muayenehane açmaya çalışırken için zorluklar yaşamıştır. Trevelyan "hekimden çok sanatçıya benzeyen" bir görünüme sahiptir. "Belirsiz sinirsel lezyonlar" hakkında bir inceleme yazısı kaleme almıştır. Bu, Conan Doyle'un kendi üniversite tezidir. Hem yazar hem de karakteri suçun getirisinden beslenir.

MANTIKÇIYA GÖRE HER ŞEY OLDUĞU GİBİ KABUL EDİLMELİDİR

YUNAN TERCÜMAN (1893)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Eylül 1893**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Anıları*, 1894**

KARAKTERLER
Mycroft Holmes Sherlock Holmes'un ağabeyi ve nüfuzlu bir hükümet yetkilisi.

Bay Melas Mycroft'un dilbilimci ve tercüman olan komşusu.

Harold Latimer
Genç İngiliz.

Sophy Kratides
Harold'ın Yunan kız arkadaşı.

Paul Kratides Sophy'nin kardeşi.

Wilson Kemp
Latimer'in arkadaşı.

Bu öykünün başlarında, Watson uzun süredir Holmes'un bir yetim olabileceğinden şüphelendiğini, çünkü dostunun geçmişi hakkında konuşmaya çok isteksiz davrandığını söyler. Fakat ikili soyaçekim konusunu tartışırken Holmes ansızın "kırsal kesimde toprak beylerinin" soyundan geldiğini ve büyük annesinin kız kardeşinin Fransız bir ressam olduğunu açıklar. (Holmes'un sözünü ettiği "Vernet," hafızasını kullanarak hassas çizimler yapabilmekte özel bir yeteneğe sahip olan gerçek bir kişidir.) Dedektiflik yeteneklerinin kalıtsal olabileceğini düşünürken, üstünkörü bir biçimde ağabeyinin de aynı yeteneğe sahip olduğuna değinir. Bu harikulade bir biçimde hafife alınan dramatik bir dönüştür, çünkü Watson bu noktaya kadar Mycroft Holmes'tan söz edildiğini hiç duymamıştır. Dedektif, ağabeyinin kendisinden çok daha üstün düşünsel yeteneklere sahip olduğunu söyler. Ama uyuşuk bir kişiliğe sahip olduğundan dedektiflik mesleği için uygun değildir. Mycroft, "olağanüstü dehasını belli başlı devlet dairelerinin muhasebe defterlerini denetlemek" için kullandığı Whitehall'dan veya Diyojen Kulübü'nden nadiren çıkar.

> "En ilginç vakalarımdan bazıları bu şekilde Mycroft aracılığıyla önüme gelmiştir.
> **Sherlock Holmes**"

Zoraki Bir Sorgu

Mycroft, tercüman olarak çalışan Yunan komşusu Bay Melas'ın ona danıştığı bir vakayı iletmek için kardeşini Diyojen Kulubü'ne davet eder. İki gün önce Harold Lamiter adında tehditkar bir genç adam Melas'ın tercümanlık hizmetinden yararlanmak istemiştir. "Sık sık gecenin kör vaktinde işe çağrıldığı için" buna şaşırmayan Melas'ı pencereleri kapalı bir faytonla Londra dışındaki gösterişli bir eve götürmüştür. Evin içinde Latimer ve arkadaşı Wilson Kemp, Melas'tan "misafir ettikleri" bir Yunana bazı sorular sormasını ve evraklar imzalatmasını ister.

"Bir deri bir kemik kalmış" ve "ağzı genişçe bir sargıyla sıkıca sarılmış" olan adam, inatla işbirliğine yanaşmaz. Melas sonunda adamla Yunanca konu-

Holmes (Jeremy Brett) 1985 yılındaki İngiliz televizyon dizisinin bir bölümünde acımasız bir ikiliyi suça yönelten nedenleri ortaya çıkarmak için abartılmış, ama gölgeler içindeki kardeşi Mycroft'la (Charles Gray) birlikte çalışır.

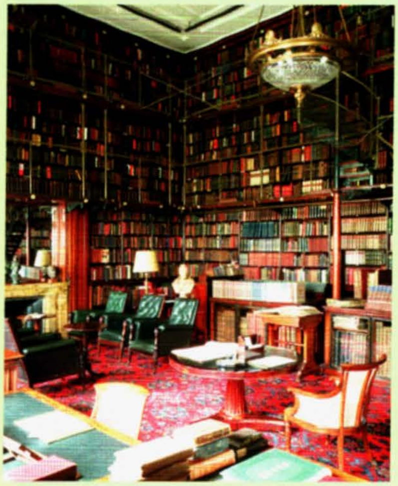
şurlarken Latimer ve Kemp'e çaktırmadan bazı bilgiler almayı başarır. Adamın adı Paul Kratides'tir. Paul esir tutulduğunu ve aç bırakıldığını söylemiştir. Genç bir Yunan kadın odaya beklenmedik bir biçimde girince sorgu yarıda kalmıştır. Kadının onu tanıdığı aşikârdır, ama Paul'u gördüğüne şaşırmış gibidir.

Melas, Londra'ya geri getirilmiş ve bu ziyaretini kimseye anlatmaması için sertçe uyarılmıştır. Ne kadar korksa da yaşadıklarını polise ve Mycroft'a anlatmıştır. Mycroft, "Paul Kratides adındaki Yunan beyefendi ve Sophy adlı Yunan hanımefendi hakkında bilgi verenler ödüllendirilecektir" şeklinde bir ilan vermiştir.

Cinayet ve İntikam

Aynı günün ilerleyen saatlerinde Mycroft gazetedeki ilanına bir yanıt alınır. J. Davenport adındaki bir adam, Sophy'yi çok iyi tanıdığını ve genç kadının Beckenham, Myrtles'ta yaşadığını bildirir. Holmes kardeşler ve Watson, Beckenham'a doğru yola koyulur. Melas'ı da yanlarına almak isterler, ama Kemp tarafından kaçırılmıştır. Myrtles'a vardıklarında evin karanlık olduğunu görürler. Holmes, "Kuşlar yuvayı terk etti" der. Latimer ve Kemp, Sophy'yi de yanlarına alarak valizlerle yüklü bir arabayla evden ayrılmıştır. Melas ve Kratides üst kattaki bir odada bağlı halde bulunur. Kömürden yayılan karbondioksitle yavaş yavaş zehirlenmeleri için orada bırakılmışlardır. Kratides'i kurtarmak için artık çok geçtir, ama Melas kendine gelir. Mycroft'un ilanına yanıt veren kişi daha sonradan boşlukları doldurur: Varlıklı birisi olan Sophy Kratides, İngiltere ziyareti sırasında Lamiter tarafından baştan çıkarılmıştır. Sophy'nin ağabeyi Paul bu ilişkiyi engellemek için gelince, Latimer ve Kemp tarafından tutsak edilmiştir. Ama ailesinin tüm servetini üstlerine geçirme planlarının önüne dil engeli çıkmıştır.

Öykü muğlak bir biçimde son bulur: Aylar sonra Holmes iki İngilizin Budapeşte'de ölü bulunduğunu haber alır. Polis ikisinin birbirini bıçakladığını düşünür, ama Holmes bir şekilde Sohpy'nin ağabeyinin ölümünün intikamını almayı başarmış olmasını umar.

Viktorya Döneminde Centilmen Kulüpleri

Mycroft'un yalnızca üye olanların girebildiği Diyojen Kulübü kurgusaldır, ama West End'in aristokratik St. James bölgesindeki konumu, katı kuralları, gizlilik ve seçkinliğe yaptığı vurguyla Viktorya döneminde hızla artan bu tür kulüplerin doğru bir temsilidir. Bunlardan bazıları günümüzde de halen varlığını korumaktadır. Watson, Diyojen Kulübü'nü 1824'te kurulduktan itibaren muhafazakâr politikacıların uğrak yeri haline gelen gerçek bir mekân olan Carlton Kulübü'nün yakınlarındaki bir kapı olarak tarif eder. Mycroft'un kulübü büyük olasılıkla gerçek hayatta 1824'te zihinsel uğraşlardan hoşlananlar için kurulmuş olan Athenaeum Kulübü'ne dayanır. Zira o kulüpte de "Yabancılar Odası" dışında hiçbir yerde sohbet etmeye izin verilmemiştir. Conan Doyle, Holmes'un ağzından Diyojen Kulübü'nün "şehirdeki en çekingen, en insan sevmez adamları bünyesinde barındırdığını" söylerken, uzun süre üyesi olduğu Athenaeum Kulübü'ne şaka yollu bir gönderme yapmış olabilir.

TAKİBİ EN ZOR OLAN SUÇ, AMAÇSIZCA İŞLENENDİR

BAHRİYE ANTLAŞMASI (1893)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ekim 1893**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Anıları*, 1894**

KARAKTERLER
Percy Phelps Dışişleri Bakanlığında memur.

Lord Holdhurst Dışişleri Bakanı ve Phelps'in amcası.

Annie Harrison Phelps'in hemşire nişanlısı.

Joseph Harrison Annie'nin kardeşi.

Bay ve Bayan Tangey Dışişleri Bakanlığının kapıcısı ve eşi.

Charles Gorot Phelps'in Dışişleri Bakanlığındaki iş arkadaşı.

Bay Forbes Scotland Yard dedektifi.

Öykünün başında, Watson eski okul arkadaşı Percy Phelps'ten bir mektup alır. Phelps, sıkıntı verici bir olaydan dolayı "beyin humması" geçirmiş ve Woking'de ailesinin evi Briarbrae'de yatağa çakılmıştır. Kariyerinin büyük olasılıkla mahvolduğunu inanmaktadır ve Holmes'tan yardım talep etmektedir. Conan Doyle, sinirsel hastalığa işaret etmek için günümüzde artık modası geçmiş "beyin humması" terimini kullanmaktan özellikle keyif alır. "Kızıl Kayınlar" (s. 98-101), "Biçimsiz Adam" (s. 132-33) ve "Musgrave Töreni" (s. 120-25) gibi birçok Holmes öyküsünde beyin hummasıyla karşılaşırız.

Watson ve Holmes'u, Briarbrae'de Phelps'in nişanlısı Annie'nin kardeşi Joseph Harrison karşılar. Aslında kısa bir süre öncesine kadar Joseph'in kaldığı birinci kattaki odada, kırılgan hasta Phelps uzandığı kanepeden nasıl bir açmaz içinde olduğunu anlatır. "Mühendisin Başparmağı" (s. 90-3) macerasında olduğu gibi, bu sahne çok geçmeden sinirsel şikâyetlerin tedavisinde moda haline gelecek Sigmund Freud'un "kanepe" konsültasyonlarını anımsatır.

Beyin Humması

Beyin hummasıyla karşılaştığımız beş kısa öyküden üçü *Anılar*'da yer alır. Conan Doyle'un bu öykü seçkisini yazarken bu rahatsızlığa neden bu kadar sık değindiği belli değildir. Fakat "Bahriye Antlaşması" dışındaki tüm vakalarda kurbanlar kadındır. Conan Doyle "daha zayıf" olan kadınların bu rahatsızlığa daha yatkın olduğunu ima ediyorsa, belki de Phelps'in gözle görülür mecalsizliği onu da bu kategoriye sokmasına katkıda bulunmuştur. Her halükarda şiddetli anksiyete ve stresin neden olduğu bu rahatsızlık genellikle korkaklıkla ilişkilendirilmiş ve 19. yüzyılın sonlarındaki benzer "histeri" şikâyetinin öncüsü olmuştur. Histeri de geleneksel olarak kadınlarla ilişkilendirilmiş ve bazıları tarafından yapay bulunmuştur. Viktorya dönemi okuyucuları, gri maddemizin gri kalan alanı hakkında geliştirilen terminolojinin bir parçası olarak bu terime de aşinadır. Günümüzde "beyin humması" bazen belirli menenjit ve ansefalit semptomlarına işaret etmek için kullanılır, ama büyük ölçüde kullanımdan kalkmıştır.

İngiliz Dışişleri Bakanlığı, Viktorya döneminin Britanya'sında imparatorluğun kalbinde yer alır. Karmaşık diplomasi ve siyasi manevralara ev sahipliği yapmıştır ve uluslararası casusluk için önemli bir hedeftir.

Olaylar Dizisi

Neredeyse 10 hafta önce, Percy Phelps'in amcası olan Dışişleri Bakanı Lord Holdhurst yeğenine Britanya ve İtalya arasındaki gizli bir antlaşmayı elle kopyalaması için emanet etmiştir. Çağdaş okurların gözünde bu antlaşma nefes kesici bir şekilde güncel olmalıdır: 1882'de Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya arasındaki "Üçlü İttifak" I. Dünya Savaşına uzanan ittifaklar sisteminin önemli bir parçasıdır ve 1887'de İtalya ve Britanya arasında gerçekten de gizli bir anlaşma yapılmıştır.

Phelps, Fransız veya Rus elçilerinin böylesine gizli bir bilgi epey yüklü bir ödeme yapabileceğinin farkındadır ve Holdhurst'ün talimatlarına uygun olarak görevi yerine getirmeden önce bütün meslektaşlarının işyerinden ayrılmasını beklemiştir. Uykusu geldiği için kahve siparişi vermek istemiştir ve kapıcıyı çağırmak için zili çaldığında şaşırtıcı bir biçimde karşısına kapıcının karısı Bayan Tangey çıkmıştır. Kahvesi gelmeyince, Phelps gecikmenin nedenini anlamak için dışarı çıkmıştır. Kapıcı Bay Tangey'nin girişte uyuduğunu, ispirto ocağındaki demliğin de fokur fokur kaynadığını görmüştür. Bayan Tangey'den hiçbir iz yoktur. Birdenbire zil çalmaya başlar. Phelps'in çalışmakta olduğu ofisin zilidir. Phelps çok gizli belgenin bulunduğu odaya birinin girdiğini düşünerek paniğe kapılmıştır. Hızla üst kata koşmuş ve belgenin ortadan kaybolduğunu görmüştür. Phelps ana merdivenleri kullandığı ve binaya giren hiç kimseyi görmediği için hırsızın merdivenlere yan kapıdan çıktığını anlamıştır.

Dışişleri Bakanlığının dışında nöbet tutan polis sadece bir kişiyi görmüştür. Tarifi Bayan Tangey'ye uyan kişi, yan kapıyı kullanarak dışarı çıkmıştır. Kapıcı karısının dürüstlüğünden hiç şüphe edilmeyeceğini iddia etse de, Phelps kadının peşine düşmüş ve Scotland Yard dedektifi Forbes'le birlikte kadını belge hakkında sorgulamıştır. Ama belgeden hiçbir iz yoktur. Daha önceden Joseph Harrison'la birlikte binmeyi planladığı treni de kaçırmıştır. Ne yapacağını bilemeyen Phelps istasyonda bir nöbet geçirince Dr. Ferrier tarafından evine götürülmüştür.

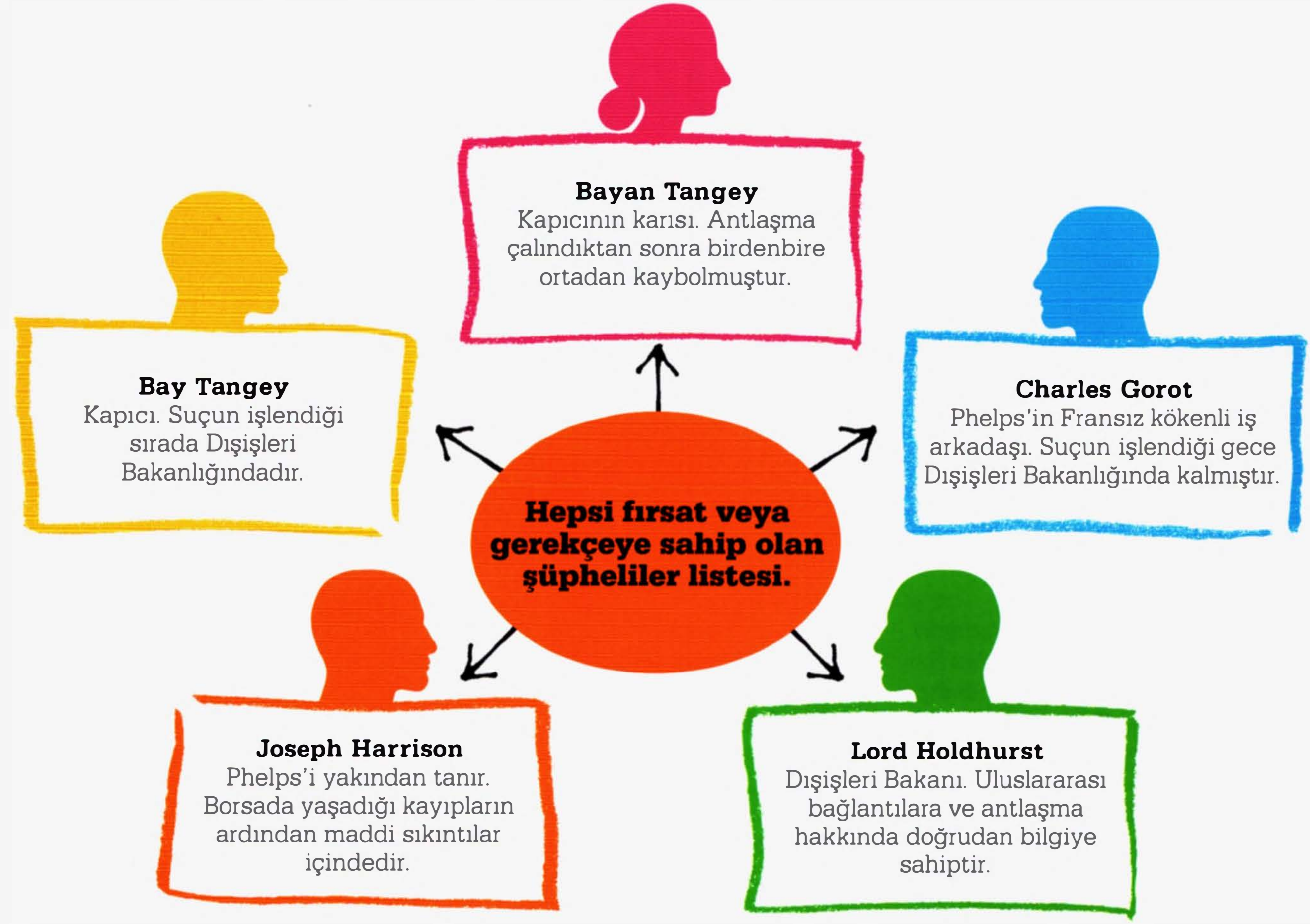
Olanaksız Bir Durum

Zemin seviyesinden birkaç kat yüksekte olan ve hiçbir gizlenme yeri bulunmayan Phelps'in ofisi hiçbir ipucu sunmaz. Suç mahallinde (yağmurlu bir gece olmasına rağmen) hiç ayak izi yoktur ve birisinin orada sigara içtiğini gösteren bir kanıt da bulunamamıştır. Bu, Holmes'u hayal kırıklığına uğratır, çünkü suç mahallindeki küller çoğu zaman ona ilk ipuçlarını sunar (küllerin özel bir incelemesini yapmaktan söz ettiği *Kızıl Bir Soruşturma*'da olduğu gibi). Phelps'in iş yeri hakkındaki tasviri 1860'larda Mimar George Gilbert Scott tarafından tamamlanan büyük bir klasik bina olan gerçek Dışişleri Bakanlığı binasına uyar. (Scott'ın torunu Giles'in tasarladığı Londra'nın kırmızı telefon kulübeleri de en az Holmes kadar şehrin simgesi haline gelmiştir.).

Bir Komplo mu?

Holmes ve Watson vaka hakkında daha fazla bilgi almak için hiç de dostane bir yaklaşım içinde olmayan dedektif Forbes'i ziyaret eder. For-

> Sanki soğuk bir el uzanıp kalbimi sıkıştırdı. Demek ki biri, değerli antlaşmamın masanın üzerinde durduğu o odadaydı.
> **Percy Phelps**

bes, Bayan Tangey'nin kötü bir mizaca sahip olduğunu, maddi sıkıntılar yaşayan bir ayyaş olduğunu ve elinde hiçbir kanıt bulunmamasına rağmen kadının bu suç hakkında bir şeyler bildiğinden şüphelendiğini söyler. Daha az muhtemel şüpheliler ise kapıcının kendisi ve Fransızca adından dolayı (bu gizli antlaşmayı Fransız hükümetine iletmek istemiş olabileceği düşünülerek) şüphe duyulan Phelps'in iş arkadaşı Charles Gorot'tur. Gorot adının "Huguenot soyundan" gelmesi, öyküde açıklanmasa da önem taşır. Huguenot'lar 17. yüzyılın sonlarından itibaren İngiltere'ye sığınan Fransız Protestanlardır ve bu nedenle Gorot'un Fransa'ya çok fazla bağlılık hissetmesi muhtemel değildir. Her halükârda, talihsiz Forbes hiç kimsenin aleyhine gerçek bir kanıta sahip değildir.

Downing Sokağında Lord Holdhurst, Holmes'a antlaşmanın Rusların veya Fransızların eline henüz geçmemiş olduğunu açıklar. Çünkü bunun vahim sonuçları olacaktır ve henüz hiçbir şey olmamıştır. Holmes belki de hırsız ani bir hastalığa yakalandığı için belgeyi iletememiş olabileceğini söyleyince, Holdhurst görünüşe göre kendi yeğeninden şüphelenir: "Beyin humması gibi mi?" diye sorar.

Bir gece vakti Phelps'in Briarbrae'deki odasına zorla girilmeye çalışılınca, Phelps kendisine bir tür komplo kurulmaya çalışıldığından şüphelenmeye başlar. Holmes, Phelps'e geceyi geçirmek için onlarla birlikte Londra'ya gelmesini önerir, ama son anda trene yetişmek gibi bir niyetinin olmadığını, bunun yerine birkaç noktayı aydınlatmak için Woking'de kalacağını söyler.

Ertesi sabah Holmes üstü başı darmadağınık ve yaralanmış halde 221B Baker Sokağına döner, ama teatral jestler eşliğinde bir tabağın kapağının altına gizlemiş olduğu orijinal antlaşma belgesini ortaya çıkarır. Phelps ve Watson bir gece önce yola çıktıktan sonra gizlice Briarbrae'ye dönmüştür. Orada Joseph Harrison'u Phelps'in odasında bir döşeme tahtasını kaldırıp antlaşmayı alırken ya-

> Müthiş bir komplonun bilinçsiz merkezi olduğuma ve itibarımın yanı sıra hayatıma da kastedilmiş olduğuna inanmaya başlayacağım.
> **Percy Phelps**

kalamıştır. Antlaşmayı o odada daha önce kaldığı sırada oraya gizlemiştir.

Vaka Analizi

Bu vakanın asıl zorluğu, aslında çok fazla ipucu olmasından kaynaklanır. Holmes'un dediği gibi, "Hayati önemi olanlar ilgisiz olanların arkasına gizlenmiştir". Bayan Tangey'nin şüpheli karakteri bunun güzel bir örneğidir. Antlaşmanın büyük önem taşıması da yanıltıcı olmuştur. Okuyucu belge hırsızlığının bariz bir siyasi amaçla planlandığını düşünür, ama Harrison'ın belgeyi telaş içinde çalması tamamen çıkarcı bir amaçladır. Harrison'ın borsada yaşadığı kayıplar ve bu nedenle suç işlemiş olması ancak öykünün sonunda ortaya çıkar.

Birçok Holmes uzmanı bu öyküdeki bazı detaylardan hoşnutsuzdur. Örneğin Harrison'ın tam da Phelps kahvesinin neden geciktiğini kontrol etmeye gidince odaya girmesi, hemen oracıkta belgeyi çalmaya karar vermesi ve polise görünmeden binayı terk edebilmesi olağanüstü tesadüflerdir. Belgeleri çoğaltmanın mekanik yöntemleri mevcutken antlaşmanın elle kopyalanmak zorunda olması da açıklanamaz bir olgudur. Eleştirmenler Harrison ve Bayan Tangey'nin işbirliği yapmış olması gerektiğini bile ileri sürmüştür, ama Conan Doyle bu teori hakkında öyküdeki Holmes'un kendisi gibi çok az yorumda bulunmuştur.

Aydınlanma İnsanı

Bu öyküde Holmes'un kendi dünya görüşü hakkında ilginç ipuçları vardır. Holmes, Phelps'le suçu tartışırken kısaca da olsa dinin doğasına değinir: "Bana öyle geliyor ki, tanrısal iyiliğin en büyük güvencesi çiçeklerdir." Holmes'un bir "çıkarım" olarak nitelendirdiği bu yorum, güzel bir güle ilişkin gözleminden ilham alır ve belki de onun dini inancının ipuçlarını verir. Holmes'un idealist yorumları, Londra'ya dönerken Watson'la yaptığı tren yolculuğunda da devam eder. Clapham Kavşağı ve Waterloo arasında demiryolunun "yükseklerden giden" kısmında aşağı bakıp yatılı okulların "tuğla adacıklarını" işaret eder: "Deniz fenerleri, azizim! Geleceğin yol göstericileri! Her birinde yüzlerce minik parlak tohum bulunan, geleceğin daha bilge, daha aydınlık İngiltere'sini doğuracak kapsüller" der coşkuyla. 1870'teki Eğitim Yasası'nın ardından kurulan bu okullar, vergi mükellefleri tarafından finanse edilen ilk okullardır.

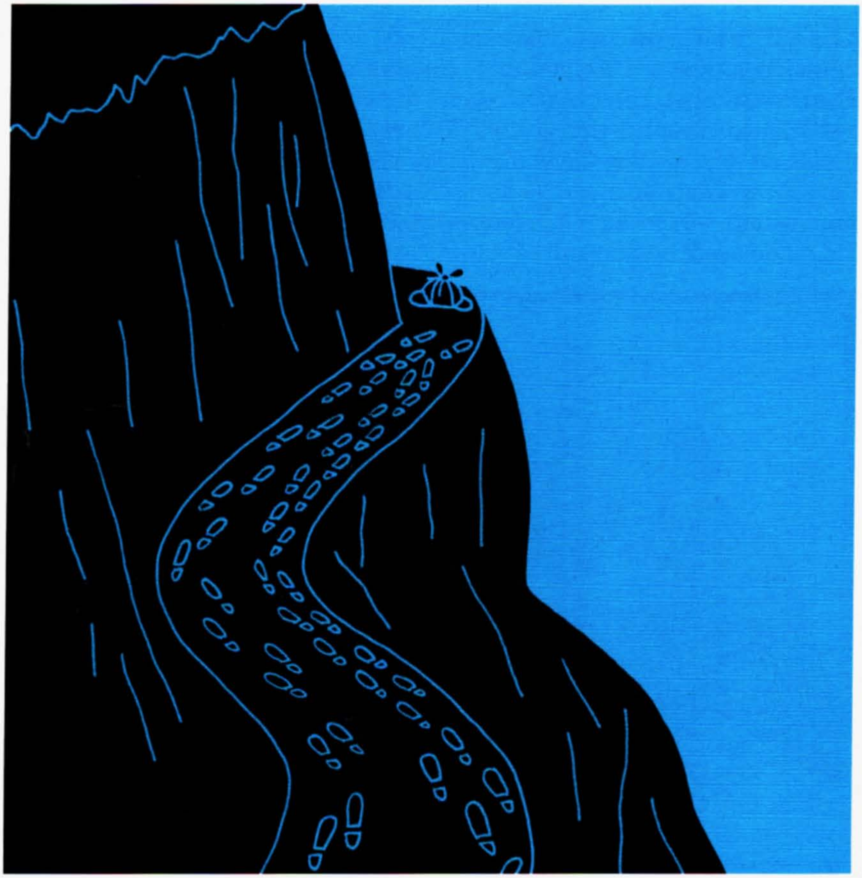
Belki de Conan Doyle'un kendi görüşlerinin bir yansıması olan bu bariz liberal perspektif, akrabaların kayrıldığı "nepotik" Dışişleri Bakanlığının örtülü bir eleştirisi olabilir. "Nepotizm" sözcüğü, Latincedeki yeğen sözcüğünden türetilmiştir ve bu öyküde özel bir yansıması vardır. Phelps işini amcasının seçkin konumuna borçludur ve bu vakadaki kaos Holdhurst'ün çok kıymetli bir belgeyi yeğenine emanet etmesinin ardından başlar. Eleştiri, Britanya'daki siyasi değişimleri de yansıtır: 1893'te "Bahriye Antlaşması" yayımlandığında William Gladstone'un liberal hükümeti iktidardadır, ama öykünün 1889'da geçmesi Conan Doyle'un bu eleştirisinin 3. Salisbury Markisi'nin bir önceki muhafazakâr yönetimini hedef aldığını ima eder.

Holmes sık sık teatral jestler yapar. Özellikle çıkarım yeteneklerini sergilerken bunlara başvurur. Paget'in *Strand Magazine*'de yayımlanan bu çiziminde, kahvaltıda çalınan belgeyi ortaya çıkarır.

TEHLİKE MESLEĞİMİN BİR PARÇASI

SON MUAMMA (1893)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Aralık 1893**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Anıları*, 1894**

KARAKTERLER
Profesör Moriarty Bir suç dehasına dönüşen matematik profesörü; Holmes'un baş rakibi ve can düşmanı.

Mycroft Holmes Sherlock Holmes'un ağabeyi.

Peter Steiler Meiringen'deki Englischer Hof otelinin sahibi.

Conan Doyle'un yazdığı tüm Holmes öyküleri içinde hiçbiri "Son Muamma" kadar çok heyecan yaratmamıştır. Elbette ki en önemlisi, Holmes'un vakitsiz ölümünü anlatmasıdır, ama aynı zamanda meşhur kötü karakter olarak en büyük suç dehası ve Holmes'un can düşmanı Profesör Moriarty'ye (s. 28-9) yer verir.

Öykü *Strand Magazine*'de yayımlandığında okuyucuların reaksiyonu şaşkınlık, şok, hatta öfke olmuştur. *Strand Magazine* ve Conan Doyle'a protesto mektupları yağmıştır. Bir kadının gönderdiği mektup, yazara hitaben "Seni acımasız!" diye başlar. Londra'da siyah kolluklar takılmıştır ve *Strand Magazine*'in tirajı öylesine

> Katıksız gerçekleri bir tek ben biliyorum ve daha fazla gizlenmenin kimseye yararı olmayacağından eminim.
> **Dr. Watson**

düşmüştür ki dergi neredeyse kapanma noktasına gelmiştir (s. 324).

Nefsi Müdafaa

Conan Doyle, okuyucularının aşırı tepkisine çok şaşırmıştır. Daha sonradan "Bu bir cinayet değil, meşru müdafaa, çünkü ben onu öldürmeseydim muhakkak o beni öldürecekti" diyerek kendini savunur. Doyle çoktandır Holmes'un kendi hayatından çok fazla şey götürdüğünü ve öyküleri peş peşe son teslim tarihlerine yetiştirmenin onu ciddi edebi çalışmalardan uzaklaştıran zahmetli bir iş olduğunu hissetmektedir. Ayrıca 1893 itibariyle hem babası Charles hem de eşi Louise ciddi bir biçimde hastalanmıştır. Charles Doyle, Ekim ayında ölmüş ve aynı ay Louise'e tüberküloz teşhisi konarak sadece birkaç aylık ömrünün kaldığı söylenmiştir (ama bu teşhise rağmen Louise 13 yıl hayatta kalmıştır).

Conan Doyle ve Louise, 1893 yılının Ağustos ayında Alp Dağlarında tatildeyken yazar Holmes'u öldürmeye karar vermiştir. Bir arkadaşına şöyle demiştir: "Benim için o kadar ağır bir yük haline geldi ki hayatımı çekilmez kılıyor." İsviçre Alplerinde uygun bir dramatik son için kusursuz bir yer bulmuştur: göz kamaştırıcı Reichenbach şelaleleri. Öyküyü tamamladıktan sonra Conan Doyle not defterine şu notu düşmüştür: "Holmes Öldürüldü."

Avcının Avlanması

Diğer öykülerin çoğunda Holmes ipuçlarının peşinde koşan ve sonunda avını köşeye sıkıştıran avcıdır. Ama "Son Muamma"da kötü deha Moriarty'nin yorulmak nedir bilmeden peşine düştüğü av Holmes'un kendisidir. Holmes bu takipte büyük yeteneğini alışılmış çıkarımlarını yapmak için değil, yakalanmamak için kullanır. Watson'ın dediği gibi, adeta Holmes'un kendisi suçlu konumundadır.

Watson okuyucuyu en başından itibaren Holmes'un ölümünün trajedisine hazırlar: "Dostum Sherlock Holmes Beyefendi'yi eşsiz kılan o üstün becerileri son kez kaydetmek için kalemi elime alırken yüreğim kan ağlıyor." Holmes hakkında yazmaya zaten son verdiğini söyler, ama "Albay James Moriarty'nin, kardeşinin itibarını savunduğu mektuplar yazdığı" ve bu söylentiler karşısında "hakikati kamuoyuna olduğu gibi sunmaktan başka bir şansı olmadığı" için bu öyküyü yazmak zorunda kalmıştır.

Son Çarpışma

Holmes'un nihai olarak ortadan kaybolmasının zemini çoktan hazırlanmıştır. Toplum veya Watson'ın ona eskiden olduğu gibi ihtiyacı yoktur. Watson, *Kızıl Bir Soruşturma* (s. 36-45) macerasında Holmes'la ilk kez tanışan yönünü kaybetmiş genç adam değildir; artık evli bir adamdır ve yerleşik bir muayenehaneye sahiptir. İkili geçmişte olduğu yakın bir ilişki içinde değildir ve birbirlerini nadiren görür. Holmes da birçok tehlikeli suçlunun planlarını başarıyla boşa çıkarmıştır. Bir kehanette bulunurmuşçasına "Hayatımı tamamen boşa geçirmediğimi söyleyebilirim. Sayemde Londra'nın havası temizlendi" der. Fakat sahneden ayrıl-

1895'te üretilen bu slaytta Victoria İstasyonu görülmektedir. Holmes ve Watson Canterbury üzerinden Avrupa'ya giderken istasyonun görünümü bu haliyle görmüş olmalıdır.

Suça Meyilli Bir Zihin

Conan Doyle, Moriarty karakterini yaratırken 19. yüzyıl İtalyan suçbilimcisi Cesar Lombroso'nun teorilerinden etkilenmiştir (s. 310-15). Lombroso bazı insanların telafi edilemez bir biçimde suça meyilli bir yaradılışa sahip olduğunu ve kötü eğilimlerinin görünümlerine yansıdığını düşünmüştür. Conan Doyle, yaradılışın güçlü etkilerini vurgulamak için Moriarty'ye en iyi yetişme koşullarını sunmuştur: Moriarty ayrıcalıklı koşullarda yetişmiş ve önce bir matematik dehası, daha sonra bir üniversite profesörü olmuştur, ama şeytani yaradılışından kaynaklanan eğilimleri sonunda kontrolü ele geçirmiştir. Conan Doyle on yıl sonra "Boş Ev" macerasında Albay Moran karakterini yaratmak için de aynı ön kabulleri kullanmıştır. Moriarty karakterinde, kalıtsal suç eğilimi bilhassa tehlikelidir, çünkü ona parlak bir zekâ eşlik eder. "Alnının çıkıntılı olması" benzer bir biçimde zeki olan Holmes'la (ve kardeşi Mycroft'la) paylaştığı bir özelliktir, ama Moriarty daha çok bir kertenkele veya yılanı andırır ve bu onun dehasının gerisinde yatan kötülüğün bir işaretidir.

madan önce yenilgiye uğratması gereken son bir kötü karakter kalmıştır: içlerinde en büyüğü olan Moriarty.

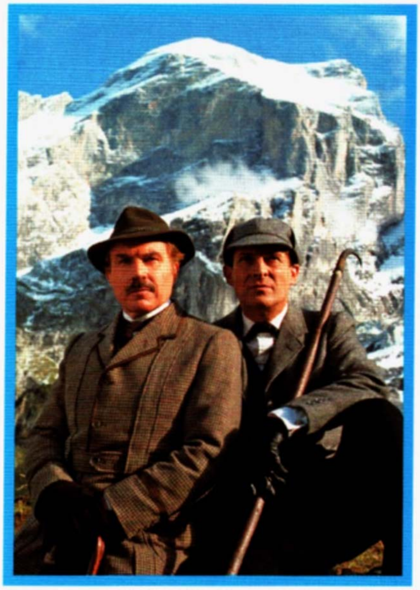
1891 yılının bir Nisan akşamında, Watson bariz bir biçimde telaşlı görünen Holmes'un kendisini ziyaret etmesine şaşırır. Watson'ın "Bir şeyden mi korkuyorsunuz?" sorusuna, Holmes "Havalı tabancılardan" diye yanıt verir. Daha sonra "Boş Ev" macerasında (s. 162-67) öğreneceğimiz gibi, Moriarty'nin keskin nişancısı Albay Moran bu sessiz, ölümcül silahı kullanır. Holmes tehlikede olduğunu bilir ve Watson'dan Avrupa yolculuğunda kendisine eşlik etmesini ister. Watson'ın daha fazla bilgiye ihtiyacı olduğunun farkına vararak Moriarty'yi anlatmaya başlar.

> Eğer o adamı yenebilirsem, eğer toplumu o adamdan arındırabilirsem kariyerimin zirvesine ulaştığımı kabul edeceğim.
> **Sherlock Holmes**

Suç Dünyasının Napoleon'u

Conan Doyle, Moriarty'nin daha önceki öykülerde neden görünmediğini dâhiyane bir fikirle açıklar: "İşin şaşırtıcı ve dahiyane olan tarafı da bu işte!" diye haykırır Holmes. "Adam Londra'yı ele geçiriyor, ama kimsenin adını duymuşluğu yok." Moriarty geniş bir suç ağını yönetir: Bütün ipler onun elindedir, ama usta bir satranç oyuncusunun becerisiyle adını lekelenmekten kurtarır. Kimliğinin saptanmaması veya herhangi bir suçla ilişkilendirilmemesi için öylesine tedbirler geliştirir ki kalpazanlık, soygun ve cinayet gibi yüzlerce suç onun emriyle gerçekleşse de polis tarafından hiçbir zaman mahkeme önüne çıkarılamaz.

Conan Doyle, Moriarty karakterinde gerçek bir suç üstadı olan Adam Worth'u (s. 29) temel almıştır. Worth'un öyküsünü, Pinkerton Dedektiflik Bürosu'nun başındaki Amerikalı dedektif William Pinkerton'dan dinlemiştir. Conan Doyle'un yazdığı tarihte, Worth küçük bir suçtan dolayı Belçika'da hapse atılmıştır. Yerel yetkililer dünyanın en büyük organize suç ağının liderini yakaladıklarının farkında değildir. Amerikan uyruklu Worth saygın bir sanat âşığı ve yarış düşkünü kisvesi altında Londra'da sözünü geçiren bir suç dehasıdır. Polis onun aleyhine hiçbir kanıt bulamamıştır. Conan Doyle, Worth için kullanılan "suç dünyasının Na-

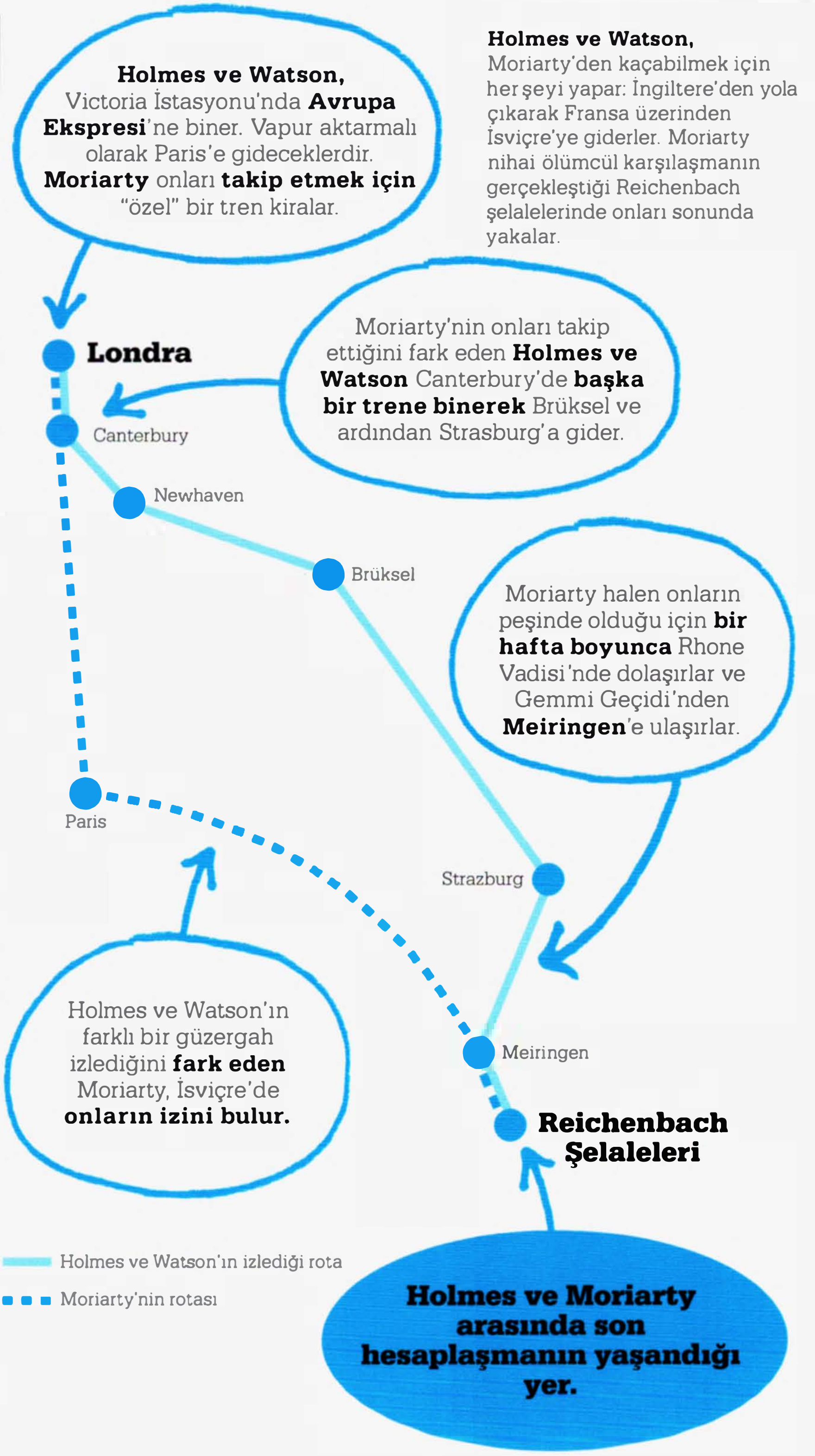
Watson ve Holmes, burada "Son Muamma"nın 1985 tarihli televizyon uyarlamasında görülmektedir (David Burke bu filmde Watson'ı son kez canlandırırken, Holmes'u Jeremy Brett canlandırır).

poleon'u" ifadesine hürmeten Moriarty için aynı nitelemeyi yapmıştır.

Holmes'un Karanlık Yanı

Adam Worth, Moriarty için bir taslak sunmuşsa da Conan Doyle'un karakteri karmaşık bir figürdür. Moriarty, Holmes'un aynadaki korkunç yansımasıdır: Büyük dedektifin üstün yeteneklerinin çarpılmış bir görüntüsüdür. Holmes onu "bir dahi, bir filozof, bir soyut düşünür" olarak tarif ederken, kendi hakkında da aynı ifadeleri rahatlıkla kullanabilir. Holmes, Moriarty'nin işlerini nasıl yürüttüğünü ürpertici bir biçimde anlatır: "Ağının ortasındaki bir örümcek misali hareketsiz duruyor, ama o ağın binlerce uzantısı var ve her birinin titreşimini çok iyi tanıyor." Bu, Watson'ın "Karton Kutu" (s. 110-11) macerasındaki Holmes tasvirine çok benzerdir: Dedektif "beş milyon insanın tam ortasına yatmaya bayılıyordu; filamanı uzayıp her birinin içinden geçiyor, çözülmemiş bir suçla ilgili en küçük bir dedikodu ya da kuşku durumunda onu uyarıyordu".

Kötü İkiz olarak da adlandırılan karanlık öteki-ben, Gotik kurgunun klasik bir özelliğidir. Mary Shelley'nin *Frankenstein* (1818), Oscar Wilde'ın *Dorian Gray'in Portresi* (1891) ve Robert Louis Stevenson'ın *Dr. Jekyll ve Mr. Hyde* (1886) eserlerinde olduğu gibi birçok hikâyede karşımıza çıkar. Holmes Dr. Jeykyll ise Moriarty onun Bay Hyde'dıdır. Tıpkı Jekyll ve Hyde'ın tıpatıp aynı olması gibi, Holmes da Moriarty'yle kendisinin kabul ettiğinden çok daha fazla iç içe geçmiştir. Vakaları çözmek için bir suçlu gibi düşünmesi gerekir ve bu nedenle bir ölçüde lekelenir. Holmes'un Watson'a Moriarty hakkında şöyle der: "İşlediği suçlar karşısında düştüğüm dehşet, becerilerine duyduğum hayranlığa karıştı."

Ölümcül Mücadele

Holmes, Moriarty'yi adalet karşısına çıkarma mücadelesini adeta iki büyük savaşçının çarpışması gibi anlatır: "Hiçbir zaman böyle başarılara imza atmamıştım, hiçbir rakibim beni böylesine zorlamamıştı. Derinlere iniyordu, ama ben ondan da derine inmeyi başarıyordum." Holmes takibin heyecanından her zaman hoşlanır ve bu da kariyerinin en heyecan verici takibidir. Dahi Moriarty'yi mağlup edebildiği takdirde büyük bir iş yaptığını hissederek kariyerini seve seve sonlandırabileceğini vurgular. Ünlü bir sporcu gibi kariyerinin en büyük müsabakasını kazandıktan sonra mesleğini zirvedeyken bırakmak ister.

Holmes, Watson'a Moriarty'yi kapana kıstırmasına çok az kaldığını söyler: "Üç gün içinde –yani en geç önümüzdeki Pazartesi– mesele iyice olgunlaşacak ve profesörle çetesinin tüm elebaşları polisin eline geçecek." Ama o vakte kadar Moriarty'nin pençelerinden uzak durması gerekir, çünkü Moriarty'yi mahkûm edecek temel kanıtı kendisi sunacaktır. Fakat "suç dünyasının Napoleon'u" da bu meydan okumayı heyecanla karşılar. Her zamanki ürkütücü tavrıyla sabah vakti 221B Baker Sokağında Holmes'u ziyaret ederek bir cesaret gösterisinde bulunur. Amacı rakibini yakından tanımak ve geri adım atması için ona son bir şans tanımaktır: "Eğer beni yıkıma uğratacak kadar akıllıysanız, emin olun ki ben de aynısını size yapacağım."

> "... artık benimle birlikte, dünyadaki en zeki dolandırıcı ve Avrupa'daki en güçlü organize suç çetesine karşı tehlikeli bir oyun oynuyorsunuz.
>
> **Sherlock Holmes**"

O gün hayatına kast eden birkaç girişime rağmen Holmes'un gözünü korkutamazlar. Watson'a ertesi sabah Victoria İstasyonu'na gelmesi ve takip edilmemeye dikkat etmesi için katı talimatlar sunar ve ardından da arka bahçenin duvarından tırmanarak oradan ayrılır.

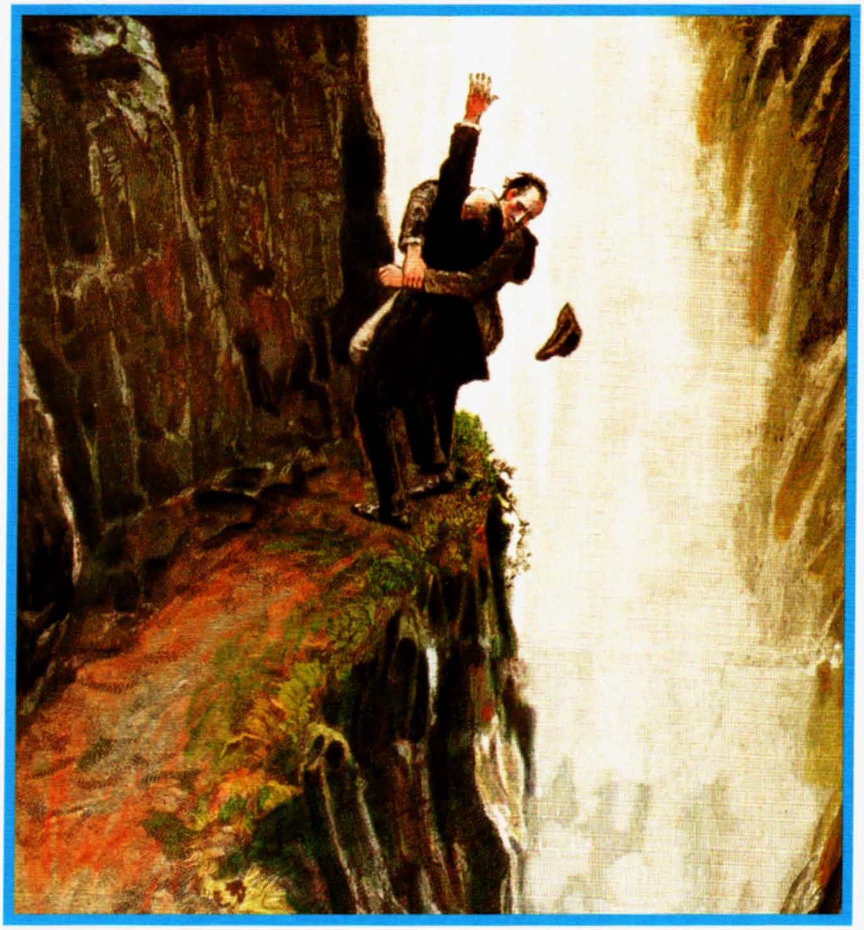
Takip Başlar

Watson, Holmes'un talimatlarını harfiyen yerine getirir ve istasyona gitmek için bir fayton tutar. Daha sonradan faytonun kılık değiştirmiş Mycroft Holmes tarafından sürüldüğünü fark eder. Kendisi ve Holmes için ayrılmış birinci sınıf vagona yerleşir ve ihtiyar bir İtalyan rahibin kendisine eşlik ettiğini görünce sinirlenir. Burada okuyucu doktordan bir adım önde olabilir: Rahip hiç şüphesiz kılık değiştiren Holmes'tan başkası değildir. Kimliğini açıklayan Holmes, Watson'a geçen gece Moriarty'nin çetesinin üyelerinin 221B'deki odalarını ateşe verdiğini, ama çok az hasar olduğunu söyler. Tren istasyondan ayrılırken, Moriarty peronda belirir ve öfkeyle treni durdurmaya çalışır. Tren hızlanınca Watson rahat bir nefes alır, ama Holmes Moriarty'nin o kadar kolay pes etmeyeceğini bilir. Onları takip etmek için muhtemelen "özel" (tek vagonluk) bir tren kiralayacağını tahmin eder. Fakat Holmes'un bir planı vardır: Canterbury'de trenden inip Newhaven'a saparak onu atlatabileceklerini düşünür. Bu numara işe yarar ve Canterbury İstasyonu'nda bir perondaki bavul yığınının arkasında gizlenirken Moriarty'nin treninin uzaklaştığını görürler.

Reichenbach Şelaleleri

İsviçre'nin Bernese Oberland bölgesinde yer alan Reichenbach şelaleleri, Conan Doyle'un zamanından çok önce tanınmıştır. Toplam 250 metre aşağı dökülen bir dizi şelalenin yer aldığı Reichenbach, Avrupa'nın en muhteşem manzaraları arasındadır. Şelaleler İngiliz Romantik J. M. W. Turner tarafından 1800'lerin başında resmedilmiştir, ama günümüzde en çok "Son Muamma"da oynadıkları rolle bilinir. Her yıl on binlerce Holmes tutkunu, Moriarty'nin öldüğü yeri görmek için bölgeye gider. Oradan bir fünikülere binerek Holmes müzesinin bulunduğu Meiringen kentine geçmek mümkündür. Birçok Holmes tutkunu, öykülerdeki karakterler gibi giyinir ve mücadeleyi yeniden canlandırır, hatta temsili kuklaları şelaleden atar. Kayalığın dik yüzünde Holmes ve Moriarty'nin büyük mücadelesinin yaşandığı noktayı işaret eden bir levha asılıdır. İkilinin boğuştuğu patika, o tarihte şelalelerin yanı başında olmasına karşın yıllar içerisinde parçalanmıştır ve günümüzde şelalelere yaklaşık yüz metre yakınında son bulur.

Holmes'un avcı şapkası, *Strand Magazine*'de yayımlanan Sidney Paget'in bu çiziminde Holmes ve Moriarty boğuşurken uçurumdan düşerken görülüyor.

Brüksel üzerinden Strasbourg'a vardıktan sonra polisin Moriarty'nin çetesini tutukladığını, ama Moriarty kaçtığını öğrenirler. Holmes, düşmanın intikam almak isteyeceğini bilir. Holmes ve Watson, onun bir adım önünde kalmayı umarak yolculuğa devam etmeye karar verir. Alplerde bir hafta boyunca dolaştıktan sonra, İsviçre'deki Meiringen kentine ulaşırlar. Otel sahibi Peter Steiler'ın tavsiyesine uyarak, "eriyen karla iyice coşan selin muazzam bir uçuruma düştüğü ve püsküren su zerrelerinin yanan bir evden yükselen dumanlar misali yukarı uzadığı" Reichenbach şelalelerine giderler. Şelalelerden ayrılmak üzereyken bir çocuk Watson'a yaklaşıp bir mektup uzatır. Görünüşte Steiler'dan gelen mektupta Watson'ın otele dönüp tüberkülozdan ölmekte olan bir İngiliz kadınla ilgilenmesi istenmektedir. Holmes bunun bir aldatmaca olduğunu hemen fark eder, ama hiçbir şey söylemez. Moriarty'yle son çarpışmasının vaktinin geldiğini hisseder.

Son An

Watson otele varınca kendisini bekleyen hasta bir kadın olmadığını görür. Numaranın farkına vararak aceleyle Reichenbach şelalelerine döner, ama yalnızca Holmes'un halen onu bıraktığı kayaya dayalı duran bastonunu bulur. Şelalelerin döküldüğü derin uçurumun kenarındaki patikanın ucuna doğru uzanan iki çift ayak izi vardır, ama geri dönen ayak izi görünmez. Patikanın kenarında toprağın çamur birikintisine dönüşmesi ve çalılarla eğreltiotlarının kopması, uçurumun yanı başında bir boğuşma yaşandığını gösterir. Watson, iri bir kaya parçasının üstünde ışıldayan bir şey görür ve bunun Holmes'un gümüş sigara tabakası olduğunu fark eder. "Onu alınca üzerinde durduğu küçük, kare bir kâğıt parçası yere uçar." İkili kozlarını paylaşmadan önce Moriarty, Holmes'un bir not yazmasına müsaade etmiştir. Notta Holmes'un toplumu Moriarty'den kurtarmak için ölümü göze aldığı anlaşılır. "Kariyerimin doruğuna ulaştığımı ve benim için akla yatkın sonun bu olduğunu size daha önce de belirtmiştim." Notun sonunda "çeteyi mahkûm etmek için gerekli evrakların Mycroft'un kasasında, 'Moriarty' başlıklı mavi zarfta olduğunu" belirtir.

Watson ve polisin olay mahallinde yaptığı inceleme, iki adam arasındaki boğuşmanın "birbirlerine kenetlenmiş bir halde düşmeleriyle sonuçlandığını" ortaya koyar. Watson artık her şeyin bittiğini ve "hayatta tanımış olduğu en iyi ve en zeki kişiyi" kaybettiğini düşünür, ama elbette ki yanılmaktadır. Holmes, "Boş Ev" macerasında geri döner ve Reichenbach şelalelerinde can vermediği ortaya çıkar. Fakat kamuoyu Holmes'un görünüşteki ölümünden önceki bir tarihte geçen *Baskerville'lerin Köpeği* (s. 152-61) hikâyesinde onu tekrar görene dek neredeyse on yıl beklemek zorunda kalmıştır. Bu boşlukta Holmes'un hayranları acı verici bir biçimde büyük dedektifi bir daha hiç görmeyecekleri inancıyla birlikte yaşamak zorunda kalmıştır.

EFSANE
DÖNÜY

E GERİ
OR

1895
Conan Doyle, **Mısır'a gider** ve kurgusal bir otobiyografi olan ***Stark Munro Letters***'ı yayımlar.

ŞUBAT 1896
Conan Doyle ***The Exploits of Brigadier Gerard***'ı yayımlar.

MAYIS 1897
Conan Doyle, **Napoleon savaşlarında** geçen bir diğer tarihsel roman olan ***Uncle Bernac***'ı yayımlar. Bram Stoker, ***Dracula***'yı yayımlar.

HAZİRAN 1897
Kraliçe Victoria 78 yaşında **altmışıncı yıldönümünü** kutlar.

HAZİRAN 1898
Conan Doyle'un ***Round the Fire Stories*** seçkisindeki öyküleri *Strand Magazine*'de yayımlar.

KASIM 1899
William Gillette'nin başrolünü oynadığı ***Sherlock Holmes*** adlı tiyatro oyun **New York**'ta sahnelenir.

1900
Conan Doyle, Edinburgh'da **parlamentoya adayı** olarak başarısızlığa uğrar.

MART 1900
Conan Doyle ***The Green Flag and Other Stories of War and Sport*** seçkisini yayımlar.

Holmes ve Watson'ın yaşadığı olay

BU BÖLÜMDE

ROMAN
***Baskerville'lerin Köpeği*, 1902**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**
Boş Ev
Norwood'lu İnşaat Ustası
Dans Eden Adamlar
Yalnız Bisikletçi
Manastır Okulu
Kara Peter
Charles Augustus Milverton
Altı Napoleon
Üç Öğrenci
Altın Pince-Nez
Kayıp Savunma Oyuncusu
Abbey Çiftliği
İkinci Leke

Sherlock Holmes, or The Strange Case of Miss Faulkner adındaki oyun 1901'de New York'tan Londra'ya getirildiğinde, oyunun sahnelendiği Lyceum Tiyatrosu'nun işletme müdürü *Dracula*'nın yazarı ve Conan Doyle'un ikinci dereceden kuzeni Bram Stoker'dır. Conan Doyle tarafından onaylanan oyun büyük ölçüde mevcut romanlar ve kısa öykülere dayandırılmıştır, ama Holmes'a oyuna adını veren "Bayan Faulkner"e duyduğu beklenmedik aşkı sunmuştur.

Sahneden Sayfaya

Oyun kapalı gişe oynamıştır ve bu başarı Conan Doyle'u kamuoyunun dedektife halen ilgi duyduğunu ikna etmeye yetmiştir. Doyle, oyun halen gösterimdeyken *Baskerville'lerin Köpeği* romanını yazmıştır. Roman 1901'de yılının Ağustos ayında *Strand Magazine*'de tefrika halinde yayımlanmaya başlamış ve ülke çapında gazete stantlarının önünde kuyruklar oluşmuştur. Holmes bu macerasında yeteneklerinin zirvesindedir ve İngiltere'nin batısında "dev bir köpeğin" sırrını çözer. Holmes'un bu hikâyede kararlı bir biçimde dünyevi kalması ve tüyler ürpertici köpeğin doğaüstü olduğu fikrini hemen reddetmesi ilgi çekicidir. Conan Doyle aynı yıllarda Roma Katolikliğini reddettiğini belgeleyen ve daha sonra spiritüalizme duyacağı ilgiyi haber veren *Stark Munro Letters* adlı yarı otobiyografik romanında inanç konusundaki düşüncelerini açıklamıştır. Bu tarihlerde kısmen Güney Afrika'daki bir askeri hastanede geçirdiği dönem temelinde Boer Savaşı hakkında vatansever öyküler yazmaya da başlamıştır (Sör Henry Baskerville de servetini Güney Afrika'da elde etmiş-

OCAK 1901

Kraliçe Victoria 81 yaşında ölür; **VII. Edward** kral olur.

AĞUSTOS 1901

Conan Doyle'un ***Baskerville'lerin Köpeği*** romanı *Strand Magazine*'de tefrika halinde yayımlanır. Ertesi yıl roman olarak okuyucuyla buluşur.

OCAK 1902

Conan Doyle, ***The War in South Africa: Its Cause and Conduct***'ı yayımlar.

AĞUSTOS 1902

Conan Doyle'a **Boer Savaşı** hakkındaki yazılarından dolayı **şövalyelik** verilir.

1903

Holmes South Downs'ta **köşesine çekilir.** "Aslan Yelesi," s. 278-83).

MART 1905

Conan Doyle ***Sherlock Holmes'un Dönüşü***'nü yayımlar.

EYLÜL 1905

Sherlock Holmes'un Dönüşü olarak derlenen öyküler *Strand Magazine*'de yayımlanmaya başlar.

tir). Bu çalışmasından ötürü 1902'de VII. Edward tarafından şövalye ilan edilmiştir. Kralın kendisi de Holmes hayranları arasındadır ve onun yeni maceralarını okumak için herkes kadar can atmaktadır.

Duygusal Bir Kavuşma

Baskerville'lerin Köpeği romanındaki olaylar, Holmes'un "Son Muamma" öyküsündeki görünüşteki ölümünden önceki tarihlere dayanır ve bu nedenle hayranlarının umut ettiği gibi dedektif hayata dönmemiştir. Holmes'un 1903'ün Ekim ayında "Boş Ev" adlı kısa öyküde ölümden dönmesi, hayranlarında duygusal bir tepki uyandırmıştır. Watson da bu habere öylesine sevinmiştir ki derhal muayenehanesini satıp 221B Baker Sokağına taşınmıştır. Watson daha sonradan muayenehanesinin Holmes'un bir akrabası tarafından satın alındığını keşfeder. Conan Doyle'un harikulade bir biçimde olduğundan önemsiz gösterdiği bu gelişme, aslında duyguların karşılıklı olduğunu ortaya koyar. Belki de "Boş Ev" macerasında balmumundan bir Holmes modeli kullanması, Conan Doyle'un dedektifin bu noktaya kadar kazandığı şöhret hakkındaki alaycı bir yorumu olabilir. Fakat *Sherlock Holmes'un Dönüşü*'nün kahramanın yetenek yelpazesini genişletmesini sağlayarak okuyucularını tatmin etmekten de uzak durmaz. "Dans Eden Adamlar" kanondaki en şeytani şifreli mesajı içerir ve "Norwood'lu İnşaat Ustası"nda parmak izinin kullanımı o dönem için radikaldir. Holmes'un kılık değiştirme konusundaki ustalığı hem "Charles Augustus Milverton" hem de "Boş Ev" macerasının temelini oluşturur.

Seçkin Arkadaşlar

Bu öykülerde sık sık Holmes'un yüksek sosyeteyle haşır neşir olduğu görülür. "Altın Pince-Nez" macerasında "Bulvar Katilini" yakaladıktan sonra Fransız "Şeref Nişanına" layık görüldüğüne dair kışkırtıcı bir referans vardır. Benzer bir biçimde Doyle'un kendi favori öykülerinden ikisi "Manastır Okulu" ve "İkinci Leke"de Holmes çok şöhretli kişilerle ilgilenir. Fakat Doyle'un aristokratları her zaman olumlu resmedilmez. Lord Holdernesse, "Manastır Okulu" macerasındaki dramla derinden bağlantılıdır ve "Abbey Çiftliği" macerasında Sör Eustace Bracknell şiddet ve alkol bağımlılığıyla dikkat çeker. Varlıklı "Norwood'lu İnşaat Ustası" Jonas Oldacre canavar ruhludur. *Baskerville'lerin Köpeği* romanında olduğu gibi, bu seçkideki öyküler de genellikle Londra'nın kaosunun dışındaki kontrollü, şehir dışı ortamlarda geçer.

HER ŞEYİN SİZİN ALEYHİNİZE OLDUĞU BİR VAKADAN DAHA UYARICI BİR ŞEY YOKTUR

BASKERVILLE'LERİN KÖPEĞİ (1902)

KISACA

TÜR
Roman

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ağustos 1901**

ROMAN BASKISI
George Newnes, Mart 1902

KARAKTERLER
Sör Charles Baskerville Baskerville Malikânesi'nin kısa bir süre ölmüş olan sahibi.

Sör Henry Baskerville Kanada'dan gelen varis.

Sör Hugo Baskerville Sör Henry'nin atası.

Dr. James Mortimer Baskerville'lerin aile dostu ve Sör Charles'ın vasiyetini uygulayan kişi.

Jack Stapleton Baskerville'lerin doğa bilimci komşusu.

Beryl Stapleton Kosta Rikalı güzel.

John Barrymore Baskerville Malikânesi'nin kahyası

Eliza Barrymore John'un eşi ve Baskerville Malikânesi'nde temizlikçi.

Selden Eliza'nın kardeşi ve eski mahkûm.

Dedektif Lestrade Scotland Yard dedektifi.

Bölüm 1 & 2
Dr. Mortimer 221B Baker Sokağına gelir ve Sör Hugo Baskerville ve köpeği hakkında dilden dile dolaşan söylenceyi anlatır.

Bölüm 3
Sör Henry Baskerville Londra'ya gelir; kırda ateşler saçan, dev gibi bir köpek görülür.

Bölüm 4
Sör Henry bir uyarı notu alır ve otelinden çizmeleri çalınır.

Bölüm 5
Holmes, Baskerville Malikânesi'ni miras alan Sör Henry'yle birlikte Watson'ı Dartmoor'a gönderir.

Bölüm 6
Baskerville Malikânesi'nde, Watson şüpheli hizmetkâr Barrymore ve eşiyle görüşür ve bir mahkûmun firar ettiğini öğrenir.

1889'da bir güz günü, Dartmoor'lu Dr. Mortimer 221B Baker Sokağına gelir. 1742 tarihli bir el yazmasını göstererek, Devonshire'lı Baskerville ailesinin lanetlenmesinin öyküsünü anlatır. Alçak Sör Hugo Baskerville, "kötülüğün güçleriyle" bir anlaşma yapmış ve sonrasında kırda bir "zebani" tarafından yakalanıp paramparça edilmiştir. Belge, onun soyundan gelenleri aynı kaderi paylaşmaları için geceleyin kırlardan uzak durmaları konusunda uyarır. Mortimer'ın arkadaşı ve Baskerville Malikânesi'nin son varisi Sör Charles, pençelerinin izinden "devasa bir köpek" olduğu anlaşılan bir hayvandan kaçarken kalp krizi geçirip ölmüştür ve bir sonraki varis Sör Henry malikâneyi devralmak için Kanada'dan gelir.

Sör Henry Londra'daki otelindeyken kendisine bir not iletilir: "Hayatına veya aklına değer veriyorsan kırlardan uzak durursun." Holmes, kendisinin çok meşgul olduğunu söyleyerek Watson'ı Sör Henry ve Dr. Mortimer'la birlikte Dartmoor'a gönderir. Watson, Baskerville Malikânesi'nin "gölgeli ve kasvetli bir yer" olarak görür. "Ürkütücü" kırda, doğa bilimci Jack Staple-

Bölüm 7 & 8
Watson, Stapleton'a görüşür ve bir köpeğin uluduğunu duyar. Barrymore'un kırda birilerine mumla işaret verdiğini görür.

Bölüm 9
Watson firari mahkûmun Bayan Barrymore'un kardeşi olduğunu, kırda gizlendiğini keşfeder.

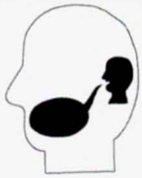
Bölüm 10 & 11
Watson bölge sakinleriyle konuşur ve daha sonra kırdaki bir gizlenme yerinde Holmes'la karşılaşır.

Bölüm 12
Holmes ve Watson'ın mahkûmun köpekten kaçarken öldüğünü anlar.

Bölüm 13
Stapleton'ın Sör Hugo'yla benzerliği fark edilir.

Bölüm 14
Stapleton, köpeği Sör Henry'nin üzerine salar; köpek Holmes ve Watson tarafından vurulur. Stapleton kaçarken bataklığı saplanıp ölür.

Bölüm 15
221B Baker Sokağına dönen Holmes vakayı Watson'a anlatır.

ton'la tanışır ve ikisi bataklığa saplanmış bir midilli görür. Jack ayrılırken kız kardeşi gelir ve Watson'ı oradan uzaklaşması için uyarır.

Sör Henry ve Watson, kahya Barrymore'u gece vakti kırdaki birilerine işaret verirken görür ve kahyanın ve eşinin, firari bir mahkûm olan Selden'a yiyecekler ve Sör Henry'nin eski kıyafetlerini götürdüğünü anlar. Bayan Barrymore'un kardeşi olan Selden'ın peşine düşen Watson ve Sör Henry, kırda birinin gizlendiğini fark eder. Ama o kişi Sherlock Holmes'tan başkası değildir. Dedektif, karanlık bir geçmişe sahip olduğundan şüphelendiği Stapleton'u gözlemiştir. Gece çökünce duyulan uluma ve çığlıklar, mahkûmun ölümüne işaret eder. Malikânenin duvarında Sör Hugo'nun portresine bakan Holmes, Stapleton'la çarpıcı bir benzerlik fark eder.

Sör Henry, Stapleton'un evinin civarında kırda yürüyüşe çıkınca sis çöker ve köpek ortaya çıkar. Ağzından ve gözlerinden ateşler saçan dehşet verici bir hayvandır. Sör Henry'nin boğazına dişlerini geçirmek üzereyken Holmes ve Watson onu vurup öldürür. Köpek ateşler saçıyormuş gibi görünmesi için fosforla kaplanmıştır. Köpeğin hem Sör Charles hem de Sör Henry'ye öldüresiye saldırmasının arkasındaki kişi olan Stapleton kaçmaya çalışırken bataklığa saplanıp ölür. Lestrade, Stapleton'ın kız kardeşi Beryl'ni elleri kolları ve ağzı bağlanmış halde bulur. Aslında Stapleton'ın eşi olduğu anlaşılır. Londra'da Sör Henry'ye iletilen uyarı notunu o yazmıştır ve Sör Henry'nin öldürülmesinde rol olmayı reddettiği için bağlanmıştır. Jack Stapleton'ın Sör Charles'ın bilinmeyen yeğeni olduğu ve akrabalarını öldürerek Baskerville servetine konmayı planladığı anlaşılır.

Romanla aynı adı taşıyan 1939 yapımı film, bu romanın en çok bilinen ve belki de en başarılı sinema uyarlamasıdır. Basil Rathbone ve Nigel Bruce, bunun dışında 13 filmde Holmes ve Watson'ı canlandırmıştır.

Conan Doyle 1893'te "Son Muamma"da (s. 142-47) Holmes'u öldürünce, bunun uyandırdığı duygunun gücüne şaşırmıştır: Holmes hayranları sanki gerçek bir kişiyi öldürmüş gibi reaksiyon göstermiştir. Yazar Holmes öykülerinin ne kadar kazançlı olduğunun ve bundan tekrar yararlanabileceğinin de bilincindedir. Sonunda pes etmiş ve Holmes'u zaten üzerinde çalışmakta olduğu doğaüstü bir korku öyküsüne dahil etmiştir: *Baskerville'lerin Köpeği*. Bu, daha sonraki her ünlü polisiye yazarının sıkıldığı bir kahramanı öldürmeden önce durup düşünmek zorunda kaldığı bir tür klişe haline gelmiştir. Geri dönüşler içinde *Baskerville'lerin Köpeği* (aslında bir ön bölüm olmasına rağmen) çok etkileyici ve unutulmaz bir dönüştür. Conan Doyle'un yarattığı en ünlü edebi karakteri dramatik bir biçimde yeniden sunmakla kalmamış, aynı zamanda tüm Holmes maceraları arasında en ünlüsü haline gelmiştir.

> Bu kötü bir iş, Watson. Kötü ve tehlikeli. Ne kadar çok şey görürsem o kadar çok tiksiniyorum.
> **Sherlock Holmes**

Köpeği Düşlemek

Baskerville'lerin Köpeği ilk olarak 1901 Ağustos'unda okuyucuyla buluşur ve büyük dedektifin spiritüel yuvası olan *Strand Magazine*'de dokuz bölüm halinde yayımlanır. Eskisine oranla daha detaylı bir çizim tarzı kullanan Sidney Paget'in resimleri bir kez daha derginin sayfalarını süslenmiştir. Fakat daha sonraki birçok film yapımcısı gibi Paget de hiçbir köpek imgesinin Conan Doyle'un okuyucunun zihninde çağrıştırdığı şeytani yaratığın hakkını veremeyeceğini fark etmiştir: "... orada korkunç bir şey dikiliyordu, dev gibi ve kapkara bir yaratık, köpeğe benziyordu, ama insan gözünün gördüğü görebileceği her köpekten daha büyüktü."

Hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, Holmes'un yeniden ortaya çıkışı hem Britanya hem de ABD'de olağanüstü başarılı olmuştur. Newnes ilk başta romanı 25.000 kopya basmıştır, ama baskı adedi çok geçmeden kolonilerdeki okuyucular için arttırılmıştır ve ABD'deki baskı adedi ise 70.000'dir. Kitabın büyük ilgi görmesi üzerine Amerikan dergisi *Collier's Weekly*, Conan Doyle'a büyük dedektifin başka öykülerini yazması için cazip bir teklif sunmuştur. Bunun sonucunda daha sonraki Holmes öyküleri ilk olarak *Strand*'da değil *Collier's Weekly*'de yayımlanmıştır. Bu arada *Baskerville'lerin Köpeği* edebiyattaki gerçekten büyük doğaüstü mitlerden biri haline gelmiştir. Kitap neredeyse belli başlı tüm dillere çevrilmiş, başarı dereceleri değişiklik arz eden yirmiden fazla sinema ve televizyon uyarlaması yapılmış ve halkın hayal gücünde kalıcı bir iz bırakmıştır.

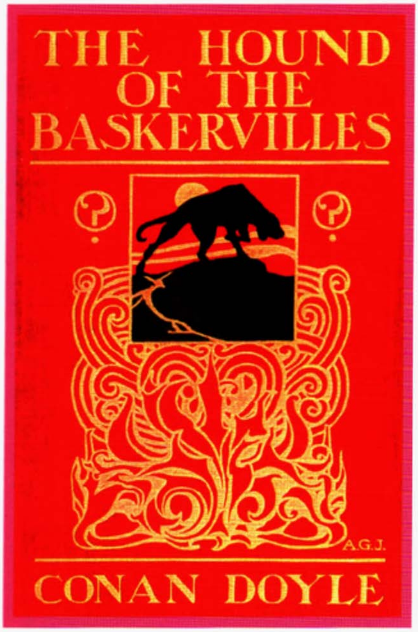
Usta Holmes

Roman alışılagelmiş bir şekilde başlar. 221B Baker Sokağında Holmes, Mortimer'ın bastonunu her zamanki gibi ustaca tarzıyla analiz ederek bilimsel gözlem ve çıkarım konusundaki dehasını sergiler. Fakat çok geçmeden Baskerville'lerin köpeği hakkındaki fantastik efsane onların düzenli, rasyonel, modern

dünyalarına girer. Holmes ve Watson, Conan Doyle'un uzman olduğu bir janr olan ortaçağ edebiyatındaki örneklerini anımsatan masalsı bir yaratığın peşine düşer.

Doğaüstü veya Doğal

Conan Doyle daha sonraki yıllarda doğaüstüne kişisel –ve birçoklarına göre safça– bir inanç sergilemiştir. I. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra, hem oğlu Kingsley'in hem de kardeşi Innes'in ölümlerinin yasını tutarken, Conan Doyle herkesçe bildiği gibi Yorkshire'lı iki kız öğrenci tarafından üretilen ve güya bahçelerindeki küçük vadideki perileri gösteren içeriği değiştirilmiş fotoğraflara kanmıştır (ayrıntılı bilgi için bkz. s. 20). 1901'de ise Holmes'un sakin, soğukkanlı akıl yürütmesi aracılığıyla doğaüstünü neredeyse yok sayar. Holmes köpek söylencesinin ardındaki asıl gerçeği en başından itibaren kavrar. Sör Charles'ın öldüğü yerdeki pençe izleri gerçektir. Dola-

Romanın ilk baskısının kapağını, İngiliz ressam ve çizimci Alfred Garth Jones'un (1872-1955) bir gravürü süsler.

> Revolverini gece gündüz yanında bulundur ve her zaman tetikte ol.
> **Sherlock Holmes**

yısıyla köpeğin hortlak değil, etten kemikten bir hayvan olması gerekir. Sör Henry'nin yeni çizmelerinin bir tekinin Londra'daki otel odasından çalınması, daha sonra geri getirilmesi ve sonra daha eski başka bir çizmesinin alınması Holmes'un gözünde bu olayla bağlantılıdır.

Holmes kritik biçimde bunun anlamını öykünün sonuna kadar açıklamaz: Çizme aslında köpeğe takip edebileceği bir koku sunmak için çalınmıştır, ama yeni çizmeler henüz Sör Henry'nin kokusunu taşımadığından hırsız onu geri getirmiş ve eski çizmeyi çalmıştır. Holmes'un bu öykünün başında fark ettiği, ama en sonuna kadar kendine sakladığı bir diğer önemli ipucu, Sör Henry'ye gönderilen uyarı notundaki belli belirsiz beyaz yasemin kokusudur. Holmes, Baskerville Malikânesi'nden birkaç kilometre uzakta yaşayan komşulardan yalnızca birinin bu mesajı göndermiş olabileceğini bilir. Kokuyu tespit ettiğinde, bunun kaynağının bir kadın olması gerektiğini fark eder ve "kız kardeşi" notu yazmış olabileceği için Stapleton'dan şüphe duymaya başlar.

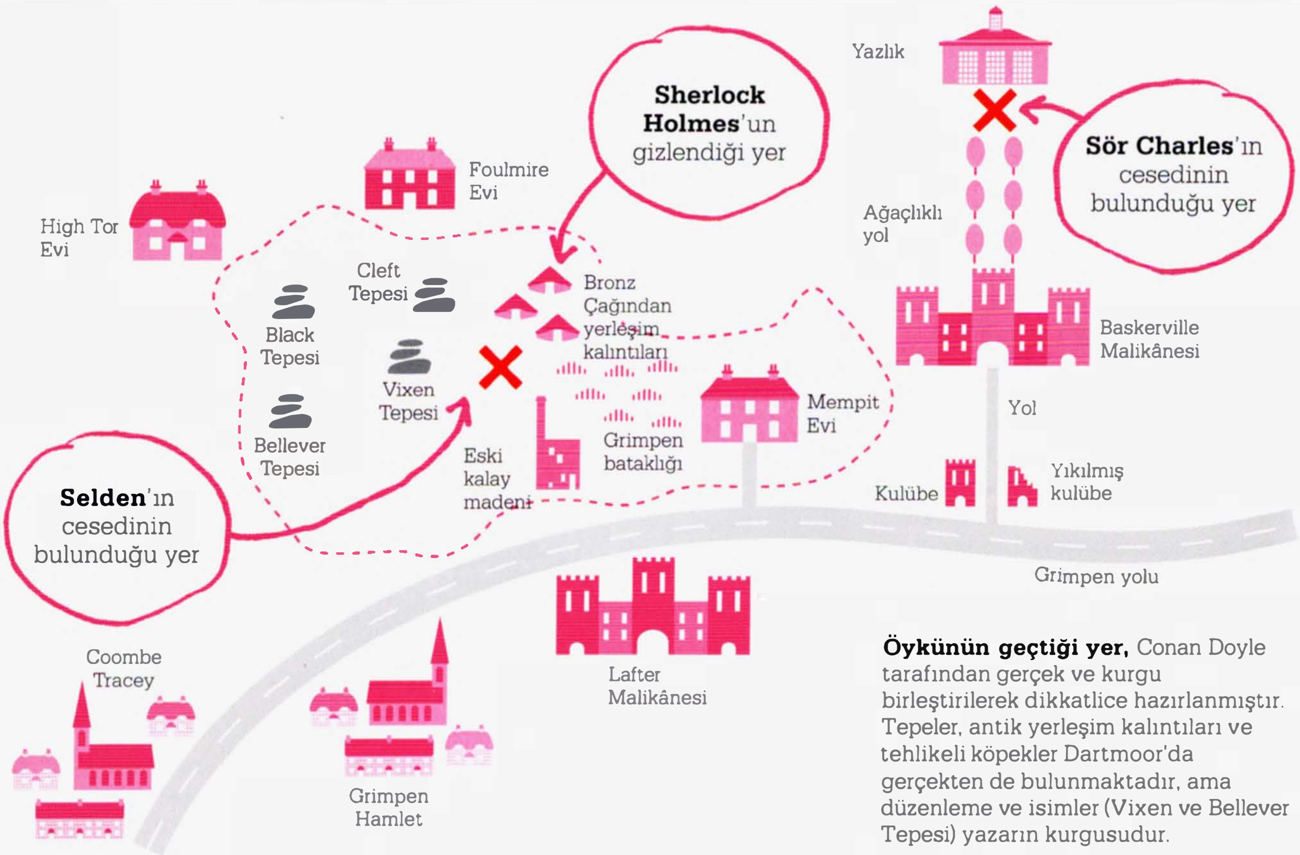
Dartmoor'a Yolculuk

Vakanın ayrıntıları sunulduktan sonra, okuyucu halen bilinmeyen

İlham Verici Bir Tanıdık

1901'de Conan Doyle gazeteci tanıdığı Bertram Fletcher Robinson'la (1807-1907) Cromer, Norfolk'da golf oynamıştır. Arkadaşlarının arasında "Bobbles" adıyla bilinen Robinson, South Devon'daki evinde Conan Doyle'u ağırlamıştır. Robinson'ın Baskerville adında bir arabacısı vardır. Robinson ve Doyle, soğuğa karşı sıkıca giyinerek kırlarda dolaşmış ve bu gezinti sırasında Robinson bir sürü yerel efsaneyi anlatmıştır. *Baskerville'lerin Köpeği* öyküsünün temel fikrini birlikte oluşturmuşlardır ve *Strand Magazine*'de yayımlanan kitabın ilk bölümünün en başına düştüğü dipnotta Conan Doyle şunları yazmıştır: "Bu öykü fikrinin ortaya çıkışı, bana hem genel olay örgüsünde hem de yerel detaylarda yardımcı olan dostum Bay Fletcher Robinson sayesindedir." Telif ücretinden bir pay almasına karşın Robinson, bu katkısının boyutu hakkında her zaman alçakgönüllü davranmıştır. Bu katkı ne olursa olsun, *Baskerville'lerin Köpeği*'nin tamamlanmış hali ezici bir çoğunlukla Sherlock Holmes'un yaratıcısının eseridir.

Öykünün geçtiği yer, Conan Doyle tarafından gerçek ve kurgu birleştirilerek dikkatlice hazırlanmıştır. Tepeler, antik yerleşim kalıntıları ve tehlikeli köpekler Dartmoor'da gerçekten de bulunmaktadır, ama düzenleme ve isimler (Vixen ve Bellever Tepesi) yazarın kurgusudur.

düşmanla yüzleşmek için Dartmoor yolculuğunda Watson, Mortimer ve Sör Henry'ye eşlik eder. Conan Doyle, kır ve bataklığın harikulade tekinsiz atmosferini yansıtır ve yaşanan dramatik olaylar Mortimer bir yana okuyucunun zihnindeki köpeğin gerçekten de doğaüstü olabileceği kuşkusunu derinleştirir. Ama sonunda Holmes'un ortaya çıkışıyla birlikte akıl hurafeye karşı zafer kazanır.

Dedektif anlatının büyük bir kısmında dikkat çekici bir biçimde yoktur, ama bunun Conan Doyle adına bir yanlış adım olduğu söylenemez, çünkü Holmes'un yokluğu okuyucuda bir beklenti hissi uyandırır. Dedektifin yeteneklerini sergilemesini izlemenin alışılmış heyecanı olmaksızın, olaylar uzun uzun anlatılır ve okuyucu Holmes'un aslında tüm olup bitenleri gizlice gözlemlediğini öğrenince bu taktik geriye dönük olarak daha da çekici hale gelir.

Doktor, dedektifin dehasına sahip olmayabilir, ama Holmes'un

> Ateşler saçan, dehşet verici ve hortlak gibi görünen dev bir yaratık olduğuna hepsi hemfikirdi.
> **Dr. Mortimer**

söylediği gibi "bir eylem adamıdır" ve "her zaman enerjik bir şeyler yapma eğilimindedir". Dartmoor'da Watson kesinlikle enerjiktir. Doğrudan Barrymore'la yüzleşir, bölge sakinleriyle görüşmeler yapar, kırda gizlenen yabancıyı –daha sonra Holmes olduğu anlaşılan kişiyi– pusuya düşürür ve eski bir katil olan Selden'ı hiç çekinmeden itham eder.

Öyküyü Anlatmak

Watson'ın Dartmoor'daki maceralarının anlatımı hatıralar, 221B'ye gönderilen yazılı raporlar (doktor bu mektupların hepsinin tekrar Holmes'un Dartmoor'da gizlendiği yere geri postalandığından haberi yoktur) ve detaylı günlük notlarının bir karışımından oluşur. Bu, *Baskerville'lerin Köpeği*'ne Holmes kanonun-

Bir grup mahkûm ve muhafızları, 1906'da Princetown'daki Dartmoor Hapishanesi'nin ana kapısından çıkarken görülüyor. Napoleon Savaşları (1803-1815) sırasındaki mahkûmlar için inşa edilen bu hapishane, daha sonra Selden gibi katilleri ağırlamıştır.

da olağandışı olan bir epizodik yapı sunar. Diğer birçok Holmes öyküsünde olduğu gibi kritik erteleme ve dehşet anlarıyla kesilmeyen anlatı, bir dizi farklı ve provokatif sahnede ısrarlı ve artan bir tempoyla gelişir. Bu, anlatıya ikna edici bir sahicilik katar ve okuyucunun olağandışı şeyler yaşanırken kuşkularını askıya almasını kolaylaştırır. Ama her şeyden önemlisi hikâye okuyucuya Dartmoor'u, görünmeyen, ama tüyler ürpertici bir biçimde uluduğu duyulan köpeği ve harikulade kötücül bir karakteri sunar.

Uygun Bir Yer

Conan Doyle kasvetli bozkır, Neolitik kalıntılar, dik ve kayalık tepeler, dolambaçlı patikalar ve dereler, ıssız konutlar ve sislerle kaplı, tehditkar bataklığıyla Dartmoor'u öylesine canlı bir biçimde resmeder ki mekân neredeyse başlı başına bir karakter haline gelir. Gerçek Princetown Hapishanesi tüm bunların üzerine kâbus gibi çöker. Holmes'un gözlemlediği gibi bu kadar karanlık bir hikâye için uygun bir yerdir. Watson trenden bozkırı görür görmez şöyle der: "Uzaklarda dörtgen yeşil tarlaların ve bir kavis çizen ormanın üzerinde gri, kasvetli bir tepe yükseliyordu. Tepe belli belirsiz seçilen sarp zirvesiyle bir rüyadaki fantastik bir manzara gibi görünüyordu." Daha sonra Dartmoor'u şu sözlerle tasvir eder: "... insan dünyanın bu terk edilmiş köşesinde ne kadar uzun süre kalırsa, bozkırın havası ruhuna o kadar çok işler." Sör Charles da bölgenin "köylüleri" gibi köpek söylencesine inanmıştır ve geceleyin bozkıra çıkmasını hiçbir şey engelleyemez. Watson ve Sör Henry ne kadar cesur olursa olsun geceleyin bozkırda Selden'ı ararken birdenbire köpeğin uluduğunu duyunca korkuya kapılır: "Gecenin sessizliğinde rüzgârla birlikte uzun, derin bir homurtu, ardından yükselen bir uluma ve kaybolup giden acıklı bir inilti bize kadar ulaştı." Watson köpeğin doğa-

Cehennem Köpeği

Birçok ülkenin söylencelerinde kara köpeklerden iblisin hizmetkârları olarak söz edilir ve bu kötücül canlıların bir grubunun da Dartmoor'da toplandığı söylenir. Wisht Hound ("wist" İngilizcede "tüyler ürpertici" anlamına gelen eski bir sözcüktür) adı verilen şeytani köpeklerin, avlandıktan sonra uçabildiğine inanılır. 17. yüzyılda yaşamış kötü bir toprak ağası olan Buckfastleigh'lu Richard Cabell'le özdeşleştirilen Dewer adlı şeytani bir figürün bunları yönettiği söylenir. Cabell çeşitli söylencelere göre genç kızları kaçırmış, vampir olmuş ve karısını öldürmüştür. 1967'de öldüğünde köylüler onun cesedini taştan bir mezarın içine gömmüşler ve üstüne de ağır bir taş koymuşlardır. Bazıları şeytani köpeklerin öldükten sonra da onun peşini bırakmadığını ve her gece mezarının etrafında toplanıp uluduğunu söyler. Bazıları da onun başsız hayaletinin kırlarda şeytani köpeklere öncülük ettiğini söyler.

Öyküde Stapleton, Baskerville köpeğini Londra'da Fulham Caddesindeki Ross and Mangles'tan tazı ve mastı kırması bir köpek satın alarak yaratır. İri köpeği yarı aç bırakır ve bir madenci kulübesinin kalıntıları arasına zincirler.

üstü olduğuna hiç inanmaz, ama Sör Henry'nin inancı o kadar sarsılmaz değildir. Doktora söylediği, "... Londra'dayken buna gülüp geçmek bir şey, karanlıkta bozkırın ortasında dikilip böylesine bir çığlığı duymak başka bir şey."

Baskerville Sülalesi

Sör Henry de amcası Sör Charles gibi kaçınılmaz olarak sempatik bir karakterdir, zira Conan Doyle okuyucunun onun güvenliği için kaygı duymasını ister. İkisi de bölgedeki köylülere saygısızca davranan ve aşağılık ve sarhoş bir biçimde genç kızları kaçırıp onlarla birlikte olan ataları Sör Hugo'dan çok farklıdır.

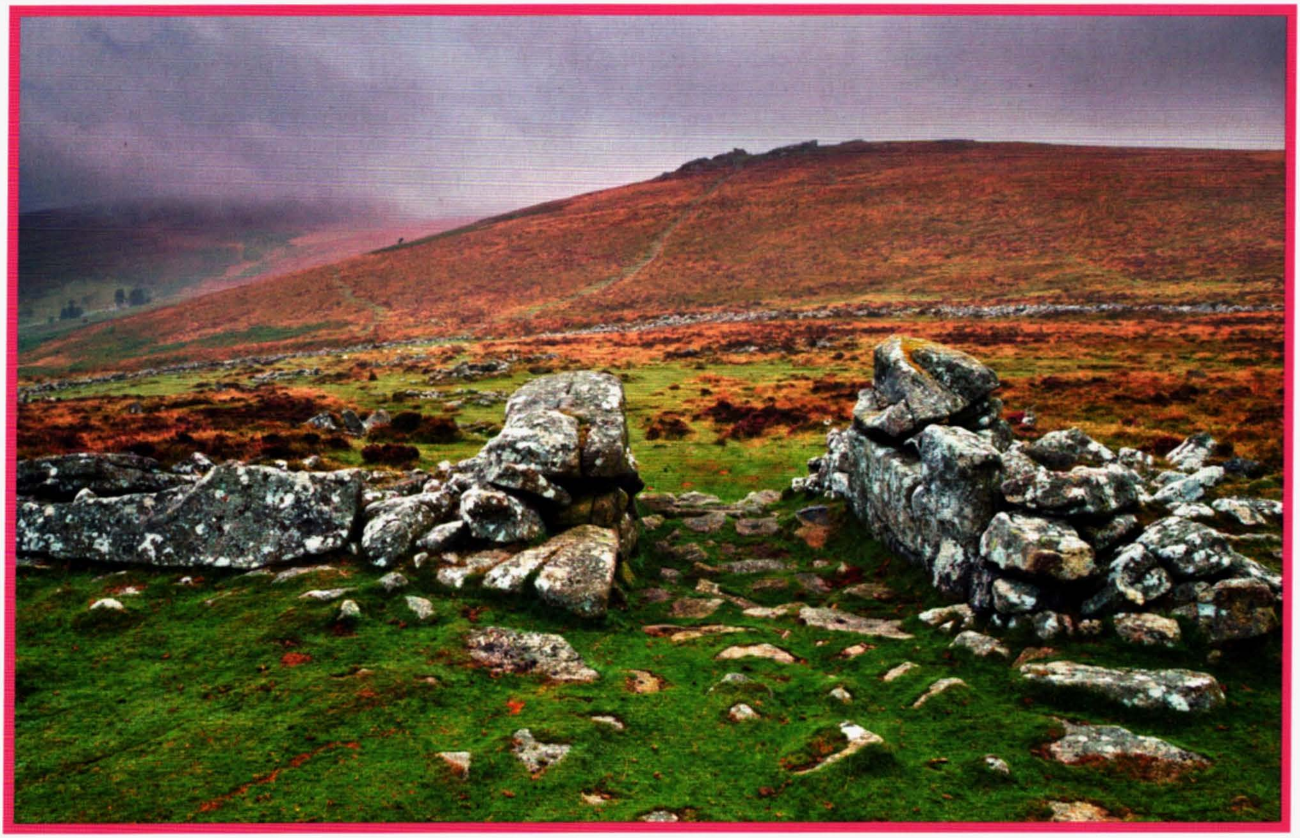
Grimspound, Conan Doyle ve Bertram Fletcher Robinson'ın 1901'de romanın kasvetli ortamını ararken Dartmoor'da ziyaret ettiği yerlerden biridir.

Sör Charles esasen Güney Afrika'da servet edinmiş ve kurgusal *Devon County Chronicle*'da anlatıldığına göre bölgedeki ve şehirdeki yardım kuruluşlarına cömertçe bağışlar yapmıştır. Sör Henry'nin Kanada'daki yılları ona benzer bir biçimde demokratik bir bakış kazandırmıştır ve amcasının toplum için yaptığı işleri geliştirmeye kararlı görünür.

Baskerville soyundan gelen yeğen Jack Stapleton ise çok farklıdır. Jack'in babası Sör Charles'ın en küçük kardeşi Rodger'dır. Mortimer'a göre "ailenin kara koyunu" ve Sör Hugo'nun "sureti" olan Rodger, sapkınlıkları yüzünden İngiltere'de barınamamış ve Güney Amerika'ya kaçmıştır. İngiliz akrabalarıyla tüm bağlantılarını keserek orada evlenmiştir ve Jack adında bir oğlu olmuştur. Genç Stapleton biraz para çalıp Vandeleur adıyla İngiltere'ye gelmiştir. Kosta Rikalı bir güzel olan Beryl'yi de beraberinde getirmiştir. Birlikte Yorkshire'a yerleşip bir okul kurmuşlardır. Ama okul çok geçmeden itibarını yitirip kötü bir şöhrete sahip olmuştur. Tedbiri elden bırakmayarak soyadlarını bir kez daha değiştirmişler ve bu defa bir doğa bilimci ve vefakâr kız kardeşi kılığında Dartmoor'a taşınmışlardır. Burada Stapleton köpek söylencesini öğrenmiş ve Beryl'li de zorla ortak ettiği alçakça bir kumpas kurmuştur.

Ustaca Yaratılmış Karakterler

Gerçek köpeğin gerisindeki kişi olan Stapleton, kanondaki en mükemmel kötü karakterlerden biridir. Holmes en başından itibaren neredeyse kendisi kadar zeki bir suçluyla uğraştığının farkındadır. Sör Walter Scott'tan

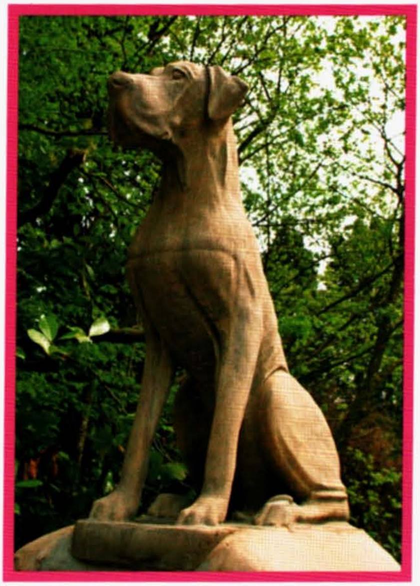

bir alıntı yaparak Watson'a şöyle der: "Bu defa çeliğimize layık bir düşmanla karşı karşıyayız." Kılık değiştiren Stapleton Londra'da Sör Henry ve Mortimer'ı takip etmek için bir araba tuttuğunda, Holmes ve Watson'ın yaya olarak peşlerinde olduğunun hemen farkına varıp sıvışır. Holmes'un iz süreceğini ve arabacıyla konuşacağını bildiğinden, adama neşeyle şöyle der: "Belki arabana binen kişinin Bay Sherlock Holmes olduğunu bilmek ilgini çekebilir." Arabacı beklendiği gibi bu bilgiyi Holmes'a verince, dedektif kahkahaya boğulur: *Hamlet* oyunundaki Laertes'ten bir alıntı yaparak "Benim kadar atik ve kıvrak bir düşman" der.

Holmes'un "temkinli ve kurnaz" doğa bilimciyi köşeye sıkıştırmasının tek yolu, onu kandırıp savunma kalkanlarını indirmesini sağlamaktır. "Londra'da mat oldum, Devonshire'da sana bol şans dilemekten başka yapabileceğim bir şey yok" diyerek Watson'ı Baskerville Malikânesi'ne tek başına gönderir. Rakibinin kuşkularını hafifletmek için herkesin onu başkentte zannetmesi gerekir.

Stapleton'ın zeki olduğu kadar biraz da kaçık olabileceği, Watson'ın bozkırda onunla ilk karşılaşması sırasında açığa çıkar. Stapleton çok a-

> İçinde debelendiğimiz bu bataklığın bir noktasında dibi bulmuş olmak da önemli.
> **Dr. Watson**

Birçok Holmes hayranının Baskerville'lerin köpeğine model teşkil ettiğine inandığı köpek heykeli South Devon'daki Hayford Malikânesi'nin girişinde yer alır.

ni, hızlı uçtukları için zıpzıp olarak da adlandırılan Cyclopides türünden bir kelebeğin peşi sıra delicesine zikzaklar çizerek bataklığa dalar (Conan Doyle kelebekler hakkında bilgi sahibidir). Watson daha sonra onu Sör Henry'yle tartışırken görür. Sör Henry'nin Beryl'e kur yapmasına öfkelenmiştir, ama Sör Henry o sırada Beryl'in doğa bilimcinin karısı olduğunun farkında değildir. Watson, "Hışım içinde onlara doğru koştu, absürt kelebek ağı da arkasında sallanıyordu" diye anlatır. "Aşıkların önünde heyecanla el kol hareketleri yapıyor, neredeyse dans ediyordu." Kafası karışan Sör Henry, Watson'a şöyle der: "Siz de onun deli olabileceğini hiç düşündünüz mü? ... bana kalırsa ikimizden biri deli gömleği giymeli."

Holmes, kelebek koleksiyoncusuyla Sör Hugo'nun resmi arasındaki esrarengiz benzerliği ilk fark ettiğinde, "Onu yakaladık, Watson, onu yakaladık... Bir iğne, bir mantar ve bir de kart. Onu Baker Sokağındaki koleksiyonumuza ekleriz!" diye haykırarak bir kez daha kahkaha atar. Bu, Watson'ın dikkat çektiği gibi, her zaman için birilerinin sonu anlamına gelir.

Klasik dedektiflik öyküsü geleneğinde Holmes en büyük rakiplerinden birini yenilgiye uğratır. Uzunca bir kaos döneminin ardından, Holmes'un başarısı Dartmoor'da kesin olarak düzeni sağlar.

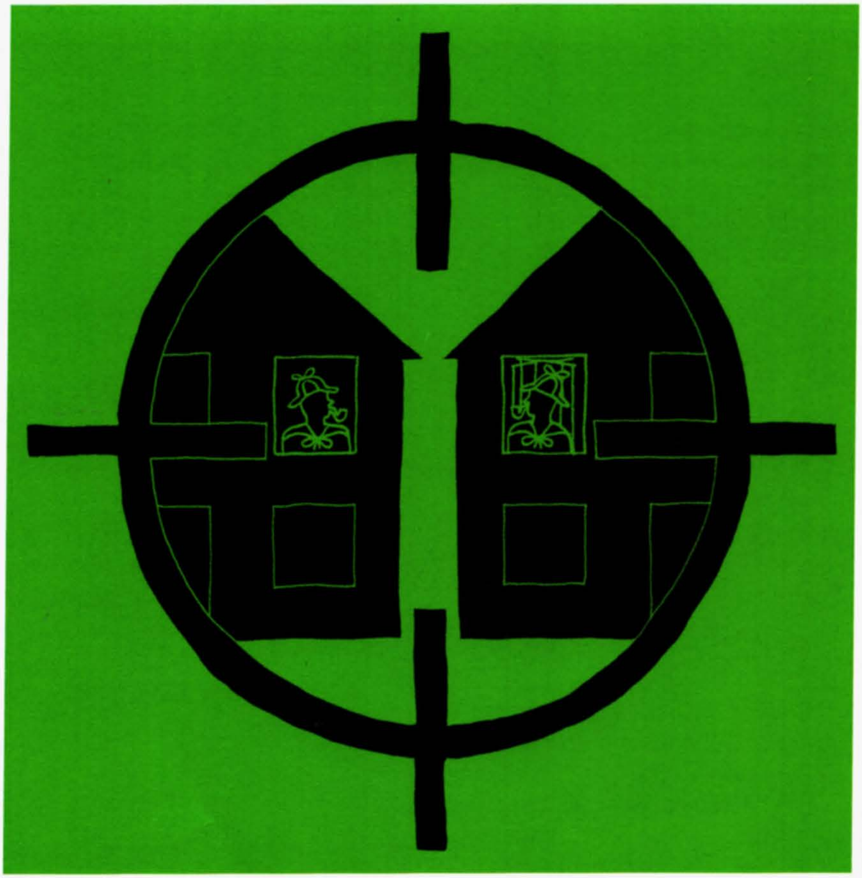
Mekân Duygusu

Holmes, Baker Sokağındaki odaları ve Londra'nın keşmekeşi okuyucunun zihninde ayrılmaz bir biçimde iç içe geçmiştir, ama *Baskerville'lerin Köpeği* romanıyla birlekte büyük dedektif Dartmoor'la da güçlü bağlar kurar. Watson onun Holmes olduğunu fark etmeden bozkırda gizlenen yabancıyı unutulmaz bir biçimde tasvir eder: "Bacaklarını biraz ayırmış, kollarını kavuşturmuş, başını öne eğmiş orada öylece dikiliyordu. Sanki önünde uzanan turba ve granitin muazzam bakirliği üzerine düşünüyormuş gibiydi. O korkunç yerin ruhunun ta kendisi olabilirdi." Birlikte yaşadıkları maceralarda Watson'ın sık sık bir tazıya benzettiği Sherlock Holmes'un, Stapleton'u avlayan kişi olarak asıl Baskerville tazısı olduğu söylenebilir.

> İlgilendiğim beş yüz vakanın içinde bu kadar derinlere inen başka bir vaka olduğundan emin değilim.
> **Sherlock Holmes**

BU BOŞ EV BENİM AĞACIM, SİZ DE BENİM KAPLANIMSINIZ

BOŞ EV (1903)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ekim 1903**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**

KARAKTERLER
Muhterem Ronald Adair Maynooth Kontu'nun ikinci oğlu.

Leydi Maynooth Ronald'ın annesi.

Hilda Maynooth Ronald'ın kız kardeşi.

Edith Woodley Ronald'ın eski nişanlısı.

Albay Sebastian Moran Ronald'ın kumar arkadaşı.

Dedektif Lestrade Scotland Yard dedektifi.

Bu öykü, "Son Muamma"da (s. 142-47) İsviçre'de Reichenbach şelalelerinde baş düşmanı Moriarty'yle beraber öldüğü zannedilen Sherlock Holmes'un dramatik geri dönüşüne sahne olur.

Bazen Conan Doyle'un kamuoyu baskısı nedeniyle Holmes'u hayata döndürmek zorunda kaldığı söylenir. Bu doğruysa, Doyle'un baskılara boyun eğmesi tam on yıl sürmüştür. 10 yıllık zaman zarfında baskının muhtemelen artmak yerine azaldığını göz önünde bulundurursak, Conan Doyle'un başarılı Amerikan dergisi *Collier's Weekly*'nin önerdiği yüklü miktardaki ödemeden etkilenmiş olması daha muhtemel görünür. Buna uygun olarak, Holmes'un şaşırtıcı

Bakara Skandalı

"Boş Ev" macerasındaki iskambil oyunu, büyük olasılıkla kraliyet ailesinin de karıştığı 1890'daki "Bakara" veya "Tranby Croft" iskambil skandalını temel almıştır. Bir grup aristokrat ve eski subay, yasadışı bir kumar oyunu olan bakara oynamak için Yorkshire'daki Tranby Croft'ta bir ev partisine katılmıştır. İçlerinden biri de geleceğin kralı VII. Edward'dır. Oyun sırasında konuklardan biri olan Sör William Gordon-Cumming hileyle suçlanmıştır. Moran gibi Gordon-Cumming de madalyalı bir subaydır. Konukların sessiz kalması durumunda bir daha hiç iskambil oyunu oynamamayı kabul etmiştir. Ama dedikodular yayılmaya başlayınca Gordon-Cumming, bu iddiayı dile getirenlere karşı iftira davası açmaya karar vermiştir. Prens Edward da tanık olarak mahkemeye çıkmak zorunda kalmıştır. Yüzlerce yıldır ilk defa kraliyet ailesinden bir prens mahkemeye çıkmıştır ve bu olay Britanya'da gazete manşetlerine taşınmıştır. Doyle, "Boş Ev" öyküsünü yazmadan sadece bir yıl önce Prens Edward'la tanışmıştır. Adair'in iskambil oyunu arkadaşlarından birinin adı Lord Balmoral'dır. Kraliçe'nin İskoçya'daki malikânesinin adının Balmoral olması, o karakteri kaçınılmaz olarak prensle ilişkilendirir.

dönüşünün haberi ilk önce Amerika'da duyulmuş ve ancak bir ay sonra öykü *Strand Magazine*'de yayımlandığı zaman İngiltere'ye ulaşmıştır.

Conan Doyle'un "Boş Ev" macerasını yazdığı tarih, 20. yüzyılın başlarıdır ve Kraliçe Victoria öleli iki yıl olmuştur. Yine de Doyle Holmes'un dönüşünün 1894'te, yani Victoria halen tahttayken ve Holmes'un ortadan kaybolmasından üç yıl sonra gerçekleşmesini tercih etmiştir.

Park Lane'de Cinayet

Öykü Watnos'ın Muhterem Ronald Adair'in esrarengiz cinayetini anlatmasıyla başlar. Genç aristokratın ölümünün tüm Londra toplumunda dehşet uyandırdığını açıklar. Watson, Adair'in ölümünün özgün koşullarının merhum dostu Holmes'un ilgisini çekecek türden olduğunu hissettiği için bu vakaya özel bir ilgi duyar. Dostunun varlığını özler ve Holmes'un vakaları aydınlatmaktaki eşsiz yeteneklerinin kaybının toplum için ne kadar büyük bir eksiklik olduğunu yakıcı bir biçimde hisseder. Adair, bir Avustralya kolonisinin valisi olan Maynooth Kontu'nun ikinci oğludur ve Londra'da seçkin Park Lane'de annesi ve kız kardeşiyle birlikte yaşamıştır. Hoş bir genç adam olarak görünürde hiçbir düşmanı yoktur ve tek kötü alışkanlığı iskambil oyunlarıdır. Çeşitli iskambil oyunu kulüplerinin üyesidir ve genellikle vist oynamıştır, ama görünüşe göre hiçbir zaman imkânlarının ötesinde kumar oynamamıştır. Sadece birkaç hafta önce her zamanki oyun arkadaşı Albay Sebastian Moran'la oynayarak 420 pound kazanmıştır.

Cinayet gecesinde Adair eve saat onda dönmüş ve üst kattaki oturma odasına çekilmiştir. Annesi Leydi Maynooth, kız kardeşi Hilda'yla birlikte onun odasına geldiğinde kapının içeriden kilitli olduğunu fark etmiştir. Onu uyandırmayı başaramayınca kapıyı zorla açmışlar ve bir saçma mermisiyle kafasından vurulmuş olan genç adamın cesediyle karşılaşmışlardır.

> Tüm gün bu ayrıntıları kafamda ölçüp biçerek hepsini bünyesinde barındıracak bir varsayım oluşturmaya uğraştım.
> **Dr. Watson**

Kilitli Oda Gizemi

Odada cinayet silahına ilişkin herhangi bir iz bulunamamıştır. Adair dışında herhangi birinin odaya girdiğini gösteren bir işaret de yoktur. Pencere yerden en az beş metre yüksektedir ve aşağıdaki çiçeklerde hiçbir ezilme görülmemiştir. Bir keskin nişancı pencere açıkken sokaktan ateş etmiş olabilir, ama yoğun Park Lane'de dışarıda hiç kimse bir silah sesi duymamıştır.

Ölen adamın masasında düzenli bir biçimde yerleştirilmiş paralar ve üzerinde bazı isimler ve rakamların yazılı olduğu bir kâğıt bulunmuştur. Görünüşe göre Adair iskambil oyunlarındaki kazançlarını ve kayıplarını hesaplamıştır. Rakamların hepsi mütevazidir ve genç adamın öldürülmesi için ortada ne bir borç ne de servet görünür. Watson şaşırmıştır. Bu aşamada, okuyucuya klasik bir "kilitli oda gizemi" sunar ve muammayı çözmeyi de ona bırakıyormuş gibi görünür. Fakat anlatı çok farklı ve çok daha dramatik bir

İsviçre'deki **Reichenbach Şelalelerinde** Holmes görünüşe göre baş düşmanı **Moriarty**'yle ölümcül bir mücadeleye tutuşmuş ve **uçurumdan düşerek ölmüştür.**

1891

Bir hafta sonra üç yıl sürecek yolculuğunun ilk durağı olan İtalya'daki Floransa'ya varır.

İki yıl boyunca Tibet'te dolaşır ve vaktini başkent Lhasa'da geçirerek orada "baş lama" (Dalai Lama) ile tanışır.

Norveçli kaşif Sigerson kılığına girer ve maceralarının öyküsünü yayımlar.

Üç yıl boyunca ortalarda görünmediği "Büyük Boşluk" sırasında Holmes elbette ki kazandığı şöhretle yetinmez. Diğer maceralarının yanı sıra Tibet'e gider, İslam'ın kutsal şehrini ziyaret eder ve İngiliz hükümeti için gizli ajanlık yapar.

yöne sapar ve çok geçmeden Park Lane gizemi tamamen unutulur.

İhtiyar Kitapsever

Watson, Adair'in Park Lane'deki evinin dışında durup Holmes gibi düşünmeye ve "zavallı dostunun her soruşturmanın başlangıç noktası olarak nitelendirdiği o en az uğraştıran yolu bulmaya" çalışır. Bu sırada orada bulunan yaşlı, sakat bir adama kazara çarpıp, taşımakta olduğu kitapları yere düşürür. Anlaşılan adam nadir bulunan veya az bilinen eserleri toplayan bir kitap kurdudur. Watson özür dilemeye çalışarak kitapları yerden toplar, ama ihtiyar adam öfkeyle uzaklaşır. Watson kısa bir süre sonra eve döndüğünde hizmetçisinden aynı ihtiyar kitapseverin onu ziyarete geldiğini haber verir.

Yüzü kırış kırış olan ihtiyar, daha önceki kabalığından ötürü özür diler ve Watson'a raflarındaki bir boşluğu doldurmak için bazı

> “Holmes! Bu gerçekten sen misin? Yaşıyor olabilir misin sahiden?”
>
> **Dr. Watson**

kitaplara ihtiyaç duyabileceğini söyler. Watson kısa bir süreliğine başını çevirip arkasındaki rafa göz atar ve tekrar döndüğünde Sherlock Holmes'un gülümseyerek ona baktığını görür. Öylesine afallar ki hayatında ilk defa bayılıp yere düşer. Doktor kendine geldiğinde, Holmes'un kaygı içinde başında beklediğini görür: "Sevgili Watson, size binlerce özür borçluyum. Bu kadar şaşıracağınızı tahmin etmemiştim." Watson öldüğünü zannettiği sevgili dostunu gördüğü için çok sevinçlidir ve hemen iyileşir. Belki de dostluklarının derinliği ve sağlamlığı nedeniyle Watson dedektifin kendisini kandırmasına hiçbir serzenişte bulunmaz. Sadece onun Reichenbach Şelalelerinden nasıl kaçtığını öğrenmek ister.

Holmes'un Ölüm Aldatmacası

Holmes, Watson'ın "Son Muamma"-daki sahte mesajla otele geri çağrıldığında Moriarty'nin kendisinin peşinde olduğunu zaten fark etmiştir. Şelalelerin üzerindeki dar patikada Holmes ve Moriarty karşılaşmıştır. Moriarty daha sonradan Watson'ın bulacağı veda notunu yazması için Holmes'a biraz vakit tanımış ve hemen ardından onun üzerine atılmıştır. Ama Holmes "baritsu" adındaki

Mekke'yi gezer. Holmes kılık değiştirmiş olmalıdır, çünkü İslam'ın en kutsal şehrine Müslüman olmayanların girmesine izin verilmez.

Fransa'da Montpellier'e yerleşir. Birkaç ay boyunca laboratuvarda karbon türevi ürünleri araştırır.

Pers ülkesini (günümüzde İran) dolaşır.

1894

Sudan'da Hartum'u ziyaret eder ve halifeyle görüşür. Holmes büyük olasılıkla İngiliz gizli ajanı olarak Dışişleri Bakanlığına danışmanlık yapmaktadır.

Holmes, Parl Lane Gizemi'ni araştırmak için Londra'ya döner.

Japon dövüş sanatından bir hamleyle ondan kurtulmuş ve Moriarty dengesini kaybederek uçuruma düşmüştür. "Baritsu" diye bir terim yoktur, ama Conan Doyle muhtemelen İngiliz maden mühendisi Edward Barton-Wright (1860-1951) tarafından geliştirilen bir dövüş sanatı "bartitsu"yu düşünmüştür. Barton-Wright, Japonya'da jujitsu öğrenmiş ve bu dövüş sanatını boks gibi başka disiplinlerle birleştirerek kendi adını verdiği yeni bir savunma sporu geliştirmiştir.

Holmes, Moriarty'nin düşüşünü izlerken "tüm dünyanın onun da öldüğüne kanaat getirmesinin" ne kadar faydalı olacağını fark etmiştir. Onu öldürmek isteyen en az üç tehlikeli adam vardır ve Holmes'un öldüğüne inanırlarsa, serbestçe davranacaklardır. Böylece Holmes onları açığa çıkarma ve yok etme fırsatı bulabilecektir. Bu nedenle öldüğünün düşünülmesine karar vermiştir. Büyük zorluklarla dik kayalara tırmanmış ve bir çıkıntıda gizlenmiştir. Watson ve yerel polis uçurumun kenarına kadar ilerleyen iki ayak izini incelemiş ve Holmes'un Moriarty'yle birlikte uçuruma düştüğü sonucuna ulaşmıştır.

Büyük Boşluk

Ama tam da Holmes tehlikenin geçmiş olduğunu düşünürken yukarıdan kocaman bir kaya yuvarlanmıştır. Holmes başını kaldırıp baktığında Moriarty'nin adamlarından birinin onu öldürmeye çalıştığını görmüştür.

Holmes elbette ki kaçmıştır. Kayayı yuvarlayan kişi hariç herkes onun öldüğünü zannetmiştir. Holmes hayranlarının "Büyük Boşluk" olarak adlandırdığı daha sonraki üç yıllık dönemde Holmes dünyayı dolaşmıştır. Kardeşi ve tek sırdaşı Mycroft ona para sağlamış ve 221B Baker Sokağındaki odalarına göz kulak olmuştur. Conan Doyle okuyucuya Holmes'un o üç yıl boyunca nelerle uğraştığına dair öylesine ilginç ipuçları sunar ki bunlar başlı başına bir macera kitapları dizisini doldurabilir.

Jeremy Brett 1986'da "Boş Ev"in bir televizyon uyarlamasında büyük dedektifi canlandırır. Burada, yaşlı bir kitapçı kılığındayken Watson'la karşılaşması görülüyor.

Kaplan avı Britanya Hindistanı'nda popüler bir meşgaledir ve İngilizlerin erkeklik, üstünlük ve ustalığının bir işareti olarak görülmüştür.

Holmes, Watson'a ilk önce Floransa'ya gittikten sonra üç yıl boyunca dünyayı dolaştığını anlatır. Muhtemelen 1890'larda Orta Asya'yı dolaşan İsveçli kâşif Sven Hedin'den ilham alan bir karakter olan Sigerson adında Norveçli bir kâşif kılığına bile girmiştir. Holmes, Asya'da İngiliz İmparatorluğunun sıcak noktaları olan birçok yerden söz eder ve İngiliz hükümeti için gizli ajan olarak çalıştığını ima eder. Öykü tarihsel Viktorya döneminde geçse de Conan Doyle, Holmes'un seyahatlerine dünyadaki güncel meseleleri katar.

Rudyard Kipling tarafından 1901 yılındaki *Kim* adlı romanında Britanya ve Rusya arasında Orta Asya'ya egemen olmak için yaşanan Soğuk Savaş benzeri rekabeti tanımlarken kullanılan ve İngiliz kamuoyunda bu adla bilinmeye başlanan "Büyük Oyun" Lhasa ve İran'a odaklanmıştır. Holmes'la tanışmadan önce Watson da bu rekabetteki en ciddi çatışmalardan biri olan İkinci Afgan Savaşı (1878-1880) sırasında İngiliz ordusunda hekim olarak görev yapmıştır. Holmes'un Lhasa'da geçirdiği zamanla ilgili referansları şüphesiz 1903'ün Aralık ayında Yarbay Francis Younghusband (1863-1942) komutasındaki İngiliz ordusunun Tibet'e düzenlediği sefer öncesindeki casusluk, keşif ve kumpas faaliyetleriyle ilişkilidir.

Holmes, Sudan'daki Hartum şehrini de ziyaret ettiğini söyler. Burası da imparatorluğun bir diğer sorunlu noktasıdır. 1885'te General Charles Gordon komutasındaki İngiliz birlikleri Sudanlı Müslümanların Mehdi İsyanı (Mahdiyah) sırasında yenilgiye uğramıştır. 221B'nin duvarında Gordon'un bir portresi asılıdır ve Conan Doyle'un kendisi de savaşın kaderini belirleyen Omdurman muharebesi gerçekleşmeden önce 1897'de bir gazeteci olarak İngiliz ordusuyla birlikte Sudan'a gitmiştir. Holmes'un bu kadar tehlikeli bir bölgede çalışırken kimliğinin açığa çıkmaması için kılık değiştirme yeteneğinden en iyi şekilde faydalandığına şüphe yoktur.

Manzaralı Bir Ev

Holmes, gizli görevlerini tamamladıktan sonra Fransa'daki Montpellier şehrinde kimya deneyleri gerçekleştirmeye girişmiştir (s. 165). Oradayken Adair cinayetini duymuş ve sonunda Londra'ya dönmüştür. Holmes, katilin Reichenbach'ta kendisinin üzerine kaya fırlatan Moran olduğunu tahmin eder. Bu nihayet onu yakalama fırsatıdır.

Ama bu tehlikeli bir oyundur. Holmes'un Moran'ı yakalayabilmek için önce bir hedef haline gelmesi gerekir. Watson'ın hayatına sadece kısa bir süreliğine dönmüş ve arkadaşını tehlikeli bir görev üstlenmeye ikna etmiştir. Londra'nın kuytu arka sokaklarından dolambaçlı bir rota izleyerek, Watson'ı boş bir evin arka kapısına getirir ve birlikte içeri girerler.

Watson, evin ön cephesinin Baker Sokağına baktığını ve 221B'deki odalarının net bir şekilde göründüğünü fark edince çok şaşırır. Daha da şaşırtıcı bir biçimde, ışıkları açık duran üst kattaki pencerede Holmes'un silueti görünür. Holmes onun balmumundan yapılmış bir tuzak olduğunu açık-

Bu hatıra parası, 1994'te Holmes'un dönüşünün 100. yıldönümünü kutlamak için basılmıştır. Kabartmada Holmes ve Watson Moran'ın hakkından gelirken görülüyor.

> Bir miktar gayri resmî yardım istersiniz diye düşündüm. Bir senede üç faili meçhul cinayet iyiye işaret değil, Lestrade.
> **Sherlock Holmes**

lar. Holmes'un dönüşünün şokunu yeni atlatan Bayan Hudson, tuzağı hareket ettirerek onun daha çok canlıymış gibi görünmesini sağlamaktadır.

Karanlıkta saatlerce bekledikten sonra gizlendikleri eve birilerinin girdiğini duyarlar. Gölgede gizlenen Holmes ve Watson'ın kendisini izlediğinin farkında olmayan smokin giymiş bir ihtiyar, elinde taşıdığı bastonu sinsice bir silaha dönüştürür (bu baston silahlar Victorya döneminde son moda, ama ölümcül bir aksesuardır), ön pencereden dışarı doğru dikkatlice nişan alır ve silahını ateşleyerek 221B'deki Holmes'un balmumumu modelini vurur. Holmes ve Watson, ihtiyarı etkisiz hale getirir ve Holmes'un ıslık çalarak çağırdığı Müfettiş Lestrade ve diğer iki polisi zanlıyı teslim alır. Anlaşılan Scotland Yard da Holmes'un planlarına iştirak etmiştir.

Katilin Kimliği Açığa Çıkar

Perdeler çekildikten ve ışıklar açıldıktan sonra Holmes yakaladıkları kişinin keskin nişancı ve kaplan avcısı Albay Moran olduğunu açıklar: "Bir zamanlar kraliçenin Hindistan Ordusu'na mensup olmakla birlikte Doğu İmparatorluğumuzun sahip olduğu en iyi nişancıydı." Moran, "Seni gidi kurnaz iblis!" diye homurdanır, ama Holmes usta bir *shikari* (Urdu dilinde avcı) olmasına rağmen bu kadar basit bir tuzağa düşmesine şaşırdığını söyler. Lestrade, Moran'a hangi suçlamaların yöneltileceği sorulunca "Sherlock Holmes'u öldürme teşebbüsü" diye yanıt verir, ama Holmes'un başka fikirleri de vardır. Holmes, Moran'ın baston silahının kör Alman teknisyen Von Heder tarafından Moriarty için üretilmiş özel bir havalı silah olduğunu bilir. (Şeytani bir zekâ ürünü olan bu silah için Alman uyruklu bir üreticinin seçilmesi, öykünün yazıldığı tarihte Almanya'nın yayılmacı politikası ve askeri teknolojisinin teşkil ettiği tehdidin gittikçe daha çok kaygı uyandırmasını yansıtır.) Von Herder'in silahını bu kadar dikkat çekici kılan şey "sessiz ve inanılmaz güçlü" olması ve "saçma mermiler" atabilmesidir. Lestrade, tüm Londra'nın peşinde olduğu adamı yakaladıklarının farkına varır: Adair'in katili. Moran, ikinci kattaki oturma odasının açık penceresinden Adair'i benzersiz havalı silahını kullanarak vurmuştur.

Üçkâğıtçı Zanlı

Moran'ı emin ellere teslim ettikten sonra, Watson ve Holmes 221B'ye döner. Holmes, kendini açığa çıkarmadan ve tehlikeye atmadan Moran'a karşı bir hamle yapamadığını açıklar. Fakat Adair'in Moran'la kumar bağlantısı ve benzersiz ölümü, katilin Moran olduğuna işaret etmiştir ve Holmes bu sayede ona karşı harekete geçme fırsatı yakalamıştır.

Watson'ın sorusu üzerine, Holmes Moran'ın Adair'i neden öldürdüğünü kesin olarak bilmediğini söyler, ama hipotezini açıklar: Adair Albay Moran ile birlikte ciddi paralar kazanmıştır ve cinayet günü Moran'ın hile yaptığını anlamıştır. Bir daha iskambil oynamamaya söz vermezse kendisini ifşa etmekle tehdit etmiştir. Moran geçimini kumardan sağladığı için Adair'i susturmak istemiştir. Cinayet anında Adair büyük olasılıkla hile yaptıkları oyunculara ne kadar bir meblağı geri ödemek zorunda olduğunu hesaplamaktadır.

Holmes bu hipotezini açıkladıktan sonra Watson'a alışılmamış bir hürmetle "Sizce geçerli bir hikâye mi?" diye sorar. "Hedefi tam on ikiden vurduğunuza hiç şüphem yok" diye yanıtlar arkadaşı. Bu basit gibi görünen diyalogun gerisinde dokunaklı bir rahatlama vardır: İki arkadaşın sonunda yeniden birbirine kavuşmuş ve Holmes'un uzun yokluğu gerçekten de affedilmiştir.

Albay Sebastian Moran

Moriarty gibi Albay Sebastian Moran da bir suçlu haline gelmeden önce hayatında her şeyi yolunda giden bir adamdır. Eton ve Oxford da eğitim almış, askeri kariyerinde ilerlemiş, İkinci Afgan Savaşı'nda (1878-1880) övgüye değer bir şekilde savaşmış ve Hindistan'da keskin nişancı ve kaplan avcısı olmuştur. Fakat Moran birdenbire değişip Holmes'un tabiriyle Moriarty'den sonra "Londra'nın en tehlikeli ikinci adamı" haline gelmiştir. Holmes, Moran'daki bu değişimi atalarındaki kötülük çizgisinin kaçınılmaz devamı olarak görür ve Watson onun dış görünüşünün "suçlu tipine" uygun olduğunu söyler. Conan Doyle daha önceki öykülerde sapkın davranış hakkındaki bu popüler açıklamayı benimsemiş görünürken, Watson burada Holmes'un teorisini "Hayli şüpheli bir iddia" olarak nitelendirir. Bu belki de 1903'te bu teorinin artık eskisi kadar destek görmediğinin bir kabulüdür.

TÜM İÇGÜDÜLERİM BİR TARAFTA, GERÇEKLER ÖTE TARAFTA

NORWOOD'LU İNŞAAT USTASI (1903)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Kasım 1903**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**

KARAKTERLER
John Hector McFarlane Holmes'tan yardım isteyen genç avukat.

Jonas Oldacre Öldürüldüğüne inanılan varlıklı inşaat ustası.

Bayan McFarlane John McFarlane'in annesi.

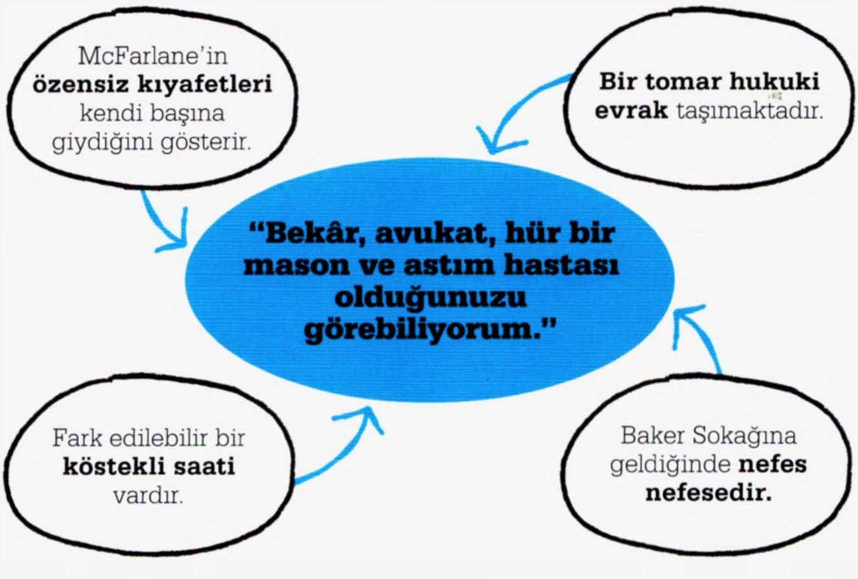
Müfettiş Lestrade Scotland Yard müfettiş.

Holmes, "yası tutulan Profesör Moriarty'nin ölümünden beri Londra'nın eşsiz bir yavanlığa büründüğünden" yakınırken "gözleri yerinden fırlamış ve hummalı tavırlar içindeki" genç avukat John Hector McFarlane 221B Baker Sokağına dedektifin özlediği eylemi getirir. Varlıklı inşaat ustası Jonas Oldacre'ın Norwood banliyösündeki villasında öldürülmesinin baş şüphelisidir. (Norwood, 1891'den 1894'e kadar orada yaşamış olan Conan Doyle için tanıdık bir yerdir.) McFarlane'i tutuklamaya gelen Müfettiş Lestrade de gencin öyküsünü dinlemeyi kabul eder.

Beklenmedik Bir Miras

McFarlane, bir önceki gün Oldacre'ın bir vasiyet taslağıyla bürosuna geldiğin anlatır. Hiç tanımadığı adamın tek mirasçısı olacağını öğrenince McFarlane şaşkınlıktan donakalmıştır.Daha sonra Oldacre'ın daveti üzerine onu evinde zi-

Holmes çıkarım yeteneklerini McFarlane'e sergiler

Orijinal öykünün aksine, Jeremy Brett'in Holmes'u canlandırdığı 1985 yapımı Granada televizyon uyarlamasında, görünüşteki kurban Jonas Oldacre'ın kendisi katil çıkar.

yaret etmiştir. Oldacre imzalamadan önce miras belgesine son şeklini vermişlerdir. Ama ertesi gün Oldacre'ın öldürüldüğünü gösteren kanıtlar polisi alarma geçirmiştir. Oldacre'ın cesedi dışarı sürüklenip yakılmıştır. Lestrade her zamanki inatçılığıyla McFarlane'in suçlu olduğundan emindir. Ama okuyucunun gözünde Holmes'un analizi daha ikna edicidir. Holmes, Oldacre'ın vasiyet taslağını Norwood ile London Bridge arasındaki trende avukatın yanına giderken hazırlamış olduğu sonucuna ulaşır. Vasiyet taslağındaki düzgün yazılmış tek pasajın trenin durduğu tek istasyonda, kötü yazılan diğer pasajların tren hareket halinde ve neredeyse okunaksız olan pasajların ise demiryolu makaslarından geçerken yazılmış olabileceğini ileri sürer. Holmes, McFarlane'in vasiyetin yazılmasından hemen bir gün sonra neden cinayet işleyeceğini de sorgular. Üstelik bu cinayeti işlemiş olsa katili bulunmasında güven duyulabilecek tek adam olan Holmes'a neden başvurmuştur?

Gerçeği Ortaya Çıkarmak

Ama suç mahalli de McFarlane'in suçlu olduğuna işaret eder ve ertesi sabah polis Oldacre'ın duvarlarında McFarlane'in kanlı parmak izlerini bulunca Lestrade zafer kazanır. Oysa Holmes keyifli halini güçbela gizleyebilir. Daha önceki gözlemlerinden, parmak izlerinin daha önceki gün orada olmadığını bilmektedir. Holmes sahte bir yangın alarmı verince, Oldacre gizli bir kapıdan dışarı fırlayıverir. Holmes'un tahmin ettiği gibi inşaat ustası duvarların içine gizli bir oda yerleştirmiştir. Oldacre'ın McFarlane'in annesinin eski talibidir ve onun tarafından reddedilince hayata küsmüştür. Tüm bunları, kendisini reddeden kadının oğlunun hayatını mahvetmek için tezgahlamıştır. "Tam bir alçaklık şaheseri" der Holmes, "... fakat dostumuzda sanatçılara özgü o yüce yetenek, yani nerede duracağını bilme hissi bulunmuyordu." Oldacre, McFarlane'in aleyhine olan delilleri güçlendirmek için soruşturmalarda kullanılan yeni teknikten faydalanmak istemiştir. Geceleyin saklandığı yerden çıkıp McFarlane'in parmak izinin bulunduğu mührü kullanarak duvardaki parmak izlerini yapmıştır.

Bütün bu drama, Holmes'un son anlardaki muzip soyluluğunun etkisini artırır: Lestrade dedektifi övgülere boğarken, Holmes tüm övgüleri ona bırakmakta ısrar eder. McFarlane'in suçlu bulunması halinde idam cezası olacak olması Oldacre'ın intikam duygusunu neredeyse mantıksız boyutlara ulaştırsa bile, bu orantısızlık Lestrade'in en üstün tahlil uzmanının önünde küçük düşmesinin zeminini de hazırlar.

Parmak İzi

Parmak izi, kolonyel Hindistan'da 1897'den itibaren kullanılsa da İngiltere'deki soruşturmalarda 1901'e kadar kullanılmamıştır. Bengal'de eğitim gören bir memur tarafından Britanya'ya getirilerek soruşturmaların temel bir parçası olmuştur. "Norwood'lu İnşaat Ustası" macerasının geçtiği tarih ise 1894'tür. Yani Oldrace ve Lestrade kendi zamanlarının ilerisindedir. Conan Doyle muhtemelen uzunca bir süredir bu fikre aşinadır: Antropolog Francis Galton'ın 1892'de yayımlanan *Finger Prints* adlı kitabında herkesin parmak izlerinin benzersiz olduğu ortaya konmuştur. Bu eserde Henry Faulds adındaki bir cerrahın 1880'de *Nature* bilim dergisinde yayımlan bir makalesinden faydalanılmıştır. Faulds bu makalesinde bir bardağın üzerindeki yağlı parmak izleri aracılığıyla hırsızın nasıl tespit edildiğini açıklamıştır. Faulds'a göre parmak izi fotoğraf kadar güvenilirdir ve bir tıp adamı olan Conan Doyle da büyük olasılıkla bu çalışmayı okumuş ve taşıdığı potansiyeli erkenden görmüş olmalıdır.

BU OLAYA DAİR TÜM İPUÇLARI ELİMDE

DANS EDEN ADAMLAR (1903)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Aralık 1903**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**

KARAKTERLER
Hilton Cubitt Norfolk'ta Riding Thorpe Malikânesinin sahibi.

Elsie Cubitt Hilton'ın eşi, evlenmeden önceki adıyla Elsie Patrick.

Müfettiş Martin Norfolk polis teşkilatında görevli müfettiş.

Abe Slaney Chicago'lu gangster.

Wilson Hargreave New York Polis Bürosu'nun üyesi.

Conan Doyle, Norfolk sahilindeki North Walsham kentinin yakınlarında bulunan Happisburgh'daki Hill House otelinde kalırken "Dans Eden Adamlar" öyküsünü bir fikir olarak geliştirmiş ve kısmen yazmıştır. 14 Mayıs 1903'te *Strand Magazine* editörü Herbert Greenhough Smith'e bunun "çok kanlı bir öykü" olduğunu yazmıştır. 12 favori Holmes öyküsünü sıralarken bu öyküyü "olay örgüsünün özgünlüğü nedeniyle" listede üçüncü sıraya yerleştirmiştir.

"Dans Eden Adamlar" Conan Doyle'un gözde temalarından ikisini işler: Saygın bir kişinin gizli ve itibarsız geçmişinin sonunda açığa çıkması ve Amerikan organize suç

> Size açıklandı mı her mesele çocuk oyuncağı oluveriyor. Alın bakalım açıklanmamış bir tanesi.
> **Sherlock Holmes**

örgütleri. Holmes'un ilk macerası olan *Kızıl Bir Soruşturma*'nın (s. 36-45) yanı sıra "Beş Portakal Çekirdeği" (s. 74-9) ve "Kızıl Çember" (s. 226-39) öykülerinde de bu iki tema bir arada bulunur.

Muhakeme Yeteneği

"Dans Eden Adamlar" macerasında Holmes'un mantıksal çıkarım konusundaki şaşırtıcı yeteneği ön plana çıkar. Daha öykü başlamadan bu yeteneğini sergiler. 221B Baker Sokağında, 1898'DE bir yaz akşamı, Holmes "çok kötü kokulu bir madde" üretmek için bir deney gerçekleştirirken birdenbire haykırır: "Yani Watson, Güney Afrika tahvillerine yatırım yapmayı önermiyor musun?" Watson onun çıkarımları karşısında hayrete düşer, ama Holmes deney tüpünü bir kenara bırakır ve "çok basit bir zincirin" kayıp halkalarını sıralar. Bu "çıkarım dizisi" dedektif için bir ısınma niteliğindedir ve artık dikkatini çok daha karmaşık bir vakaya yöneltebilir.

Norfolk'ta Gizem

Asıl muamma, Holmes'un bir defterden yırtılmış sayfayı Watson'a uzatmasıyla başlar. Kâğıdın üzerinde hiyeroglife benzeyen 15 çöpten adam vardır. Bunlar öyküye adını veren "dans eden adamlar"dır. Watson, "Bu ne şimdi Holmes, çocukça karalamalar bunlar" diye bağırır. Ama Holmes bu mesajın ilk bakışta göründüğünden daha fazla anlam taşıdığından emindir.

Mesajın gönderildiği kişi, Norfolk doğusunda North Walsham yakınlarında bulunan Riding Thorpe Manor adındaki sade malikânenin sahibi Bay Hilton Cubitt'tir. Öyküsünü Holmes'a anlatmak için 221B'ye gelir. Watson'ın ifadesiyle, "Eski İngiliz toprak sahibi, iyi ruhlu bir adamdı; sade, dürüst, geniş, zarif yüzü ve mavi, samimi gözleriyle

19. Yüzyıl Şifreleri

Holmes'un şifre çözme yöntemi, Edgar Allen Poe'nun "Altın Böcek" (1843) kısa öyküsünden ilham almıştır. Grafik tabanlı gizli diller 19. yüzyılın sonlarında başta Amerika'dakiler olmak üzere seyyahlar, gizli topluluklar ve çeteler arasında çok popülerdir. 19. yüzyılın ortalarında şifreyi karmaşık hale getirmek için harfler veya sayıların değiştirilmesi suretiyle sıklık çözümlemesini zorlaştırmak veya hem gönderici hem de alıcının ihtiyaç duyduğu gizli "anahtarlar" kullanmak gibi daha zorlu şifreleme yöntemleri geliştirilmiştir. Telgraf ve Mors alfabesinin icat edilmesi, şifreli mesajları daha karmaşık hale getirmek için rakamlara veya genellikle 0 ve 1'den oluşan ikili sembollere indirgemenin yolunu açmıştır. 1854'te icat edilen "Doğru Şifre" tek tek karakterler yerine harf veya sayı çiftlerini şifrelemeyi mümkün kılmıştır. Böylece sıklık çözümlemesi kullanılarak çözülmesi çok daha zor olan ve "anahtar" olmadıkça kırılamayan şifreler oluşturulabilmiştir. Bu şifreleme teknikleri, 20. yüzyılda da askeri amaçlarla yaygın olarak kullanılmıştır.

Holmes'un Watson'ın yatırım kararına ilişkin çıkarımı

North Walsham, Norwich'in kuzeyinde eski bir pazar kasabasıdır. Kurmaca Riding Thorpe'un Norfolk'taki Ridlington ve Edingthorpe köylerinin birleşimi olduğu düşünülür.

nazik bir görünüşü vardı. Karısına olan sevgisi ve ona duyduğu güven gözlerinden okunuyordu. "

Cubitt bir yıl önce (1897'de) Kraliçe Victoria'nın Elmas Yıldönümü kutlamaları için Londra'ya geldiğinde kendisiyle aynı pansiyonda kalan Elsie Patrick adındaki Amerikalı genç bir kadınla tanışıp ona âşık olmuştur. Elsie ona içtenlikle "Hayatımda hiç arzu etmediğim arkadaşlıklarım oldu" demiş, ama ayrıntıya girmemiştir. Cubitt ailesinin Norfolk'taki şöhretinden ve "leke sürülmemiş onurundan" çok gurur duymaktadır ve bu şöhrete derin bir saygı besleyen Elsie ona isterse nişanı bozabileceğini söylemiştir. Ama Cubitt kararından vazgeçmemiştir. Holmes'a "kendisini görüp tanısanız bana hak verirsiniz" der. Cubitt, Elsie'ye geçmişi hakkında hiçbir soru sormayacağına söz vermiştir ve çift bir ay içinde evlenmiştir. Evliliklerinin ilk yılı Norfolk'taki evlerinde aile saadeti içinde geçmiştir.

Her Şey Değişmiştir

Günün birinde Elsie Amerika'dan bir mektup almıştır. Mektubu görür görmez yüzü bembeyaz kesilmiştir. Elsie mektubu okuduktan sonra ateşe fırlattığı için Cubitt'in mektubun içeriği hakkında hiçbir bilgisi yoktur. Elsie o günden itibaren birinden veya bir şeyden açıkça korkarak yaşamıştır. Korktuğu şeyin kim veya ne olduğunu söylememiştir ve Cubitt de sözüne sadık kalarak soru sormamıştır. Holmes'a "Bana güvense daha huzurlu olurdu. Kendisinin en iyi dostu olduğumu anlardı" der. Holmes'un huzur içinde yaşadıkları bölgenin dışına hiç çıkmamış taşralı müşterilerinin birçoğu gibi Cubitt de heyecansız ve tecrübesizdir ve karısının ne kadar büyük bir tehlike içinde olabileceğini hayal bile edemez.

Bir gece vakti evlerindeki pencere pervazlarından birine tebeşirle "dans eden" figürler çizilmiştir. Cubitt bu çizimleri yıkayıp temizlemiştir, ama olayı Elsie'ye anlattığında meseleyi çok ciddiye almasına şaşırmıştır. Elsie aynı şey bir daha tekrarlanacak olursa kendisine göstermesi için ona yalvarmıştır. Bir hafta sonra bahçedeki güneş saatinin üzerinde daha sonradan Holmes'a gönderdiği kâğıt parçasını bulmuştur. Elsie kâğıdı gördüğünde "hayalet görmüş gibi oracıkta bayılmıştır". Cubitt'in söylediğine göre "o zamandan beri yarı uykuda, yarı sersem, gözlerinde dehşet ile ortalıkta dolmaktadır". Cubitt ve Watson fark etmemiş olsa da, dikkatlice çizilmiş çöpten adamların bazılarının aynı şekilde olduğu, bazılarının ise bayrak tut-

> Bir an önce oraya ulaşmamız lazım ... Norfolk'lu acemi toprak sahibimizin içine düştüğü ağ eşsiz ve tehlikeli.
> **Sherlock Holmes**

Elsie'nin gizemli kriptocudan aldığı son mesaj budur. Her "dans eden adam" farklı bir harfi temsil eder ve Holmes sıklık çözümlemesini kullanır, ama şifreyi çözebilmek için tüm mesajlara ihtiyaç duyar.

tuğu Holmes'un gözünden kaçmamıştır. Holmes bunun bir şifre olduğunu fark eder, ama çözmek için daha çok örneğe ihtiyaç duyar. Cubitt'e Norfolk'taki evine dönmesini ve kendisini her gelişmeden haberdar etmesini söyler.

Usta Holmes

İki hafta sonra, yorgun ve endişeli görünen Cubitt üç şifreli mesajla birlikte 221B Baker Sokağına döner. Evin dışına bırakılan bu mesajlar yüzünden eşinin "adım adım kendini yiyip bitirdiğini" söyler. Cubitt mesajın bırakıldığı akşam beklemiş ve bahçede "çömelen bir karaltı" görmüştür. Revolverini alıp dışarı fırlamak üzereyken Elsie umutsuzca sarılarak onu durdurmuştur. Nedeni her ne olursa olsun, kocasının dışarı çıkmasını istememiştir. Anlaşılan dışarıda birinin olduğunu fark etmiş ve kocasının bu işe bulaşmasını engel olmuştur.

Holmes, Cubitt evden çıkana kadar profesyonel ve soğukkanlı kalır, ama daha sonra heyecanını gizleyemez ve mesajları çözmeye koyulur. Büyük dedektif, Watson'ın varlığını unutmuş bir şekilde iki saat boyunca hızla notlar alır. Sonunda bir zafer çığlığıyla koltuğundan kalkar: Şifreyi çözmüştür. Bilinmeyen bir kişiye telgraf çeker ve Watson'a başka bir adım atmadan yanıt beklemek zorunda olduklarını söyler. Bu arada Holmes, Cubitt'ten yeni bir şifreli mesaj alır. Holmes "bu acayip duvar süslerinin üzerine bir süre eğildikten sonra şaşkınlık ve umutsuzluk içinde" birdenbire ayağa fırlar. Telgrafına beklediği yanıt da gelir. Bir an önce Norfolk'a gitmek ister, ama son treni kaçırdıkları için sabaha kadar beklemeleri gerekir.

Çalışma Odasında Cinayet

Holmes ve Watson sonunda ertesi sabah North Walsham'a vardığında, istasyon şefi koşarak yanlarına gelir ve anlaşıldığı kadarıyla Bayan Cubitt'in eşini vurup öldürdüğünü, daha sonra silahı kendisine çevirip ateşlediğini ve ağır yaralandığını haber verir. Holmes'un en büyük korkusu gerçekleşmiştir.

> En büyük korkusunun gerçekleştiğini görmek onu kör bir melankoliye sevk etmişti.
> **Dr. Watson**

Riding Thorpe Manor'da büyük dedektif yerel polis teşkilatından Müfettiş Martin'in eşliğinde suç mahallini dikkatlice inceler. Trajik olaydan bir anlam çıkarmak için kendine özgü adli ve çıkarımsal ustalıklarını kullanır. Polis müfettişi ilk başta "kendi konumunu korumak" ister, ama çok geçmeden "sağduyulu bir hareketle Holmes'un araştırmayı kendi yöntemleriyle yürütmesine izin verir".

Cubitt ve karısı çalışma odasında bulunmuştur. Üst katta uyuyan hizmetçi ve aşçı "bir patlama sesiyle" uyanmıştır ve biraz sonra ikinci bir patlama duyulmuştur. Aceleyle alt kata koştuklarında hem koridor hem de çalışma odasının duman içerisinde olduğunu görmüşlerdir. Odanın penceresi içeriden kapatılmıştır ve masada bir mum yanmaktadır. Hemen doktora haber vermişlerdir.

Cubitt'in tabancası halen odadır: "İki kurşun eksilmiştir" ve Holmes dramatik bir biçimde pencerenin köşesindeki üçüncü bir kurşun deliğine işaret eder. "George aşkına!" diye bağıran müfettiş, Holmes'a "onu görmeyi nasıl başardığını" sorar. Holmes "çünkü onu arıyordum" diye yanıt verir. Koridordaki dumandan yola çıkarak "trajedi anında pencerenin açık olduğu" ve üçüncü bir kişinin daha bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Cubitt, pencerenin dışındaki kişiye ateş ederken silahından çıkan kurşun pencerenin kenarına isabet etmiştir. Bu meçhul kişi hemen silahını ateşleyip Cubitt'i öldürmüştür. Bu nedenle aşçı ve hizmetçi bu iki kurşunu bir tek "patlama" gibi duymuştur. Elsie daha sonra pencereyi kapatıp kendini vurmuştur. Pencerenin dışındaki çiçekler ezilmiştir ve yumuşak toprak ayak izleriyle doludur. Holmes, "yaralı bir kuşun peşinden giden avcı köpeği gibi" ileri atılır. Çok geçmeden şifreyi çözdüğü zamanki gibi bir zafer çığlığı atar. Başka bir revolverden çıkan üçüncü fişeği bulmuştur. Müfettiş, "Holmes'un soruşturmadaki hızlı ve usta işi ilerleyişi karşısında şaşakalır".

Secret Weapon (1943) "Dans Eden Adamlar" öyküsünün uyarlaması olarak tanınır. Aslında birçok Holmes öyküsüne dayanır ve bu öyküden alınan tek unsur şifreli mesajdır.

Şifresi çözülen mesaj, Holmes'a üçüncü kişinin adı ve adresini zaten vermiştir. Elsie'ymiş gibi, Abe Slaney'ye hitaben dans eden adamlardan oluşan bir mesaj yazar. Cubitt'in seyisinden bu notu Elrige Çiftliğine götürmesini ister. Ondan sonra da Watson ve müfettişe gerekli açıklamaları yapar.

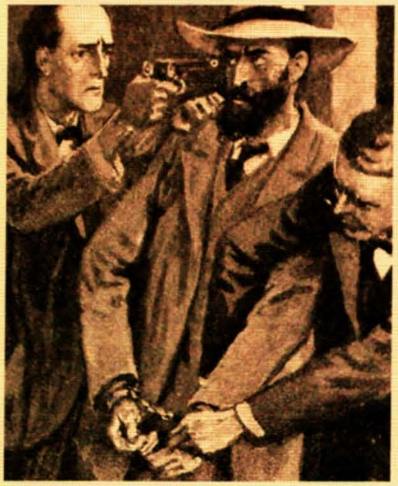
Şifreyi Çözmek

Holmes, ikame usulüyle şifreleme tekniğinin kullanıldığını fark ettikten sonra mesajların şifresini nasıl çözdüğünü açıklar: Her "dans" hareketi, alfabenin bir harfini temsil eder (s. 173'e bakın). "Ben geldim, Abe Slaney" şeklindeki ilk mesaj, bu isimdeki bir adamın bölgeye geldiğini gösterir. "Elrige'deyim" şeklindeki ikinci mesaj, Slaney'in yakınlardaki bir çiftlikte olduğunu haber verir. "Gelsene" şeklindeki üçüncü mesaj ise genç kadına yapılan çağrıdır. Ama Elsie aynı şifrelemeyi kullanarak "Asla" diye yanıt vermiştir. Dördüncü ve son mesaj ise "Elsie, Tanrı'nla buluşmaya hazırlan" şeklindedir.

Holmes üçüncü mesajı çözdükten sonra New York polis teşkilatından arkadaşı Wilson Hargreave'e telgraf gönderip Abe Slaney'nin suç kaydı olup olmadığını sormuştur. Aldığı yanıtta Abe Slaney'nin "Chicago'nun en tehlikeli sahtekarı" olduğu yazılıdır. Holmes endişeye kapılmış ve ilk Norfolk trenini yakalamak için hazırlanmıştır.

Her Şey Açıklığa Kavuşur

"Sert, siyah sakalı ve kocaman, gözdağı veren, eğri burnuyla uzun, yakışıklı, yağız bir erkek olan" Abe

Abe Slaney

Doyle'un eserlerindeki çok sayıdaki Amerikalı suçludan Abe Slaney, Elsie'yi saplantı haline getirmiş azimli bir adamdır. Slaney, Holmes'a, "Bu dünyada hiçbir erkek bir kadını benim onu sevdiğim kadar sevmemiştir" der. Aşkının derinliği hiçbir şüphe götürmez ve Elsie'nin yaralandığını haber alınca şunları söyler: "Onu tehdit etmiş olabilirim, Tanrı affetsin, fakat onun saçının teline bile zarar gelmesine gönlüm razı olmaz... Elsie ölecek olursa bana ne olacağı umurumda değil." Holmes, Elsie'nin cinayet şüphelisi olduğunu söyleyince Slaney cinayeti kendisinin işlediğini hemen kabul eder. Elsie yıllar önce ona "bağışlanınca" genç kadını "kendisinin hakkı gibi" görmeye başlamıştır. Elsie'nin bu ilişkide ne kadar söz sahibi olduğu açığa kavuşmamıştır. Slaney ve Elsie, genç kadın Amerika'dan ayrılmadan önce nişanlanmıştır. Slaney, "başka bir işe girmiş olsaydı, Elsie'nin kendisiyle evleneceğinden" emin görünür. Elsie'nin onu terk etmesini ve yeni bir hayata başlamasını kabullenemeyince Slaney'nin tutkusu tehlikeli ve trajik bir saplantıya dönüşür.

Slaney çok geçmeden "gri, kumaş bir takım elbise ve hasır şapkasıyla" elindeki bastonu sallayarak Riding Thorpe Manor'a doğru yola çıkmıştır. Slaney eve girer girmez, Holmes silahıyla onun kafasına vurmuş ve Martin de kelepçeyi bileklerine geçirmiştir. Slaney, Cubitt'i öldürdüğünü kabul eder, ama ilk önce Cubitt ateş ettiği için kendini savunduğunu söyler. Elsie'nin ciddi bir biçimde yaralandığını öğrenince içtenlikle kederlenir ve duyduğu öfkeden dolayı genç kadını tehdit ettiğini, ama gerçekte onu sevdiğini, her zaman sevmeye devam edeceğini açıklar. Chicago'da birlikte büyümüşlerdir ve Elsie'nin babasının liderliğindeki bir çetenin üyeleridir. Çete üyeleri kendi arasında bir şifre geliştirmiş ve çetenin dışındaki hiç kimsenin bunun bir şifre olduğunu fark etmemesi, umursamaması için "çocuk yazısı" gibi görünmesini istemiştir. Elsie çetenin "yöntemlerini öğrenmeye başlayınca" buna tahammül edememiş ve yeni bir hayat kurmak için kaçmıştır. Slaney, Cubitt'le evlendikten sonra Elsie'ye mektup yazmış, ama bir yanıt alamayınca onu bulmak için İngiltere'ye gelmiştir: "Aramıza giren bu İngiliz adam da kim oluyordu? Söylediğim gibi, onu ben hak etmiştim ve yalnızca hakkım olanı istiyordum" diye haykırır. Öykünün sonunda Slaney, Norwich mahkemesinde idam cezasına çarptırılır, ama "hafifletici sebepler ve ilk kurşunu Hilton Cubitt'in ateşlediği düşünülerek ceza ağır hapse çevrilir". Elsie iyileşir ve "tüm hayatını fakirlerin bakımına ve kocasının mülklerinin yönetimine adar".

> "Şifreli yazıların her türlüsüne aşinayım, bu konuda küçük bir monografi de kaleme alıp yüz altmış farklı şifreyi incelemiştim; ancak bunun bambaşka olduğunu itiraf etmeliyim.
> **Sherlock Holmes**"

Bir Tutku Öyküsü

Cubitt ve Slaney'nin karakterleri çarpıcı bir tezat teşkil eder. Cubitt onur, sadakat ve incelik gibi geleneksel İngiliz değerlerini temsil eden eski moda bir figürdür; Amerikalı Slaney ise Atlantik'in karşı yakasından atılgan bir gangsterdir ve aşk ve gurur hakkında biraz çarpık da olsa kendine özgü görüşlere sahiptir.

Bu, ateşli ve gizli tutkuların bir öyküsüdür. Holmes'un rasyonel mantığı öyküye yön verir, ama müşterisini kurtaramaz. "Dans Eden Adamlar" öyküsünde Conan Doyle, bir yanda 19. yüzyılın Gustave Flaubert, Fyodor Dostoyevski, Emile Zola ve Thomas Hardy gibi yazarlarının natüralizm ve toplumsal gerçekçiliğiyle diğer yanda 20. yüzyılın Agatha Christie ve Edgar Wallace gibi varislerinin sansasyonalizmi arasında bir yerde durur. Holmes belki de Conan Doyle'un kendisi gibi Slaney'nin çarpık tutkusu, ilişki üçgeninin entrikacı doğası ve nihai, vahim, canice sonucundan ziyade şifreli mesajla ve bu mantıksal problemin çözümüyle ilgilenir.

KADIN, ADAMI TANIMADIĞINI DÜŞÜNÜYOR, ANCAK BENCE MUHAKKAK TANIYOR

YALNIZ BİSİKLETÇİ (1904)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ocak 1904**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**

KARAKTERLER
Violet Smith Bisikletçi ve müzik öğretmeni.

Bob Carruthers Güney Afrika'daki eski madenci ve bir kız çocuk sahibi olan dul.

Jack Woodley Güney Afrika'dan kısa bir süre önce dönmüş zorba.

Bay Williamson Gözden düşmüş eski din adamı.

Cyril Morton Violet'in nişanlısı ve elektrik mühendisi.

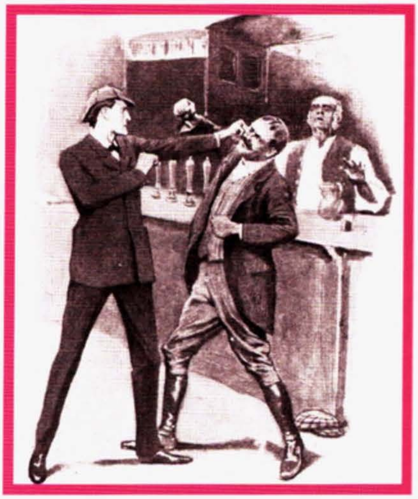
Öykünün başında Watson okuyucuya Holmes'un profesyonel başarısından söz eder ve yüzlerce vaka içinden "okuyuculara sunmak üzere hangisini seçeceğine karar vermenin kolay bir iş olmadığından" yakınır. Ancak "vakalara öncelik verirken suçun vahşiliğinden ziyade çözümdeki ustalık ile etkileyiciliği göz önünde bulundurmaya" karar verir. "Yalnız Bisikletçi" macerası, silahların çıktığı ve ateşlendiği bir öykü olarak kesinlikle etkileyicidir ve Holmes başı belaya giren genç kızı kurtarırken cesaret ve fiziksel etkinliğinin zirvesindedir.

Gizemli Takipçi

1895 Nisanında, Violet Smith 221B Baker Sokağına gelir. Kendini hem dul annesi hem de nişanlısı Cyril Morton'a adamış olan genç ve dürüst bir genç kadındır. Holmes genç kadının bisiklete düşkün olduğunu ("ayakkabısının kenar kısmında pedalın ucunun sürtmesiyle boyası atmış kısma" dikkat ederek) ve müzisyen olduğunu ("düzleşen parmak ucuna" bakarak) hemen anlar.

Holmes'un yeteneklerinden biri, kendini sarhoş Woodley'ye karşı savunurken kullandığı bokstur. Watson bu karşılamayı "Tekdüze bir solak ile haşin bir kabadayı karşı karşıyaydı" diye özetler.

Güney Afrika'da amcası Ralph'i tanıdığını iddia eden Woodley ve Carruthers adında iki adamın gazete ilanına yanıt vermiştir. Adamlar Ralph'ın öldüğünü haber vermiştir. Anlattıklarına göre "son nefesinde de kendilerinden akrabalarını arayarak bir ihtiyaçlarının olup olmadığına bakmalarını istemiştir." Woodley, Violet'e "göz kulak olacağını" söylemiştir, ama genç kadın onu "nefret uyandırıcı" ve itici bulmuştur. Dul olan Carruthers ise Farnham yakınlarındaki ücra bir evde kızına müzik dersleri vermesi için yatılı öğretmenlik işi teklif etmiştir. Ücreti iyi olduğundan ve Carruthers de cana yakın görün-

Edward döneminde, kadın bisikletçiler bağımsız, modern ve cüretkar bulunmuştur. İlk defa erkeklerin gözetimi olmaksızın seyahat edebildikleri için bisiklet kadınları gerçekten de özgürlüğüne kavuşturmuştur.

düğünden Violet iş teklifini kabul etmiştir. Her hafta sonu Farnham istasyonuna kadar bisiklet sürüp trene binmiş ve annesini ziyaret etmiştir. Ama her zaman yalnız bir bisikletçi tarafından uzaktan takip edildiğini fark etmiştir. Sessiz takipçisi gözünü korkutmaya başladığı için Holmes'tan tavsiye almak istemiştir.

Olayı Açığa Çıkarmak

Watson etrafı araştırmak için gönderilir, ama tahmin edilebileceği gibi, genç kadının öyküsünü doğrulamaktan öteye geçemez. Bunun üzerine Holmes Farnham'a giderek taşra birahanesinde "tedbiri elden bırakmadan sorgulamalarına başlar." Holmes'a işlerine neden burnunu soktuğunu soran Woodley'le bir kavgaya bulaşır.

Watson ve Holmes patikada gizlendikleri sırada dramatik bir neticeyle karşılaşır. Violet güvenlik gerekçesiyle arabayla seyahat etmeye başlamıştır, ama arabasının boş olduğunu görürler. Violet kaçırılmıştır ve yalnız bisikletçi de onlara doğru gelir. Kılık değiştirmiş olan Carruthers'tan başkası değildir. Umutsuzca Violet'i aramaktadır ve onu "kurtarmasına" yardım etmesi için Holmes'tan yardım ister. Violet'in çığlıklarını duyunca alarma geçerler. Genç kadını ağzı mendille kapatılmış ve bitkin halde bulurlar. Kötü şöhretli eski papaz Bay Williamson tarafından zorla Woodley'le evlendirildiğini öğrenirler.

Bu suçun merkezinde elbette ki para vardır. Güney Afrika'dan birbirini tanıyan Carruthers ve Woodley, Violet'e amcasından büyük bir servetin miras kalacağını öğrenmiş ve Williamson'ın da yardımıyla onu tuzağa düşürmeyi planlamıştır. Bu plana göre, Woodley onunla evlenecek ve Carruthers de vurgundan payını alacaktır. Carruthers'in Violet'e âşık olması ve onun koruyuculuğunu üstlenmesi sonucunda plan boşa çıkmıştır. Violet her hafta Farnham istasyonuna bisikletle giderken Carruthers, Woodley'nin saldırma ihtimaline karşı onu takip etmiştir.

Carruthers, Woodley'nin Violet'le evlenmeyi başardığını öğrenince dehşete düşer ve öfkeye kapılarak onu vurur. Woodley yaralanır, ama hayatta kalır. Holmes, zoraki evliliğin yasal olarak geçerli olmayacağını savunur.

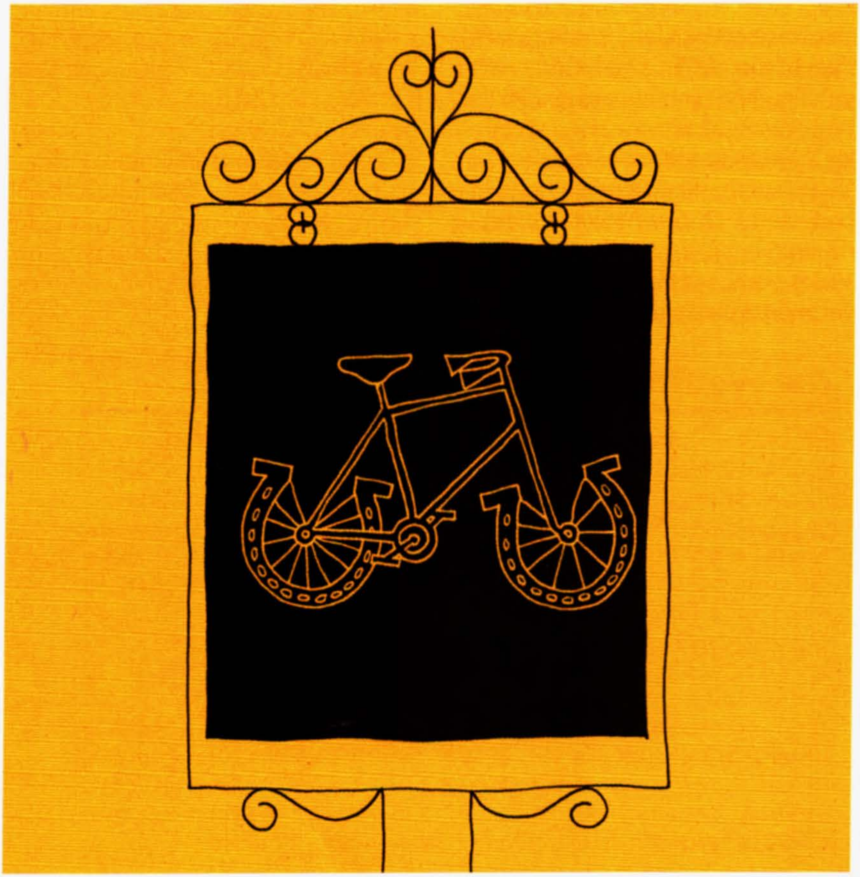
Bayılan bir genç kadın, iki acımasız zorba ve vicdansız bir din adamının yer aldığı bu dramatik son, Gotik öykücülüğün klasik bir tablosunu teşkil eder. Kadın kahramanın bağımsız bir birey olmasına rağmen, zırhı parıldayan bir şövalye olarak Sherlock Holmes tarafından "bir kadının başına gelebilecek en kötü şeyden kurtarılması" gerekir.

Güney Afrika'da Servet Avı

Bu öyküdeki suçu besleyen zenginlik, 19. yüzyılın sonlarında servet avcılığı yapanları kendine çeken Güney Afrika'da elde edilmiştir. 1866'da Hollandalı bir çiftçinin oğlu Vaal nehrinin yakınlarında 22 karatlık bir elmas bulmuştur. Ertesi yıl, Kimberley'de büyük elmas yatakları keşfedilmiştir ve 1884'te Witwatersrand'da dünyanın en büyük altın yatağı keşfedilmiştir. Muazzam maden yataklarının keşfedildiği haberleri, dünyanın dört bir yanından binlerce göçmenin Transvaal bölgesine akın etmesine yol açmıştır. Maden arayıcılarının, işçilerin ve girişimcilerin bu büyük akını bölgeyi çok etkilemiş ve yeni şehirlerin kurulmasına neden olmuştur. Johannesburg, Langlaagte adındaki bir maden kampından gelişip büyümüştür. Yollar ve demiryolları gibi yeni ulaşım altyapısı da hızla gelişmiştir. Violet Smith'in amcasının örneğinde olduğu gibi çok zengin hale gelen maden arayıcıları "rand lordu" olarak bilinir.

BU DENLİ DÜŞÜNEBİLEN BİR SUÇLU, UĞRAŞMAKTAN ONUR DUYACAĞIM BİRİSİ OLUR

MANASTIR OKULU (1904)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Şubat 1904**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**

KARAKTERLER
Dr. Thorneycroft Huxtable Manastır Okulunun idarecisi.

Lord Arthur Saltire Kayıp öğrenci.

Holdernesse Dükü Arthur'un babası.

James Wilder Holdernesse Dükü'nün katibi.

Heidegger Manastır Okulundaki Alman öğretmen.

Reuben Hayes Yakınlardaki Fighting Cock hanının sahibi.

Baker Sokağı 221B'de bir ayı postunun üstüne yığılan okul müdürü Dr. Thorneycroft Huxtable absürt bir figürdür. Kartviziti akademik unvanlarla doludur ve "azametli bedeni" en az ismi kadar hantaldır. Bu akademik macera, onun hiç de vakur olmayan girişiyle başlar.

Watson, yerde yatan adamı muayene eder ve bitkinlik teşhisi koyar. Bu arada Holmes adamın cebini kontrol eder ve İngiltere'nin kuzeyindeki Mackleton'dan gidiş-dönüş biletini görür. Görünüşe göre Huxtable çok uzaklardan gelmiştir. (İlginç bir biçimde, orijinal elyazmasında öykü Derbyshire'da gerçek Castleton köyünde geçer, ama Conan Doyle bas-

Bitkin düşen Huxtable yere yığılır. Watson onu "karşımızda yatan, fena halde ıstırap çeken biriydi" diye tarif eder. Sidney Paget'in *Strand Magazine*'de yayımlanan çizimi.

kı aşamasında öykünün geçtiği yeri Hallamshire'da kurgusal Mackleton köyü olarak değiştirmiştir.)

Huxtable sonunda kendine gelip bir bardak süt ve bisküvi ister. Birdenbire canlanarak oraya geliş amacını açıklamaya koyulur. Oldukça komik bir figür olmasına rağmen Huxtable'ın misyonu ciddidir. İngiliz aristokrasisinin çocuklarını eğiten Manastır Okulu adındaki seçkin bir hazırlık okulunun müdürüdür ve en yeni ve en nüfuzlu öğrencisi genç Lord Arthur Saltire kaçırılmıştır. Holmes derhal "uzun ve ince kolunu uzatarak kaynak ansiklopedisinin H cildini alır" ve Saltire'ın babası Holdernesse Dükü'nün "devletin en üst düzey adamlarından birisi olduğuna şüphe yok" diye haykırır.

Conan Doyle bunu belirtmese de Holmes'un kaynak ansiklopedisi muhtemelen *Burke's Landed Gentry*'dir. Soy izleme uzmanı John Burke tarafından 1826'da hazırlanan Britanya'nın soylu ailelerinin indeksi günümüzde de etkin bir kayıt olarak kullanılmaktadır. Öykü boyunca İngiliz aristokrasisinin önemi, güçlü yanları ve aynı zamanda zafiyetleri yankılanır. Dük zengin olabilir, ama bu zenginlik oğlunu tehlikeye atmıştır ve birçok aristokrat ailede olduğu gibi toplumsal bir skandal sonucu aile adlarının lekelenebileceği korkusuyla yaşar.

Kilitli Oda Gizemi

Vaka ilk bakışta "kilitli oda gizeminin" merak uyandırıcı bir varyasyonudur. Saltire gece vakti okulun ikinci katındaki odasında ortadan kaybolmuştur. Saltire'ın odası, geç uyumalarıyla tanınan iki öğrencinin kaldığı odanın arkasındadır. Açık penceresinin altında hiçbir ayak izine rastlanmamıştır ve odaya zorla girildiğine dair bir işaret yoktur. "Çıkmadan evvel giyinip kuşanmış, her zamanki okul kıyafetleri olan siyah Eton ceketi ile koyu gri pantolonunu giymiştir" (Burada Britanya'nın elit okulu Eton Koleji ima edilir). Bütün bu detaylar, planlı bir kaçışı akla getirir. Okulda yapılan yoklamada Alman öğretmen Heidegger'in de kayıp olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmen ve öğrenci arasında bariz bir bağlantı yoktur, ama öğretmenin de Saltire'ın penceresiyle aynı tarafa bakan ikinci kattaki odasının penceresinden sarmaşığı kullanarak aceleyle indiğinin bariz işaretleri vardır. Heidegger'in bisikleti de kayıptır.

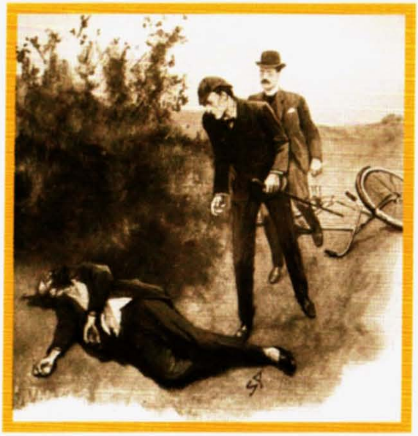
Saltire'ın ortadan kaybolmadan önce hiçbir ziyaretçisi olmamıştır. Bir süre önce bir mektup almış ve onu da beraberinde götürmüştür. Huxtable, çocuğun okulda mutlu göründüğünü, ama aile hayatının dengesiz olduğunu ekler. Ebeveynleri, Dük ve eşi, kısa bir süre önce ayrılmış ve kadın Fransa'ya taşınmıştır. Dük'ün katibi James Wilder, Huxtable'a çocuğun katı ve resmi babası yerine annesinin yanında olmayı tercih ettiğini söylemiştir. Onunla birlikte Fransa'ya kaçmış olma ihtimali mevcuttur.

> Baker Sokağındaki küçük hanemiz birçok çarpıcı giriş ve çıkışa sahne olmuştu, ancak Dr. Thorneycroft Huxtable'ın ilk ortaya çıkışı kadar ani ve şaşırtıcı bir başka olay hatırlamıyorum.
>
> **Dr. Watson**

Paranın Cazibesi

Bu gizemli ağ, Holmes'un üzerinde çalıştığı diğer iki vaka yerine buna öncelik vermesine yetecek kadar çekicidir. Dük'ün oğlunu bulan kişiye beş bin, çocuğu kaçıran adam veya adamların ismini verecek kişiye ise bin pound gibi yüklü bir ödül vaat etmesi de Holmes'a alışılmadık biçimde cazip gelmiştir. Henüz bütün olguları dinlemeden, bu "hatırı sayılır meblağı" duyar duymaz "Watson, sanıyorum Dr. Huxtable'a Kuzey İngiltere'ye kadar eşlik edeceğiz" der.

Aynı akşam Holmes ve Watson, Manastır Okulu'na varır ve orada Dük ve Wilder'la karşılaşır. Wilder, Holmes'u çağırdığı için Huxtable'ı sert bir biçimde azarlar. İlk başta bu olayın bir skandala yol açmasından kaygılıymış gibi görünür, ama bu endişesi gittikçe Holmes'un öğreneceği şeylerden duyulan bir korku gibi gelmeye başlar. Sert biri olan Dük'e gelince, onun suskunluğunun aristokratik bir ihtiyattan mı kaynaklandığı, yoksa daha şüpheli bir şey mi olduğu belli değildir. Dük yemek çanı gibi çınlayan tok ve gür sesiyle Holmes'un vakayla ilgilenmesini kabul eder, ama çok az destek sunar. Conan Doyle bu ilk karşılaşmada Wilder'ın ketumluğu ve

Bisiklet izlerini takip eden Holmes ve Watson, Sidney Paget'in *Strand Magazine*'de yayımlanan çiziminde olduğu gibi Heidegger'in cesedini bulur.

Dük'ün tedirginliği üzerinden dramatik bir etki sağlayarak vakanın karakterlerini bir entrika atmosferine sokar. Bu, Holmes'un rol yapma aşkı için de uygun bir fırsat sunar. Wilder ısrarla Holmes'un gitmesini isterken, dedektif bu ziyaretinin basit bir tatil olduğunu söyleyerek karşılık verir: "Kuzeyin havası kafa ve iç açıcı, o nedenle birkaç gün buraya demirleyerek kafamı mümkün olduğunca meşgul etmeyi tasarlıyorum." Aslında hava almak için değil, kayıp çocuk Lord Saltire'ı bulmak için araziyi dolaşmayı planlamaktadır.

Aynı gece Holmes ve Watson bölgenin bir haritasını inceler. Manastır Okulu'nun önünden bir ana yol geçmektedir ve olayın gerçekleştiği gece tesadüfen okulun doğu ucunda nöbet tutmakla görevlendirilen polis hiçbir şey görmemiştir. Yakınlardaki Red Bull Hanı'ndaki benzer bir tesadüf, gecenin geç saatinde kaçakların o taraftan geçmiş olma ihtimalini ortadan kaldırır. Güneye doğru uzanan arazide bisiklet sürmek olanaksızdır. Kuzey tarafında ise bir koru yer almaktadır ve bu korunun aşağındaki Low Gill Moor arazisinde Dük'ün evi Holdernesse Malikânesi'ne kadar uzanan bir patika vardır. Holmes bu araziye odaklanmaları gerektiği sonucuna ulaşırken, Huxtable elinde Saltire'ın mavi kriket şapkasını sallayarak onların yanına gelir. Şapka salı günü araziyi terk eden çingenelerin karavanında bulunmuştur ve aramaya başlamaları gereken yeri gösterir.

Doğru İz Üzerinde

Bu vakanın önemli bir boyutu, Holmes'un izleri okuyabilme yeteneğine dayanır. Kırda dolaşırken bisiklet lastiği izleri bulurlar. Holmes alışılagelmiş uzmanlığına uygun olarak bisiklet lastiği izleri hakkında da bilgili olduğunu gösterir ve bu lastik izlerinin yamalı olmadığını, dolayısıyla Heidegger'in bisikletinin izleriyle eşleşmediğini söyler.

Bu gayet ikna edici bir çıkarımdır, ama Holmes'un bisikletlerin yönü hakkındaki çıkarımı yanıltıcıdır. "İzlerin daha derin olduğu kısım, elbette, ağırlığın toplandığı arka tekere ait. Birçok noktada, gördüğün üzere, bisiklet ilerleyerek ön tekerin daha hafif olan izini siliyor" diyerek okuldan uzaklaştıkları sonucuna varır, ama aslında bu seyahatin yönü hakkında hiçbir ipucu sunmaz. Conan Doyle genellikle gerçeğe uygunluğun önem sıralamasında dramatik

Holdernesse Dükü

Holdernesse Dükü adı, elyazmasında Derbyshire'daki Castleton olarak geçen Manastır Okulu'nun orijinal konumuna bir atıf olabilir. Holderness, Yorkshire'ın doğusunda Castleton'dan çok uzak olmayan geniş bir bölgenin adıdır. Uzmanların Dük'ü gerçek bir kişiyle eşleştirme çabaları çok fazla sonuç vermemiştir. Bazı Holmes hayranları bu bilgi eksikliğini Watson'ın somut olguları ustaca bulanıklaştırmasına bağlar.

Watson öyküde tasvir ettiği Holdernesse Dükü "parlak kırmızı sakallı" ve "suratı süzgün ve ince, burnu tuhaf biçimde uzun ve kavisli" soğuk ve mesafeli biridir. Bu tasvir belki de Britanya'daki en süslü soylulardan birine –bir Garter Şövalyesi, Kraliyet Danışma Meclisi'nin bir üyesi, bir Kraliyet Temsilcisi veya başka biri– uygun olabilir, ama vakanın asıl tarihçesi dükün alttan alta yüreksiz, romantik bir kişilik olduğunu ortaya koyar.

> Bir bisiklet, o kesin, fakat bizim bisiklet değil. Tekerlerin bıraktığı kırk iki farklı iz biliyorum.
> **Sherlock Holmes**

etkiden sonra geldiğini ileri sürmüştür, ama daha sonra anılarında bazı mantıksız detayların tüm dünyadan hayranlarının kafasında soru işaretleri oluşturduğunu kabul etmiştir. Bu sorunlu lastik izleri tipik bir örnektir ve Conan Doyle bu fikri kanıtlamak için kendi başına deneyler yapacak kadar ileri gitmiştir: "Bu konuyla ilgili üzüntüden öfkeye kadar pek çok serzenişle karşılaştığım için kendi bisikletimle denemeler yaptım. Bisiklet dümdüz ilerlemiyorken arka tekerliğin izinin ön tekerleğin izini silmesine ilişkin gözlemlerin yönü belli edebileceğini hayal etmiştim. Ama bana bu konuyla ilgili mektup gönderenlerin haklı olduğu sonucuna ulaştım. Yanılmıştım, çünkü bisiklet hangi yöne ilerlerse ilerlesin izler aynıydı. Öte yandan gerçek koşul çok daha basitti. Meyilli bir arazide tekerlekler yokuş yukarı çok daha derin izler bırakırken, yokuş aşağı daha az iz bırakır. Dolayısıyla Holmes her şeye rağmen haklı çıkmıştır."

Korkunç Keşif

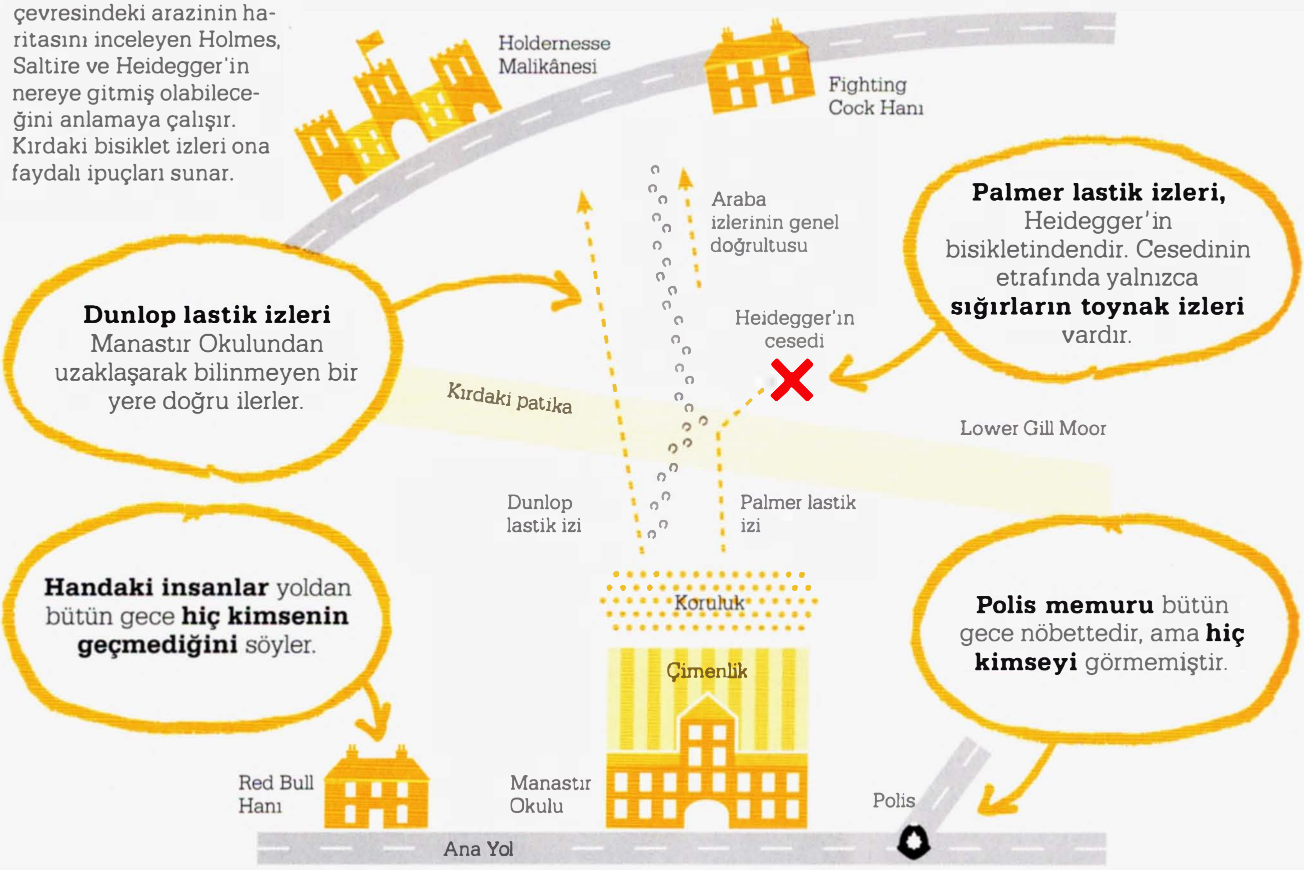
İkili araziyi didik didik ararken, Heidegger'in uzunlamasına şerit izleri bırakan "Palmer" marka lastiklerini tespit ederler ve çok geçmeden başına korkunç bir darbe almış olan Alman öğretmenin cansız bedeniyle karşılaşırlar. Heidegger'in paltosunun altından geceliği görülmektedir ve ayağında çorap yoktur. Saltire'ın peşinden aceleyle okuldan çıktığı anlaşılmaktadır. Bu vahşi ölüm, cinayetin güçlü bir yetişkin tarafından işlendiğine işaret eder. Muhtemelen Saltire'ın yanındaki bir kişinin işidir. Usta bir bisikletçi olan Heidegger bu noktaya ulaşmak için sekiz kilometre pedal çevirmiştir. Saltire ve beraberindeki kişinin buraya bir vasıtayla gelmiş olması gerekir. Fakat başka bisiklet izi veya hatta ayak izi bile yoktur. Cesedin etrafında sadece sığırların toynak izleri vardır.

Holmes, yakınlardaki Fighting Cock Hanı'nda ikinci kez rol yapar: Somurtkan, huysuz han sahibinden bir bisiklet ödünç alabilmek için bir mazeret olarak bileği incinmiş gibi davranır. Reuben Hayes'in davranışları şüphelidir, ama bisikleti yoktur, sadece atları vardır. Holmes, ahır ve demirhaneyi görünce ani bir çıkarım yapar. Arazide bisiklet izleri ve cesedin etrafında toynak izleri bulunsa da ne kendisi ne de Watson bir tek sığır görmemiştir. Üstelik bu izler, sığırların hareketlerine uygun değildir. Holmes "yürüyen, eşkin giden ve dörtnala koşan" bir hayvanla karşı karşıya olduklarını söyler. Hayes'in ahırındaki atları araştırır ve

Granada Televizyonu'nun 1987 yılında Jeremy Brett'in başrol oynadığı film uyarlaması, öykünün geçtiği Castleton'dan sadece birkaç kilometre uzakta Derbyshire'daki Chatsworth Malikânesi'nde çekilmiştir.

Manastır Okulu ve Holdernesse Malikânesinin çevresindeki arazinin haritasını inceleyen Holmes, Saltire ve Heidegger'in nereye gitmiş olabileceğini anlamaya çalışır. Kırdaki bisiklet izleri ona faydalı ipuçları sunar.

nalların eski olduğunu, ama yeni çakıldığını fark eder.

Kalıtsal Skandallar

Holmes ve Watson handan çıktıktan sonra, Dük'ün katibi bir bisikletle hızla yanlarından geçer ve hana doğru ilerler. Yakından bakıldığında Wilder'ın bisikletinin izleri Holmes'un kırda ilk tespit ettiği izlerle eşleşir ve beklenmedik bir biçimde handa görünmesi, planın bozulduğunun ilk işaretidir. Holmes hanın penceresinden içeri baktıktan sonra vakayı çözdüğünü söyler. Aradığı cevapları artık bulmuştur.

Ertesi sabah Holdernesse Malikânesi'nde Holmes şüphelinin adını açıklar ve Dük'ün oğlunun nerede olduğunu bildiğini ileri sürer. Holmes'un soylu adam karşısındaki olağandışı kabalığı bir tarafa, buradaki asıl ifşaat Dük'ün Wilder'ın ilk oğlu olduğunu kabul etmesidir. Wilder, Dük'ün daha önce yaşadığı bir ilişkinin gayrimeşru neticesidir ve babasının servetini veya unvanını miras alma şansı hiç olmamıştır. Dük artık sempatik bir karaktere dönüşür: Toplumsal itibarını hiç sayarak, sevgilisinin ölümünün ardından Wilder'ı kendisi büyütmüştür.

Gerçek katilin, sinirli ve güvenilmez Wilder olduğu ortaya çıkar. Babası olduğunu öğrendikten sonra Dük'ü skandal çıkarmakla tehdit ederek para sızdırmıştır. Holderness'in yasal mirasçısı olan genç Lord Saltire'ı kaçırıp babasına şantaj yapmak için Fighting Cock Hanı'nda gizleme kumpası, üvey kardeşine uzun süredir beslediği düşmanlığın ve miras konusundaki adaletsizlik karşısında duyduğu derin öfkenin birikimidir.

Saltire'ın ortadan kaybolmadan önce aldığı mektup babasındandır. Ama Wilder, Saltire'ın annesinin ağzından bir not eklemiştir. Notta o gece gelecek olan atlının Saltire'ı annesinin yanına götüreceği yazılıdır. Wilder'ın görevlendirdiği Hayes çocuğu almaya gelmiştir ve ikisi at sırtında uzaklaşmıştır. Ama Salti-

re'ın okuldan uzaklaştığını gören Heidegger, çocuğun iyiliğinden endişe ettiği için onları gizlice takip etmiştir. Bisikletiyle onlara yetiştiğinde Hayes sopayla başına vurup öğretmeni öldürmüştür. Heidegger'in ölümü planlanmamıştır. Hayes'in umutsuzluğu ve acımasızlığının bir sonucudur.

Adalet Yerini Bulur

Dük, Heidegger'in cesedi bulunduktan sonra kumpası öğrendiğini söyler, ama Hayes'in kaçmasına fırsat tanımak adına bu sırrı üç gün daha saklaması için yalvaran Wilder'a "her zaman olduğu gibi boyun eğmiştir". Hayes'in yakalanmasından korkan Wilder paniğe kapılıp suçunu açık etmiş ve Dük de durumu kabullenmek dışında hiçbir alternatifinin olmadığını düşünmüştür.

Burada ilginç bir ahlaki durum söz konusudur ve Holmes meselenin karmaşıklığa işaret eder. Dük'ün Wilder ve Hayes'e karşı olağandışı sempatisi mazur görülemeyecek türdendir ve hatta biraz da akıldışıdır. Hayes'in kaçabilmesi için ona zaman tanımıştır ve ilk oğlunun alçakça kumpaslarının zarifçe üstünü örtmeye çalışmıştır. Ama bunu yaparken bir katilin adaletten kaçmasına yardım etmekle kalmamış, küçük oğlunu ve tek varisini hiç tanımadığı, şiddete meyilli katilin ellerine teslim etmiştir. Holmes, Dük'ün aile ilişkilerindeki soğuk ve mesafeli tavrına çok az sempati besler: "Suçlu olan büyük oğlunuzun kaprisleri için, masum olan küçük oğlunuzu muhtemel ve gereksiz bir tehlikenin kucağına attınız." Holmes, Saltire'ın handan derhal getirilmesini ve Wilder'ın oradan uzaklaştırılmasını ister. Dük'e gayrimeşru çocuğunu yanından uzaklaştırdıktan sonra eşiyle barışmaya çalışmasını tavsiye eder.

Holmes'un Dük'ü azarlaması öyküde Dük ve soyluluğa karşı sergilenen dalkavukluğa ters düşse de, dedektifin Dük'ün parasını kabul etmesi ve hem onun olaya dahlini hem de Avustralya'ya gönderilmesi planlanan Wilder'la ilişkisini örtbas etmesi bu dalkavukluğu teyit eder görünümdedir. Öte yandan masum bir öğretmenin acımasızca öldürülmesi kolayca unutulmuş görünür. Dük'ün dedektifin ücretini bir çırpıda iki katına çıkarması ve Holmes'un da beklendiği gibi bunu kabul etmesi, ödenecek yüklü meblağı bir ödül olmaktan çıkarıp soysuz bir biçimde rüşvete dönüştürür. Holmes'un özgün at izleri hakkındaki son sorusu, her şeyden önce teknik detaylara gösterdiği alışılmış ilgisinin bir karşılığı gibi görünür. Sığır toynaklarına benzeyen izler bırakan at nalları, "Ortaçağ döneminde Holdernesse'in yağmacı Baronlarının" takip edenleri şaşırtmak için başvurduğu bir hiledir. İngiliz İç Savaşı sırasında benzer hilelerin gerçekten kullanıldığı düşünülmektedir. Dedektif bu demir işçiliğinin "Kuzey'de gördüğü en şaşırtıcı ikinci nesne" olduğunu söyler. İlki ise yüksek meblağlı, şaibeli çektir.

> Kişi bir suça giriştiğinde, bu ilk eylemden doğacak diğer suçlardan da ahlaken sorumludur diye düşünüyorum Majesteleri.
> **Sherlock Holmes**

Veraset Kuralları

Toprak ve unvanın ailedeki en büyük erkek çocuğa bırakılması "ilk doğan kuralı" olarak bilinir. Britanya'da bu uygulama iktidar ve toprak sahipliğinin her zaman erkeklerin elinde olması anlamına gelmiştir. Evlilik dışı doğan gayrimeşru bir oğul, ilk doğan çocuk olup olmamasından bağımsız olarak, babasının mülkleri üzerinde hiçbir hakka sahip değildir. Günümüzde bile birçok tarihi aristokrat aile ilk doğan kuralını uygular. Fakat 21. yüzyılın dönümüne kadar Britanya da dahil olmak üzere birçok monarşi cinsiyetten bağımsız bir veraset anlayışı geliştirmiştir. Bu, tahtta hak sahibi olan bir prensesin bu hakkının artık kendisinden küçük erkek kardeşi tarafından gasp edilemeyeceği anlamına gelir.

Doyle'un zamanında, mirasın "satılmaması koşuluyla intikal etmesi" mülklerin bölünmesini veya satılmasını da yasadışı hale getirmiştir. Böylece mülkler küçük, güçlü bir azınlığın elinde kalmıştır. Bu kural, ilk doğan kuralıyla beraber ortaçağ feodalizminin bir kalıntısıdır. Fransa'da 1789 Devriminden sonra değiştirilen ilk kurallardan biri olmuştur. Britanya'da da 1925 tarihli Mülkiyet Yasası bu kısıtlamayı ortadan kaldırmış ve sonrasında birçok mülk satılmıştır.

KİŞİ HER ZAMAN BAŞKA BİR OLASILIK DAHA ARAYIP BUNUN ÜZERİNE GİTMELİ

KARA PETER (1904)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Mart 1904**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**

KARAKTERLER
Kaptan Peter Carey ("Kara Peter") Emekli balina gemisi kaptanı.

John Hopley Neligan Bankerin oğlu.

Patrick Cairns Eskiden Peter Carey'ye hizmet etmiş balina zıpkıncısı.

Stanley Hopkins Genç polis müfettişi.

Holmes'un katilin kimliğini ortaya çıkarması:

1895'te geçen Doyle'un "Kara Peter" macerası, acımasız bir emekli balina gemisi kaptanının öldürülmesinin atmosferik öyküsüdür. Büyük özgünlüğü kısmen yazarın kişisel deneyimlerinden kaynaklanır. Genç bir tıp öğrencisiyken, Kuzey Kutbuna avlanan *Hope* adlı bir balina avı gemisinde yedi ay boyunca hekimlik yapmıştır. Conan Doyle'un daha sonradan yazdığı gibi, buz kütlelerin ve parçalanmış balinalar arasında "80 derece kuzey paralelinde rüştünü ispat etmiştir." Balina avcıları sert adamlardır ve Conan Doyle, Kara Peter gibi sert adamlarla bizzat tanışmıştır.

Öykü, Holmes'un Watson'la birlikte yaşadığı eve koltuğunun altında bir zıpkınla dönmesiyle başlar. Holmes, bir kasaba gittiğini ve tavana asılmış bir domuza zıpkın fırlattığını anlatır. Zıpkını domuza saplamaya çalışmış ve bir tek hamlede domuzu

> Kara Peter'i öldürdüysem kanun bana teşekkür etmeli – onları yağlı halat masrafından kurtardım.
> **Patrick Cairns**

delmeyi başaramamıştır. Böylesine olağandışı davranışlara alışkın olan Watson dostunun bir soruşturmaya başladığı sonucuna ulaşır. Aslında Holmes kendi zamanının çok ötesinde bir adli deney gerçekleştirmiştir. Cinayet silahının, bu örnekte bir zıpkının ne kadar etkili olduğuna dair kontrollü bir deneme yapmıştır. Bu gibi denemeler günümüzde adli ekiplerin yürüttüğü cinayet soruşturmalarında standart bir uygulamadır, ama Holmes görünüşe göre kurgusal da olsa bunun öncülüğünü yapmıştır.

Kafası Karışan Müfettiş

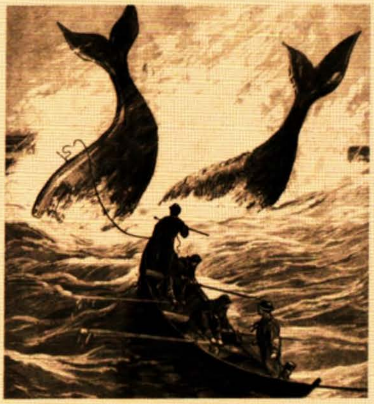
Çok geçmeden Holmes'un büyük bir hayranı olan Stanley Hopkins adındaki genç polis müfettişi Holmes ve Watson'a katılır. Görünüşe göre Hopkins de aynı vakayı araştırmaktadır: emekli balina avcısı Peter Carey'nin tüyler ürpertici cinayeti. Hopkins çok az başarı elde edebilmiştir ve Holmes'un yardımına başvurur.

Çoğunlukla "Kara Peter" adıyla tanınan Carey, kendisini tanıyan herkesin nefret ettiği ve korktuğu acımasız bir adamdır. Geceyi evinden uzakta bir gemi kamarası gibi düzenlenmiş olan kulübede geçirmiş ve orada ölü bulunmuştur. Vücudun delip geçen zıpkın onu "plakaya iğnelenmiş bir böcek" gibi duvara tutturmuştur. Hopkins'in bulduğu kanıtlar, üzerine "P.C." harfleri işlenmiş olan tütün kesesi (Peter Carey nadiren sigara içtiği ona ait olmadığından emindir) ve ilk sayfasında "J.H.N." baş harfleri yazan ve borsa hakkında detaylarla dolu olan bir defterden ibarettir.

Çifte Tutuklama

Hopkins, Holmes ve Watson, Kara Peter'in Sussex kırsalındaki kulübesine ulaşır ve birinin içeri girmeye çalıştığını fark eder. Ertesi gece orada pusuya yatarlar ve sözde hırsızı yakalarlar. John Hopley Neligan (J.H.N.) adında çelimsiz bir gençtir. Neligan, Kara Peter'in banker babasını öldürerek ele geçirdiğine inandığı tahvilleri aramaya gelmiştir. Katili yakaladığına kanaat getiren Hopkins genç adamı tutuklar. Fakat bu "narin ve zayıf" gencin Kara Peter'i zıpkınla delecek kadar güçlü olmadığını fark eden Holmes soruşturmasına devam eder. "Kaptan Basil" adıyla bir gazeteye ilanı vererek balina avı için bir zıpkıncı aradığını duyurur. Başvuran üç kişiden biri olan Patrick Cairns geçmişte Kara Peter'in *The Sea Unicorn* adlı gemisinde çalışmış sağlam bir zıpkıncıdır. Cairns'in baş harfleri de P.C. kısaltmasına uygundur ve katili bulduğundan emin olan Holmes onu kelepçeler. Cairns, Kara Peter'i öldürdüğünü kabul eder, ama bunu kendini savunmak için yaptığını iddia eder. Yıllar önce Kara Peter'in Neligan'ın babasını öldürdüğüne tanık olmuş ve sessiz kalmasının karşılığında ondan para istemeye gitmiştir. Cairns kelepçeli olarak götürülürken, Hopkins dedektifin gerçek katili bulmaktaki başarısına hayranlık duyar.

Öykü gizemli bir notla son bulur. Holmes, Hopkins'in duruşmada kendilerine ihtiyacı olması durumunda kendisinin ve Watson'ın "Norveç'te bir yerlerde olacağını" söyler ve okuyucuları bir sonraki maceranın ne olacağına dair merakta bırakır.

19. Yüzyılda Balina Avcılığı

19. yüzyılın ilk yarısında balina avcılığı evleri aydınlatan lambalarda kullanılan yağın başlıca kaynağıdır. Balina avcılığı büyük bir ticaret alanına dönüşmüştür ve İngiltere'de Kara Peter'in gemisi *The Sea Unicorn*'un da kayıtlı bulunduğu Dundee ve Whitby limanları balina avcılığıyla bağlantılı olarak gelişmiştir. Atlantik Okyanusunun karşı kıyısında Massachusetts'teki New Bedford "dünyayı aydınlatan şehir" olarak nitelendirilmiştir.

Herman Melville'in *Moby Dick* (1851) adındaki büyük romanının ortaya koyduğu gibi ülkesinden uzakta bir "balina avcısı" olarak yaşamak zorlu ve zahmetlidir. Birçok balina avcısı hiç eve dönememiştir, ama mali getirisi, sayısız insanın bu riski üstlenmesi için yeterli olmuştur. Her Şubat ayında balina avı gemileri Kutup Bölgesinin kısa yazından en iyi şekilde faydalanmak için kuzeye doğru yola çıkmıştır. Fakat 1895'ten itibaren lambalarda balina yağı yerine parafin kullanılmaya başlayınca bu endüstrisi düşüşe geçmiştir. Balinaları acımasız etkinlikle öldürebilen ve çok az yetenek gerektiren yeni zıpkın silahları yaygınlaştıkça Patrick Cairns gibi güçlü zıpkıncılar gittikçe daha nadir görünmeye başlamıştır.

TANRI AŞKINA WATSON, BULDUM!

CHARLES AUGUSTUS MILVERTON MACERASI (1904)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Nisan 1904**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**

KARAKTERLER
Charles Augustus Milverton Profesyonel şantajcı.

Leydi Eva Brackwell Sosyeteye yeni giren güzel kadın.

Dovercourt Kontu Leydi Eva'nın nişanlısı.

Agatha Milverton'ın hizmetçisi.

İsimsiz bir kadın Milverton'ın kurbanlarından birinin dul eşi.

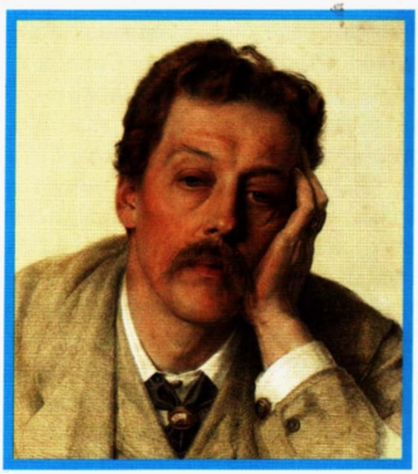
Dedektif Lestrade Scotland Yard dedektifi.

Öyküye adını veren kötü kahraman, Holmes'un o zamana dek tanıdığı tüm katillerden daha alçak bulduğu profesyonel bir şantajcıdır. Doyle, bu karakteri yaratırken sanat simsarı ve iddialara göre "Baykuş" lakaplı Charles Augustus Howell'dan esinlenmiştir. Howell, Londra'da garip koşullar altında ölmüştür. Boğazı kesilmiş ve ağzına madeni bir para yerleştirilmiş şekilde bulunmuştur. Bu, iftiracı bir kişiden alınan intikamın göstergesidir.

Tehlikedeki Genç Kadın

Charles Augustus Milverton, sadık olmayan hizmetkârlar ve âşıklardan edindiği suçlayıcı mektuplarla zengin kişilere şantaj uygulayarak geçimini sağlar. En son kurbanı, "geçen mevsim sosyeteye giren en güzel kadın olan Leydi Eva Brackwell'dir." Dovercourt Kontu'yla nişanlı olan Leydi Eva, "tedbirsizce" ve "şen şakrak" yazılmış bazı mektupları yüzünden şantaja uğramıştır ve mektupları elinde bulunduran adamla görüşerek "konuyu mümkün olan en iyi koşullar dahilinde kapatması" için Holmes'a başvurmuştur. Sosyete yeni giren biri olarak Leydi Eva bir "tanıtma partisi" düzenlenerek resmi olarak kraliçeyle tanıştırılmış ve iyi bir evliliği güvence altına almak üzere bütün "mevsim" çeşitli sosyal etkinliklere katılmış olmalıdır. Adına leke sürülmesi, şöhretini kalıcı olarak mahvedeceği için söz konusu mektuplar çok vahim sonuçlar doğurabilecektir. Milverton 7000 pound talep edince, Holmes ona 2000 pound önerir, ama şantajcı pazarlığa yanaşmaz. Leydi Eva "örneğinin kulaktan kulağa yayılmasını" istemektedir, ama Holmes mektupları almaya kararlıdır.

Conan Doyle bu noktada eksik düşünülmüş olduğu ileri sürülebilecek bir kurgusal araca başvurur: Ge-

Charles Augustus Howell'ın (1840-1890) bu portresi, korkunç cinayetten sekiz yıl önce 1882'de Frederick Sandys tarafından çizilmiştir.

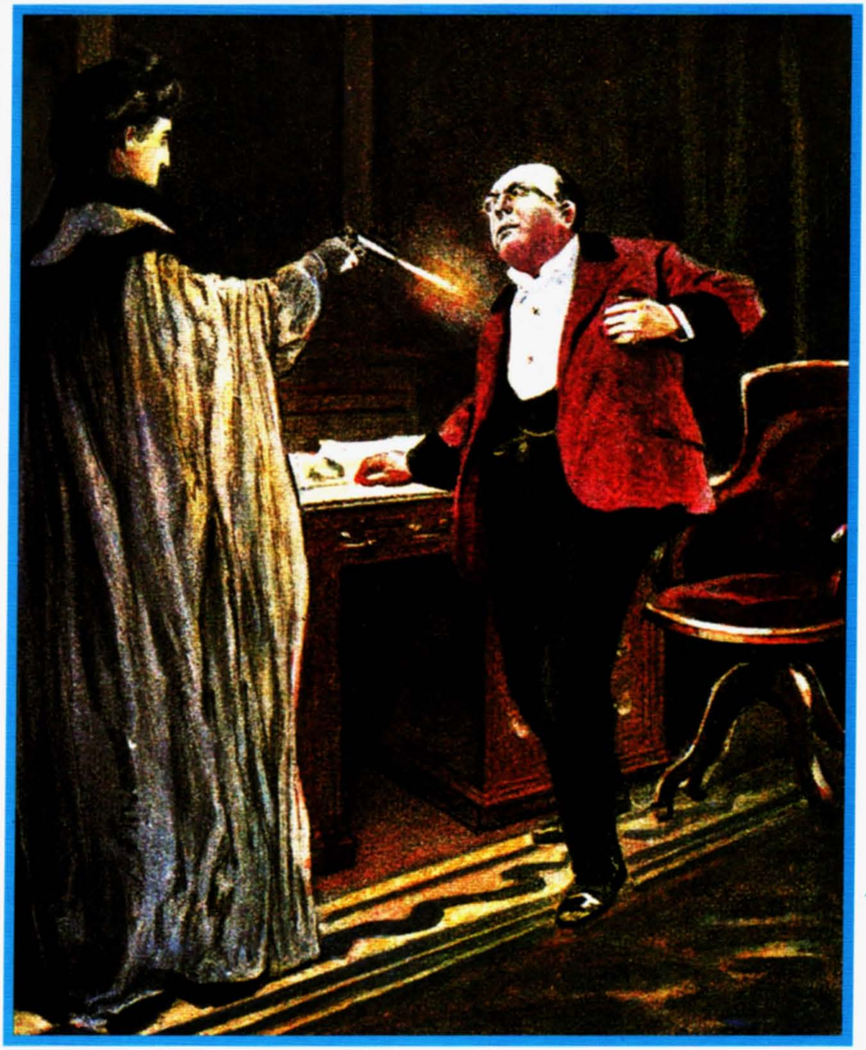
> Bence kanunların dokunamayacağı bazı suçlar vardır ve bunlar kişisel intikamı haklı kılar.
> **Sherlock Holmes**

nellikle bir centilmen olan Holmes, şantajcının evinin yerleşimini ve alışkanlıklarının detaylarını öğrenmek adına Milverton'ın hizmetçisi Agatha'yla yalandan nişanlanarak olağandışı bir kabalık sergiler. Watson "Gerçekten de bu kadar ileri gidecek misin?" diye yakınır. Holmes "Böyle bir tehlike masadayken en iyi kartlarını oynamalısın" yanıtını verir. Kendisi aradan çekildiği andan itibaren Agatha'ya talip olacak bir rakibinin de olduğunu ekler, ama Holmes'un gözünde bir hizmetçinin duyguları ve şöhreti, bir leydinin duyguları ve şöhretinden daha az değerlidir.

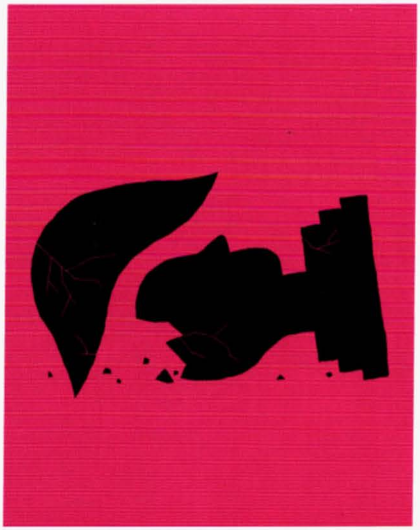
Holmes, Watson'a Milverton'ın evine gizlice girip söz konusu mektupları çalmak zorunda olduklarını anlatır. Her ikisi de bu eylemin "teknik olarak kanunsuz olmakla birlikte ahlaken savunulabilir olduğunu" düşünür. Holmes, yasayı çiğnemek anlamına bile gelse yanlışları düzeltmek isteyen bir doğal düzen anlayışına sahiptir. Özel dedektif olarak amacın aracı meşru kıldığını düşündüğü zaman bu yola başvurabileceğine inanır.

Yasayı Çiğnemek

Holmes ve Watson geceleyin Milverton'ın evine girer ve şantajcının bir kadınla konuşmasına tanık olur. Kadın belli bir kontesin hizmetçisiymiş gibi davranır ve kontesin şerefini tehlikeye düşürebilecek mektupları ona satmayı önerir. Ama sonra Milverton'ın kurbanlarından birinin dul eşi olduğunu söyler. Holmes kanonunda bir kadın tarafından gerçekleştirilen en şiddetli eylemle Milverton'ı kurşun yağmuruna tutar. Holmes kadını zapt etmeye çalışırken Watson "adaletin yerini bulduğunu" düşünür. Holmes aceleyle oradan uzaklaşmadan önce Milverton'ın tüm şantaj mektuplarını yakar. Ertesi sabah Müfettiş Lestrade gelip olay yerinden kaçarken iki hırsızın görüldüğünü söyler. Holmes sinsice zanlılardan birinin tarifinin "Watson'ın tarifi de olabileceğini" söyler. Bu vakada "kurbandan ziyade suçlulardan yana" olduğunu açıklayarak Lestrade'e yardım etmeyi reddeder. Öykünün sonunda Holmes, bir dükkânın penceresinde Milverton'ın katilinin fotoğrafını görür. Watson da kadını fark edince, Holmes sus anlamında parmağını dudağına götürür. Bir kez daha Holmes'un ahlaki pusulası onu yasanın ruhuna uygun hareket etmekten uzaklaştırır.

Dul kadın, Paget'in *Strand Magazine*'de yayımlanan bu çizimindeki gibi "namlusundaki kovanları art arda Milverton'ın bedenine boşaltır."

EKSANTRİK USULLERİNDE BELİRLİ BİR YÖNTEM VAR

ALTI NAPOLEON (1904)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Mayıs 1904**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**

KARAKTERLER
Müfettiş Lestrade
Scotland Yard müfettişi.

Morse Hudson Üç büstü satın alan dükkân sahibi.

Horace Harker
Yaşlı gazeteci.

Beppo İtalyan işçi.

Gelder & Co. Müdürü
Beppo'nun eski yöneticisi.

Pietro Venucci Napoli kökenli güçlü bir mafya üyesi.

Josiah Brown
Beşinci büstün sahibi.

Bay Sandeford Holmes'a satılan büstün eski sahibi.

Bu macera, Sherlock Holmes ve Müfettiş Lestrade arasında ikilinin ilişkilerinin birlikte çalıştıkları yıllarda nasıl geliştiğini yansıtan sıcak bir sahneyle açılır. 221B Baker Sokağını düzenli olarak ziyaret eden Lestrade, Holmes'un Scotland Yard'daki etkinliklerden haberdar olmasını sağlar.

Bir Delilik Vakası

Tuhaf bir hırsızlık vakası gerçekleşmiştir. İlki "Morse Hudson'a ait, Kennington Caddesinde bulunan, resim ve heykellerin satıldığı bir mağazada" ve diğer ikisi Londra'nın güneyindeki yakın adreslerde olmak üzere alçıdan yapılmış üç Napoleon büstü görünüşe göre nedensiz yere parçalanmıştır. (Bazı Holmes hayranlarına göre Morse Hudson ev sahibesi Bayan Hudson'ın ayrılmış eşidir.) Lestrade'nin bu hırsızlığın "suç veya delilik" olabileceği ve muhtemelen "bir fanatiğin işi olduğu" görüşü, belki de bölgenin kötü şöhretli akıl hastanesi Bedlam'a yakınlığından kaynaklanır. (Bedlam günümüzde Londra'nın İmparatorluk Savaş Müzesi'dir.) Kensington'da bir gazeteci olan Horace Harker'ın evinden dördüncü bir büst çalınıp evin hemen dışında bir ceset bu-

Kafatası Bilimi

1800'lerde insanın psikolojisinin beyninin ve dolayısıyla kafatasının şekline göre belirlenebileceği inancı geçerlilik kazanmıştır. "Frenoloji" olarak bilinen "kafatası bilimi" daha sonraları itibarını yitirerek sözde bilim olarak nitelendirilmiştir. Fakat beynin "anatomik olarak" parçalara bölünüp incelenmesi ve bu parçaların her birinin bireyin kişiliği üzerinde bir etkiye sahip olduğu fikri, Viktorya döneminin bilimsel ilerleme ve sınıflandırma ruhuyla uyumludur: Beyin "zihin organıysa" şeklinin bir kişinin zihinsel hayatını yansıtması mantıklı görünür. 19. yüzyılın ortalarında İtalyan suç bilimci Cesare Lombroso bu fikri suçun incelenmesine taşımış ve kumarbazlar, düzenbazlar ve her suçlu tipinin sözde kraniyal özgünlükleri üzerine bir dizi kitap yazmıştır. Conan Doyle, Edinburgh Frenoloji Derneği'nde tıp eğitimi almıştır.

> Kuşkusuz ki tuhaf ama, sizin sıradışı olan her şeye karşı merakınızı gayet iyi biliyorum.
> **Müfettiş Lestrade**

lununca, Holmes'un bunun "Napoleon halüsinasyonları gören, tehlikeli, cinayete meyilli bir delinin" işi olduğunu söyleyerek gazeteciye verdiği sahte ipucu akşam gazetelerinde kendine yer bulur. Daha sonra gazetedeki haberleri okuyup gülen Holmes, "Basın, fevkalade değerli bir kurumdur Watson, yeter ki nasıl kullanacağınızı bilin" der.

Holmes Vakayı İnceler

Gazete haberleri suçluyu yanlış yönlendirmek ve Holmes'un elinde hiçbir ipucunun bulunmadığını düşünmeye sevk etmek için tasarlanmıştır. Oysa Holmes'un elinde iki önemli ipucu vardır. Bunlardan biri cinayet kurbanının taşıdığı bir fotoğraftır. "Tetikte, keskin hatlara sahip, kalın kaşlı, yüzünün alt kısmında öne doğru tuhaf bir çıkıklık bulunan ve böylelikle babuna benzeyen bir ağız yapısına sahip birinin" fotoğrafıdır. Bu tarif, suçluların fiziksel görünümü hakkındaki frenoloji teorilerine uyar.

Holmes'un dikkatini çeken ikinci ipucu ise hırsızın dördüncü büstü parçalamadan önce gizemli bir biçimde evden dışarı çıkarması ve rahatlıkla görülebilme riskini göze alarak sokağın daha aydınlık yerine taşımış olmasıdır. Amacı yalnızca parçalamaksa, hırsız bu eylemi neden aydınlıkta gerçekleştirmiştir?

İtalyan Bağlantıları

Lestrade, tipik Scotland Yard yaklaşımını sergileyerek yalnızca cinayete ve haneye tecavüze odaklanır. Holmes'un aksine Napoleon büstlerinin bu vakanın anahtarı olduğunu göremez. Holmes, büstlerin izini Stepney'de üretildikleri atölyeye kadar sürer. Stepney, toplumsal araştırmacı ve hayırsever Charles Booth tarafından "kötücül ve yarı-kriminal" bir bölge olarak nitelendirilmiştir ve Conan Doyle da bölgeyi "gecekondulardaki Avrupalı kaçakların ter kokusuyla sarılmış, yüz binlerce kişinin yaşadığı nehir kenarındaki kent" olarak tarif etmiştir. Holmes buraya geldiğinde fotoğraftaki adamın Beppo olduğunu öğrenir. Beppo büstlerin yapıldığı tarihlerde sokak ortasında bir adamı bıçakladığı için üç yıl hapis cezası alan İtalyan işçidir. O gece 221B'de Lestrade cinayete kurban giden kişinin Pietro Venucci olduğunu açıklar. Londra'da kirli işler çeviren İtalyan mafyasının bir üyesidir. Artık büstlere ilgi duymaya başlayan Lestrade'in yeni teorisi, Venucci'nin büstleri parçalayan kişiyi öldürmek üzere gönderildiği ve bunun bir tür mafya hesaplaşması olduğu yönündedir. Fakat Holmes daha çok bilgiye sahiptir ve Lestrade'le bahse girmeye hazırdır. Altı Napoleon büstünün üretildiği atölyeden bir büst satın alan Josiah Brown'ın Chiswick'teki evinde katili o gece ele geçireceklerini düşünür.

Muhteşem Doruk Noktası

Beppo, Brown'ın evinde beklendiği gibi tutuklanır ve Lestrade dosyanın kapandığını düşünür. Holmes ertesi akşam 221B'de tüm olayları açıklamayı önerir. Son Napoleon büstünün yeni sahibine 10 pound gibi epey cömert bir teklifte bulunmuştur. Büstü teslim alıp kırar ve "sizi Borgiaların meşhur siyah incisiyle tanıştırayım" diye bağırır. İtalya'daki bir otel odasından çalınmış olan dünyanın en ünlü incisidir. Holmes tüm görkemi kendisi üstlenemez, çünkü Lestrade'in yaptıkları da bu teatral doruk noktası için hayatidir. Holmes, kurbanın adının Venucci olduğunu öğrenince neler döndüğünü fark etmiştir. Önceki yıl gerçekleşen inci hırsızlığını hatırlamıştır. Şüpheli konumundaki otel görevlisinin de soyadı aynıdır. Temizlik görevlisi çaldığı inciyi kardeşine iletmiş ve kardeşi de bir sokak kavgasında Beppo tarafından bıçaklanarak soyulmuştur. Bıçaklama olayından dolayı tutuklanmadan önce Beppo inciyi atölyedeki tamamlanmamış bir büstün içine gizlemiştir. Beppo kendisinin peşine düşen Venucci'yi Harker'ın evinin dışında bıçaklayarak öldürmüştür.

Lestrade'in "Scotland Yard'da … sizinle çok gurur duyuyoruz" övgüsü, Holmes'un duyarlı yanının görülebildiği ender anlardan birini yaşatır. Watson, Holmes'un "kalbinin insani duygularla daha önce hiç görmediği kadar yumuşamış olduğunu" gözlemler.

"Altı Napoleon"dan esinlenen *The Pearl of Death*, dokuzuncu kez Holmes ve Watson'ı canlandıran Basil Rathbone ve Nigel Bruce'un başrollerini oynadığı 1944 yapımı bir filmdir.

ŞÜPHELERİNİZİ DUYALIM LÜTFEN. KANITLARI BEN ARARIM

ÜÇ ÖĞRENCİ (1904)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Haziran 1904**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**

KARAKTERLER
Hilton Soames St. Luke's Koleji'nde müdür ve öğretmen.

Bannister Soames'ın sadık uşağı.

Daulat Ras Hindistan kökenli ketum ve gayretkeş öğrenci.

Giles Gilchrist Atletik ve çalışkan öğrenci.

Miles McLaren Zeki, ama şımarık öğrenci.

Ülkenin her köşesine gitmesine ve "Büyük Boşluk" sırasında (s. 164-65) Tibet ve Ortadoğu'yu cesurca gezmesine rağmen, Holmes 221B Baker Sokağından uzaktayken hiçbir zaman kendini bütünüyle rahat hissetmez. Fırsatını bulduğunda, ilgilendiği vakaları çözüme kavuşturup son trene yetişerek Londra'ya dönmeye can atar ve hatta "Şeytan Ayağı" macerasında (s. 240-45) olduğu gibi güya iyileşmek adına şehir dışına çıktığında bile Büyük Duman'ın heyecanı burnunda tüter.

> Peki siz bu olanlara ne diyorsunuz Watson? Tam bir küçük salon oyunu... Üç kart numarası gibi, değil mi? Elimizde üç adam var. Bunlardan birisi olmalı.
> **Sherlock Holmes**

"Üç Öğrenci" macerasında Holmes ve Watson, ismi verilmeyen bir üniversite şehrinde soruşturma yürütür. Watson, "Baker Sokağının cana yakın havasından uzakta olan dostunun asabiliği halen geçtiğini" not eder. Neyse ki Holmes her zaman olduğu bir vaka arayışına dalar ve Hilton Soames adındaki tanıdığı ona tam da aradığı şeyi sunar.

Şüpheli Üçlü

Üniversitede öğretmenlik yapan Soames, Holmes'a yüklü bir burs için sınav düzenlendiğini belirtir. Sınav kâğıdının ilk sayfasında "adayın görmediği uzun bir Yunanca paragrafın çevirisinin bulunduğunu" ve "adayın önceden görüp hazırlanması kendisine büyük avantaj sağlayacağı için" kâğıdın gizli tutulduğunu anlatır. Kendisi dışarıdayken birisi odasına girip metnin bir kısmını kopyalamıştır. Suçlunun bulunamaması durumunda ertesi gün yapılması planlan sınav iptal edilmek zorundadır ve bu durum kolejin saygınlığını zedeleyecektir. Özel dedektif olarak sahip olduğu kapasiteyle ve meşhur ağzı sıkılığıyla Holmes bu hassas meseleyi soruşturmak için biçilmiş kaftandır.

Odaya giren kişi, Soames'un uşağı Bannister kazara anahtarı ka-

pının üstünde unutunca içeri girebilmiştir. Şüpheler, Soames'un odasının bulunduğu binada kalan üç öğrenciye yoğunlaşır. Üç öğrenci de odanın hemen yanındaki merdivenleri kullanmaktadır ve üçü de burs sınavına girecektir. Bu öğrencilerden ayrı ayrı şüphelenmenin başka nedenleri de vardır: McLaren daha ilk yılında bir skandala bulaşmıştır, Ras sessiz ve güvenilmezdir, Gilchrist ise görünüşe göre dürüsttür, ama parasız olması onu bu eyleme sürüklemiş olabilir.

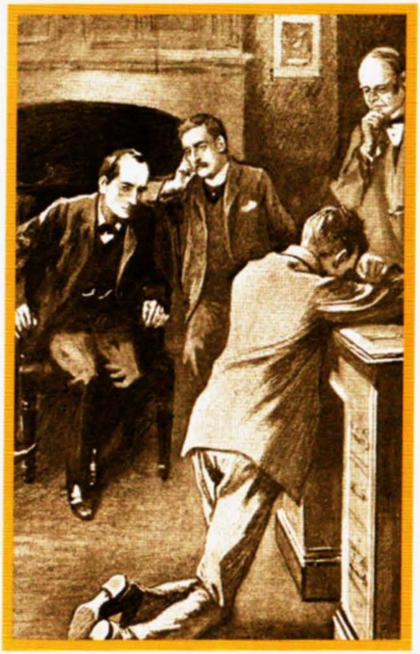
İpuçlarını İncelemek

Olay yerini inceleyen Holmes'un ulaştığı ilk ipucu, suçlu kalemini sivriltirken düşen parçacıklardır. Bu parçalara bakarak kalemin yapısı ve uzunluğu hakkında bir sonuca ulaşır. Daha sonra kâğıtların odaya dağılmasından yola çıkarak suçlunun az kalsın suçüstü yakalanacağını anlar. Daha gizemli olan ipucunu ise "Şu küçük topak … siyah hamurumsu şey. Şekli piramide yakın, içiyse oyulmuş gibi … içinde sanki talaş parçaları var" diye açıklar.

Çözümün anahtarı, atletizm parkurundadır. Holmes sabahın erken saatlerinde avcunda siyah çamurdan üç adet küçük piramitle koleje döner. Bunların uzun atlama havuzundan toprak parçaları olduğunu ve suçlunun spor ayakkabıların tabanındaki sivri çivilerden düştüğünü açıklar. Bu kanıt karşısında sporcu Gilchrist suçunu itiraf eder ve Holmes devreye girmeden önce de suçunu itiraf etmeye zaten karar vermiş olduğunu söyler.

Çözüm Olarak Sürgün

Uşak Bannister da önemli bir rol oynamıştır. Gilchrist'in işlediği suçu görünce, genci ele vereceğini bildiği eldivenleri saklamıştır. Bannister'ın eskiden Gilchrist'in babasının yanında çalıştığı ve sadakatinden dolayı bu şekilde davrandığı açığa çıkar. Anlaşıldığı kadarıyla, güvenilir hizmetkâr Bannister eski genç efendisine doğru yolu gösterme şansına da sahip olmuştur. "Mavi Yakut" (s. 82-3) macerasındaki James Ryder ve "Manastır Okulu" (s.178-83) macerasındaki James Wilder gibi Gilchrist de kendini ve kolejini küçük düşürmek yerine sürgüne gitmeyi kabul eder. Bu tarihlerdeki en iyi üniversiteler güçlü dini altyapılara sahiptir ve bir öğrencinin yüz kızartıcı davranışı bütün kurumu lekeleyebilir. Gilchrist, Rodezya polis teşkilatından aldığı iş teklifini kabul edeceğini açıklar. O dönemde Güney Afrika'nın hızla gelişen bir bölgesinde maceralı, ama saygın bir iştir. Bu sayede akademinin fildişi kulesinden uzak duracaktır.

Suçlu, Paget'in *Strand Magazine*'de yayımlanan bu çiziminde olduğu gibi Holmes'a itirafta bulunur. Suçunu Soames'e itiraf etmeye zaten karar vermiştir.

Viktorya Döneminde Üniversiteler

Viktorya döneminde üniversiteye gitmek büyük ölçüde varlıklı gençlerin ayrıcalığıdır ve genellikle Latince ve Antik Yunan gibi alanlarda eğitim alınması anlamına gelmiştir. Tıp gibi alanlarda da eğitim verilmiştir, ama öğrenciler günümüzdeki kadar geniş bir yelpazede eğitim alamamıştır. Üniversitelerin sayısı da günümüzdeki kadar çok değildir. Viktorya döneminde ağırlıklı olarak Oxford, Cambridge ve eski İskoç üniversiteleri arasında tercih yapılabilmiştir. Durham ve Londra Üniversitesi Akademisi'ne daha yakın tarihlerde yenileri eklenmiştir. Kadınlar bazen üniversitelere kabul edilmiştir, ama Londra Üniversitesi Akademisi'nin 1878'de diploma vermeye başlamasına dek kadınların diploma almasına izin verilmemiştir.

20. yüzyılın dönümünde Manchester, Birmingham, Bristol ve Leeds gibi sanayi şehirlerinde "kırmızı tuğlalı" üniversitelerin yaygınlaşmasıyla birlikte değişim yaşanmıştır. Üniversiteler mühendislik gibi alanlarda eğitim sunarak net bir biçimde daha pratik eğitime yönelmiştir.

ÇIKARIMLARIM ELBETTE GAYET BASİT NOKTALARDAN YOLA ÇIKIYOR

ALTIN PINCE-NEZ (1904)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Temmuz 1904**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**

KARAKTERLER
Stanley Hopkins Genç polis müfettişi.

ProfesÖr Coram Yaşlı ve hastalıklı profesör.

Willoughby Smith Profesör Coram için çalışan genç araştırmacı.

Anna Eski Rus devrimci.

Bayan Marker Profesör Coram'ın kahyası.

Susan Tarlton Profesör Coram'ın genç hizmetçisi.

Mortimer Profesör Coram'ın bahçıvanı ve asker emeklisi.

Bu vaka, kafa karıştırıcı bir cinayetin arkasındaki gerçeği zekice ortaya çıkaran Holmes'un çıkarım yeteneğini zirvesini gösterir. Kolayca gözden kaçırılabilecek birkaç ipucu, dedektifi dosdoğru suçluya götürür. Buna karşın, vakayı soruşturan hevesli genç polis müfettişi Stanley Hopkins suç mahallinde Holmes'un adli yöntemlerini uygulamaya çalışırken, bunun tam olarak nasıl yapılması gerektiğini gösteren dedektifi hayranlıkla izler.

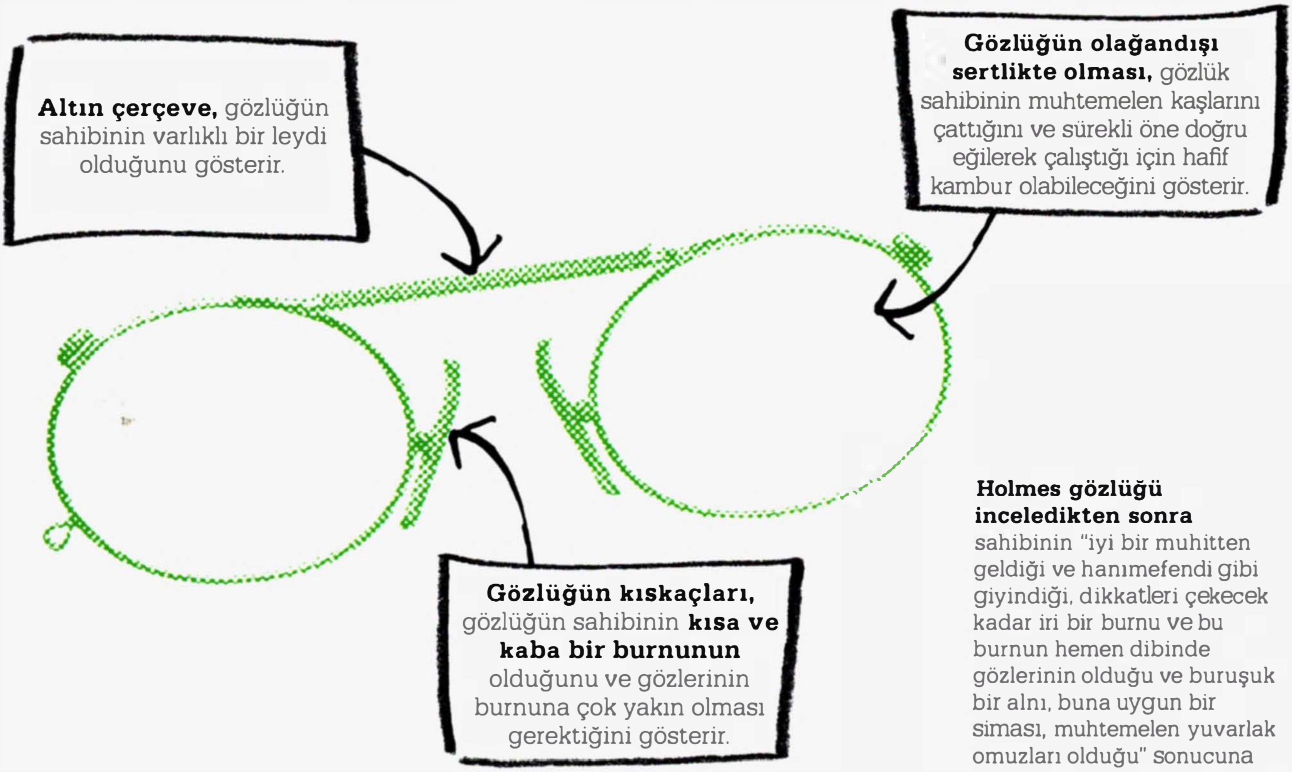
Gece Yarısı Gelen Ziyaretçi

Holmes ve Watson, 1894 yılının kasvetli ve fırtınalı bir kış gecesinde 221B Baker Sokağında sessizce çalışmaktadır. Watson, bu kadar fırtınalı bir gecenin Londra'nın merkezinde bile doğanın temel gücünü ve vahşiliğini anımsattığını not düşer. Holmes öykülerinde çoğu zaman olduğu gibi tehlike Londra'nın dışındaki el değmemiş kırların karanlığında pusuda beklemektedir. Bu belki de Holmes'un aklının, kaosun karanlık güçlerini uzakta tutmak için sürekli tetikte olması gerektiğinin bir hatırlatmasıdır.

Holmes ve Watson kendi ilgi alanlarına odaklanmıştır: Watson bir tıp kitabı okurken, Holmes orijinal yazıların silinmiş olduğu eski bir parşömeni inceleyerek metni çözmeye çalışır. Holmes'unki gibi keskin bir göz, üstteki yeni yazıların altında gizlenen orijinal metni bazen çözebilir. Parşömen analizi, dedektifin suçluyu yakalama yöntemlerinin bir metaforu olarak görülebilir.

Holmes ve Watson'ın akşamı, Polis Müfettişi Hopkins'in gelişiyle birdenbire kesilir. Hopkins o gün gerçekleşmiş bir cinayetle ilgili Holmes'tan yardım ister.

> Kesin olarak hiçbir şeyi anlayamadığınızı kesin olarak anladıktan sonra ne yaptınız Hopkins?
> **Sherlock Holmes**

Holmes gözlüğü inceledikten sonra sahibinin "iyi bir muhitten geldiği ve hanımefendi gibi giyindiği, dikkatleri çekecek kadar iri bir burnu ve bu burnun hemen dibinde gözlerinin olduğu ve buruşuk bir alnı, buna uygun bir siması, muhtemelen yuvarlak omuzları olduğu" sonucuna varır.

Yoxley Cinayeti

Kent'in taşra bölgesinde gözlerden uzak bir ev olan Yoxley Old Place'te yatalak ihtiyar Profesör Coram adına bir araştırmacı olarak çalışan genç Willoughby Smith, profesörün çalışma odasında öldürülmüştür. Masadan alınan bir kâğıt bıçağı boynuna saplanmıştır. Ölmeden önce genç hizmetçiye "Profesör, yapan o kadındı" diye mırıldanmıştır. Bu sözler katilin bir kadın olduğuna işaret eder. Hiçbir şey çalınmamıştır, evdekiler hiçbir ses duymamış ve hiçbir şey görmemiştir, cinayet için ortada bir neden de yoktur. Hopkins'in soruşturması, katilin sadece bahçeden kaçmış olabileceğini göstermiştir, ama hiç ayak izi bulunmamıştır.

Bu noktada Hopkins, kurbanın yanında altın bir pince-nez (burun kemiğine yerleştirilen kelebek gözlük) bulunduğunu açıklar. Gözlüğü yanında getirmiştir. Gözlük takmayan Smith'in bunu suikastçının yüzünden veya elinden aldığını düşünür. Kelebek gözlükler 1890'larda oldukça yaygın olsa da Holmes gözlüğün kıymetli ipuçları sunacağından emindir. Genç müfettişin karşısında yeteneklerini sergileme fırsatını kaçırmayan Holmes gözlüğü dikkatlice inceler ve kullanan kişinin eksiksiz bir fiziksel tarifini yapar. Anahtar ipucu ise gözlüğün sahibinin çok miyop olmasıdır. Holmes bu sayede izini kolayca bulabileceklerini düşünür. Tüm bu sonuçlara daha suç mahallini ziyaret etmeden ulaşmıştır.

Yolda

Ertesi sabah Holmes, Watson ve Hopkins'le birlikte Yoxley Old Place'e gider. Holmes en zekice çıkarımlarını burada yapar, ama vakayı dramatik bir biçimde açıklayıncaya kadar bunları kendine saklar.

Holmes, Yoxley Old Place'in bahçesini dikkatlice inceler. Hopkins önceki gün baktığında hiç ayak izi göremediğini tekrarlar, ama artık yolun yanındaki çimle kaplı dar şerit boyunca birinin ilerlediğini gösteren işaretler vardır. Hopkins, birinin ayak izi bırakmamak için yol yerine çimlerin üzerinden yürüdüğünü varsayar. Holmes'un sorusu üzerine, Hopkins katilin eve girerken ve çıkarken aynı yolu kullanmış olması gerektiğini, çünkü başka bir çıkış yolu olmadığını söyler. Holmes ikna olmamış görünür, ama okuyucu bunun nedenini daha sonra öğrenecektir.

Holmes, profesörün çalışma odasını incelerken çekmecenin

anahtar deliğinin yanında yeni bir çiziği fark eder ve Smith'in onu engellediği anda katilin çekmeceyi açmaya çalıştığı sonucuna ulaşır. Holmes daha sonra katilin kaçış yolunu düşünür. İki seçenek vardır; ya geldiği yönden çıkmış olması ya da profesörün yatak odasına çıkan koridoru kullanması gerekir.

Holmes, Watson ve Hopkins profesörü ziyaret eder. Holmes profesörün Mısır sigaralarını peş peşe içerken Smith'in ölümünün olası nedenlerini tartışırlar. Profesör bunun bir intihar olduğuna inanır. Holmes vaka hakkında konuşmak için öğleden sonra tekrar uğrayacağını söyleyerek ayrılır. Yanındakiler herhangi bir ipucu bulup bulmadığını sorunca, Holmes gizemli bir biçimde "içtiğim sigaralara bağlı" yanıtını verir.

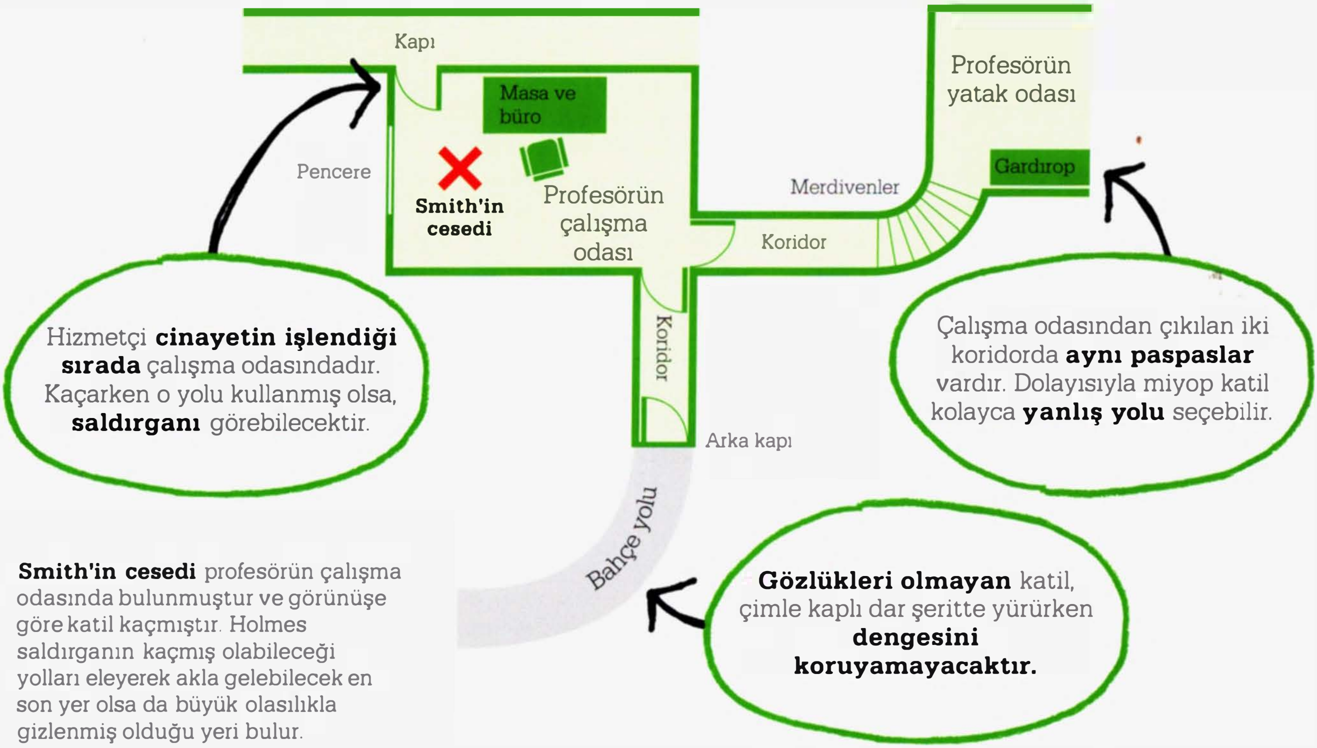
> "Çıkarımda bulunmak için bir gözlükten, hele böyle dikkat çekicisinden daha iyisini bulmak zordur herhalde.
> **Sherlock Holmes**"

Saklanan Rus Devrimci

Holmes söylediği saatte profesörün odasına döner. Kendisine ikram edilen sigara kutusunu "yanlışlıkla" düşürür ve etrafa saçılan sigaraları yerden toplar. Ayağa kalktıktan sonra gizemi çözdüğünü açıklayarak herkesi şaşırtır. Katilin gizli bir bölmesi olan kütüphanede saklandığını açıklar. Oyunun sona erdiğini fark eden katil ortaya çıkar ve öyküsünü anlatır. Tam da Holmes'un daha önceki tarifine benzeyen kadın, bazı önemli kişisel belgeleri almak için eve girdiğini ve Smith tarafından yakalanınca kaçmaya çalışırken onu kazara öldürdüğünü itiraf eder. Panik içinde yanlış koridoru izleyerek profesörün yatak odasına girmiştir ve profesör onu gördüğü şaşırsa da polisten saklanmasına yardım etmiştir.

Kadının profesörün Rus eşi Anna olduğunu ortaya çıkar. Çift yıllar önce kendi ülkelerinde devrimci bir örgüte katılmıştır. Faaliyetleri polis tarafından açığa çıkarılınca profesör kendi hayatını kurtarmak için Anna ve

Stanley Hopkins'in suç mahalli taslağı

Smith'in cesedi profesörün çalışma odasında bulunmuştur ve görünüşe göre katil kaçmıştır. Holmes saldırganın kaçmış olabileceği yolları eleyerek akla gelebilecek en son yer olsa da büyük olasılıkla gizlenmiş olduğu yeri bulur.

Profesör Coram'ın içtiği Mısır sigaraları Viktorya toplumunda son modadır. Günümüzdeki Amerikan markası Camel gibi, İngiliz ve Amerikan şirketleri Mısır motiflerini kopyalamıştır.

yoldaşlarına ihanet edip İngiltere'ye kaçmıştır. Hiç şiddete bulaşmayan ve yoldaşlarını şiddet eylemlerinden uzaklaştırmak için sayısız mektup yazan Anna'nın yakın arkadaşı Alexis de dahil olmak üzere örgütün birçok üyesi hapse atılmıştır. Profesör, Alexis'in mahkûmiyetini önleyebilecek bu mektupları bulmuş, ama gizlemiştir. Bunun üzerine Anna meseleye el koyup mektupları çalmaya çalışmıştır.

Anna arkadaşını kurtarmak için verdiği soylu mücadeleyi açıkladıktan sonra yatağa düşüp ölür. Saklandığı yerden çıkmadan önce zehir içmiştir. Öykünün sonu trajiktir, ama vaka çözülmüştür ve Holmes, Alexis'i özgürlüğüne kavuşturabilecek belgeleri almıştır.

Dedektifin Özeti

Bu vakanın dikkate değer yanı Holmes'un hızıdır: Hopkins'in Baker Sokağına gelmesinden itibaren neredeyse 14 saat içinde vakayı çözmeyi başarmıştır. Holmes'un sadece ufacık ipuçlarından yola çıkarak bir suçu bu kadar çabucak aydınlattığı çok az macera vardır. Her zaman olduğu gibi Holmes'un başarısının sırrı, başkalarının gözünden kaçan detayları gözlemlemesidir. Beraberindekilere bu sonuca nasıl ulaştığını açıklar. Öncelikle olay mahallinde bulunan gözlüğün tarzı ve derecesi, kullanıcısı hakkında detaylı bir görüntü çizmesine imkân tanımıştır (s. 193). İkinci olarak bahçedeki yürüme yolunu incelerken, gözlükleri olmadan yarı kör durumda olan katilin çimenle kaplı dar şeridin hiç dışına taşmadan kaçıp gitmesinin mümkün olmadığını, dolayısıyla halen evde olması gerektiğini fark etmiştir. Üçüncü olarak iki koridorda da hindistancevizinden yapılma aynı paspas olduğu için, gözleri bozuk birinin yanlış koridora girip profesörün odasına ulaşması muhtemeldir. Son olarak, Holmes sigara küllerini kullanarak akıllıca bir taktiğe başvurmuştur: Kitaplığın önünde bir açıklık olduğunu fark ederek yere sigara külü düşürmüştür. Öğleden sonra dönünce, küllerin ezilmiş olduğunu görmüş ve "tutsağın" saklandığı yerden çıktığını anlamıştır.

Hopkins'in dikkat etmediği bu detaylar ve daha fazlası, Holmes'un keskin gözlerine ipuçları sunmuştur. Holmes gerçeklerin bazen beklenmedik oldukları için gözden kaçırabileceğini bilir. "Basit bir vaka, fakat kimi açılardan eğitici" der. Hopkins'in bundan bir ders çıkarmasını umar ve soruşturduğu vakayı başarılı bir biçimde sonuçlandırdığı için onu tebrik etmeyi de ihmal etmez.

Rus Devrimci

Rus Çarı II. Alexander, 1861'de serfleri özgür bırakan bir reformcudur, ama birçokları bunun bir tezgâh olduğunu ve aristokratik yönetimin eskisi gibi devam edeceğini düşünmüştür. Özellikle genç entelektüeller gerçek özgürlüğe ulaşmanın tek yolunun şiddetli bir devrim olduğuna inanmıştır.

II. Alexander, 1879'da bir suikast girişiminden kurtulmuşsa da iki yıl sonra St. Petersburg'da öldürülmüştür. Çarın ölümünün ardından riskler daha da artmıştır. Gizli polis (Okhrana) Anna ve Profesör Coram'ın üye olduğu örgüt gibi devrimci grupların peşine düşmüştür ve Çar suikastinde parmağı olduğu düşünülen Yahudilere karşı katliamlara girişilmiştir. Devrimciler bombalı eylemler ve terörizmle karşılık vermiştir. Nihilistlerden oluşan bir grup, zorunluluk olarak gördükleri siyasi değişimi gerçekleştirmek için şiddete başvurmasıyla tüm Avrupa'da adını duyurmuştur.

BİRİSİ KAYBOLDUĞUNDA BAŞINA GELENLERİ ÖĞRENMEK BENİM GÖREVİM

KAYIP SAVUNMA OYUNCUSU (1904)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ağustos 1904**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**

KARAKTERLER
Cyril Overton Cambridge Üniversitesi rugby takımının kaptanı.

Godfrey Staunton
Cambridge'in rugby takımının yıldızı olan kayıp "savunma oyuncusu."

Lord Mount-James
Godfrey'in pinti amcası.

Dr. Leslie Armstrong
Godfrey'in arkadaşı.

"Kayıp Savunma Oyuncusu" macerası Holmes öykülerinde hiçbir suçun işlenmediği az sayıdaki maceradan biridir. Ama bu gerçek Holmes'un Cambridge rugby takımının yetenekli bir oyuncusunun gizemli bir biçimde kaybolmasını araştırdığı öykünün sonunda ortaya çıkar.

İlk İzlenimler

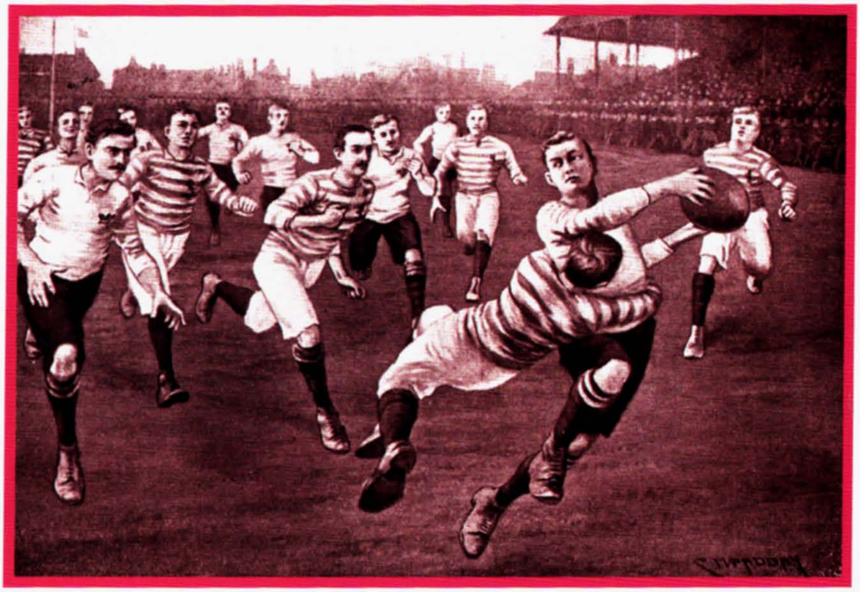
Holmes ve Watson vakayı araştırırken, iki olağandışı ve tezat karakterle karşılaşır. İlki kayıp adamın amcası ve hayattaki tek akrabası olan Lord Mount-James'tir. İngiltere'deki en zengin adamlarından biridir, ama aynı zamanda yeğeninin nerede olduğuna çok fazla ilgi göstermeyen kötü kalpli bir pintidir. İkincisi ise "derin duruşu, uyanık zihni, sert bakışları, çileci tavrı ve az konuşmasıyla" dikkat çeken heybetli bir adam olan Dr. Leslie Armstrong'dur. Skandal peşinde koşan işgüzar biri olarak gördüğü Holmes hakkında derin şüpheler besler. Huysuz ve savunmacı bir kişilik olan Armstrong'un Holmes'a karşı nedensiz bir düşmanlık beslemesi, muhtemelen suçunu örtbas etme çabasıymış gibi görünür. Holmes, "Becerilerini bu doğrultuda yönlendirirse meşhur Moriarty'nin bıraktığı boşluğu doldurmaya onun kadar uygun birini daha görmedim" diyecek kadar ileri gider. Aslına bakılırsa Holmes hiç bu kadar yanılmamıştır.

> Benden apayrı bir dünyada yaşıyorsunuz Bay Overton; daha tatlı, daha sağlıklı bir dünyada.
> **Sherlock Holmes**

Londra'dan Cambridge'e

Bu öykü, görünüşün ne kadar yanıltıcı olabileceğini –gerçek motivasyonu bulmak için derinlere inmenin şart olduğunu– göstermesinin yanı sıra aylaklığın tehlikelerini inceler. Öykü Holmes'un yapacak çok az şeyi olduğu ve çok sıkıldığı kasvetli bir Şubat sabahı başlar. Watson, çalışacak malzeme bulamayan Holmes'un eski uyuşturucu alışkanlığına geri dönebileceğinden korktuğu için alarma geçer; "bu iblisin yok olmayıp yalnızca uykuya daldığının farkındadır".

Varsity Maçı, İlk olarak 1872'de oynanan ve günümüze dek devam eden Cambridge ve Oxford üniversiteleri arasında ezeli rekabete sahne olan rugby birliği müsabakasıdır.

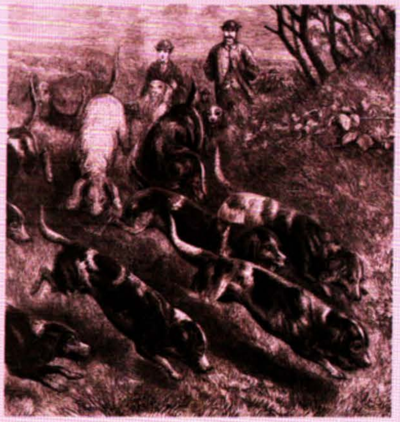

Holmes'un müşterisi, Cambridge Üniversitesinin rugby takımının kaptanı Cyril Overton'dır. Bir "savunma oyuncusu" olan takımın yıldızı Godfrey Staunton, Oxford Üniversitesine karşı önemli bir maçtan sadece birkaç gün önce ortadan kaybolmuştur. Holmes, Staunton'ın Londra'daki otel odasını araştırır ve genç adamın kaybolmadan önce gönderdiği telgrafın bir kısmını çözer. Bunu telgrafın yazıldığı altlıkta kalan izlere bakarak yapar ve ardından da posta memurunu telgrafın nereye gönderildiğini açıklamaya ikna eder. Telgraf Cambridge'deki inatçı Dr. Armstrong'a işaret eder. Daha sonra bir kedi-fare oyunu başlar: Holmes doktorun arabasının izini sürmeye çalışırken canından bezer ve kovalamaca gittikçe daha gergin bir hal alır.

Kovalamacının ikinci gününde Watson sabah vakti Holmes'un elinde bir şırınga görünce paniğe kapılır. Aslında dedektif şırıngayı kullanarak at arabasının tekerleklerine anason püskürtmüştür. Bir narkotik köpeği olan Pompey bu anason kokusunun izini sürerek Holmes ve Watson'ı ücra bir kır evine götürür. Staunton'ı tüberkülozdan ölen karısı için gözyaşı dökerken bulurlar. İlgisiz amcası Lord Mount-James'in göstereceği tepkiden korktuğu için gizlice evlenmiş ve mütevazi eşini gözlerden uzak tutmuştur. Armstrong kadının tedavisini üstlenmiştir. Arkadaşı Staunton'a derin bir sadakat besleyen ve sahip çıkan doktorun çok iyi yürekli biri olduğu anlaşılır. Conan Doyle tüberkülozun dehşetine fazlasıyla aşinadır. İlk eşine 1893'te hastalık teşhisi konmuştur ve Louise 1906'da hastalığa yenik düşmüştür.

Hiçbir suç işlenmemiştir, ama Staunton trajik bir kayıp yaşamıştır. Holmes gerçeği gazetelerden saklamak için elinden geleni yapacağını söyler. O ve Dr. Armstrong birbirlerini yanlış değerlendirmiştir. Karşılıklı olarak birbirlerinin saygısını kazanmaları öykünün asıl doruk noktasıdır.

Narkotik Köpeği

Tazılar ortaçağdan beri kanun kaçaklarını bulmak için kullanılmıştır. İngilizcede iz süren köpekler için kullanılan "sleuthhound" sözcüğü sözcüğü gündelik dilde dedektif, hafiye anlamında da kullanılır.

1869'da polis teşkilatının Karındeşen Jack'i (s. 312) yakalamakta başarısız olması kamuoyunda infial yarattıktan sonra polis komiseri Sör Charles Warren iz sürme denemeleri yapmak ve seri katili yakalamak için iki tazıyı eğitmiştir. Fakat köpekler Warren'ı ısırıp kaçınca bu girişim başarısızlığa uğramıştır. Holmes, Godfrey Staunton'ın izini sürerken neyse ki çok daha başarılı olur. Pompey bir narkotik köpeğidir. Genellikle "tilki tazısı" ve "beagle" kırması olan bu köpekler, belli bir rotada dökülen veya "sürülen" (genellikle anason yağından elde edilen) bir kokunun izini sürmesi için eğitilmiştir. Cambridge Üniversitesi Tazıları 1855'te yetiştirilmeye başlanmıştır ve günümüzde İngiltere'de halen öğrenciler tarafından bakılan tek av köpeği sürüsüdür. Holmes da o tarihte Cambridge'de Pompey gibi bir köpeği bulmakta zorluk çekmemiştir.

OYUN BAŞLADI

ABBEY ÇİFTLİĞİ (1904)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Eylül 1904**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**

KARAKTERLER
Stanley Hopkins Genç polis müfettişi.

Sör Eustace Brackenstall Abbey Çiftliğinin sahibi olan zengin.

Leydi Brackenstall (evlenmeden önce Mary Fraser) Sör Eustace'ın Avustralyalı eşi.

Theresa Wright Leydi Brackenstall'un hizmetçisi.

Jack Croker Denizci ve Leydi Brackenstall'un hayranı.

Holmes kanonunda sıkça karşımıza çıktığı gibi dedektifin adalet anlayışı hukuki gelenekle bağdaşmaz. Örneğin "Boscombe Vadisi'ndeki Sır" (s. 70-3) öyküsünde dedektif şantaja uğradığı için katile anlayış gösterir: Yakında ölecek ve çok geçmeden "Assizes'den daha yüksek bir mahkemede yaptığı şeyin hesabını verecek" olan ihtiyar adamın suçunu bir sır olarak saklamayı kabul eder.

"Abbey Çiftliği" macerasında Holmes daha da ileri gider ve sağlıklı bir genç katilin serbest kalmasına izin verir. "Suçluyu ortaya çıkararak karşımdakinin neden olduğu zarardan daha fazlasına yol açtığım duygusuna hayatımda bir iki sefer kapıldım. Ama artık tedbirli davranmayı öğrendim, vicdanıma oyun oynamaktansa İngiltere kanunlarına oyun oynamayı yeğlerim" der. Watson da dostunun ahlaken şüphe götürür duruşuna eşlik eder.

"Abbey Çiftliği" kötü evliliklere hapsolmuş kadınların ikilemini ele aldığı için de dikkate değerdir. Bu vakada kadın şiddete meyilli bir ay-

Hampshire'daki bu gösterişli ev gibi Abbey Çiftliği de "Palladio tarzında" inşa edilmiş bir malikânedir. Palladyanizm, 18. yüzyıl Avrupa'sında popüler bir mimari tarzdır.

yaşla evlidir. Conan Doyle kendi babası Charles, iradesiz bir alkolik olduğu için alkol bağımlılığına bizzat tanıklık etmiştir. Bu konuyu hem çeşitli Holmes öykülerinde hem de "Vernikli Kutu" adındaki kısa öyküsü gibi diğer eserlerinde işlemiştir.

Holmes Çağrılır

"Abbey Çiftliği" macerası 1897'nin dondurucu bir kış sabahı başlar. Holmes, Watson'ı uyandırır: Müfettiş Hopkins onları Abbey Çiftliğine çağırmıştır. Chislehurst Kent yakınlarında Marsham'da yer alan bu Palladio tarzındaki malikânede görünüşe göre ilgi çekici bir cinayet vakasını araştıracaklardır. Holmes trende Watson'ı biraz neşeli bir biçimde eleştirmeye girişir: "Sansasyonel ayrıntılara odaklanmak için ince ve hassas noktaları ağzınızda gevelemeniz okuyucularda heyecan uyandırsa da onları eğitemez." Watson, "Kendiniz niye yazmıyorsunuz?" diye huysuzca bir karşılık verir. Holmes bunu ihtiyarlığında yapmayı planladığını söyler ve günün birinde "dedektiflik sanatını konu edinecek bir ders kitabını" yazacağını iddia eder.

Abbey Çiftliğinin girişinde onları Müfettiş Hopkins karşılar. Hopkins yaşananları kısaca anlatır. Cinayet kurbanı, "Kent'teki en zengin adamlardan biri" olan Sör Eustace Brackenstall'dur. Anlatıldığına göre üç hırsızın ocak süngüsüyle kendisine saldırdığı sırada ölmüştür. Hopkins, Leydi Brackenstall tarafından yapılan (ve hizmetçisi tarafından da doğrulanan tariften yola çıkarak saldırganların "iki hafta önce Sydenham'da görülen" kötü şöhretli Randall çetesi olduğunu düşünmüş ve alelacele bir sonuca varmıştır: "Bu onların işi. Buna şüphem yok."

> "Holmes'un tavırları değişmeye başlamıştı. Kayıtsız bakışlar gitmiş, gözlerine derinden ilgilenen bir ifade gelip çökmüştü."
> **Dr. Watson**

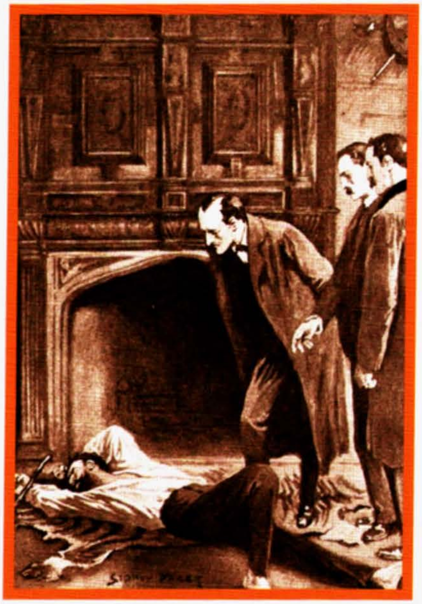
Brackenstall Kurbanları

Hopkins onları Leydi Brackenstall'la tanıştırır. Evlenmeden önceki adı Mary Fraser olan kadın Avustralya'nın Adelaide kentindendir. Sarışın, mavi gözlü ve güzel bir kadındır. Watson, "Bu kadar zarif bir beden, kadınsı bir duruş ve güzel bir yüz ender görmüşümdür," diyerek beğenisini gizleyemez. Kadının gözünün üzerinde bir yara ve kollarından birinde iki adet "kıpkırmızı leke" vardır. Holmes'a bunların önceki geceki olaylarla hiçbir bağlantısının olmadığını söyler. Fakat bu yaraların nedeni çok geçmeden aydınlığa kavuşur. Leydi Brackenstall, yaklaşık bir yıllık evli olduğu kocasının şiddete meyilli bir "tasdikli ayyaş" olduğunu açıklar. Daha sonradan kadının köpeğini "petrole bulayıp ateşe verdiğini" de öğreniriz. Kadın açıkça kötü ve çok mutsuz bir ilişkiye hapsolmuştur.

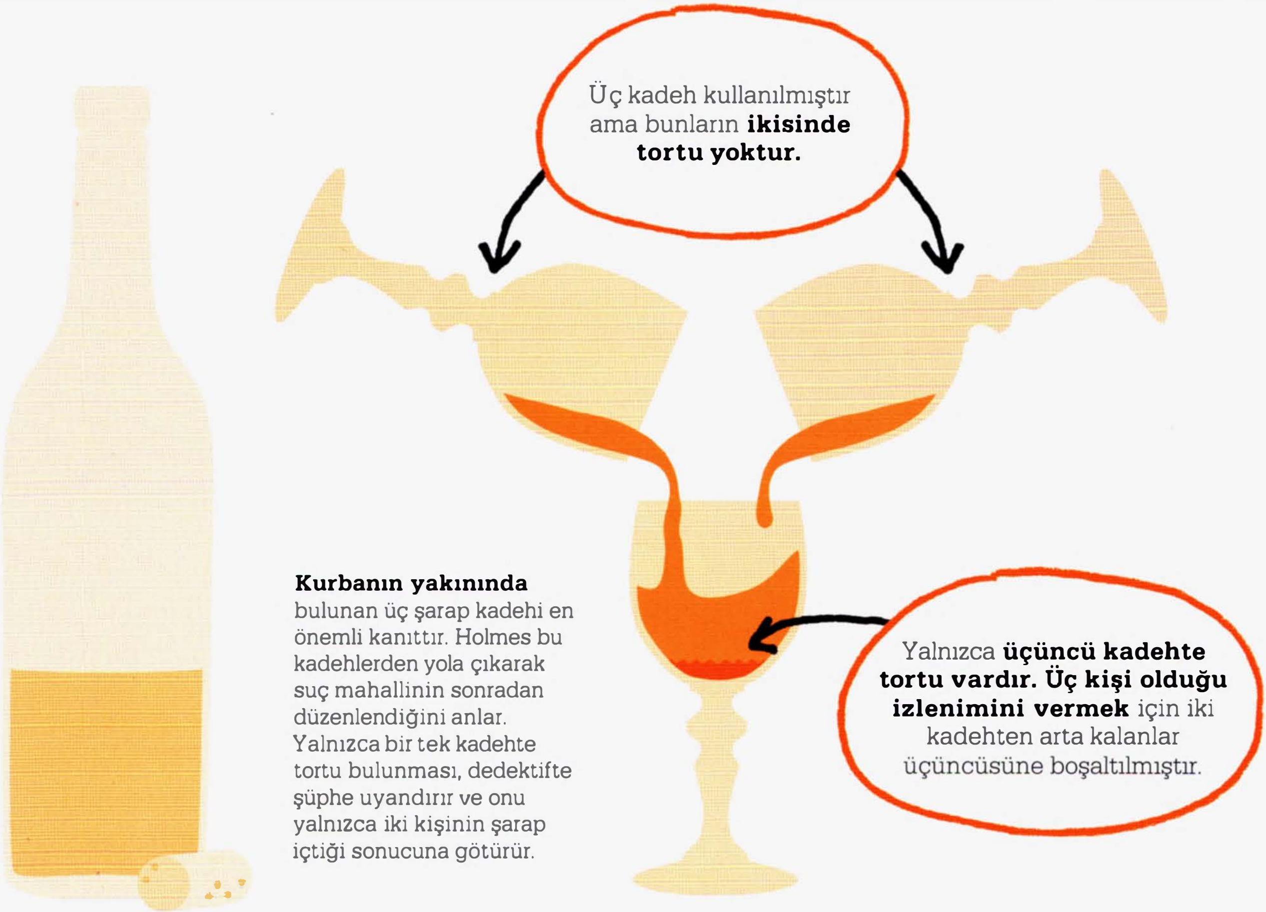
Leydi Brackenstall, önceki gece yaşanan olayları kendine göre anlatır. Yatmaya hazırlanırken yemek odasının penceresinin açık olduğunu fark etmiştir. Odada üç hırsızla karşılaşmıştır. İçlerinden biri gözünün üzerine sert bir yumruk atarak onu yere sermiştir. Kendine geldiğinde zilin halatıyla bir sandalyeye sıkıca bağlandığı ve ağzının tıkandığını fark etmiştir. Sör Eustace gürültüleri duymuş olmalıdır. "Karaçalıdan yapılma en sevdiği sopasıyla" odaya dalmıştır. Fakat hırsızlardan biri "ocaktaki süngüyü" alıp ona var gücüyle vurmuştur. Sör Eustace yere devrilmiş ve hiç kıpırdamamıştır. Leydi Brackenstall bir kez daha bayılmıştır ve yeniden kendine geldiğinde adamların büfedeki gümüşleri topladığını görmüştür. Hırsızlar büfenin içindeki şaraplardan birini çıkarmıştır. Her birinin elinde birer kadeh vardır ve kendi aralarında fısıltıyla konuşmaktadır. En sonunda gittiklerinde kadın ağzındaki bağdan kurtulmayı başarmış ve attığı çığlıkları duyan hizmetçisi onun yardımına koşmuştur.

Holmes'un Şüpheleri

Vaka görünüşe göre gayet açıktır. Holmes ve Watson Londra'ya doğru yola çıkar, ama Holmes'un çeşitli şüpheleri vardır: Randall neden aynı bölgede bu kadar kısa süre içinde tekrar hırsızlık yapmayı göze almıştır? Üç kişi olduklarına göre Sör Eustace'ı kolayca etkisiz hale getirmek yerine neden öldürmüşlerdir? Neden o kadar az

Ocak süngüsüyle vurularak öldürülen Sör Eustace Brackenstall ilk başta göründüğü gibi çaresiz bir kurban değildir. (Buradaki çizim *Strand Magazine*'dendir.)

Kurbanın yakınında bulunan üç şarap kadehi en önemli kanıttır. Holmes bu kadehlerden yola çıkarak suç mahallinin sonradan düzenlendiğini anlar. Yalnızca bir tek kadehte tortu bulunması, dedektifte şüphe uyandırır ve onu yalnızca iki kişinin şarap içtiği sonucuna götürür.

şey çalmışlardır? Leydi Brackenstall'un çığlık atmasını engellemek için neden ona yumruk atmışlardır? Zira asıl yumruk atmamaları kadının çığlık atmasına yol açmıştır. Son olarak üç şarap kadehinden neden yalnızca birinde tortu vardır? Holmes, adamlardan yalnızca ikisinin şarap içtiğini ve daha sonra üç kişi oldukları izlenimi vermek için iki kadehten arta kalan şarabı üçüncü kadehe boşalttıklarını düşünür. Abbey Çiftliğine dönüp daha çok araştırma yapmaya karar verir.

Holmes Soruşturmada

Holmes kendini yemek odasına kilitler ve Watson'ın ifadesiyle "iki saat boyunca, üzerine dâhiyane çıkarımlarını inşa ettiği o sağlam altyapıyı oluşturacak titiz ve zahmetli araştırmalara girişir." Zilin ipinin koparılmadığı sonucuna ulaşır. Aksi halde zil ses çıkaracak ve hizmetkârlar duyacaktır. Bunun yerine biri şömine rafına tırmanıp zilin ipini bıçak kullanarak keskin bir hatla kesmiştir. Birinin bunu yapabilmesi için çok uzun olması gerekir – hatta Holmes'tan bile uzun. Ayrıca Leydi Brackenstall'un bağlandığı koltukta bulunan kan lekesini inceleyen Holmes kadının oraya kocasının ölümünden sonra bağlandığı sonucuna ulaşır.

Gerçeği Oluşturmak

Leydi Brackenstall bir sürü yalan söylemiştir. Holmes, Leydi Brackenstall'un sert, ama sadık hizmetçisi Theresa'yı dinler. Kocasının boyunduruğu altında maruz kaldığı kötü muamelenin boyutlarını öğrendikten sonra Leydi Brackenstall'u nazikçe gerçekleri anlatmaya zorlar. Fakat kadın öyküsünü değiştirmez.

Watson'la birlikte çiftlikten ayrılırken, bahçedeki buzla kaplı gölette açılmış deliğe gözlerini diker. Kapıdan çıkarken Hopkins'e kısa bir not yazıp girişteki bekçiye bırakır. Adelaide-Southampton adındaki gemicilik şirketinin Londra'daki yazıhanesine gitmeyi önerir. Gerçek katilin atik biri olmasından ve Leydi Brackenstall'u bağlamak için attığı düğümlerden hareketle, katilin bir denizci olduğu ve muhtemelen kadının İngiltere'ye gelirken tanıştığı biri olabileceği çıkarımını yapar. Leydi Brackenstall'un yolculuk yaptığı gemideki görevlilerden bi-

rinin dönüş yolculuğuna çıkmadığını ve Jack Croker adındaki bu denizcinin Sydenham'da yaşadığını öğrenir. Bu arada Hopkins de Randal çetesinin New York'ta yakalandığını ve bu nedenle Abbey Çiftliğindeki "soygunu" gerçekleştirmiş olamayacağını öğrenir. Holmes'un kendisine bıraktığı not sayesinde "çalınan" gümüşleri gölün dibinde bulur. Hopkins hırsızların ganimetlerini göle atmasına çok şaşırmıştır. Holmes hırsızların herkesi yanlış yönlendirmek için gümüşleri buraya "saklamış" olabileceğini söylediğinde, Hopkins bu işaretten doğru anlamı çıkaramaz.

Vaka Aydınlatılır

Holmes tarafından çağrılan Croker, 221B Baker Sokağına gelir ve doğruları anlatmaya ikna edilir. Dedektif, "Bana karşı dürüst davranın, ilerleyelim. Oyun oynarsanız sizi mahvederim" der. Uzun boylu, yakışıklı, sarışın, mavi gözlü biri olan Croker, her yönüyle Sör Eustace'ın tam zıttıdır. Watson, "bugüne kadar o eşikten geçmiş erkekler içinde türünün en iyi örneği sayılabilecek biri" olarak nitelendirir. Üstelik bir şövalye gibidir: Gemide Leydi Brackenstall'a âşık olduğunu, ama sadece bir denizci olduğu için yalnızca uzaktan hayranlık beslediğini ve sonra münasip bir evlilik yaptığını öğrenince mutlu olduğunu söyler. Fakat tesadüfen karşılaştığı hizmetçi Theresa, Leydi Brackenstall'un kocası hakkındaki korkunç gerçeği açıklamıştır. Croker onu tekrar görmeye karar vermiş ve kadın da ona âşık olmuştur.

Cinayetin gerçekleştiği gece, Croker "pencerenin hemen önünde onunla konuşurken" kocası bir anda odaya dalmış, "bir kadına söylenebilecek en alçakça sözü" sarf etmiş ve elindeki sopayla kadının yüzüne vurmuştur. Bu öykünün düğüm noktasıdır: Sör Eustace'ın tüm ahlaki sınırları aştığı andır. Croker ocaktaki süngüyü alıp adama vurmuştur. Daha sonra yaşadığı şoku atlatması için Leydi Brackenstall'a biraz şarap vermiştir ve kendisi de içmiştir. Croker ve Theresa daha sonra hızlıca olay yerini düzenlemiştir. Hırsızlık süsü vermek için gümüşleri gölete attıktan sonra Croker oradan ayrılmış ve "işe yarar bir şey yapmış olduğunu" hissetmiştir.

Holmes Hâkim Rolünde

Croker'ın anlattıklarından tatmin olan Holmes, adamın halinden anlar ve rahatça kaçabilmesi için olayı Hopkins'e 24 saat sonra anlatacağını söyler. Croker öfkelenir ve Leydi Brackenstall'un suç ortağı olarak tutuklanmasına asla izin vermeyeceğine yemin eder. Bu yanıttan hoşlanan Holmes kendine hâkim, Watson'a da jüri rolü biçer ve beklendiği gibi Croker'ı "suçsuz" bulurlar. Holmes, Croker'a aşkını ilan etmek için bir yıl beklemesini söyler.

Holmes'a göre, Kaptan Croker'ın eşini döven bir zorbayı öldürmesi haklı bir cinayettir. Holmes, Croker'ın mert ve azimli sadakatini takdir ettikten sonra Leydi Brackenstall'a daha da korumacı yaklaşır. Vakayı çözmeyi Hopkins'e bırakır ve mahkemenin Croker'ı aklayacağına dair yeterince inancı yoktur. Bu vakada Holmes filen yasayı kendi uygular.

> Sıradan bir suçlu olduğunuzu düşünsem burada sizinle sigara içiyor olmazdım, bundan emin olun. Bana karşı dürüst davranın, kolaylıkla ilerleyelim. Oyun oynarsanız sizi mahvederim.
>
> **Sherlock Holmes**

Boşanmada Eşitsizlik

İngiltere'de geçmişte kadınlar için boşanmak çok zordur ve küfürbaz, ayyaş kocasıyla bir evlilik hayatına hapsolan Leydi Brackenstall kaçışını engelleyen "korkunç kanunlar" hakkında heyecanla konuşur.

19. yüzyıldan önce kesin boşanma yalnızca Özel Meclis Kararı aracılığıyla sağlanabilmiştir. 1857'de Evlilik Davaları Yasası boşanma işlemlerini meclisten hukuk mahkemelerine taşımıştır, ama boşanma gerekçeleri sınırlandırılmış ve pratikte erkekler ve kadınlar arasındaki çifte standardı yasallaştırmıştır. 1857'den 1922'ye kadar zina tek boşanma gerekçesi olarak kabul edilmiştir. Ama bir kocanın gerçekleştirdiği zina bir veya birkaç suçun eşlik etmesi halinde dikkate alınmıştır: ensest, şiddet, çok eşlilik, homoseksüellik veya terk etme. Bu durum, zina yapan karısına boşanma davası açan bir koca için geçerli değildir. Aldatılmayan, ama acımasızca davranışlarla karşılaşan Leydi Brackenstall tamamen köşeye sıkışmıştır.

GERÇEKLERİ BİLMEDEN TEORİLER ÜRETMEK BÜYÜK HATA

İKİNCİ LEKE (1904)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Aralık 1904**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Dönüşü*, 1905**

KARAKTERLER
Lord Bellinger
İngiliz Başbakanı.

Muhterem Trelawney Hope Avrupa Bakanı.

Leydi Hilda Trelawney Hope Avrupa Bakanı'nın eşi.

Eduardo Lucas Henri Fournaye adıyla bilinen casus.

Madame Fournaye
Lucas'ın Parisli eşi.

John Mitton Lucas'ın uşağı.

Dedektif Lestrade
Scotland Yard dedektifi.

Memur MacPherson
Lucas'ın evinin koruması.

Bu öykü, *Sherlock Holmes'un Dönüşü* seçkisinin son vakasıdır. Watson kanonda Holmes'un vakalarının hem derleyicisi hem de "yayımcısıdır" ama en başından bu öyküyü yayımlamasının gerekçesini sunar. Okuyuculara bir "söz verdiğini" iddia eder, ama daha önceki öykülerde böyle bir sözleşme yoktur. Sussex'te inzivaya çekilen Holmes "şöhretten nefret etmeye başlamıştır" ve artık başka bir öykünün yayımlanmasını istememektedir. Fakat bu belki de

Watson'ın öykülerinin reklamına artık ihtiyacı duymamasındandır. Her halükarda Watson'ın bu seçkinin "dedektifin ele aldığı en önemli uluslararası vakayla neticelenmesinin yerinde olacağı" düşüncesine katılmamak zordur.

Tarihsel Bağlam

Watson vakanın önemini göz önünde bulundurarak bazı ayrıntıları biraz belirsiz bırakacağını belirtir. Örneğin öykünün tam olarak hangi yıl geçtiğini söylemez. "Bahriye Antlaşması" (s. 138-41) ve "Sarı Surat" (s. 112-13) maceralarında "İkinci Leke"ye göndermeler vardır, ama bunlar da tamamen farklı bir vakayı ima ettiği için öykünün geçtiği tarih hakkında bir veri sunmaz. Bu öyküde tarif edilen politik tablo, yani Britanya'nın Avrupa'daki "iki birlik" arasında denge unsuru olması, öykünün 1890'ların başında geçtiğine işaret eder: 1892'de Almanya, İtalya ve Avusturya-Macaristan'ın "Üçlü İttifak" oluşumuna karşı Rusya ve Fransa güçlerini birleştirmiştir (s. 139). Ve Holmes'un ortada olmadığı Büyük Boşluk da hesaba katılırsa (s. 164-65) bu tarihin en erken 1894 olması gerekir. Öyküdeki İngiltere

> Çaresiz olabiliriz, ama umutsuz değil.
> **Sherlock Holmes**

Başbakanı "meşhur Lord Bellinger" gerçek hayatta 1894'ün Mart ayında görevi bırakan Liberal Başbakan William Gladstone'la bariz benzerlikler taşır. Watson'ın tasvirleri ve Sidney Paget'in *Strand Magazine*'de yayımlanan çizimleri açıkça Gladstone'u andırır.

Seçkin Ziyaretçiler

Öykünün başlangıcında hem Başbakan hem de Avrupa Bakanı Muhterem Trelawney Hope'un gelişi "Baker Sokağındaki mütevazı odaya" belli bir ağırbaşlılık kazandırır. Trelawney Hope'un Westminster, Whitehall Terrace'taki evinde bir belge kaybolmuştur ve belgenin bulunması ülke güvenliği için hayati önem taşımaktadır. Belge Trelawney Hope'un yatak odasındaki evrak sandığından kaybolmuştur ve Hope bir önceki gece belgenin orada olduğundan emindir. Akşam yemeğinden önce belgeyi görmüştür ve ne kendisi ne de eşi gece vakti odaya giren birini duymuştur. Odaya yalnızca iki hizmetkârın girebilmesi mümkündür: Hope'un uşağı ve karısının hizmetçisi. Onlar da güvenilir çalışanlardır ve sandıkta bu kadar önemli bir belgenin olduğunu bilemezler. Kabinedekiler ve bakanlıktaki iki üç resmi görevli dışında hiç kimse bu mektuptan haberdar değildir ve onlar da sadece bir önceki gün bundan haberdar olmuştur.

Belgenin içeriğinin açığa çıkabileceği korkusuyla polise hiçbir bilgi verilmemiştir. Bellinger ve Trelawney Hope, Holmes'a detayları anlatmaya isteksizdir. Fakat Holmes belgenin içeriği hakkında bir şeyler bilmedikçe yardımcı olamayacağını ve meseleyi tartışmanın bir zaman kaybı olacağını söyler. Bu kadar yüksek mevkideki kişiler karşısında bu tutum kabalıkmış gibi görünebilir, ama

Avrupa Politikası

Kayıp mektubu yazan, ismi verilmeyen asabi "yabancı hükümdar" 1888'den itibaren Almanya'da hüküm süren Kayzer II. Wilhelm'i (burada resmi görülen) temel almış olabilir. 1895'te bu savaşçı figür, Güney Afrika başkanı Paul Kruger'e bir mektup yazarak İngiltere'nin çıkarlarına göre düzenlenen bir akını yenilgiye uğrattığı için tebriklerini iletir. (Dolayısıyla öyküdeki mektubun "kolonyel" konusunu yakından yansıtır.) Kralın mektubu, 1899'daki Boer Savaşı'na kadar uzanan gerginliklerin fitilini ateşleyebilecek gözü kara bir girişimdir. Bu olay, öykünün geçtiği varsayılan ortamdan daha sonra gerçekleşmiştir, ama "İki Leke" 1904'te Almanya'da gelişmeye başlayan militarizm hakkındaki kaygılar artarken iyi bir zamanlamayla yayımlanmıştır. Rusya, Fransa ve Britanya'nın Almanya, İtalya ve Avusturya-Macaristan'dan oluşan "Üçlü İttifak" ile karşı karşıya geldiği Avrupa'daki güçler dengesi, gittikçe gerginleşmeye başlamış ve on yıl içinde tarihteki en kanlı savaşlardan biriyle sonuçlanmıştır.

Leydi Hilda

Lucas'ın burada fotoğrafı görülen, Patricia Hodge tarafından oynanan Leydi Hilda'ya şantaj yapmak için kullandığı öykünün ikinci mektubunun onların arasındaki bir ilişkiye mi, yoksa başka bir dürtüsel gençlik ilişkisine mi işaret ettiği hiçbir zaman açıklığa kavuşmaz. Tek bildiğimiz, Leydi Hilda'nın kadın zarafetinin ve Victorya dönemine özgü saygınlığın timsali olduğudur. Kendi saygınlığına en ufak bir lekenin bile sürülmemesi için giriştiği beyhude ve umutsuzca mücadelede, potansiyel olarak kocasının kariyerini mahvetmiş olmaktan duyduğu acı bunu ikna edici bir biçimde kanıtlar ve aynı zamanda kendi sınıfından leydilerin kusursuz bir şöhrete sahip olmak için hissettiği toplumsal baskıyı gözler önüne serer. Leydi Hilda, Holmes'un sorgulaması sırasında büyük bir metanet ve kararlılık sergiler. Watson'ın belirttiği gibi Leydi Hilda gerçekten de "hayranlık verici bir cesarete sahiptir" ve "her şeye rağmen yenilgiyi kabul etmez."

Buna karşın Madam Fournaye histerik bir kadın örneğidir. Kocasını Leydi Hilda'yla birlikte görünce ölümcül bir öfkeye kapılarak Leydi Hilda'nın sakinliğini ve kendine hâkimiyetini iyice belirginleştirir.

Holmes'un mantığını anlamak kolaydır: En ufak bir bilgi sahibi olmadan çok sevdiği "teknik detayları" kavraması nasıl beklenebilir? İki devlet adamı sonunda dedektifin isteğini kabul eder.

Kışkırtıcı Bir Mektup

Belgenin asabi bir yabancı lider tarafından yazılmış kışkırtıcı bir mektup olduğu ve uluslararası ilişkileri kesinlikle gerginleştirecek bir içerik taşıdığı anlaşılır. Bellinger, Holmes'a "Öyle bir galeyan peyda olur ki, mektubun yayımlanmasından sonra bir hafta içerisinde ülkenin büyük bir savaş içerisine gireceğini söylemem yanlış olmaz herhalde" der. Holmes bir kâğıt parçasına isim yazıp uzatır ve Başbakan mektubu gönderen kişinin o olduğunu teyit eder, ama okuyucu bu ismi öğrenemez. Bu gizlilik okuyucudan ziyade potansiyel kulak misafirleri içindir ve Conan Doyle'un okuyucularının heyecanını canlı tutmak için başvurduğu ustaca bir sahnedir. Bellinger, mektubun yayımlanmasının onu yazan "yabancı hükümdarın" değil, düşmanlarının çıkarına olacağını söyler. Mektubun içeriği kamuoyuyla paylaşılırsa, hükümdarın ülkesiyle Britanya arasında "bir çatlak oluşacaktır" ve Britanya'nın Avrupa'daki mevcut ittifaklardan biriyle savaşa sürüklenmesi "savaşa katılsın katılmasın, diğer ittifakın üstünlüğü anlamına gelecektir."

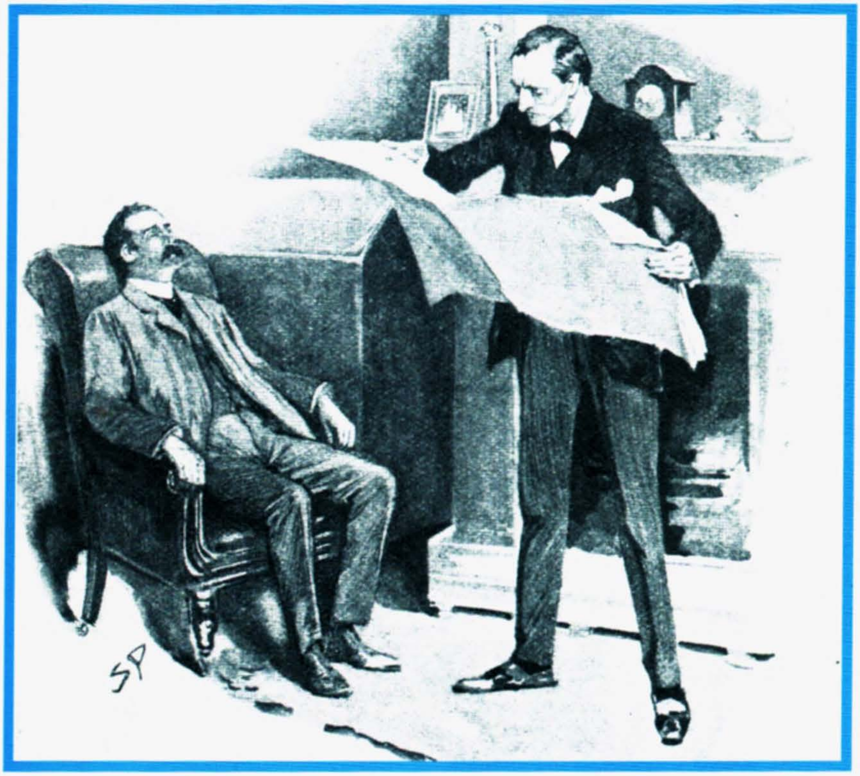
Holmes mektubun Trelawney Hope'un akşam yemeğinde olduğu 7.30'dan eşinin tiyatrodan döndüğü ve çiftin birlikte uyumaya gittiği 11.30'a kadar geçen sürede gerçekleşmiş olması gerektiği sonucuna ulaşır. İkinci kattaki odaya dışarıdan hiç kimse girmediyse, mektubu sadece ne kadar güvenilir olurlarsa olsunlar uşak ve hizmetçi almış olabilir. Sonrasında da mektup büyük ihtimalle onunla ne yapacağını bilen birinin eline geçmiştir. Holmes'un aşina olduğu "birkaç uluslararası casus ve gizli ajandan birine."

Matbaadan Yeni Çıkmış

İki asilzade ayrıldıktan sonra, Holmes karakteristik bir özelliği olarak piposunu yakıp düşüncelere dalar. Mektubun henüz ortaya çıkmadığını göz önünde bulunduran Holmes, onu çalan casus veya gizli ajanın en yüksek teklifi veren ülkeye mektubu teslim etmeden önce Britanya'dan ve hükümdarın ülkesinden para tekliflerini bekliyor olabileceğini düşünür. "Bu kadar cesur bir oyuna girişebilecek yalnızca üç kişi vardır: her ikisi de 1908'deki "Bruce-Partington Planları" (s. 230-33) macerasında yeniden ortaya çıkan Oberstein ve La Rothiere ve sosyetik biri olan Eduardo Lucas."

Bu esnada, Watson önceki gece işlenen "sansasyonel" bir suçun haberini okur. Gazetede daha önce bahsi geçen Eduardo Lucas'ın Godolphin Sokağındaki evinde ölü bulunduğu yazmaktadır. Westminster'daki Godolphin Sokağı, Whitehall Terrace'a yalnızca birkaç dakika yürüme mesafesindedir. Holmes bu tesadüfe çok

> Maceralarımız boyunca dostum beni o kadar fazla şaşırtmıştı ki bu kez kendisini şaşırtmış olmaktan iftihar ettim.
>
> **Dr. Watson**

***Strand*'deki** çizimde Lucas cinayetini öğrendikten sonra şaşkınlık yaşayan Holmes, gazeteyi Watson'ın elinden kapmış halde resmedilir.

şaşırır ve çıkarımlarında gelişme kaydeder: Lucas uşağın dışarı çıktığı 10.00'dan polis memurunun onun cesedini bulduğu 11.45'e kadar geçen sürede öldürülmüş olmalıdır. Lucas kendi şömine rafının üzerinde duran hançer kalbine saplanarak öldürülmüştür. Kısa bir süre sonra zarif Leydi Hilda Trelawney Hope eşinin kaybettiği belgenin içeriğini ve mahiyetini öğrenmek için Baker Sokağına gelir. Holmes ayrıntıya girmeyi reddeder, ama belgenin kaybolmasının "halk üzerinde feci sonuçlar doğuracağını" ve bulunamadığı takdirde eşinin siyasi kariyerinin tehlikeye girebileceğini söyler. Leydi Hilda gittikten sonra Holmes kadınların "gizemli" doğası hakkındaki ünlü şaşkınlığını ifade eder. Ama kadının yüz ifadelerinin görünmemesi için ışığı arkasına alarak oturması dedektifin dikkatinden kaçmaz.

Ağır Tempo

Sonraki birkaç gün Holmes yerinde duramaz. Görünüşe göre soruşturmada işler yolunda gitmez. Watson gazetelerden Lucas cinayetinde adamın uşağı John Mitton dışında hiçbir şüphelinin yakalanamadığını, Mitton'ın da delil yetersizliğinden dolayı hemen serbest bırakıldığını öğrenir. Cinayet için ortada hiçbir neden yoktur ve Lucas'ın sahip olduğu çok sayıdaki kıymetli eşyadan hiçbiri çalınmamıştır.

Fakat dördüncü gün haberlerde Paris'ten gelen bir telgraf yayımlanır: Salı günü Londra'dan dönen bir Fransız (Kreole kökenli) kadın "delilikten mustarip olmuştur" ve kadının "Westminster'daki cinayetle bağlantısını kanıtlayacak deliller bulunmuştur." Daha sonra kadının eşi Henri Fournaye'in aslında Paris ve Londra'da çifte hayat süren Eduardo Lucas'la aynı kişi olduğu ortaya çıkmıştır. Madam Fournaye'in geçmişte de cinnet derecesine varan kıskançlık atakları yaşadığı öğrenilmiştir. Lucas'ın öldürüldüğü gece ne yaptığı belli değilse de ertesi sabah Charing Cross istasyonunda "yabani bir biçimde" hareket ederken görülmüştür. Holmes karakteristik uyanıklığıyla bunun önemsiz bir olay olduğunu söyler. Bu arada dedektif mektubun kaybolmasından sonraki günlerde hiçbir haber yapılmadığını düşünür ve "son üç gün boyunca önemli olan tek şeye" işaret eder: "hiçbir şeyin olmadığına". Bu hem bir hayal kırıklığı hem de "Bahriye Antlaşması" macerasındaki durumu yankılayan gerçek bir içgörüdür: Henüz bir felaket gerçekleşmediğine göre mektup büyük ihtimalle tehlikeli ellere henüz ulaşmamıştır.

Gizemli Bir Leke

Godolphin Sokağında Müfettiş Lestrade, Paris polisinin Madam Fournaye'den şüphelenmekte haklı olduğunu düşünür. Ama gizemli bir biçimde Holmes'u suç mahalline geri çağırır. Anlaşılan o ki soruştur-

"Şu son üç gün boyunca önemli tek bir şey oldu, o da hiçbir şeyin olmamasıydı.
Sherlock Holmes"

Holmes (Jeremy Brett), Watson (Edward Hardwicke) ve Lestrade (Colin Jeavons) "İkinci Leke" adını taşıyan 1986 yapımı ITV dizisinde halıyı incelerken görülüyor.

manın kapandığına kanaat getiren polisin o sabah suç mahallini temizlemeye başlamış, ama gizemli bir şey bulmuştur. Odadaki halının bir köşesi Lucas'ın kanıyla lekelenmiştir, ama ahşap zemindeki leke halıdaki lekeyle eşleşmediği için cinayetten kısa bir süre sonra halının yeri değiştirilmiş olmalıdır. Holmes halının çevrilmiş olduğunu söyleyince, Scotland Yard müfettişi "Halının çevrildiğini söylemenize polisin ihtiyacı yok Bay Holmes. Bu yeterince açık" diyerek tatsız bir espri yapar. Yine de Holmes'tan bunu kimin, neden yapmış olabileceğini açıklamasını ister. Holmes, Lestrade'e evi koruyan polis memurunu dikkatle sorgulamasını önerir, ama müfettiş diğer odada sorgulamayı gerçekleştirirken Holmes ve Watson yerde gizli bir bölmenin olup olmadığına bakmak için hızla halının altını inceler ve menteşeli bir bölme keşfeder, ama ne yazık ki boştur. Lestrade dönerken Holmes kusursuz bir biçimde önceki "tembel," "her şeyi oluruna bırakmış" tavrını takınır. Lestrade'nin koruma memuru MacPherson'ın bir önceki gece "gayet hoş, nazik ve genç bir kadının" odaya girmesine müsaade ettiği ortaya çıkar.

Sondan Bir Önceki Hamle

Lestrade bu yaptığından pişmanlık duyan memura "Kayıp hiçbir şey olmadığı için çok şanslısın dostum, aksi halde kendini Queer Sokağında bulurdun" der. Aslında burada derin bir dramatik ironi söz konusudur, çünkü Holmes ve Watson'la birlikte okuyucu da odadan bir şeylerin "kaybolduğunu" ve bunun vaka açısından hayati önem taşıdığını kesin olarak bilir. Conan Doyle'un burada "Queer Sokağına" gönderme yapması da dikkate değerdir. Bu, konuşma dilinde bir zamanlar iflas mahkemelerinin bulunduğu Carey Sokağına işaret eder. Charles Dickens bu ifadeyi *Müşterek Dostumuz* (1864) adlı eserinde spesifik olarak iflasa işaret etmek için kullanmıştır, ama "Queer Sokağı" ifadesinin "mali güçlük içinde olmaya" işaret eden daha geniş anlamı, Conan Doyle'un arkadaşı Robert Louis Stevenson tarafından edebiyatta halihazırda kullanılmıştır: *Dr. Jekyll ve Mr. Hyde* (1886) romanında dürüst bir karakter olan Enfield "Bir iş ne denli Queer Sokağına benzerse o denli az soru sorarım" der.

Okur çok geçmeden bu güzel kadın ziyaretçinin tartışmasız bir biçimde Leydi Hilda olduğunu fark eder. Holmes, merdivende geri dönüp elindeki bir şeyi (daha sonra açıklayacağı gibi Leydi Hilda'nın bir portresinden kesilmiş yüzünü) gösterince polis memuru şaşakalır. Holmes ayrılırken "Gel dostum Watson, son sahne için perde aralanıyor" der.

Dramatik Zamanlama

Holmes ve Watson doğruca Trelawney Hope'un evine gider ve Holmes, "işbirliği yaptığı takdirde her şeyi ayarlayacağının" güvencesini vererek Leydi Hilda'dan mektubu kendisine teslim etmesini ister. Leydi Hilda bu işe bulaştığını

defalarca inkâr ettikten sonra, Holmes yarım saat içinde eve gelecek olan Trelawney Hope'u beklemeye koyulur. Bu tehditkar bekleme oyununda Leydi Hilda sonunda pes eder. Mektubun yer aldığı "uzun, mavi bir zarfı" çıkarır ve daha sonra da öyküsünü anlatır. Lucas, Leydi Hilda'nın Trelawney Hope'la evlenmeden önce yazmış olduğu uygunsuz bir mektubu ele geçirmeyi başarmıştır. Bu mektubu kullanarak kadını tehdit etmiş ve "kocasının evrak sandığındaki tarifini verdiği dokümanı ona götürürse mektubu geri vereceğini söylemiştir". Lucas'ın "ofiste mektubun varlığını kendisine haber veren bir casusu vardır" ve Leydi Hilda da saygınlığını korumak için bu pazarlığı kabul etmiştir.

Cinayetin işlendiği pazartesi gecesi, Lucas ve Leydi Hilda mektupları değiş tokuş ederken birdenbire Madam Fournaye çıkagelmiştir ve Lucas hızla halıyı kaldırıp belgeyi gizli bölmeye saklamıştır. Elinde bir bıçak tutan kıskanç kadınla Lucas arasında çetin bir mücadele yaşanmıştır. Bu esnada Leydi Hilda o korkunç sahneden hemen kaçmıştır. Ertesi sabah Lucas'ın öldüğünü haber almış ve Holmes'tan belgenin yanlış ellere geçmesi durumunda vahim sonuçlar doğabileceğini öğrendikten sonra Lucas'ın evine gizlice girip siyasi mektubu gizli bölmeden almıştır.

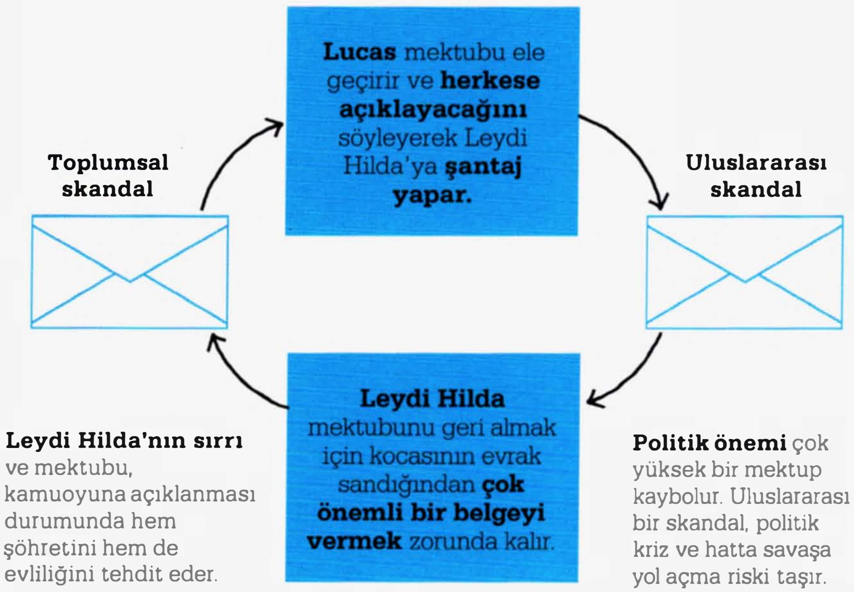
Trelawney Hope ve Lord Bellinger heyecanla odaya girence, Holmes "mektubun evrak sandığından hiç çıkmadığı" sonucuna ulaştığını söyler. Mektubu çoktan evrak sandığına yerleştirmiştir. Bellinger, mektubu Holmes'un söylediği yerde bulunca şaşırıp kalır ve mektubun nasıl geri dönmüş olabileceğini sorar. Holmes düzenbaz bir şekilde "Bizim de kendimize ait diplomatik sırlarımız var" yanıtını verir.

Dedektif Dupin'e Bir Selam

Holmes, Leydi Hilda'nın saygınlığını ve şöhretini koruyarak vakayı çözmesine rağmen da ortada yarım bırakılmış bir iş olduğu aşikardır: Alışılmışın dışında zekâ gösterileriyle ün yapmış olduğu için mektubu "yeniden ortaya çıkarma" numarasıyla bu işin içinden sıyrılır, ama öykünün sonundaki sessizliği, okuyucunun Lucas'ın casusunun kimliğini hiçbir zaman öğrenemeyeceği anlamına da gelir. Daha da önemlisi Lord Bellinger'a böyle bir casusun var olduğu hakkında bilgi bile verilmez.

Holmes'un bu vakadaki son hamleleri, büyük olasılıkla Edgar Allan Poe'nun 1844 tarihli "Çalınan Mektup" öyküsünden esinlenmiştir. Poe'nun öyküsünde hayati önem taşıyan bir notun kaybolması Paris polisini tam anlamıyla afallatır, ama Poe'nun ünlü dedektifi (Şövalye C. Auguste Dupin) mektubun zaten hep hırsızın mektup gözünde olduğunu açığa çıkarır. Conan Doyle'un yayımlanacak son öykü olduğu söylenen ve *Sherlock Holmes'un Dönüşü* seçkisini sonlandıran "İkinci Leke" öyküsünde Holmes'un temel kaynaklarından biri olan Dupin'e bir selam göndermesi ve özellikle de Dupin'in göründüğü üç öykünün sonuncusunu anıştırması son derece uygundur. Bu çetrefilli öykünün bu kadar çok ima barındırması ve aldatıcı olması –mektuplarının öneminin hem bakanları hem de okuyucuları yanlış yönlendirerek olayın gerçekte olduğundan çok daha öteye geçmiş olduğuna inandırması– Conan Doyle'un en çok sevdiği vakalar arasına girmesi için yeterli bir neden sunar.

> Onun hayatına tek bir gölge düşürmeyeceğim, bu durum şerefli kalbini kıracaktır.
> **Leydi Hilda**

HOLME

SON

SELAM

S'UN

ARALIK 1905
Conan Doyle'un ***Sör Nigel*** öyküleri *Strand Magazine*'de yayımlanır.

TEMMUZ 1906
Conan Doyle'un **ilk eşi** Louise ("Touie") **tüberkülozdan** ölür.

1907
Conan Doyle **gerçek hayatta** bir ata zarar vermekle suçlanan kahramanın serbest kalmasını sağlayan **"Bay George Edalji Vakası"** adlı yazısını yayımlar.

EYLÜL 1907
Conan Doyle **"yakın arkadaşı"** Jean Leckie'yle **evlenir.**

OCAK 1908
Strand Magazine'de **Sherlock Holmes çizimlerini** yapan *Sidney Paget* 47 yaşında ölür.

EYLÜL 1908
Son Selam seçkisinde derlenecek olan öyküler *Strand Magazine*'de yayımlanmaya başlar.

MAYIS 1910
VII. Edward 68 yaşında ölür ve **V. George** kral olur.

1912
Conan Doyle ***Kayıp Dünya*** adındaki bilimkurgu romanını yayımlar (s. 345).

Holmes ve Watson'ın yaşadığı olay

BU BÖLÜMDE

ROMAN
***Korku Vadisi*, 1915**

SEÇKİ
***Son Selam*, 1917**
Wisteria Köşkü
Kızıl Çember
Bruce-Partington Planları
Dedektif Ölüm Döşeğinde
Leydi Frances Carfax'ın Kayboluşu
Şeytan Ayağı
Son Selam

1917'de yayımlanan *Son Selam* seçkisinin önsözünde Watson dedektifin İngiltere'de South Downs'taki küçük bir çiftlikte inzivaya çekildiğini açıklar, ama seçkinin meşhur son öyküsünde Holmes I. Dünya Savaşı'nın arifesinde gizli ajan olarak eyleme geçer. Kronolojik olarak bu öykü Holmes'un kanondaki son macerasıdır: *Son Selam* seçkisindeki diğer öyküler çok daha önceki tarihlerde geçer. Öte yandan son roman *Korku Vadisi*'ndeki olaylar 1888'de geçer.

Ulusal Çıkarlar Peşinde

Son Selam seçkisindeki öykülerde hissedilen gerilim, I. Dünya Savaşı'nın yaklaşan travmasının izlerini taşır. 1895'te geçen heyecanlı bir casusluk öyküsü olan ve Holmes'un kardeşi Mycroft'a yer veren "Bruce-Partington Planları" casusluk-gerilim janrının ilk örneklerindendir. Bu öyküde anahtar konumundaki denizaltılar, 1939'da II. Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar savaşlarda ciddi bir rol oynamamıştır. Holmes'un Alman casus Von Bork'u zekâsıyla alt ettiği "Son Selam" öyküsü, Britanya'nın Belçika'yı işgal eden Almanya'ya savaş ilan etmesinden iki gün önce geçer ve dokunaklı, önseziyle dolu bir öyküdür.

Belçika, Conan Doyle'un düşüncelerinde de ayrı bir yere sahiptir. 1909'da insan hakları savunucusu Roger Casement adındaki arkadaşının eserinden etkilenen Conan Doyle, *Crime of the Congo* adlı eserinde Belçika Kralı II. Leopold'un Afrika'yı sömürgeleştirmesine karşı yazmıştır. Daha sonra Batı Cephesi hakkındaki tarih kitabı Belçika muharebelerine odaklanır.

AĞUSTOS 1914
Holmes kanonda **kronolojik olarak son kez** görülür ("Son Selam," s. 246-47).

EYLÜL 1914
Korku Vadisi *Strand Magazine*'de tefrika halinde yayımlanmaya başlar.

1915
Conan Doyle ***Korku Vadisi*** adlı romanını yayımlar (s. 212-21).

NİSAN 1916
Conan Doyle'un ***The British Campaign in France and Flanders 1914*** adlı kitabı *Strand Magazine*'de yayımlanmaya başlar.

AĞUSTOS 1916
Conan Doyle'un arkadaşı **Roger Casement** vatana ihanet suçundan **idam** edilir.

1917
Conan Doyle **Somme Muharebesi**'ni de kapsayan **1916 muharebelerinin** öykülerini yayımlar.

EYLÜL 1917
Kısa öykü **"Son Selam"** (s. 246-47) *Strand Magazine*'de yayımlanır.

EKİM 1917
Conan Doyle **Son Selam** seçkisini yayımlar.

Conan Doyle'un 1911'in sonunda İrlanda Özerk Yönetimini desteklemeye yönelmesi de 1917'de vatana ihanet suçundan idam edilen Roger Casement'ın etkisiyle olmuştur. Yazarın aile kökenine rağmen İrlanda'nın kendisi kanonda hiçbir zaman geçmez. Holmes, "Son Selam" öyküsünde spesifik olarak İrlandalı-Amerikan bir karakter rolüne girer ve *Korku Vadisi*'nde Pennsylvania ve West Virginia'daki maden sahalarında gerçekleştirilen terörist eylemlerden sorumlu tutulan İrlandalı-Amerikan işçi örgütlenmesi "Molly Maguires"ı temel alan bir gizli suç çetesi yer alır.

Gerçek Hayattan Bir Vaka

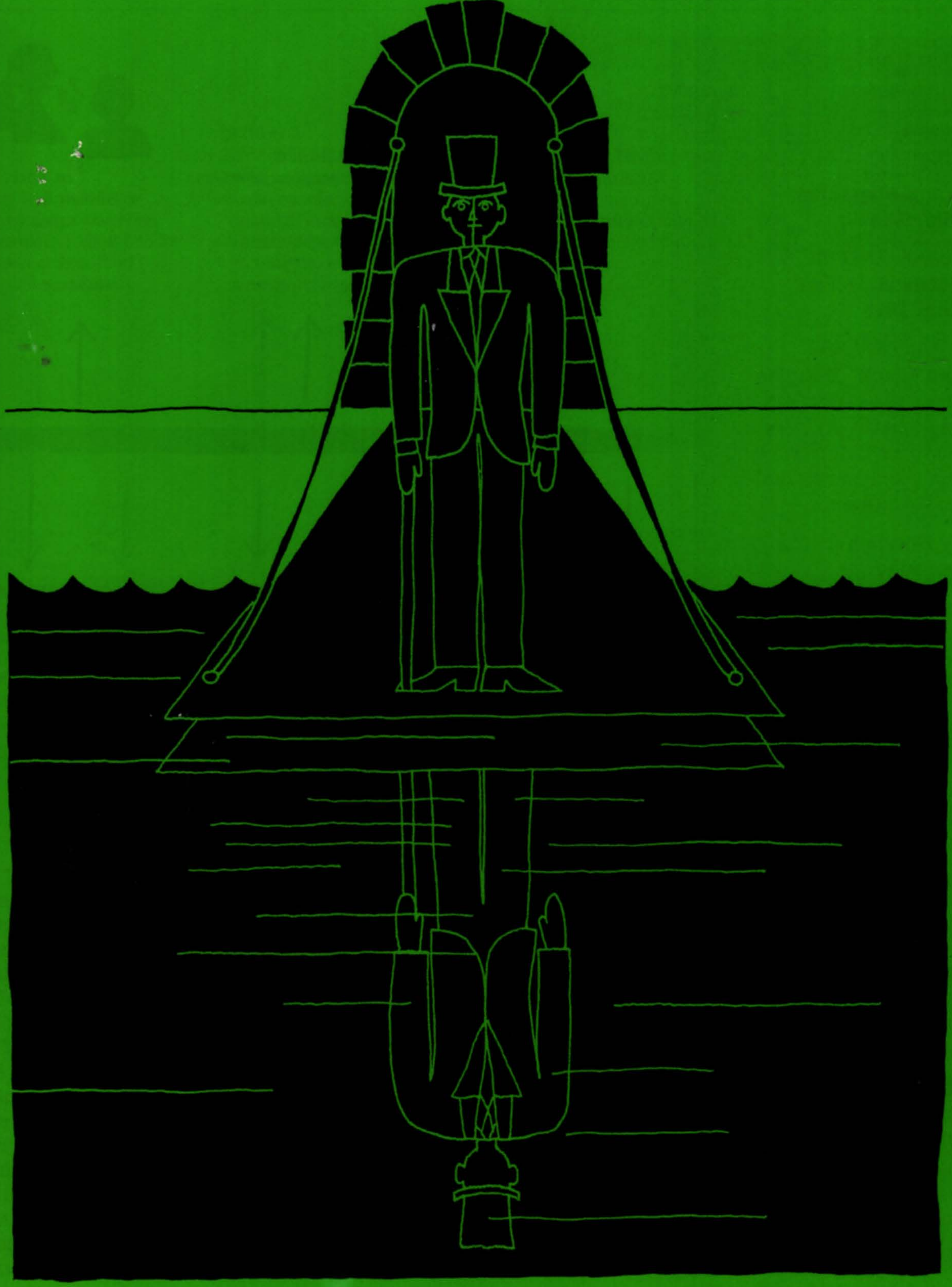
Conan Doyle, 14. ve 15. yüzyıldaki Yüzyıl Savaşları sırasında geçen 1905-1906 "Sör Nigel" dizisini "edebiyattaki doruk noktası" olarak görmüştür. Conan Doyle'un bu dönemdeki çalışmalarının birçoğu çok daha günceldir ve siyasetle ilgilidir: 1906'da Parlamento'ya ikinci kez aday olmuş ve vakalarını araştırdığı iki yabancı kökenli kişinin suçsuzluğunu kanıtlamak için kaleme aldığı "Bay George Edalji Vakası" ve "Oscar Slater Vakası" yazılarını yayımlar. Conan Doyle bu meseleleri ele alırken kendi döneminin ırksal önyargılarından soylu bir biçimde sıyrılır. Öte yandan "Wisteria Köşkü" gibi Holmes öykülerinde bariz etnik klişeler yer alır ve "Şeytan Ayağı" macerasındaki ölümcül zehir Afrika'yı korku, çaresizlik ve ölümle özdeşleştirir.

Yeni Suç Çağı

Organize suç çeteleriyle dolu daha sıkı, daha şiddetli bir çağın başlaması *Son Selam* seçkisindeki sekiz öyküye de yansır. "Kızıl Çember" öyküsü Doyle'un mafyaya ikinci referansını içerir (ilki 1904'teki "Altı Napolyon" macerasıdır). *Korku Vadisi* romanında olduğu gibi bu öykü de ABD'de 1850'de kurulan ilk dedektiflik örgütü olan Pinkerton Dedektiflik Bürosu'ndan gizli bir görevliye yer verir. Bu seçkide yer alan "Leydi Frances Carfax'ın Kayboluşu" öyküsünde Watson Avrupa'ya tek başına gitmek durumunda kalır ve daha sonra Holmes bir Fransız işçi kılığında ortaya çıkar. Bu öyküde Holmes, doktorun dedektiflik becerileri hakkında oldukça alaycıdır. "Dedektif Ölüm Döşeğinde" öyküsünde ölümcül bir hastalığa yakalanmış gibi davranarak Watson'ı kandırır. Ama "Şeytan Ayağı" macerasında Holmes gerçekten de ölümle yüz yüze gelince Watson'ın zekice müdahalesi sayesinde kurtulur.

BÜYÜK BİR BEYİN VE DEVASA BİR ORGANİZASYON BİR ADAMIN SONUNU HAZIRLIYOR

KORKU VADİSİ (1915)

KISACA

TÜR
Roman

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*,**
Eylül 1914

ROMAN BASKISI
George H. Doran,
Şubat 1915

KARAKTERLER
John "Jack" Douglas
Sussex'te yaşayan korkusuz, akıllı ve iyi huylu İrlandalı-Amerikalı. Bütün olay örgüsü onun geçmişine ve birden çok kimliğe dayanır.

Ivy Douglas John'un güzel, genç ikinci eşi.

Müfettiş Alec MacDonald Genç İskoç Scotland Yard dedektifi.

Fred Porlock Moriarty'nin suç ağının üyesi ve Holmes'un muhbiri.

Cecil James Barker John Douglas'ın konuğu ve varlıklı İngiliz arkadaşı.

Ted Baldwin Douglas'ı öldürmeye çalışan çetenin üyesi.

Profesör James Moriarty Holmes'un Amerika'daki çeteyle işbirliği yapan görünmeyen baş düşmanı.

Ettie Shafter John'un Pennsylvania'da evlendiği ilk eşi.

BİRİNCİ KISIM

Bölüm 1
Holmes ve Watson, Moriarty'nin bir ajanı olan Fred Porlock'tan şifreli bir mesaj alır. Douglas adında bir adamın tehlikede olduğunu öğrenirler.

Bölüm 2
Müfettiş MacDonald, 221B Baker Sokağına gelip John Douglas'ın öldürüldüğünü bildirir. Moriarty'nin bu işte parmağının olduğuna inanmaz.

Bölüm 3
Sussex polisi cinayeti araştırmaya başlar ve daha sonra Scotland Yard ve Sherlock Holmes'tan yardım istemeye karar verir.

Bölüm 4
Holmes, Douglas'ın bir şekilde Amerika'yla bağlantısının olduğunu keşfeder ve odasında bir tek dambıl bulur.

Bölüm 5
Bayan Douglas ve Cecil Barker, Holmes ve MacDonald'a olayı anlatır.

Bölüm 6
Holmes, Baker ve Bayan Douglas'ın yalan söylediğinden emindir ve kayıp dumbılın önemini vurgular.

Holmes, Profesör Moriarty'nin suç ağında çalışan bir muhbirden şifreli mesaj alır. Mesajda Douglas adında bir adamın tehlikede olduğu yazmaktadır. Scotland Yard müfettişi MacDonald, John Douglas adındaki bir Amerikalının Sussex'teki Birlstone Malikânesi'nde öldürüldüğünü haber verir. Holmes, Moriarty'nin bu işte parmağının olduğunu söyler, ama müfettiş inanmaz. Holmes, Watson ve MacDonald, Douglas'ın evine gider. Kurban namlusu kesilmiş bir pompalı tüfekle yüzünden vurulmuştur. İlginç bir biçimde evlilik yüzüğü kayıptır ve cesedin yanında "V. V. 341" yazan bir kart vardır. Evde konuk olan Cecil Barker, kanlı bir ayak izini göstererek katilin pencereden kaçtığını ve hendeği yüzerek geçtiğini söyler. Baker, Douglas'ın geçmişte irtibat halinde olduğu bir çetenin işi olduğundan şüphelenir. Douglas ölmeden önce karısı Ivy'ye "Korku Vadisindeydim. Halen dışına çıkmış değilim" demiştir. Holmes suç mahallinde bir dumbıl bulur; halbuki dumbıllar çift olarak kullanılmaktadır. Daha sonra Barker'ın terliğini kanlı ayak iziyle karşılaştırır. Hem Barker hem de Ivy Douglas'ın yalan söylediğine kanaat getirdikten sonra Holmes bir tuzak

Bölüm 7
Barker köşeye sıkışıp cinayet hakkındaki gerçeği açıklar. Douglas ortaya çıkıp öyküsünü anlatır.

Bölüm 2
McMurdo muhasebeci olarak iş bulur ve kendini "Vandallar" adındaki bir çetenin liderine tanıtır.

Bölüm 4
McMurdo ve çete üyeleri bu olaydan dolayı mahkemeye çıkarılır, ama birçok "görgü şahidi" yalan ifade verir ve serbest kalırlar.

Bölüm 6
McMurdo çete üyelerine Birdy Edwards adında bir Pinkerton ajanının onların peşine düştüğünü haber verir ve adamı tuzağa düşürmeye gönüllü olur.

Epilogue
Holmes Douglas/McMurdo/Edwards'ın bir geminin güvertesinde kaybolduğunu, Vandallar'la işbirliği yapan Moriarty'nin ajanları tarafından öldürüldüğünü öğrenir.

İKİNCİ KISIM

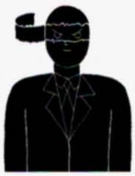
Bölüm 1
Yirmi yıl önce John McMurdo trenle Chicago'dan Pennsylvania'daki Vermissa Vadisi'ne gider ve pansiyon bulur.

Bölüm 3
McMurdo, Vandallar'ın arasına kabul edilir ve çetenin bir gazete editörünü dövmesine yardımcı olur.

Bölüm 5
McMurdo çete üyelerinin bir maden yöneticisini öldürmesine tanık olur.

Bölüm 7
McMurdo'nun kurduğu tuzak aslında Vandallar içindir ve McMurdo'nun kendisi Birdy Edwards'tır.

kurar. Barker'a suyla dolu olan hendeğin sabahleyin boşaltılacağını söyler. Yakınlarda bir yerde pusuya yatan Holmes, Watson ve MacDonald onun hendekten bir paket çıkardığını görür. Suçüstü yakalanan Barker ölü adamın aslında Douglas'ın katili olduğunu ve kavga sırasında vurulduğunu itiraf eder. Görünür özellikleri tamamen yok olduğundan adama Douglas'ın kıyafetlerini giydirmişler ve onun kıyafetlerini de hendekteki suya atmışlardır. Kayıp dumbılı da paketin içine ağırlık yapması için koymuşlardır. Holmes daha sonra dramatik bir biçimde Douglas'ı gizlendiği odadan yanlarına çağırır. Douglas, Watson'a yazılı bir ifade verir. Gerçek adı Birdy Edwards'tır ve 20 yıl önce Amerikalı ünlü Pinkerton Dedektiflik Bürosu'nda özel dedektif olarak çalışmıştır. John McMurdo kimliğiyle ABD'nin Pennsylvania eyaletinde "Vermissa Vadisi" – yani "V. V.," Korku Vadisi– merkezli yozlaşmış bir mason fraksiyonu olan "Vandallar" adındaki gizli suç örgütünün 341. Loca'sına sızmıştır. Edwards çeteyi adalete teslim etmiştir, ama bazı üyeleri kaçmayı başarmıştır. Ölen adam da Ted Baldwin adındaki eski bir düşmanıdır. Edward'ın düşmanları onu öldürmek için Moriarty'yi görevlendirmiştir. Holmes'un tavsiyesi üzerine Edwards ve Ivy Güney Afrika'ya gitmek için gemiye biner, ama St. Helena açıklarında (Napoleon'un sürgüne gönderildiği yerde) Edwards güverteden kaybolur. Holmes'a bir not ulaşır. Notun başlangıcı, dedektifin favori ifadelerinden birini alaya alarak "Olur şey değil!" ifadesiyle başlar. Holmes, "Usta bir elle karşı karşıyayız" der. "Fırça darbelerine bakarak eski bir üstadı tanıyabilirsiniz. Ben de Moriarty'nin yaptığı bir işi gördüğüm yerde tanırım." Suçun Napoleon'u kendini hissettirmiştir.

Dördüncü ve son Sherlock Holmes romanı, büyük dedektifin daha uzun öykü formundaki maceraları için uygun yeterince etkileyici bir son olabilir, ama aynı zamanda Conan Doyle'un yarattığı kahraman hakkındaki ünlü can sıkıntısının işaretlerini de taşır. Holmes meraklıları kahramanlarının anlatının yarısı boyunca hiç ortada görünmemesinden dolayı hayal kırıklığı yaşamış olabilir, ama ABD'deki gerçek hayattan olayları bir İngiliz malikânesindeki tipik bir biçimde aldatıcı cinayet vakasının gizemine akıllıca bağlayan macera yine de sürükleyicidir.

On yıl önceki *Baskerville'lerin Köpeği* (s. 152-61) romanı gibi *Korku Vadisi* de *Strand Magazine*'de aylık bölümler halinde yayımlanmıştır. Bu, Holmes hayranları arasında alışılagelmiş heyecanı tetiklemiştir, ama sonunda roman *Baskerville'lerin Köpeği* kadar eşsiz bir başarıya ulaşmamıştır. Romanı beğenenler bile *Korku Vadisi*'nin iki parçalı bir kitap olduğuna muhtemelen karşı çıkmayacaktır: Roman bir dedektiflik muammasıyla casusluk macerasının biraz problemli bir evliliğidir. *Kızıl Bir Soruşturma* (s. 36-45) ve *Dörtlerin İşareti*'nde (s. 46-55) olduğu gibi romanın birinci kısmı bir suç vakasını detaylı olarak incelerken ikinci kısmı bu suçun ortaya çıktığı koşulları anlatır. Korku Vadisi de benzer temalara sahiptir: bir kişinin peşine bırakmayan karanlık geçmişi ve Amerika'daki organize bir suç ağının eylemleri. Conan Doyle, bu fikirlerin her ikisini de daha önce "Beş Portakal Çekirdeği" (s. 74-9) ve "Kızıl Çember" (s. 226-29) macerası gibi birçok kısa öyküsünde ele almıştır. Conan Doyle'un aksine Atlantik'in öteki yakasına hiç de yabancı olmayan Edgar Wallace (1875-1932) dışında bu dönemin İngiliz yazarları Amerika'daki organize suç dünyasına bu kadar derin bir ilgi göstermez.

> Suç Soruşturma Birimindekiler olarak sizin bu profesörü birazcık kafaya takmış olduğunuzu düşünüyoruz.
> **Müfettiş MacDonald**

Amerikan İç Savaşı'nda bu resimdekiler gibi Pinkerton dedektifleri Abraham Lincoln'ün korumaları olarak görevlendirilmiştir. *Korku Vadisi* yazıldığı tarihlerde ise genellikle grev kırıcı olarak kullanılmışlardır.

Holmes Formunun Zirvesinde

Holmes'un cinayeti soruşturduğu ve çözdüğü açılış kısımları, kanondaki her şey gibi ustalıkla bir araya getirilir ve her zamanki gibi karmaşık, ama tatmin edicidir. Conan Doyle en başından itibaren alışılmışın dışında bir mizahi ton yakalar. Holmes sık sık doktora sataşır. Roman ikilinin sohbetiyle başlar: Watson "Bazen düşünüyorum da" diye söze başlayınca, Holmes "Ben her zaman düşünmeliyim" diyerek araya girer. Doktorun farkında olmayarak çok fazla düşünmediğini ima ettiğini vurgular.

Dedektif, Fred Porlock adındaki bir muhbirden şifreli mesaj alınca havasını bulur. Porlock'un en büyük düşmanı Profesör Moriarty'nin yakınlarındaki bir ajan olarak tanımlar ve Watson'ın onları gözünde daha kolay canlandırabilmesi için şu mukayeseyi yapar: "Malta palamuduyla köpekbalığını, çakalla aslanı gözünde canlandır – yani korkunç olan bir şeyle, önemsiz olan herhangi bir şeyi." Dedektif baş düşmanını takdir ettiğini belirten bir tarzda tanımlarken onunla karşı karşıya gelmek için sabırsızlanır: "Tüm zamanların en büyük komplocusu... yeraltı dünyasının beyni." Watson'ın ifade ettiği

gibi, sıkıcı geçen haftaların ardından Holmes "tüm özel yetenekler gibi kullanılmadığı zaman sahibini usandıran şaşırtıcı yeteneklerini sergilemek için uygun bir konuyu sonunda bulmuştur."

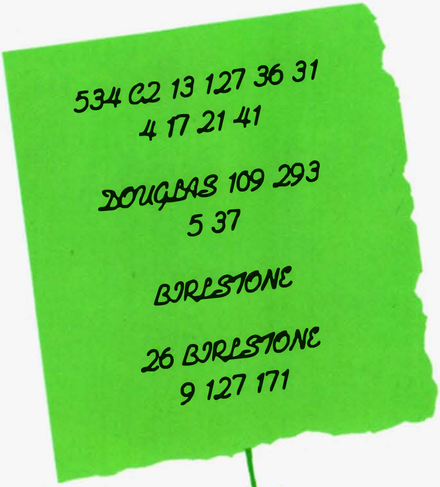
Muziplik Açığa Çıkar

Tekrar tekrar kullanılmasına rağmen büyüsünü kaybetmeyen tüm Holmes öykülerinin vurucu anı, Holmes'un Watson'a çok kafa karıştırıcı bir çıkarımın mantığını teatral bir biçimde anlatmasıdır. Bu an, Conan Doyle tarafından her zaman geciktirilerek sunulur. Genellikle Holmes ilk önce çarpıcı, ama rastlantısal görünen bir savı ortaya koyar ve hem Watson hem de okuyucu bunun gerekçesini duymaya can atar. *Korku Vadisi*'nde bu an Holmes'un kahvaltı masasındaki ifadeleriyle gerçekleşir: "Büyük bir yalanla karşı karşıyayız – hem de çok büyük, rahatsız edici ve katıksız bir yalan... Barker'ın anlattığı öykü baştan sona yalan. Fakat Bayan Douglas da Barker'a arka çıkıyor... Her ikisi de yalan söylüyor ve işbirliği içindeler."

Holmes bunları söylediği anda, Conan Doyle bazı olguları bir araya getirmemize imkân tanır, ama kaçınılmaz olarak bunu Holmes kadar akıllıca veya eksiksiz bir biçimde yapamayız. Doğru sonuca henüz ulaşamadığımızın farkındalığı, Holmes'un neredeyse doğaüstü yeteneklerini teyit eder. Örneğin Barker 11.30'da silah sesi duyduğunu söyler. Kahya kadın ise yarım saat önce bir kapının çarpılmasına benzer bir ses duymuştur. Fakat sadece Holmes doğru çıkarımı yapar: Kadının duyduğu şey aslında silah sesidir.

Holmes, Watson ve müfettişi kendisiyle birlikte karanlıkta saatler boyunca çalılıklar arasında gizlenmeye davet ederken teatral tutumu devam eder. Onlara bunun nedenini söylemez. MacDonald bir açıklama isteyince Holmes, "Watson be-

Şifreli mesajın çözümlenmesi

Watson, şifrenin anahtarı olmaksızın şifreli bir mesajın ne işe yarayacağını sorar ve Holmes **bu eksikliği bir ipucuna** dönüştürür. Mesajı yazan kişi bir **anahtar (mesajın işaret ettiği kitap)** eklemediğine göre, Holmes bir kopyaya sahip olduğunu düşünür. Bu nedenle anahtar **her evde olan bir kitap olmalıdır.** Uzunluğu ve sütunların sayısı bir referans kitabına işaret eder.

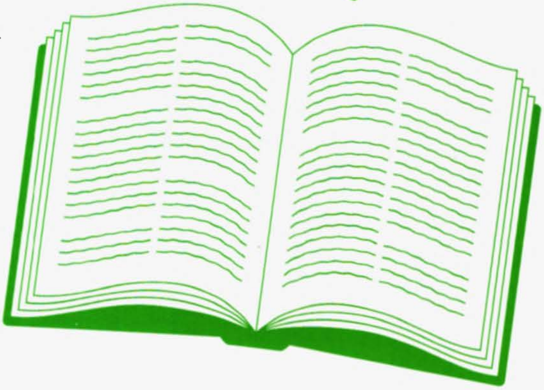
Şifreli mesajdaki **ilk sayı (534)** muhtemelen bir **sayfa numarasına** işaret eder. Bu durumda anahtar uzun bir kitap olmalıdır.

Watson **C2** ifadesinin "İkinci Bölüm" (Chapter 2) olabileceğini söyler, ama sayfa zaten bilindiğine göre bu **İkinci Sütun** (Column 2) olmalıdır.

13 ve sonraki sayılar 534. sayfanın ikinci sütunundaki tek tek sözcüklere işaret etmelidir.

Mesajdaki **sözcükler önemlidir, ama** söz konusu sütunda yer almadıkları için doğrudan yazılmışlardır.

İncil ilk muhtemel anahtardır, ama birçok farklı baskısı bulunduğundan sayfa numarasından emin olabilmek mümkün değildir. Hem **sözlük** hem de **Bradshaw's** (demiryolu zaman çizelgesinin bulunduğu bir kitap) sınırlı sayıda kelime içerdiği için anahtar olamaz. Holmes tesadüfen **Whitaker Almanağı**'nı bulur ve teorisini test edince yanılmadığını görür.

Groombridge Place, Conan Doyle'un Douglas'ın evi Birlstone Malikânesi için model aldığı yerdir. Yakınlardaki Crowborough'da yaşayan yazar, etrafı hendekle çevrili bu malikâneyi sık sık ziyaret etmiştir.

nim gerçek hayatta bir oyun yazarı olabileceğimi söyler. Bir sanatçı damarım var ve beni sürekli iyi bir performans sahnelemeye çağırıyor" diye yanıt verir. Holmes'un keşfettiği gerçek, beklemeye değerdir: Hendekteki paketi zaten bulmuştur ve Barker'ı suçüstü yakalayabilmek için tekrar yerine koymuştur.

Fakat en şaşırtıcı gerçek henüz ortaya çıkmamıştır. Holmes, Watson ve MacDonald'ı daha da şaşırtacak bir biçimde Ivy Douglas'a dönüp "Bay Douglas'ı bize kendi öyküsünü anlatması için ikna etmenizi şiddetle tavsiye ediyorum" der. Bunun üzerine sözde ölü adam, saklandığı yerden çıkar ve Watson'a "Korku Vadisi" adındaki yazılı anlatının yer aldığı kâğıt destesini teslim eder.

Gerçekliğe Dönüş

Cinayet muamması çözüme kavuştuktan sonra Conan Doyle tıpkı *Kızıl Bir Soruşturma*'da yaptığı gibi uzun bir fleşbek başlatır. Bir kez daha Holmes anlatıdan kaybolur ve okuyucu Douglas'ın Amerika'daki "Vandallar" arasındaki maceraları yeniden yaşar. Conan Doyle'un daha önce *Baskerville'lerin Köpeği*'nde gerçek bir efsaneyi kullanması gibi, Vandallar da gerçek hayatta 19. yüzyılda İrlanda kökenli Amerikalılar arasında örgütlenen Molly Maguires adlı gizli teşkilata dayanır. Bu teşkilat, 20 üyesinin asılarak idam edilmesiyle sonuçlanan bir dizi şiddet eylemine kadar Pennsylvania'daki madenciler asında etkin olmuştur. Bu teşkilat aleyhindeki delillerin birçoğu, Pinkerton dedektiflik bürosundan özel dedektif James McParland tarafından elde edilmiştir. Conan Doyle, Mollies gizli teşkilatını ve John McMurdo için model aldığı McParland'ın öyküsünü Crowborough evinde kendisini ziyarete gelen Amerikalı dedektif ve yazar William John Burns'ten öğrenmiştir.

Doyle, elyazmasını tamamladıktan sonra I. Dünya Savaşı başta yazarın kendisi olmak üzere herkesin başına kara bir bulut gibi çökerken böylesine hafif bir okuma materyali sunduğu için yayımcısından özür dilemiştir. Fakat *Strand* editörü Herbert Greenhough Smith, basındaki savaş haberleri tufanından sonra kamuoyunun biraz rahatlamaya ihtiyacı olduğunu ve ülkenin en ünlü dedektifinin yer aldığı heyecan verici bir maceranın, okuyuculara tam da aradıkları türden bir kaçış imkânı sunabileceğini düşünmüştür. Haklı da çıkmıştır: Romanın ilk bölümünün yayımlandığı sayıdan itibaren derginin satışları her zamanki gibi çok yüksek olmuştur. Savaş olsun veya olmasın, okuyucular Holmes ve Watson'a ilgisini kaybetmemiştir.

Conan Doyle, Holmes'un romanın büyük bir bölümünde sahnenin dışında olmasının tüm okuyucularının zevkine hitap etmeyeceğinin farkındadır, ama editörüne bu kararının bir zorunluluk olduğunu söylemiştir. Fakat birçok hayranı Holmes'un yokluğundan duydukları derin hayal kırıklığını ifade etmiştir. Bu nedenle Korku Vadisi heyecanlı konusu ve keskin mizahına rağmen Holmes romanları arasında en az beğeni toplayan roman ol-

> Tüm tecrübelerim içinde bu kadar müstesna ve ilgi çekici bir vaka anımsamıyorum.
> **Sherlock Holmes**

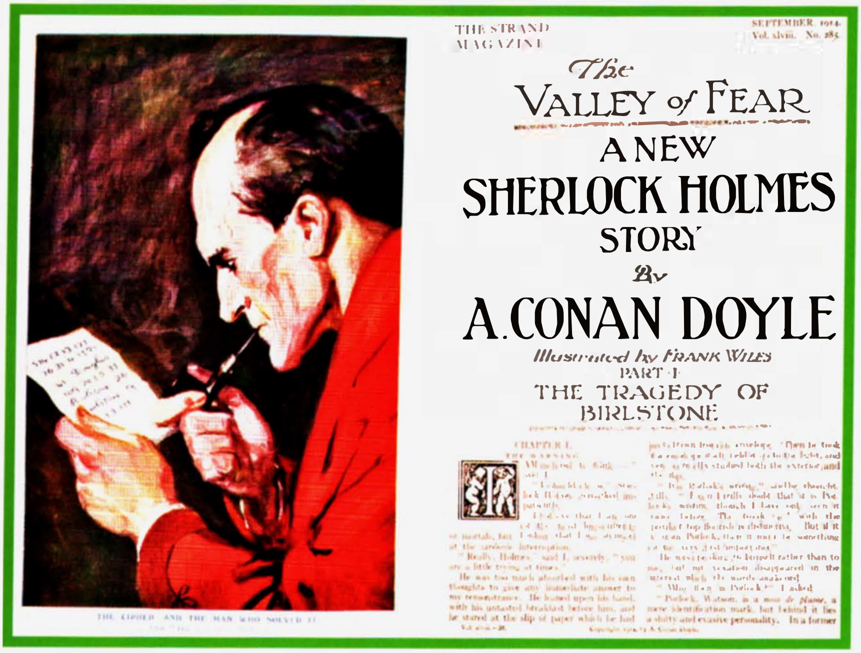
muştur. Bu belki de film ve televizyon uyarlamalarının görece az olmasını da açıklayabilir.

Sevgi ve Nefret

Holmes ve Watson, Douglas cinayetini soruşturmak için Sussex'e gidince Westville Arms adında bir hana yerleşir ve Watson'ın tarifiyle "iki kişilik bir odayı" paylaşır. Anlaşılan bu küçük hanın onlara sunabileceği en iyi imkân budur, ama Watson'ın tarifinden odada bir tek çift kişilik yatak mı olduğu, iki tek yatağın mı olduğu belli değildir. Conan Doyle Holmes'un aseksüel bir çileci olduğunun açıkça altını çizmesine rağmen Holmes bazen bastırılmış homoseksüel olarak tasvir edilmiştir: örneğin Billy Wilder'ın *The Private Life of Sherlock Holmes* (1970) filminde ve (bazı hayranlarının gözünde) BBC'nin Sherlock (2010–) adlı televizyon uyarlamasında. *Korku Vadisi*'nde Holmes "kadınları tüm kalbiyle hayranlık besleyen biri olmadığını" söyler. "Bohemya'da Skandal" macerasında (s. 56-61) zekâ ve hüner gibi daha "erkeksi" nitelikleriyle dedektifin saygısını kazanan Irene Adler şüphesiz bir istisnadır.

Holmes'un Watson'ı çok sevdiği ve açıkça heteroseksüel olan doktorun bunu yanıtsız bırakmadığı şüphe götürmez. Conan Doyle platonik bir arkadaşlık yaratmayı amaçlamıştır, ama ondan sonra gelenler bu konuda spekülasyonlar yapabilir ve gerçekten de yapar.

Holmes'un baş düşmanı Profesör Moriarty'yle ilişkisinin de Watson'la ilişkisi kadar güçlü olduğu söylenebilir, ama bu bir sevgi/nefret ilişkisidir. Holmes, ezeli düşmanının işlediği suçlardan dehşete kapılır, ama aynı zamanda onun dehasına hayranlık besler. Dedektif, profesörün olağandışı zekâsını ister istemez takdir eder. Watson'a profesörün "ulusların kaderini çizebilen veya bozabilen bir beyne sahip oldu-

Strand Magazine genellikle işten eve demiryolunu kullanarak seyahat eden beyaz yakalı, düşük kültürlü yeni bir okur kitlesine hitap etmeyi amaçlamıştır. Holmes öyküleri bunun için biçilmiş kaftandır.

James McParland

Tüm Holmes kanonundaki en olağandışı karakterlerden biri olan Birdy Edwards, James McParland adındaki gerçek bir kişiye dayanır. 1843'te İrlanda'da County Armagh'da dünyaya gelen McParland, 1867'de New York'a gitmiş, işçi olarak çalışmış, daha sonra polis olmuş ve Chicago'ya gidip bir içki dükkânı açmıştır. 1871'deki Büyük Chicago Yangını'nda dükkânı harap olunca, özel dedektifliğe başlamış ve 1850'de İskoçyalı-Amerikalı Allan Pinkerton tarafından kurulan efsanevi dedektiflik bürosunda çalışmıştır.

McParland en çok 1870'lerde "Molly Maguires" adındaki gizli teşkilata karşı sağladığı başarıyla tanınır. James McKenna adını kullanarak örgütün güvenini kazanmıştır, ama onun sağladığı bilgilerin suikast girişimlerinde kullanıldığını görünce dehşete kapılmıştır. Bu teşkilatın kökünü kazımak isteyen kömür madeni işletmecilerinin de gözünden düşmüştür. Ama *Korku Vadisi*'nde öldürülen kurgusal karşılığı Birdy Edwards'ın aksine, James McParland 1919'da Denver'daki Mercy Hastanesinde yatağında ölmüştür.

ğunu" söyler. Profesörün, kendisinin zekâsıyla eşleşebilecek bir zekâya sahip olduğunu düşünür. Dolayısıyla tüm rakipleri arasında Moriarty dedektif için gerçek bir meydan okumadır ve dedektif de Moriarty için öyledir. Kusursuz bir biçimde birbirinin dengedirler ve neredeyse biri olmasa diğeri de olmaz. Ama nihayetinde içlerinden biri kaçınılmaz olarak kaybedecektir. Barker "baş şeytanı" alt etmenin bir yolu yok mu sorduğunda, Holmes alışılagelmiş güvenini yansıtmayan bir yanıt verir: "Hiç kimse yenilmez değildir. Ama bana zaman tanımalısınız." Holmes ve Moriarty, birbirinin öteki-beni olarak görülebilecek ilk iyi ve kötü karakterdir. Bu daha sonra iki kişilik bir gösteri olarak popüler hale gelmiştir. James Bond ile Blofeld, Batman ile Joker gibi türevleri geliştirilmiştir. Holmes gibi Gotham'ın Kara Şövalyesi de "Dünyanın En Büyük Dedektif" olarak nitelendirilmiştir.

Kötü Zamanlama

Modern suç yazarlarının öykülerinde kronolojiye gösterdiği dikkat, Conan Doyle'un bu konudaki rahatlığının tam tersidir. *Korku Vadisi*'nde önemli bir hata vardır: Bu öykü Moriarty'nin "Son Muamma" macerasında (s. 142-47) sahneye çıkmasından önce geçer, ama *"Son Muamma"*da Watson onu hiç duymadığını söyler.

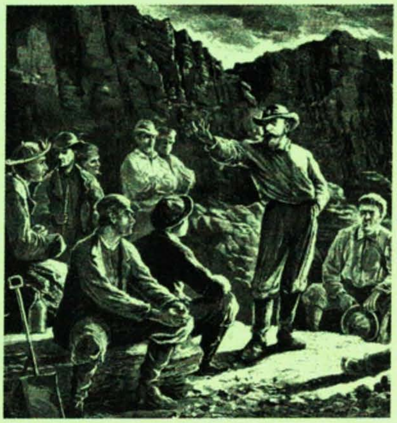
> "Moriarty emrindekileri demir yumrukla yönetir. Çok katı bir disiplin anlayışı vardır. Kitabında bir tek ceza yazar. O da ölümdür."
>
> **Sherlock Holmes**

Anthony Horowitz (1955-) *The House of Silk* (2011) adlı Holmes pastişine Profesör Moriarty'yi dahil ederken bu problemi görmezden gelmiştir. "Son Muamma" profesörün tüm kanonda sahneye çıktığı diğer tek macera olduğundan bu kusur çok fazla sorun yaratmaz. Profesörün *Korku Vadesi*'nde görünmeyen varlığı, onu olayları sahne arkasından incelikli bir biçimde yöneten kusursuz suç lideri haline getirir. Aslında profesörün sahne arkasında olmasının, Holmes'un nihai düşmanı olarak onu inandırıcı kıldığı söylenebilir.

Yurtdışından Bir Görünüm

Holmes öykülerinde yabancı ülkeler genellikle kötülük ve tehlike kaynağı olarak tasvir edilir. Bu kötülük ve tehlike bazen "Benekli Şerit" (s. 84-9) macerasında olduğu gibi bir hayvan şeklinde, bazen de bir insan aracılığıyla ortaya çıkar. "Yabancıdan duyulan korku" 19. yüzyıl İngiliz üst-orta sınıfının tipik bir tutumudur ve (İskoçyalı) Conan Doyle bunu memnuniyetle kullanır. Yazarın öykülerinde tehlikeli hayvanları ve zehirli oklar fırlatan yerlileri kullanması, onu kendi döneminin ve sosyal sınıfının bir ürünü olarak gösterir. Çağdaş okuyucular egzotik bir yönü olduğu için bu tür konular ve araçlardan keyif almıştır. "Egzotik" öğeler günümüzde aşağılayıcı çağrışımlar uyandırabilse de Conan Doyle'un çağında garip ve alışılmadık şeylere duyulan daha masum bir merakı ifade eder. Conan Doyle'un ahlak anlayışı hakkında herhangi bir şüphe duyulursa, yazarın Watson karakterindeki hoşgörü ve empatide ifadesini bulan sağlam insaniyeti çok daha güçlüdür ve ağır basar.

Molly Maguires

Conan Doyle, Vandallar çetesini gerçek hayatta işçiler arasında örgütlenmiş gizli bir teşkilata dayandırmıştır. Kısaca Mollies olarak anılan Molly Maguires adındaki bu teşkilat, 19. yüzyılda İrlanda'da kurulmuştur, ama daha sonra Liverpool ve Pennsylvania'ya da uzanmıştır. Bu ajitatör grup, İrlandalı-Amerikalı maden işçileri arasında insanlık dışı çalışma ve yaşama koşullarına ve acımasız maden işletmecilerinin dayattığı düşük cüretlere karşı (bazen şiddete varan) eylemleri kışkırtmıştır. İrlanda'daki köylü isyanı genellikle arazileri (çitler ve tarlalara zarar vermek şeklinde) ve mülkleri hedef alırken, ABD'de sık sık şiddetli dayakla, hatta cinayetler boyutuna varmıştır.

Pennsylvania'da bu gizli teşkilat günümüzde tarihçiler tarafından yozlaşmış bir kuruma karşı mücadele veren şiddet yanlısı bir grup olarak görülmektedir. Bazıları Mollies diye bir teşkilatın aslında var olmadığını, maden işletmecileri tarafından muhalefeti yok etmek için bir odak olarak yaratıldığını ileri sürer. Bu doğruysa, otoritelerin büyük ölçüde başarılı olduğu söylenebilir.

> Yaklaşan olayları akıllıca öngörebilmek ve gözüpek teorileri kanıtlayarak haklı çıkmak bu hayattaki övünç kaynağımız ve işimizin gayesi değil mi?
> **Sherlock Holmes**

Conan Doyle Amerikalıların canlılığını açıkça takdir etmiştir, ama aşırılıklarına da hayranlık beslemiştir. *Korku Vadisi*'nde ve diğer öykülerde betimlediği Amerika sınırsız fırsatlar sunan bir ülkedir, ama aynı zamanda gangsterler ve yozlaşmanın beşiğidir ve kötülüğü Atlantiğin karşı kıyısında Londra ve hatta sakin taşra evlerine kadar uzanır. McMurdo/Edwards Vermissa Vadisi'ni "terörün insanın yüreğinde yer ettiği" amansız bir yer olarak görür, ama oradaki işini tamamladıktan sonra yeni bir kimliğe kavuşup California'daki altın sahalarında servet edinmiştir. Sussex'te Douglas adıyla yaşarken cesareti, neşesi, cömertliği ve hepsinden önemlisi de demokratik tavrıyla tanınmıştır. *Baskerville'lerin Köpeği* macerasındaki Henry Baskerville gibi yeni dünyada geçirdiği süre ona züppe olmamayı öğretmiştir. Fakat Edward'ın iyi nitelikleri onu Birfleet köyünde popüler biri yaparken, Amerika'da geride bıraktığı azılı gangsterler Moriarty'yle işbirliği içinde onun peşine düşmüştür.

Modern Çağ Kendini Hissettirir

Korku Vadisi, Holmes kanonunda modern çağa ve suç kurgusunun farklı, daha keskin bir türüne gergin bir bakış sunması bakımından kayda değerdir. 221B Baker Sokağının rahat, sıcak ortamından çıkıp çok ürkütücü ve kanlı bir cinayete ve en önemlisi de yozlaşma ve acele görülen adaletin hüküm sürdüğü zorlu bir Amerika tasvirine doğru hızla ilerler. Bu bakımdan, Dashiell Hammett'ın *Kızıl Hasat* (1929) romanı gibi "çifte kavrulmuş" Amerikan suç kurgusunu haber verir. ABD'de geçen pasajlarda ve romanın başındaki mizahla tam bir tezat teşkil eden kasvetli sonda, Conan Doyle'un başka eserlerinde görülmeyen karanlık bir nihilizm vardır. Bu, Viktorya dönemi toplumunda çok modern görünür, ama aynı zamanda I. Dünya Savaşı'nda tanık olunan toplu kıyımların yarattığı 20. yüzyıl sıkıntısının delaleti olarak da görülebilir.

1848'deki Altına Hücum
California'ya yaklaşık 300.000 altın arayıcısını çekmiştir. Altın arayıcıları çoğunlukla nehirlerde gezerek altın toplamıştır. Douglas gibi bazıları bu işten servet edinmiştir.

ÇÖZÜLMESİ GÜÇ OLAYLAR YUMAĞI GÖZÜMÜN ÖNÜNDE ÇÖZÜLMÜŞTÜ SANKİ

WISTERIA KÖŞKÜ (1908)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Eylül 1908**

SEÇKİ
***Son Selam*, 1917**

KARAKTERLER
John Scott Eccles
Saygıdeğer İngiliz genç.

Aloysius Garcia Surrey'de yaşayan İspanyol genç.

Garcia'nın aşçısı Wisteria Köşkünde aşçı.

Müfettiş Gregson
Scotland Yard polisi.

Müfettiş Baynes
Taşra polisi.

Don Murillo Garcia'nın komşusu.

Bayan Burnet Henderson'ın evinde mürebbiye.

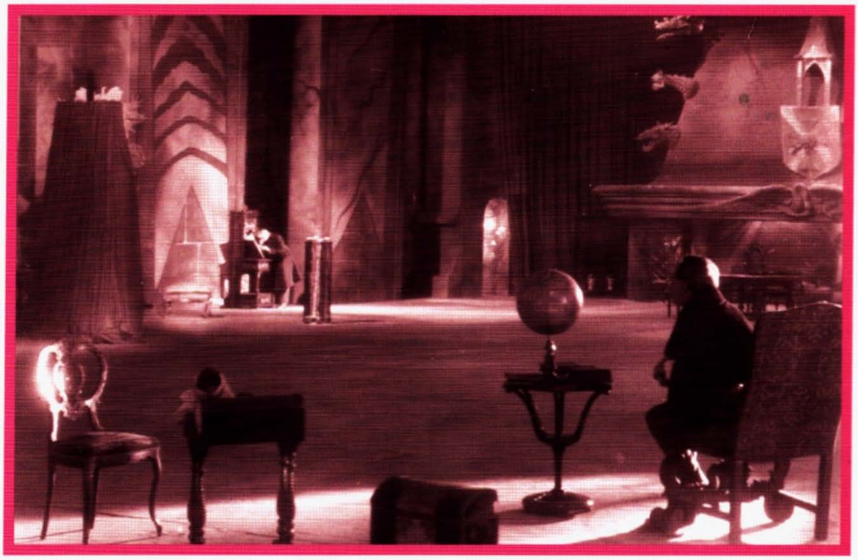
Lucas Henderson'ın katibi.

Bu öykü ilk olarak *Strand Magazine*'de "Sherlock Holmes'un Bir Anısı" başlığıyla yayımlanmış ve iki bölüme ayrılmıştır: "Bay John Eccles'ın Başından Geçen Sıradışı Olaylar" ve "San Pedro Kaplanı." Daha sonraki baskılarda ise metnin tamamı "Wisteria Köşkü Macerası" başlığı altında derlenmiştir.

Watson'ın anlattığına göre, vaka 1892 yılının kasvetli bir Mart gününde başlar; ama bu tarih 1891 ve 1894 arasındaki "Büyük Boşluk" (s. 164-65) adı verilen döneme denk düşer. Bu durumda ya doktor ya da Conan Doyle yanılmaktadır.

Grotesk ve Dolantı

Öykü, Holmes'un bir telgraf almasıyla başlar: "Dünyadaki en akıl almaz ve en grotesk olayla karşı karşıyayım. Size danışabilir miyim?" Holmes, Watson'a "Grotesk kelimesinin anlamı nedir sizce?" diye sorar ve

Jean Epstein'ın yönettiği 1928 yapımı *Usher Malikânesi'nin Çöküşü* adındaki bu sessiz film, Wisteria Köşkü'ndeki Gotik atmosferin ipuçlarını sunar.

doktorun "tuhaf ya da dikkat çekici" önerilerinin karşısında "alttan alta 'trajik ve dehşet verici' gibi başka göndermeler de içeriyor" diye ekler. Geçmişi hatırlayarak "Kızıl Saçlılar Kulübü" (s. 62-67) ve "Beş Portakal Çekirdeği" (s. 74-79) vakalarını grotesk olarak niteler. Bu konuşma sırasında Conan Doyle zorlayıcı atmosferik kısa öykülerin merhum üstadı ve *Grotesk ve Arabesk Öyküler*'in (1840) yazarı Edgar Allan Poe'ya gönderme yapar. Poe'nun kurgusal Fransız dedektifi Şövalye C. Auguste Dupin'in Sherlock Holmes'a ilham verdiği kabul edilir. Ancak bu vaka karanlık ve kötücül ev atmosferiyle daha çok Poe'nun daha önceki "Usher Malikânesi'nin Çöküşü" adlı öyküsüyle paralellikler taşır. Conan Doyle'un Wisteria Köşkü'nün tam da Usher Malikânesi'nin atmosferini paylaştığı anlaşılır.

Telgrafı gönderen kişi olan saygıdeğer John Scott Eccles, 221B Baker Sokağına geldiğinde özel dedektiflik mesleğine karşı bir antipatisinin olduğunu itiraf eder, ama başka çaresinin kalmadığını söyler. Bu, Holmes ile müşterisi arasında bir soğukluk yaratır. Buna karşın, dedektifin kısa süre sonra Scotland Yard'dan Gregson'la birlikte gelen Müfettiş Baynes'e ne kadar değer verdiği ise açıkça görülür. Alışılagelmişin aksine, Surrey Karakolu'ndan Baynes'in Holmes için kıymetli bir rakip olduğu anlaşılır ve Baynes'in yöntemleri büyük dedektifin gözünde bir gurur pırıltısı ve saygı uyandırır.

> Beynim, yapması gereken işten koparılmış bir yarış motoru gibi kendisini parçalara ayırıp duruyor.
> **Sherlock Holmes**

Jeremy Brett'in başrolünü oynadığı 1988 yapımı televizyon uyarlaması orijinal öyküden farklılaşır ve San Pedro Kaplanı, Holmes'tan kaçarken bir trende öldürülür.

Şaşırtıcı Bir Akşam Yemeği

Eccles doğrudan Surrey'deki Wisteria Köşkü'nden gelmiştir. Kısa bir süre önce arkadaş olduğu İspanyol genç Aloysius Garcia onu misafir etmiştir. Fakat Eccles bu bir gecelik misafirlikten hiç hoşlanmamıştır: Garcia'nın evini çok huzursuz edici bulmuştur ve normalde neşeli biri olan arkadaşının peş peşe içtiği sigaralar ve sinirli gerginliği de bunun tuzu biberi olmuştur. Akşam yemeği sırasında hizmetçisinin getirdiği bir notu okuyunca Garcia'nın ruh hali daha da kötüleşmiştir. Eccles saat on bire yaklaştığında yatma zamanının geldiğine sevinmiştir. Fakat hissettiği bu rahatlama kısa sürmüştür, çünkü saat birde ev sahibi tarafından uyandırılmıştır. Ona zili çalıp çalmadığını soran Garcia'ya zili çalmadığını söylemiş ve Garcia da rahatsız ettiği için çok özür dilemiştir.

Ertesi sabah olaylar daha da garip bir hal almıştır. Eccles evin bomboş olduğunu fark etmiştir. Garcia'dan eser yoktur. Akşam yemeğini servis eden asık suratlı hizmetçi ve yemeği hazırlayan iri aşçı da görünürlerde değildir. Henüz bilmediği şey, Garcia'nın sabahın erken saatlerinde evinin yakınlarındaki parkta öldürüldüğüdür. Daha sonradan Baynes'in cesette bulduğu bir not, Eccles'ın köşkte olduğunu doğrulamıştır ve polisin ona ilgisini açıklar. Fakat genç İngilizin saygınlığını göz önünde bulunduran polis onu şüpheliler listesinden çıkarmıştır. Garcia akşam yemeği sırasında gelen notu katlayıp ateşe atmış olsa da Baynes ıslak olan notu "ayaklı şöminenin arkasında yanmamış olarak almayı başarmıştır." Holmes polisin keskin gözlerinden ve hünerinden etkilenir. Baynes notu okuyarak Holmes tar-

Wisteria Köşkü'nde bulunan şifreli not ilk başta Holmes'un kafasını karıştırır. Dedektif, renklerin yarışlara işaret ettiğini ve notun kıskanç bir koca tarafından yazıldığını düşünmüştür. Daha sonra yakınlardaki büyük bir evin yerleşiminin detaylarını yansıttığı ve notun parçalarından her birinin mülk hakkında önemli bir bilgi verdiği sonucuna ulaşır.

Renklerimiz yeşil ve beyazdır.

Yeşil açık, beyaz kapalı.

Ana merdiven, birinci koridor, sağdan yedinci, yeşil çuha.

Yolun açık olsun. D.

Yeşil ve beyaz ifadesi **San Pedro bayrağının renklerine** işaret eder.

Penceredeki **yeşil ışık,** Garcia için kapının **kilidinin açıldığını** ifade eder. Beyaz ise **uzak dur** anlamına gelir.

Don Murillo sık sık uyuduğu odayı değiştirdiği için **yatak odasının talimatlarına** ihtiyaç duyulmuştur.

zında bir gözlem yapar: "Yazı bir kadına ait, keskin uçlu bir kalemle yazılmış, ama adres ya başka bir kalemle ya da başka biri tarafından yazılmış." Şifreli not ilk başta Holmes'u bile şaşırtmıştır. Daha sonradan notun ilk parçasının bir işaret, ikinci parçasının bir randevu olduğu çıkarsar. Ayrıca Garcia'nın öldürüldüğü sırada kendi evinin yakınlarındaki büyük bir eve doğru gittiği sonucuna ulaşır ve bu tür verileri listelemeye karar verir.

Sunulan Mazeret

Holmes, Eccles ve Garcia arasında olağandışı bir biçimde gelişen ani arkadaşlığı düşünür ve İspanyol'un hizmetkârlarının neden kaçtığını merak eder. Holmes'a göre Eccles "Zeki biri de değildir. Hele kıvrak zekâlı bir Latin'e göre hiç değildir" ama yine de "güvenilir, saygın bir İngilizdir." Yani Eccles "başka bir İngilizi ikna etmek için biçilmiş kaftandır." O akşam Holmes, Watson ve Baynes Wisteria Köşkü'ne gider. "Aşağıdaki zifiri karanlık ile gökyüzündeki barut renginin birbiriyle çatıştığı" eski, harap bir yerdir. İçeride nöbet tutan bir polis memuru daha önce pencerede iri, şeytani bir figür görüp paniğe kapıldığını anlatır. Baynes'in de Holmes'a göstereceği kimi tuhaf ve grotesk şeyler vardır: mutfak dolabında küçük, kırışmış insanımsı bir figür; lavabo vahşice parçalanmış, vücudu ve ayakları etrafa saçılmış büyük beyaz bir kuş; kanla dolu çinko kova ve yanmış küçük kemik parçalarıyla dolu büyük, düz bir tabak.

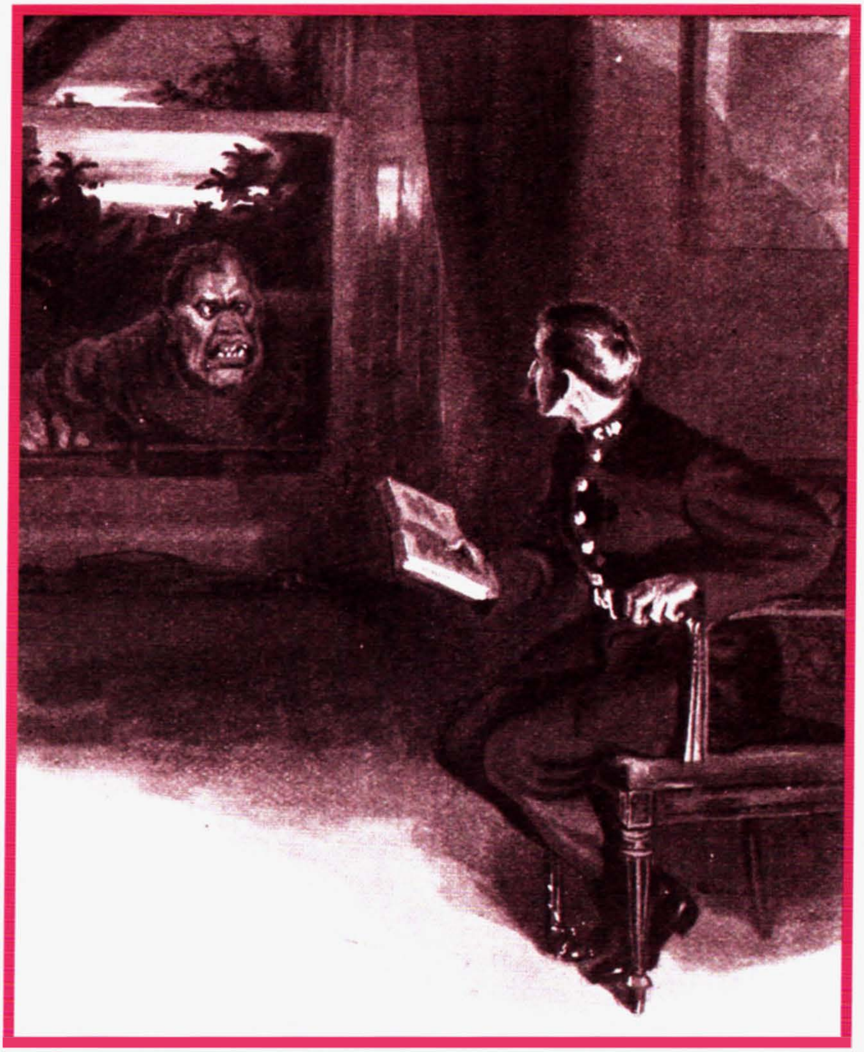
Beklenmedik Ekip Çalışması

Bu noktadan itibaren Holmes ve Baynes dostane bir rekabet içine girer. İkili kendi yollarında ilerler ve vakanın çözümü istemsizce de olsa kusursuz bir işbirliği anında gerçekleşir. Polis memurunu korkutan "şeytan" Wisteria Köşkü'ne döndüğünde Garcia'nın aşçısı olduğu ortaya çıkar ve Baynes onu cinayetle suçlar. Holmes, müfettişin yanlış kişiyi tutukladığından emindir, ama Baynes'in bu hamlesinin, dedektifin diğer vakalarda başvurduğu hilelerle aynı sonucu doğurduğu anlaşılır: Baynes'in yanlış yere aşçıyı tutuklaması asıl suçluyu, yani bölgenin varlıklı adamlarından biri olan Henderson'ı ortaya çıkarır. "Henderson" aslında Dun Murilo adlı devrik bir Orta Amerika diktatörüdür ve ailesiyle birlikte Britanya'da saklanmaktadır.

"San Perdo Kaplanı" olarak bilinen Murillo on yılı aşkın bir süre acımasız bir rejim uygulamıştır. Orta Amerika'da onun adını duymak bile insanların kalbine korku salmıştır, ama sonunda bir halk ayaklanması sonucunda devrilmiş ve haksız elde ettiği servetini de yanına alarak Avrupa'ya kaçmıştır. Bu "ahlaksız ve

> Adam tam bir vahşi, beygir kadar güçlü ve şeytan kadar acımasız.
> **Müfettiş Baynes**

Aç bir hayvana benzediği söylenen aşçının şeytani görünümü, Conan Doyle'un öyküye bir korku unsuru katmak için kullandığı bir taktiktir. Arthur Twidle tarafından *Strand Magazine* için burada görüldüğü gibi resmedilmiştir.

kana susamış diktatöre" yaptıklarının bedelini ödetmek isteyen bir örgütün üyesi olan Garcia aslında Murillo'yu öldürmeyi planladığı gece Eccles'i olay saatinde suç mahallinde olmadığını kanıtlamak için evine davet etmiştir.

Wisteria Köşkü'nde bulunan gizemli not, Murillo'nun evindeki kadın kahya "Bayan Burnet" tarafından yazılmıştır. Kimlik değiştiren ve Garcia adına çalışan bu kadın aslında Sinyora Victor Durando'dur ve kocası San Pedro'da Murillo tarafından öldürülmüştür. Şifreli not, Garcia'ya saldırıyı gerçekleştireceği adresi ve eski diktatörü evin içinde nerede bulabileceğini açıklamak için yazılmıştır. Ama onlar adına üzücü bir biçimde Murillo'nun katibi Lucas, kadını bu notu yazarken yakalamış, bir odaya kilitlemiş ve notu kendisi göndermiştir. Nottaki adresi Lucas yazdığı için el yazıları farklıdır. Parkta Garcia'nın yolunu kesmiş ve daha o kendi görevini yerine getiremeden adamı Garcia'yı öldürmüştür.

Diktatörün Kaçışı

Holmes, görünüşünden yola çıkarak Henderson veya Murillo'nun ya bir yabancı olduğu ya da uzun süre tropik bölgelerde yaşadığını çıkarır, ama sakin bir Surrey köyünde iki yabancı ev sahibinin varlığı onu alarma geçirmeye yetmiştir. Bu nedenle Murillo'nun eski bahçıvanı John Warner'ı evi gözetlemesi ve gelişmeleri rapor etmesi için tutmuştur. Ama farkına varmadığı nokta Baynes'in de Murillo'nun gerçek kimliğini ortaya çıkarmanın peşinde olduğudur. Aşçı tutuklandıktan sonra artık güvende olduğuna inanan eski diktatör trenle kaçmaya karar verip Lucas ve ilaç verilerek sakinleştirilmiş Bayan Burnet'le birlikte istasyona gidince iki dedektifin planları örtüşür. Eski bahçıvan Warner onları takip eder ve Bayan Burnet kendisini kaçıranların elinden kurtulmayı başarınca Warner onu kurtarıp Holmes'un yanına getirir. Baynes, istasyonda bütün hafta boyunca sivil kıyafetli bir polis görevlendirdiğini açıklar, ama Holmes'un adamı kurtarıcı olur. Bayan Burnet kendine geldiğinde, Murillo ve San Pedro'daki özgürlük savaşçılarının öyküsünü anlatır.

Nihayetinde Murillo ve Lucas istasyonda Holmes ve Baynes'ten kaçmayı başarsa da Watson altı ay sonra Murillo'nun Garcia'nın örgütü tarafından Madrid'de öldürüldüğünü haber verir. Peki, ama Garcia'nın mutfağındaki dehşet verici sahne ve polis memurunu korkutan "şeytan" neyin nesidir? Kendi kişisel eşyalarını geri almak için gelen Garcia'nın aşçısından başkası değildir. Aşçının "vahşice" hareketleri "grotesk" atmosferi süslemek için kullanılan bir hiledir. "Wisteria Köşkü" İngiliz edebiyatında asıl olarak Karayipler'de gerçekleştirilen voodoo adındaki dini ayinlerin tasvir edildiği ilk eserlerden biridir.

AYNI YERE ÇIKAN FARKLI YOLLARDAN GELDİK

KIZIL ÇEMBER (1911)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Mart 1911**

SEÇKİ
***Son Selam*, 1917**

KARAKTERLER
Bayan Warren Pansiyon sahibi ihtiyar kadın.

Gennaro Lucca Önce New York, daha sonra Londra'ya kaçan İtalyan genç.

Emilia Lucca Gennaro'nun eşi.

Giuseppe Gorgiano Napolili suç örgütü Kızıl Çember'in üyesi.

Müfettiş Tobias Gregson Scotland Yard polisi.

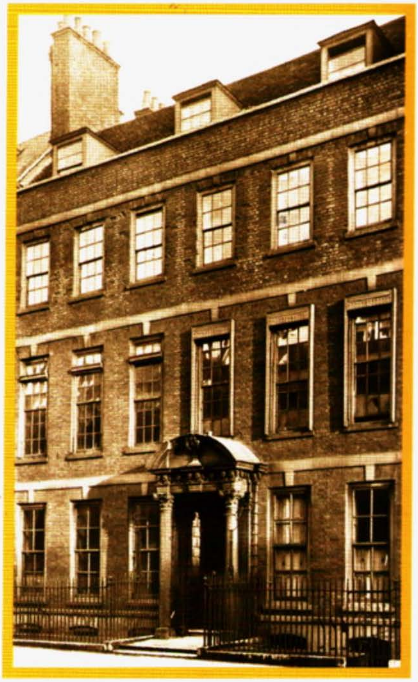
Leverton Pinkerton Dedektiflik Bürosu'nda çalışan Amerikalı dedektif.

Anlaşıldığı kadarıyla Conan Doyle'un arzusunun dışında iki ayrı bölüm olarak yayımlanan "Kızıl Çember" macerası iç içe geçen iki anlatıdan oluşur. İlk kısmında Holmes'tan Londra'daki bir pansiyonda kalan münzevi bir pansiyonerin eksantrik ve gizemli davranışlarını araştırması istenir. İkinci kısımda ise olay örgüsü dramatik bir biçimde hem ABD hem de İtalya'da aranan kötü şöhretli bir katil ve çete liderinin yakalanmasına dönük önemli bir uluslararası ava dönüşür.

Münzevi Pansiyoner

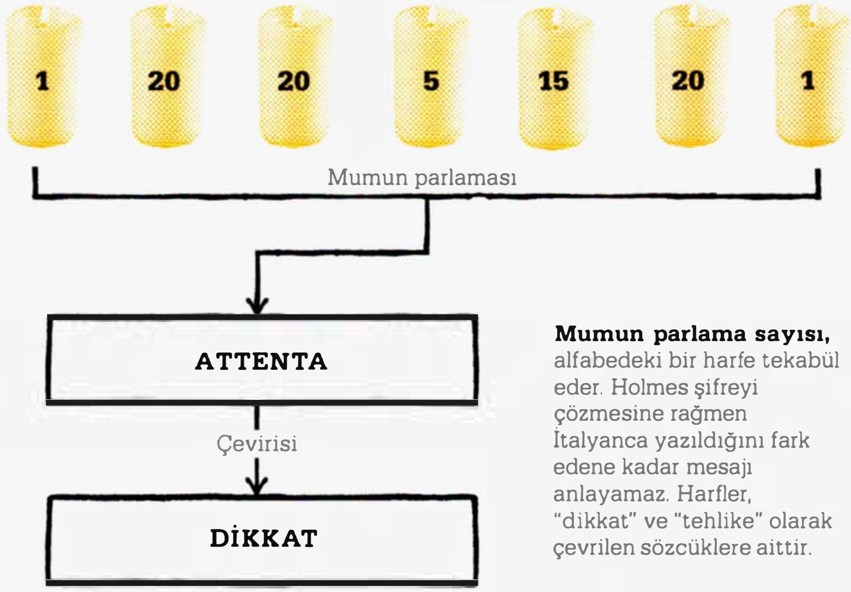
Pansiyon sahibi Bayan Warren, odalarından hiç çıkmayan yeni pansiyonerinden endişelendiği için Holmes'a gelir. On gün önce iyi, ama aksanlı bir İngilizcesi olan genç, kara sakallı bir adam iki hafta pansiyonda kalmak için normal ücretin üzerinde bir ödeme yapmış, ama bunun karşılığında evin bir anahtarının kendisine verilmesini ve hiçbir gerekçeyle rahatsız edilmemesini şart koşmuştur. O tarihten sonra da odalardan yalnızca bir kez dışarı çıkmıştır. İlk gece evden çıkmış ve hiç kimseye görünmeden geri dönmüştür.

Pansiyonerin talimatları doğrultusunda yemekleri kapısının dışındaki bir sandalyeye bırakılmıştır ve herhangi bir şeye ihtiyaç duyduğunda isteğini bir kâğıt parçasına matbaa harfleriyle yazıp bırakmıştır.

Bayan Warren'ın işlettiği pansiyon, burada fotoğrafı görülen Kraliçe Anne tarzında birçok binanın bulunduğu Great Ormond Sokağının kurgusal bir versiyonu olan Great Orme Sokağındadır.

Şifrenin çözümü

Mumun parlama sayısı, alfabedeki bir harfe tekabül eder. Holmes şifreyi çözmesine rağmen İtalyanca yazıldığını fark edene kadar mesajı anlayamaz. Harfler, "dikkat" ve "tehlike" olarak çevrilen sözcüklere aittir.

Holmes, pansiyonerin notlar yazmasının İngilizcedeki yetersizliğinin üstünü örtme çabasından kaynaklandığına inanır ve diğer ipuçları açığa çıktığında pansiyonda kalan kişinin odaları kiralayan sakallı adam olmadığı ve birbirlerinin yerine geçtikleri sonucuna ulaşır.

Pansiyoner muntazaman bir adet *Daily Gazette* ister ve Holmes sakallı adamın gazetenin kişisel ilan sütunu aracılığıyla pansiyonere mesajlar gönderebileceğinden şüphelenir. Gazete ilanlarını tarayan Holmes odanın kiralanmasından iki gün sonra verilmiş şu ilanla karşılaşır: "Sabırlı ol. İletişim kurmak için bir yol bulacağım. Bu süreçte bu sütuna bak. G." Daha sonraki ilanlar da Holmes'un doğru iz üzerinde olduğunu teyit eder görünür ve onu hem bir şifre hem de yakınlardaki bir bina hakkında uyarır: "G"nin işaretle mesajlar verdiği "Beyaz taşlı, kırmızı yüksek bina."

Tam o anda, Bayan Warren çok kızgın bir şekilde Baker Sokağına gelip garip bir öykü anlatır: Sabahleyin kocası evden çıkarken kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılmıştır. Adamı bir saat boyunca arabayla dolaştırmışlar, sonra da herhangi bir zarar vermeden Hampstead Heath'te kapıyı açıp aşağı atmışlardır. Holmes, adamı kaçıranların sabahın sisli ışıklarında onu pansiyonerle karıştırmış olabileceğini düşünür ve pansiyoneri görmek ister.

Mumla Verilen Uyarılar

Holmes ve Watson evi ziyaret eder ve pansiyonerin kapısının tam karşısına bir ayna yerleştirerek onun kim olduğunu görmeyi başarır. Bir adam görmeyi beklerken "esmer, güzel ve korku dolu" bir genç kadınla karşılaşınca şaşırırlar. Holmes ve Watson o gece pansiyondaki bir pencerenin yanındaki yerlerini alır. "G"nin yakınlardaki evden mumu ileri geri hareket ettirerek pansiyonerin odasına şifreli mesaj bir mesaj verdiğini görürler. Holmes mesajın İtalyanca olduğunu fark edene kadar bundan bir anlam çıkaramaz: *attenta* (dikkat) ve *pericolo* (tehlike).

> Olayın asıl sebebi ne? Bayan Warren'ın garip problemi gittikçe büyüyor ve vakada ilerledikçe altından çok daha kötücül yanlar çıkıyor.
> **Sherlock Holmes**

Son mesaj ansızın kesilir. Holmes ve Watson aceleyle "G"nin bulunduğu binaya koşar. Scotland Yard'dan Müfettiş Gregson ve Pinkerton Dedektiflik Bürosu'ndan Leverton'ın binanın girişinde durduğunu görünce şaşırırlar. (*Korku Vadisi* romanında da geçen Pinkerton Dedektiflik Bürosu 1850'de Amerika'da kurulmuş bir özel dedektiflik bürosudur.) İkili yaklaşık elli kişinin ölümünden sorumlu tutulan İtalyan gangster Giuseppe Gorgiano'nun izini sürmektedir.

Evde Cinayet

Gorgiano'yu bu binaya kadar takip etmişler ve pusu kurmuşlardır. Orada bulundukları sırada evden üç kişinin çıktığını görmüşlerdir. İçlerinden birinin tarifi Bayan Warren'ın sakallı pansiyonerinin tarifine uymaktadır. Fakat katilin kendisine dair hiçbir iz yoktur. Holmes, polislere üst kattaki bir pencereden gönderilen uyarı işaretlerini anlatır ve Gorgiano'nun Londra'daki suç ortaklarını tehlikeler konusunda uyarmaya

çalıştığını düşünürler. Gorgiano'yu tutuklamaya karar veren polisler eve girer ve Holmes ve Watson da onları takip eder. Mesajların gönderildiği odayı bulurlar ve Gorgiano'nun yere serilmiş cesediyle karşılaşırlar. Boğazına bir bıçak saplanmıştır ve yanında bir hançer ve bir tek deri eldiven durmaktadır. Anlaşılan bir boğuşma yaşanmıştır ve iri cüsseli İtalyan yere serilmiştir. Diğerleri bu korkunç sahneyi araştırırken Holmes mumu alıp pencereden *vieni* (gel) mesajını verir.

Çok geçmeden gizemli kadın pansiyoner çıkagelir. Gorgiano'nun cesedini görünce onu polislerin öldürmüş olduğunu düşünerek bir sevinç çığlığı atar. Ama Gorgiano'yu öldüren kişinin kocası "G" (Gennaro) yani sakallı adam olduğunu fark edince polislere bütün gerçeği anlatmaya başlar. Ölen adamın işlediği korkunç suçları düşünce "bu dünyada onu öldürdüğü için kocasına verilebilecek tek bir ceza bile olmadığından" emindir. Kısa bir epilog dışında öykünün geri kalanı neredeyse tamamen pansiyonerin (kendini Emilia Lucca olarak tanıtan kadının) ağzından anlatılır.

> Zavallı Gennaro'm benim... Napoli'deki bir cemiyete, Kızıl Çember Cemiyeti'ne girmiş. Bu kardeşliğin çok korkutucu yeminleri ve gizemleri var; bir kere bu cemiyete girdiniz mi bir daha çıkmanız mümkün değil.
>
> **Emilia Lucca**

Emilia'nın Öyküsü

Emilia, kocası Gennaro'yla birlikte dört yıl önce İtalya'dan New York'a göç ettiklerini anlatır. Kaçmalarının nedeni, hem Emilia'nın babasının bu ilişkiyi onaylamaması hem de Gennaro'nun gençliğinde Kızıl Çember adlı Napolili suç örgütüne bulaşmış olmasıdır. Çift bir süre sakin bir hayatın tadını çıkarmıştır: Gennaro yardım ettiği bir İtalyan beyefendinin yanında iyi bir işe başlamıştır ve çift küçük bir ev satın almıştır. Ama Gennaro'nun geçmişi yakasını bırakmamıştır: Gorgiano adındaki Kızıl Çember üyesi onun peşine düşmüştür. "Tuhaf, devasa ve korkutucu" bir adam olan Gorgiano geçmişte Gennaro'yu örgüte kabul eden kişidir. Kızıl Çember üyeleri bir kez bağlılık yemini ettikten sonra hayatları boyunca örgütten çıkamazlar.

Gorgiano İtalya'da yetkililerden kaçtıktan sonra New York'a yerleşmiştir. Çok geçmeden Kızıl Çember örgütünün yeni bir kolunu kurmuştur. İtalyan kökenli zenginlere şantaj uygulayarak ve işbirliği yapmamaları halinde şiddet uygulamakla tehdit ederek eylemleri için mali kaynak oluşturmaktadır. Gennaro'nun aynı zamanda en iyi dostu olan "işvereni ve velinimeti" Castalotte tehditlere boyun eğmeyince örgütün hedefi haline gelmiştir. Gennaro'ya işverenini bertaraf etmesi emri verilmiştir aksi halde kendisi ölüm tehdidiyle karşı karşıya kalacaktır. Üzerinde bir kızıl çember işareti bulunan "cinayet emrini" alan Gennaro elbette ki bu emri yerine getirmemiştir. Dostunu Kızıl Çember örgütünün cinayet emri hakkında uyarmış ve İtalyan ve Amerikan polisine konu hak-

Kara El Örgütü

20. yüzyılın başlarında suç ağlarının New York'un yanı sıra Londra'da da ortaya çıkmaya başlamasıyla organize suçun doğasında önemli bir değişim yaşanmıştır. 1880'den 1910'a kadar yaklaşık beş yüz bin İtalyan New York'a gelmiştir. Bu göçmenler aynı semtlerde toplanmış ve kalabalık konutlarda yaşamıştır. Daha önce yerleşmiş yurttaşlar tarafından şüpheyle karşılanan İtalyanların bir kısmı kendilerini sadece İtalyan-Amerikan suç örgütlerinin koruyabileceğine inanmıştır. Bu suç örgütleri adaleti kendileri sağlamaya çalışmıştır. Burada resmi görülen *La Mano Nera* (Kara El) örgütü gibi çetelerin uyguladığı haraçlar ve koruma şantajları çok yaygın hale gelmiştir. 1908'de İtalyan Bankası "Pasquale Pati & Son" bu örgüt tarafından bombalanmıştır. Bombalama eylemi soygun amaçlı değildir, çeteye boyun eğmeyeceğini ilan eden Pati'ye verilen bir gözdağıdır. Bombalamanın ardından bankanın iflas etmesi ve evine düzenlenen saldırı sonucunda Pati'nin hayatı mahvolmuştur. Conan Doyle, Kızıl Çember'in Gennaro'nun işverenine yaptığı tehditte bu olaydan ilham almış olabilir.

Holmes, Watson ve Müfettiş Hawkins (Jeremy Brett, Tom Chadbon ve Edward Hardwicke) 1994 yapımı Granada televizyon uyarlamasında Kızıl Çember'in işaretini incelerken görülüyor.

kında bilgi verdikten sonra Emilia'yla birlikte Londra'ya kaçmıştır. Gorgiano da onların peşine düşmüştür.

Gennaro, Bayan Warren'ın evinde Emilia'nın güvenliğini sağlamıştır, ama Gorgiano'nun onu kuşattığı ve polisin bir adım önünde olduğu ortaya çıkmıştır. Neyse ki ölümcül darbeyi indiren kişi Gennaro olmuştur.

Kifayetsiz Bir Son

Conan Doyle, Gennaro'nun düşmanını tek başına mı, yoksa evden çıktığı görülen diğer iki kişinin yardımıyla mı etkisiz hale getirmeyi başardığını açıklamaz. Polisin daha sonra onu yakalayıp yakalamadığı hakkında da bilgi vermez. Emilia'nın kaderi de belli olmaz. Öykü birdenbire Holmes ve Watson'ın operaya gitmesiyle son bulur. Son birkaç sayfada İtalya'dan New York ve Londra'ya uzanan bağlantısız bir öykü anlatılır ve bazıları Conan Doyle'un *Strand*'ı zaman ve yer kısıtlamaları nedeniyle tatmin edici bir son üretemediğini savunur.

> Pekâlâ Watson, koleksiyonunuza ekleyebileceğiniz trajik ve grotesk bir olay daha var elinizde.
> **Sherlock Holmes**

Buna rağmen öykünün yapısı merak uyandırıcıdır. Öykünün büyük bir kısmında Holmes'un kendi küçük soruşturması Scotland Yard ve Amerikalı Pinkerton Dedektiflik Bürosu'nun birlikte yürüttüğü soruşturmayla paralel olarak ilerler. Holmes'un söylediği gibi "iki farklı yol izlerler" ama "aynı yere çıkarlar". Öykü Holmes'un küçük ipuçlarını bir araya getirdiği bilindik bir mecrada başlar, ama Amerika'daki organize suç ve tehdit hakkında bir dramaya dönüşerek birçok bakımdan Holmes'un dünyasının çok ötesine uzanır.

LONDRA'NIN SUÇ DÜNYASI KESİNLİKLE ÇOK SIKICI DOSTUM

BRUCE-PARTINGTON PLANLARI (1908)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Aralık 1908**

SEÇKİ
***Son Selam*, 1917**

KARAKTERLER
Mycroft Holmes Sherlock Holmes'un ağabeyi ve etkili bir devlet yetkilisi.

Müfettiş Lestrade Scotland Yard dedektifi.

Arthur Cadogan West Woolwich Cephaneliği'nde çalışan genç kâtip.

Violet Westbury Arthur Cadogan West'in nişanlısı.

Sör James Walter Evrakların resmi koruyucusu.

Albay Valentine Walter Sör James Walter'ın kardeşi.

Sidney Johnson Woolwich Cephaneliği'nde büro müdürü.

Hugo Oberstein Alman ajan.

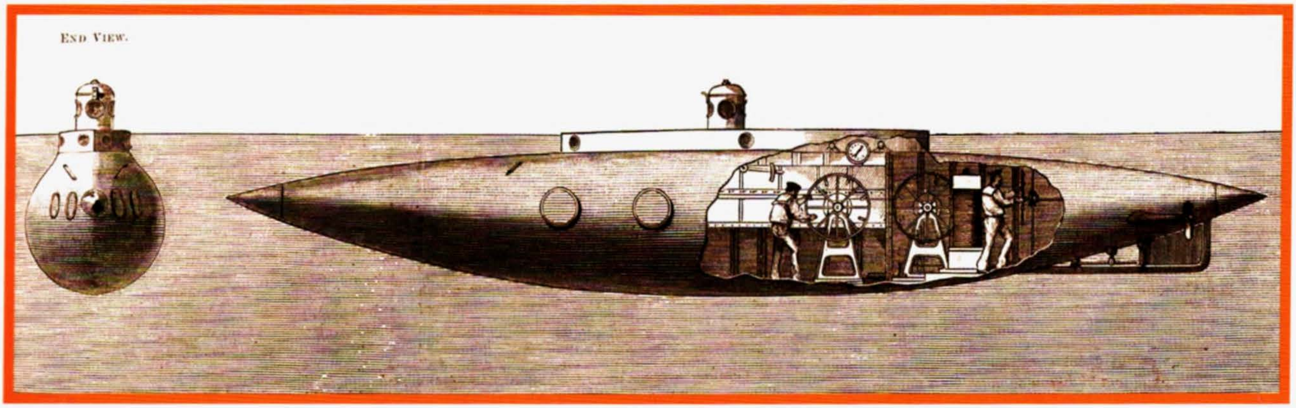
"Bruce-Partington Planları" macerası ilk yayımlandığında casusluk hikayeleri henüz tam olarak oluşmuş bir janr değildir. Günümüzde büyük ölçüde casus kurgusunun öncüsü olarak kabul edilir.

Öykü milli güvenlikle ilgilidir. Avrupa genelinde ittifakların değiştiği, rekabetlerin yoğunlaştığı ve çatışma tehdidinin belirdiği bir dönemde yazılmıştır ve bu dönemdeki gelişmelerden faydalanmıştır. Yahudi kökenli bir Fransız subayın casusluk suçlamasıyla haksız yere hapse atıldığı ünlü Dreyfus Davası, Conan Doyle bu öyküyü yazmadan sadece iki yıl önce çözüme kavuşmuştur. Bu siyasi skandal, sıkıca muhafaza edilen askeri sırların yanlış ellere geçebilme ihtimalini toplumun gündemine sokmuştur.

Conan Doyle, Holmes'a daha önce "İkinci Leke" (s. 202-07) macerasında da bir casus avcısı rolü biçmiştir. Casusluk teması daha sonra da devam etmiş ve Holmes "Son Selam" öyküsünde (s. 246-47) çift

Woolwich Cephaneliği Londra'da 16. yüzyılda silah üretmek ve depolamak için kurulmuştur. Faaliyetleri öylesine gizlidir ki cephanelik Londra şehir haritalarında gösterilmemiştir.

taraflı bir ajan vazifesi üstlenmiştir. Bu öyküler içinde "Bruce-Partington Planları" Holmes'un ağabeyi Mycroft'un merkezi rolü sayesinde devletteki entrikalar temasını çok canlı bir biçimde işler. Mycroft kanonda sadece dört öyküde görünür ve bu onu son görüşümüzdür. Önceki öykülerde Watson onun kıdemsiz bir devlet yetkilisi olarak tanır, ama bu öyküde Holmes ağabeyinin "aslında bazen İngiliz Hükümeti'nin ta kendisi olduğunu" olduğunu açıklar.

Çalınan Bir Askeri Sır

1895'in Kasım ayının sonlarıdır. Londra'nın üzeri günlerdir yoğun bir sisle kaplıdır ve Holmes'la Watson eve hapsolmuştur. Bu sis, öykü boyunca tekrarlanan bir tema ve önemli bir anlatı aracıdır.

Mycroft, kardeşinden acil olarak yardım istemek için Müfettiş Lestrade'le birlikte Baker Sokağına gelir. Holmes eylemsizlikten sıkılmıştır ve maceraya can atmaktadır. Vakayla ilgilenmeyi hemen kabul eder.

Bir silah fabrikası olan Woolwich Cephaneliği'nde çalışan Arthur Cadogan West'in cesedi Aldgate istasyonunun hemen dışındaki raylarda bulunmuştur. Genç memurun kafatası parçalanmıştır ve cebinde bir tomar çok gizli resmi evrak vardır. Bu gizli evraklardaki Bruce-Partington Planları devrim niteliğindeki yeni bir denizaltıyla ilgilidir. Denizaltılar I. Dünya Savaşı'na kadar kullanılmamıştır, ama araştırma ve geliştirme süreçleri 20. yüzyılın ilk yıllarında devam etmiştir. Dolayısıyla öykü denizaltıların sonraki on yıllarda oynayacağı kritik rolü öngörmüştür. Britanya'nın E-sınıfı denizaltı çalışmaları o tarihte devam etmektedir ve Bruce-Partington denizaltısı bu öncü savaş gemisi için bir parola olabilir. Genç memurun üzerinde on sayfadan oluşan planların yalnızca yedi sayfası bulunmuştur; en önemli dört sayfanın üçü kayıptır. Mycroft hayati bir milli güvenlik meselesi olarak kardeşinden bu sayfaları bulmasını ister.

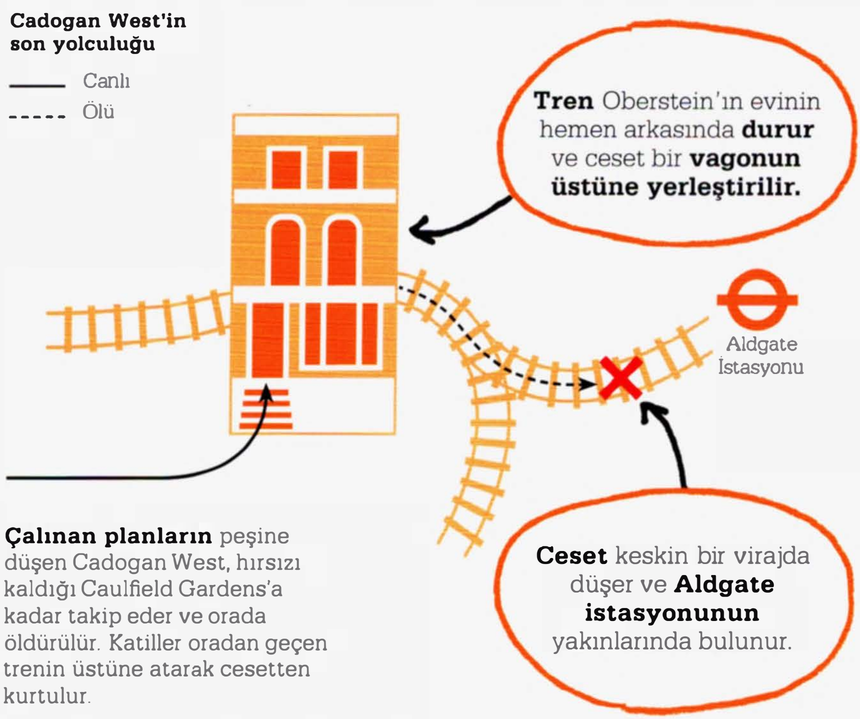
> Bir hırsız ya da katil Londra'da böylesi bir günü fırsat bilip ormanda gezinen bir kaplan gibi sinsice avına yaklaşabilir, saldırdıktan sonra da kurbanı dışında kimse onu görmeden ortadan kaybolabilir.
> **Sherlock Holmes**

Jules Verne'in *Denizler Altında 20.000 Fersah* romanının yayımlandığı 1870'te denizaltılar halkın hayal gücüne girmiştir. İngiliz donanması 1902'de ilk denizaltını görevlendirmiştir.

Parçaları Birleştirmek

Olaylar ilerledikçe görünüşte istikrarlı ve dürüst biri olan Cadogan West'in aslında suçun faili gibi görünmeye başlar. Planlar, cephaneliğin yanındaki kilitli bir büroda saklanmıştır. Bu büronun anahtarı sadece iki kişide vardır: devlet adına çalışan ve hiçbir şüphe uyandırmayan seçkin bilim adamı Sör James Walter ve sadık büro müdürü Sidney Johnson. Fakat Cadogan West, Johnson'la beraber çalışmış ve kısa süreliğine planlara erişimi olmuştur. Holmes, gizli evrakları büyük bir meblağ karşılığında yabancı bir ajana satma planının bir parçası olarak büronun anahtarların bir kopyasını çıkarmış olabileceğini varsayar.

Holmes, genç adamın cesedinin bulunduğu noktaya gider. Demiryolundaki kavşakta bir yolcunun 11.40 sularında bir gümbürtü duyduğunu, ama yoğun sis nedeniyle hiçbir şey göremediğini öğrenir. Tuhaf bir biçimde, zavallı memurun başı ezilmiş olmasına rağmen ne vagonda şiddetten bir iz ne de raylarda kan vardır. Holmes, genç adamın başka bir yerde öldürülmüş olması gerektiği sonucuna ulaşır. Holmes, vago-

nun üstüne yerleştirilmiş olan cesedin tren dönerken düşmüş olabileceğine inanır.

Peş Peşe Ziyaretler

Holmes ve Watson vakayla bağlantılı çeşitli kişilerle görüşür. Önce Sör James Walter'ın evine giderler, ama o sabah öldüğünü öğrenince şaşırırlar; kardeşi Albay Valentine Walter evrakların kaybolması skandalının onu "derinden etkilediğini" ve "böyle bir olayı kendisine yediremediğini" söyler. Holmes "görevini ihmal ettiği için vicdan azabı" çeken adamın intihar etmiş olabileceğini düşünür, ama garip bir biçimde okuyucu ölüm nedenini hiçbir zaman öğrenmez.

Daha sonra öldürülen genç memurun nişanlısı Violet Westbury'yi ziyaret eder. Violet onlara Cadogan West'le birlikte tiyatroya gitmek için yola çıktıklarını, ama nişanlısının saat 7.30 sularında bürosunun yakınlarında açıklanamaz bir biçimde sislerin içinde kaybolduğunu anlatır. Genç adamın ceplerinde iki tiyatro biletinin olması, Violet'in öyküsünü doğrular. Violet nişanlısının bir devlet sırrını asla satmayacağını, ama endişeli göründüğünü ve "yabancı ajanlar" ve "vatan hainlerinden" söz ettiğini belirtir.

Cephanelikte Sidney Johnson'a yaptıkları ziyaret Holmes'u heyecanlandıran bilgiler sunar: Evrakların çalındığı büronun penceresinin dışında dalları ezilmiş bir defne çalısı vardır. Holmes ayrıca pencerenin demir kepenklerinin tam olarak kapanmadığı için "dışarıdaki herhangi birinin içeride olanları rahatlıkla görebileceğini" fark eder. Son olarak Woolwich istasyonundaki demiryolu görevlisiyle konuşurlar. Görevli, 8.15 Londra trenine binen çok heyecanlı birini gördüğünü hatırlar. Holmes, şaşkına döner ve Watson'a "Birlikte yürüttüğümüz tüm araştırmalarımız içinde bu kadar zor olan bir vaka daha hatırlamıyorum" der.

Zekice Bir Fikir

Holmes, ağabeyinden Londra'daki tüm yabancı ajanların listesini ister. Listede yer alan Hugo Oberstein şehri yeni terk etmiştir. Bu, Alman ajanın Holmes öykülerinde ikinci kez ortaya çıkışıdır. "İkinci Leke" (s. 202-07) macerasında başta gelen ajanlardan biridir, ama bu öyküde daha önemli bir rol oynar.

Hukuku çiğnemek pahasına bile olsa ahlaki adaletin peşinde koşan Holmes, Oberstein'ın evine girmek için Watson'dan yardım alır. Odaların penceresi Metro hattının Gloucester Road istasyonu yakınlarında yer seviyesinin üstüne çıktığı kısma bakar ve burası trenlerin genellikle birkaç dakikalığına beklediği bir kavşak noktasıdır. Holmes ve Watson çok geçmeden pencerenin kenarındaki ahşap bölümde sıyrıklar ve kan lekeleri olduğunu fark eder ve Cadogan West'in cesedinin trenin durduğu noktanın hemen üzerindeki pencereden bir vagonun üstüne atıldığı sonucuna ulaşırlar. Ayrıca *Daily Telegraph* gazetesinin kayıp ilan köşesinde "Pierrot" tarafından gönderilen şifreli mesajlarla karşılaşırlar. Şifreli mesajlar gizemli bir satıcıdan Bruce-Partington planlarını satın almak için verilmiştir.

Holmes zekice bir hamle yaparak gazeteye bir "Pierrot" ilanı verir ve

> Bu mesele ciddi olmalı Watson. Abimin alışkanlıklarını değiştirmesine neden olacak bir ölüm sıradan bir ölüm olamaz.
> **Sherlock Holmes**

> Korkarım, Kraliçe'nin tüm atları ve adamları seferber olsa bu meselede işe yaramaz.
> **Sherlock Holmes**

kimliği belirsiz evrak hırsızını, ajanın kaldığı Caulfield Gardens'ta buluşmaya davet eder. Tezgah işe yarar ve Albay Valentine Walter buluşma adresine gelince karşısında Holmes, Watson, Lestrade ve Mycroft'u bulur.

Tatmin Edici Bir Son

Albay Walter, evrakları çaldığını itiraf eder. Borcunun olduğunu ve bu işi para için yaptığını açıklar. Ağabeyinin büro anahtarlarını çoğaltmıştır. Cadogan West, nişanlısıyla birlikte dışarıdayken büronun ışıklarını görmüş ve araştırmaya gitmiştir. Daha sonra albayın peşinden 8.15 Londra trenine binmiş ve onu Oberstein'ın evine kadar takip etmiştir. Talihsiz olay da orada yaşanmıştır.

Albay Walter genç memurun başına ölümcül darbeyi indiren kişinin Oberstein olduğunu söyler. Oberstein, planların en önemli üç sayfasını alarak kaçmıştır. Geriye kalan yedi sayfanın genç adamı töhmet altında bırakmaya yeteceğini düşünmüştür. Holmes, albayı Avrupa'ya kaçan tehlikeli ajana bir mektup yazmaya ikna eder. Albay mektubunda denizaltıyı inşa edebilmek için ihtiyaç duyduğu dördüncü önemli sayfayı ona verebileceğini yazar.

Oberstein zokayı yutup Londra'ya döner ve yakalanır. Bruce-Partington planlarının kayıp sayfaları Oberstein'ın bavulundan çıkar. Holmes'un bu vakadaki başarısı, Kraliçe Victoria olduğu ima edilen "zarif bir hanımefendi" tarafından zümrüt bir kravat iğnesiyle ödüllendirilir. Albay Walter hapse atılır ve orada ölü bulunur. Oberstein 15 yıl hapis cezası alır. Cezası ölüm olan bir suç işlemesine rağmen hafif bir ceza alması, eleştirmenleri Oberstein'ın hayatını "geri almak" için çeşitli sırlar paylaşmış olabileceğini düşünmeye sevk eder.

Gerçek Hayattan Suçlar

Viktorya dönemi Londra'sının çok sık karşılaşılan bir özelliği olan sis, bu komplo ve aldatmaca öyküsünde önemli bir rol oynar. Holmes'un öykünün başında söylediği gibi, sisin varlığı insanların fark edilmeden etrafta dolaşabilmesine imkân tanır. Şehrin üzerindeki yoğun sis tabakası, Cadogan West'in Albay Walter'ı Oberstein'ın evine kadar takip edebilmesini ve Oberstein'ın Cadogan West'in cesedini trene yerleştirmesini ve cesedin görünmeden düşmesini sağlar.

Uzmanlar gerçek hayattaki suçların bu Holmes öyküsüne ne kadar ilham verdiğini yıllar boyunca tartışmıştır. Londra'daki bir demiryolu tünelinde bulunan genç kadın cesedinin, Conan Doyle'a Cadogan West'in sonu hakkında fikir verdiği ve Albay Walter karakterinin, kutup kaşifi Sör Ernest Shackleton'ın kardeşi ve 1907 yılında İrlanda saray mücevherlerinin çalındığı hırsızlık olayının baş şüphelisi olan Frank Shackleton'a dayandığı öne sürülmüştür. Bunlar doğru olsun veya olmasın, kesin olan bir şey vardır: Conan Doyle siyasi skandallardan savaş bulutlarına kadar gerçek hayattaki koşulları, karmaşık yapılı kurgusuna dahil etmekte ustadır.

Londra Metrosunun Doğuşu

Londra'nın nüfusu 19. yüzyılın ilk yarısında çok artınca, şehir içinde kalabalık caddeleri kullanarak seyahat etmek gittikçe zorlaşmış ve daha çok zaman almıştır. Bir grup mühendis girişimci, "kanalizasyon şebekesini kullanan trenler" yani yerin altından giden buharlı trenler gibi radikal bir görüş ortaya atmıştır.

Yıllarca süren yatırım, planlama ve inşaatın ardından dünyanın ilk metrosu olan Londra Metropol tren hattı 1863'te açılmıştır. İlk istasyonlardan biri, Holmes'un yaşadığı Baker Sokâğıdır. Gazla çalışan trenin ahşap vagonları ilk gün 40.000 Londralıyı taşımıştır ve beş kilometrelik yolu 18 dakikada kat etmiştir. Üst sınıftan yolcuların Billingsgate balık pazarındakilerle yan yana seyahat etmeye" zorlandığını düşünenler, toplumsal eşitliğin riskli bir durum yarattığına dair uyarılarda bulunmuştur. Fakat metro ağı hızla genişlemiş ve düşük ücretli çalışanların şehir merkezindeki mahallelerden uzaklaşmasını, varoşların genişlemesini ve işe gelişgidişleri başlatmıştır.

BAŞIMIZA NE MUSİBETLER GELDİ

DEDEKTİF ÖLÜM DÖŞEĞİNDE (1913)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Aralık 1913**

SEÇKİ
***Son Selam*, 1917**

KARAKTERLER
Bayan Hudson
Holmes's ev sahibesi.

Culverton Smith Ziraatçı ve amatör mikrobiyolog.

Müfettiş Morton
Scotland Yard dedektifi.

Holmes genellikle vakalarını çözmek için her çareye başvurur ve "Dedektif Ölüm Döşeği" macerasında işine adanmışlığını yeni bir seviyeye çıkarır. Daha önce bir zehirleme vakasını ispatlayamayan ve bu arada katilin öfkesini tetikleyen Holmes kurnazca bir tuzak hazırlar, ama bunu yaparken kendisini seven kişileri de soğukkanlı ve kasıtlı olarak kandırıp ölüm döşeğinde olduğuna inandırır.

Holmes Ölümün Kapısında

Sisli bir Kasım gününde telaş içindeki Bayan Hudson, Watson'a acı haberi verir: Holmes ölüm döşeğindedir. Bütün evi tütün dumanına boğması, "olmadık saatlerde müzik yapma ya da dinleme alışkanlığı," evin içinde tabancasıyla yaptığı atış talimleri ve "tuhaf ve genelde de iğrenç kokan bilimsel deneyleri" Holmes'u zaten "Londra'nın en kötü kiracısı" yapmaya yeterlidir. Ama bunlar yetmezmiş gibi zavallı Bayan Hudson'a karşı yaptığı

Holmes'un dönüşüm araçları

Dedektif **güzelavratotunu** gözlerine "yüksek ateşin parlaklığı" vermek için kullanır.

Dedektifin ağzına sürdüğü **balmumu** sanki günlerdir bir şey yememiş veya içmemiş gibi görünmesini sağlar.

Dedektifin alnına sürdüğü **vazelin** solgun yüzünü daha da tükenmiş gösterir.

> O sisli kasım gününde gelen solgun ışık hasta odasını derin bir kasvete bürümüştü, ama beni asıl telaşlandıran zayıf ve tükenmiş yüzüydü.
> **Dr. Watson**

saygısızlıklara bu kez de aşırı bir duygusal manipülasyon ekler. Çılgına dönen Watson, dedektifin yatağının başına aceleyle geldiğinde onu istiridyeler hakkında sayıklarken bulur. Anlaşılan çok bulaşıcı bir tropik hastalığa yakalanmıştır. Holmes, Rotherhithe tersanelerinde Çinli denizciler arasında "bir vakayı araştırırken" hastalığa yakalanmış olabileceğini söyler. Kendi güvenliğini hiçe sayan Watson onu muayene etmek ister, ama Holmes yaralayıcı bir biçimde "çok az deneyimi olan ve sıradan becerilere sahip bir pratisyen hekim" olduğunu söylediği Watson'ı kendisinden uzak tutar. Watson şömine rafındaki küçük bir fildişi kutuya bakmak üzere elini uzattığında, Holmes gizemli bir biçimde ona var gücüyle bağırır. Holmes, hem dostunun ölüm döşeğinde olmasının üzüntüsünü yaşayan hem de artık kalbi kırılan Watson'dan ona yardımı dokunabileceğini söylediği tek kişiyi gidip getirmesini ister. Bu kişi, Sumatra'dan Londra'ya gelen ziraatçı ve amatör mikrobiyolog Culverton Smith'tir. Watson evden çıkınca tuhaf bir biçimde heyecanlı görünen Scotland Yard'dan Müfettiş Morton'la karşılaşır (Morton burada "eski bir tanıdık" diye nitelendirilir, ama kanonun başka hiçbir yerinde açıkça görünmez).

Zorlu Bir Düşman

Huysuz biri olan Smith, ufak tefek ve çelimsizdir, ama "tehditkar gözleri" ve "inanılmaz büyük bir kafatası" vardır. Anlaşılan Moriarty'yle aynı hamurdan bir dehadır. İlk başta Watson'la konuşmaya gönülsüz olsa da Holmes'un hastalandığını duyunca canlanır: "O suçlara meraklı, bense hastalıklara. Onun için kötü adamlar önemli, benim için mikroplar" der. Holmes'u ziyaret etmeyi kabul eder. Holmes'un katı ve şifreli talimatlarına uyan Watson, 221B'ye tek başına döner ve dostunun yatak başının arkasında gizlenir. Smith geldiğinde sevincini gizlemez. Holmes'la baş başa olduğunu düşünerek, ölümcül bir hastalığın bulunduğu bubi tuzaklı fildişi kutuyu kendisinin gönderdiğini kabul eder. Ayrıca "miras" yüzünden, yani genç adamın mülküne konmak için yeğenini de benzer bir biçimde öldürdüğünü itiraf eder. Holmes'un isteği üzerine gaz lambasını yakar ve farkında olmadan dışarıda bekleyen Müfettiş Morton'a işaret vermiş olur. Morton derhal gelip onu tutuklar. Watson'ın tüm anlatılanlara tanık olmasıyla oyun sona erer ve Holmes hem düşmanını hem de dostunu kandırdığını kabul eder.

Gerçek Ortaya Çıkar

Holmes, Watson'ın kendisine yaklaşmasına izin verdiği takdirde onu asla aldatamayacağını açıklayarak doktoru teskin etmeye çalışır: "Sizin doktorluk yeteneklerinize saygı duymadığımı mı sanıyorsunuz?" diye sorar. Holmes, Watson'ın onun ölüm döşeğinde olduğuna gerçekten inanmaması durumunda Smith'i kandıramayacağını düşünmüştür. Üç gündür yemek yemediği için en çok sevdikleri mekânlardan biri olan Simpson'da "besleyici bir ziyafet" çekmeyi önerir. Watson ve Bayan Hudson'a perişan etmiş olduğu görünüşe göre aklına hiç gelmez.

Ölümcül Kozmetik

Holmes, göz bebeklerini güzelavratotuyla irileştirerek, ağzının çevresine balmumu sürerek ve alnına vazelin sürerek Watson ve Bayan Hudson'ı kandırır. Holmes'un kullandığı güzelavratotu, *Atropa belladonna* veya ölümcül itüzümünden gelir. Çok zehirleyici olan güzelavratotunun Latince adı, Rönesans döneminde Venedikli kadınların göz bebeklerini irileştirmek için bu bitkiden elde edilen atropini kullanma alışkanlığından türetilmiştir. Eski bir göz doktoru olan Conan Doyle, bu bitkinin özellikleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır.

1893'te New York'ta sansasyonel bir vaka gerçekleşmiştir. Doktor Robert Buchanan morfin kullanarak eşini öldürmekten hüküm giymiştir. Doktor uyuşturucunun varlığına işaret edebilecek göz bebeklerindeki küçülmeyi örtbas etmek için güzelavratotunu kullanmıştır. Duruşmalar sırasında, mahkeme salonunda dehşet verici bir gösteri yapılmıştır: Ölümcül dozda morfin verilen kedinin gözlerine güzelavratotu uygulanarak nasıl bir etki gösterdiği kanıtlanmıştır.

BURADA OTURUP POLİSİN GELMESİNİ BEKLEYECEK YA DA YASALARIN ÇİZDİĞİ SINIRLARDA DURACAK ZAMANIMIZ YOK

LEYDİ FRANCES CARFAX'İN KAYBOLUŞU (1911)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Aralık 1911**

SEÇKİ
***Son Selam*, 1917**

KARAKTERLER
Leydi Frances Carfax Mütevazı bir yaşamı olan soylu kadın.

Saygıdeğer Philip Green Güney Afrika'da zengin olan İngiliz soylu.

Dr. Shlessinger Güney Afrika'dan kısa süre önce dönen nekahet dönemindeki misyoner.

Bayan Shlessinger Misyonerin eşi.

Marie Devine Leydi Frances Carfax'in hizmetçisi.

Jules Vibart Marie Devine'in nişanlısı.

Bu vaka da pek çoğu gibi 221B Baker Sokağındaki oturma odasında başlar. Holmes, Watson'ın ceketinin omuz bölgesine ve sol koluna sıçramış olan çamurdan (o sabah bir faytona binmiştir) ve botlarını her zamankinden farklı bir biçimde bağlamış olmasından (bağcıkları Türk hamamındaki çocuk tarafından bağlanmıştır) yola çıkarak arkadaşının neler yaptığını çıkarsar. Doktorun müsrif banyo alışkanlığıyla alay eder: "Hamam! Yerli malı canlandırıcı ürünler yerine, niçin pahalı ve dinlendirici Türk hamamını tercih ettiniz?" "Meşhur Müşteri" macerasında (s. 266-71) Watson'ın hem kendisinin hem de Holmes'un Türk hamamına düşkün olduğunu söylemesi dikkate alınırsa, Holmes'un bu söyledikleri biraz riyakârca olabilir, ama dedektif yine de arkadaşına çok daha iyi terapi önerir: bir vaka hakkında ilk incelemeleri yapmak üzere İsviçre'ye bir seyahat.

Watson Yurtdışında

Bir dükün evlenmemiş kızı olan orta yaşlı Leydi Frances Carfax kaybolmuştur. Lausanne kentindeki bir otelde kaldığı sırada aniden oradan ayrılmış ve bir daha hiç kimse ondan haber alamamıştır. Leydi Frances zengin bir kadın değildir, ama her yere beraberinde götürdüğü eşsiz ve kıymetli mücevherleri vardır. Holmes başka bir vakayla ilgilenmektedir ve Watson'a şakayla karışık şöyle der: "Benim ülkeyi terk etmemem herkesin hayrına. Scotland Yard bensiz kendini çok yalnız hisseder ve bu da suça meyilli kişilerde sağlıksız bir heyecan yaratır." Böylece Watson, Holmes'un temsilcisi olarak yola koyulur ve telgraf aracılığıyla temas kurmak üzere sözleşirler.

Conan Doyle ilk olarak 1893'te ziyaret ettiği İsviçre'yi çok sever. İlk eşi Louise'i (veya "Touie") tüberküloz semptomlarını hafifletmek maksadıyla Davos'ta uzun bir tatile çı-

> Ah, Leydi Frances'e ne mi olmuş? Hayatta mı, değil mi? Cevaplamamız gereken soru bu.
> **Sherlock Holmes**

Holmes'un Watson'ın o gün yaptıklarıyla ilgili çıkarımları

Watson botlarını **belli bir şekilde bağlama alışkanlığına** sahiptir, ama o gün botları "karmaşık bir ikili fiyonk şeklinde" bağlanmıştır.

↓

Botlarını çıkardığı ve daha sonra **başka birinin** onları bağladığı açıktır.

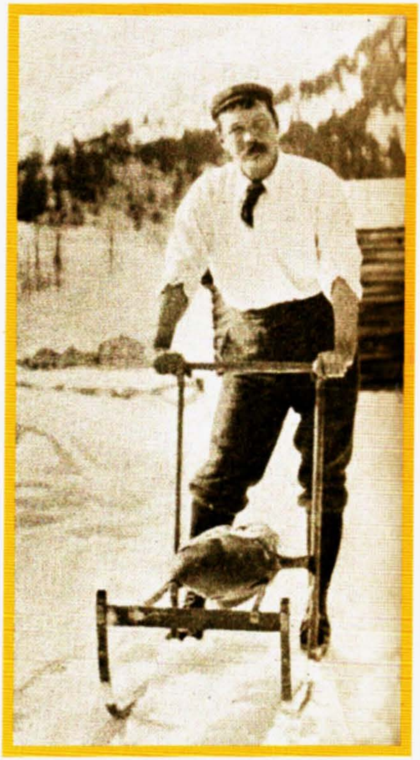
↓

Bu kişi ya bir **çizmeci** ya da **Türk hamamındaki** çocuk olabilir.

↓ ↓

Watson'ın botları neredeyse yeni olduğundan bir **çizmeciye gitmiş** olması daha düşük ihtimaldir.

Geriye sadece Türk hamamı kalır.

Conan Doyle kayağın popülerleşmesine katkıda bulunmuştur ve gelecekte insanların kayak mevsiminde İsviçre'ye akın edeceğini öngörmüştür.

karmıştır. Orada bulunduğu sırada ilk kayak yapan kişilerden biri olmuştur: Norveç'e özgü bir spor olan kayak o tarihlerde İsviçre Alplerinde neredeyse hiç duyulmamıştır. Belki de Holmes'un bu ülkeye duyduğu sevginin en büyük göstergesi, ilk ziyaretinden kısa bir süre sonra "Son Muamma"da (s. 142-47) Holmes'un öldüğü yer olarak burayı seçmiş olmasıdır.

Şüpheli Yabancı

Watson, Lausanne'de Leydi Frances'in hizmetçisi Marie Devine'in nişanlısıyla konuşur. Jules Vibart, soylu kadının vahşi görünümlü, sakallı bir İngiliz adamla ciddiyetle konuşurken görüldükten kısa bir süre sonra birdenbire ortadan kaybolduğunu anlatır. Watson, Leydi Frances'in bir sonraki durağının Almanya'daki Baden kenti olduğunu da öğrenir. Onun peşinden Baden'e gider, ama Leydi Frances üç hafta önce yeni edindiği bazı arkadaşlarla Londra'ya gitmiştir. Güney Amerika'da bir hastalığa yakalandıktan sonra nekahet döneminde olan karizmatik misyoner Dr. Shlessinger ve eşiyle birliktedir. Otel müdürü, Leydi Frances'in "nekahet dönemindeki azizin" bakımında Bayan Shlessinger'e yardım ettiğini söyleyince Watson "Çoğu yalnız hanımefendi gibi huzuru ve rahatlığı dinde bulmuş" yorumunu yapar. Ayrıca Marie Devine'nin artık Leydi Frances adına çalışmadığı ve Leydi Frances'in nerede olduğunu öğrenmeye hevesli olan gizemli İngilizin Baden'e geldiği ortaya çıkar. Watson bu kötü ve huzursuz edici adamın zavallı Leydi Frances'i her yerde aradığına ve onu korkudan kaçmaya zorladığına kanaat getirir. Holmes'a bir telgraf göndererek "meselenin köklerine doğru hızlı ve emin adımlarla ilerlediğini" bildirir.

Watson daha sonra Marie Devine'den bilgi alabilmek umuduyla Fransa'ya geçer. Montpellier'de kadının izini bulur ve Marie, "hırçın ve korkunç" biri olan sakallı adam hakkındaki kendi şüphelerini anlatır. Holmes ve Marie konuşurlarken adam sokakta görünür. Watson ona yaklaşıp Leydi Frances'le ne gibi bir işinin olduğunu öğrenmek ister. Adam önce şaşırır ve ardından bir hışımla Watson'ın boğazına yapışır. Doktor bir işçinin beklenmedik müdahalesi sayesinde kurtulur. Watson'ı kurtaran kişi, kılık değiştirmiş olan Holmes'tan başkası değildir. Holmes az kalsın boğulacak olan Watson'a alaycı bir biçimde takılır: "Son derece tutarlı bir soruşturma yürütmüşsünüz. Kırmayı unuttuğunuz başka bir pot kaldı mı hatırlayamıyorum şu an. Soruşturmanız boyunca kaydettiğiniz ilerlemenin toplam sonucu, hiçbir şey bulama-

dan herkesi durumdan haberdar etmek." Sonrasında da vakayla ilgili kendi bulgularını açıklar.

Watson soruşturmadaki çabalarıyla ilgili bu alaycı yorumu esefle karşılarken büyük ölçüde haklıdır, zira Holmes her zamankinden de duyarsızdır. Holmes'un Watson'ı önceden gönderip daha ihtiyatlı bir biçimde peşinden gittiği ilk vaka bu değildir. Ama Watson'ın görünüşte soruşturmayı yürüten tek kişi olmasının önemli bir amaca hizmet ettiği *Baskerville'lerin Köpeği* (s. 152-61) macerasındakinin aksine, Holmes'un burada aniden ortaya çıkışı hakkındaki açıklaması pek tatmin edici değildir. Sadece "Londra'dan uzaklaşabileceğini fark etmiştir." Holmes değişken bir kişidir ve "Şeytan Ayağı" (s. 240-45) macerasında "İnanın bana Watson! Size bir teşekkür ve özür borçluyum" diyen mütevazı ve sevecen adamdan burada eser yoktur.

> Pekâlâ, o halde doğrudan cephe taarruzuna geçmenin zamanı geldi.
> **Sherlock Holmes**

Bir Hainin Peşinde

Watson'ın çabuk parlayan saldırganının Saygıdeğer Philip Green olduğu anlaşılır. Güney Afrika'dan yeni dönen bir İngiliz soyludur. Gençken Leydi Frances'le sevgili olduklarını açıklar. Kendisi "yabani bir delikanlıyken" Leydi Frances'in ise "kabalığın gölgesine" bile tahammülü yoktur ve sonunda onu reddetmiştir. Yıllar sonra Güney Afrika'da zengin olup Leydi Frances'in gönlünü tekrar kazanmaya çalışmıştır.

Holmes'a "Dr. Shlessinger" adlı kişinin aslında çok tehlikeli bir Avustralyalı suçlu olduğunu teyit eden bilgiler sunulur. Asıl adı "Holy" Peters olan bu suçlu "yalnız hanımefendileri dini duygularıyla oynayıp ağına düşürür." Savunmasız Leydi Frances şüphesiz büyük bir tehlikeyle karşı karşıyadır. Holmes ve Watson, Green'le birlikte Londra'ya dönüp araştırmalarını sürdürür. Bir rehin dükkânında diğerlerinden farklı, eski bir kolye ucu görene dek hiçbir sonuca ulaşamazlar. Green dükkânın yanında bekler ve çok geçmeden Peter'in sözde karısı Leydi Frances'in mirasından başka mücevheratla çıkagelir. Green'in takip ettiği kadın ilk önce bir cenaze levazımatçısına ve daha sonra Güney Londra'daki bir adrese gider. Green binayı gözetlerken kaygı verici bir biçimde bir tabut getirildiğini görür.

Ceset Sayısı

Holmes ve Watson "her yanı tozlarla kaplanmış, eski püskü odada" Peters'la yüzleşir ve ondan Leydi Frances'in başına neler geldiğini açıklamasını ister. Peters, Leydi Frances'in Londra'ya onlarla birlikte geldiğini ve borçlarını kapatmak için birkaç eski mücevher bırakıp onları atlattığını ileri sürer. Hiçbir yetkisi olmamasına rağmen Holmes evi aramakta ısrar eder ve Peters'in karısı polisi çağırırken Holmes koridoru geçip paldır küldür bir odaya girer. Odada bir tabut vardır ve Holmes gaz lambasını yakınca tabutun içinde yaşlı bir kadının "bir deri bir kemik kalmış" cesedini görür. Peters, Leydi Frances'in cesedini bulmayı bekleyen dedektife sert bir şekilde çıkışır.

Kloroform

Dumanı bilinç kaybına yol açabilen renksiz bir sıvı olan kloroform Viktorya döneminde anestezilerde yaygın olarak kullanılmıştır. 20. yüzyılın başlarında kalp rahatsızlıklarına yol açtığı anlaşılınca gözden düşmüştür. Kurbanını kloroform damlatılmış bir mendille ağzını kapatarak kaçıran kötü karakterler kurguda çok popüler olsa da, bir kişiyi kendi rızası olmaksızın kloroformla etkisiz hale getirmek aslında çok zordur. Kişinin bilincini kaybetmesi en az beş dakika sürer ve sonrasında da kloroformun sürekli uygulanması gerekir. Yine de bu gerçek, insanların bunu denemesini durdurmamıştır ve suçluların kurbanlarını bu şekilde etkisiz hale getirmeye çalıştığı birçok vaka vardır. Bir dizi insanı zehirleyen ve (çok zayıf da olsa) Karındeşen Jack şüphelisi olan Dr. Thomas Neill Cream'in (burada resmi görülen) cinayetlerinin en az birinde kloroform kullandığı öne sürülür. 1879'da hastalarından biri (belki de aynı zamanda sevgilisi) kliniğinin arkasındaki geçitte aşırı dozda kloroformdan ölmüş halde bulunmuştur.

Tabuttaki ceset Peters'in eşinin eski bakıcısına aittir. Onu bölgedeki düşkünler evinde ölmek üzereyken bulup eve getirmişlerdir. Ertesi sabah saat sekizde defnedilecektir. Polis gelip Holmes ve Watson'ı evden çıkarır. Arama izni olmadan daha fazla yapabilecekleri bir şey yoktur.

Baker Sokağında Holmes vakanın her ayrıntısını gözden geçirerek uykusuz bir gece geçirir. Ertesi sabah ansızın neler olup bittiğini anlar: "Çabuk ol be adam, çabuk! Hayat memat meselesi bu... Eğer geç kalırsak kendimi asla affetmeyeceğim, asla!" Watson'la birlikte aceleyle Peters'in evine giderler ve tam da tabutun evden çıkarıldığı anda oraya ulaşırlar. Holmes tabutun açılmasını ister ve yaşlı kadınla beraber kloroformla bayıltılmış Leydi Frances'i bulurlar. Onu hayata döndürmeyi başarırlar, ama karmaşa esnasında suçlular kaçmayı başarır.

Bu öyküde Holmes'un metotları olağandışı bir biçimde çok basittir. Dedektifin analitik zihnini kullandığına sadece birkaç kez tanık oluruz ve önemli bir ipucundan tam zamanında sonuç çıkarmasının dışında (levazımatçının karısının tabutun hazırlanmasının "çok uzun sürdüğünü, bunun alışılmadık bir durum olduğunu" söylemesinden yola çıkarak tabutun iki cesedi içine alabilecek şekilde "özel ölçülere göre yapılmış olduğunu" çıkarsar) asıl olarak sabırlı bir takip ve sorgulamalar aracılığıyla çözüme ulaşılır.

> Tüm gece boyunca bir yerlerde bir ipucunu, farklı bir cümleyi, tuhaf bir bulguyu gözden kaçırdığımı düşünüp durdum.
>
> **Sherlock Holmes**

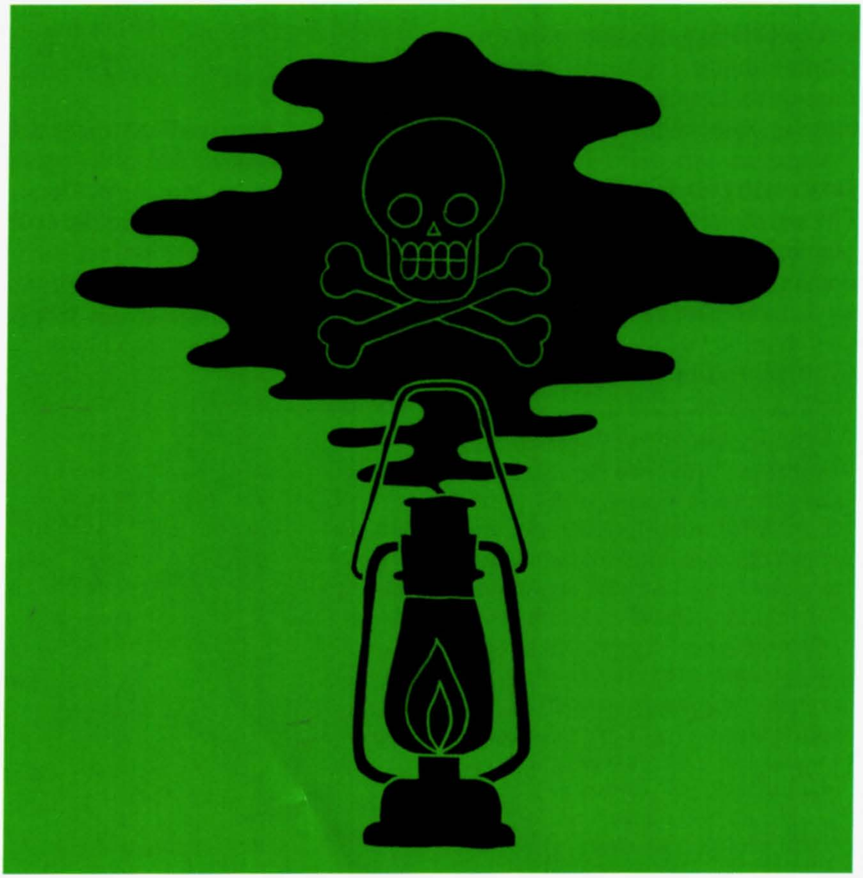
Viktorya döneminde düşkünler evleri yoksul, yaşlı ve sakat kimselere barınma ve çalışma imkânı sunmak için kurulmuştur. Peters yaşlı kadını, insanların zorlu koşullar altında yaşadığı bu düşkünler evlerinin birinden alır.

İstenmeyen Bir Hayran

Philip Green, "Şeytan Ayağı" macerasındaki Leon Sterndale'le bariz benzerlikler taşır. Her ikisi de Afrika'da uzun süre yaşamış ve bir parça yabanilik ve hukuku kendi eliyle uygulama eğilimi kazanarak Britanya'ya dönen iriyarı, sakallı adamlardır. En önemlisi iki adam da sevgilileri tarafından reddedilmiştir. Bu onları hem cesur hem de potansiyel olarak tehlikeli kılan bir motivasyondur. Modern okurlar, Holmes'un görünürdeki suç ortaklığıyla beraber Green'in Leydi Frances'i ısrarla takip etmesinden rahatsızlık duyabilir. Green "bir aziz gibi yalnız yaşadığı o günlerde sadece benim hatırıma bekâr kalacak kadar beni seviyordu" dese de, Leydi Frances onu en az iki kez reddetmiştir ve hatta Lausanne kentinden kaçıp Baden'e doğru dolambaçlı bir yol izleyerek izini kaybettirmek istemiştir. Conan Doyle'un daha güçlü kadın karakterleri genellikle orta sınıftandır. "Kızıl Kayınlar" (s. 98-101) macerasındaki Violet Hunter veya "Bohemya'da Skandal" (s. 56-61) macerasındaki Irene Adler buna örnek verilebilir. Leydi Frances'in bu kadar kolay aldanabilmesi, onu "Meşhur Müşteri" (s. 266-71) macerasındaki Violet de Merville'le aynı saf soylu kadın kategorisine sokar. Fakat Holmes veya Green, bağımsız yaşam tarzının mutsuz bir koşul değil, bilinçli bir tercih olabileceğini bir an bile düşünmez. Leydi Frances'in gerçek hislerini öğrenemeyiz ve öykü biraz endişe verici bir biçimde sonlanır. Green'in koridorda ayak seslerini duyulunca, Holmes tam olarak kendine gelmeyen ve savunmasız konumdaki hiç evlenmemiş orta yaşlı kadını "ona kendilerinden çok daha iyi bakabilecek birinin" ellerine bırakarak aradan çekilir.

DAHA İLK BAKIŞTA BU KADAR İLGİMİ ÇEKEN BİR VAKAYA ÖYLE KOLAY KOLAY RASTLANMIYOR

ŞEYTAN AYAĞI (1910)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Aralık 1910**

SEÇKİ
***Son Selam*, 1917**

KARAKTERLER
Dr. Leon Sterndale
Aslan avcısı ve kaşif.

Mortimer Tregennis
Rahibin evinde kalan genç.

Owen ve George Tregennis
Mortimer'ın kardeşleri.

Brenda Tregennis
Mortimer'ın kız kardeşi.

Bay Roundhay Rahip.

Dr. Richards Doktor.

Bayan Porter Tredannick Wartha'da temizlikçi.

1927'de *Strand Magazine*'de en çok sevdiği 12 Holmes öyküsü sorulduğunda (s. 18) Conan Doyle kısa ve öz biçimde şu yorumu yapmıştır: "Şeytan Ayağı bunlardan biri. Amansız ve yeni. Dokuzuncu sırayı ona vereceğiz." Gerçekten de amansız bir hikayedir: Doğaüstünün karanlık güçlerine imalar barındıran dehşet verici bir gizem ve vahşi, kötücül ortamıyla Conan Doyle'un en atmosferik ve ürpertici öykülerinden biridir. Holmes bu vakayı çözmek için en objektif, maharetli ve cüretkar tutumunu sergilemek durumundadır.

1910'da Conan Doyle ve ikinci eşi Jean, bahar tatili için Cornwall'daki Poldhu'ya gitmiş ve Poldhu Otelinde kalmıştır. Jean, "Şeytan Ayağı" ma-

Mounts Körfezi'nin etkileyici manzarasıyla, Cornwall yüzyıllardır birçok yazar ve ressama ilham vermiştir. Bu tablo, Newlyn'de yaşayan Kanadalı Elizabeth Forbes tarafından 1909'da çizilmiştir.

cerasının yayımlanmasından sadece birkaç hafta önce dünyaya gelen ikinci çocukları Adrian'a hamiledir. İngiltere'nin bu bölgesi büyücülük efsaneleriyle doludur ve Conan Doyle buranın "Şeytan Ayağı" için kusursuz bir ortam olduğuna karar vermiştir. Öykü, Conan Doyle'un spiritüalizme artan ilgisinden de etkilenmiş olabilir.

Holmes Tatilde

1897'nin Mart ayıdır ve Holmes çalışmaktan çok yorulmuştur. Harley Sokağından tanınmış bir doktor "şayet ebedi bir çöküş yaşamak istemiyorsa" tatile çıkmasını önermiştir. Holmes ve Watson bunun üzerine Poldhu'da bir kır evi kiralar. Harikulade atmosferik bir ortamdır: "Dağın burnundaki çimenlik araziye kurulmuş kireç badanalı küçük evin pencerelerinden aşağı bakıldığında, Mounts Körfezi'nin meşum yarım dairesi bir bütün olarak görebilir. Kara kayalıkların saçakları ve aşınmış resiflerden oluşan, sayısız denizcinin ölümle buluştuğu, su taşıtları için ölüm tuzağı olan bir yerdir."

> Çözdüğüm en tuhaf vaka olan Cornish dehşetini niçin anlatmıyorsun insanlara?
> **Sherlock Holmes**

Ama Conan Doyle gibi Holmes'u da "inişli çıkışlı tepelerden oluşan ıssız bozkır," eski Cornish dili ve tarih öncesine ait taş anıtlar büyülemiştir. Birkaç gün "tepelerin üzerinde yalnız başına uzun yürüyüşler yapan Holmes, Cornish dilinin Bronz Çağı'nda Fenikeli tüccarlar tarafından yayılan bir Arami bili olan Keldani dilinden türemiş olduğu teorisini geliştirir. Bu görüş, çok kanıt bulunmasına rağmen, bu dönemdeki tarih meraklıları arasında oldukça popülerdir.

Kır yürüyüşlerinde saçları ağarmış, beyaz sakallı, iri cüsseli bir adam olan "büyük aslan avcısı" Dr. Leon Sterndale birkaç kez gözlerine ilişir.

Delilik ve Ölüm

Bir sabah Holmes ve Watson kahvaltı yaparken iki adam gelir: Rahip Roundhay ve "kendi meselelerine gömülmüş biri gibi görünen" pansiyoneri Mortimer Tregennis. İki adamın anlatacağı korkunç bir hikaye vardır.

Geçen gece Mortimer, erkek kardeşleri George ve Owen ve kız kardeşi Brenda'yla kâğıt oynamıştır. Mortimer rahibin yanında kalırken, üç kardeşi Tredannick Wartha'daki bir tepede bulunan aile evinde yaşamaktadır. Mortimer saat 10'u geçtikten sonra yanlarından ayrılırken kardeşlerinin keyifleri gayet yerinde olsa da ertesi sabah yürürken Doktor Richards'la karşılaşmış ve doktorun çok acil bir olay için Tredannick Wartha'dan çağrıldığını öğrenmiştir. Üç kardeşi tıpkı Mortimer'in onları bıraktığı gibi kâğıt oynadıkları masanın etrafında otururken bulmuşlardır. Brenda ölmüştür ve anlamsız sesler çıkaran iki kardeşin "yüzlerini müthiş bir dehşet ifadesi sarmıştır." Odaya giren Dr. Richards da neredeyse bayılacak gibi olmuştur. Bay Roundhay öyküsünü tamamladıktan sonra Holmes'a "tüm İngiltere'de ihtiyacımız olan tek kişi sizsiniz" der. Holmes huzurlu bir tatil tavsiyesine rağmen bu muammayı duyunca "sahibinin ıslığını duyan yaşlı bir av köpeği gibi" heyecan duymuştur. Watson'ın tüm dinlenme umutları suya düşmüştür.

> Tattığı o son duygu olan dehşetin izleri halen yüzünden okunabiliyordu.
> **Dr. Watson**

Olay Yeri Ziyareti

Holmes ve Watson, Mortimer'ın eşliğinde evi araştırmaya gider. Oraya doğru ilerlerken Owen ve George'u akıl hastanesine götüren araba onların tam yanından geçer. Watson "arabanın penceresinden korkunç derecede çarpık bir suratın sırıtarak onlara doğru baktığını" görür. "Üzerlerine dikilmiş gözler ve gıcırdayan dişler gözlerinin önünden" tıpkı korkunç bir düş gibi gelip geçer.

Tredannick Wartha'ya vardıktan sonra Holmes bir bahçıvan kovasına çarpıp içindeki suyu döker. O sırada sakarlıkmış gibi görünen bu eylemi sayesinde Mortimer'ın ayak izini net bir biçimde görebilir ve önceki geceki ayak izlerini takip edebilir. Mortimer'ın dosdoğru rahibin evine gittiği doğrulanmış olur. Holmes ve Watson içeride Brenda'yı görür. Bir zamanlar çok güzel olan kadın, yatağında cansız bir biçimde uzanmaktadır. Hizmetçinin de Brenda'nın öldüğü odaya girince bayıldığını öğrenirler. Holmes, olay yerini incelerken bahar gecesi bu kadar küçük bir odayı ısıtmak için ateş yakmış olmalarını tuhaf bulur. Mortimer, gecenin "soğuk ve nemli" olduğunu açıklar.

Holmes, çok az ipucu olmasından yakınır: "Beyni yeterli malzeme olmadan çalıştırmak, bir motoru gereğinden fazla zorlamakla aynı şey. Kendisini paramparça eder." Watson'ı olaylar hakkında konuşmak için bir yürüyüşe davet eder. "Her şeyden önce şeytani güçlerin insan işlerine karışacağına inanmadıkları" noktasında hemfikir olurlar.

Rahibin Evinde Cinayet

Holmes ve Watson kiraladıkları eve dönünce ünlü Leon Sterndale'in onları beklediğini ve Holmes'un trajedi hakkındaki kuşkularını dinlemeye can attığını görünce şaşırır. Afri-

Viktorya döneminde uyuşturucular ve deliliğe duyulan ilgi R. L. Stevenson'ın *Dr. Jekyll ve Mr. Hyde* romanı gibi dönemin kurgusuna ilham vermiştir ve bu tema 20. yüzyıla kadar cazibesini korumuştur.

Aslan Avcısı Leon

Aslan avcısı ve kaşif Dr. Leon Sterndale 1910'da biraz modası geçmiş bir kişidir. Doyle'un gençliğinde idolleştirdiği romantik maceracıların imajı, beyaz sömürgecilerin Afrika'nın yerli halklarına kötü muamele ettiğine dair artan farkındalıkla lekelenmiştir. Fakat Conan Doyle, Afrika'nın el değmemiş derinliklerinde keşifler yapan Richard Burton ve John Speke gibi kaşiflere hayranlık duymuştur. Sterndale karakterinin Amazon boyunca yalınayak yürüyen İngiliz doğa bilimci ve kaşif Charles Waterton'ı (1782-1865, burada resmi görülen) temel aldığı ileri sürülmüştür. Waterton'ın *Wanderings in South America*'sı (1825) Charles Darwin ve Alfred Wallace gibi doğa bilimcilere ilham vermiştir. Sterndale büyük olasılıkla Viktorya dönemindeki önemli kaşiflerin bir karışımıdır. Rudyard Kipling'in *Ormanın Kitabı*'na (1894) ilham veren *Seonee* (1877) gibi eserlerinde Hindistan'daki büyük hayvan avlarını konu edinen Robert Sterndale bu karakterin adı için bir esin kaynağı olabilir.

ka'ya doğru yol alırken rahipten trajediyi haber veren bir telgraf aldığını ve bavullarının bir kısmı gemiye yüklenmiş olduğu halde alelacele Plymouth'a döndüğünü söyler. Holmes yalnızlığı bu kadar çok seven bir kişinin sırf Owen, George ve Brenda'yla arkadaşlığından ötürü Afrika seyahatini ertelemiş olmasını ikna edici bulmaz ve ona başka herhangi bir ayrıntı vermez. Sterndale ayrıldıktan sonra Holmes gizlice onu takip eder. Sterndale rahibin evine gider, etrafa bakınır ve daha sonra evine döner.

Ertesi sabah Bay Roundhay telaş içinde Holmes ve Watson'ı çağırır.

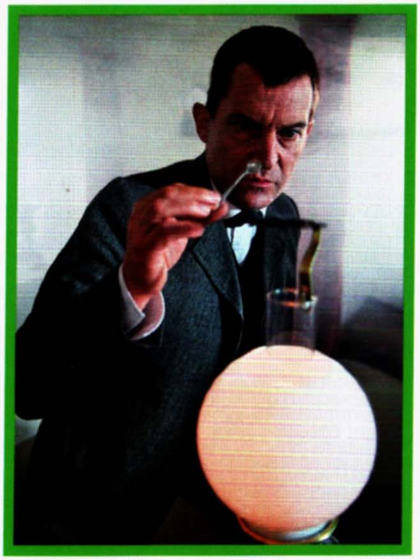
> Henüz anlayamadığımız bir konu var burada, bu konuyu anlarsak çözüme giden yolu da buluruz.
> **Sherlock Holmes**

"Şeytanın laneti üzerimizde Bay Holmes! Zavallı kilisemin üzerinde şeytanın laneti var! Şeytanın ta kendisi saldırdı bize!" diye bağırır. Mortimer Tregennis, alt kattaki odasında kız kardeşine benzer bir biçimde ölü bulunmuştur.

Polis de dahil olmak üzere hiç kimse zarar vermeden önce olay yerine varmak için acele ederler. Mortemir'ı yüzünde Brenda'nınkiyle aynı dehşet ifadesiyle sandalyeye yığılmış halde bulurlar. Odadaki kötü koku da dikkatlerini çeker: Masanın üstündeki lamba "ışıl ışıl yanmaya ve duman çıkarmaya" devam etmektedir. Bu yeni ipucuyla birlikte Holmes heyecan içinde etrafı araştırmaya koyulur. Watson, "Penceresinin önündeki çimenliklerde gezindi, odayı dolaştı, üst kattaki yatak odasına baktı, avının peşinden giden hareketli bir av köpeği gibiydi" diye not düşer. Holmes lambayı inceler ve lambadaki tozdan bir örnek alıp birazını da polis için bırakır.

Tehlikeli Bir Deney

Kiraladıkları eve dönen Holmes bir kez daha Watson'ın *Kızıl Bir Soruşturma* (s. 36-45) macerasında onu ilk kez gördüğü zamanki gibi deneyler yapan bir bilim adamına dönüşür. Mortimer'ın ölü bulunduğu odadakine benzer bir lamba kullanarak bir dizi deney gerçekleştirir. Lamba, Tredannick Wartha'daki odadaki ateş ve her iki suç mahallindeki korkunç koku arasında bir bağlantı kurduğunu açıklar. Bu korkunç olayların ikisinde de zehirli bir maddenin yakılmış olması gerektiğini düşünmüştür. Bu teorisini kanıtlamak için lambadan aldığı tozu test etmek ister ve Watson'ı da deneye katılmaya davet eder. Sadık doktor bunu seve seve yapar. Holmes, ikinci suç mahallinden aldığı tozu yanan lambanın içine yerleştirir ve nasıl bir etki yarattığını görmek için birlikte oturup beklerler. Watson biraz sonra korkunç halüsinasyonlar görmeye başlar, ama "Holmes'un bembeyaz, kaskatı kesilmiş, korkuyla dolu yüzünü görünce" bir an için aklı başına gelir ve gücünü toplayıp kollarını arkadaşına dolar ve onu bahçeye sürükler. Açık havada her ikisi de soluk soluğa yere serilir. Ölmelerine ramak kalmıştır, ama bunu dostluklarının derinliğini gözler önüne seren dokunaklı bir sahne izler. Bu alışılmamış sahnede bir an için perde kalkar ve ölümden kıl payı kurtulmuş olduklarının bilinciyle her ikisi de birbirlerine gerçek hislerini söy-

Jeremy Brett'in canlandırdığı Holmes burada rahibin evindekine benzer bir lamba kullanarak farklı yağların yanma süreleriyle ilgili deneyler yaparken görülüyor.

ler. "Size bir teşekkür ve özür borçluyum" der Holmes, "yersiz bir deneydi ... gerçekten özür dilerim." Watson, "size yardımcı olmak benim en büyük zevkim ve ayrıcalığım" diyerek yanıtlar. Fakat Holmes çok geçemeden her zamanki alaycı mizacına geri döner.

Tıbbi Denemeler

19. yüzyılda kişinin kendi üzerinde denemeler yapması fikri doktorların hayatlarının bir parçasıdır. Uyuşturucular ve zehirlerin klinik olarak test edildiği günlerin öncesinde doktorların bu tür kimyasalların etkilerini keşfedebilmesinin tek yolu çoğu zaman kendi üzerlerinde denemeler yapmaktır. Bu denemelerde cesaret gösterilerinin de payı vardır, ama aynı zamanda bilimin sınırlarını zorlama isteği görülür. Conan Doyle'un kendisi de Edinburgh'ta bir tıp öğrencisiyken 1879'da sarı yasemin kökünden yapılan *gelsemium* zehrini denemiş ve *British Medical Journal*'a gözlemleri hakkında bir yazı yazmıştır. Watson, Holmes'la tanıştığında dedektif kendi deneylerinden kaynaklanan yaralarla kaplıdır. Uyuşturucu alışkanlığı bile bu şekilde başlamış olabilir.

Yine de Watson'ı bu deneye katma fikri Holmes'un kendisinin de itiraf ettiği gibi düpedüz çılgınlıktır. Tredannick Wartha'daki ve rahibin evindeki ölümlerin nasıl gerçekleştiğini kanıtlamış olsalar bile, kendi hayatlarını kurtarabildikleri için çok şanslıdırlar. Holmes, Mortimer'ın Tredannick Wartha'dan ayrılırken ateşe bu tozdan bir miktar attığından

> Zihnimin derinliklerine yayılan ilk koku dalgasıyla birlikte tüm hayal gücüm kontrolümden çıkıp gitti.
> **Dr. Watson**

ve dumanların kardeşler üzerinde korkunç bir etki yarattığından emindir. Mortimer kardeşleriyle miras hakkında sert bir biçimde tartıştığını itiraf etmiş ve sonunda her şeyin bağışlandığını ve unutulup gittiğini ileri sürmüştür, ama Holmes'un gözlemlediği gibi "kesinlikle kolay kolay affedebilen bir adam değildir".

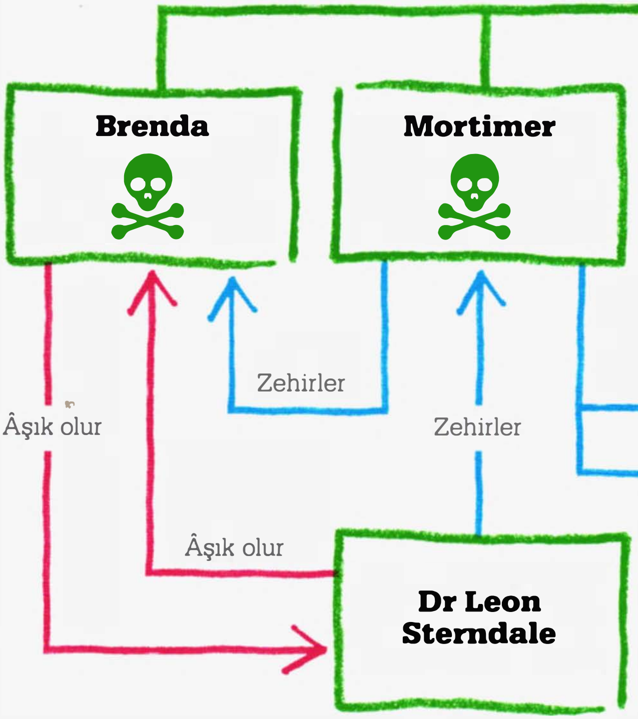
Holmes Her Şeyi Bilir

Sterndale, Holmes'un daveti üzerine çabucak gelir. Büyük kaşif bu davetten pek hoşlanmış görünmez, ama Holmes Mortimer'ı onun öldürdüğünü bildiğini söyleyince Sterndale yatışır. Dedektif, Sterndale'i ilk konuşmalarının ardından eve kadar takip

Zehirli Bitkiler

Kurmacasal Şeytan Ayağı kökü, çatallanan köklerinin insan gibi göründüğü söylenen ve topraktan söküldüğü zaman "çığlık attığı" iddia edilen Mandragora veya adamotu bitkisini anımsatır. Adamotu zehirli halüsinojenler içerir ve Avrupa'da büyücülüğün başlıca malzemesidir. Dünyanın değişik yerlerindeki büyücü hekimler, halüsinasyonlara ve hatta delilik ve ölüme neden olan çeşitli bitkiler kullanır. Conan Doyle'un Edinburgh'taki tıp okulunda görev yapan efsanevi bir öğretmen olan Robert Christison (1797-1882) misyonerler tarafından Afrika'nın tropikal bölgelerinden gönderilen bir kalabar tohumunu yediği için ölümden dönmüştür. Christison tıraş suyunu içerek kendini kurtarabilmiş ve hasta düşmüştür. Güney Amerika'ya özgü zehirli bir bitki olan kürar hakkında ders verirken boruyla üfleyerek ok attığı da anlatılır. Arthur Conan Doyle gibi Lancashire'daki Stonyhurst Koleji'nde eğitim alan kaşif Charles Waterton (1782-1865) kürar bitkisiyle zehirlenmiş bir eşeğin zehrin etkileri geçene kadar yapay solunum yoluyla hayatta tutulabileceğini göstermiştir. Bu, Waterton'ı haklı bir biçimde bu bitkinin anestezi için kullanılabileceğine inandırmıştır.

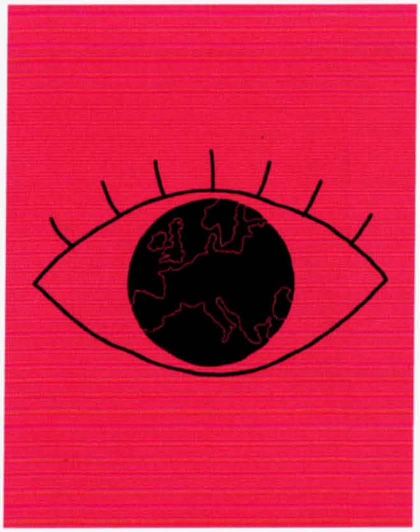

Mortimer Tregennis, kendisinin olduğuna inandığı evde kalmalarına tahammül edemediği için kardeşlerini zehirlemiştir. Ölümlerin nedenini fark eden Sterndale en büyük aşkının ölümünün bedelini Mortimer'a ödetmek için geri dönmüştür.

ettiğini açıklar. Daha sonra yaptığı araştırmalarda Mortimer'ın yatak odası penceresinin altındaki çimenlikte Sterndale'in evinin önündeki kırmızımsı çakıl taşlarından bulmuştur. Bundan yola çıkarak Sterndale'in sabahın erken saatlerinde rahibin evine gittiği ve Mortimer'ı uyandırmak için pencereye çakıl taşları attığı sonucuna ulaşmıştır. Sterndale daha sonra onu lambanın yandığı odaya kapatmış ve çimenlikte bir sigara yakıp onun ölümünü izlemiştir.

Şaşkına dönen Sterndale "Siz şeytanın ta kendisisiniz!" diye bağırır. Holmes'un bütün anlattıklarını doğrular ve Brenda'ya yıllardır aşık olduğunu, ama uzun süredir yabancılaştığı eşinden bir türlü boşanamadığını açıklar. Sterndale sadece birkaç hafta önce Mortimer'a "Afrika'da bulduğu birkaç ilginç şeyi" göstermiştir. *Radix pedis diaboli* veya Şeytan Ayağı kökünden yapılan kırmızı-kahverengi bir toz da bunların arasındadır. Şeytan Ayağı, "Batı Afrika'nın belli başlı bölgelerinde büyücü hekimler tarafından işkence amaçlı kullanılır." Mortimer bu tozun ölümcül etkilerini öğrendikten sonra birazını çalmış ve "ortak mülklerinin tek sahibi olabilmek adına" kardeşlerini öldürmek için kullanmıştır. Sterndale, Brenda'nın intikamını almak için silahını kulanmış, Mortimer'ı sandalyeye zorla oturtmuş ve ona aynı korkunç ölümü yaşatmıştır. Kaşif, Holmes'a "Beş dakika içinde ölmüştü. Tanrım! Ne ölümdü ama!" diye açıklar. Dikkate değer bir biçimde Holmes, Sterndale'in halinden anlar. Cinayeti neden işlediğini öğrendikten sonra onu serbest bırakmaya karar verir. Holmes her zaman için kendini kanunun üzerinde görme eğilimindedir ve adaletin yerini bulduğuna inandıktan sonra hukuki süreçle nadiren ilgilenir. Büyük kaşife Afrika'ya gidip işini tamamlamasını tavsiye eder. Sterndale ayrıldıktan sonra Watson'a şöyle der: "Ben hiç sevmedim Watson, ama şayet sevseydim ve sevdiğim kadın da böyle bir sonla karşılaşsaydı, şu bizim kanun tanımaz aslan avcısı gibi davranırdım belki de."

Holmes'un Sterndale'in açmazını anlayışla karşılaması o kadar belirgin ve dokunaklıdır ki burada Conan Doyle'un canı yürekten konuştuğu fikrine kapılmamak zordur. "Şeytan Ayağı" macerasının geçtiği 1897'de Doyle yeni tanıştığı Jean Leckie'ye aşık olmuştur. Fakat eşi Louise (veya "Touie") tüberkülozdan dolayı çok hastadır. Conan Doyle onu bu zor zamanında terk etmek yerine, duygularını bastırmış ve karısına bir rakibinin olduğunu hiçbir zaman belli etmeden 1906'da ölene dek bakmıştır. Conan Doyle 1907'de Jean'le sonunda evlenmiştir. Bu on yıllık gönül yarası yüzünden yazar talihsiz aşıkların neler hissettiğini bizzat bilir ve sevgilisinin ondan ansızın koparılmasının Sterndale'de yarattığı öfkeyi çok iyi hayal edebilir.

DOĞUDAN BİR RÜZGÂR GELİYOR WATSON

SON SELAM (1917)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Eylül 1917**

SEÇKİ
***Son Selam*, 1917**

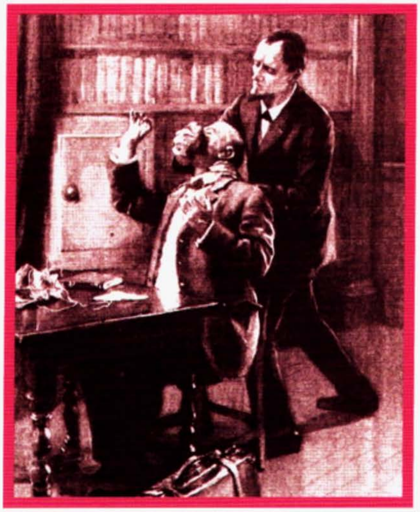
KARAKTERLER
Von Bork Sporcu ve Alman ajanı.

Martha Von Bork'un hizmetçisi.

Baron Von Herling Londra'da görev yapan Alman elçilik sekreteri.

Altamont İngiltere karşıtı, İrlandalı-Amerikalı muhbir.

Sherlock Holmes o kadar popüler olmuştur ki Conan Doyle'un dünyaca ünlü dedektifi yarattığı için değil, Boer Savaşında gazeteci olarak görev yaptığı için şövalyelik unvanına layık görüldüğü çoğu zaman unutulur. Yazar, Holmes'tan hiçbir zaman tam olarak kurtulamaz. I. Dünya Savaşı'nı anlattığı *A Visit to Three Fronts* (1916) adlı kitabında Conan Doyle, Fransız bir subayla aralarında geçen konuşmayı anlatır: Holmes'un İngiliz ordusunda görev yapıp yapmadığını soran subaya "dedektifin orduda hizmet vermek için çok yaşlı olduğu" cevabını vermiştir. Fakat anlaşılan bu konuyu çok geçmeden yeniden değerlendirmiştir. 1917'de yayımlanan "Son Selam" artık emekliye ayrılmış olan dedektifin gizlice yürüttüğü askeri faaliyetleri anlatır ve 1914'te geçtiği için kronolojik olarak Holmes'un kanondaki son görünüşüdür. Öykünün orijinalinde "Sherlock Holmes'un Savaştaki Hizmeti" alt başlığı kullanılmıştır, ama bu daha sonraki baskılarda çıkarılmıştır.

Holmes kloroform kullanarak Alfred Gilbert'in *Strand Magazine*'de yayımlanan çiziminde görüldüğü gibi Alman ajan Von Bork'u etkisiz hale getirir ve arabaya bindirip Londra'ya götürür.

"Son Selam" üçüncü kişi ağzından yazılan iki öyküden biridir. Diğeri ise dört yıl sonra yayımlanan "Mazarin Taşı" macerasıdır (s. 252-53). Bu, Watson'ın bilinçli bir tercihi olabilir. "Thor Köprüsü Sorunu"nda (s. 254-57) "bazı vakalarda ya hiç bulunmadığı ya da çok az bir rolü olduğu için bunların ancak üçüncü bir kişinin ağzından anlatılabileceğini" söyler.

Uğursuz Bir An

Öykünün açılış cümlelerinin dili olağandışı bir biçimde kaygı vericidir: "Dünya tarihindeki en korkunç ağustos ayının ikinci günüydü ve saat akşam dokuzu gösteriyordu." Felaket yüklü atmosfer 2 Ağustos 1914 tarihiyle açıklanabilir: Savaş yolundaki Almanya, Bel-

çika'ya ültimatom vermiş, Lüksemburg'u işgal etmiş ve Türklerle gizli bir anlaşma imzalamıştır. Rusya da aynı gün Prusya'yı işgal etmiştir ve Britanya sadece iki gün sonra Almanya'ya savaş ilan etmiştir.

Alman ajanı Von Bork, İngiltere'deki kır evinde kendisinin üstü konumundaki Baron Von Herling'le konuşmaktadır. Yaklaşmakta olan savaş yüzünden Von Bork ülkeden ayrılmayı planlamaktadır. Von Herling, İngiltere'nin savaşa hazır olmadığına ve başta İrlanda olmak üzere kendi içindeki sorunlarla boğuştuğuna inandığı için bunun gerekli olmayabileceğini söyler. Von Bork'un ailesi ve personelinin çoğu halihazırda ülkeyi terk etmiştir. Geriye sadece hizmetçisi Martha kalmıştır. Von Herling, kadını aşağılayıcı bir biçimde "Britanya'nın ete kemiğe bürünmüş hali" olarak nitelendirir. "Kendisini tam olarak işine vermiş ve huzurlu bir şekilde de uyukluyor" der.

Gizli Yürütülen Çalışma

Von Herling gittikten sonra, Von Bork'un gözde muhbiri gelir. İngiltere karşıtı, İrlandalı-Amerikalı muhbir Altamont, İngiliz donanmasının gizli kodlarının bir kopyasını getirdiğini söyler. Von Bork, Altamont'la konuşurken gizli istihbaratla dolu kasasıyla böbürlenir. Kasanın şifresinin dört yıl önce "Ağustos 1914" olarak belirlenmiş olması, Almanların bir süredir savaş hazırlıkları içinde olduğuna işaret eder. Von Bork, Altamont'un uzattığı paketin içinden *Arı Yetiştiriciliği El Kitabı* çıkınca bir süre öylece bakakalır. Bir reaksiyon göstermesine fırsat olmadan Altamont "onu ensesinden çekip, acıdan kıvranan yüzüne kloroformlu bir sünger bastırır." Heyecan verici bir biçimde Altamont'un kılık değiştirmiş Holmes olduğu ortaya çıkar. İki yıl önce emekliye ayrılıp arı yetiştiriciliği yapan Holmes, belalı Alman ajanı pusuya düşürmek için görevlendirilmiştir. Holmes ve "şoförü" Watson kendilerine Von Bork'un şarabından birer kadeh aldıktan sonra, Holmes aslında Martha'nın da gizli görevde olduğunu açıklar (bazı Holmes hayranları onun Bayan Hudson olduğuna inanır). Holmes bu ajanı yakalamak için iki yıl boyunca gizli bir çalışma yürütmüştür ve bir süre de Amerika'da bulunmuştur. Bir ay sonra yayımlanan Korku Vadisi'ndeki (s. 212-21) Birdy Edwards'la taşıdığı benzerlikler çarpıcıdır.

> Ama öncesinde terasta oturalım biraz, çünkü belki de hayatımızda son kez sessiz sedasız bir muhabbet edebileceğiz.
> **Sherlock Holmes**

Holmes, kendine geldiği zaman Von Bork'a adil bir şekilde davranır. Bu tavrı, dedektifin vatansever iyiliğini kusursuz bir biçimde karakterize eder. Fakat öykü Conan Doyle'un Almanya tehdidi hakkındaki kendi duygularını yansıtan bir uyarıyla son bulur: "Doğudan bir rüzgâr yaklaşıyor, şimdiye kadar İngiltere'nin deneyimlemediği türden bir rüzgâr bu. Bu rüzgâr, soğuk ve acı dolu olacak Watson, birçoğumuz onun kavuruculuğu karşısında sönüp kalacağız. Ama yine de bu, Tanrı'nın kendi rüzgârıdır; fırtına dindiğinde, güneşin ardından daha berrak, daha iyi, daha güçlü bir ülke doğacak."

Savaş Sırasında Casusluk

Kamuoyundaki kaygıların aksine I. Dünya Savaşı sırasında Britanya'da Almanya'nın çok az casusluk faaliyeti olmuştur. Sadece 31 Alman casus mahkemeye çıkarılmış ve içlerinden 11'i Londra Kulesi'nde infaz edilmiştir. "Son Selam" macerasında Von Herling, Almanya'nın İrlanda'daki huzursuzlukta parmağının olduğunu ve kadınların seçme hakkı için verilen mücadeleyi kışkırttığını ima eder. Kadınların mücadelesiyle ilgili hiçbir kanıt bulunmazken, Almanya'nın Britanya'nın gücünü zayıflatmak için İrlanda'daki "özerklik" mücadelesini desteklediği belgelenmiştir. Resmi görülen İrlandalı Roger Casement bunda önemli bir figürdür. Almanya'nın desteğini sağlayarak, 1916 Paskalya Ayaklanması için silah tedarik etmiştir. Doyle'u tanıyan ve yazılarını okuyan Casement, Belçika'nın Kongo'daki acımasız sömürge düzeninin son bulmasına da katkıda bulunmuştur. Homoseksüellik suçlamasıyla da karşılaşan Casement, 1916'da vatana ihanetten yargılanmış ve istenmeyen kişi olarak infaz edilmiştir. Doyle'un araya girmesi de onu kurtaramamıştır.

SON ÇIKARI

MLAR

1918

Conan Doyle ***New Revelation*** adlı kitabını yayımlar ve spiritüalizme inancını ilan eder.

KASIM 1918

Britanya ve Almanya I. Dünya Savaşını sona erdiren **ateşkes anlaşmasını imzalar.**

ARALIK 1918

Conan Doyle ***Danger! and Other Stories*** kitabını yayımlar. Oğlu Kingsley kısmen savaş yaraları yüzünden ölür.

ŞUBAT 1919

Conan Doyle'un **kardeşi Innes** sıvaş sırasında yakalandığı **zatürree sonucu ölür.**

1921

Conan Doyle'un annesi **Mary ölür**

MAYIS 1921

Conan Doyle, Bristol'da sahnelenen ***Crown Diamond*** adlı oyunda Holmes'u tekrar sahneye çıkarır.

EKİM 1921

Daha sonra ***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*** seçkisinde toplanan öyküler *Strand Magazine*'de yayımlanmaya başlar.

1922

Conan Doyle ***Poems of Arthur Conan Doyle*** kitabını yayımlar.

BU BÖLÜMDE

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*, 1927**
Mazarin Taşı
Thor Köprüsü Sorunu
Sürünen Adam
Sussex Vampiri
Üç Garrideb
Meşhur Müşteri
Üç Çatılı Ev
Soluk Asker
Aslan Yelesi
Emekli Boya Satıcısı
Peçeli Kiracı
Shoscombe Old Place

Son Selam seçkisinde anlatılan maceralardan dört yıl sonra Sherlock Holmes 1927'de yayımlanan *Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı* adlı seçkide son bir kez daha geri dönmüştür. Doyle'un hayatının son on yılında yazdığı bu 12 öykü, 1921'de "Mazarin Taşı" öyküsüyle başlar. Bu öykü daha sonra Conan Doyle tarafından *Crown Diamond* adlı tek perdelik oyunda tiyatroya uyarlanmıştır. *Vaka Kitabı* seçkisindeki öyküler "Shoscombe Old Place" macerasıyla son bulmuştur.

Karanlık Tarafa Doğru

Vaka Kitabı seçkisindeki öyküler daha öncekilere kıyasla daha karanlık, daha şiddetli ve daha zorlu temaları işler. Bu belki de Conan Doyle'un bu öyküleri "hummalı zamanlarda" yazmış olmasının ve I. Dünya Savaşından sonraki yaygın düş kırıklığının bir yansıması olabilir. Holmes korku ve öfkeyi de içine alan daha negatif duygular sergiler; aynı zamanda kinik ve kincidir; dedektifin bir vaka hakkında yanlış akıl yürütebileceğini ve hatta "Thor Köprüsü Sorunu" öyküsündeki çözülememiş vakalarla dolu evrak sandığının gösterdiği gibi mağlup edilebileceğini görürüz. Holmes "Meşhur Müşteri" macerasında onu şaşkına çeviren cesur Kitty Winter'a hazırlıksız yakalanır.

Bazı eleştirmenler bu öykülerin hepsinin Conan Doyle'a ait olmayabileceğini ileri sürmüştür. Nitelikleri arasında şüphesiz farklılıklar vardır ve genellikle daha önceki öykülerden kasvetlidir. "Meşhur Müşteri" ve "Peçeli Kiracı" maceralarında sakatlanma ve "Thor Köprüsü Sorunu" öyküsünde intihar gibi temalar işlenir. Şiddetle dolu "Üç Garrideb" macerasının doruk noktasında Watson yaralanır.

EYLÜL 1922 — **Spiritüalizme** ilgisini devam ettiren ***Conan Doyle Coming of the Fairies*** kitabını yayımlar.

1924 — Conan Doyle'un ***Hatıralar ve Maceralar*** adındaki otobiyografisi yayımlanır.

1926 — Conan Doyle son **Professor Challenger** romanı olan ***Land of Mist***'i yayımlar.

1926 — Conan Doyle'un ***History of Spiritualism*** adlı kitabı yayımlanır.

1927 — Conan Doyle ***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı***'nı yayımlar

TEMMUZ 1929 — Conan Doyle'un ***Maracot Deep and Other Stories*** adlı kitabı yayımlanır.

TEMMUZ 1930 — **Conan Doyle** 7 Temmuzda 71 yaşındayken **ölür**.

AĞUSTOS 1930 — ***Last Resource*** *Liberty* dergisinde yayımlanır.

Madalyonun İki Yüzü

Conan Doyle 1902'de şövalyelik unvanını kabul etse de, Holmes "Üç Garrideb" macerasında mütevazı bir biçimde bunu reddeder. Bu yıllarda yazarın inançları ile yarattığı karakterin inançları arasında başka farklar da vardır: Conan Doyle'un spiritüalizm ve duru görü ilgisi en yüksek boyutlarına ulaşmıştır. Bu kısmen çok sevdiği oğlunu I. Dünya Savaşında kaybetmesinin ve kısa bir süre sonra ağabeyinin savaş sırasında yakalandığı zatürreeden dolayı ölmesinin bir sonucudur.

Conan Doyle bu tarihlerde muntazaman telepati deneylerine ve seanslara katılarak spiritüalizmin ateşli bir savunucusu haline gelmiştir. 1922'deki *Coming of the Fairies* adlı kitabında perilerin fotoğrafını çektiğini ileri süren iki küçük kızı savunmuştur (yıllar sonra bunun düzmece olduğunu kabul etmiştir). Conan Doyle'un paranormal olaylara duyduğu inanç bu kadar sağlam olmasına rağmen Holmes'un her zamanki rasyonel tutumunu sürdürmesi dikkate değerdir. Özellikle "Sussex Vampiri" macerası, dedektifin doğaüstü teorileri bütünüyle reddettiğini gösterir: "Burada hayaletlere ihtiyacımız yok."

Değişen Dünya

1907'de geçen "Aslan Yelesi" macerasının dışında Vaka Kitabı'ndaki öykülerin hepsi 1903'ten önce geçer. Yani Holmes'un açıkça "çağın değiştiğine" vurgu yaptığı 1914'te geçen "Son Selam" macerasından çok öncesine aittirler. Belki de Conan Doyle onun gibi eşsiz yeteneklere sahip bir dedektifin bile 20. yüzyılın başlarındaki karmaşık ahlaki ve pratik ikilemleri çözmeye müsait olmadığını fark ederek Holmes'un Viktorya döneminin sonlarına ve Edward dönemine dayanan köklerini korumayı tercih etmiştir.

Conan Doyle son seçkisine yazdığı önsözde Holmes'a veda eder. Holmes ve Watson'ın en azından bir süre "hayal gücünün çocukları için fantastik arafta" kendine bir yer bulmasını diler. Sonraki on yıllarda Conan Doyle'un "edebi başarının düşük bir seviyesinde" gördüğü kahramanı modern polisiye kurguda yaygın bir biçimde karşımıza çıkan zeki, ama eksantrik dedektif arketipini tanımlamıştır. Günümüzde Holmes'un popülerliğinden bir şey eksilmemiştir ve karakter kendi yaratıcısının asla hayal bile edemediği şekillerde evrimleşmeyi sürdürür. Tüm dünyada Holmes hayranlarının sürekli genişleyen ağı, hem sayfalarda hem de ekranlarda Holmes'un maceralarını büyülenmiş biçimde takip eder.

ADAM BURAYA KENDİ AMAÇLARI İÇİN GELMİŞ OLSA DA BENİMKİLER İÇİN BİRAZ BEKLEMESİ GEREKECEK

MAZARİN TAŞI (1921)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ekim 1921**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*, 1927**

KARAKTERLER
Kont Negretto Sylvius Yarı İtalyan soylu ve suç lideri.

Sam Merton Ahmak boksör; kontun suç ortağı.

Billy Holmes'un şehir yaşamında ayakta kalmayı beceren genç uşağı.

Lord Cantlemere
Holmes'un bu vakadaki seçkin işverenlerinden biri.

Bu öykü, kısmen "Boş Ev" macerasından (s. 162-67) türetilen ve neredeyse aynı olay örgüsünü anlatan Conan Doyle'un *Crown Diamond* adlı tek perdelik oyununa dayanır. "Son Selam" öyküsüyle birlikte (s. 246-47) üçüncü kişi ağızından anlatılan iki Holmes öyküsünden biri olduğu ve tamamen Holmes'un oturma odasında geçtiği için dikkate değerdir.

Parıltılı Bir Ödül

Başbakan, İçişleri Bakanı ve Lord Cantlemere, Holmes'u "Mavi Yakut" (s. 82-3) macerasında çalınan Morcar Kontesi'nin yakutundan yüz kat daha değerli olan 100.000 pound değerindeki bir elması bulmakla görevlendirilmiştir. Holmes, hırsızların kim olduğunu bilse de elmasın nerede olduğunu bilmemektedir. Bu nedenle kendisini tehlikeye atmak pahasına onları henüz yakalatmamıştır. Çete lideri, yarı İtalyan Kont Negretto Sylvius keskin nişancı olduğu için Holmes olası bir suikast girişimine karşı ön pencerede perdenin arkasına balmumundan bir heykelini yerleştirmiştir. Kont ön kapıda belirince, Holmes bunu vakayı çözmek için bir şans olarak görür ve ziyaretçisini kabul etmeden önce Watson'ı Scotland Yard'ı çağırmayı gönderir.

> Blöfünüzü görüyorum, Kont Sylvius. Cam gibisiniz. Aklınızın en kuytu köşesinden geçenleri görebiliyorum.
> **Sherlock Holmes**

Tanıdık Bir Kötü Karakter

Sylvius, "Boş Ev" macerasından avcı Albay Sebastian Moran'ın yabancı bir versiyonudur: Holmes her ikisine de onların avcılığıyla kendi avcılığı arasındaki paralellikleri anlatır. Her iki kötü karakter de özel olarak tasarlanmış havalı tüfekler kullanmayı tercih eder: Moran'ın tüfeği "kör, Alman teknisyen Von-Herder" tarafından, Sylvius'un tüfeği de benzer bir biçimde kulağa Almanca gelen bir isme sahip olan tüfek ustası "yaşlı Straubenzee" tarafından üretilmiştir. Kont, Hindistan kaplanlarından ziyade Cezayir as-

> Huzurunuzdaki eski dostum da muzip şakalar yapmaktan nasıl bir zevk aldığımı söyleyecektir.
> **Sherlock Holmes**

lanlarını avlamayı tercih eder, ama Moran'ın bıyığı ve büyük burnu Sylvius'un görünümünü anımsatır. Ayrıca "Meşhur Müşteri" (s. 266-71) macerasındaki Avrupalı kötü aristokrat Baron Gruner gibi "acımasız, ince dudaklı bir ağzı" vardır.

Değiştirme Numarası

Holmes elması teslim etmeleri halinde Sylvius ve suç ortağı Sam Merton'ın serbest bırakılabileceğini söyler ve beklendiği gibi güya keman çalmak için yatak odasına çekilir. Yalnız kaldıklarına inanan Sylvius ve Merton kendi aralarında konuşur. Sylvius, Mazarin taşının kendi üzerinde olduğunu söyler. Tam bu anda "balmumu heykel" elinde tabancasıyla dramatik bir biçimde canlanır. Holmes gizli kapıyı kullanarak balmumu heykelle yer değiştirmiştir ve keman sesi gramofondan gelmiştir. Hırsızlar kurnazlık yoluyla alt edilir ve tutuklanır.

Holmes alışılmış şakalarından birini yaparak kibirli Lord Cantlemere'in "keyfini kaçırır": Paltosunu almak istermiş gibi yapıp elması cebine yerleştirir ve sinsi bir biçimde onu taşı "üzerinde bulundurmakla" itham eder. Holmes'a hiçbir zaman inanmadığını söyleyen Lord Cantlemere birdenbire dedektifi inanılmaz yeteneklerinden dolayı tebrik eder: "Size gerçekten minnettarız Bay Holmes ... mesleğinizdeki başarılarınızla ilgili yorumlarımı geri alıyorum."

Artılar ve Eksiler

Öykü olay örgüsünün detaylarında öylesine çok tekrara düşer ki Conan Doyle dışındaki biri tarafından kaleme alınmış "Boş Ev" pastişi gibi durur. Diyaloglar ağırlık taşır ve doğrudan tiyatro oyunundan alınan konuşmaların büyük bir kısmı abartılıdır. Gizli kapı da bir klişedir. Yine de öykü zaman zaman "Ben bir beyinim, Watson. Geri kalanım ise sadece teferruat" gibi muhteşem repliklere sahne olur.

Count Sylvius, Alfred Gilbert'in *Strand Magazine*'de yayımlanan çiziminde görüldüğü gibi balmumu heykele saldırmaya hazırlanır, ama kapıda duran Holmes'un soğukkanlı, alaycı sesini duyar.

Crown Diamond Oyunu

The Crown Diamond: An Evening with Sherlock Holmes adlı tiyatro oyunu 1921'de Bristol Hipodromu'nda sahnelenmiştir. Holmes'u Dennis Neilson-Terry, Watson'ı Rex Vernon Taylour ve Moran'ı Norman Leyland canlandırmıştır. (Kısa bir süre sonra bir barmen ve çalınan saatle ilgili bir skandal yüzünden Taylour'ın yerini Paul Ashwell almıştır.) Oyun burada resimdeki Coliseum'da sahnelendikten sonra İngiltere turnesine çıkmıştır. Ama çok geçmeden sinema ağırlık kazandıkça oyun unutulmuştur. Doyle'un ölümünden sonra çalışmaları arasında bu oyunun bir kopyası bulununca yanlışlıkla hiç keşfedilmemiş bir eseri olduğu zannedilmiştir. Doyle tiyatroya yabancı değildir. 1899'da oyun yazarı (aynı zamanda Holmes'u canlandıran) William Gilette'le *Sherlock Holmes* adlı oyunu yazmıştır. Garrick'te sahnelenen oyun büyük gişe başarısı elde etmiştir. Napoleon dönemi öykülerinin uyarlamaları ve "Benekli Şerit" macerasının bir versiyonu, Doyle'un diğer tiyatro eserleri arasında yer alır. George Bernard Shaw tarafından "maskaralık" olarak küçümsense de, arkadaşı J. M. Barrie beraber *Jane Annie* adlı bir operet de yazmıştır.

GERÇEKLERİ ORTAYA ÇIKARABİLİRİM WATSON, AMA ONLARI DEĞİŞTİREMEM

THOR KÖPRÜSÜ SORUNU (1922)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Şubat 1922**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*, 1927**

KARAKTERLER
Neil Gibson Amerikalı milyoner, altın kralı ve eski senatör.

Bayan Gibson Neil'ın Brezilyalı eşi.

Bayan Grace Dunbar Gibson'ın iki küçük çocuğunun mürebbiyesi

Çavuş Coventry Yerel polis.

Kanondaki ellinci öykü olan "Thor Köprüsü Sorunu" ateşli Holmes hayranlarını o zamandan beri meşgul eden bir açıklamayla başlar. Watson "seyahatlerden yıpranıp yorgun düşmüş, metal bir kasadan" söz eder ve bu kasanın "Holmes'un anlatılmamış vakalarıyla dolu olduğunu söyler. Fakat bu öykü büyük dedektifin hayranlarını heyecanlandıran açıklamalardan fazlasını yapar. "Thor Köprüsü Sorunu" öykünün kendisi ve baş karakterlerinin sahip olduğu motivasyonların geniş yelpazesi dışında, Holmes'un karakteri, önyargıları ve hatta yenilebilir olduğu hakkında olağandışı zenginlikte imalar barındırır.

> Çözümü olmayan bir sorun bu yolun yolcularına cazip gelse de sıradan okuyucunun zevklerine hitap etmekte zorlanacaktır.
> **Dr. Watson**

Holmes'un Dengi Olmayan Biri

Bu vakadaki müşteri, Neil Gibson adındaki merhametsiz bir Amerikalı altın madencisi ve eski senatördür. Gibson, gerçek hayattaki altın kralı ve politikacı George Hearst'le (ünlü gazete baronu William Randolph Hearst'ün babası) birçok benzerlik taşır. Bu benzerlikler tesadüf olarak nitelendirilemeyecek kadar çarpıcıdır. Gibson'ın ateşli bir Brezilyalı olan eşi ("Tropik iklimlerde doğmuş huyu suyu da doğduğu iklime benzeyen biri") Gibson'ın Hampshire'daki Thor Place adlı malikânesindeki bir gölün üzerinde bulunan taş köprüde başından vurulmuş halde bulunmuştur. Gibson'ın çocuklarının mürebbiyesi Grace Dunbar, olayın gerçekleştiği saatlerde "Thor Köprüsü'nün yakınlarında bulunduğunu itiraf etmiş" ve tutuklanmıştır. Ölen kadının üstünde "buluşmak için malum yere gelmesini isteyen ve mürebbiyenin imzasını taşıyan bir not" çıkmıştır. Üstelik mürebbiyenin elbise dolabının dibinde ateşlenmiş bir revolver bulunmuştur. Gibson sevimsiz bir karakterdir. Kendi malikânesinin yöneticisi onu "tam bir cehennem zebanisi" diye nitelendirir ve Watson sinirli bir biçimde şu gözle-

mi yapar: "Kendini yüce ideallere değil de aşağılık arzulara kaptırmış bir Abraham Lincoln hayal edin." Milyoner, Bayan Dunbar'ı temize çıkarmak için Holmes'tan vakayı incelemesini ister, ama mürebbiyeyle ilişkisi hakkında yalan söyleyince Holmes tarafından defedilir. İstediği her şeyi elde etmeye alışkın olan Gibson, Holmes'un ret cevabı karşısında öfkeyle tehditler savurur, ama dedektif hiç sinirlenmeden "Sorun çıkarmayın Bay Gibson" diyerek onu sakince kapı dışarı eder. Holmes'un tehditlere pabuç bırakmaması, en çekici özelliklerinden biridir. Statü veya egoya aldırış etmemesi sayesinde "Bohemya'da Skandal" (s. 56-61) macerasında kraliyet ailesinden müşterisini iğneleyebilir ve "Meşhur Müşteri" (s. 266-71) macerasında Baron Gruner'in tehditlerini alay edebilir.

Sonunda Gibson geri döner ve karizmatik mürebbiyeye yaklaşmaya çalıştığını, ama kadının onun tekliflerinin hepsini geri çevirdiğini itiraf eder. Mürebbiye her şeye rağmen evde kalmaya razı olmuştur, çünkü görünüşe göre kendi varlığının onun karakteri üzerinde olumlu bir etki yapabileceğini hissetmiştir. Gibson'ı üzerindeki etkisini kullanarak bütün dünyaya iyilik yaptığına inanmaya başlamıştır. Holmes da bu vakayı Gibson için değil, mürebbiye için kabul eder.

Holmes ve Watson'ın silah veya silahlarının markası Holmes hayranları tarafından çokça tartışılmıştır. Bazıları bu öyküde hayati bir rol oynayan Watson'ın revolverinin ya Webley ya da Adams (burada resmi görülen) marka olduğuna inanır.

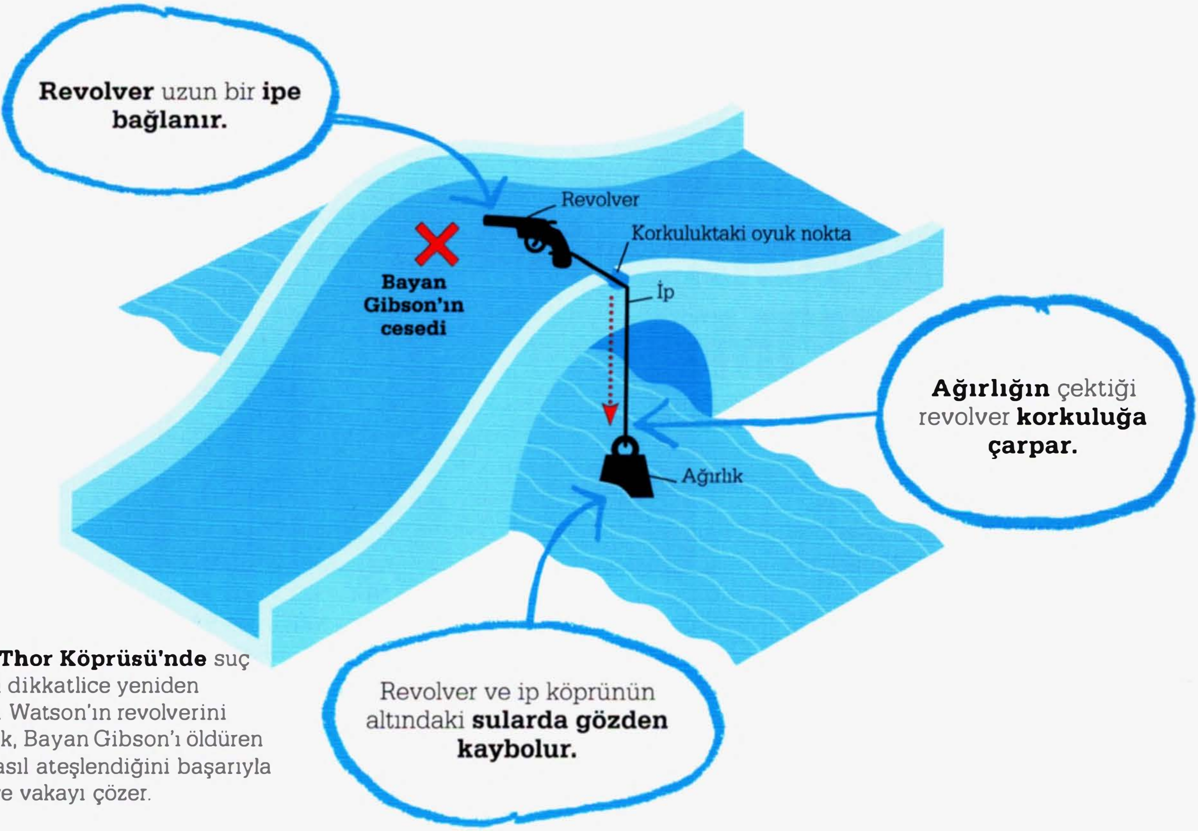
Şeytani Bir Suç

Thor Place'i Watson'la birlikte ziyaret eden ve Çavuş Coventry'yle birlikte suç mahallini araştıran Holmes daha sonra Winchester'daki hücresinde Bayan Dunbar'la görüşür. Genç kadın, Bayan Gibson'ın bir not göndererek köprüde buluşmak istediğini ve kendisinin buna yazdığı yanıtta sadece yer ve zamanı teyit ettiğini anlatır. Köprüye vardığında kıskanç kadının öfkeyle dolu tiradına maruz kalmıştır. "Bu zavallı yaratığın benden nefret ettiğini o ana kadar fark etmemişim... Bütün vahşi öfkesini, korkunç ve hiddetli sözlerle suratıma yağdırdı" der. Bu olay üzerine köprüden koşarak uzaklaşmıştır.

Bayan Dunbar'ın elbise dolabında bulunan revolverin, Gibson'ın silahları arasındaki iki revolverden biri olduğu ortaya çıkar: "İki silah için yapılmış kutuda" revolverin diğer teki eksiktir. İngilizlerin silah tutkunu Amerikalılar hakkındaki algıları geride kalan yüzyılda çok fazla değişmemiş görünür. Çavuş Coventry'nin "bu Amerikalılar silahlara bizden daha meraklıdır" şeklindeki gözlemi, "Üç Garrideb" (s. 262-65) macerasındaki "Katil" Evans gibi hemen tetiğe sarılan karakterlerle kanonun başka yerlerinde de yankılanır.

Suç Mahallini Yeniden Oluşturmak

Suç mahallini incelemek ve yeniden oluşturmak, Conan Doyle'un Holmes öykülerini yazdığı 40 yıllık süreçte görece yeni, ama hızla gelişen bir disiplindir. Parmak izi gibi bazı adli tıp incelemeleri, 20. yüzyılın dönümünde halihazırda kullanılmıştır, ama Victorya döneminde ağırlıklı olarak kusurlu bir soruşturma modeli yürütülmüştür. Buna göre, teoriler öncelikle görgü tanıklığı ve suç nedeni üzerinden geliştirilmiş ve daha sonra bunu destekleyecek fiziksel kanıtlar aranmıştır. "Bohemya'da Skandal" öyküsünde Holmes olguları teorilere uygun hale getirmek için eğip bükmenin yanlışlığına değinir ve bu düşüncesinde yalnız değildir. Suç bilimci Hans Gross, 1898'de teorilerin görgü tanıklığından ziyade deneysel fiziksel kanıtlara dayanması gerektiğini yazmıştır ve kriminoloji uzmanı Edward Oscar Heinrich, soruşturmaları yürüten kişilerin bir şüpheliyi yakalamak için öncelikle "ne olduğu, nerede olduğu ve ne zaman olduğu" sorularını yanıtlaması gerektiğini savunmuştur.

Holmes Thor Köprüsü'nde suç mahallini dikkatlice yeniden oluşturur. Watson'ın revolverini kullanarak, Bayan Gibson'ı öldüren silahın nasıl ateşlendiğini başarıyla gösterir ve vakayı çözer.

Dönüm Noktası

Köprünün korkuluğundan "kopan parça" bu vakada anahtar rol oynar. "Yakından bakıldığında sert bir darbeyle yüzeyden bir parça koparılmıştır." Holmes bunun önemini fark eder ve Watson'ın emektar revolverine bir kez daha işi düşer. Revolveri suç mahallini yeniden oluşturmak için başlıca araç olarak kullanır. Holmes silahın kabzasına uzun bir ip bağlar ve ipin diğer ucuna büyük bir taş bağlayıp köprünün korkuluğundan aşağı, suya değmeyecek şekilde sarkıtır. Bayan Gibson'ın cesedinin bulunduğu yerde durarak, tabancayı kafasına götürür ve sonra da elinden bırakır. "Tam o anda taş, ağırlığıyla tabancayı çekince, tabanca köprünün korkuluğuna sertçe çarpıp üzerinden geçer ve ardından suya düşer." Korkulukta ilkine benzer bir parça kopar.

Holmes vakanın bir cinayet olmadığını, talihsiz mürebbiyeyi töhmet altında bırakmak üzere kurnazca planlanmış bir intihar olduğunu kanıtlamıştır. Bu fikir fantastikmiş gibi görünse de, Conan Doyle Almanya'da yaşanan gerçek bir vakadan ilham almıştır. Avusturyalı suç bilimci Hans Gross 1896 yılında bir adamın kendini tam olarak bu şekilde öldürdüğünü rapor etmiştir. Adam, ailesinin faydalanacağı yaşam sigortasının geçersiz hale gelmemesi için ölümünün bir cinayetmiş gibi görünmesini istemiştir.

Aşkın Gücü

Gibson karısına olan aşkının çok önce son bulduğunu ve Bayan Dunbar'a güçlü duygular beklemeye başladığını halihazırda kabul etmiştir. Uygunsuz hiçbir şey yaşanmamasına rağmen, "Karımın ne kadar kıskanç olduğuna şüphe yok" der. Bayan Gibson, "Sussex Vampiri" macerasındaki (s. 260-61) Bayan Ferguson gibi tutkularıyla hareket eden tam bir Güney Amerikalıdır ve çocuklarının mürebbiyesine karşı şiddetli bir nefret beslemiştir.

Öykü "fiziksel" bir ilişkiyle "zihinsel" ilişki arasındaki farka tekrar tekrar değinir. Gibson ve Bayan Dunbar arasındaki derin ve yoğun, ama iffetli, entelektüel bağın Gibson'ın daha önce Bayan Gibson'a duyduğu fiziksel çekimden ve gerçek evliliğinden bir biçimde daha yakın olduğu vurgulanır. Mürebbiye, Bayan Gibson'ın "kocasını fiziksel anlamda şiddetle sevdiği için onunla arasındaki zihinsel, hatta biraz da ruhsal bağı anlamakta güçlük çektiğini" söyler. Gibson da "Ruh kıskançlığı bazen beden kıskançlığı kadar insanı çılgına çevirebilir" derken bu kavramla boğuşur.

Fiziksel aşk ve ruhsal aşk karşılaştırması, belli bir dönem Conan Doyle'un zihnini çok işgal etmiştir. İlk eşi Louise ("Touie") 1906'da ölmeden çok önce, Conan Doyle kendisinden on dört yaş küçük olan Jean Leckie adında güzel bir kadınla tanışıp ona âşık olmuştur. Touie'nin ölümüyle evliliği son bulana kadar bu ilişkisinin platonik boyutta kalmasını sağlamıştır. "Thor Köprüsü Sorunu" öyküsündeki karmaşık aşk üçgeninde kendi hayatının izlerini görmek zor değildir. Conan Doyle annesine yazdığı bir mektupta Leckie'yle ilişkisinden şu şekilde bahsetmiştir: "Hayatımın bomboş olan bir yanı vardı, ama artık boş değil."

Anlaşılan Gibson da aynı şekilde hissetmiştir ve nihayetinde yaratıcısının yaşadığı mutluluğu yakalama fırsatına kavuşmuştur. Gibson ve Bayan Dunbar'ın evlenip evlenmeyeceği ve Bayan Dunbar'ın ona "hayatta paradan daha önemli şeyler olduğunu" gösterip göstermeyeceği noktasında okuyucu merakta bırakılır.

Tarafsız Bir Profesyonel mi?

"Thor Köprüsü Sorunu" öyküsünde Holmes hem ahlak anlayışına hem de gösterişine meydan okuyan müşterisine karşı takındığı tutumla daha karmaşık bir yapıya bürünür. Gibson dedektife ücretinin ne kadar olduğunu sorar ve bu vakayı çözerse itibar kazanacağını söyler: "Bu işi hallederseniz İngiltere ve Amerika'daki tüm gazetelerde haber bir bomba gibi patlar. İki kıtada da herkes sizi konuşacak." Holmes soğuk bir biçimde ücretinin sabit olduğunu ve "adı sanı anılmadan çalışmayı tercih ettiğini" söyleyerek yanıt verir. Bunlar örneğin "Manastır Okulu" macerasında (s. 178-83) Holdernesse Dükü'nden yüklü bir meblağ almayı neşeyle kabul eden birine aykırı savlardır. Muhtemelen motivasyonlarının bu kadar ham olduğunun düşünülmesine içerler veya belki de Gibson'ın anlamlı bir şey feda etmesini ister. Eski dünyanın pinti aristokratlarından para almaktan keyif duyarken, Amerikalının parası ona önemsiz görünür, çünkü müşterisi için de kolayca gözden çıkarılabilecek bir şeydir.

Holmes kendisini ilgilendiren şeyin sorunun kendisi olduğunu açıklar. Dedektifin insani dramı bir merak konusuna indirgeme arzusu soğukmuş gibi görünse de aslında vakanın Holmes'u duygusal yönden de çok ilgilendirdiği anlaşılır. Bayan Dunbar'a içten bir biçimde sıcak yaklaşır ve Gibson'ı terslerken sesinde bariz bir sinirlilik hissedilir: "Sizin gibi zenginlere dünya üzerindeki herkesi yaptıklarınıza göz yumsun diye satın alamayacağınızı öğretmek gerek."

> "Böylece, tüm halkalar birbirine bağlandığı için zincir tamamlanmış oluyor."
> **Sherlock Holmes**

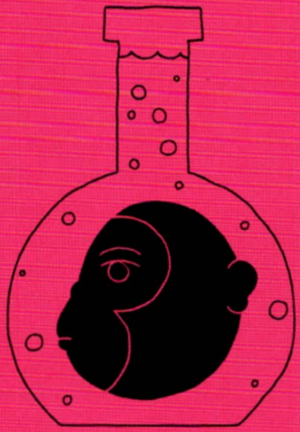
> "Bay Neil Gibson bizim dünyevi derslerimizin öğretildiği o keder dersliğinde başka şeyler de öğrendi."
> **Sherlock Holmes**

Çok Yönlü Bir Kahraman

Bu öyküde Conan Doyle önceki öykülerdeki tarafsız süper kahramandan çok daha katmanlı bir Holmes betimler. Bu öyküde ve Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı seçkisindeki diğer öykülerde dedektif öfke, korku, intikam ve kinizm gibi daha kaba duygulara eskisine oranla daha çok meyleder. Ayrıca dedektifin yanlış yargılara ulaşabileceği ve hatta yenilgiye uğrayabileceği de görülür. "Meşhur Müşteri" vakasında yaralanması ve bu öykünün başında sözü edilen çözüme kavuşturulmamış dosyalarla dolu evrak sandığı, Holmes'a yeni ve çok insani bir yenilebilme potansiyeli katar. Conan Doyle, Vaka Kitabı'nın önsözünde ifade ettiği gibi onu "hayal gücünün çocukları için fantastik arafa" göndermeden önce Holmes'a daha karmaşık bir karakter sunmak istemiş olmalıdır.

Holmes köprüde, Alfred Gilbert'in *Strand Magazine*'de yayınlanan çiziminde görüldüğü gibi, bastonuyla korkuluğa vurur ve parçanın kopmasına sert bir darbenin yol açtığı sonucuna ulaşır.

İNSAN DOĞAYI AŞMAYA KALKIŞINCA BÖYLE DÜŞÜP ALTINA İNEBİLİYOR

SÜRÜNEN ADAM MACERASI (1923)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Mart 1923**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*, 1927**

KARAKTERLER
Profesör Presbury Camford Üniversitesi'nde görev yapan seçkin fizyolog.

Trevor Bennett Profesörün asistanı, kiracısı ve müstakbel damadı.

Edith Presbury Profesörün kızı ve Bennett'in nişanlısı.

H. Lowenstein Praglı bir fizyolog.

A. Dorak Lowenstein'ın Londra'daki ajanı.

Jeremy Brett, Edward Hardwicke ve Colin Jeavons 1991 yılında ITV'nin "Sürünen Adam Macerası" uyarlamasında sırasıyla Holmes, Watson ve Lestrade'i canlandırır.

Holmes emekliye ayrılmadan kısa bir süre önce 1903'te geçen bu öykü, Watson'ın büyük dedektifin parlak kariyerinde kendisinin oynadığı rol hakkındaki ilginç düşünceleriyle başlar: Doktor kendi düşünce tarzındaki yöntemsel yavaşlığın rahatsız edici olabileceğini kabul eder, ama bu rahatsızlığın Holmes'un "kıvılcımlar saçan sezgilerini ve izlenimlerini her zamankinden daha canlı ve çabuk alevlendirdiğini" düşünür.

Ürpertici Bir Vaka

Bu vakadaki müşteri, işvereni hakkında kaygılar taşıyan Trevor Bennett'tir ve Holmes'a 61 yaşındaki bir dul olan Profesör Presbury hakkında birçok detay sunar. Profesör kısa bir süre önce yirmili yaşlardaki genç bir kadına delicesine âşık olmuştur, ama genç kadın onu yaşlı olduğu için reddetmiştir. Presbury daha sonra Prag'a gizemli bir yolculuk yapmıştır ve olağandışı bir biçimde çabuk öfkelenen ve agresif bir ruh hali içindedir. Kendisine çok bağlı olan köpeği artık sahibini görünce hırçın-

laşmaktadır ve ona iki kez saldırmıştır. Son olarak profesörün dehşet içindeki kızı, onu gece yarısında elleri ve dizlerinin üstünde tıpkı bir hayvan gibi yerde emeklerken görmüştür.

Watson'ın bel ağrısı teşhisini bir kenara bırakan Holmes daha ilginç bir şeyin olduğundan şüphelenir. Bennett, profesörün dokuz günde bir Londra'daki Bohemyalı bir satıcıdan paket aldığını, ama bu paketleri açmasına katiyetle izin vermediğini anlatır. Holmes profesörün öfke ve dinçlik nöbetlerinin paketlerin ulaşmasının ardından yaşandığını göz önünde bulundurarak Prag'dan bir tür uyuşturucu aldığı sonucuna varır.

Bir sonraki dokuz günlük döngüde Holmes ve Watson üniversitede profesörü girmeye gider. Profesör korku verici bir biçimde bir anda şiddetli bir öfke nöbeti yaşar. Holmes adamın parmak eklemlerinin "şişkin ve çıkık" olduğunu da gözlemler. Bir gece profesörün hareketlerini gizlice gözlemlerken Holmes ve Watson şaşkınlık içinde adamın çömeldiğini, inanılmaz bir çeviklikle evin duvarını kaplayan sarmaşığa tırmandığını görür. Uğursuz, tüyler ürpertici bir manzaradır: Profesör "üzerindeki geceliğiyle … ay ışığıyla aydınlanmış … dev bir yarasa gibi durur." Daha

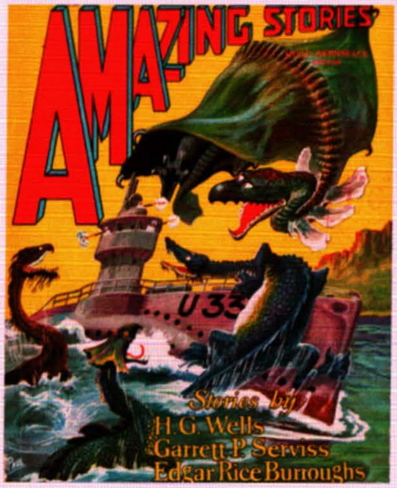
> Onca maceramız içinde hiç bu kadar tuhaf bir manzarayla karşılaştığımı hatırlamıyorum.
> **Dr. Watson**

sonra zincire bağlı kurt köpeğine eziyet etmeye, onu kışkırtmaya çalışır. Sonunda köpek tasmasını koparır ve sahibinin boğazını ısırır. Bennett, köpeği sakinleştirmeyi başarır ve birlikte profesörün yaralarına pansuman yaparlar.

Doğal Olmayan Bir Çözüm

Holmes, ilerleyen yaşının bilincinde olan delicesine âşık profesörün kendisine gençleştirici bir serumun örneklerini gönderen Prag'daki bir bilim adamıyla anlaşma yaptığını çıkarsar. Profesörün mektupları arasında Prag posta mührünün bulunduğu bir mektup dikkatlerini çeker. H. Lowenstein mektubunda "güç, kudret veren mucizevi serumunun" Himalayalar'ın eteklerinde yaşayan "tırmanıcı bir maymun türü" olan siyah yüzlü langurlardan elde edildiğini anlatmaktadır. Lowenstein bu serumu Londra'da A. Dorak adında bir üçüncü kişi aracılığıyla profesöre tedarik etmiştir. Profesör düşüncesizce doğayı manipüle etmeye, yaşlanma sürecini engellemeye ve kaybolan güçlerini canlandırmaya çalışmıştır. Fakat bu tehlikeli deney sırasında agresif bir primatın karakteristiklerine bürünmüştür. Kendi köpeği de ona tehlikeyi haber veren doğal içgüdüleri yüzünden saldırmıştır.

Profesörün maymun benzeri davranışının sürreal görüntüsü, Holmes'u "doğal düzeni" bozan bilimsel deneylerin riskleri hakkında uyarılarda bulunmaya sevk eder. Öykü, her şeyin bir sonunun olduğu gerçeğini kabul etme zorunluluğunu da ele alır: Gençlik kaybolur ve yaşlılığın daha sakin zevklerinin kucaklanması gerekir. Modern bilimdeki ilerlemeler bu gidişatı yavaşlamayı amaçlayabilir, ama nihayetinde herkes aynı kaderi paylaşır. Bu, Holmes'un da öğrenmesi gereken bir derstir. "Rüyalarındaki küçük çiftliğe" çekilmesinin vaktinin geldiğini düşünür.

Bilimkurgu

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında birçok yazar daha sonra bilimkurgunun işleyeceğinin çeşitli spekülatif temaları konu edinmeye başlamıştır: zamanda yolculuk, kayıp dünyalar, ütopyacılık ve hırslı bilim insanları. Jules Verne, H.G. Wells ve Edgar Rice Burroughs'un eserleri çok popüler olmuştur. Conan Doyle da yeteneklerini bilimkurguya yönelterek Profesör Challenger'ın maceralarını anlatan bir öykü dizisi kaleme almıştır. Profesör Challenger bilinmeyenlerin açığa çıkarılmasına öncülük eder, Güney Amerika'nın yağmur ormanlarının derinliklerinde yaşayan dinozorları keşfeder ve dış uzaydan gelen zehirli eterin tehdidi altındaki dünyayı yok olmaktan kurtarır.

1920'lerde maymun bezelerinin insanlara nakledilmesinin gençleştirici etkileri üzerine yürütülen araştırmalardan etkilenen "Sürünen Adam" pervasız bilimsel denemelerin sonuçlarını inceler. Ayrıca öngörülü bir şekilde, 21. yüzyılda genetik mutasyon ve soy ıslahı hakkında ortaya çıkan korkularla da bağlantılıdır.

DÜNYA BİZİM İÇİN YETERİNCE BÜYÜK. HAYALETLERE İHTİYACIMIZ YOK

SUSSEX VAMPİRİ (1924)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ocak 1924**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*, 1927**

KARAKTERLER
Bay Robert Ferguson Çay simsarı ve iki çocuk babası.

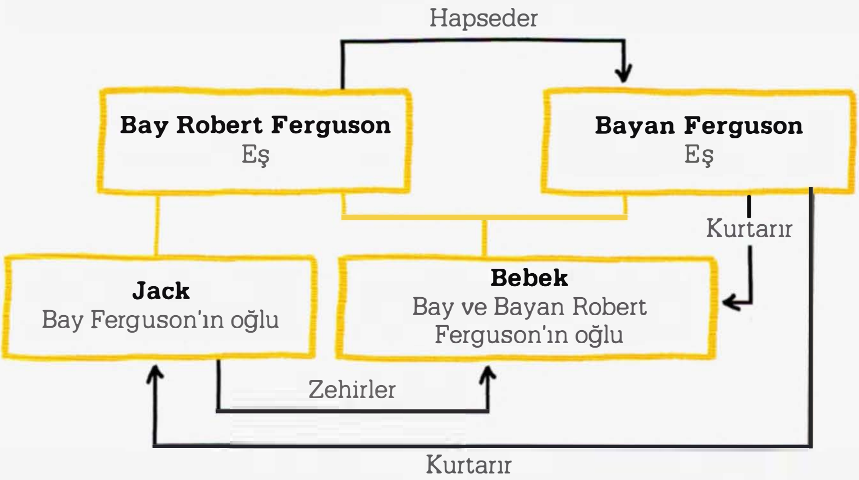
Bayan Ferguson Robert'ın Perulu eşi, bir erkek çocuk annesi ve Jack'in üvey annesi.

Jack Robert'ın 15 yaşındaki engelli oğlu.

Dolores Bayan Ferguson'ın uzun süredir arkadaşı ve hizmetçisi.

Bayan Mason Bebeğin güvenilir dadısı.

Ferguson ailesinde aşk ve ihanet

Holmes'un genellikle mantıklı olan vakalarının aksine "Sussex Vampiri" macerası "Sürünen Adam" macerasındakilere benzer doğaüstü imalar barındırır. Toplumda spiritüelliğe yöneliş 19. yüzyılın sonlarında başlamıştır ve Charles Darwin'in evrim teorisi toplumun dini temellerini sarsmıştır. İnsanlar hayatlarında alternatif anlamlar aramıştır ve Conan Doyle spiritüalist hareketin önemli bir savunucusu olmuştur. Paranormal Hayalet Kulübü'nün önde gelen bir üyesidir ve öbür dünyaya, telepatiye ve hatta perilere tüm kalbiyle inanmıştır.

Spiritüalist Yolculuk

Conan Doyle'un spiritüalizmi, eşinin ve oğlunun 20. yüzyılın başlarındaki trajik ölümlerine atfedilmiştir, ama yazarın konuya ilgisi yıllar önce başlamıştır. Kan emen bir bitki hakkındaki "The American's Tale" (1880) adlı kısa öyküsü, Doyle'un metafiziğe en

başından beri ilgi duyduğunu gösterir. "Sussex Vampiri" macerasının yayımlandığı 1924'e kadar yazarın spiritüalizmi bir saplantı haline gelmiştir. İki yıl sonra *The History of Spiritualism* adlı önemli eserini yayımlamıştır.

Perulu Bir Vampir mi?

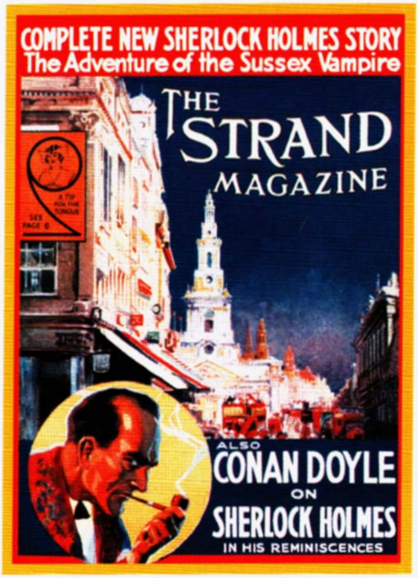
"Sussex Vampiri" öyküsünde çay simsarı ve iki çocuk babası Robert Ferguson, Perulu yeni eşinin bebeklerinin kanını emdiğini düşünerek yardım için Sherlock Holmes'tan yardım ister. Ailesine bağlı bir eş ve anne olmasına karşın, bu vampirce eylemine bebeğin bakıcısı tanıklık etmiştir. Dadı daha sonra cesaretini toplayıp Bay Ferguson'a durumu anlatmıştır.

Bay Ferguson, bebeğin yaralı boynunu ve annesinin kanlı dudaklarını görene dek buna inanmamıştır. Bayan Ferguson ona hiçbir açıklama sunmamış, "sadece kederli gözlerle ona uzun uzun bakmıştır." Bay Ferguson'ın ilk evliliğinden olan 15 yaşındaki engelli üvey oğlu Jack'i de açıklanamaz bir biçimde iki defa ısırmıştır. Bay Ferguson dehşete kapılmıştır ve kaygı içindedir. Holmes ve Watson, Ferguson'un Sussex'teki evine gidip dedektifin bu garip vakada herhangi bir vampirin işinin olmadığı çıkarımını doğrulamak ister. Aslında "Vampir fikri bana manasız gelmişti. Günümüz İngiltere'sinde bunların olabilme ihtimali yok" der. Rasyonalizmin kurgusal bayraktarı olarak Holmes hiçbir zaman mantığın dışına çıkmayan açık fikirli, adli ve akla dayalı bir soruşturmacıdır.

Ferguson'un Tudor tarzı eski çiftlik evine vardıktan sonra Holmes gözlem gücünü sergiler. İlk önce evin salonunda "Güney Amerika'ya ait güzel bir silah ve alet koleksiyonu asılı" olduğunu fark eder. İkinci ipucu, belirsiz bir nedenden ötürü felç geçirmiş gibi güçlükle yürüyen spaniel cinsi bir köpektir. Üçüncü ipucu ise Ferguson bebeği kucağı aldığında Jack'in yoğun kıskançlık ve nefret ifadesidir.

Gizemi Çözmek

Holmes çok geçmeden Ferguson'ın eşinin tamamen masum olduğunu açıklar. Suçlu Jack'tir. Üvey annesinin koleksiyonundan zehirli oklar almış ve ilk olarak bu oklardan birini köpeğe batırarak deneme yapmıştır. Daha sonra kıskançlık yüzünden üvey kardeşini

"Sussex Vampiri" macerasının ilk yayımlandığı *Strand Magazine* dergisinin kapağı. Kısa öykü ilk olarak 1924'ün Ocak ayında tefrika halinde yayımlanmaya başlamıştır.

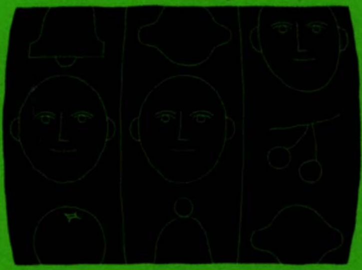
öldürmeye çalışmıştır. Bayan Ferguson bebeğin boynundan zehri emerek onun hayatını kurtarmış ve üvey oğlunu yaptığı kötülükten dolayı dövmüştür. Bu olayları eşinin kalbini kırmamak adına gizlemiştir.

Yazar ve baş kahraman, spiritüalist ve mantıkçı arasındaki gerginlik bu öykü boyunca devam eder ve o dönemde spiritüalizm ve rasyonalizm, din ve bilim hakkında toplumda yaygın olarak görülen hararetli tartışmaları yansıtır.

Öykünün sonundaki ironik konuşmada, Bayan Ferguson Holmes'un zekâsını doğaüstü terimlerle över: "Bu beyefendi ... sihirli güçlere sahipmiş gibi görünüyor" der. Tabiri caizse Conan Doyle hayaletler ve spiritüalizmle ilgili kendi kişisel kanılarına rağmen edebi eserinin doğasına sadık kalabileceğini göstermiş olur.

Viktorya Döneminde Vampirler

Kan emen vampirlerin öyküleri antik dünyadan 21. yüzyıla kadar büyük rağbet görmüştür. Dünya kültüründe çeşitli doğaüstü, grotesk formlar tasvir edilmiştir, ama Viktorya döneminde bunlar Gotik bir tarzda da olsa insan formunu kazanmıştır. Edebiyattaki en kayda değer örneği, Conan Doyle'un arkadaşı Bram Stoker tarafından yazılan 1897 tarihli *Dracula* adlı romandır. Viktorya dönemi yazarları ve okuyucuları, solgun ve çoğu zaman sivri dişli olan yaşayan ölülerden büyülenmiştir. Hipnoz güçleri ve gece alışkanlıkları, kurbanların iyi doğasıyla bir tezat teşkil eder. Böylece hem yüzyıl sonundaki çöküş ve ihanete uğramış masumiyet fikri sergilenir. Kötücül, davetkâr, şoke edici, tensel olan erkek ve kadın vampirler, bastırılmış homoseksüel ve dişil cinsel söylemin bir ifadesi olarak görülebilir. Anaç ve sevgi dolu Bayan Ferguson, Viktorya döneminin arketipik vampir imajına kesinlikle aykırı görünümdedir.

BU EVDE İŞLENEN SUÇLA İLGİLİ BİR SIR VAR

ÜÇ GARRIDEB MACERASI (1925)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ocak 1925**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*, 1927**

KARAKTERLER
John Garrideb Kansas'tan gelen Amerikalı hukuk müşaviri.

Nathan Garrideb Toplumdan izole bir biçimde yaşayan antika koleksiyoncusu.

Alexander Hamilton Garrideb Varlıklı, ihtiyar Amerikalı.

Watson bu öykünün girişinde olayların 1902 Haziranında ayında geçtiğini söyler. Aynı ay Holmes "belki bir gün anlatılabilecek hizmetlerinden dolayı verilen şövalyelik unvanını reddettiği" için Watson tarihi net bir biçimde hatırlayabilir. Anlatacağı "maceranın" bir komedi mi, yoksa trajedi mi olduğunu düşünür. Öykünün özgün olay örgüsü ve gösterişli kandırmaca bazı komik unsurlar taşısa da, baş karakterleri için sonuçları gülünç olmaktan çok uzaktır. Yine de birçok okuyucunun gözünde bu daha çok Holmes ve Watson arasındaki ilişkiyi anlatan bir öyküdür. Hayati tehlike oluşturan bir durumda, Holmes'un vakalarını anlatan dostuna duyduğu sevgi ve saygının derinliği sonunda açığa çıkar.

> Elinizi hangi Garrideb'e atarsanız atın, o işte para vardır.
> **Sherlock Holmes**

Gizemli Bir Miras

Öykü atik, parlak gözlü bir Amerikalı olan John Garrideb'in ziyaretiyle başlar. John, Kansaslı bir hukuk müşaviri olduğunu söyler ve olağandışı soyadının şaşılacak hikâyesini anlatır. Ülkesinde sadece bir tek Garrideb soyadlı kişiyle karşılaştığını ileri sürer: Alexander Hamilton Garrideb ilginç bir miras bırakan varlıklı, ihtiyar bir adamdır. John'un aynı soyada sahip iki kişi daha bulabilmesi durumunda, yüklü mirasından bir pay alabileceğini söylemiştir. John bir araştırma yapmak içşn işini gücünü bırakmıştır ve Londra'da Nathan Garrideb adında birini bulup onunla tanışmıştır. John'un isteğine kulak vermeyen Nathan, Holmes'un yardımına başvurmak için bir mektup yazmıştır ve John'un ziyaretinin sebebi budur.

Holmes bu öyküye ve John'un kendisine şüpheyle yaklaşır. Londra'ya kısa süre önce geldiğini söylemesine rağmen, İngiliz işi eskimiş kıyafetleri ve yumuşamış Amerikan aksanı John'un bir süredir buralarda olduğuna işaret eder. Ayrıca çok savunmacıdır ve Holmes karşısında

Bu ITV uyarlaması "Mazarin Stone" (1994) bu vakayı "Üç Garrideb" vakasıyla birleştirmiştir ve başrollerde Gavan O'Herlihy ve Richard Caldicott oynamıştır.

çabucak telaşa kapılır. Nathan Garrideb'in dedektifi bu işe bulaştırmış olmasına açıkça öfkelenmiştir. O tarihlerde görece ince bir cilt olması gereken Londra telefon rehberinde Nathan'ı bulmak çok kolaydır. Telefon rehberinin ilk baskısı, bu öyküdeki olaylardan 22 yıl önce 1880'de basılmıştır ve rehberde yalnızca 248 isim vardır. Watson telefonla arayıp bir randevu ayarlar.

Müzeyi Andıran Ev

Nathan, Edgware Road'un bir arka sokağındaki bir bekâr evinde yaşayan 60 yaşlarında omuzları çökük, sakallı bir adamdır. Watson buranın yüzyıllar boyunca idamların gerçekleştirildiği Tyburn darağacının eski yerine çok yakın olduğuna dikkat eder. Bu, tehlike duygusunu tetikleyen uğursuz bir gözlemdir. Holmes ve Watson "tuhaftan çok sevimli bir duruşu olan" bu Garrideb'e hemen sempati duyar ve güvenir. Yaşlı adam, ilginç numeneler ve antikalar biriktiren hevesli bir koleksiyoncudur. Evi antik sikkeler ve fosil kemiklerinden güve ve kelebeklerle dolu kutulara kadar türlü türlü numunelerle dolu küçük bir müzeyi andırır. Kendi derlediği bu kişisel müzede çalışmak onun tutkusu haline gelmiştir ve evden nadiren çıktığını kabul eder. Garrideb mirası öyküsünden biraz kafası karışmıştır. Mirastan kendi payına düşecek olan 5 milyon doları koleksiyonunu genişletmek amacıyla kullanma fikri onu öylesine heyecanlanmıştır ki bunun doğruluğunu hiç sorgulamamıştır.

Tam o sıra John Garrideb gelir. Elinde tarım makineleri üreticisi Howard Garrideb'in reklam ilanı verdiği bir Birmingham gazetesi vardır. John, Nathan'dan ertesi gün trenle oraya gidip konuyu üçüncü Garrideb'e açıklamasını ister. Nathan saygın bir İngiliz olduğu için üçüncü Garrideb'in onun sözünü dinleyeceğini söyler. İhtiyar adam bu teklifi gönülsüzce de olsa kabul eder. Holmes ve Watson, Nathan'ın evinden ayrılmadan önce o yokken koleksiyonuna göz atmak için izin ister. Holmes daha sonra Watson'a gazete ilanın John'un kendisinin vermiş olduğunu ve bunu Nathan'ı evden çıkarmak için yaptığını söyler, ama henüz bunun nedenini bilmemektedir.

Viktorya Dönemi Koleksiyoncuları

Nathan Garrideb, "Kendi çağının Hans Sloane'i" olmak istediğini söylerken, burada resmi görülen İngiliz hekim Hans Sloane'i (1660-1753) kasteder. Sloane'in koleksiyonculuk tutkusu yaklaşık 800 bitki ve hayvan örneğiyle geri döndüğü Jamaika ziyaretinde alevlenmiştir. Sloane'in merak yelpazesi yıllar içerisinde genişlemiş ve botanik, arkeoloji, etnografi, doğa tarihi ve jeoloji gibi alanlara yayımlamıştır. Sloane hayatı boyunca 71.000 öğe toplamış ve bunları ülkesine miras bırakmıştır. Sloane'in bıraktığı miras 1759'da halka açılan British Museum'un temelini oluşturmuştur. Viktorya döneminde İngiliz İmparatorluğunun en uç köşelerine giden birçok kişi de koleksiyonculuk yapmış ve Londra'daki Victoria & Albert Museum gibi yeni kurumların galerilerinin zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Fakat bu merak kaçınılmaz olarak kurnaz dolandırıcıları harekete geçirmiştir ve birçok amatör koleksiyoncu aslında Birmingham veya Manchester'da üretilen "otantik" eserlerle kandırılmıştır.

Ertesi gün Holmes kendi başına bazı araştırmalar yapar ve karamsar bir halde döner. Watson'ı çok zorlu ve tehlikeli bir vakayla karşı karşıya oldukları konusunda uyarır. Scotland Yard'da Müfettiş Lestrade'i ziyaret etmiş ve hukuk müşaviri John Garrideb'in aslında Chicago doğumlu azılı ve ölümcül "Katil Evans" olduğunu öğrenmiştir. ABD'de üç kişiyi öldürüp hapishaneden kaçtıktan sonra Londra'ya gelmiştir ve son on yıldır orada yaşamaktadır. 1895'te kumar masasında Rodger Prescott'u vurup öldürmüştür. Ama ilk silaha davranan Prescott olduğu için Evans beş yıl gibi görece hafif bir cezayla kurtulmuştur. Hapisten çıktığından beri polis takibi altındadır, ama o ana kadar beladan uzak durmuştur.

Başka bazı bilgiler de vardır: Holmes, Nathan Garrideb'in yaşadığı binayla ilgilenen emlakçıyla konuşmuş ve onun dairesindeki bir önceki kiracının uzun, esmer ve sakallı olduğunu öğrenmiştir. Bu tarif Rodger Prescott'la eşleşmektedir. Söz konusu kiracının birdenbire ortadan kaybolması, Holmes'un John Garrideb ve Evans'ın aynı kişi olduğu teorisini güçlendirir.

Holmes, "Katil Evans"ın Garrideb öyküsünü daha önce öldürdüğü adamın kaldığı eve tekrar girebilmek için uydurduğundan artık emindir. Ama bu kadar detaylı bir tezgahı neden planladığına dair hiçbir fikri yoktur. Dedektifin söylediği gibi "bu evde işlenen suçla ilgili bir sır vardır" ve bu sır Nathan'ın kişisel müzesine yapacakları ziyareti çok daha riskli bir girişim haline getirir. Evans'ın silah taşıdığını bildikleri için hem Holmes hem de Watson kendi silahlarını alır. Her zaman olduğu gibi doktor karşı karşıya kalabileceği tehlikeleri soğukkanlılıkla kabul eder. Dostunun yanında yer almaya ve ona destek olmaya kararlıdır.

> Yaralandınız mı Watson? Tanrı aşkına yaralanmadığınızı söyleyin!
> **Sherlock Holmes**

Yakın Bir Yüzleşme

Holmes ve Watson eve gider ve salondaki bir dolabın arkasına gizlenir. Beklendiği gibi Evans gelip zorla eve girer. Doğruca salonun ortasındaki bir masaya ilerler. Masayı kenara çekip zemindeki kapağı açığa çıkarır. Evans aşağı indikten sonra Holmes ve Watson da zemindeki boşluğa doğru sessizce yaklaşmaya başlar. Ama eski dönemeler gıcırdayınca Evans kafasını boşluktan çıkarıp endişeyle etrafına bakınmış ve kendisine yöneltilmiş iki tabancayla karşılaşmıştır. İlk başta hem şaşkın hem de kızgındır, ama daha sonra teslim oluyormuş gibi davranır: "Anlaşılan sizi fazla hafife almışım Bay Holmes. Oyunumu en başından fark edip beni avcıyken av konumuna düşürdünüz. Hakkınızı teslim etmem gerekir, beni gerçekten de gafil…" Ama bu da bir dikkat dağıtma taktiğidir ve hızlı davranan Evans revolveriyle iki el ateş eder. Kurşunlardan biri Watson'ın bacağına isabet eder. Daha sonra Holmes silahıyla adamın kafasına vurur.

Evans'ın ayrıntılı planı ortaya çıkar. Adam bir suçludur. Zeminin

John Garrideb'in yerel bir Birmingham gazetesinde gördüğünü söylediği reklam ilanı, Holmes'u ilanın bir Amerikalı tarafından verildiği sonucuna ulaştıran birçok ipucu içerir.

İlandaki **"pulluk"** sözcüğü [plough –çn.] Amerikan İngilizcesine göre telaffuz edilmiştir.

HOWARD GARRIDEB
TARIM MAKİNELERİ ÜRETİCİSİ

Biçerdöver, buharlı ve mekanik tarım aletleri, **el pulluğu [plow –çn],** delgi, tırmık, el arabaları, **hususi fayton** ve her türlü alet edevat. **Artezyen Kuyu** Ölçümleri.

Adres: Grosvenor Konutları, Aston

Fayton için Amerikalıların kullandığı **"Buckboards"** sözcüğü kullanılmıştır.

"Artezyen Kuyuları" Britanya'dan çok Amerika'da yaygındır.

altındaki gizli odada bir baskı makinesi vardır. Evans, ölen Rodger Prescott'un usta bir kalpazan olduğunu açıklar. "Londra'nın gelmiş geçmiş en büyük kalpazanları olduklarını" söyler. Gizli odada "her biri yüz sterlinlik iki bin adet banknot" durmaktadır. Garrideb mirası hakkındaki öykü de ayaklarının altında duran para desteleri kadar sahtedir. Kolayca kandırılabilen dalgın koleksiyoncuyu evinden dışarı çıkarmak için çok teferruatlı bir yalan ağı örmüştür. "Budala bir böcek manyağı" olarak küçümsediği adamın "tam tepesinde oturduğu serveti" almaya gelmiştir. Özgür kalabilmek için çaresiz bir biçimde Holmes'a sahte paraların hepsini teklif eder, ama dedektif bu teklifi gülerek karşılar. Holmes suçluyu polise teslim eder ve Evans cinayet girişiminden dolayı bir kez daha hapsi boylar.

Gerçek, Yalanlar ve Sadakat

Nathan Garrideb'in müze tarzı koleksiyonu geçmişe duyduğu saplantılı tutkunun ve geçmişi anlama arzusunun bir yansımasıdır. Okuyucuya anlatıldığı şekliyle, Nathan'ın hazineleri Londra'daki Sotheby's ve Christies gibi sanat müzayedelerinden edinilmiş sahici eserlerdir ve hiçbir şey Nathan'a onları incelemek ve kataloglamaktan daha büyük bir keyif veremez. Buna karşın "John Garrideb" sahtedir: Zekâsını suç teşkil eden kazanç uğruna kullanan şiddete meyilli, açgözlü bir adamdır. Sahici bir bilgi meraklısının özenerek biriktirdiği koleksiyonun altında bir kalpazanın baskı makinesinin bulunması garip bir biçimde sembolik görünür. Ne yazık ki yüklü mirasın sadece bir hayal olduğu haberi Nathan'a hiç iyileşmeyeceği bir şok yaşatır ve nihayetinde hayatı bir bakım evinde son bulur.

Gerçek ve yalanı, sahiciliği ve sahteliği ele alan bu öykü, Holmes ve Watson arasındaki sağlam dostluğa bir övgü niteliği de taşır. Bütün alaylarına ve takılmalarına rağmen Holmes'un Watson'a gerçek bir sevgi beslediği ve dostunun bunca yıldır sergilediği sarsılmaz sadakat ve cesarete büyük saygı duyduğu açıktır. Watson'ın yarasının ciddi olma ihtimaline karşı duyduğu panik ve dostuna gösterdiği içten ilgi çok dokunaklıdır. Evans'a öfkeyle "Watson'ı öldürmüş olsaydınız, bu odadan siz de sağ çıkamazdınız" dediği an, normalde sakin ve soğukkanlı olan dedektifin duyguları açığa vurduğu ender anlardan biridir.

Watson da Holmes'un dostluk kapasitesinden açıkça etkilendiği anlaşılır: "O soğuk maskenin arkasında gizlenen sadakatin ve sevginin derinliğini görmek, bir değil binlerce yaraya bedeldi… Büyük bir beynin, kendisi kadar büyük kalbini ilk ve son kez o zaman gördüm. Bunca yıllık mütevazı, ama tek taraflı görünen hizmetlerimin karşılığını o açığa vurma anında almıştım."

Oxford Üniversitesinin 1884'te kurulan Pitt Rivers Müzesi'nde Viktorya dönemi koleksiyoncusu General Pitt Rivers'ın toplandığı 500.000'den fazla obje vardır.

BAZI İNSANLARIN CANA YAKINLIĞI KABA SABA İNSANLARIN ŞİDDETİNDEN DAHA ÖLÜMCÜLDÜR

MEŞHUR MÜŞTERİ (1925)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Şubat 1925**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*, 1927**

KARAKTERLER
Albay Sör James Damery İsmini vermediği bir müşteri adına hareket eden yüksek sosyeteden bir kişi.

Baron Adelbert Gruner Avusturyalı aristokrat ve meşhur çapkın.

Violet de Merville Baron Gruner'in nişanlısı.

Shinwell Johnson Eski bir suçlu; Holmes'un arkadaşı.

Kitty Winter Baronun eski metresi.

Sör Leslie Oakshott Cerrah.

Bu öyküde yaşanan olayların üzerinden on yılı aşkın bir süre geçmiştir. Holmes muhtemelen artık kimsenin itibarına zarar vermeyeceği düşüncesiyle sonunda Watson'a vakayı yazma izni vermiştir. Watson, bu vakanın "bir bakıma dostunun kariyerinin zirvesi" olduğunu ileri sürer. Fakat okurlar tamamen aynı fikirde olmayabilir. Holmes'un cephesinde çok olağandışı çıkarımlar içermez ve müşterinin kimliği açıklanmaz. Olay örgüsü daha önceki "Charles Augustus Milverton" (s. 186-87) macerasıyla çarpıcı benzerlikler taşır. Yine de "Meşhur Müşteri" macerası, yüksek sosyetenin ışıltısını Londra'nın yeraltı dünyasının karanlığıyla har-

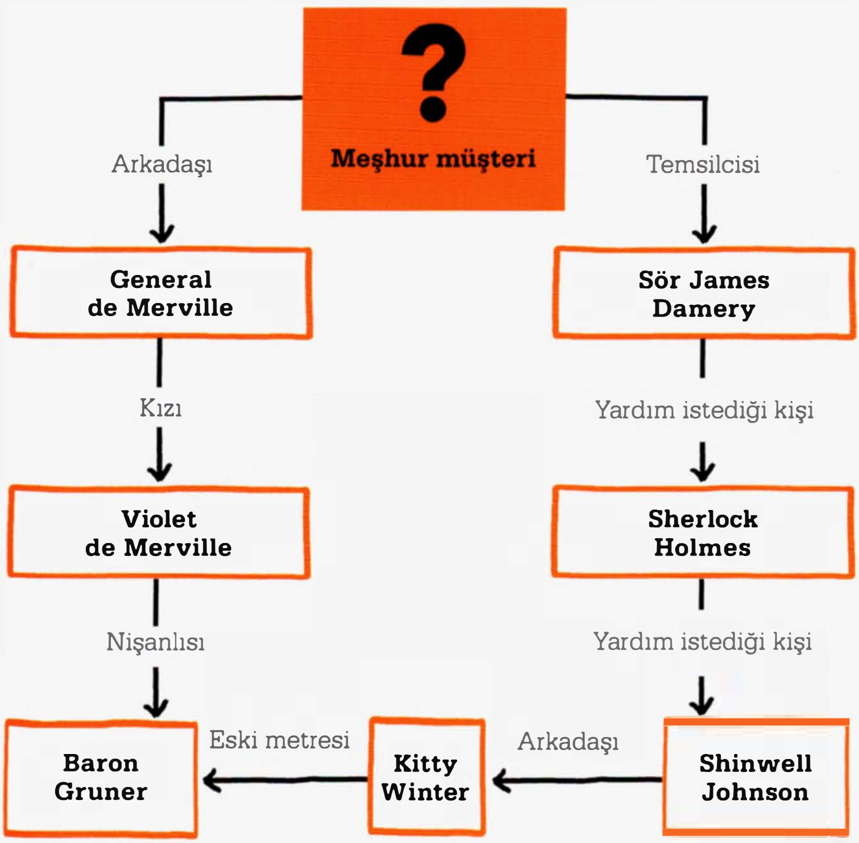
manlayan heyecan verici bir hikâyedir. Aynı zamanda tüm Holmes kanonundaki en zorlu kötü karakterlerden birini ve en dehşet verici sonlardan birini içerir.

Yüksek Sosyeteden Bir Ziyaretçi

Türk hamamları Viktorya döneminde varlıklı kimseler arasında son derece popülerdir ve 19. yüzyılın sonlarına kadar Londra hamamlarla doludur. Holmes ve Watson, Trafalgar Meydanı ve Rıhtım arasındaki Northumberland Bulvarı'nda bu tür bir işletmede buharın tadını çıkarırken dedektife Sör James Damery tarafından gönderilmiş bir not ulaştırılır. Damery o gün 221B'de Holmes'la bir görüşme talep etmiştir. Watson onun “cemiyette tanınan biri” olduğunu söyler ve notun yazıldığı Pall Mall'daki Carlton Club gerçek hayatta yüksek mevkilerdeki muhafazakâr politikacıların ve sosyetik simaların uğrak yeridir.

Bu yüksek sosyete referansı, vakanın muhtemelen en yüksek seviyede gizlilik gerektireceğine işaret eder. Holmes, Sör James'in “kayıtlara girmemesi gereken hassas konuları halletmesiyle hayli ünlü” olduğunu söyler. “Diplomasiye doğal eğilimi olan, tam döneminin adamıdır.” Sör James o günün ilerleyen saatlerinde 221B'ye gelince, Watson titiz giyimli adamı “parlak silindir şapkası, koyu redingotu ve cilalı ayakkabılarına” kadar detaylarıyla tarif eder. Sör James, Watson'ın görmekten duyduğu memnuniyeti ifade eder. Bu, vakanüvisin o tarihe kadar elde ettiği kendi şöhretini teyit eder.

Gizemli müşterinin bağlantıları

> Continental cinayetinin detaylarını takip etmek benim işim.
> **Sherlock Holmes**

Yanlış Birliktelik

Sör James, Avrupa'daki en tehlikeli adam olduğunu ileri sürdüğü kötü şöhretli Baron Albert Gruner'den bahseder. Holmes, Gruner'i “Avusturyalı katil” olarak tanır. Anlaşılan hem Holmes hem de Sör James, aksi yöndeki yasal hükme rağmen baronun Avustralya'da karısını öldürüp “kanundaki boşluk” ve “bir tanığın esrarengiz ölümü” sayesinde kavuşturmadan kurtulduğu konusunda hemfikirdir. Daha sonra Sör James adını vermek istemediği biri adam adına çalıştığını söyler. Öyküye adını veren “meşhur müşteri” adına gelmiştir. Holmes bu gizlilik şartından rahatsızlık duyar ve bütün detayları bilmeden vakayı kabul edemeyeceğini söyleyerek Sör James'i müşterinin kimliğini açıklamaya zorlar.

Sör James gizlilik konusundaki kararlılığını korur, ama Holmes'u “müşterinin beklentilerinin son derece saygın ve kahramanca olduğuna” ve “gerçekleri anlatabilse bu meseleyi üstlenmekten gurur duyacağına” inandırmaya çalışır. Bir karar vermeden önce bütün olayları dinlemesini rica eder.

Kadınların gözünde karşı konulmaz bir cazibeye sahip olan ve bundan yararlanmaktan çekinmeyen ba-

ron, kısa bir süre önce ünlü bir İngiliz generalin kızı olan varlıklı ve çekici Violet de Merville'le nişanlanmıştır. Baronun şiddete meyilli ve çok güvenilmez karakteri göz önünde bulundurulduğunda, bu birlikteliğin Violet için bir felaketle sonlanması kaçınılmazdır. Holmes, genç kadının yakışıklı barona ne kadar âşık olduğunu dinler. Sör James "Hanımefendinin onu sadece sevdiğini söylemek az kalır" der. Violet'in "adama adeta taptığını" ve "onun aleyhinde sarf edilen hiçbir söze kulak asmadığını" söyler. Hem General de Merville hem de Violet'i küçüklüğünden beri tanıyan isimsiz müşteri bu nişanlılıktan son derece kaygılıdır.

Holmes bütün öyküyü dinledikten sonra vakayı kabul eder. Baron hakkında bilmesi gereken başka herhangi bir bilgi olup olmadığını sorar ve baronun sanata düşkün olduğunu ve "Çin porselenleri konusunda uzman kabul edildiğini, bunun üzerine kitap bile yazdığını" öğrenir. Holmes bütün büyük suçluların karmaşık zihinlere sahip olduğunu söyler ve gerçek hayattaki ünlü suçlulardan örnekler verir: mucit, keman virtüözü ve katil Charles Peace ve yetenekli bir ressam, eleştirmen ve mahkûm olan Thomas Griffiths Wainewright.

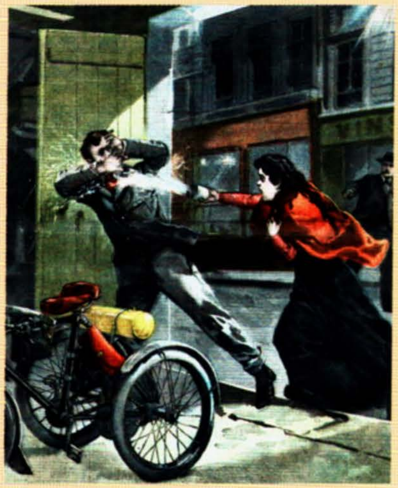
> Vakalarımın bir ucunda gizem olmasına alışkınım, ama her iki ucun da böyle olması kafa karıştırıcı.
> **Sherlock Holmes**

Yıldızlardan Yeraltına

Holmes'un uğradığı ilk liman, eski bir hükümlü olan arkadaşı Shinwell Johnson olur. Johnson bir zamanlar iki kez hapis cezası yatmış, ama sonra ıslah olmuştur. Conan Doyle bu çok muhtemel olmayan bağlantıyı yaratarak Viktorya dönemi toplamının panoramasını bir tek öyküde çizmeyi başarır. Bunun bir ucunda "ünlü" ve yüksek sosyete figürü Sör James, diğer ucunda Londra'nın yeraltı dünyasıyla temaslara sahip olan karanlık figür Johnson yer alır.

Watson bu tarihte 221B'de değil, Queen Anne Sokağında yaşamaktadır. Dedektifle Simpson's restoranında buluşur. O dönemde Londra'nın en işlek caddelerinden biri olan Strand Caddesinde yer alan bu mekân Conan Doyle'un favori restoranıdır. Holmes buradaki konuşmalarında baronu anlatır. Pişkin bir biçimde ziyaretine gitmiş ve evlilikten vazgeçmesini istemiştir, ama Gruner daha önce işlerine burnunu soktuğu için korkunç bir biçimde kötürüm olan eski bir dedektiften söz ederek tehditler savurmuştur. Ayrıca Violet de Merville'i kendisine esir ettiğini ve Holmes onunla konuşsa bile genç kadının aşkının asla sarsılmayacağını söyleyerek böbürlenmiştir.

Johnson, Kitty Winter adında işçi sınıfından genç bir kadını bulup getirir. Kitty, baronun çok sayıdaki eski metresinden biridir ve onun yüzünden çok eziyet çekmiştir, ama okuyucu bunun tam olarak nasıl olduğunu hiçbir zaman öğrenmez. Genç kadın, Holmes'a baronun tüm kötülüklerini bir deftere kaydettiğini anlatır. Baron bu korkunç defterini Çin porselenlerinin bulunduğu odadan geçilen gizli bir odada saklamaktadır. Kitty'nin Violet de Merville'le tam bir tezat teşkil eden pejmürde hali, baronun umursamaz çapkınlığının bir diğer göstergesidir. Kitty,

Kezzap Atma

Bu öyküde yer alan cilt rahatsızlıkları hakkındaki betimlemeler, Kitty'nin kezzap fırlatması sonucunda baronun yüzünün cildinin bozulmasını önceden haber verir. Watson, Shinwell Johnson'ı "iskorbüt hastası," kırmızı suratlı ve "cüzzamlı" olarak betimlerken Holmes, Violet'in Kitty ve onu "bir baş rahibenin cüzzamlı dilencilere davrandığı gibi" davrandığını söyler. Daha sonra gazetelerde Holmes'un yüz bölgesinde döküntülere yol açan bir enfeksiyon olan erizipel hastalığına yakalandığı haberleri yer alır. Kezzap günümüzde daha çok sülfürik asit adıyla bilinir. Yaygın olarak kullanılan bir dezenfektan olarak elde edilmesi kolaydır ve Watson, "Mavi Yakut" macerasında (s. 82-83) bir başka kezzap fırlatma olayından söz eder, ama gerçekte bu suç görece enderdir. 1867'de *The Times*'a gönderilen bir mektupta, adam eşinin kendi üzerine kezzap döktüğünü, ama giydiği elbise ve iç etek sayesinde hiç zarar görmeden kurtulduğunu yazar. 20. yüzyılda bu maddenin satışı hakkında yapılan düzenlemeler bu tür saldırıların daha da ender hale geldiğini gösterir.

Holmes ve Watson'ın yemek yediği Simpson's adındaki restoran. 1986'ya kadar kadınların Strand Caddesi'ndeki bu camekanlı restoranda yemek yemesine izin verilmemiştir.

"Bakın Bay Holmes, bu adam kadın biriktirir; bazılarının güve veya kelebekleriyle övündüğü gibi, o da bu koleksiyonuyla gurur duyar" der. Onun sevgilisi olduğu sırada baronun iki cinayetle daha itham edildiğini hatırlar ve Holmes'a gizli defterinin bulunduğuna inandığı "iç çalışma odasını" detaylı olarak tarif eder.

Ertesi akşam Holmes ve Watson yine Simpson's restoranında buluşur. Holmes, Kitty'yle birlikte Merville'lerin Berkeley Meydanı'ndaki gösterişli evine yaptıkları ziyareti anlatır. Holmes zenginlerin evlerine duyduğu tipik antipatiyle "yanında bir kilisenin bile manasız kalacağı o çekilmez, gri duvarlı Londra kalelerinden biriydi" der. Violet'i baronla evlenmekten vazgeçirmeye çalışmıştır, ama genç kadın ona "parayla tutulmuş bir dedektif" olduğunu ve "barona iftira attığını" söyleyerek karşılık vermiştir. Violet'in gözünde dedektifin hiçbir itibarı yoktur. Bütün içtenliğiyle konuşan Kitty de onu ikna edememiştir ve ziyaret tam bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Hain Saldırı

İki gün sonra Watson Strand Caddesi'nde yürürken gazete manşetlerinde "Sherlock Holmes'a Hain Saldırı" yazdığını görür. Hem bu deneyim hem de Watson'ın donup kalması, Conan Doyle'un hayatındaki bir anı hatırlatır. 1924'te yayımlanan *Hatıralar ve Maceralar* adlı otobiyografisinde arkadaşı Robert Louis Stevenson'ın ölümünü nasıl öğrendiğini anlatır: "1896'da Strand Caddesi'nde bir faytonun içinde ilerlerken 'Stevenson'ın Ölümü' yazan sarı afişi görünce yaşadığım şoku unutamam. İçimden bir parça kopup gitmiş gibiydi."

Holmes hayattadır, ama Regent Sokağında şiddetli bir saldırıya uğramıştır. Saldırganlar, Simpson's restoranı gibi yazarların uğrak noktası olan ve günümüze kadar ulaşan Café Royal'in arkasından o tarihte yoksul, kasvetli ve çok kalabalık bir bölge olan Soho'nun karanlık sokaklarına kaçarak gözden kaybolmuştur. Burada Stevenson'la bir başka bağlantı vardır. Stevenson'ın *Dr. Jekyll ve Mr. Hyde* (1886) romanında bütün gizem Dr. Jekyll'ın gösterişli evi ve eviyle tam bir tezat teşkil eden karanlık semte açılan "sefil" arka kapısı üzerine kuruludur. Bu, Dr. Jekyll'ın kötü öteki-beni Mr. Hyde'ın kullandığı kapıdır. Stevenson'ın Dr. Jekyll'ın evini 18. yüzyılda yaşamış seçkin İskoç bilim adamı ve cerrah John Hunter'ın (1728-1793) evine dayandırdığı düşünülür. Hunter'ın Leicester Meydanı'ndaki evi Café Ro-

Öykü boyunca, Holmes ve Watson gerçek hayatta Londra'nın merkezinde yoğunlaşan mekânları ziyaret eder. Holmes'un yaşadığı Baker Sokağı haritada gösterilen bölgenin biraz kuzeyinde kalır.

1. Northumberland Bulvarı: Holmes ve Watson Türk hamamına gider.

2. Strand: Holmes ve Watson Simpson's restoranında yemek yer.

3. Berkeley Square: Violet de Merville'in evi.

4. Regent Sokağı: Holmes Café Royal'in dışında saldırıya uğrar.

5. Strand: Watson dedektifin saldırıya uğradığını öğrenir.

6. Glasshouse Sokağı: Holmes'un saldırganları kaçar.

7. Agar Sokağı: Holmes 19. yüzyılın sonlarında burada bulunan Charing Cross Hastanesi'nde tedavi görür.

8. St. James's Meydanı: Watson Londra Kütüphanesi'nde antik Çin çömlekçiliğini araştırır.

yal'e neredeyse iki adımlık mesafedir ve aynı karanlık sokanlara açılır.

Holmes kafasında "iki yarık ve ciddi yaralar" olmasına rağmen ünlü cerrah Leslie Oakshott'un tedavisi sayesinde iyileşecektir. Fakat Watson'dan sağlık durumu hakkında basına bilgi verirken her şeyi mümkün olabildiğince abartmasını ister. Watson gazetecilere dedektifin can çekiştiğini söyleyecek ve gazeteleri okuyan herkes onun artık vakayla ilgilenemeyeceğini düşünecektir. Fakat gazetelerde baronun nikâhtan önce Amerika'ya seyahat edeceği haberleri yer alınca Holmes'un harekete geçmesi gerekir, çünkü baronun kendisini zor durumda bırakacak defterini de beraberinde götüreceğini bilir. Watson'ın mesleki görevlerine her zamanki gibi aldırış etmeyen Holmes, doktoru sadece 24 saat içinde Çin porselenleri hakkında mümkün olabildiğince çok şeyi öğrenmekle görevlendirir. Daha sonra kendisine gizemli müşteri tarafından tedarik edilen Ming Hanedanı'na ait bir tabağı Watson'a verir ve bu eşsiz parçayı barona satmaya çalışmasını ister. Holmes bunun nedenini açıklamaz, ama daha sonradan baronun iç çalışma odasına girip defteri bulabilmek için Watson'ın baronun dikkatini dağıtmasına ihtiyaç duyduğu anlaşılır. Watson Çin porselenleri hakkında mümkün olabildiğince çok şey ezberlemeye çalışır.

> Sadece onlar plan yapmıyor... Gelişmelerden haberdar olmak için sana gelecekler. Abartabildiğiniz kadar abartın Watson.
>
> **Sherlock Holmes**

Watson Aslanın İninde

Baronun gösterişli evinde, son derece kuşkucu olan ev sahibi, seramik uzmanı Dr. Hill Barton rolüne giren Watson'ı, İmparator Shomu ve Kuzey Wei Hanedanı hakkında tuzak sorular sorarak sınarken gerilim artar. Watson soğukkanlılığını korur, ama baron çok geçmeden kendisine yapılan numarayı fark eder ve Watson'ın Holmes tarafından gönderilmiş olabileceğini tahmin ederek öfkelenir. Tam bir hışımla Watson'a

saldırmak üzereyken iç çalışma odasından bir gürültü duyar. Odaya koşunca Holmes'un pencereden kaçtığını görür. Baron Gruner bahçede Holmes'u kovalamaya başlar. Watson da bahçeye çıkınca defne çalılıklarının arasından bir kadın kolunun çıktığını görür. Baron "korkunç bir çığlık" atar ve yüzünü tutarak yere düşer. Watson baronun yardımına koşar, ama kezzap yüzünün her yerini kemirmiştir. Çalılıkların arasından uzanan kolun Kitty Winter'a ait olduğu anlaşılır: Holmes iç çalışma odasını bulmasına yardımcı olması için Kitty'yi de beraberinde getirmiştir, ama genç kadın kendi idaresiyle hareket ederek eski sevgilisinden intikam alma fırsatını yakalamış ve baronun yüzüne kezzap fırlatmıştır. Baronun yakışıklı yüz hatlarından geriye sadece erimiş bir karmaşa kalmıştır.

Günahın Bedeli

221B'ye döndükten sonra Holmes ve Watson'un baronun karşılaştığı şiddet eylemi hakkında ahlaki tereddütlerinin olduğu anlaşılır. Birden çok cinayet işlemiş olmasına rağmen asit saldırısı belki de orantısız bir biçimde kötücüldür. Açıkça sarsılmış olduğu görülen Holmes Yeni Ahit'teki Romalılar Kitabı'nı anımsatacak şekilde "Günahın bedeli Watson, günahın bedeli!" der.

Watson'ın baronla konuşarak onu yeterince oyalaması sayesinde, Holmes baronun "şehvet günlüğünü" iç çalışma odasından çalabilmiştir. Holmes bunun Violet'in gözünü açacağına ve evlilikten vazgeçeceğine inanır. Baronun yüzündeki yaraların tek başına tam tersi bir etki yaratacağından emin görünür: "De Merville gibi kadınlar böyle davranmaz. Aksine Baron'u ucube bir kahraman olarak daha da çok sevecektir."

Holmes'a göre "delicesine âşık olmak" düpedüz deliliktir ve bu öykü kadınların akıl dışı davranışlarına referanslarla doludur. Daha önce Kitty Winter intikam almak için ölümü göze alabileceğini söylemiştir. Yüzünden öylesine büyük bir nefret okunur ki Watson kadınların nadiren de olsa hissedebileceği bu duyguyu erkeklerin hiçbir zaman hissedemeyeceğini söyler. Kitty en son, korkunç eylemi bu pervasız dürtüselliği muhteşem bir biçimde ortaya koyar.

Mahkeme Günü

Üç gün sonra Violet ve Baron Gruner'in evliliği iptal edilmiştir. Bu arada bir gazete haberinde Kitty'nin işlediği suçtan dolayı mahkemeye çıkarılacağı yazar. Burada bir ölçüde iyi huylu bir yozlaşma söz konusudur: Holmes hırsızlıktan dolayı hüküm giyme riskiyle karşı karşıya olsa da Watson müşterinin saygınlığının hukuku "esnetebileceğinden" emindir.

Okuyucular öykünün sonunda da müşterinin kimliğini öğrenmez. Watson faytondaki "armalı plakayı" görüp müşterinin kimliğini fark edince, Holmes onu susturur: "Sadık bir dost ve gerçek bir beyefendi. Bu kadarı şimdilik ve sonsuza kadar bizim için yeterli olsun."

> Yok etmemiz gereken şey fiziksel yönü değil, ahlaki yönü.
> **Sherlock Holmes**

Müşterinin Kimliği

Conan Doyle'un öykünün sonundaki numarası ustacadır: Watson, Sör James Damery'nin aracılık ettiği "meşhur müşterinin" adını söylemek üzereyken Holmes eliyle onu durdurur. Sör James paltosunu camdan sarkıtarak faytondaki "armalı plakayı" örtmeye çalışır. Burada resmi görülen türden armalar, Kral VII. Edward'a ait hanedanlık armalarıdır. Arabacının da aynı armanın bulunduğu bir rozet takmış olması veya üniforma giymiş olması, son derece azametli bir kişiye işaret eder. Baron Gruner'e tuzak kurmak için kullanılan Çin porseleni de bu argümanı destekleyen bir kanıt sunar. Holmes porselen tabağın "dünyada bir eşi daha bulunmayan" bir koleksiyondan alındığını söyler. Şüphesiz müşteri General de Merville'in bir başka seçkin ve cana yakın dostu da olabilir. Holmes uzmanlarının konuyla ilgili tüm tartışmalarına rağmen müşterinin kimliği halen belirsizdir.

BEN KANUN DEĞİLİM, LAKİN MÜTEVAZI GÜCÜM YETTİĞİNCE ADALETİ TEMSİL EDİYORUM

ÜÇ ÇATILI EV (1926)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ekim 1926**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*, 1927**

KARAKTERLER
Steve Dixie Holmes'u tehdit etmek için tutulan boksör.

Bayan Mary Maberley
İhtiyar dul.

Douglas Maberley
Bayan Maberley'nin merhum oğlu.

Susan
Bayan Maberley'nin hizmetçisi.

Bay Sutro
Bayan Maberley'nin avukatı.

Isadora Klein
Güney Amerikalı dul ve Douglas'ın eski aşkı.

Langdale Pike
Londra'daki skandallar konusunda bir nevi ayaklı kütüphane.

Bu öykü, Holmes'un kanondaki az sayıdaki zorlu kadın karakterden biriyle karşılaşmasına sahne olur. Holmes "Bohemya'da Skandal" macerasındaki (s. 56–61) Irene Adler'in aksine "yetenekli" Isadora Klein'a hayranlığını ifade edecek noktaya kadar ileri gitmez, ama öykünün sonunda "merhametsiz hoş kadının" Holmes'un beğenisini kısmen de olsa kazandığı anlaşılır. Elbette ki kanuna başvurmak yerine meseleyi kendisi çözmeyi uygun bulur.

İstenmeyen Ziyaretçi

Watson'ın "iri kıyım bir zenci" olduğunu söylediği Steve Dixie, 221B Baker Sokağında Holmes'u ziyarete gelir. Saldırgan bir tavır sergileyen Dixie bir suç çetesinin üyesidir ve Holmes'u Harrow'daki hiçbir işe burnunu sokmaması için uyarır. Holmes'un gerçekten de o bölgede bir vakayla ilgilendiği anlaşılır. Watson'ın Dixie'yle ilgili ifadelerinde o dönemde yaygın olarak görülen alışılagelmiş ırkçılık kendini hissettirir. Ciddi bir kışkırtma söz konusu olsa bile Holmes Dixie'ye karşı olağandışı bir saldırganlık sergiler. Dixie (Amerika'nın güney eyaletlerinde tarihi bir lakaptır) dedektife "Masser" şeklinde hitap eder: bu ABD'de kölelerin efendilerine hitap etmek için sıkça kullandığı bir terimdir. Dixie, Spencer John çetesinin başındaki Barney Stockdale tarafından gönderildiğini söyler, ama Holmes çetenin daha nüfuzlu olan başka bir kişi tarafından tutulduğuna inanır.

Gizemli Bir Alıcı

Holmes ve Watson doğruca Harrow Weald'da Üç Çatılı Ev'de yaşayan dul Bayan Mary Maberley'yi görmeye gider. Bayan Maberley daha önce bir telgraf göndererek Holmes'tan yardım istemiştir. Roma'da ateşe olan oğlu Douglas kısa bir süre önce ölmüştür ve ihtiyar kadın bunun hemen ardından garip bir teklifle karşılaşmıştır. Bir emlakçı müşterilerinden birinin onun eviyle ilgilendiğini söylemiş ve evi içindeki tüm mobilyalar ve kişisel eşyalarla birlikte satın almak istemiştir. Holmes bu kişinin evin içine gizlenen bir şeyi istediğini varsayarak hemen şüpheye kapılır.

Sandıktaki Sır

Holmes görüşme sırasında Bayan Maberley'nin hizmetçisi Susan'ın da çete üyesi olduğunu anlar. Çetenin ihtiyar kadını tehdit etmek için tutulduğu sonucuna ulaşır. Azmettirici, Bayan Maberley'nin gözünü korkutmak için Spencer John ve yandaşlarını devreye sokacak kadar Londra'nın yeraltı dünyasına aşina biri olmalıdır. Holmes

> Dillere destan bir güzelliği vardı. Hiçbir kadının erişemeyeceği bir güzellik.
> **Sherlock Holmes**

Susan'ı sorguladıktan sonra azmettiricinin varlıklı bir kadın olabileceğinden şüphelenir. Daha sonra salonda Douglas'ın Roma'dan yeni gelen sandığı dikkatini çeker. Ele geçirilmek istenen şeylerin bu sandıkta olabileceği sonucuna ulaşır, çünkü her şey Douglas'ın ölümünden hemen sonra sandık buraya ulaşınca başlamıştır.

Holmes şaşırtıcı bir biçimde sandığı kendisi incelemez, Bayan Maberley'den bunu yapmasını ister. Güvenlik gerekçesiyle avukat Bay Sutro'yu geceyi orada geçirmek üzere eve çağırmasını tavsiye eder. Fakat ev o gece soyulur; hırsızlar Douglas'ın sandığını hedef alır ve bir elyazmasını çalar. Elyazmasından geriye sadece 245. sayfa kalmıştır ve anlaşılan heyecanlı bir aşk ve reddedilme öyküsünün sonudur. Holmes'un da dikkat çektiği gibi, öykü tuhaf bir biçimde üçüncü şahıs anlatısı şeklinde devam ederken sonlara doğru birdenbire birinci şahıs anlatısına dönüşür. Holmes gizemi çözmeye daha da yaklaşmıştır, ama henüz perde arkasındaki kişiyi bulamamıştır.

Ortaya Çıkan Gerçek

Holmes Londra'daki skandallar hakkında "bir nevi ayaklı kütüphane olan" ve sahip olduğu bilgileri gazetelere servis eden Langdale Pike'a danışır. Bu onu Isadora Klein'ın evine yöneltir. Güney Amerikalı Isadora "dünyanın en zengin ve güzel duludur" ve maceralı bir dönem yaşamıştır. Çalınan ve artık Isadora'nın şöminesinde bir kül yığınına dönüşen elyazması aslında Douglas'ın onunla yaşadığı talihsiz aşkın öyküsüdür. Isadora'nın anlattığına göre, Douglas onunla evlenmek istemiştir ve Isadora bu teklifi reddedince ilişkileri "dayanılmaz bir hal almıştır." Douglas yaşadığı kalp kırıklığıyla onu mahvedecek bir kitap yazıp yayımlamaya karar vermiştir. Genç bir İngiliz lordla evlenmek üzere olan Isadora, bu kitabın tüm şöhretini ve İngiltere'de soyluluk unvanına kavuşma hayalini tehlikeye atacağını düşünmüştür. Bunun üzerine elyazmasını ele geçirmek için Spencer John çetesinden yardım almıştır.

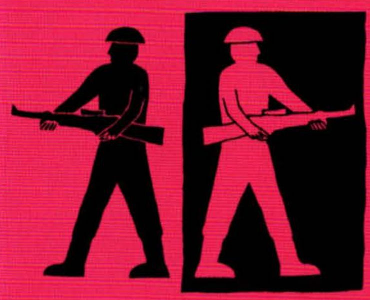
Isadora Klein, egzotik ve teklifsiz bir femme fatale'dir, ama oyunları Holmes'a sökmez. Granada TV dizisinde Claudine Auger tarafından canlandırılmıştır.

Çıkarılan Ders

Holmes'un karşılaştığı kadınların çoğunun aksine, Isadora bir adamın esiri olacak savunmasız ve bağımlı bir kadın değildir. Son hesaplaşma sırasında, baştan çıkarıcılığının Holmes'a sökmediğini anlayınca Isadora elyazmasını neden ısrarla ele geçirmek istediğini anlatır ve "başka hiçbir çaresi kalmayınca" hırsızlık yapmak zorunda kaldığını ileri sürer. Holmes bu davranışını kesinlikle tasvip etmese de, genç kadının içinde bulunduğu açmazı bir ölçüde anlayışla karşılar. Belki de terk edilen Douglas'ın intikam planını çok ağır bir ceza olarak görmüştür. Holmes, Isadora'dan Bayan Maberley'nin hayatı boyunca düşlediği dünya turunun tüm masraflarını karşılamasını ister ve davranışının tehlikeleri hakkında onu uyarır: "Narin ellerinizi incitmeden sonsuza dek sivri aletlerle oyun oynayamazsınız."

Çetelerdeki Kadınlar

Viktorya döneminde Londra'nın yeraltı dünyasında kadınlar da rol oynamıştır. Isadora Klein ve Susan'ın çeteye girmeyi şaşırtıcı değildir. Tamamı kadınlardan oluşan Kırk Fil adlı çetenin 18. yüzyıldan itibaren Londra'da faaliyet yürüttüğü düşünülür. Bir "kraliçe" tarafından yönetilen bu çete, hücreler halinde örgütlenmiştir ve 1870'lerden 1950'lere kadar Londra'daki dükkânlarda hırslı ve çok başarılı hırsızlıklar gerçekleştirmiştir. Kadınlar gizli cepleri bulunan özel olarak tasarlanmış kıyafetler giymiştir ve aşırı ahlakçı bir çağda yakın fiziksel incelemeden çoğu zaman kurtulabilmiştir. Sonunda Londra'da çok tanınmaya başladıkları için başka şehirlere yönelmek zorunda kalmışlardır. Dükkân hırsızlıklarının yanı sıra evlerde hizmetçi olarak çalışarak hırsızlık yapmışlar ve işverenlerine şantaj uygulamışlardır. Çete kendi bölgesini korumuş ve izinsiz girenleri (bazen şiddete başvurarak) engellemiştir. Elde ettikleri kazancın keyfini çıkarmak için gösterişli partiler de düzenlemişlerdir.

ASLINDAN SİZDEN FAZLASINI GÖRÜYOR DEĞİLİM, ANCAK KENDİMİ GÖRDÜKLERİMİ TANIMAK ÜZERE EĞİTTİM

SOLUK ASKER (1926)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Kasım 1926**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*, 1927**

KARAKTERLER
James M. Dodd Eski asker.

Godfrey Emsworth Eski asker ve James M. Dodd'un yakın arkadaşı.

Albay Emsworth Emekli subay ve Godfrey'in babası.

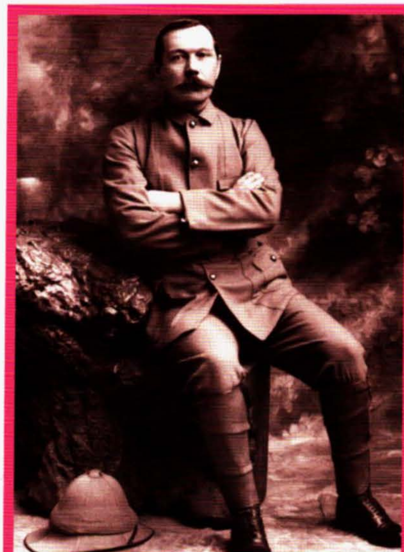
Bayan Emsworth Godfrey'in annesi.

Ralph ve eşi Emsworth ailesinin ihtiyar uşağı ve hizmetçisi.

Bay Kent Godfrey'in doktoru.

Sör James Saunders Seçkin bir dermatolog.

Bu öykü, her zamanki anlatıcı Watson'ın "karısı için bir kereliğine onu kendi başına bıraktığını" ve ilk defa bir vakayı kaleme alma işiyle baş başa kaldığını açıklayan Holmes tarafından anlatıldığı için olağandışıdır. Holes anlatıcı olarak üstlendiği rol hakkında düşünür ve Watson'ı okur kitlesinin zevkine hitap etmek için yüzeysel ve sansasyonel detaylar eklemekle eleştirmesine rağmen, kendisinin de öyküyü okuyucu için eğlenceli kılmak zorunda olduğunu fark eder. Holmes burada Watson'a birçok referans yapar: Onun iyi niteliklerini över ve biraz alaycı bir şekilde Watson'ın dedektifin sezgileri karşısında sürekli şaşırabilmesinin en güçlü yanlarından biri olduğunu söyler.

Emsworth ve Dodd karakterleri gibi, yukarıda görülen Conan Doyle da Boer Savaşı sırasında Güney Afrika'da hizmet vermiştir. Langman Field Hospital'da gönüllü doktor olarak çalışmıştır.

Bir Askerin Ziyareti

Öykü, 1903 Ocağında James M. Dodd'un Holmes'u ziyaret etmesiyle başlar. Holmes onun eski bir asker olduğunu hemen fark eder. Gözlem ve çıkarım gücünün tipik örneğini sergileyerek Dodd'un görev yaptığı birliği doğru tahmin eder: İmparatorluk Ordusu, Middlesex Bölüğü. Dodd doğal olarak bundan etkilenir ve Boer Savaşı'nda (1899–1902) görev yaptığı Güney Afrika'dan kısa bir süre önce döndüğünü doğrular.

1886'da bir Boer devleti olan Transvaal Cumhuriyeti'nde altın bulunması, İngilizlerin Güney Afrika'daki sömürgeci egemenliği için potansiyel bir tehdit oluşturmuş ve Britanya çıkarlarını korumak için birliklerini bölgeye göndermiştir. Doyle, 1902 Martından Haziran ayına kadar askeri hekim olarak görev yapmıştır ve savaşın haklılığını sorgulayan bir-

çok yorumcunun aksine İngilizlerin davasının sözcüsü olmuştur.

Dodd, savaşta yaralanan ve ülkesine geri gönderilen eski silah arkadaşı Godfrey Emsworth'un kaderiyle ilgili muammayı çözmesi için Holmes'un yardımına ihtiyaç duyar. İki arkadaş bir süre mektuplaşmıştır, ama daha sonra Godfrey sessizliğe bürünmüştür ve Dodd ondan altı ay boyunca haber alamamıştır. Kırım Savaşı'nda gösterdiği kahramanlık nedeniyle Victoria Haçı'yla ödüllendirilen Albay Emsworth, oğlu Godfrey'in dünya seyahatine çıktığını ve bir yıl boyunca uzaklarda olacağını ileri sürer, ama Dodd bunu şüpheyle karşılar: Yakın arkadaşının kendisine haber vermeden böylesine bir maceraya atılmayacağından emindir. Gerçeği ortaya çıkarmaya kararlı olan Dodd, Godfrey'in annesini ikna ederek Bedford yakınlarındaki Tuxbury Old Park'ta Emsworth'ların aile evine gitmiştir.

Gölgeler İçindeki Ev

Dodd ıssız ve ücra bir yerde bulanan eski büyük konağa varır varmaz Albay Emsworth tarafından sorguya çekilmiştir. Azametli ve çok hiddetli bir adam olan Albay, Godfrey'in nerede olduğuna dair sorularını düşmanca karşılamış ve üstü kapalı bir biçimde aile mahremiyetini hatırlatarak Dodd'dan daha fazla ısrar etmemesini istemiştir. Akşam yemeğinde Godfrey'in nazik ve alçakgönüllü annesi "oğluyla ilgili iştahlı sorular sorarken" ama Albay onların savaş anılarına hiç ilgi göstermemiş ve "suratsız ve sıkılmış" bir tavır takınmıştır. Godfrey hakkında konuşurken geçmiş zaman kullanan ailenin ihtiyar uşağı Ralph'la sohbet ettikten sonra Dodd'un şüpheleri daha da artmıştır. Dodd açıkça "Godfrey öldü mü?" diye sorunca, ihtiyar adam kaygı verici bir biçimde "Keşke öyle olsaydı!" deyip hızla onun yanından uzaklaşmıştır. O gece kaldığı odanın "yere kadar inen penceresinden" bakarken Godfrey'in siluetini görmüş ve bir hayaleti andıran "peynir kadar beyaz" yüzünü fark edince şaşırıp kalmıştır. Godfrey hemen geri sıçrayıp gözden kaybolmuştur, ama Dodd onun tavrında Güney Afrika'da tanıdığı içten askerle tam bir tezat teşkil eden "şüphe çeken bir şey, suçlu bir şey" hissetmiştir. Bahçede arkadaşının peşinden gitmiştir, ama çok geçmeden

Boer Savaşı iki Afrika devleti olan Güney Afrika Cumhuriyeti ve Özgür Orange Devleti'nde İngilizler ve Hollandalı yerleşimciler arasında altın ve elmas madenlerinin kontrolü için gerçekleşmiştir.

karanlıkta kaybolmuştur. Fakat uzakta bir yerde kapanan bir kapının sesini duymuştur ve Godfrey'in saklandığı yerin "karanlığın içinde bir yerde" olduğundan emindir.

Ertesi sabah Dodd bahçede bir kulübe görmüştür. Kulübeye yaklaşırken şık giyimli bir adam kulübeden çıkmış ve arkasından kapıyı kilitlemiştir. Dodd şüpheli davranışlar sergileyen bu adamla biraz sohbet etmiştir. Gece yarısına kadar bekleyip gizlice kulübeye dönmüştür. Panjurdaki bir aralıktan içeriyi gözetlemiş ve aynı adamı ve ikinci bir kişiyi görmüştür. Dodd onun Godfrey olduğundan emindir. Tam o sırada Albay Emsworth öfkeli bir biçimde ortaya çıkmış ve onu "casusluk" yapmakla suçlayarak evden kovmuştur. Dodd karşılaştığı tüm yalanların ve düşmanlığın bu sinirli, tehditkar ihtiyardan kaynaklandığını düşünmüştür.

> Mümkün olmayan her şeyi elediğinizde geriye ne kalırsa kalsın, ne kadar imkânsız gibi görünse de gerçeğin ta kendisidir.
> **Sherlock Holmes**

Gerçek Açığa Çıkar

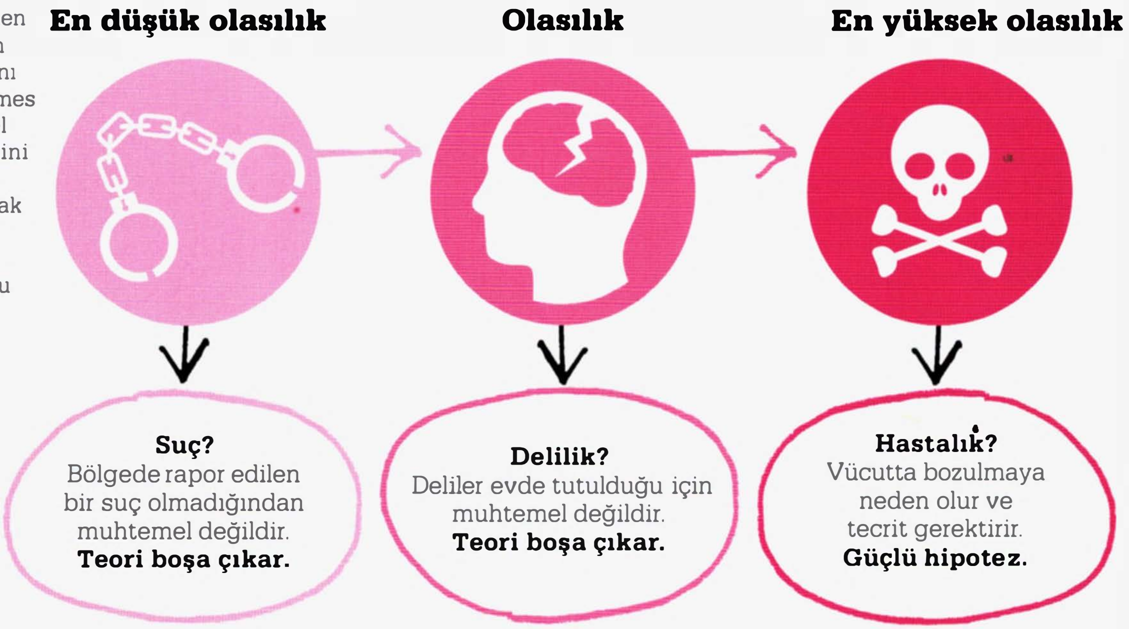
Holmes bu basit vakayı çözmekte çok zorlanmayacağından emindir ve birkaç gün sonra Dodd'la birlikte Bedford'a gider. Holmes'un eski bir dost olarak tanıttığı ihtiyar bir adam da onlara eşlik eder. Yolculuk sırasında Dodd'a eski dostunun da duymasını istediği bir soru sorar ve Godfrey'in yüzünün korkunç bir biçimde beyaz olduğunu teyit eder. Bu, Holmes için büyük önem taşıdığı anlaşılan bir durumdur. Eve vardıklarında Holmes hemen ikinci bir detaya dikkat eder: Yaşlı uşak Ralph alışılmış uşak kıyafetleri içindeyken olağandışı bir biçimde kahverengi deri eldivenler takmaktadır. Ziyaretçileri görür görmez eldivenleri çıkarır, ama Holmes'un keskin burnu eldivenlerden yayılan "katran kokusunu" algılar.

Bu noktada Holmes bir kez daha anlatıcı olarak üstlendiği rolü düşünür ve daha ustalıklı bir anlatıcı olan Watson'a kıyasla kendisini acemi bulur. Biraz şakacı bir biçimde vakayı çoktan çözdüğünü ifade eder. Watson'ın "o ağdalı finalleri yaratabilmek için zincirdeki bazı halkaları gizlemek zorunda kaldığını" söyler.

Albay onları görünce öfkelenir, ama Holmes üzerinde bir tek sözcüğün yazılı olduğu bir kâğıt parçası uzatınca yumuşar. Daha sonradan kâğıdın üzerinde "cüzzam" yazdığını öğreniriz. Albay şaşkınlık içinde "Nasıl öğrendiniz?" diyerek yutkunur. Holmes "Olanları bilmek benim işim" diyerek yanıt verir.

Pes eden albay ziyaretçileri kulübeye götürür. Orada yakışıklı yüzü beyaz lekelerle kaplı Godfrey'i görürler. Godfrey, Güney Afrika'da vurulduktan sonra farkında olmayarak cüzzamlıların tedavi gördüğü bir

Godfrey'in neden saklandığının en olası açıklamasını bulmak için Holmes "hepten gidimsel çıkarım" yöntemini kullanır. Bilinen olguları kullanarak imkânsız olan şeyleri eler ve en muhtemel sonucu tahmin eder.

hastaneye sığındığını anlatır. Ülkeye dönerken yüzünde izler çıktığını görünce o korkunç hastalığa yakalandığını anlamıştır. Elbette ki ailesi, iki güvenilir hizmetkârı ve kişisel doktoruyla (Dodd'un daha önce görmüş olduğu Dr. Kent) birlikte karantinada yaşamanın tam bir tecritten daha iyi olacağını düşünmüştür. Holmes daha sonra gizemli dostunun seçkin dermatolog Sör James Saunders olduğunu açıklar ve Godfrey'in ondan da bir görüş almasını önerir.

Olasılıkları Eleme Yöntemi

Bu arada Holmes her zamanki mantıksal analizini kullanarak vakayı nasıl çözdüğünü oradaki herkese açıklar. Godfrey'in babasının mülkündeki bir kulübeye hapsedilmesinin üç olası nedenini belirlemiştir. Bunların ilki, Godfrey'in saklanan bir suçlu olma ihtimalidir. Bölgede sonuçlanmamış bir vaka kaydına rastlanmadığından ve suç işleyen birini yurtdışına göndermenin daha mantıklı olacağı düşüncesinden hareketle bu ihtimali elemiştir. Yine çok muhtemel görünmese de ikinci ihtimal, Godfrey'in delirmiş olabileceği ve uzman bir bakıcı tarafından kilit altında tutulduğudur. Ama bunu gizlemek için ortada bir neden yoktur. Zira o dönemde akıl hastalarını bir uzman bakıcı nezaretinde evde tutmak yasak değildir. Holmes bir kez daha "gerçeklerle örtüşen bir varsayım oluşturamamıştır".

Üçüncü ve en güçlü ihtimal, Godfrey'in Güney Afrika'dayken bir tür hastalığa yakalanmış olabileceğidir. O tarihlerde cüzzam çok yaygındır ve genç adam bu hastalığa yakalanmış olabilir. Cüzzamla bağlantılı toplumsal damga Godfrey'in saklanmasıyla örtüşür. Yetkililerin duruma müdahale etmesinin önüne geçmek için vakanın gizli tutulması gerekir. Genç adamın yüzündeki cüzzam belirtileri ve uşağın dezenfektan sürülmüş deri eldivenleri, dedektifin şüphelerini doğrulamıştır.

Bu noktada dermatolog Sör Saunders gelip Godfrey'in hastalığının cüzzam olmadığı müjdesini verir. "İhtiyoz denen bir çeşit sahte cüzzam …inatçı, ama tedavisi mümkün ve bulaşıcı olmayan bir çeşit kabuksu deri enfeksiyonu" teşhisi koymuştur. Godfrey'in annesi şoktan bayılır. Oğlu toplumdan gizlenmek yerine normal bir hayat sürebilecektir.

Olumlu Bir Sonuç

Bu öykü, okuyucunun her an hazırlıksız yakalanabileceği şekilde zekice kurgulanmıştır. Dodd'un dürüst, askerce hikâyesi korku saçan albayın yönetimindeki uğursuz bir malikâneyi betimler. Holmes'un açıklamaları olayların akışını tersine çevirir ve oğlunun ülkesi için savaşırken yakalandığı ölümcül bir hastalığın damgasını yememesi için gayret sarf eden sevgi dolu bir baba sunar.

Bazı eleştirmenler "Soluk Asker" macerasında cüzzamın metafor olarak kullanıldığını ve Conan Doyle'un Godfrey'in bu korkunç kaderden kurtulmasına izin vermek suretiyle Britanya'nın Güney Afrika'daki sömürgecilik faaliyetlerini savunduğunu ileri sürmüştür.

> Yüzü kefen gibiydi, hiç böyle beyaz bir yüz görmemiştim.
> **James M. Dodd**

Cüzzam

Bulaşıcı bir hastalık olan cüzzam deri yüzeyindeki küçük sinirlere zarar vererek başlar ve renksiz lekeler bırakır. Tedavi edilmediği takdirde resimde görüldüğü gibi vücutta bozulmalara, ciddi sakatlıklara ve körlüğe neden olabilir. Cüzzam bin yıl boyunca insanlara musallat olmuştur ve çok korkulan ve yanlış anlaşılan bir hastalıktır. Bu hastalığın kurbanlarının "kirli" olduğu ve çabucak mikrop bulaştırabileceğine inanılmıştır. Cüzzam hastaları sistemli bir biçimde tecrit edilmiştir.

19. yüzyılda Britanya İmparatorluğunun çeşitli bölgelerinde cüzzam salgınları görülmüştür ve sömürgeciler ve askerler bu hastalığa yakalanmaktan korkmuştur. Cüzzama yol açan *Mycobacterium leprae* bakterisi 1873 yılında Norveç'te tanımlanmıştır, ama hastalığın tedavisi 20. yüzyılın ortalarına kadar bulunamamıştır. Güney Afrika'da 1892'de kabul edilen Cüzzamı Önleme Yasası uyarınca Godfrey'in kaldığı türden karantina bölgeleri kurulmuştur. Günümüzde cüzzam ve görülme sıklığı yüzde doksan azalmıştır. Birden çok ilacın kullanımıyla tedavisi mümkündür, ama özellikle Güney Asya (Hindistan) ve Brezilya başta olmak üzere dünyanın yoksul bölgelerinde halen görülmektedir.

BEN ÖNEMSİZ BİLGİLERİ AKLINDA TUTAN, BULDUĞUNU OKUYAN BİRİYİMDİR

ASLANIN YELESİ (1926)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Aralık 1926**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*, 1927**

KARAKTERLER
Harold Stackhurst Gables Koleji'nin müdürü ve Holmes'un arkadaşı.

Fitzroy McPherson
Gables Koleji'nde fen hocası.

Ian Murdoch
Gables Koleji'nde matematik hocası.

Maud Bellamy
Güzel genç kadın.

Tom ve William Bellamy
Maud'un babası ve kardeşi.

Müfettiş Bardle
Sussex polisi.

Bu, Holmes'un son vakalarından biridir ve kanonda "Soluk Asker" macerasının dışında Watson yerine Holmes tarafından anlatılan iki öyden biridir. Aynı zamanda Sussex'teki emeklilik günlerini yaşayan ihtiyar Holmes'un görüldüğü tek öyküdür.

Conan Doyle hayatının neredeyse 40 yıldır önemli (ve kazançlı) bir parçası olan karakterle çabucak işini bitirmek istermiş gibi bu öyküyü aceleyle kaleme almıştır. Fakat yazar sonuçtan hoşnut kalmıştır ve kendisinin en çok sevdiği Holmes öykülerinden biri olmuştur.

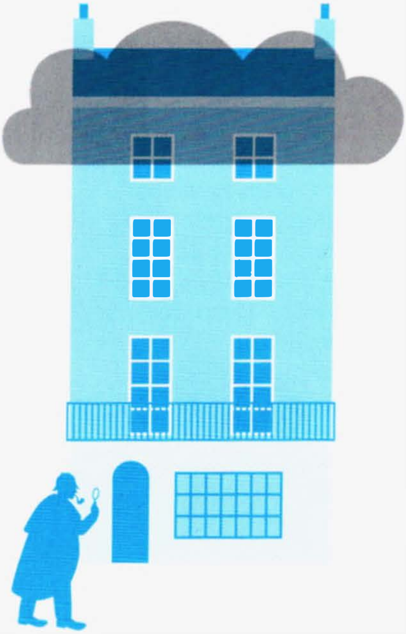
Emekli Dedektif

Holmes öykünün girişinde okuyucuya artık emekliye ayrıldığının bilgisini verir. Hareketli Londra şehrinin bir parçası olan dedektif, Sussex kıyısında arı yetiştiriciliği yaparak ve yürüyüşlere çıkarak sakin bir yaşam sürmektedir. "Londra'nın kasvetinin ortasında geçen uzun yıllardan sonra gözümde tüten doğanın yatıştırıcı varlığına çekildiğini" söyler. Bunlar kulağa daha önceki öykülerde tanıdığımız yorulmak nedir bilmeyen dedektifin sözleriymiş gibi gelmez. Holmes'un bu sessiz inzivada rahatlığı bulduğunu öğrenmek de şaşırtıcıdır, çünkü "Kızıl Kayınlar" (s. 98-101) macerası gibi daha önceki öykülerde kırsal bölgelerin korkutuculuğunu ve buralara baktığında aklına sadece "ne kadar ıssız olduğu ve burada nasıl da kimsenin ruhu duymadan bir suç işlenebileceği" düşüncesinin geldiğini ifade eder.

Eksik Halka

Anlaşılan Watson dedektifin hayatından çıkmıştır. Holmes "ara sıra hafta sonları ziyaretime geldiği zaman onun yüzünü görebildiğini" söyler. Watson'ın varlığı çok özlenmiştir ve bu hikâye Watson'ın diğer öykülerde oynadığı önemli rolü gözler önüne sermeye hizmet eder. Watson öyküleri anlatırken okuyucu Holmes'un muazzam çıkarım yeteneklerine tanıklık eder. Watson şaşırıp kaldığında okuyucu da şaşırır. Böylece dedektifin bir sonraki adımının ne olacağı hakkında hem heyecan hem de beklenti oluşur. Fakat Holmes çıkarımlarının birçoğunu sıradan ve çok basit bulur. Soruşturma sürecine onun bakış açısından baktığımızda Holmes'un keşifleri artık çok mucizevi veya hatta şaşırtıcı gelmez. Holmes öykünün girişinde Watson'ın "harikulade güzellikte" anlatacağı hikâyeyi kendisinin "sade bir dille" kelimelere dökmek zorunda olduğunu kabul eder. Okuyucu da Holmes'un anlatımını çoğu zaman çoğu zaman şaşırıp kalan Watson'ın anlatımından daha az sürükleyici bulabilir.

> Hayatımın bu döneminde sevgili Watson'la bağımız neredeyse kopmuştu.
> **Sherlock Holmes**

221B Baker Sokağında Holmes meşgul ve aktiftir. Londra'nın hareketli suç dünyasında en karmaşık muammaları çözmeye can atar ve kalabalık şehirde avuntu bulur.

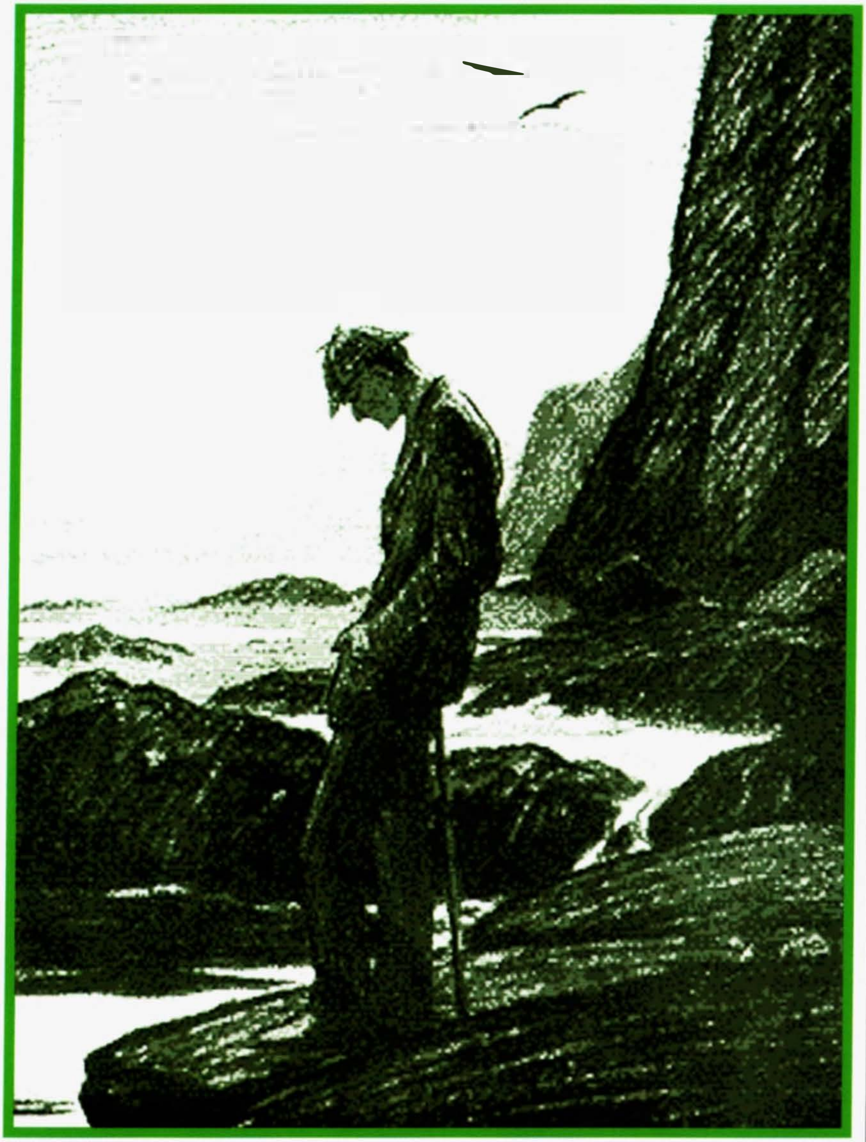

Sussex kıyısındaki emekliliğinde Holmes'un yaşam tarzı farklıdır: Tek başına yürüyüşler yapar, arı yetiştirir ve bir zamanlar ürktüğü kırlarda mutluluğu bulur.

Gizemli Bir Ölüm

Bu macera 1907 yılının Temmuz ayında başlar. Şiddetli bir fırtınanın ardından rüzgâr dinmiştir ve güzel bir yaz sabahıdır. Holmes falezlerin kenarında sabah yürüyüşüne çıkınca bölgedeki Gables Koleji'nin müdürü olan arkadaşı Harold Stackhurst'le karşılaşır. Yalnızlığı seven bir tabiata sahip olmasına rağmen Holmes belki de Watson'la huzurlu arkadaşlığını özler ve başka bir arkadaş bulmuştur. Holmes, Stackhurst'ün kendisine çok cana yakın davrandığını ve "civarda akşamları davet beklemeden kapısını çalabileceği tek kişi" olduğunu söyler. Bu, Watson'ın hiç haber vermeden 221B'ye yaptığı ziyaretleri anımsatır.

İkili karşılaştıktan kısa bir süre sonra tanıdıkları genç bir adamı görürler. Üstünde sadece bir palto, pantolon ve bağcıkları çözülmüş kanvas ayakkabıları olan genç adam yolda sendeler ve hemen önle-

Holmes lagüne bakarak McPherson'ın ölümü hakkında düşüncelere dalar. Bu çizim "Aslan Yelesi" öyküsünün *Strand Magazine*'deki ilk baskısında kullanılmıştır.

rinde yüzüstü düşüp can çekişir. Holmes ve Stackhurst yardıma koşar, ama artık çok geçtir. Genç adam son nefesinde ağzından "Aslan Yelesi" sözcükleri dökülerek ölür. Paltosu omuzlarından sıyrılınca ölen adamın çıplak sırtı görünür. Sırtı "ince, tel kamçıyla fena halde kırbaçlanmış gibi" uzun, kanlı izlerle kaplıdır. Holmes adamın omuzlarını ve kaburgalarını saran uzun, kızarık kamçı izlerine bakarak "bu cezanın esnek bir aletle uygulandığı" sonucuna varır.

Ölen adam, Gables Koleji'nin fen hocası Fitzroy McPherson'dır. Holmes ve Stackhurst eğilmiş cesede bakarken, aynı kolejin matematik hocası Ian Murdoch gelir. Holmes onu "konuşmayı sevmeyen, mesafeli biri olduğu için fazla dostu olmayan" garip biri olarak tarif eder ve okuyucuya Murdoch'ın bir keresinde öfke nöbeti geçirerek "McPherson'ın küçük köpeğini yakaladığı gibi yekpare camlı bir pencereden dışarı fırlattığının" bilgisini verir. Murdoch açıkça şiddete meyilli biridir ve muhtemelen McPherson'a karşı bir hıncı vardır. Holmes böylece okuyucuda merak uyandırır.

Holmes Tekrar İş Başında

Holmes araştırmalarına başlarken Murdoch yakınlardaki Fulworth'e polisi çağırmaya gönderilir. Dedektif, McPherson'ın patikaya çıkarken birkaç kez yere düştüğünün işaretlerini görür. Kumsalda McPherson'ın yüzmek için lagüne gittiğini gösteren çıplak ayak izleri vardır. Fakat havlusu katlı ve kuru olduğu için dedektif onun denize hiç girmemiş olabileceği sonucuna ulaşır. Görünürlerde başka biri veya başka bir ipucu yoktur.

Holmes cesedin yanına döndüğünde polisin olay yerine vardığı görür. McPherson'ın ceplerinde "Orada olacağıma emin olabilirsin – Maudie," yazan bir not bulunmuştur. Polis McPherson'ın odalarını arayınca, Fulworth güzeli Maud Bellamy'yle aralarında gizli bir gönül ilişkisi olduğunu gösteren mektuplar bulur. İlişkilerini gizlemeye çalışıyorlarsa lagün gibi herkeşin uğrak yeri olan bir yerde buluşma ayarlamış olmaları garip görünür. Daha sonra Gables Koleji'nden bazı öğrencilerin McPherson'la denize gitmeyi planladığı, ama Murdoch'ın onlara engel olduğu ortaya çıkar. Holmes'un manidar bir biçimde McPherson'ın tek başına olmasının "Sadece bir kader mi?" olduğunu sorması okuyucunun şüphelerini Murdoch üzerinde yoğunlaştırır. Holmes ve Stackhurst, Maud Bellamy'yle konuşmak için Fulworth'e gider, ama eve yaklaşırlarken Murdoch'ın çıktığını görürler. Orada ne

> Tüm maceralarımızın arasında okurlarım güçlerimi bu kadar zorlayan bir vakaya daha rastlamayacaktır. Bu muammayı çözmeye hayal gücüm de yetmiyordu.
> **Sherlock Holmes**

işinin olduğunu açıklamayı kaba bir biçimde reddedince Stackhurst onu okuldaki işinden kovar.

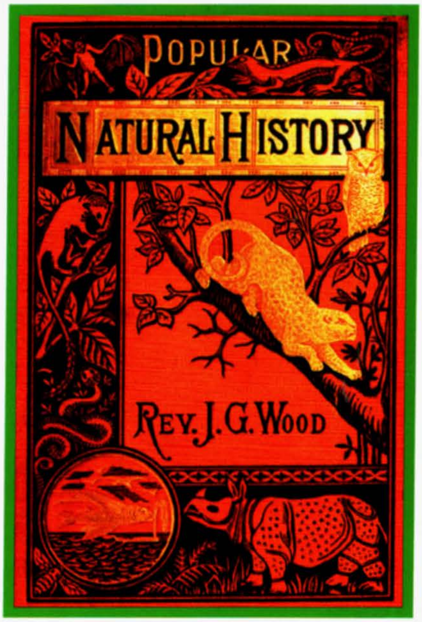
Maud'un Sırrı

Holmes'un Maud'la ilgili hayranlık dolu ifadeleri, kadınlara karşı kayıtsızlığıyla tanınan dedektiften çok Watson'dan beklenebilecek türdendir: "Kızın kusursuz yüz hatlarına, kireç kayalıklarının yumuşak tazeliğinin hayat kattığı tenine bakınca, yoluna çıkan hiçbir genç adamın yara almadan kurtulamayacağını anladım." Holmes, Maud ve McPherson'ın nişanlı olduğunu, ama ailelerini üzmemek için bunu gizlediğini öğrenir. Daha sonradan öğreneceğimiz gibi, Murdoch genç kadına nişanlısının öldüğünü söylemiştir ve Maud soruşturmayla ilgili elinden gelen her türlü yardımı yapmaya hazırdır, ama çok az ipucu sunabilir. Anlaşılan Murdoch da Maud'a âşık olmuştur ve belki de halen âşıktır. Holmes'un dikkatini çektiği gibi, Stackhurst'ü kışkırtıp kendini kovdurarak oradan kaçmak için ilk fırsatı değerlendiren matematik hocası şüphelerin odağındadır. Holmes, Murdoch'ın odalarını aramak ister.

Holmes'un Tezahürü

Holmes muammayı düşünmek için eve döner ve McPherson'ın sadık Airedale teriyerinin de sahibinin öldüğü lagünde ölü bulunduğunu haber alır. Köpeğin küçük bedeni acı içinde bükülüp kalmıştı. Holmes ne düşüneceğini bilemez. Ama zihninin derinliklerinde dırdır eden bir şey vardır. Zihnini boşaltmak için lagüne doğru yürür ve dönüş yolunda birdenbire bunun ne olduğunu hatırlar: "Şimşek çakmışçasına, hevesle yakalamaya çalıştığım şeyin ne olduğunu hatırlamıştım o anda." Zihninin verilerle veya günün birinde faydalı olabileceğini düşündüğü için bir köşeye fırlattığı bilgilerle dolup taşan "sıkış tıkış bir ardiye odası" gibi olduğunu okuyucuya bir kez daha hatırlatır. Bu "ardiye odası" veya "tavan arası" benzetmesi ilk Holmes kitabına kadar (*Kızıl Bir Soruşturma*, s. 36-45) gerilere uzanır ve Conan Doyle'un dedektifin düşünce tarzını betimlerken kullandığı anahtar imgedir. Çeşitli psikologlar bu imgeyi şevkle benimsemiştir. Örneğin Rus-Amerikan Maria Konnikova, "tavan arası" metaforunu insanların enformasyonları depolama, bilgiyi organize etme, daha net düşünmek ve "düşünceli olmak" için stratejiler geliştirme sürecini anlamanın faydalı bir yolu olarak kabul etmiştir.

Bu vakada ise "tavan arası" referansı Holmes'a gerçekten tavan arasına bakmayı hatırlatır. Holmes

John George Wood, *Out of Doors*'un da aralarında bulunduğu birçok kitap yazmıştır. Doğa bilimleri konusundaki incelemeleri dini görevinin bir parçası olarak gören rahip ve doğa bilimcidir.

Ian Murdoch

Matematik hocası Ian Murdoch, öykünün kötü karakteri olarak kurgulanır. "Damarlarında yabani bir kan dolaştığı" söylenir ve kavruk yüzü, kömür karası gözleri ve öfkeli mizacına gönderme yapılır. Holmes öykülerinde Conan Doyle suça meyilli kişilerin ayırt edici bir fiziksel görünüme sahip olduğunu öngören o dönemin popüler görüşünü sık sık kullanmıştır (s. 188). Fakat burada aynı klişeyi okuyucuyu yanlış yönlendirip Murdoch'ın katil olduğuna inandırmak için kullanır. Maud'ın dikkatini çekmek için rekabete giren Murdoch doğal bir şüphelidir. Fakat Maud seçimini McPherson'dan yana yaptıktan sonra Murdoch'ın sessizce kenara çekildiğini söyler. Stackhurst, Murdoch ve McPherson'ın köpek olayını geride bıraktığını ve artık iyi birer dost olduğunu ısrarla belirtir. Holmes bu tanık ifadelerini görmezden gelir ve Murdoch'tan şüphelenmeye devam eder. Genellikle çok mantıklı ve rasyonel olan Holmes'un kariyerinin bu son aşamasında önyargılarıyla hareket etmesi şaşırtıcıdır.

Ölümcül İğneler

Holmes'un bu öyküde başvurduğu kaynak *(Out of Doors)* doğru bilgiler verir. Aslan Yelesi adı verilen dünyanın en büyük denizanası türü gerçekten de vardır. Bu türün en büyük örnekleri üç metre genişliğinde ana gövdeye ve 30 metre veya daha fazlasına uzanabilen liflere sahiptir. Aslan Yelesi asıl olarak Kuzey Atlantik'te bulunur ve özellikle Kuzey Buz Denizinin soğuk sularında en büyük boyutlarına ulaşır. İngiltere'nin güney kıyısında bu türün küçük örneklerine sık sık rastlanır, ama devasa büyüklükte olanlar öyküde açıklandığı gibi güneybatıdan esen şiddetli fırtınanın etkisiyle normal yaşam alanlarının dışına sürüklenip buralara nadiren gelir. Aslan Yelesi türünün liflerinde binlerce iğneleyici hücre vardır. Zehirli liflerini tıpkı bir zıpkın gibi fırlatıp kurbanın bedenine saplar. Bunlar Holmes'un tarif ettiği gibi, "ciltte kızgın iğneler batırılarak açılmış gibi duran noktalar ve kabartılardan oluşan açık kırmızı çizgiler yaratır." Bunlar çok şiddetli ağrılara veya nadiren de olsa ölüme yol açabilir.

tavan arasında *Out of Doors* adındaki "çikolata ve gümüş renkli" küçük kitabı bulur. 1874 yılında yazılan kitap o dönemin meşhur doğa tarihçisi John George Wood'a (1827-1889) aittir.

Geciktirilen Açıklama

Holmes kitaba bakarak şüphelerini doğruladıktan sonra McPherson'ın ölümünün gizemini nereden bakılırsa bakılsın çözmüştür. Fakat Conan Doyle dedektifin ulaştığı çözümü açıklamasına mani olan bir dizi engel çıkararak öyküyü biraz uzatır ve heyecan yaratır.

Önce Holmes'un güvenilir, ama çok da zeki olmadığını ima etmek için "düşünceli gözlerle endişeli bir halde ona bakan, iri yapılı, sessiz bir adam" diye tarif ettiği Müfettiş Bardle gelir. Murdoch'ı kasabadan ayrılmadan önce tutuklamanın gerekli olup olmadığı konusunda Holmes'un fikrini öğrenmek ister. Murdoch'ın asabi mizacı, geçmişte McPherson'la kavga etmesi, Maud'a âşık olması ve Fulworth'ten ayrılmaya hazırlanması -ortada başka bir şüphelinin de bulunmamasıyla birleşince– müfettişin gözünde suça işaret etmektedir. Fakat Holmes, Murdoch'un olay saatinde orada olmadığını kolaylıkla kanıtlayabileceğini ve aleyhindeki kanıtların zayıf olduğunu söyler. Büyük dedektif, McPherson'ın yaralarının bir fotoğrafını incelediğini de açıklar ve bu yaraların tuhaf tabiatının olası açıklamaları hakkında müfettişi –ve okuyucuyu– kışkırtır. Sonunda meselenin aslını açıklamak üzereyken Murdoch içeri dalar ve açıklamayı daha da geciktirir.

Murdoch çok kötü bir haldedir. Omzu ölen adamınkiyle aynı türden izlerle kaplıdır ve korkunç bir acı içindedir. Birkaç kadeh konyak içtikten sonra sonunda bilincini yitirir. Onu kumsalda görüp Holmes'un evine kadar sürükleyen Stackhurst dedektife "kasabanın üzerindeki laneti kaldırması" yalvarır.

> Ağrının ne kadar şiddetli olduğunu görebiliyorduk … adamcağızın nefesi kesiliyor, yüzü mosmor oluyor, sonra hırıldayarak kendine gelip eliyle kalbini dövüyor, boncuk boncuk terliyordu.
> **Sherlock Holmes**

Holmes sonunda pes eder: "Şimdi benimle gelin! Bu katili ellerinize teslim edebilecek miyiz göreceğiz." Müfettiş ve Stackhurst'le birlikte kıyıdaki lagüne inerler. Holmes lagünün en derin ve durgun yerinde aradığı şeyi bulur ve zafer çığlığını patlatır: "Cyanea! Huzurlarınızda Aslan Yelesi!" Suyun içinde devasa bir denizanasının küre şeklindeki bedeni ve lifleriyle görülür. Resifin üzerinde büyük bir kaya görür ve "Yardım edin de şu katilin işini bitirelim" der. Üçü birlikte kayayı lagüne yuvarlayıp denizanasını öldürürler.

Doğal Katil

Anlaşılan ortada bir cinayet yoktur. McPherson, köpeği ve Murdoch doğal bir tehlikenin kurbanı olmuştur: halk arasında Aslan Yelesi olarak bilinen *Cyanea capillata* türü denizanası. Holmes eve döndüklerinde *Out of Doors* adlı kitabı arkadaşlarına gösterir. McPherson bu tehlikeli denizanasıyla karşılaşan ilk kişi değildir. Kitabın yazarı John George Wo-

> Neyse Müfettiş, fırsatını buldukça sizin gibi emniyet güçlerine latife etmeyi severim, ama bu kez *Cyanea capillata* Scotland Yard'ın intikamını feci şekilde aldı.
> **Sherlock Holmes**

ods da bir Aslan Yelesini yakından gördüğünü ve ölümden döndüğünü açıklar. Yüzücüleri "suyun içinde kocaman bir avuç aslan yelesine ve gümüş ağa benzeyen bu yaratığa rastlayacak olurlarsa" hemen uzaklaşmaları için uyarır "çünkü bu korkunç denizanası *Cyanea Capillata*'dır."

Bu denizanalarının lifleri çok acı vericidir ve nadiren de olsa ölümcül olabilir. Conan Doyle, McPherson'ın kalbinin zayıf olduğunu vurgulamaya özen gösterir ve böylece liflerdeki zehrin onun ölümüne yol açması, Murdoch'un ise sağ kurtulması gayet makuldür.

Holmes Sona mı Yaklaşıyor?

Bu öyküde Conan Doyle gerçek hayattan büyüleyici bir katili kullanmıştır ve Müfettiş Bardle dedektifin vakayı çözme yöntemine hayran kalır. "Hakkınızda çok şey okumuş, ama asla inanmamıştım. Bu muazzam!" diye haykırır. Fakat Holmes mütevazı bir biçimde "Başlangıçta yavaştım, hatalıydım" der, ama bu öyküde yeteneklerinin zirvesinde olmadığı da muhakkaktır.

Holmes en başından itibaren McPherson'ın ölümünün cinayet olduğunu ve katilin sırttaki yaralara yol açan bir tür kırbaç kullandığını varsaymıştır. Başlangıçta Murdoch'tan şüphelenmiştir, ama bu şüphesi olgulardan ziyade adamın görünüşü ve karakterine dayanmıştır. Bu, Watson'ın düşebileceği türden bir tuzaktır.

McPherson'ın kuru havlusunun onu yanılttığını söyler. Havluyu görünce kurbanın suya hiç girmediğine karar vermiştir. Cesedin suda bulunmuş olması halinde bunun gözünden asla kaçmayacağını ileri sürer. Dikkatli okuyucular Holmes'un göz ardı ettiği iki noktayı fark edecektir: McPherson öldüğünde saçları halen ıslak olmalıdır ve eğer havluyla kurulanmadan giyindiyse kıyafetlerinin nemli olmalıdır. Ayrıca Holmes olay yerini incelerken devasa denizanasını görmemiştir. Tüm bunları gözden kaçırmasına rağmen nihayetinde muammayı çözen kişi Holmes olur.

Holmes'un tam tersi bir karakter olarak Watson'ın yokluğunda, Conan Doyle dedektifin parlak zekâsının çok az bir kısmını olay örgüsüne yansıtabilmiştir. Ama okuyucuların Holmes'un yeteneklerinin yaşlılık ve emeklilik hayatıyla birlikte zayıflamaya başlamış olabileceği korkusu yersizdir: "Aslan Yelesi" macerasından yedi sene sonra geçen "Son Selam" (s. 246-47) macerasındaki gizli faaliyet Holmes'un halen formunun zirvesinde olduğunu gösterir.

Holmes'un Sussex'teki evi, sahil koruma görevlilerinin evleri gibi denize bakar ve kireçtaşı falezlerin bir manzarasını sunar. Holmes'un keyif aldığı şeylerden biri de falezlerin kıyısından sahile yürümektir.

İSTEDİKLERİMİZE ULAŞIR, İSTEDİKLERİMİZİ ELDE EDERİZ. PEKİ YA SONRA NE KALIR GERİYE? BİR GÖLGE

EMEKLİ BOYA SATICISI (1927)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Ocak 1927**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*, 1927**

KARAKTERLER
Josiah Amberley Emekli boya satıcısı (resim malzemeleri üreticisi).

Bayan Amberley Josiah Amberley'nin genç eşi.

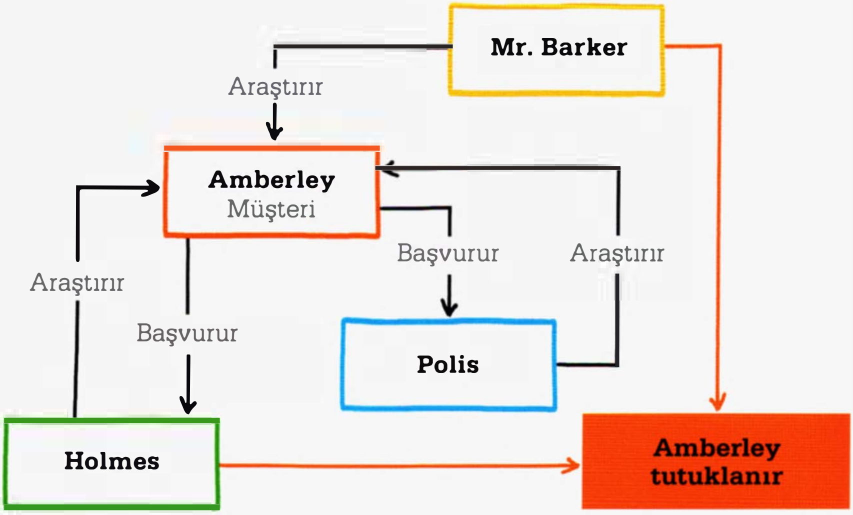
Dr. Ray Ernest Josiah'ın satranç arkadaşı.

Bay Barker Özel dedektif ve Holmes'un profesyonel rakibi.

Mr. J.C. Elman Little Purlington rahibi.

Müfettiş MacKinnon Genç akıllı polis memuru.

Karmaşık olay ağı

Holmes kendisine Scotland Yard tarafından yönlendirilen yeni bir müşteriyle ilk karşılaşmasının ardından melankolik bir ruh hali içindedir. Müşteri Josiah Amberley, öyküye adına veren "emekli boya satıcısı," eski bir sanat malzemeleri üreticisidir ve vaktinden önce yaşlanmış, yüzü kırışıklıklarla dolmuş, sırtı kamburlaşmış, saçı sakalı birbirine karışmış "acınası bir yaratık" haline gelmiştir.

Amberley genç karısının satranç arkadaşı Dr. Ray Ernest'le ilişkisinin olduğunu ve ikilinin onun tüm servetini alıp kaçtığını ileri sürer. Watson, Holmes'un vekili olarak görevlendirilir ve araştırma yapmak üzere Amberley'nin Lewisham'daki evine gönderilir. *Baskerville'lerin Köpeği* (s. 152-61) macerasında olduğu gibi Watson'ın araştırma yeteneğine güvenmeyen ve onun yaptıklarını tekrar kontrol eden Holmes için bu olağandışı bir prosedürdür, ama dedektif bunu ilk kez yapmaz. Watson'ın yazdığı rapor, yaratıcılığının zirvesini gösterir ve Holmes onun olayları süs-

leme ve abartma eğilimiyle alay etmek için bu fırsatı değerlendirir.

Holmes Devreye Girer

Watson ilginç bir biçimde Amberley'nin evinde keskin bir kokusu olan yeşil boyayla bir kapı ve koridor boyadığını gözlemler. Amberley'nin evinden çıktıktan sonra uzun, esmer, bıyıklı bir adamın kendisini takip ettiğini de fark eder. Bu, Holmes'un şüphelerini uyandırmaya yeterlidir. Dedektif, Elman adında bir rahibin adını kullanarak sahte bir telgraf gönderip Watson ve Amberley'yi olmayacak bir bahaneyle Essex'e gönderir. Onların yokluğunda, Amberley'nin eşinin ortadan kaybolduğu gece başka bir yerde olduğu (tiyatroya gittiği) iddiasının yalan olduğunu ortaya çıkarır. Daha sonra Amberley'nin evine girer ve yeni boyanan kapının arkasında gaz borusu döşenmiş gizli bir oda bulur. Burası kusursuz bir cinayet odasıdır. Amberley eşini ve sevgilisini bir dalavereyle bu odaya getirip tuzağa düşürmüş ve odaya gaz vererek onları zehirlemiştir.

Güç Birliği

Watson'ın fark ettiği gizemli esmer adam, Holmes'un rakibi olan özel dedektif Bay Barker'dır. Barker, Dr. Ernest'ün ailesi tarafından tutulmuştur. İki dedektif olağandışı bir işbirliğine giderek katili Scotland Yard'dan Müfettiş MacKinnon'a teslim eder. Holmes, müfettişten evin etrafında cinayetin kesin kanıtlarının araştırmasını ister. Artık kullanılmayan kör bir kuyuda cesetler bulunur. Müfettiş abartısız bir ifadeyle, "bu şimdiye kadar hatırladığım en usta işi çalışmaydı" diyerek Holmes'a duyduğu derin saygıyı belli eder.

Amberley'nin yetkililere ve sonrasında Holmes'a yaklaşımı "sadece gösterişten" ibarettir. Katil kendine o kadar güvenmiştir ki ne polisin ne de ünlü dedektifin onu alt edemeyeceğini sanmıştır.

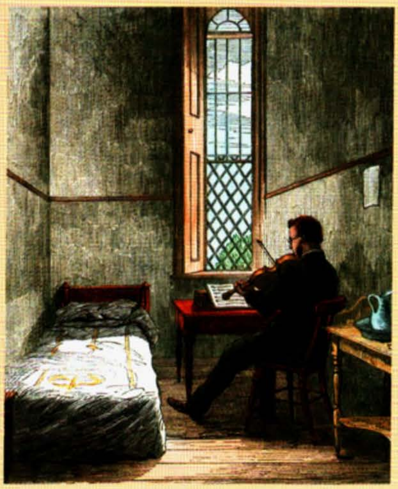
> Kapıdan, bacadan evlere girmek benim ustaca yaptığım bir iştir; isteseydim bu meslekte kesinlikle en iyisi ben olurdum.
> **Sherlock Holmes**

Suça İten Nedenler ve Delilik

Holmes, Amberley'nin kıskançlıktan dilediği döndüğünü gözlemler ve cinayet odasından sızan gaz kokusunu örtmek için yeşil renkli boyayı (kıskançlıkla ilişkilendirilen rengi) kullanması muhtemelen tesadüf değildir. Holmes cinayet yöntemindeki gaddarlığı adamın deliliğinin bir işareti olarak görür ve Amberley'nin darağacı yerine Broadmoor'u boylayacağını tahmin eder.

Bu öykü, başlangıçtaki melankolinin işaret ettiğinin aksine daha hafif ve daha şakacı bir tondadır. Watson'a araştırma görevi verilmesi, iki arkadaş yeteneklerini karşılaştırırken kaçınılmaz olarak bir şakalaşmaya yol açar. Holmes, Amberley'nin evine girerken gözü açık, usta bir soyguncu olarak betimlenir ve polis her zamanki gibi hazırlıksız yakalanır.

Holmes suçu aydınlatmasına karşın haberlerde adının geçmemesini ister ve görünüşe göre gizemin polis tarafından çözüldüğünü anlatan haberleri okumaktan keyif alır. Ama alaycı bir biçimde "Belki bir gün hikâyenin aslı anlatılır" diyerek Watson'dan olayın bir kaydını tutmasını ister.

Broadmoor Hastanesi

Holmes'un söylediği gibi, Amberley akli dengesinin yerinde olmadığını ileri sürerek savunma yapabilir ve asılmak yerine ömür boyu hapis cezası alabilir. 19. yüzyılda akıl hastası suçluların sıradan suçlulardan farklı muamele görmesi gerektiğine dair farkındalık artmıştır ve 1800 yılında çıkan Akıl Hastası Suçlular Yasası bu kişilerin süresiz olarak gözetim altında tutulmasına imkân tanımıştır.

Crowthorne, Berkshire'daki Broadmoor Akıl Hastanesi 1863'te açılmıştır ve akıl hastası suçlulara yönelik kurulan ilk kurumdur. Bu kurumda kalanlar tarafından işletilen çiftlik ve atölyeleriyle kendi kendine yeterli bir yerdir. Erkekler ve kadınlar ayrı binalarda kalmış ve her gün çalışma, egzersiz ve dinlenme rutinini takip etmiştir. Hastane bir Tıbbi Amir ve iki doktor tarafından yönetilmiştir ve tıp eğitimli olmayan 100 kişilik personel onlara eşlik etmiştir.

Günümüzde Broadmoor halen "özel hastane" statüsündedir. Artık kadınların tedavi görmediği bu yüksek güvenlikli kurumda, kendileri veya başkaları için yüksek risk teşkil eden erkeklerin tedavi edilmektedir.

ACIYA SABIRLA KATLANMAK KENDİ BAŞINA BÜTÜN DERSLERİN EN KIYMETLİSİDİR

PEÇELİ KİRACI (1927)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Şubat 1927**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*, 1927**

KARAKTERLER
Eugenia Ronder Eski bir sirk kızı.

Bay Ronder Eugenia'nın sirkte beraber çalıştığı merhum kocası.

Leonardo Sirkin güçlü adamı ve Eugenia'nın merhum âşığı.

Mrs Merrilow Eugenia'nın adına Holmes'a başvuran ev sahibi kadın.

Bir Holmes öyküsü için olağandışı bir biçimde bu trajik aşk ve intikam hikâyesi bir suçun ortaya çıkarılmasından ziyade neredeyse tamamen itirafa dayanır. Holmes bu vakada analizler ve çıkarımlar yapan bir deha değil, ruhsal olarak azap çeken bir kadına şefkat gösteren ve onun günahlarını bağışlayan rahip benzeri bir dinleyicidir.

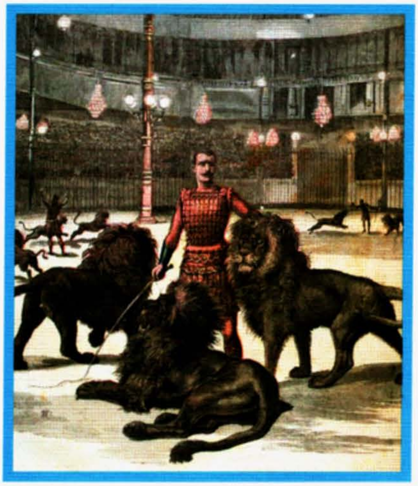
Geçmişi Peşini Bırakmayan Bir Kadın

1896 yılının sonlarında kiracılarından biri hakkında endişelenen Bayan Merrilow dedektifi ziyarete gelir. İhtiyar ev sahibesinin kiracısı, toplumdan izole bir biçimde yaşamaktadır ve yüzündeki şekil bozukluklarını gizleme için sürekli peçe takmaktadır. Eugenia Ronder adındaki bu kadın adeta "günden güne eriyip gitmekte" ve uykusunda "Cinayet!" diye çığlık atmaktadır. Bayan Merrilow, Eugenia'ya "ruhunu sıkan bir mesele varsa" bir rahibe, polise veya Sherlock Holmes'a gitmesini tavsiye etmiştir ve Eugeina da dedektifle konuşmayı seçmiştir.

Holmes, Eugenia vakası hakkında bir şeyler okuduğunu hatırlar. Eugenia geçmişte sirkte çalışmıştır. "Vahşi hayvanlarla" gösteriler yapan gezgin bir sı-

Gezici Sirk

İngiltere'deki ilk sirk, 1768'de Philip Astley adındaki eski bir süvari subayı tarafından kurulmuştur ve bütünüyle atlarla yapılan gösterilere odaklanmıştır. Gezgin performansçılar şehir şehir dolaşmaya başlamıştır. İp üzerinde yürüyen cambazlar, akrobatlar ve palyaçolar da sahneye çıkmaya başlamıştır ve birçok sirk kente gelişlerini gösterişli geçit törenleriyle duyurmuştur. 19. yüzyılın sonlarına doğru sirkler gerçekten büyük ve muhteşem gösterilere dönüşmüştür. Amerika'dan Barnum and Bailey Sirki 1897-1902 arasındaki Avrupa turnesinde at gösterileri, jonglörlük ve trapez gösterilerinin yanı sıra "ucube gösterileri" aracılığıyla da izleyicilerini heyecanlandırmıştır. Filler, aslanlar ve diğer egzotik canlıların yer aldığı gösteriler de büyük ilgi toplamıştır. (O dönemde sirkler için eğitilmiş vahşi hayvanlar uluslararası düzeyde alınıp satılmaktaydı.) İngiliz sirklerinde hayvan gösterileri çok yakın tarihlere kadar devam etmiştir, ama günümüzde hayvanların gösterilerde kullanılmasını yasaklayan bir yasa gündemdedir.

Korkusuz bir aslan terbiyecisi, 1891'de Paris'teki L'Hippodrome'da bir gösteride. Vahşi hayvanlarında da kullanıldığı gösteriler ve cesaret gösterileri en popüler sirk eğlenceleri arasındadır.

kin sahibi ve aslan terbiyecisi olan Bay Ronder'la evlenmiştir. Yedi yıl önce bir gece aslan serbest kalıp Eugenia ve kocasına saldırmıştır. Bay Ronder'ın kafatasını pençeleriyle ezerek adamı öldürmüş ve Eugenia'nın yüzünü parçalamıştır. Fakat polis soruşturması birçok soruyu yanıtsız bırakmıştır ve Holmes mahkemenin "talihsiz bir kaza sonucu ölüm" hükmünü tatmin edici bulmamıştır.

Açığa Çıkan Sır

Holmes ve Watson, Eugenia'nın yanına gider ve kadın onlara uzun süredir sakladığı sırrını açıklar. Kocası ona fiziksel ve duygusal şiddet uygulayan bir ayyaştır ve hem insanlara hem de hayvanlara sürekli gaddarca davranmıştır.

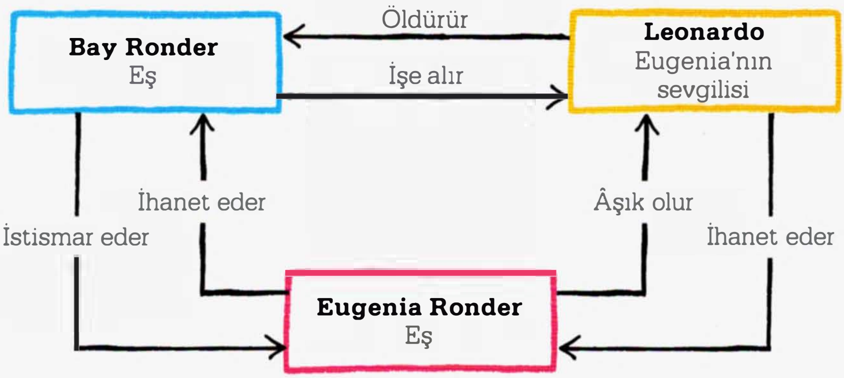
Gösterideki güçlü adam Leonardo ise Bay Ronder'ın tam tersidir: çekici ve güvenli. Eugenia Leonardo'ya âşık olmuştur ve çok geçmeden Bay Ronder'dan kurtulmayı planlamışlardır. Leonardo uzun bir sopa yapmış ve sopanın ucuna aslan pençesi gibi duran beş tane çelik çivi çakmıştır. Bir gece Bay Ronder aslanı beslemeye gidince Leonardo sopayla vurarak rakibinin kafasını parçalamıştır. Yaptıkları plana göre Eugenia aslanı kafesten serbest bırakmıştır. Bu sayede kocasının aslan tarafından öldürüldüğü düşünülecektir. Ama aslan Eugenia'ya saldırmış ve dişlerini yüzüne geçirmiştir. Leonardo dehşet içinde kaçmıştır. Eugenia kurtarıldıktan sonra Leonardo'nun kocasının ölümündeki rolünü gizlemiştir. Firar etmesine rağmen ona olan aşkı son bulmamıştır.

Kurtarılan Hayat

Eugenia güzelliğini, sevgilisini ve geçim kaynağını kaybetmiş ve gözlerden uzak yaşamayı seçmiştir. Kısa bir süre önce Leonardo'nun ölümünü haber alınca her şeyi itiraf etme isteği duymuştur. Eugenia'nın tanıklığı Holmes'ta büyük bir sempati uyandırır. Dirayetli bir biçimde Eugenia'nın intihar etmeyi tasarladığını hisseden Holmes o tarihlerde yasadışı kabul edilen intihar girişimine karşı kadını uyarır: "Hayatınız sadece size ait değildir. Bunu aklınızdan çıkarmayın." [İntihar İngiltere'de 1870'lere kadar suç kabul edilmiş ve intihar eden kişinin mülklerine devlet tarafından el konmuştur. –çn.] İki gün sonra, Eugenia içinde ölümcül zehir bulunan bir şişeyi Holmes'a gönderir; şişenin beraberindeki notta yaşamayı seçtiğini yazmıştır. Öykü hem gerçek anlamda bir peçenin kaldırılmasına –Eugenia yüzünü Holmes'a gösterir– hem de sembolik olarak gerçeklerin üzerindeki örtünün kaldırılmasına sahne olur. Bay Ronder kendi keyfi uğruna eşini bir kafese hapsetmiştir ve Eugenia aslan hayatını mahvettikten sonra yaralı bir hayvan gibi kendi kafesine çekilip kendini dünyaya kapamıştır. Eugenia aslanı serbest bırakarak kocasına karşı ölümcül nefretini de serbest bırakmıştır, ama bunun yaşam boyu sürecek korkunç sonuçları olmuştur. Öykü özü itibariyle Eugenia'nın kötü bir evliliğe hapsolması hakkındadır. Kaderlerini değiştirme şansları olmayan kadınların ıstırabı, "Abbey Çiftliği Macerası" (s. 198-201) gibi birçok Holmes öyküsünde işlenen yaygın bir temadır.

> “Bir yüzün iskeletini o yüz silinip gittiğinde hiçbir kelime tarif edemez.
> **Dr. Watson**”

İstismar ve ihanet üçgeni

ANCAK RENKSİZ, OLAYSIZ VAKALAR UMUTSUZDUR

SHOSCOMBE OLD PLACE MACERASI (1927)

KISACA

TÜR
Kısa Öykü

İLK İNGİLTERE BASKISI
***Strand Magazine*, Nisan 1927**

SEÇKİ
***Sherlock Holmes'un Vaka Kitabı*, 1927**

KARAKTERLER
Sör Robert Norberton
Shoscombe Old Place'in sahibi.

Leydi Beatrice Falder
Sör Robert'ın sakat kız kardeşi.

John Mason Sör Robert'ın baş antrenörü.

Bayan Norlett Leydi Beatrice'in hizmetçisi.

Bay Norlett Bayan Norlett'in kocası, bir aktör.

Stephens Sör Robert'ın kahyası.

Josiah Barnes Yeşil Ejderha hanının sahibi.

Sandy Bain Jockey.

56 Sherlock Holmes kısa öyküsünün sonuncusu olan "Shoscombe Old Place Macerası" Conan Doyle 71 yaşındayken ölmeden üç yıl önce yayımlanmıştır ve Holmes'a bir veda niteliğindedir. Öykü, adli tıp konusuna ne kadar hâkim olduğunu sergileyen büyük dedektifi çok ileri görüşlü biri olarak lanse ederek başlar. Fakat öykü ilerledikçe Holmes özellikle ortada bir suç mahalli olmadığı için adli tıptan çok çıkarım yeteneklerine ihtiyaç duyar. Öyküdeki heyecan unsuru gerçekten kötü bir suçun işlenme potansiyelinden kaynaklanır.

Adli Tıp Uzmanı

Öykünün başında Holmes bir mikroskop yardımıyla St. Pancras istasyonunda öldürülen bir polis memurunun yanında bulunan bir kepteki küçük tutkal parçalarını tanımlar. Bu, kepin kendisine ait olduğunu inkâr eden çerçeve imalatçısını işaret eden sağlam bir ipucudur.

Holmes adli tıbbı bu şekilde kullanırken mesleğinin öncülerindendir. Ayakkabı izleri, küçük lekeler ve sıyrıklar ve kan, çamur, organik madde ve tutkal gibi başka maddelerin izleri gibi kanıtların kullanılmasında öncülük yapan Holmes'un tekniği, en ufak ayrıntıları gözden kaçırmamak için olay yerinin titizlikle incelenmesini vurgulamıştır. Bu yöntem günümüzde modern adli soruşturmanın merkezinde yer alır.

Gerçek hayatta adli tıbbın öncüsü Dr. Edmond Locard'ın (1877-1966) "Fransa'nın Sherlock Holmes'u" olarak tanınması tesadüf değildir. Locard'ın temel düsturu "Her temasın bir iz bıraktığıdır." "Locard'ın değiş-tokuş prensibi" olarak bilinen bu basit ifade, Holmes'un kendisinin de katılacağı biçimde, her suçlunun ne kadar küçük olursa olsun suç mahalline bir

Dr. Edmond Locard (1877-1966) 1912 yılına kadar resmi olarak kabul görmese de 1910'da ilk polis laboratuvarını kuran öncü Fransız bilim adamıdır.

William Powell Frith'in *The Derby Day* (1856-1858) tablosu Sör Robert'ın aşina olduğu bir sahneyi resmeder. Bu tablo öylesine popüler olmuştur ki, Kraliyet Akademisi kalabalıkları kontrol etmek için bir parmaklık eklemiştir.

şey getirdiğini ve oradan bir şey götürdüğünü varsayar.

Vakayla İlgili Veriler

Holmes tutkal damlacıklarını belirledikten kısa bir süre sonra, Berkshire'daki büyük bir malikâne olan Shoscombe Old Place'te baş antrenör olan John Mason tarafından ziyaret edilir. Mason, uçarı patronu Sör Robert Norberton'ın davranışlarından endişe duymaktadır. Müsrifliğiyle ün yapmış Sör Robert derin bir borç batağındadır. Borçlarını ödemek için yarış atı Shoscombe Prensi'nin yaklaşmakta olan Epsom Derby adındaki prestijli yarışı kazanmasına bel bağlamaktadır. "Akıllıca bir hareketle" antrenmanlara Shoscombe Prensi'nin çok daha yavaş olan üvey kardeşini çıkararak bütün tüyocuları kandırmıştır. Kazanması imkânsızmış gibi görünen atına yüksek bahis oranlarıyla elinde avcunda ne varsa yatırmıştır. Fakat Mason başka gelişmeler hakkında endişelidir. Sör Robert her zaman çok bağlı olduğu münzevi, hastalıklı kız kardeşiyle birdenbire görüşmeyi bırakmıştır. Kız kardeşinin çok sevdiği spanyelini elinden alıp Yeşil Ejderha hanının işletmecisine vermiştir. Gece vakti eski, virane şapelin altındaki "perili mezarlıkta" gizemli bir kişiyle buluşmuştur. Mason, Sör Robert'ın kahyası Stephens'la birlikte aile mezarlığında bir mumyanın kafatası ve kemiklerini bulmuştur. Son olarak Leydi Beatrice'in odasının altındaki kilerde yer alan merkezi ısıtma kazanının içindeki küllerin arasında kömüre dönmüş bir uyluk kemiği bulunmuştur.

İpuçlarının Peşinde

Bu son gelişmeyi duyunca Holmes çok ciddileşir. Sör Robert ve henüz kimliği bilinmeyen suç ortağı Leydi Beatrice'i öldürüp cesedini yakmış olabilir mi? Tatil yapan balıkçılar kılığına giren Holmes ve Watson, Yeşil Ejderha hanına gider. Hanın sahibi Josiah Barnes onları Sör Robert hakkında uyarır: "Önce yapacağını yapıp ardından uyaran bir tiptir" der. Bundan yılmayan Holmes ve Watson, han sahibinden bir zamanlar Leydi Beatrice'in olan spaniel cinsi köpeği yürüyüşe çıkarmayı önerir. Doğruca Shoscombe Old Place'e giderler ve tam da Leydi Beatrice'in günlük araba gezintileriyle aynı saatte oraya varırlar. Leydinin arabası malikânenin kapısına doğru yavaşlayınca Holmes köpeği serbest bırakır. Hayvan heyecan içinde arabaya doğru fırlar, ama birdenbire öfkeyle havlamaya başlar. Arabada güya

> Çok derin sularda yüzüyoruz Bay Mason, çok derin ve bulanık.
> **Sherlock Holmes**

> Sör Robert soylular takımından. Lakin bazen kartalların arasına bir leş kargası da karışabilir... Shoscombe Prensi bu yarışı kazanırsa işte o zaman servet sahibi olurdu. Bu yüzden hiçbir yere gitmemesi gerekiyordu.
> **Sherlock Holmes**

Leydi Beatrice ve hizmetçisi Bayan Norlett vardır, ama Watson ve Holmes leydinin şalının gerisinden "Devam et! Devam et!" diye bağıran kalın bir erkek sesi işitir. Holmes "elimize bir kart ekledik, ancak yine de dikkatli oynamamız gerekiyor" der.

Aynı akşam mezarlığı ziyaret ederler. Mason'un gördüğü kemikler ortalıkta yoktur. Holmes iskeletin geri kalanıyla birlikte o parçaların da kazanda yakıldığını düşünür. Kısa bir süre önce açıldığı anlaşılan bir lahit görür. Tam o sırada ayak sesleri duyulur. Gölgelerin içinden "etrafına korku salan, boylu poslu, vahşi tavırlı biri" çıkar. Sör Robert'tan başkası değildir. Onlara kim olduklarını ve ne aradıklarını sorar.

Harikulade Gotik bir sahnede Holmes dönüp arkasındaki lahidin kapağını ardına kadar açar. Sör Robert çığlık atarak geriye sendiler. Leydi Beatrice'in "tepeden tırnağa çarşafa sarılı; korkunç cadı siluetindeki burnu ve çenesi neredeyse birbirine değecek kadar uzun; rengi atmış, dökülen yüzünde donuk gözleri açık kalmış" cesedi görülür. Sör Robert yaptıklarını açıklamaya karar verir ve meseleyi değerlendirebilmeleri için Holmes ve Watson'ı eve davet eder.

Gerçek Ortaya Çıkar

Sör Robert, bedeni su toplayan Leydi Beatrice'in yaklaşık bir hafta önce öldüğünü söyler. Bunun sonucunda evi, ahırları ve Shoscombe Prensi de dahil bütün atları -üstelik borçlarını kapatmak için ümitlerini bağladığı Derby yarışından sadece birkaç hafta önce– kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Çünkü yarış atlarına varana kadar Shoscombe malikânesi Leydi Beatrice'e aittir ve ölümünün duyulması halinde her şey merhum kocasının kardeşine kalacaktır. Sör Robert çaresizlik içinde leydinin ölümünü Derby yarışına kadar gizlemeye karar vermiştir.

> Görevim gerçekleri ortaya çıkarmaktı, daha fazla ileri gitmeyeceğim. Davranışlarınızın ahlaken veya nezaketen doğruluğu hakkında bir fikir yürütmek istemiyorum.
> **Sherlock Holmes**

Eski lahitte leydinin cesedine yer açmak için hizmetçisinin eşi Bay Norlett'tan yardım alarak mumyalanmış bir cesedi lahitten çıkarmış ve kazanda yakmıştır. "Ölüye karşı hiçbir saygısızlık veya hürmetsizlik yapmadıklarını" da ekler. Daha sonra "huysuz, sinsi tavırlı ufak tefek bir adam" olan Bay Norlett'in bir zamanlar aktör olduğunu ve Leydi Beatrice'in yerine geçmeyi kabul ettiğini açıklar. Leydi Beatrice'in cesedi ilk gizledikleri yer olan eski su deposunun önünden hiç ayrılmayan köpekten de kurtulmuşlardır.

Holmes bu yaptıklarının "mazur görülemez" olduğunu söyleyince Sör Robert, "Söylemesi kolay tabii. Benim yerimde siz olsanız farklı şeyler düşünürdünüz belki de" diye yanıt verir. Daha önce bazı durumlarda eylemlerini mazur gördüğü için katillerin ellerini kollarını sallayarak gitmesine izin veren Holmes bu kez ikna olmaz ve meseleyi polise bildireceğini söyler.

Adli Tabibin Rolü

Ani ölümlerin nedenlerinin araştırılmasında adli tabibin rolü Normanlar tarafından adaleti sağlamak için değil, vergi toplanmasını sağlama almak amacıyla daha 1194'te yasal olarak düzenlenmiştir. Bir cesedin bulunduğu köylere, kurbanın Norman ve katillerin de Anglo-Saxon olduğu varsayımıyla "Murdrum" adı verilen bir ceza uygulanmıştır. (İngilizcedeki "murder" sözcüğü bu kökenden gelir.) 1836'da ilk Doğum ve Ölüm Kaydı Yasası her doğum ve ölümün rapor edilmesini yasal bir zorunluluk haline getirmiştir. Ama özellikle zehirlemeye yoluyla gerçekleşen cinayetlerden ceza almadan kurtulmak çok kolay olduğundan ve şüpheli ölümlerin incelenmesi çok masraflı olduğundan kaygılar artmıştır. 1887'de çıkarılan yeni yasayla adli tabibin rolü her türlü ani, şiddetli veya doğal olmayan ölümlerin tıbbi nedenlerinin araştırılması şeklinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla Leydi Beatrice'in ani ölümü adli tabiplerin yeni görev tanımının içine girebilir.

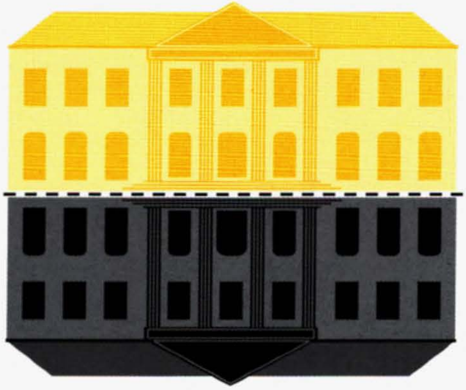
Holmes'un keşfettiği gibi, Sör Robert'ın Shoscombe Old Place'teki hayatı göründüğünden çok farklıdır. Büyük bir malikâne ve ödüllü bir yarış atı sahibi olmasına rağmen aslında her şeyini yitirme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Çok bağlı olduğu **ihtiyar, hastalıklı** kız kardeşi Leydi Beatrice Falder'la birlikte yaşar.

Görünen yüz

Sör Robert Norberton, Berkshire'da **devasa bir kır malikânesinde** ikamet etmektedir.

Yarış atı Shoscombe Prensi, Derby yarışlarında sahibine **80.000 pound** kazandırır.

Sör Robert **borç batağı** içindedir ve **iflas etme** tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Sör Robert **kız kardeşinin cesedini** çarşafa sararak terkedilmiş bir lahidin içine yerleştirir.

Gerçek

Sör Robert Derby yarışına kadar **Leydi Beatrice'in öldüğünü** gizlemek zorundadır.

Sör Robert cesedi gizlemek için **mumyalanmış bir cesedin kalıntılarını** çıkarıp yakar.

Watson'ın ifadeleriyle Shoscombe Old Place vakası "Sör Robert'ın hak etmediği kadar mutlu bir sonla biter". Suç çok küçük olduğu için polis hoşgörülü bir yaklaşım sergiler ve büyük ölçüde olanlara göz yumar. Sör Robert sadece kız kardeşinin ölümünü hemen bildirmediği için ufak bir kınama cezasıyla kurtulur. Dikkat çekici bir biçimde, Sör Robert'ın alacaklıları da Derby yarışı bitine kadar beklemeye karar verir. Sonunda Shoscombe Prensi yarışı kazanır ve sahibine de bahislerden 80.000 pound kazandırır. Sör Robert tüm borçlarını öder ve üstüne de yüklü miktarda bir para kalır.

Bir Kariyer Sona Eriyor

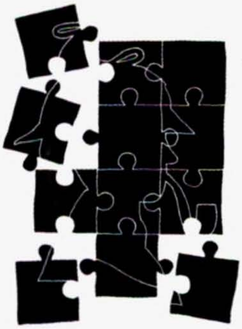
Watson'ın mezarlıktaki olaylara ilişkin anlatımı olağandışı biçimde dramatiktir ve adeta bir korku öyküsünü andırır. Leydi Beatrice'in cesedinin tüyler ürpertici görünüşünü ve iriyarı Sör Robert'ın korkutucu figürünü öylesine Gotik detaylarla betimler ki bizi heyecan verici bir şeyin olacağına inandırır. Ama birkaç dakika sonra hepsi rahatça yerlerine oturur ve Sör Robert hastalıklı bir ihtiyarın ölümünün geç bildirilmesinden ibaret olan sıradan öyküyü anlatır.

"Shoscombe Old Place" macerasında Holmes korkunç bir cinayeti veya karanlık bir acımasızlığı açığa çıkarmaz. Umutsuz ve biraz da sevimsiz birinin aptalca ve çok rahatsız edici düzenbazlığını ortaya çıkarır ve üstelik söz konusu kişi bu düzenbazlıktan yakasını sıyırır. Bu, Holmes'un kariyeri için hayal kırıklığına yol çan bir sondur ve belki de Conan Doyle'un yapmak istediği şey de tam olarak budur.

Watson'ın Sör Robert için öykünün başında "Kendi neslini ıskalayan o adamlardan biridir" ifadesini kullanır ve öykünün sonunda onun "kariyerindeki bu karanlık sayfayı geride bırakarak onurlu bir yaşam sürdüğünü" haber verir. Her ikisi de Holmes'un kendisi için de aynı şekilde geçerlidir.

SHERLO
HOLME
DÜNYAS

OCK
S'UN
SI

Sherlock Holmes'un dünyası tıpkı karakterin kendisi gibi popüler mit ve gerçekliğin benzersiz bir karışımıdır. Bu son bölümde, Conan Doyle'un içinde yaşadığı bağlam belirlenerek ve sadece yazarın ve okuyucuların hayatını değil aynı zamanda ünlü karakterin hayatını da etkileyen tarihsel ve sosyal değişimler açıklanarak dedektif ve yaşadığı çağ birçok farklı perspektiften ele alınacaktır. Holmes'un kalıcı mirası da her yönüyle incelenecektir.

Mit, Gerçeklik ve Akıl

Geç Viktorya dönemi Londra'sı (s. 296-99) Holmes'un dünyasının merkezinde yer alır ve genellikle sisli East End sokaklarından ibaret olan bir şehir olarak düşünülür. Fakat popüler imaj tam olarak doğruyu yansıtmaz. Conan Doyle'un Londra'sında büyük yeni binalar, son moda alışveriş alanları, gaz lambalarıyla aydınlatılan ana yollar ve varlıklı yeni semtler de vardır ve Holmes da bu şehirde yaşar. Aynı zamanda Paddington ve King's Cross gibi büyük demiryolu terminalleri, ulusal bir telgraf sistemi ve hareketli popüler basın sayesinde iletişim devriminin merkezindedir.

Holmes'un Londrası, tezatlarla dolu bir şehirdir. Buharlı lokomotifler büyük istasyonlara peş peşe gidip gelirken ve yeraltı trenleri yolcuları şehrin sokaklarının altından taşırken, daha varlıklı vatandaşlar şehir merkezinde halen at arabalarıyla dolaşır. İmparatorluğun zenginliğine rağmen Conan Doyle'un kanonunda hiçbir zaman açıkça sunulmasa da şehir ezici bir yoksulluğa ev sahipliği yapar.

Farklılık ve Gelenek

19. yüzyıl boyunca Londra'nın nüfusu bir milyondan altı milyona yükselmiştir. Bu insan, fikir, servet ve kültür akışı karmaşıklık ve toplumsal değişimin erime potasını yaratmıştır (s. 300-05). Şehrin büyüklüğü, dünyadaki en büyük şehir olması, ağırlıklı olarak aşırı kalabalık doğu semtlerinde toplaşan kanunsuz alt sınıflardan duyulan korkuyu beslemiştir. Buna rağmen, Holmes'un vakaları Conan Doyle'un okur kitlesini yansıtacak şekilde esasen toplumun orta ve üst sınıflarından karakterleri barındırır. Conan Doyle öykülerine korku, heyecan ve tat katmak için toplumsal gerilimlerden ve hâkim ırk, cinsiyet ve sınıf stereotiplerinden faydalanmıştır. Holmes'un tüm "bohem" duyarlılıklarına rağmen Baker Sokağı zaman zaman günümüzün standartlarına göre bağnaz bulunabilecek beyaz, erkek, orta sınıf dünyası olarak betimlenir. Öykülerde yabancılar suçludur ve kadınlar çoğunlukla kurban veya masum piyonlardır.

> [Londra] insan hayatının en büyük toplamıdır – dünyanın en eksiksiz özetidir.
>
> **Henry James**
> **Romancı (1843-1916)**

Suç ve Suçun Tespiti

Holmes metaforik olarak iki erkeğin çocuğudur: Edgar Allan Poe'nun C. Auguste Dupin karakteri ve Conan Doyle'un eski profesörü Joseph Bell'den ilham almıştır. Her iki ilham kaynağı da "usavurma" adı verilen tümdengelimli muhakeme biliminde ustadır. Bu, Holmes'un çıkarım "biliminin" prensibi haline gelmiştir (s. 306-09). Bu terimin tarihi, Yunan felsefesindeki köklerinden 17. yüzyıldaki Aydınlanma ideallerine ve Charles Darwin'in (1859) adlı kitabındaki teorilerinin önemine kadar incelenir.

Conan Doyle'un kanonda yansıttığı gibi, "usavurma" yeni gelişmekte olan suç biliminde merkezidir (s. 310-15) ve "adli tıp" ve "kriminoloji" kavramları yerleşmiş terimler haline gelmiştir. Holmes'un tütün külleri, daktilolar, dövmeler ve başka birçok ipucu hakkındaki incelemeleri aracılığıyla adli tıbba yaptığı katkılar, suçla mücadelenin gelişmesinde daha geniş, öncü bir ruhun parçası olarak görülebilir.

Suça Duyulan İlgi

Holmes'un Conan Doyle'un diğer karakterlerine kıyasla başarısı, kısmen değişen topluma atfedilebilir. Şehirlerin büyüklüğü ve artan sınıf ayrımları, suç korkusuna ve adalet isteğine yol açmıştır. "Ucuz dergiler" de dahil olmak üzere kitlesel basın bunu seve seve teşvik etmiştir. Bu dönemde suçun aydınlığa kavuşturulması bilimi gibi suç kurgusu da gelişmiştir (s. 316-23). Bu janrın kökleri Edgar Allan Poe, Wilkie Collins ve hatta Charles Dickens gibi yazarlara ve G. K. Chesterton ve E. W. Hornung gibi Conan Doyle'un çağcıllarına kadar gerilere götürülebilir. 20. yüzyıl katı dedektif kurgusunun ortaya çıkışına ve Agatha Christie, P. D. James ve Ruth Rendell gibi kadın suç yazarlarının egemenliğine sahne olmuştur. Günümüzde suç kurgusu (özellikle İskandinav suç kurgusu) her zamanki kadar popülerdir ve günümüzün birçok yazarı Holmes'un mirasından ilham alır.

Şöhret ve Miras

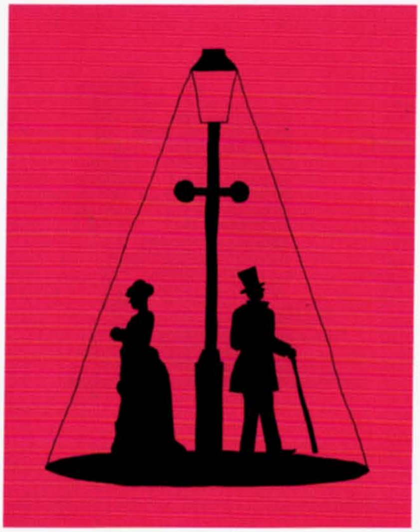
Holmes'un inkâr edilemez bir yönü, karakter ve maceralarının çok popüler olması ve halkın hayal gücünde çabucak yer edinmesidir. Conan Doyle'un ilk Holmes romanı *Kızıl Bir Soruşturma* (1887) ilk yayımlandığında çok fazla ilgi uyandırmamıştır, ama *Strand Magazine*'de yayımlanan kısa öyküler dünya çapında hayran kulüpleri ve topluluklarıyla günümüze kadar ulaşan fenomeni yaratmıştır (s. 324-27).

Holmes birçok edebi yoruma ilham vermesinin yanı sıra sahne ve beyaz perdenin de ilk yıldızlarından biri olmuştur (s. 328-35). Eille Norwood, Basil Rathbone, Jeremy Brett ve Benedict Cumberbatch gibi birçok ünlü aktör Sherlock Holmes rolünü oynamıştır.

Holmes'un William Gillette'in 1899'daki Sherlock Holmes oyununda ilk kez sahneye çıkışından başrolünü Sir Ian McKellen'ın oynadığı en son film *Mr. Holmes*'a (2015) kadar dedektifin en önemli tasvirlerinin bir seçkisini bu kitabın sonunda bulabilirsiniz (s. 336-39). Ayrıca ilk parodilerden kanonun birçok "anlatılmayan vakasına" ve tamamen yeni kurgulamalar ve "hayran kurgusu" trendine kadar sayısız ve çok farklı edebi uyarlamalar da kitabın sonunda tanıtılır (s. 340-43).

Conan Doyle, Holmes kanonu dışında birçok roman ve öykü de yazmıştır (s. 344-45). Tarihsel kurgu, dini ve siyasi yorum ve spiritüalist spekülasyon tutkusu, Doyle'un en ünlü karakterini geçici bir süreliğine öldürmesine neden olan "daha iyi şeyler" sınıfındadır. Fakat Holmes halen yazarın en kalıcı eseri olmaya devam eder. Holmes, yazar Vincent Starrett'in ifadesiyle "hiçbir zaman yaşamamış ve dolayısıyla asla ölemeyecek olan" biridir.

> Sherlock Holmes gerçekliğin üzerinde olan gerçek bir karakterdir; belli bir yerde ve belli bir zamanda yaşayan bir kişidir.
>
> **Richard Lancelyn Green**
> **Yazar ve Eleştirmen (1953-2004)**

LONDRA'DA DOLAŞMAYA NE DERSİNİZ?

VİKTORYA DÜNYASI (1904)

Birçok modern okuyucunun gözünde Sherlock Holmes öyküleri Kraliçe Victoria'nın dönemindeki Britanya'nın mükemmel bir kurgusal tasvirisini sunar. Dedektif 19. yüzyılın sonunda yaşamış İngiliz centilmenler gibi giyinir; gaz lambalarının aydınlattığı sokaklarda at arabalarıyla seyahat eder ve müşterileri her zaman olmasa da genellikle sanayileşme ve Britanya'nın imparatorluk gücünün genişlemesi sayesinde refah seviyeleri ve statüleri artmış olan paralı orta sınıf insanlardır. Fakat bu hikâyenin sadece yarısıdır.

Holmes'un Bağlamı

Öykülerin birçoğu Kraliçe Victoria'nın hükümdarlığının (1837-1901) sonlarına doğru 1880'ler ve 1890'larda geçmesine rağmen Holmes ve yaratıcısını sadece "Viktorya dönemi" insanı olarak sınıflandırmak yanıltıcıdır. Öykülerin yarıdan fazlası 20. yüzyılın başında yazılmıştır ve daha modern bir perspektif taşır.

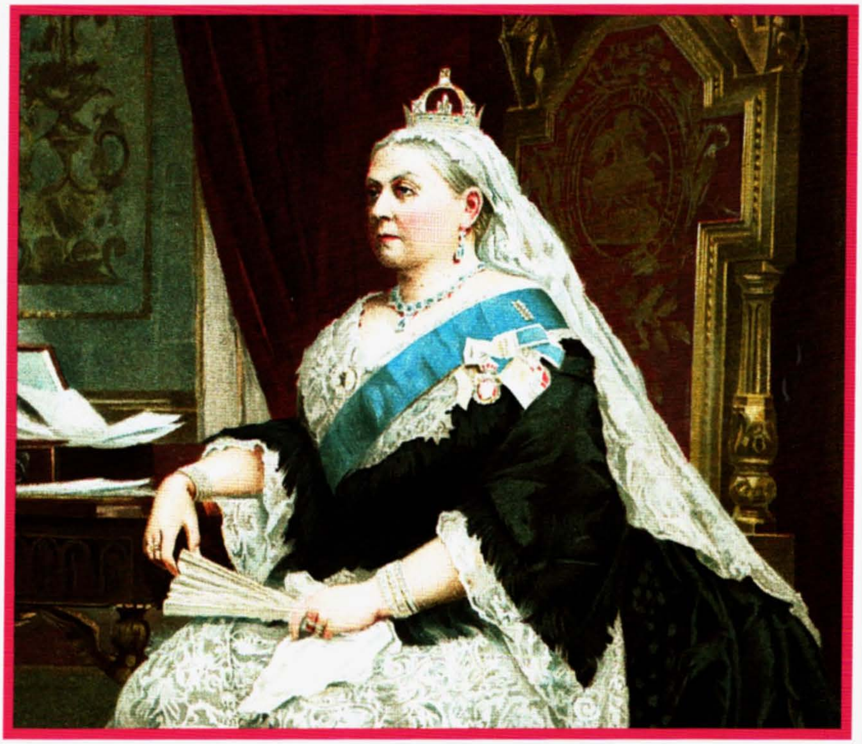
Conan Doyle 1859'da dünyaya gelmiş ve 1930'da ölmüştür. Yani hayatının 42 yılını Kraliçe Victoria'nın bir tebaası olarak geçirmiştir ve bu dönem büyük yeniliklere, genişlemeye ve hızlı değişime sahne olmuştur. Doyle, Edward dönemi ve I. Dünya Savaşı'nın yanı sıra iki dünya savaşı arasındaki dönemin büyük bir kısmında da yaşamıştır ve birçoğuna öykülerinde yer verdiği birçok sarsıcı kültürel, ekonomik, siyasi ve teknolojik gelişmeye tanıklık etmiştir. Sonuç olarak, Holmes ve Watson'ın "Viktorya dünyası" Charles Dickens'ın yaklaşık 50 yıl önce 1843'te yayımlanan klasik *Bir Noel Şarkısı* hikâyesi gibi dönemin diğer romanlarında tasvir edilen dünyadan çok farklıdır. Holmes'un kendi Noel öyküsü "Mavi

Londra'nın Sisi

Conan Doyle'un 19. yüzyılda Londra'yı etkisi altına alan ünlü sislere ilişkin tasvirleri, Charles Dickens veya Robert Louis Stevenson'ın tasvirleri kadar sık veya süslü değildir, ama "Beş Portakal Çekirdeği" macerasında (s. 74-9) Watson'ın "Sabah hava açmıştı ve güneş, büyük şehrin üzerinde asılı duran loş örtünün ardından hafifçe parlıyordu" şeklindeki tasviri belki de sisin varlığının alışılmış olduğunu ima eder. Yoğun, sarı-kahverengi sis esasen ağır sanayinin neden olduğu hava kirliliği, özgün meteorolojik koşullar ve binlerce kömür ateşinin zehirleyici bir birleşimidir. Bu birçok Londralının sağlığını olumsuz etkilemiştir. En yoğun sis dönemlerinde çok sayıda ölüm yaşanmıştır. Kurbanların çoğu solunum problemleri yaşayan çok küçük veya yaşlı kişilerdir. Bununla birlikte öykülerde giysileri ve döşemeleri kirleten is lekeleri çok daha sık geçen bir detaydır. "Norwood'lu İnşaat Ustası" macerasında (s. 168-69) John McFarlane'in sıcak bir gün olmasına rağmen "ince bir yazlık ceket" giymesi muhtemelen giysilerini hava kirliliğinden korumak istemesinden kaynaklanır.

Conan Doyle'un hayatı, Victoria'nın hükümdarlığında İngiliz İmparatorluğunun doruk noktasıyla aynı döneme denk düşer ve Holmes Victoria'nın ve imparatorluğun değerlerinin bir alternatifini temsil eder ve sunar.

Yakut" macerası (s. 82-3) Dickens'ın dönemindekinden çok daha kozmopolit bir Londra'da geçer.

Conan Doyle'un doğduğu tarihte Victoria çağını karakterize eden birçok olay ve kişi artık çoktan eskimiştir: 1851 yılındaki Büyük Sergi gelip geçmiştir, Kırım Savaşı (1853-1856) sona ermiştir ve ticaret ve ulaşımda devrim yaratan mühendis Kingdom Brunel (1806-1859) hayatının sonuna yaklaşmıştır.

Edebi açıdan Conan Doyle'un doğum tarihi, Victoria çağının üç dev yazarı Alfred Tennyson (1809), Elizabeth Gaskell (1810) ve Charles Dickens'tan (1812) ziyade 20. yüzyılın başındaki en etkili Amerikalı yazarların ikisi F. Scott Fitzgerald (1896) ve Ernest Hemingway'e (1899) daha yakındır ve son Holmes öyküsü Victoria'nın tahta çıkmasından neredeyse 90 yıl sonra, 1927'de yayımlanmıştır.

> Holmes, maceralarına geç Victoria çağının tam ortasında başlayıp, bunu pek kısa süren Edward çağına kadar sürdürdü ve bu hararetli günlerde bile o müstesna yerini korumayı başardı.
>
> **Arthur Conan Doyle**
> ***The Case Book of Sherlock Holmes***

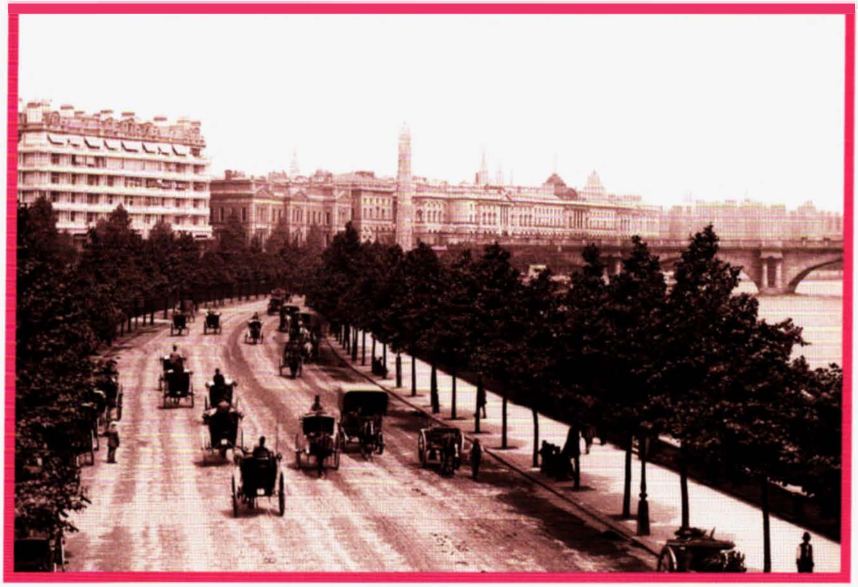
Şehirleşme ve Kenar Mahalleler

Holmes, Londra'nın çevresindeki daha yeşil ilçelere sık sık uğramasına ve zaman zaman daha uzak kırsal bölgelere gitmesine rağmen büyük şehrin insanıdır ve ilk roman *Kızıl Bir Soruşturma*'da (s. 36-45) Watson'ın meşhur bir biçimde ifade ettiği gibi "İmparatorluğun bütün tembel ve aylaklarının karşı konulmaz bir biçimde içine çekildiği büyük fosseptikteki" milyonlardan biridir. 1800'lerde İngiltere nüfusunun şehirlerde yaşayan kısmının oranı yüzde 20'den neredeyse yüzde 80'e çıkmıştır ve Holmes'un yaşadığı tarihlerde Londra dünyanın en kalabalık şehridir.

Sanayi Devrimi ve şehirleşmedeki artış birçok kişiye servet kazandırırken, çok kalabalık bir kesimi de ezici bir yoksulluğa mahkûm etmiştir. Çalışan yoksullar Holmes öykülerinde nadiren görünür, ama onların yaşam koşullarının şehrin karakteri üzerindeki çarpıcı etkisi Watson'ın dikkatinden kaçmaz. "Altı Napolyon" macerasında (s. 188-89) Londra'da Holmes'la birlikte batıdaki çok zengin Kensington semtinden doğudaki yoksul Stepney semtine giderken Watson şık ve ışıltılı manzaranın yerini sefil ve yoksul sokaklara bıraktığını gözlemler.

Dörtlerin İşareti'nde (s. 46-55) Holmes ve Watson şehir merkezindeki Baker Sokağından uzaklaşırken tanık oldukları yeni eğilimin bir sonucu olarak, 1800'lerin sonunda Londra'nın yeni semtlerinin görece huzurlu ortamına göç etmeyi başarabilenler "dev şehrin taşraya uzattığı devasa kolları andıran, sonu gelmeyen yeni, göz alıcı tuğla binaların arasından" geçer. Güney Londra'daki Norwood ("Norwood'lu İnşaat Ustası" macerasında Jonas Oldacre'ın evinin bulunduğu ve Conan Doyle'un Londra'da yaşadığı semt); Brixton (birçok vakada karşı-

İki tekerlekli faytonlar sokak köşelerinde ve kalabalıkta kolayca hareket edebilen güvenli araçlardır. Holmes, "birinci ya da ikinci faytona binilmemesini" tavsiye ederken aklında başka tehlikeler vardır.

laşılan Scotland Yard müfettişi Stanley Hopkins'in evinin bulunduğu semt) ve Stretham ("Beril Taç" macerasında banker Alexander Holder'ın evinin bulunduğu semt) gibi taşra semtleri de öykülerde benzer şekilde tasvir edilir.

Kitlesel Ulaşım

Taşrada yaşam trendi, modern bir fenomeni doğurmuştur: her gün işe gidip dönen insanlar. "Kızıl Saçlılar Kulübü" macerasında (s. 62-7) Holmes ve Watson "şehrin trafiğini kuzeye ve batıya taşıyan ana arterlerden birini" gözlemler ve doktor "Yol şeridi içeriye ve dışarıya doğru iki çizgi halinde akan tüccarlar tarafından tıkanmıştı, yürüyüş yollarının üzeri aceleyle buralara akın eden yayaların ayak izleriyle kararmıştı" der.

Her gün işe gidip gelen insanların olması, Londra'daki ulaşım sisteminin Victoria çağında gelişmesinin doğrudan bir sonucudur. 1800'lerin başında insanlar işyerlerine yakın yaşamak zorundadır, ama Holmes'un zamanında şehir omnibüsler, tekneler ve trenlerle yangın bir ulaşım ağına sahiptir.

Daha sonra Londra metrosuna dönüşen yeraltı tren hatlarının ilki olan Metropol Tren Hattı 1863'te açılmıştır. Watson ve Holmes, "Kızıl Saçlılar Kulübü" macerasında Baker Sokağından Aldersgate'e (günümüzde Barbican) gitmek için trene bindiğinde halen buharlı lokomotifler kullanılmaktadır. Yerin üstünde de tren yolculuklarında bir patlama yaşanmıştır. Londra'da günümüzde kullanılan ana tren istasyonlarının neredeyse tamamı 19. yüzyılda açılmıştır. Holmes bu tren ağından harikulade bir biçimde yararlanır. Farklı tren hatlarında yolcu taşıyan çeşitli demiryolu şirketleri vardır ve dedektif London Bridge, Euston, Paddington, Victoria, Waterloo, Charing Cross ve King's Cross istasyonlarından kalkan trenlere yetişip kuzeyde Derbyshire'daki Peak District ve güneybatıda Devon ve Cornwall'a kadar gider.

Yine de Holmes'un en sık kullandığı ulaşım aracı, ikon haline gelen iki tekerlekli faytonlardır. Bir tek at tarafından çekilen bu faytonlarda sürücü önde yüksekte yer alan yaylı bir koltukta oturken, arkada iki kişilik yolcu koltuğu bulunur. Faytonlarla ulaşım yaygın, hızlı ve oldukça ucuzdur. İlk olarak 1830'larda patenti alınan bu faytonların binlercesi, 20. yüzyılın ilk on yılında motorlu taksiler görülmeye başlayana kadar Londra sokaklarını dolaşmıştır. Geleneksel bir kapalı

Holmes'un yaşadığı varsayılan yıllarda, İngiltere'de sayısız olay, teknolojik gelişme ve tarihsel öneme sahip icat gerçekleşmiştir.

1854 Holmes'un olası doğum tarihi.

1855 İlk günlük gazete *The Daily Telegraph* yayımlanır.

1860 Atların çektiği tramvaylar Londra sokaklarında görülür.

1863 Dünyanın ilk yeraltı tren hattı Londra'da açılır.

1876 Telefonun icadı.

1880 İlk İngiliz evleri elektrikle aydınlanır.

arabaya benzeyen dört tekerlekli at arabaları da daha rahat, ama daha yavaş bir alternatiftir.

İmparatorluk Çağı

Kraliçe Victoria'nın ölümüne dek İngiliz İmparatorluğunun askerleri değişmez bir biçimde sömürgeler üzerindeki anlaşmazlıklar nedeniyle birçok yabancı güçle ittifak yapmış ve savaşmıştır. Bu emperyal ve uluslararası ortam, Conan Doyle'un Holmes'un dünyasını egzotik yabancı karikatürleriyle doldurmasına yol açmıştır: "Çarpık Dudaklı Adam" macerasındaki (s. 80-1) Hintli gemici ve "Dörtlerin İşaret" macerasındaki boruyla zehirli oklar atan Andaman yerlisi. Ayrıca "Benekli Şerit" macerasındaki (s. 84-9) Dr. Grimesby Roylott gibi maceracılara da rastlanır; bunlar deniz aşırı sömürgelerde geçirdikleri zamandan dolayı genellikle yozlaşmıştır.

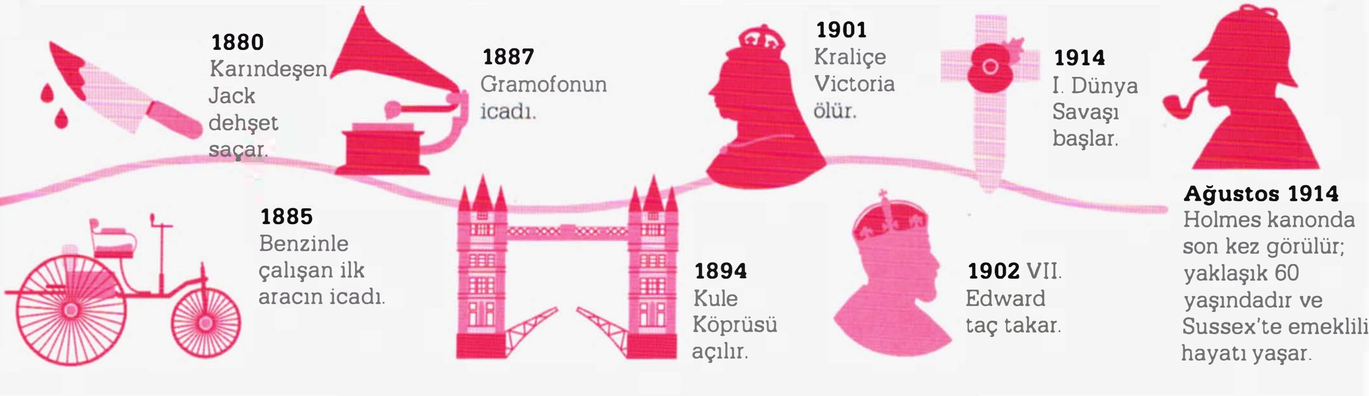
Başka ülkelerde (özellikle Kuzey Amerika'da) yaşanan suçlar ve çatışmalar da sık sık Holmes'un İngiltere'sini etkiler ve Holmes'un en ünlü öykülerinden birinin yurtdışında geçmesi oldukça makul görünür: "Son Muamma" (s. 142-47) İsviçre Alplerinde doruk noktasına ulaşır. *Kızıl Bir Soruşturma*, "Bahriye Antlaşması" (s. 138-41) ve "Soluk Asker" (s. 274-77) gibi öykülerde karşımıza çıkan eski askerlerin dönüşü de sayısız savaşın etkisini Londra'ya taşır. Elbette ki bu eski askerlerin en önemlisi, Holmes'un dostu ve anılarının yazarı olan Dr. John Watson'dır. Watson Britanya'nın Hindistan üzerinden egemenliğini Afganistan'a yaymak ve Rusların etkisini karşı koymak için gerçekleştirdiği üç savaştan biri olan İkinci Afgan Savaşında (1878-1880) görev yapmıştır.

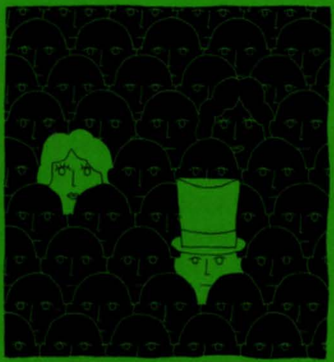
Birden Çok Çağın Kahramanı

Öykülerin birçoğu Victoria çağına özgü bir arka plana sahip olmasına rağmen sık sık 20. yüzyıl tutumlarına sahne olur ve bazen yazarın kendi görüşlerine ses verir. Örneğin Holmes "Thor Köprüsü Sorunu" macerasında (s. 254-57) katı yürekli Amerikalı milyoner Neil Gibson'a öfkelendiğinde, dedektifin duyarlılıkları Britanya ve Amerika arasındaki artan gerilimi yansıtır. Öykülerde o dönemde hâkim olan Alman karşıtı hissiyat da sık sık görülür. Bu en çok "Son Selam" (s. 246-47) macerasındaki karikatürümsü vatan meselelerinde kendini hissettirir. I. Dünya Savaşı sırasında yayımlanan öyküde Alman ajan İngilizlerin uysal, basit insanlar olduklarını söyler, ama altmışlı yaşlarında olan Holmes tarafından kolayca alt edilir. (Bu öykü, Holmes'un yaşadığı varsayılan tarihlerde gündemde olan İrlanda'nın Özerkliği meselesi üzerinden İngiltere-İrlanda ilişkilerine de değinir.)

Dolayısıyla Holmes'un arka planı itibariyle bir Victoria çağı insanı olabilir, ama öykülerde ilerleme ve modernite kendini açıkça hissettirir. Holmes telgraflar, gramofonlar, bilimsel teşhis metotları, çok gelişmiş ulusal ve uluslararası ulaşım ve hatta 20. yüzyılın belirleyici amblemi haline gelen motorlu araç gibi çağın mucizelerinin birçoğunu barındıran gelişmiş bir dünyada yaşar. Conan Doyle'un kendisi de ilk araba sahiplerinden biridir. Daha araba sürmeyi öğrenmeden bir araba almış ve uluslararası bir araba yarışına katılmak için başvurmuştur. Kurgusal karakteri gibi yazar da birçok bakımdan maceracı ve öncüdür.

> "Hakikat ışığının her şeyi delip geçeceğine dair umudum var."
>
> **Sherlock Holmes**
>
> **"Thor Köprüsü Sorunu"**

SIRADANLIK KADAR DOĞADIŞI OLAN BİR ŞEY YOKTUR

SHERLOCK VE TOPLUM

Sherlock Holmes öykülerinin popülerliği düşünüldüğünde, Conan Doyle'un okurlarının kanonu Victoria çağının meşru bir belgesi olarak kabul etmesi mazur görülebilir. Fakat Holmes'un kurgusal dünyasındaki toplum her zaman gerçeklikle örtüşmez.

İlk bakışta öyküler Victoria çağının sonlarındaki tipik tutumları yansıtırmış gibi görünür. Ama biraz daha derinlere bakıldığında toplumun tasviri daha karmaşıktır. Bu tasvir Conan Doyle'un kendi görüş ve değerlerini yansıtır ve hem geleneksel hem de radikaldir.

Toplumsal Yelpaze

Suç ve suçluları konu edindikleri düşünüldüğünde, Holmes öyküleri 19. Yüzyılın dönümünde Britanya'da var olan sosyal ve ekonomik eşitsizliklere ışıt tutabilir. Fakat toplumsal statü kanonda belirsiz bir biçimde işlenir. 1889'da (Holmes'un *Kızıl Bir Soruşturma*'da ortaya çıkmasından iki yıl sonra) sosyal araştırmacı Charles Booth şehrin büyük bir kısmındaki sefil yaşam koşullarını gözler önüne sermek maksadıyla Londra'nın "yoksulluk haritalarının" ilk cildini yayımlamıştır. Bu planlarda, başkentin sokakları gelire dayalı sekiz sosyal sınıf kategorisine göre renklendirilmiştir. Sarı sokaklar üst orta ve üst sınıf, "varlıklı" kesimi gösterirken siyah sokaklar en alt sınıf, "saldırgan, yarı suçlu" kesimin geri kalmış mahallerini gösterir. Harita, Londralıların üçte birden fazlasının yoksulluk içinde yaşadığını göstermiştir. Booth'un Londralı yoksulları "saldırgan, semi-kriminal" olarak sınıflandırması günümüzde şoke edici gelebilir, ama Holmes'un zamanında yoksulluk ve suç genellikle birlikte anılmıştır. Asıl olarak alt sınıftan, köylü veya serf olan bir kişiye işaret eden, ama yasadışı faaliyetlere bulaşan kişileri anlatmak için kullanılan İngilizcedeki "villian" sözcüğü bu çağrışımı güçlendirmiştir.

"Kızıl Saçlılar Kulübü" macerasında (s. 62-7) Holmes, Booth gibi sosyal reformcuların keşifçi ruhunu yansıtacak şekilde "Benim hobilerimden biri de Londra'ya dair bilgi toplamaktır" der. Ama edebiyat eleştirmeni Franco Moretti'nin işaret ettiği gibi, Booth'un haritasındaki yoksul bölgelerle Holmes'un öykülerindeki suç mahalleri arasındaki neredeyse hiçbir örtüşme bulunmaz.

Bu, toplumun her kesiminden okuyucuların beğenisini toplasa da

Toplumsal Kaşifler

Charles Dickens'ın romanlarında suç adaletsizliğin kaçınılmaz sonucu olarak gösterilir. Yoksulluk ve sefalet, lüks ve aşırılığın karşısına dikilir. Holmes öykülerinde ise suç genellikle üst sınıftan hevesliler veya fırsatçılardan oluşan "profesyonel" suçluların işidir. Bu fark iki yazarın Londra'daki deneyimlerinin çok farklı olmasından kaynaklanabilir.

Dickens'ın şehrin en yoksul bölgelerine seyahatleri, yazara varoşlar ve sakinlerini betimlerken birinci elden malzeme sunmuştur. Bu seyahatler Amerikalı yazar Jack London ve daha sonra George Orwell gibi toplumsal kaşiflere zemin hazırlamıştır.

Conan Doyle ise betimlediği yerleri ziyaret etmek için nadiren yolunu değiştirmiş ve çoğu zaman güncelliğini yitirmiş haritaları kullanmıştır. Doyle'un öykülerindeki ışıltılı Londra, Baker Sokağının birkaç kilometre doğusundaki sefil işçi mahalleri değil, İngiliz İmparatorluğunun enginliğine denk düşen varlıklı bölgeleridir.

Holmes'un dünyasında aylak yüksek sosyete ve hareketli büyük şehir arasındaki tezat, Thames Nehrindeki üst sınıf yolcuları resmeden James Tissot'un 1876 tarihli tablosunda açıkça görülür.

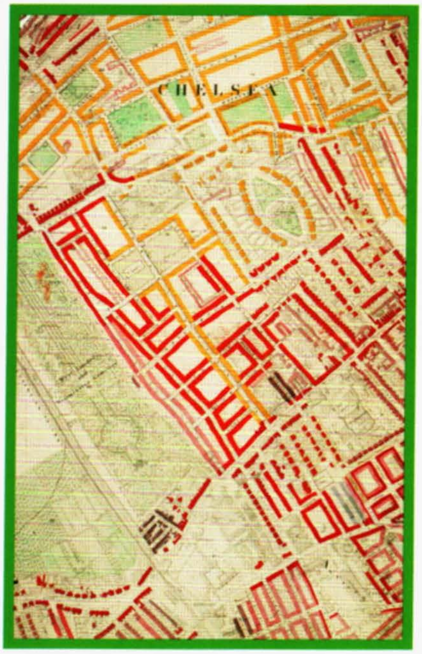
öykülerini burjuva kitleye yazan Conan Doyle'un bilinçli bir tercihidir. Eylemin büyük bir kısmının Güney Londra'nın "rağbette olmayan" semtlerinde geçtiği *Kızıl Bir Soruşturma* ve *Dörtlerin İşareti*'nden (s. 46-55) sonra Holmes'un öyküleri çoğunlukla başkentin daha varlıklı bölgelerinde ve güneybatı Londra'nın "gülümseyen ve güzel kırsalında" geçer. Bu nedenle Booth'un haritasında Baker Sokağının "orta sınıf, hali vakti yerinde" kesimi simgeleyen kırmızı renkle işaretlenmesi çok anlamlıdır.

Sınıfsal Eylem

Dörtlerin İşareti'nden sonra Holmes öykülerindeki ortam değişikliği Holmes'un popülerliğinin artırmıştır. Buna uygun olarak karakterler (hem kurbanlar hem de kötü karakterler) genellikle hali vakti yerinde kimselerdir. "İkinci Leke" macerasındaki (s. 202-07) Lord Bellinger gibi önemli şahsiyetler de bir parça cazibe eklemiştir. Benzer bir biçimde Holmes'un baş rakibi Moriarty, saygınlığını artırmak amacıyla "suçun aristokratı" olarak nitelendirilir.

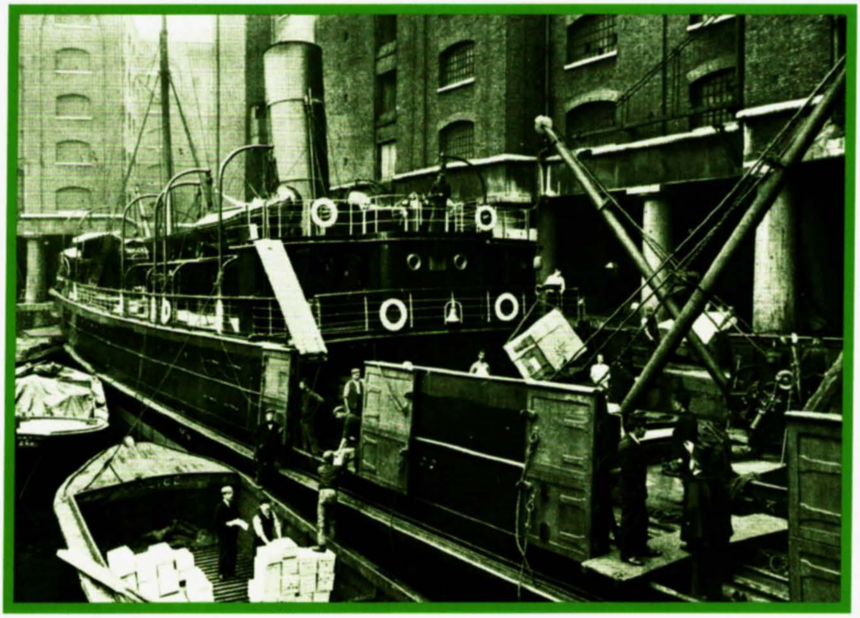
Görünüşe göre ne Holmes ne okur kitlesi daha alt sınıflara çok fazla ilgi göstermiştir. "Yalnız Bisikletçi" macerasındaki (s. 176-77) mürebbiye Violet Smith gibi işçi sınıfından da bazı müşterileri olmasına rağmen, dedektif çoğunlukla orta ve üst sınıfların kendisine getirdiği entelektüel muammaları çözer.

Yine de Holmes hiç zorlanmadan toplumun tüm seviyeleriyle iletişim kurmayı başarır. "Baker Sokağı Çetesi" adı altında bölgenin sokak çocuklarıyla birlikte çalışır ve bir aktör ustalığıyla kılıktan kılığa girer. Kişilerin sadece dış görünüşe bakarak hangi sınıftan olduğunu tahmin etmek gibi şaşırtıcı bir yeteneğe de sahiptir. Fakat bu keskin sınıf farkındalığına rağmen Holmes'un kendi backgroundu, yani toprak sahipleri soyundan gelen eğitimli biri olduğu öykülerde nadiren geçer. Öykülerin bağlamında sadece dedektifin zekâsı ve ustalığı önem taşır. 19. yüzyılın modernitesinin girişimci ruhunun vücut bulmuş halidir: "Musgrave Töreni" macerasında (s. 120-25) "Zekâmla geçinmeye çalışıyorum" der. Eleştirmen Iain Pears'ın ileri sürdüğü gibi, bu dedektifi arketipik "Victoria çağı Yeni İnsanı… sadece zihinsel emeğini kullanarak geçimini sağlayan bir meritokrat" yapar.Holmes aslında içinde yaşadığı toplumun hiyerarşik yapısını çok az umursar gö-

Charles Booth'un Londra haritasının 41. paftasında Fulham ve Chelsea yer alır. Renkler zenginlik seviyelerini yansıtır: Holmes'un vakalarının birçoğu varlıklı kırmızı veya sarı bölgelerde geçer.

> Holmes'un toplumun çok farklı sınıflarından birçok tanıdığının olduğunu gördüm.
> **Dr. Watson**
> ***Kızıl Bir Soruşturma***

Holmes'un öykülerinin geçtiği tarihlerde, Londra rıhtımları hareketlidir. Başkent ve uzak koloniler arasındaki bağlantı sayesinde, her türlü yabancı etki limanlar üzerinden İngiltere'ye girmiştir.

rünür. Bireyleri değil problemin detaylarını dikkate alan dedektif, sınıf farkına kölece bağlılık göstermez. "Bekâr Asilzade" macerasında (s. 94-5) açıkça "benim açımdan müşterilerimin, davaları kadar ilginç olmadığı konusunda sizi temin ederim" der. Bu tutum üst sınıfları gücendirecek şakalar yapmak boyutuna da ulaşır. Örneğin "Bohemya'da Skandal" macerasında (s. 56-61) kraliyet ailesinden gelen müşterisinin statüsünün altını tekrar tekrar oyar.

Holmes zaman zaman ilerici bir eğilim de gösterir. Devlet tarafından işletilen yeni okulları "geleceğin fenerleri" olarak nitelendirmesi, ölçülü ve planlı bir sosyal reformu desteklediğini gösterir. Bu perspektif Conan Doyle'un kendi liberal bakışını yansıtır. Yazar "Bahriye Antlaşması" macerasında (s. 138-41) Lord Salisbury'nin muhafazakâr hükümetin örtülü bir eleştirisini yapar. Yine de Holmes'u yeni gelişen İngiliz orta sınıfının modeli olarak karakterize etmek aşırı olacaktır. Kibirli bir biçimde beraber çalıştığı ahmak polislerden tiksinmek de dahil birçok karanlık, asilzade tutumu da vardır. Kokain kullanması ve keman çalması züppece bohemlik kalıbına uygundur. Olayları para için değil, zevk için çözdüğünü söylemesi o dönemin "sanat için sanat" kültünü yansıtır. *Dörtlerin İşareti*'nin iş anlaşmasının Oscar Wilde'ın yüzyıl sonu estetizmi ve çöküşünü yansıtan *Dorian Gray'in Portresi* (1891) adlı klasik romanıyla aynı masada yapılmış olması şaşırtıcı değildir.

Sömürgeciliğin İzleri

19. yüzyılın dönümünde Londra'nın nehir kıyısındaki East End rıhtımları dünyanın dört bir yanından gemiler ve insanlar için başlıca giriş-çıkış noktasıdır. Britanya'nın deniz aşırı imparatorluk topraklarıyla ticaretinin ayrılmaz bir parçası olan bu bölge her türlü suç ve kötülüğün de yatağıdır Bu nedenle, *Dörtlerin İşareti* ve "Altı Napolyon" (s. 188-89) macerası gibi sadece birkaç vakada buranın bahsi geçmesi belki de şaşırtıcıdır. Fakat Britanya'nın en önde gelen sömürgeci süper güç statüsü, birçok öyküde kendini hissettirir. Tıpkı Holmes'un öykülerde Britanya'yı sinsi dış etkilere karşı savunmakla görevlendirilmesi gibi, Britanyalıların çoğu "aydınlanma değerlerini" dünyaya yaymayı görev edinmiştir. Kanon boyunca çoğu kez uzak bölgelerden gelen yabancıların "ötekiliği" veya merak uyandırıcı yabancı objeler, düzenli emperyal şehre kötücül egzotik bir unsur aşılar.

Örneğin Britanya'nın kolonilerinde doğmuş veya bir süreliğine bulunmuş karakterler genellikle bir suç geçmişine sahiptir. Bu geçmiş ortaya çıktığında tüm saygınlıklarını yitirirler. Mahkûmların Avustralya'ya nakli en çok *"Gloria Scott"* macerasında (s. 116-19) ön plana çıkarken, "Boscombe Vadisi'ndeki Sır" macerasında (s. 70-3) varlıklı toprak sahibi John Turner'ın daha önce Avustralya'da bir çeteye bulaşmış olması öykünün temelini oluşturur.

Bu gizli geçmişler, eski sömürgecileri kuşatan gizli güç oyunlarının ortaya çıkarılmasında bir anahtar sunabilir: *Gloria Scott* macera-

> Londra, imparatorluğun bütün tembel ve aylaklarının karşı konulmaz bir biçimde içine çekildiği büyük fosseptik.
>
> **Dr. Watson**
>
> ***Kızıl Bir Soruşturma***

sında John Turner'ın bir zamanlar işlediği suçlara tanık olan kiracısı tarafından şantaja uğraması gibi, yabani Hudson yıllar önce bir ayaklanmada oynadığı rol yüzünden Victor Trevor üzerinde uğursuz bir otoriteye sahiptir.

Bazı objeler ve canlılar, İngiltere'nin sahillerinden öteye uzanan yozlaşmayı simgeler. Örneğin "Benekli Şerit" macerasında (s. 84-9) Dr. Grimesby Roylott tarafından Kalküta'dan getirilen bataklık engereği bir cinayet silahı olarak kullanılır. Roylott'un kendisi de şiddete yatkınlık başta olmak üzere bir dizi kötücül niteliklere sahiptir ve Hindistan'da geçirdiği dönem, Holmes'un soğukkanlı "İngiliz" rasyonelliğiyle tam bir tezat teşkil eden bu niteliklerini daha da derinleştirir.

> Deliliğe varan öfke nöbetleri ... tropikal bölgelerde geçirdiği uzun yıllar boyunca daha da kötüye gitmişti.
>
> **Helen Stoner**
>
> **"Benekli Şerit"**

Irkın Rolü

"Dedektif Ölüm Döşeği" macerasında (s. 234-35) Holmes, Londra'nın rıhtımlarına yaptığı ender ziyaretlerin birinde "Sumatra adasından gelen *coolie* hastalığına" yakalanmış gibi davranarak daha incelikli bir dış tehlikeden faydalanır. Endonezya takımadalarındaki bir ada olan Sumatra, Hollanda İmparatorluğunun bir parçasıdır. "Coolie" asıl olarak Asyalı vasıfsız işçi anlamına gelir, ama 19. yüzyıl itibariyle bu sözcük de aşağılayıcı bir terim haline gelmiştir, ama "villain" sözcüğünün aksine günümüzde batıda neredeyse hiç kullanılmamaktadır.

Kanonda daha vurgulu ırksal dil ve tiplemeler de görülür. "Üç Çatılı Ev" macerasında (s. 272-73) siyah boksör özellikle dış görünüşü nedeniyle Holmes'un acımasız alaycılığıyla karşılaşır. *Dörtlerin İşareti*'ndeki bir "pigme" olan Andaman yerlisi Tonga sürekli "küçük Tonga" olarak geçer. "Wisteria Köşkü" macerasındaki (s. 222-25) kötücül atmosferin büyük bir kısmı Aloysius Garcia'nin Haitili aşçısının voodoo büyülerinden kaynaklanır. Bu yüzeysel karikatürün yanı sıra aşçı "İriyarı, baskın siyahi genleri olan, ancak sarışın birinin özelliklerini de taşıyan çirkin bir *mulatto*" [melez –çn.] olarak tarif edilir.

Diğer öykülerde de siyahlar genellikle o dönemdeki yaygın olarak kullanılan dilin yansıması olarak "şeytan" veya "iblis" olarak nitelendirilir. O dönemde beyaz İngiliz kültürünün üstünlüğünü öngören sağlam, ama geçersiz inanç, insanları koyu renk deriyi kalitesizlik ve itici kültürel pratiklerle özdeşleştirmeye şartlamıştır.

Bununla birlikte Conan Doyle kendi çağının önyargılarını tersine çevirmek için özel bir çaba sarf etmemiş olsa da ırk tasviri biraz farklıdır. "Sarı Surat" macerasında (s. 112-13) ırklar arası bir ilişkiyi anlayışlı bir biçimde anlatması, o dönemin tutumlarının kesin bir reddedir.

Erkekler Arasındaki Bağ

Conan Doyle'un bir dedektif ve ayrı bir anlatıcı kullanması (doğrudan Edgar Allen Poe'nun öykülerinden

Kahramanlık ve Maskülenlik

Britanya'nın deniz aşırı kolonileri ve nüfuz bölgeleri çok sayıda olduğundan ve dünyanın dört bir yanına yayıldığından, "güneşin hiç batmadığı imparatorluk" olduğu söylenmiştir. Fakat 19. yüzyılın sonlarına doğru emperyalizm kavramı gündeme gelmiştir. Bu kadar büyük bir siyasi ve mali gücün bir tek adanın istikrarsız egemenliğinde bulunması, İngilizler arasında kaçınılmaz olarak çöküş korkusunu doğurmuştur.

Feminist eleştirmenler bu arka plana rağmen Conan Doyle'un eserleri gibi öykülerin çalkantılı zamanlarda bir istikrar duygusu sunmak için kahramanlığa dayalı, maskülen bir kültür idealini aktif olarak desteklediğini ileri sürmüştür. *The Madwoman in the Attic* (1979) adlı kitaplarında Sandra Gilbert ve Susan Gubar, "dedektif öyküsü" ve Boys' Own janrını "kadınların neredeyse her zaman hariç tutulduğu" geleneğe dahil etmiştir.

Bu bakış açısına göre objektif akıl ve kahramanca cesaret gibi yalın erdemiyle Holmes beyaz, erkek rasyonelliğinin yönettiği ataerkil, emperyal düzene duyulan özlemi temsil eder.

alınmış bir teknik olarak) bir suçun aydınlatılması sürecinin yavaş yavaş açıklanabileceği ve bir öyküye dönüştürülebileceği anlamına gelir.

Ayrıca dedektif ve anlatıcı arasındaki dostluğun her ne pahasına olursa olsun yaşatılması gerektiği anlamına gelir. Örneğin Watson'ın eşi Mary Morstan'ın ölümü ve doktorun 221B Baker Sokağına dönüşünün arkasında da bu ihtiyaç vardır. Benzer bir biçimde Holmes için herhangi bir evlilik veya romantik ilişki de öyküler için bir felaketle sonuçlanacaktır.

Holmes ve Watson arasındaki kardeşlik bağı, Robinson Crusoe ve Cuma'dan Tom Sawyer ve Huckleberry Finn'e uzanan güçlü bir edebi mirasa sahiptir. Bu erkekler arası ilişki türü "erkeklerin kurgusunda" sıkça görülür. Conan Doyle'un edebi rol modellerinden biri olan İngiliz romancı H. Rider Haggard da "Okuyan tüm büyük ve küçük çocuklara" ithaf ettiği *King Solomon's Mines* (1885) adındaki macera öyküsünde Allan Quatermain'i anlatıcı olarak kullanmıştır.

Bazı eleştirmenlerin işaret ettiği gibi Robert Baden-Powell'ın 1908'de yayımlanan *Scouting for Boys* adlı eseri 20. yüzyılda İngiliz "erkekliğinin" damgası olmuştur. "Takip" konulu bölümünde İngiliz savaş kahramanı ve İzci Birliğinin kurucusu, spesifik olarak "Yunan Tercüman" (s. 136-37) ve "Yerleşik Hasta" (s. 134-35) maceralarından söz etmiş ve izci liderlerine kendi gruplarına öyküler okumasını tavsiye etmiştir.

Bir Adamın Dünyası

Ağabeyi Mycroft'un aksine Sherlock, Londra'nın özel erkek kulüplerinden birine üye değildir, ama 221B Baker Sokağı genellikle erkeklerin egemen olduğu bir arena gibi görünür ve toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki meşakkatli sorunlar buna uygun bir tarzda ele alınır. Yine de Holmes zaman zaman kadınları da düşünmek durumunda kalır.

Dedektif (ve yaratıcısının) kadınlara yönelik tutumu değişken ve çelişkilidir, ama büyük ölçüde Victoria çağının tipik erkek bakış açısının bir ürünüdür. Holmes kadınların zihinsel yeteneklerine değer veriyormuş gibi görünmese de sık sık kadınların yardımına koşar ve onları şüpheden kurtarır. Kadın karakterler öykülerde genellikle yan roller üstlenir ve olay örgüsünün onların katılımını sağladığı zaman bile çok az söz sahibi olurlar. Çoğunlukla erkeklerin yardımına ihtiyaç duyan müşteriler veya suçun çaresiz kurbanları olarak görünürler.

Holmes, Watson tarafından sık sık saf, duygusuz bir akıl yürütme makinesi olarak betimlenir. "Bohemya'da Skandal" macerasında dedektif hakkında şu yorumda bulunur: "Ancak bir âşık olarak yanlış bir konuma yerleştirirdi kendini. İnce duygulardan bahsederken alay edip onları küçümsemeden edemezdi." Bu öyküde Holmes'u alt eden "kadın maceracı" Irene Adler gerçekten de olağandışı bir kadındır. Önemini belirtmek için her zaman tırnak içinde "kadın" olarak bahsedilen Irene Adler cesur ve zekidir; merak uyandırıcı bir biçimde Amerikalıdır, yani Avrupa'nın sosyal geleneklerinin "eski dünyasından" kurtulmuştur ve

Conan Doyle kadınların eşit oy hakkı için mücadele ettiği bir dönemde yazmıştır, ama Holmes öykülerinde bu hareketten hiç söz edilmemiştir.

kendi standartlarını kendisi belirleyebilir.

Adler'in haricinde, yan rollerin dışına çıkabilen birkaç kadın vardır: "Üç Çatılı Ev" macerasındaki kışkırtıcı Isadora Klein ve "Wisteria Köşkü" macerasındaki Bayan Burnett bunun birer örneğidir. Ama her iki kadın da kahramansı değildir. Klein klasik bir femme fatale'dir ve Burnett'in intikam arzusu da hırçın kadın klişesine uyar.

Kadınlar Holmes öykülerinde daha aktif oldukları zaman bunun sonucu felaket olabilir. "İkinci Leke" öyküsünde Leydi Trelawney Hope hem güzel hem de akıllıdır, ama öyküdeki merkezi suçu ortaya çıkaran etken onun olaya dahil olmasıdır ve ancak Holmes'un müdahalesiyle huzurlu, ataerkil düzene geri dönülebilir. Benzer bir biçimde "Yunan Tercüman" macerasında Sophy Kratides, kötü karakter Harold Latimer'in cazibesine kapılmamış olsa kardeşi hayatını kaybetmeyecektir.

Victoria çağının sonlarına ait olumsuz kadın örnekleri ise bolca yer alır: Kadın karakterler "Karton Kutu" macerasındaki (s. 110-11) Sarah Cushing gibi histerik ve kinci; Sarah'ın kız kardeşi Susan gibi basit ve uysal; "Thor Köprüsü Sorunu" macerasındaki (s. 254-57) Bayan Gibson gibi kindar ve entrikacı "Meşhur Müşteri" macerasındaki (s. 266-71) Violet de Merville gibi soğuk ve ilgisiz olabilir.

> Kadınlar doğal olarak ketumdur, kendilerini gizlemeyi severler.
> **Sherlock Holmes**
> **"Bohemya'da Skandal"**

Kanonda kadın karakterler yan rollerde olduğu için, bu öykülerin kadınların düşük statülerine meydan okuduğu bir dönemde yayımlanmış olduğu kolayca unutulabilir. Fakat kadınların eğitiminde ve sosyal hareketlilikte gelişmeler yaşanmasına rağmen birçok kadın ikincil konumda olmayı sürdürmüştür. Conan Doyle da "Abbey Çiftliği" macerası (s. 198-201) gibi öyküler yazarak bu adaletsizliği kendince vurgulamıştır. Kadınların hapsolabileceği koşulları gözler önüne sermek için kötü bir evliliği betimlemiştir.

Yazarın mottosu "Çelik kadar has, kılıç kadar keskin" erkekler arasında en çok "adamlığı" ve "samimiliği" takdir ettiğini gösterir. *Anılar ve Maceralar* adlı biyografisinde (1923) "kadınların bir yemeğin görüntüsünü güzelleşirse de genellikle konuşmanın kalitesini düşürdüğünü" söyler, ama bunu kadınların ahmaklığı yerine erkeklerin sohbet konularını duruma uygun bir biçimde değiştirmesine bağlamıştır – bilakis çağdaş toplumsal anlayışa bir eleştiri getirmiştir.

Bulanık Bir Portre mi?

Sonuç olarak Conan Doyle'un çağdaş sınıf, ırk ve toplumsal cinsiyet sorunlarına yaklaşımı çok açık değildir. Betimlediği toplumsal sahne gittikçe parçalanan bir toplumun değişen parçacıklarından yararlanır. Britanya hızlı sanayileşme, nüfus artışı ve şehirleşmenin bir sonucu olarak müthiş bir altüst oluş yaşamıştır. Conan Doyle'un toplum betimlemesi bu değişen dünyayı yansıtır ve kendi liberal görüşleriyle dönemin hâkim muhafazakâr değerleri arasındaki çatışmayı akla getirir.

Holmes beyaz, erkek, orta sınıf ve kararlı bir biçimde Victoria çağının insanı olmasına rağmen karmaşıklığı ve çelişkileriyle modern okuyucuya halen hitap eder. Holmes öyküleri günümüzde yazarınınkinden tamamen farklı bir toplumda bile cazibesini korur.

GÖZLEM VE ÇIKARIM İLGİMİ UYANDIRIYOR

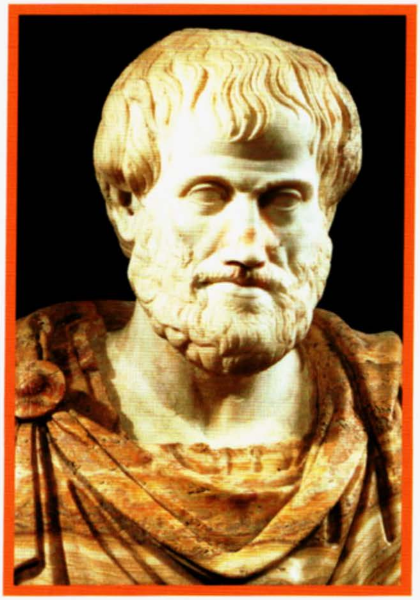
ÇIKARIM SANATI

Sherlock Holmes'un danışman dedektif olarak çalışırken kullandığı metodolojiyi anlatmak için sık sık "usavurma" terimi kullanılır. Bu terimin İngilizce karşılığı *ratiocination* Latincede "hesaplamak veya ölçüp biçmek" anlamına gelen *ratiocinari* sözcüğünden türetilmiştir. Usavurma, gözlem yapma ve mevcut kanıtları toplamayla başlayıp bilgiye dayalı bir çıkarım yapma ve mantıksal bir sonuca ulaşmayla son bulan adım adım ilerleyen bir muhakeme sürecidir.

Oxford İngilizce Sözlüğü *ratiocination* teriminin Batı Avrupa'da ilk kez 17. yüzyılda kullanıldığını belirtir. Bu, rasyonalizmin doğuşuna sahne olan bir dönemdir. Rasyonalizm, deneyim veya ilahi vahiy yerine aklın temel bilgi kaynağı ve sınama aracı olduğunu savunur. Holmes doğrudan bu gelenekten gelir: Müşterilerine yardım vermek ve standart "prosedürlerin" kısıtlamaları içinde polislerin çoğu zaman kafa karıştırıcı bulduğu birçok suçu aydınlatmak için rasyonel, akıllı gözlem ve çıkarım yeteneklerini kullanır.

Aristoteles'in Etkisi

Usavurmanın kökleri tarihte Antik Yunan filozof ve doğa bilimci Aristoteles'in (MÖ 384-322) yazılarına kadar uzanır. Platon'un öğrencisi olan Aristoteles, gözlemlenen veya doğal dünyanın ideal, eterik bir dünyanın bir tezahüründen ibaret olduğunu savunan Platonik düşüncenin merkezi öğretilerini çok geçemeden reddetmiş ve doğal dünyanın karakteristiklerini gözlemleyerek çoğunlukla kuramsal olan sonuçlara ulaşma bilimini savunmuştur.

Aristoteles, mantığı ilk kez ayrı bir disiplin olarak tanımlamıştır ve usavurmanın kurucusu olarak nitelendirilebilir. Burada Antik Yunan'daki orijinalini temel alan Roma dönemine ait mermer büstü görülüyor.

Aristoteles araştırmalarını fizik, matematik, astronomi, botanik ve biyolojiden etik, güzel sanatlar ve hatta politikaya kadar çok geniş bir konu yelpazesinde uygulamıştır. Bu konuların her birini kendi başına akademik "disiplin" haline getirerek ilk tutarlı Batılı felsefi düşünce sistemini yaratmıştır. Aristoteles'in yaklaşımı mantığın önemini temel alır: muhakemeye dayanır ve gözlem, fiziksel kanıtlar, deneysel deneyimler ve genel bilgilerden faydalanır. Buna kısaca usavurma denir.

Aristoteles'in ana hatlarını oluşturduğu çıkarımsal ve deneysel süreç, daha sonra İngiliz Fransisken keşiş Roger Bacon'ın (1214-y. 1292) bilimsel incelemelerinde ve daha sonraki yüzyıllarda "doğa felsefesi" olarak adlandırılan birçok yaklaşımda merkezi rol oynamıştır. Doğal fenomenlerin çoğu zaman en ince ayrıntısına kadar gözlemlenmesi hemen her araştırmanın özünde yer alır. Büyüteç, termometre, teleskop ve mikroskop gibi çağdaş icatlar da bunlara eklenmiştir. Böylelikle gözlemler ve keşifler daha da derinleşmiştir. Holmes da aynı araçları kullanır.

Akıl Yürütme Türleri

Tümdengelim
Klasik dedektif kurgusunda sıkça karşılaşılan ve **tartışılmaz** olguları gerektiren bu kalıplaşmış muhakeme türü şu argümanı esas alır: **Öncüller** doğruysa, sonuç da doğru olmalıdır.

Tümevarım
Tümevarım Holmes öykülerinde Watson ve polis tarafından sıkça kullanılan ve **varsayımlara** dayanan muhakeme türüdür. Kaçınılmaz değil sadece **olası** bir öncülden **sonuç** çıkarmayı esas alır.

Hepten Gidimsel Çıkarım
"En iyi açıklama argümanı" olarak da adlandırılan **hepten gidimsel çıkarım,** Holmes'un belirli bir olay karşısında **çeşitli açıklamalar** olası göründüğü zaman kullandığı bir **muhakeme türüdür.** Aşağıda görüldüğü gibi, kanıtlara **en uygun açıklamayı belirlemek** için bu yöntemi kullanır.

Kurban görünürde hiçbir dış etki olmaksızın kilitli bir odanın içinde ölü bulunur.

- **Doğaüstü** olabilir mi? → Destekleyen kanıt yok.
- **Cinayet** olabilir mi? → Destekleyen kanıt yok.
- **İntihar** olabilir mi? → Destekleyen kanıtlar nedeniyle **en yüksek olasılık.** → **Dolayısıyla en iyi açıklama kurbanın intihar ettiğidir.**

Çıkarım Bilimi

Conan Doyle'un 1880'lerde Holmes öykülerini yazmaya başladığı tarihte Aristotelesçi düşünce ve filozofun ampirik mantık uygulamaları Batı kültüründeki birçok eğitim ve bilim sisteminde merkezi hale gelmiştir. Usavurma, Holmes'un bir probleme başlıca yaklaşımını tanımlar. Dedektif asıl olarak mevcut kanıtlara dayalı çıkarım yapar, ama aynı zamanda onu genellikle normal, hantal, işi kitabına göre yapan polis müfettişlerinden birkaç adım öteye taşıyan çeşitli tespitler ve mantıksal düşüncelerde de yararlanır.

Örneğin "tümevarımsal" akıl yürütme, Holmes'un eğitim aldığı matematik ve kimya alanlarında kullanılan bir tekniktir. Buna göre "geçerli" bilgileri dışında duran bir deney veya koşulun özgün şartlarına dayalı olarak kuramsal bir çıkarım yapılabilir. Holmes'un bu yaklaşımı kullanarak yaptığı çıkarımlar genellikle olayın kahramanlarına ilişkin algısının izlerini taşır. Örneğin *Korku Vadisi* romanında (s. 212-21) Holmes olayın kahramanlarının karakteriyle ilgili algısıyla beraber tüm olasılıkları gözden geçirerek muammayı kaçınılmaz bir sonuca indirger. Holmes "hepten gidimsel" akıl yürütmeyi daha sık kullanır. Bu akıl yürütmede "Peki ya... ?" şeklindeki teorik sorular aracılığıyla bir kişi veya Holmes'un yaptığı gibi bir fikir potansiyel suç senaryosundan elenir. Holmes bu akıl yürütmeyi "Çarpık Dudaklı Adam" macerasında (s. 80-1) etkili bir biçimde kullanır. Görünüşe göre ortadan kaybolan Neville St. Clair'in aslında son görüldüğü odadan hiç çıkmadığını sonucuna ulaşır. Odada sadece onun kıyafetleri ve yaşlı bir dilenci vardır. Holmes "Peki ya hiç odadan ayrılmadıysa?" sorusunu sorarak, dilencinin aslında kılık değiştirmiş St. Clair olduğunu çıkarsayabilir. Suçun aydınlatılmasında usavurma yöntemini kullanmak Conan Doyle

"DUPIN STEPPED TO THE CARD-RACK AND TOOK THE LETTER."

Edgar Allan Poe öykülerinde usavurmayı kullanan ilk yazarlardandır. Burada kurgusal dedektifi Dupin, "Çalınan Mektup" (1844) adlı öyküsündeki bir çizimde görülüyor.

tarafından icat edilmemiştir. Doyle, Amerikalı yazar Edgar Allan Poe'nun (1809-1849) yarattığı "gizemli cinayet" öykülerinde başlayan kurgusal geleneği temel almıştır. İlgi alanları çağdaş bilimden kripto analizine ve doğaüstüne kadar uzanan Poe, dedektif C. Auguste Dupin'in ön plana çıktığı üç kısa öykü yayımlamıştır. Bu üç öyküde Dupin cinayetleri çözmek için usavurma araçlarını kullanır: Kanıtları gözlemler, çoğu kez kendini suçlunun zihnine yansıtır ve çok zıt bir sonuca ulaşır. Wilkie Collins ve hatta Charles Dickens gibi daha sonraki yazarlar bu temayı kullanmıştır, ama Holmes karakteri aracılığıyla mantığı mutlak biçimde mecburi bir sonuca indirgeyerek usavurma kavramını büyük bir şevkle güçlendiren kişi Conan Doyle olmuştur.

İyi Stoklanmış Bir Beynin Tavan Arası

Conan Doyle'un dedektifi esasen bilimi kullanan ve adli tıp yöntemlerinin öncüsü olan bir kişi olarak sunması (Watson, Holmes'la ilk tanıştığında dedektifin Londra'daki St. Bartholomew Hastanesi'nde tıbbi araştırma kimyageri olması) anlamlıdır: Bu, Holmes'un gizemlerinin birçoğuna ilişkin anahtar sunan bir senaryodur.

Bununla birlikte ilk Holmes romanı *Kızıl Bir Soruşturma*'da (s. 36-45) Conan Doyle eksantrik ve zeki dedektifin büyük entelektüel güçlerine bazı ilginç sınırlamalar getirir. Watson tam bir muamma olan yeni arkadaşını tanımaya başladıkça Holmes'un öğreneceği bilgiler konusunda son derece seçici olduğunu fark eder: Edebiyat, felsefe, astronomi veya politika hakkında hiç bilgi sahibi değilken, derin bir kimya anlayışına, "sansasyonel olaylar" (suç vakaları haberleri) hakkında uçsuz bucaksız bilgilere ve İngiliz hukuku hakkında "pratik bilgilere" sahiptir. Holmes yalnızca kendisine işinde faydalı olabilecek şeylere ilgi duyduğunu söyleyerek bu örtülü eleştiriyi savuşturur: "İnsan beyninin ilk başta boş bir tavan arası gibi olduğunu düşünüyorum. Onu kendi seçtiğiniz eşyalarla doldurmanız gerekir" der. Kendi "tavan arasını" çıkarımlar yaparken ve vakaları çözerken faydalanabileceği olgular ve bilgilerle doldurmaya özen gösterir. Bunu yüzeysel bulduğu diğer şeyleri dışlamak pahasına yapar – bunlar bilim ve evren hakkındaki temel doğrular olsa bile. "Sonunda

öyle bir an gelir ki eklediğiniz her bilgi için daha önce öğrenmiş olduğunuz bir şeyi unutursunuz" diye açıklar.

Ayrıntılara Gösterilen Dikkat

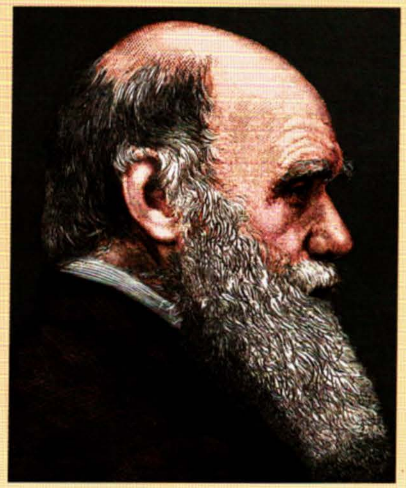
Holmes'un metodolojisi *Kızıl Bir Soruşturma*'dan sonraki öykülerde 40 yıl boyunca aşama aşama açıklanır. Conan Doyle bir suçun küçük ayrıntılarmış gibi görünen ve çoğu zaman göz ardı edilen, ama çok önemli olan özelliklerine odaklanır. Holmes görünüşte çözülmesi olanaksız muammaları Watson'ı çok şaşırtacak biçimde çözüme kavuştururken bunları anahtar olarak kullanır. Holmes'un suçları aydınlatmasında soğuk, katı mantığı kadar detaylara gösterdiği dikkat de etkilidir. "Bir Kimlik Vakası" macerasında (s. 68-9) Watson'a "Gömleğinin kollarının sahip olduğu önemi, başparmaklarının tırnaklarındaki anlamı veya bir çizmenin bağcıklarıyla bağlantılı olabilecek büyük meseleleri fark etmenizi sağlayamam" der.

Holmes'un esrarengiz gibi görünen konulardaki açıkgöz, ansiklopedik bilgiler de aynı ölçüde önemlidir: bir faytonun bıraktığı izler, bisiklet tekerleklerinin izleri veya ayak izleri; hemen herkesin sigara içtiği bir çağda suç mahallinde bulunan tütün küllerinin türü ve kirli, tozlu parçacıkların sunduğu küçük ipuçları Holmes'a vakaları aydınlatması için ekstra bilgiler sunar. Holmes, popüler gazetelerin kişisel ilan sütunlarından kestiği günlük kupürleri yapıştırdığı saplantılı bir biçimde derlenmiş "büyük kitabına" sık sık başvurur. Bunlar birçok kez örtülü veya şifreli iletişim yöntemi olarak kullanılmıştır ve Holmes bu ilanları "Ancak kesinlikle sıradışı olaylardan beslenen birine verilebilecek en değerli avlanma sahası!" olarak nitelendirir.

> Bilim söz konusu olduğunda bin kişinin otoritesi bir tek bireyin mütevazı akıl yürütmesinden daha değersizdir.
>
> **Galileo Galilei**
> **(1564-1642)**

Kalıcı Bir Etki

Holmes öyküleri birçok tarihsel gelişmeyi birleştirir: Birçok yeni araştırma hızla gündelik hayata ve popüler farkındalığa girmiş ve dedektif de bunları hevesle kullanmıştır. Polislerin uygulamaları da gittikçe daha bilimsel ve titiz hale gelmiştir. İnsan kişiliğine yepyeni bir bakış sunan psikanaliz popüler olmuştur, ama Sigmund Freud'un Conan Doyle'un eserleri üzerindeki etkisini kestirebilmek zordur. Buna karşın Holmes'un çıkarım yöntemleri aracılığıyla Conan Doyle gizem öykülerine bir sonraki yüzyıl boyunca suç yazımını etkileyecek olan yeni bir bilimsel titizlik eklemiştir.

Darwin ve Usavurma

19. yüzyılın belki de en etkili bilimsel tezi olan Charles Darwin'in çığır açıcı *Türlerin Kökeni* (1859) adlı kitabı, usavurma yöntemini etkileyici bir biçimde kullanır. Bu detaylı kitapta Darwin (1809-1882) doğal seleksiyon, "en güçlünün hayatta kalması" teorisini ve genel evrim teorisini ortaya koymuştur. Aristotelesçi mantık ve çıkarımın önemli bir örneği olan bu çalışma dünya çapında tartışmalara yol açmış ve daha yayımlandığı gün tüm baskısı tükenmiştir. Darwin'in temel öncüllerinin birçoğu görünüşte gizli ve çok küçük ipuçlarından elde edilmiştir: Darwin'in fosiller, jeoloji ve hayvan ve kuş davranışı üzerine uzun yıllar boyunca yürüttüğü çalışmaların birikimidir. Ulaştığı sonuçlar genellikle mevcut bilgiler gelenek ve önyargıya zıt düşmüştür. Conan Doyle'un Sherlock Holmes öykülerinde büyük dedektif suçun faillerinin izini sürmek için hızlı hareket etmek zorunda olsa da bu geleneğe sıkı sıkıya bağlıdır.

BİRİNCİ ELDEN KANIT GİBİSİ YOKTUR

KRİMİNOLOJİ VE ADLİ TIP

Bugün bildiğimiz şekliyle kriminoloji ve adli tıp 19. yüzyılda ortaya çıkmış ve 20. yüzyılın dönümüne kadar suç soruşturmalarında yerleşik hale gelmiştir. Fakat bunların kökeni kimya, fizik, botanik, zooloji, jeoloji ve anatomi alanlarında önemli bilimsel ilerlemelerin kaydedildiği 18. yüzyıla dayanır. Bilimsel bilgilerdeki bu artış, suçların aydınlatılmasına daha rasyonel, spekülasyona dayanmayan, kanıt temelli bir yaklaşımı beraberinde getirmiş ve polise çok geniş olanaklar sağlamıştır. Conan Doyle, Sherlock Holmes'u adli tıp analizinin ve muhakemeden yararlanmanın bir öncüsü yapar ve Holmes 19. yüzyılda çalışan bir dedektif olarak birçok bakımdan kendi devrinin ilerisindedir.

Bir bilim olarak kriminolojiye katkıda bulunan başlıca isimler Alman psikolog ve nöro-anatomist Franz Josef Gall (1758-1828) ve İtalyan sosyologlar Cesare Beccaria (1738-

Yenilikçi ve politikacı Sör Robert Peel (1788-1850) ilk İngiliz polis gücünü yaratmıştır. Polislere, Peel'in soyadından hareketle *peeler* veya takma adı "Bob"dan *bobby* dendi ve halen denmektedir.

Bekçi Binası 1729'da Londra'daki Covent Garden'da inşa edilmiştir. 1829'da yeni oluşturulan Büyükşehir Polis Teşkilatı tarafından devralınmış ve Başkomiser Thomas'ın kontrolündeki F Biriminin merkezi olarak kullanılmıştır.

1794) ve Cesare Lombroso'dur (1835-1909). Beccaria 1764 yılında yayımladığı *On Crimes and Punishments* (1764) kitabında suçun insan doğasının özgün bir özelliği olduğunu ileri sürmüştür. Lombroso ise psikolojik, sosyal ve kalıtsal koşulların kişiyi suç eğilimlerine yönelttiğini ileri sürerek bu fikre karşı çıkmıştır.

Kentsel Büyüme ve Suç

18. yüzyılın sonunda Londra, Manchester, Liverpool, Edinburgh ve Glasgow'un yanı sıra Avrupa genelindeki diğer sanayi kentlerinde (özellikle Paris'te) hızlı nüfus artışı ve şehirleşme yeni sosyal sorunlar doğurmuştur. Kentsel büyüme suçların kolayca üstünün örtülebileceği ve suçluların kalabalıklar arasında fark edilmeden dolaşabileceği nüfus yoğunluklarını yaratmıştır. Bunun sonucunda polis faaliyetleri, suç kontrolü ve kalpazanlık, saldırı, hırsızlık, cinayet ve organize suç vakalarının çözüme kavuşturulması veya hükme bağlanması daha çok önem kazanmıştır. Daha öncesinde suçla mücadele büyük ölçüde yerel olarak, küçük topluluklar içinde, yerel bilgiler ve görece basit bilgi toplama yöntemlerine dayalı olarak yürütülmüştür. Fakat bu bilgilere genellikle söylenti, rivayet veya önyargılar bulaşmıştır. Bu yüzden 16 ve 17. yüzyıllardaki sözde "büyücü yargılamaları" haksız ithamlarla yerel hesaplaşmalara sahne olabilmiştir.

Suçları araştırmaya dönük ilk profesyonel polis teşkilatları 19. yüzyılın başlarında kurulmuştur. 1812 yılında eski bir suçlu olan Eugène François Vidocq (s. 317) Paris'te *Sûreté Nationale* teşkilatını kurmuştur. Küçük, ama iddialı olan bu teşkilatta ıslah olmuş suçlular görevlendirilmiştir. 1829'da Robert Peel, Vidocq'un danışmanlığında Londra, Whitehall'da Scotland Yard tabanlı Büyükşehir Polis Teşkilatı'nı kurmuştur. Yıllar sonra ABD'de yaşanan nüfus artışıyla birlikte 1908'de Araştırma Bürosu kurulmuş ve 1935'te ilk yöneticisi John Edgar Hoover öncülüğünde görev alanı genişletilen teşkilat Federal Araştırma Bürosu (FBI) adını almıştır. Bu polis teşkilatlarının amacı, bilgi toplama ve istihbarat paylaşımını ulusal ve hatta uluslararası temelde merkezileştirmektir. 1923'te dünya genelinde istihbarat paylaşmak ve dağıtmak amacıyla kurulan Uluslararası Kriminal Polis Örgütü (Interpol) yine Fransızların getirdiği bir yeniliktir.

Yeni tarzdaki polis faaliyetlerinin yanı sıra, çok çeşitli yeni teknikler ve metodolojilerin kullanılmasına dayalı olarak suçun tespiti ve hükme bağlanmasının farklı bir boyutu gerekli hale gelmiştir. Conan Doyle'un da bilgi sahibi olduğu üzere, 19. yüzyılda bu alanda atılan temel adımlar üç temel kategoriye ayrılmıştır: başta "yeraltı" sınıfların eylemleriyle ilgili istihbaratın toplanması; suçlu "tiplerinin" karakteristikleri ve detaylarının toplanması ve tasnifi

> Polis halktır, halk da polistir.
> **Sör Robert Peel**
> **"Polisliğin Prensipleri" (1829)**

(frenoloji ve antropometri) ve parmak izleri, fotoğraf dosyaları ve kan grubu izleri eşsiz veri kümelerinde suç mahallinde toplanan adli materyalin bilimsel incelemesi. Dördüncü ve önemli bir unsur, çok çeşitli yeni altyapı sistemlerinin gelişmesidir: popüler basın, demiryolları, etkili bir posta idaresi ve başta telgraf olmak üzere yüksek hızlı iletişim. Holmes karşılaştığı muammaları çözerken tüm bunlardan kapsamlı şekilde faydalanır.

> Frenolojinin yardımıyla zihnin … oldukça net bir görünümünü elde ederiz.
> **George Combe**
> ***Constitution of Man*** **(1828)**

İstihbarat Toplama

16. yüzyılın sonu ve 17. yüzyılın başından itibaren "şüpheliler" aleyhine kanıtların toplanması büyük ölçüde milli güvenlik kaygılarının yön verdiği bir mesele olmuştur. Özellikle Katolik olmayan Reformcu ülkelerde, örneğin İngiltere'de Kraliçe I. Elizabeth'e suikast girişimleri (Babingon Komplosu, 1585) ve Parlamento ve Kral I. James'e karşı ayaklanmalar (Barut Komplosu, 1605) yaşanırken Katolik darbe tehdidi ciddi kaygılar yaratmıştır. Bu tehlike algısı bir "gözetim" kültürüne ve kişisel mahremiyetin yeni ihlallerine yol açmıştır. Sistem, mesajların ele geçirilmesi ve olası şüpheliler veya işbirlikçilerine şantaj ve işkence yapılmasını da bel bağlamıştır. İspanya, Fransa, Rusya, Hasburg İmparatorluğu ve diğer Avrupa ülkeleri de tek amacı istihbarat toplamak olan "gizli polis" teşkilatları kurmuştur.

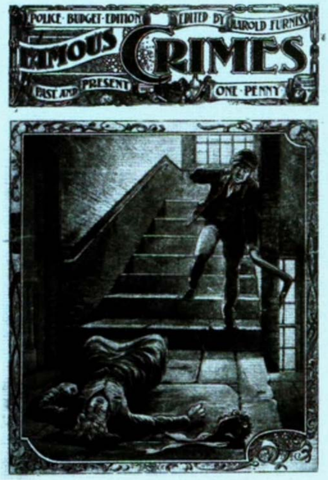
19. yüzyılın başlarından itibaren Avrupa genelinde polis teşkilatları şu veya bu nedenle şüpheli olduğu varsayılan binlerce kişi hakkında suç dosyaları hazırlamakta son derece ustalaşmıştır. Franz Kafka'nın *Dava* (1925) romanı, devletin kişisel özgürlük ve mahremiyete müdahalesinin yarattığı paranoya duygusunu ortaya koyan çok sayıdaki örnekten sadece biridir. Öte yandan, çok çeşitli kaynaklardan bilgilerin toplanması ve tasnif edilmesi şüphesiz birçok suç eylemini engellemiştir. Holmes bu açmazın ortasında bir yerlerde durur: Kendi kişisel gözlemlerini esas almayı tercih ederken, uluslararası polis teşkilatlarından soruşturmalarına katkıda bulunabilecek istihbarat ve bilgileri alıp kullanmaktan da çekinmez.

Frenoloji Pratiği

Antik Yunan'da bilim adamı Galen'e kadar gerilere giden sözde bilimsel metotlara dayalı olarak insan "tiplerinin" sınıf, sosyal geçmiş ve fiziksel karakteristikler temelinde sınıflandırılması 19. yüzyılın başlarında Almanya'da frenolojinin (s. 188) gelişmesiyle başlamıştır. Franz Josef Gall, kafatasının büyüklüğü ve şeklinin kişinin zekâ, kişilik ve ahlaki yetilerini ortaya koyduğunu ve bu nedenle suçlu tiplerinin kategorize edilmesinde kullanılabileceğini ileri sürmüştür. Gall, beyni tat ve koku duyusundan sorumlu alanlardan suç dürtülerini uyandıran alanlara kadar 27 adet "organa" bölen "beyin

Karındeşen Jack

1888'de Londra en az beş East End fahişesinin acımasızca katledilmesiyle sarsılmıştır. Adli kanıtların toplanıp incelenmesine rağmen, o dönemde Scotland Yard'ın kullanabildiği teknikler basittir ve adli araştırmalar henüz yerleşmiş bir prosedür değildir. Dolayısıyla çok sayıda şüpheli belirlenmiş ve sorgulanmıştır. Polis cerrah Dr. Thomas Bond otopsi bilgilerini kullanarak ilk "suçlu profillerinden" birini oluşturmuştur. Scotland Yard uygulanan yöntemlerin katilin kendisi tarafından öğrenileceğinden korkarak bu araştırmanın ayrıntılarını basınla paylaşmakta isteksiz davranmıştır. Yeterince bilgiye ulaşamayan gazeteciler sansasyonel, spekülatif anlatımlara başvurmuş ve polis gücünün yöntemlerini eleştirmiştir. Bu eleştiriler çözülemeyen cinayetlerle de birleşince Scotland Yard'ın itibarı zedelenmiştir. Cinayetler bugüne kadar çözülememiştir, ama katilin kimliği hakkında birçok teori üretilmiştir.

Bir frenoloji uzmanı bir çocuğun kafatasında ölçümler yaparak geleceği hakkında değerlendirmeler yapmaya çalışırken görülüyor. Olgulara dayanmamasına karşın bu pratik 19. yüzyılın başlarında popüler hale gelmiştir.

THE BOY—WHAT WILL HE BECOME?

FROM A DRAWING BY F. DADD.

haritaları" da üretmiştir. Bu beyin haritaları çok popüler hale gelmiştir ve 1820 itibariyle Gall'in öğrencilerinden biri olan George Combe ve hekim kardeşi Andrew, Edinburgh Frenoloji Derneği'ni kurmuştur. Dernek 1870'te kapatılsa da müze 1886'ya kadar açık kalmıştır. Conan Doyle bu derneğin çalışmalarından haberdardır ve Edinburgh'ta tıp eğitimi alırken muhtemelen derneği ziyaret etmiştir. Doyle bu "suçlu özelliklerini" kötü erkek karakterlerinin birçoğunda birleştirmiştir. Örneğin "Altı Napoleon" (s. 188-89), "Mavi Yakut" (s. 82-3) ve "Benekli Şerit" (s. 84-9) maceralarında kötü karakterler düşük kültürlü, iriyarı, sakallı ve esmer kişiler olarak tasvir edilir.

Bu şaibeli sözde bilim yüz yıl boyunca varlığını sürdürmüş ve ırksal hegemonyayı besleyen basit değerlendirmeler sunmak için kullanılmıştır. Naziler frenolojinin ateşli savunucularıdır ve SS komutanı Heinrich Himmler (1900-1945) ırksal üstünlük ve suça yatkınlıkla ilgili argümanlarını desteklemek için bir kafatası koleksiyonu biriktirmiştir.

Antropometri

Frenolojinin temel doktrinleri, antropometri "bilimini" geliştiren Fransız kriminolog Alphonse Bertillon (1853-1914) tarafından birkaç adım daha ileri götürülmüştür. Bertillon aşağılayıcı fiziksel analizler uygulayarak bilinen ve şüphelenilen suçluların (boyun, kol, bacak, ayak vs.) anatomik detayları dikkatlice incelemiştir. Kurbanların fotoğraflarını da çekmiştir. Bunu o tarihte kişilerin yüz özelliklerini kaydetmekten ziyade onları tahlil etmek için yapmıştır, ama daha sonradan bu fotoğraflar günümüzdeki kriminal arşivlerde merkezi olan "sabıka fotoğrafı" arşivlerinin temelini oluşturmuştur.

El Yazısı Analizi

Bertillon bir başka uzmanlık alanı daha geliştirmiştir: el yazısı analizi. Fransız rahip Jean-Hippolyte Michon tarafından başlatılan grafoloji "bilimi" (s. 127) bir kişinin el yazısının benzersiz olduğu ve temel psikolojik karakteristiklerini yansıttığı teorisini temel almıştır. Fakat el yazısı taklit edilebilir ve değiştirilebilir, aldatma veya yanlış anlamaya konu olabilir. Dolayısıyla teori güvenilir değildir ve itibarını yitirmiştir.

1894 yılındaki meşhur davada Yahudi kökenli Fransız topçu subayı Alfred Dreyfus haksız yere vatana ihanetle suçlanmıştır. Bertillon'un onun el yazısına ilişkin analizi Dreyfus'un hüküm giymesinde önemli bir kanıt olarak kullanılmıştır. Dreyfus 1906 yılına kadar temize çıkamamıştır.

Tanınan suçluları kaydetmek için fotoğrafçılığın kullanılması 1840'lara kadar gerilere gider. 1871'de Britanya'da bir suç nedeniyle tutuklanan herkesin fotoğrafının çekilmesini öngören bir yasa çıkmıştır.

Holmes el yazısı analizinde bir uzmandır: "Reigate Soyluları" macerasında (s. 126-31) el yazısıyla yazılmış bir nottan katilleri belirler. Bu öykünün yayımlandığı tarihte (1893) grafoloji Britanya'da çok az tanınır ve birçok okuyucu bunu ilk kez Holmes'tan duymuş olmalıdır.

Parmak İzleri ve Veri Kümeleri

Olay yeri incelemesinin ilk geçerli metotlarından biri, parmak izlerinin benzersiz genetik niteliğinin teşhisidir. 1892 yılında Arjantinli polis memuru Juan Vucetich, bir katilin suçunu cinayet mahallinde bıraktığı kanlı parmak izlerinden yararlanarak kanıtlamıştır. Parmak izleri, kadının suç mahallindeki varlığını inkâr edilemez bir biçimde doğrulamıştır. Bu fikir çeşitli polis teşkilatları tarafından kullanılmıştır. 1897'de Sör Edward Richard Henry tarafından ilk parmak izi kayıt bürosunun kurulduğu Hindistan'ın Kalküta şehrindeki polis teşkilatı da bunlardan biridir. Parmak izinden kimlik teşhisi 1866'da Londra'daki Büyükşehir Polis Teşkilatı tarafından ilk başta reddedilse de, sistem 1901'de New York Sivil Hizmetler Komisyonu tarafından kabul edilmiş ve on yıl içinde suçluların kimliğinin saptanması ve ortaya çıkarılmasında önemli bir araç olarak uluslararası düzeyde kabul görmüştür.

Conan Doyle'un Holmes öykülerini yazmaya başladığı tarihte suç dosyaları, sabıka fotoğrafları ve parmak izleri gibi veri kümelerinin birikimi henüz başlangıç seviyesindedir, ama Holmes örneğin "Norwood'lu İnşaat Ustası" macerasında (s. 168-69) muammayı çözmek için parmak izi kullanarak bu veri kümelerini çalışmalarına dahil eder. Bu bilgilerin nasıl yönetilip yaygınlaştırılacağı ise ileride gündeme gelecek bir problemdir.

Kan Grupları

Kan örnekleri ilk olarak 1900'de Avusturyalı biyolog Karl Landsteiner (1868-1943) tarafından "A, B ve 0" şeklinde sınıflandırılmıştır, ama bu alandaki araştırmalar 1870'lerde başlamıştır. Dördüncü kan grubu AB ise 1902'de tanımlanmıştır. Conan Doyle adli analizlerdeki bu gelişmelerin farkında olmalıdır ve bu gelişmelerden ilham almıştır. Örneğin ilk Holmes romanı *Kızıl Bir Soruşturma*'da (s. 36-45) Holmes, Watson'a eski veya yeni kan lekelerini inceleyerek suçluların kimliğini "şaşmaz bir biçimde" belirleyebilmesine imkân tanıyan "Sherlock Holmes testini" icat ettiğini söyler. Şaşkınlık içindeki Watson'a bu testin önemi şu sözlerle anlatır: "Bu test daha önceden var olsaydı, şimdi yeryüzünde yürüyen

> Bu yıllardır yapılmış en büyük pratik tıbbi-hukuki keşif.
>
> **Sherlock Holmes**
>
> ***Kızıl Bir Soruşturma***

Dr. Hawley Harvey Crippen

Karısını öldüren Dr. Crippen vakası Holmes'un ustalığına layık birçok faktörü bir araya getirmiştir. Amerikalı bir homeopat olan Dr. Crippen Londra'da karısı Cora'yla birlikte yaşamıştır, ama 1908'de Ethel Le Neve adlı başka bir kadınla ilişkiye başlamıştır. 1910 yılının Ocak ayında Cora ortadan kaybolmuştur ve Temmuz ayında Crippen ve sevgilisi gemiyle Kanada'ya kaçmıştır. Scotland Yard'dan Müfettiş Drew, Crippen'in evinin bir kez daha araştırılması talimatını vermiştir ve bodrum katının altında insan kalıntıları bulunmuştur. Patolog Bernard Spilsbury bu kalıntılarda hiyosin zehrinin izlerine rastlamış ve Cora'nın geçirdiği bir ameliyatla örtüşen bazı yara dokuları tanımlamıştır. Crippen ve Ethel Kanada'ya varınca tutuklanmıştır. Crippen yargılanıp suçlu bulunmuş ve asılmıştır. Ethel ise beraat etmiştir. Adli patoloji Crippen'in mahkûmiyetinde önemli bir rol oynamıştır. Fakat yüzyıl sonra yapılan DNA testleri bu kalıntıların Cora Crippen'e değil, bir erkeğe ait olduğunu göstermiştir. Cesedin kimliği, Crippen tarafından öldürülüp öldürülmediği ve Cora'nın başına neler geldiği bir sır olmayı sürdürür.

yüzlerce kişi suçlarının bedelini çoktan ödemiş olurdu."

Adli Patoloji

Adli patoloji, yani bir cesedi inceleyerek ölüm nedenini belirleme bilimi Conan Doyle'un açıkça ilgisini çekmiştir. Bu hızla gelişen bir bilimdir. 19. yüzyılın dönümündeki uygulayıcıları genellikle "tıbbi araştırmacı" veya "polis cerrah" olarak adlandırılmıştır. Conan Doyle'un (ve Holmes'un) kariyeri sırasında Britanya'da Sör Bernard Spilsbury (1877-1947) gibi adli patologların incelemesini gerektiren çok sayıda yüksek profilli vaka gerçekleşmiştir. Spilsbury'nin çalışmaları ve analizleri, Dr. Harvey Crippen gibi birçok ünlü katili darağacına göndermiştir.

Suça Duyulan İlgi

19. yüzyılın başlarından itibaren suçların sansasyonel detaylarına ilgi duyan yeni bir okur kitlesi ortaya çıkmıştır. Conan Doyle yalnızca bu ihtiyacı karşılamakla kalmamış, aynı zamanda Gall, Beccaria, Lombroso ve suçun nedenleriyle ilgilenen başka kişilerin ortaya koyduğu sosyolojik teorilerden faydalanmıştır. Conan Doyle her şeyden önce bir doktordur ve akademik tıbbi yayımlardan haberdardır. Holmes öykülerini, spekülatif anlatılar ve bilimsel temelli adli patoloji arasındaki boşluğu dolduran kriminolojinin büyüleyici ve hızlı bir biçimde geliştiği dönemde yazmıştır. Conan Doyle çok mantıklı, analitik bir zihne sahip olmasının yanı sıra birçok kuram ve keşiften de haberdardır; bu sayede kamuoyunun bir adım ötesinde olabilmiş ve Holmes'un dehasıyla okuyucularını sürekli şaşırtabilmiştir.

İngiltere'nin en önde gelen adli tıp uzmanı ve öncü patoloğu Sör Bernard Spilsbury hem kurbanlar hem de suçlular üzerinde binlerce otopsi gerçekleştirmiştir.

YÖNTEMLERİMİ BİLİYORSUNUZ. ONLARI UYGULAYIN

SUÇ YAZIMI VE DEDEKTİF KURGUSU

Homeros'un eserleri ve İncil'den Chaucer, Shakespeare ve ötesine, edebiyatta kötü karakterler her zaman var olmuştur. Fakat görece yakın bir zamana kadar kötü karakterler ya doğal adalet ya da kaderin bir sonucu olarak hak ettikleri bedeli ödemiştir ve Holmes gibi dedektifler var olmamıştır.

Suç Kurgusunun Kökenleri

18. yüzyılın sonlarında birçok Avrupa romanı iki gruptan birine aittir: toplumsal komedi ve Gotik romans. Suç kurgusu nihayetinde ikinci jandan türemiştir. 1780'ler ve 1790'larda kötü suçluları büyük bir keyif alarak betimleyen Marquis de Sade (1740-1814) suç kurgusunun ilk destekçilerinden biri olmuştur ve Matthew Lewis *Keşiş* (1796) gibi popülist Gotik gizem öyküleri yazmıştır. Pierre Choderlos de Laclos'un *Tehlikeli İlişkiler* (1782) adlı romanı gibi bazı romanlar bu iki kategori arasındaki sınırları geçebilmiştir. Fakat tüm bu öykülerde suç eylemi yer alsa da o suçları aydınlatacak dedektif yoktur.

19. yüzyılın ilk yarısında suç yazımı farklı bir yönde ilerlemeye başlamıştır. Amerikalı şair, eleştirmen ve romancı Edgar Allan Poe (1809-1849) ve Fransız çağcılları Honoré

> Kabul etmeliyim ki bu sadece hayal gücü, ama hayal gücü ne sıklıkta gerçeği doğurabilir?
>
> **Sherlock Holmes**
>
> ***Korku Vadisi***

Jean-Pierre Fossard, Paris'in en büyük suçlularından biri olarak görülmüştür. Fossard, *Sûreté Nationale* teşkilatının başında olan Eugène François Vidocq tarafından 31 Aralık 1813'te yakalanmıştır.

de Balzac (1799-1850), Victor Hugo (1802-1885), Alexandre Dumas (1802-1870) ve Émile Gaboriau (1832-1873) öykülerinde inatçı dedektif ve kriminolog kavramını tanımlamıştır ve daha sonra Conan Doyle'un şöhrete kavuşacağı suç yazımı tarzını oturtmuştur.

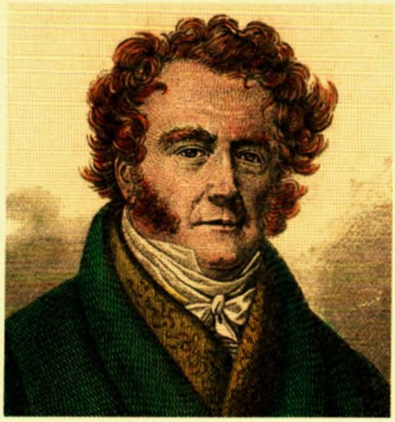
19. yüzyılın ortasından sonuna kadar hem genler hem de toplumsal etkenlerin kişiliği belirlediğine inanan natüralist yazarlar kriminal koşulu araştırmıştır. Fransız yazar Émile Zola'nın esere adını veren kadın katilin öyküsünü anlattığı *Thérèse Raquin* (1867) romanı ve Rus romancı Fyodor Dostoyevski'nin bir psikopatın zihnini incelediği *Suç ve Ceza* (1866) romanı öne çıkan eserlerdir.

Yirmi yıl sonra Conan Doyle, muhtemelen en büyük uzun vadeli etki ve tesire sahip Sherlock Holmes'u yaratmıştır.

Holmes'un Öncülleri

Bazı açılardan suç kurgusunun kökleri Eugène François Vidocq adındaki ünlü bir Fransız'ın gerçek yaşamdaki kariyeriyle başlamıştır. Vidocq, Balzac'tan Gaboriau'ya birçok Fransız yazara doğrudan ilham vermiştir. İlk başta hafif suçlar işlemiş ve casusluk yapmış, ama daha sonradan bu yeteneklerini yasal faaliyetlere kanalize ederek Paris'te gizli *Sûreté Nationale* teşkilatını kurmuştur. Balzac, Vidocq'un yakın arkadaşıdır ve *Goriot Baba* (1835), *Sönmüş Hayaller* (1837) ve *Kuzin Bette* (1846) gibi romanlarındaki dedektifler için onu bir model olarak kullanmıştır. Balzac'ın en ünlü dedektifi genellikle Vautrin takma adıyla tanınan Jacques Collin'dir. Dumas, *Les Mohicans de Paris* (1854) adlı romanındaki kurgusal Monsieur Jackal karakterinde Vidocq'un eylemlerinden bazı öğeleri kullanmıştır. Hugo *Sefiller* (1862) romanında hem ıslah olmuş bir suçlu olan Jean Valjean hem de onun peşindeki amansız polis müfettişi Javert karakterinin belirli yönlerini

Eugène François Vidocq

Fransa'da Arras'ta orta sınıftan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Eugène François Vidocq (1775-1857) henüz ergenlik çağında suça yönelmiştir. Birçok savaşta Fransız askeri olarak çarpışmış ve en az iki düşmanını öldürmüştür. Sahtekarlık ve saldırı gibi suçlardan hapis yattıktan sonra casusluğa başlamıştır.

Vidocq daha sonradan değişmiş, 1811'in sonlarına doğru suç dünyasındaki deneyimini Fransız yetkililere yardım etmek için kullanmaya karar vermiştir. Paris'teki Emniyet Müdürlüğü bünyesinde *Sûreté Nationale* teşkilatının kurulmasına öncülük etmiştir. Tartışmalı bir biçimde eski hükümlülere görev vermiş ve hatta ajanlarını yeraltı dünyasıyla temaslarını sürdürmeye teşvik etmiştir. 1832'de *Sûreté Nationale* teşkilatındaki görevinden istifa etmiş ve *Le Bureau des Renseignements* adındaki ilk özel dedektiflik bürosunu kurmuştur. Vidocq ilk profesyonel "kriminologlardan" biridir: İstihbarat toplama yeteneklerini adli tıp metotlarıyla birleşmiştir. Hatta bilinen suçlular ve nasıl faaliyet gösterdikleri hakkında bir arşiv oluşturarak erken dönem bir suç veri tabanı yaratmıştır.

Charles Dickens (1812-1870) Victoria çağı İngiltere'sinde en popüler yazardır ve merak uyandırma üstadıdır. Dönemin birçok yazarı gibi dergilerde tefrika halinde yayımlanan romanlar yazıştır.

Vidocq'un şaşırtıcı kariyerine dayandırmıştır. Vidocq'un kariyeri o tarihten beri –güvenilmez biçimde olsa da– kitaplar ve sahnelerde yaygın olarak temsil edilmiştir. Émile Gaboriau 1866'dan itibaren yayımlanan Monsieur Lecoq dizisini içine olan popüler romanlarda Vidocq'un maceralarını yazmıştır.

Vidocq'un şöhreti ABD'ye de yayılmıştır ve Poe birçokları tarafından ilk saf dedektif öyküsü olarak kabul edilen öyküsünü yazarken görüşüne göre bu Fransız şöhretten ilham almıştır. Poe kurmaca dedektifi C. Auguste Dupin'in metotlarını tanımlamak için "çıkarım" ve "usavurma" terimlerini (s. 306-09) kullanmıştır: Etraflıca düşünme Dupin'in metotlarının anahtar bir özelliğidir. Conan Doyle da Poe öykülerinin daha sonraki suç kurgusu için model teşkil ettiğini kabul etmiştir. Özellikle Dupin'in yer aldığı üç öykünün "tüm edebiyatın geliştiği bir kök" sunduğunu söylemiştir. Bu öykülerin ilki olan "Morgue Sokağı Cinayetleri" (1841) genellikle cinayet olan bir suçun imkânsızmış gibi görünen koşullar altında işlendiği "kilitli oda" muammasının bir modelidir. New York'taki gerçek bir cinayet vakasına dayanan "Marie Roget'nin Sırrı" (1842) adındaki ikinci öyküde Dupin gizemli kurbanın hayatının son günlerini yeni baştan kurgular. "Çalınan Mektup" (1844) adındaki üçüncü öykü dedektif ve bir şantajcı arasındaki psikolojik düelloyu "gözler önünde saklı" bir problemle birleştirir. Bu yabancı yazarların birçoğu Britanya'da okunmuş ve popüler yayımcılığın en önemli kollarından biri haline gelen janrın gelişimini etkilemiştir.

> Poe ona yaşam soluğunu üflemeden önce dedektif öyküsü neredeydi?
> **Arthur Conan Doyle**
> **Poe Centennial Dinner (1909)**

İngiliz Suç Kurgusu

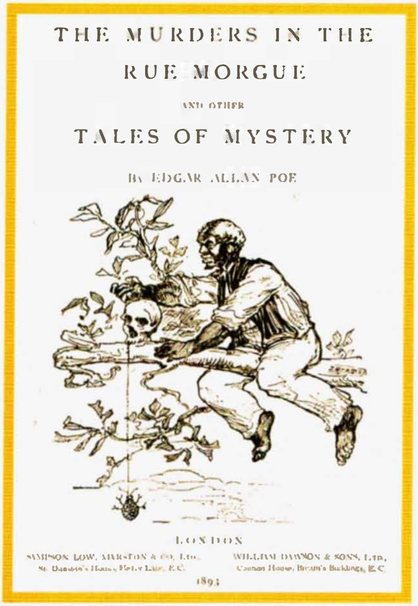
İlk önemli İngiliz polisiye yazarı Wilkie Collins'tir (1824-1889). Collins'in *Beyazlı Kadın* (1860) ve *Aytaşı* (1868) romanları Conan Doyle'un Holmes'undan yaklaşık yirmi yıl önce yayımlanmıştır. Günümüzde bunlar yaratıcı bir biçimde aydınlığa kavuşturulan gizem ve komploların harikulade örnekleri olmayı sürdürür. Dönemin birçok romanı gibi bunlar da ilk olarak tefrika halinde yayımlanmıştır.

Tefrika halinde yayımlanan İngiliz romanlarının dev ismi Charles Dickens (1812-1870) *Oliver Twist* (1838) ve *Müşterek Dostumuz* (1865) gibi romanlarında yeni gelişen janrın öğelerinden yararlanarak gizem öyküleriyle denemeler yapmıştır. Müfettiş Bucket'in yer aldığı *Kasvetli Ev* (1853) ve yazarın öldüğü tarihte henüz tamamlanmamış olsa da ilk amatör özel dedektif Dick Datchery'nin yer aldığı *Edwin Drood'un Sırrı* (1870) Dickens'ın en önemli dedektif öykülerinden ikisidir.

Yaklaşık olarak aynı tarihlerde yazan İrlandalı Joseph Sheridan Le Fanu (1814-1873) büyü ve doğaüstünü barındıran Gotik gizem romanları kaleme almıştır. Aynı zamanda "okült" dedektif Dr. Hesselius'un kurgusal anılarını konu edinen *Wylder's Hand* (1864), *The Wyvern Mystery* (1869) ve *In a Glass Darkly* (1872) gibi klasik dedektif öykülerinin gizem öğelerini içeren romanlar da yazmıştır.

Holmes'un Gelişi

1887'de Conan Doyle ilk Holmes macerası *Kızıl Bir Soruşturma*'yı (s. 36-45) yayımlamıştır. Bu romanda adli tıp (s. 310-15) detaylı olay yeri incelemesi ve dikkatli karakter analizlerine yer vermiştir. Holmes *Strand* öykülerinde a-

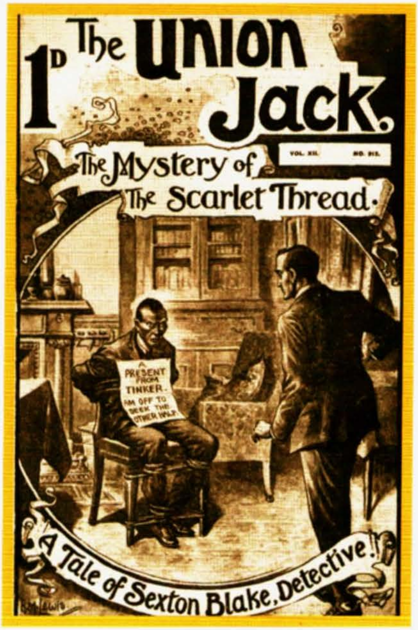
Edgar Allan Poe'nun 1841 tarihli "Morgue Sokağı Cinayetleri" öyküsü daha sonra "Marie Roget'nin Sırrı" öyküsünün de yer aldığı 1893 tarihli bu seçkide yayımlanmıştır.

nahtar bir karakter olarak yerleştikten sonra gittikçe daha kültürlü ve coşkulu bir okuyucu kitlesine ulaşarak başarılı olmuştur. Bu nedenle Conan Doyle'un 1893'te Conan Doyle'un en büyük kurgusal eserini öldürme kararı kamuoyunda tepkiyle karşılaşması anlaşılabilir bir durumdur. Anlaşılan Conan Doyle öykülerinin büyük cazibesini henüz fark etmemiştir. Fakat popüler suç kurgusu Holmes olmadan da ayakta kalmış ve birçok değişime uğrayarak 20 ve 21. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür.

Holmes'un Çağdaşları

Aynı dönemde Holmes'un dışında popüler olan başka kurgusal dedektifler de vardır. "Yoksulların Sherlock Holmes'u" olarak nitelendirilen İngiliz dedektif Sexton Blake bunlardan biridir. İlk Blake maceraları 1893'ten itibaren gazete ve dergilerde yayımlanmış ve birçok farklı yazar tarafından kaleme alınmıştır. Harry Blyth'in "Kayıp Milyoner" öyküsü bunların ilkidir. Holmes gibi Blake de Baker Sokağında yaşamış ve hoşgörülü bir ev sahibesinin evinde kalmıştır. 1978'e kadar devam eden ve sahne, radyo ve televizyona uyarlanan dört binin üzerinde Blake öyküsü vardır.

Bu dönemde suç kurgusunda öne çıkan bir diğer isim, polis ve anarşistlerin karşı karşıya geldiği *The Man Who Was Thursday* (1908) adındaki parlak, ama kasvetli romanının yanı sıra mütevazı Katolik dedektif Peder Brown'u yaratan G. K. Chesterton'dır. Brown problemleri Holmes'a benzer yöntemler kullanarak çözer, ama bir rahip olarak dinlediği günah çıkarmalar sayesinde insanlar hakkında edindiği tecrübeden de faydalanır. 1911'den 1935'e kadar yazılan beş ciltlik kısa öykülerde Brown İngiliz suç kurgusunun başlıca öğelerinden biri haline gelmiştir.

Penny Dreadful [Ucuz polisiye] olarak da bilinen "The Union Jack" kendini "üst düzey kurgu kütüphanesi" olarak tanımladı ve birçok öykü yayımladı. 1900 kapağındaki dedektif Sexton Blake vardır.

> Her suçlu yorgun hayvanların susamışlığından çok daha fazla suçunu itiraf etmeye susar.
>
> **G.K. Chesterton**
> ***The Illustrated London News*** **(1908)**

Holmes'un uzun gölgesinin altında kalan başka yazarlar da vardır. Conan Doyle'un eniştesi E. W. Hornung *The Amateur Cracksman* (1899) adlı eserinde centilmen hırsız/kahraman Raffles'ı takdim etmiştir. E. F. Bentley'in *Trent's Last Case* (1913) adlı popüler cinayet romanında şüphelilerden birine âşık olan ve birçok yanlış sonuca ulaşan centilmen dedektif Philip Trent'in macerasını anlatmıştır.

Suç Yazımının Alt Janrları

20. yüzyılın başlarında suç kurgusu açıkça üç alt janra ayrılabilir: Holmes'un cisimleştirdiği gibi dedektifler hakkındaki öyküler, ucuz suç kurgusu ve genellikle kötü komplolarla ilgili casus romanları (s. 320). Conan Doyle'un öncülük ettiği dedektif öyküsü türüyle diğer iki alt janrın temsil ettiği sansasyonel heyecanlı öykülerin ileride daha popüler hale gelecek olan kolları arasında net bir ayrım çizgi vardır.

İngiliz "Altın Çağı"

İki dünya savaşı arasındaki dönem dedektif öykülerinin "altın çağı" olarak bilinir. Holmes öykülerini model alan bu dönemin öyküleri genellikle İngiliz üst sınıf ortamlarında geçen ve amatör dedektifin polisi alt etmesiyle sonuçlanan klasik ci-

nayet öyküsü veya "polisiye roman" formundadır. Agatha Christie şüphesiz en başarılı ve tanınmış "Altın Çağ" yazarıdır, ama daha birçok yazar vardır.

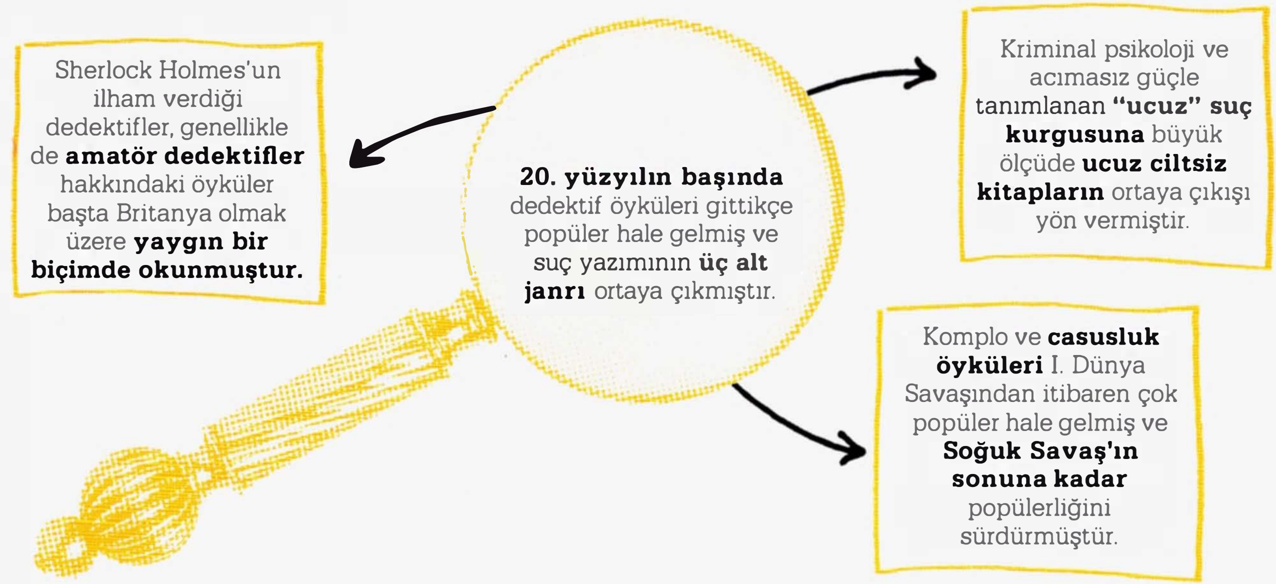
İlki *Whose Body* (1923) olan Lord Peter Wimsey öykülerinin yazarı Dorothy L. Sayers; *The Crime a at Black Dudley* (1929) ile başlayan Albert Campion öykülerinin yazarı Margery Allingham; *A Man Lay Dead* (1934) gibi Müfettiş Alleyn öykülerinin yazarı Ngaio Marsh ve daha sonradan popüler film ve televizyon dizisi *The Saint* olarak uyarlanan Simon Templar öykülerinin yazarı Leslie Charteris bunların arasındadır. 1928'de ortaya çıkan Templar, kanunun biraz dışında yaşayan, keşif ve doğruculuk içgüdüsüne sahip amatör bir dedektif/şövalyedir.

John Dickson Carr (1906-1977) bir diğer dedektif kurgu yazarıdır. Amerikalı olmasına rağmen romanlarının birçoğu uzun yıllar yaşadığı İngiltere'de geçer ve eserleri genellikle İngiliz suç kurgusu olarak sınıflandırılır. Çökmüş, cazibeli, ama savruk biri olan (muhtemelen G. K. Chesterton'a dayanan) Dr. Gideon Fell ve aristokrat Sör Henry Merrivale, Carr'ın dedektifleri arasındadır. ABD'de *The Three Coffins* adıyla bilinen *The Hollow Man*'in (1935) bir bölümünde dedektif Fell imkânsızmış gibi görünen suçları aydınlatırken kullandığı metodoloji hakkındaki ders verir. Carr, Conan Doyle'un erken dönem bir biyografisini de yazmıştır. Başarılı bir senaryo yazarı olarak ABD'de de zaman geçiren çok üretken bir İngiliz yazar olan Edgar Wallace (1875-1932) neredeyse tek başına bir suç yazımı fenomeni yaratmıştır. Kariyerinin zirvesine ulaştığı 1920'lerde yılda bir milyondan fazla kitabı satılmıştır. Başlıca eserleri *The Four Just Men* (1905), *The Green Archer* (1923) ve 1925'te derlenen J. G. Reeder öyküleridir.

> Bugünlerde beni çok az dedektif öyküsü şaşırtabiliyor, ama Bay Carr'ınkiler bunu yapmayı her zaman başarıyor.
> **Agatha Christie**
> **Polisiye yazarı (1890-1976)**

Dedektif Kurgusunun Kraliçesi

20. yüzyıl dedektif kurgusunun kraliçesi Agatha Christie'dir (1890-1976). Satış rakamları İncil ve Shakespeare'den hemen sonra üçüncü sırada yer alan Christie dünyanın en çok satan romancısıdır ve kitapları 103 dile çevrilmiştir. Yüksek sosyal statüsüne rağmen eserleri "düşük kültürlüdür" ve bu nedenle dünyanın dört bir yanında genel kamuoyuna hitap edebilmiştir. Uzun kariyeri boyunca 66 dedektif romanı ve 14 kısa öykü yayımlamış ve dünyanın en uzun süre sahnelenen oyunu olan *Fare Kapanı*'na (1952) imza atmıştır. Polisiye Yazarları Birliği tarafından gelmiş geçmiş en iyi poliyise romanına aday olarak gösterilen *Roger Ackroyd Cinayeti* (1926) ve 100 milyondan fazla satan *On Küçük Zenci* (1939) öne

Strand Magazine 1891'den 1950'ye kadar süren yayım hayatında birçok yazarın eserini tefrika halinde yayımlamıştır. 1935 yılına ait bu dergi kapağında Agatha Christie'nin Belçikalı dedektifi Hercule Poriot görülüyor.

çıkan diğer eserleridir. Christie yaratıcı bir zihne sahiptir ve iki temel dedektif yaratmıştır: Holmes benzeri Belçikalı eski profesyonel dedektif Hercule Poirot ve amatör, ama insan doğasının parlak bir gözlemcisi olan Bayan Jane Marple. Her iki dedektif de öykülerdeki baş kahramanlar hakkında keskin psikolojik tahliller yapmış ve önemsizmiş gibi görünen kanıtların elverişli, ama çoğu zaman göz ardı edilen detaylarını yakından gözlemlemiştir; bu Holmes'tan öğrenilmiş bir derstir. Poirot ilk olarak Christie'nin de kariyerini başlatan *Ölüm Sessiz Geldi* (1920) romanında görünmüş ve daha sonra 33 romanda yer almıştır. Marple ise ilk olarak 1926'da "Cinayetler Kulübü" adlı kısa öyküde ve roman formunda ise 1930'da yayımlanan *Ölüm Çığlığı*'nda okur karşısına çıkmıştır. Daha sonra 11 romanda ve 20'den fazla kısa öyküde yer almıştır. Chesterton'ın Peder Brown'u gibi Marple da muammalarla mütevazı bir biçimde ilgilenen emekli ve uzun uzun düşünmeyi seven bir karakterdir. Hem Poirot hem de Marple çeşitli aktörlerin oynadığı sayısız filmde canlandırılmıştır.

ABD'de "Altın Çağ"

S. S. Van Dine mahlasıyla yazan Willard Huntingdon Wright'ın (1888-1939) sanat uzmanı ve hafiye Philo Vance karakteri, ABD'de Holmes'un yöntemlerinin ilk gerçek savunucuları arasındadır. Van Dine, janr hakkında kapsamlı bir inceleme yazdıktan sonra *Benson Cinayeti* (1926) romanında ilk olarak Vance'ı tanıtmıştır ve bunun dışında ustaca kaleme aldığı diğer 11 dedektif romanına daha imza atmıştır.

Frederic Dannay (1905-1982) ve Manfred Bennington Lee (1905-1971) mahlaslarıyla yazan iki kuzen, Ellery Queen'i yaratmıştır. Yetenekli bir araştırmacı olan ve genellikle kitaplarının "yazarı" olarak sunulan Ellery Queen *The Roman Hat Mystery* (1929) adlı ilk romanın yayımlanmasının ardından çok popüler olmuştur. Günümüzde Queen bir marka haline gelmiştir ve dergilerde ve tiyatro, televizyon ve film uyarlamalarında bir karakter olarak karşımıza çıkar.

Bununla birlikte Holmes'un pelerin ve avcı şapkasının ABD'deki en açık mirasçısı, Rex Stout'un zeki, ama sakin dedektifi Nero Wolfe'dir.

"Hard-boiled" Ekolü

1930'lar ve 1940'larda ABD'de suç yazımının bir başka tarzı ortaya çıkmıştır. Dedektif olarak Holmes'tan tamamen farklı, kinik anti-kahramanların öne çıktığı bu romanlar duygusuz, gerçekçi ve şiddetlidir. Bu tarz, dedektif kurgusun-

Nero Wolfe

Holmes'un ABD'deki mirasının en umulmadık varislerinden birisi, Rex Stout'un (1886-1975) iriyarı karakteri Nero Wolfe'dir. Danışman özel dedektif olan Wolfe yukarı Manhattan'da "kumtaşından" bir evde aşçısı Fritz ve asistanı Archie Goodwin'le birlikte yaşar. Goodwin aynı zamanda Watson gibi anlatıcı rolü üstlenir.

Wolfe 33 roman ve kırkı aşkın kısa romanda hiç değişmeden (56 yaşında) görünür. Bir gurme olan aşçısının yemeklerini sindirirken ve özel olarak güçlendirilmiş koltuğuna yaslanırken gözlerini kapayıp muammaya odaklanarak suçları analiz eder. Evinden nadiren çıkar, ama vakaları hem polis hem de şüphelilerle görüşüp bilgi toplayarak ve saf çıkarımı kullanarak çözer.

Wolfe'nin geçmişi bir muammadır. Bazı Holmes hayranları onun köklerinin izini Doğu Avrupa'ya kadar sürer. Bazıları da onun Irene Adler ve Holmes'un gayrimeşru çocuğu olduğuna inanır. Holmes gibi Wolfe'nin çıkarımları da engin bilgileri ve deneyimlerini temel alır ve okurun eseri anlamak için kendisini olayın içinde hissetmesini gerektirir.

Ellery Queen'in Maceraları dört televizyon dizisine konu olmuştur. 1950'deki ilk sezonda Richard Hart başrolü oynamıştır. 1951 yılının Ocak ayındaki ölümünün ardından burada görülen Lee Bowman onun yerini almıştır.

da "hard-boiled" [katı dedektif ç.n.] ekolü olarak bilinir. Dashiell Hammett (1894-1961) ve Anglo-Amerikan yazar Raymond Chandler (1888-1959) bu tarzın kurucuları olarak kabul edilir.

Hammett'in üç baş kahramanı *Kızıl Hasat*'taki (1929) isimsiz "Continental Op," *Malta Şahini*'ndeki (1930) Sam Spade ve *İnce Adam*'daki (1934) Nick Charles sadece zekice bir dedektiflik faaliyetiyle çözüme kavuşturulabilecek muammalarla ilgilenir. Raymond Chandler'ın dedektifi Philip Marlowe ise daha az yaratıcıdır: *Büyük Uyku* (1939) ve *Elveda Güzelim* (1940) romanlarında olduğu gibi çoğu zaman sadece takipler yaparak ve çekici femmes fatale karakterlerin peşinden giderek esrarengiz, ama şiddetli sonuçlara ulaşır.

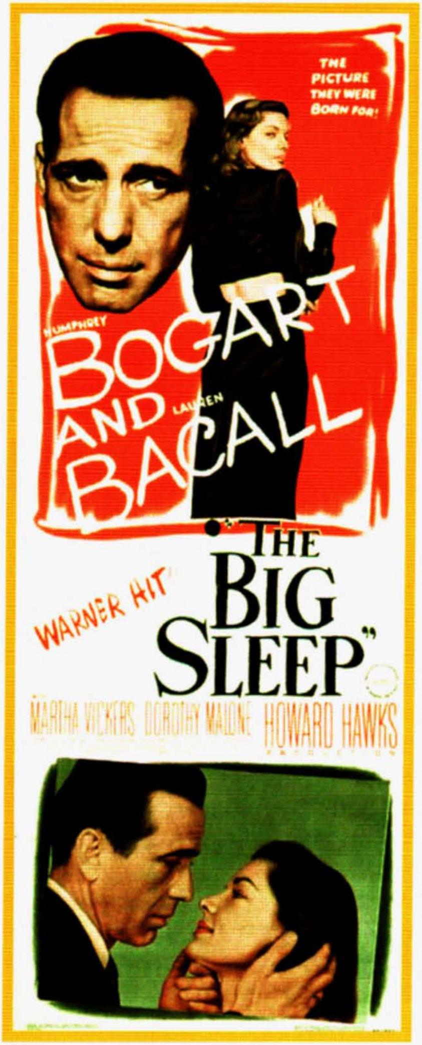
Holmes'un İngiltere'deki Mirası

Holmes'tan sonraki yüzyılı aşkın sürede Conan Doyle'un gerçek mirası birçok İngiliz polisiye yazarında görülebilir.

P. D. James (1920-2014) genellikle uzak yerlerde geçen usta işi ve entelektüel yönelimli öyküler yazmıştır. *Kadınlara Göre Değil* (1972) adlı romanında kadın özel dedektif Cordelia Gray'i tanıtmış ve daha sonra *A Taste for Death* (1986) adlı romanından başlayarak polis komiseri Adam Dalgliesh'in yer aldığı bir roman dizisi yayımlamıştır. Harikulade nesriyle James'in polisiye romanları çok geçmeden ciddi edebiyat eserleri olarak kabul edilmiştir.

Barbara Vine adını kullanarak da kitaplar yayımlayan Ruth Rendell (1930-2015) psikolojik suç anlatılarının yaratıcısı olarak benzersiz bir rol üstlenmiştir. Başlıca roman dizisinde dikkatli bir biçimde tahliller yapan Baş Müfettiş Wexford baş kahramandır. 1964 yılında *From Doon with Death* ile başlayan Wexford'un maceraları 1983'e kadar 12 romanlık bir dizi haline gelmiştir.

Colin Dexter (1930) çabuk öfkelenen Müfettiş Morse ve ona eşlik e-

Humphrey Bogart 1946'da *Büyük Uyku*'nun ilk film uyarlamasında Chandler'ın Philip Marlowe karakterini canlandırmıştır. Vivian Rutledge'ı Lauren Bacall oynamıştır.

den Watson benzeri Lewis karakterini yaratmıştır. Dexter'ın formatı, Conan Doyle'unkine benzerdir: Lewis çoğu zaman ayak işlerini yaparken, Morse gizemi çözer. *Last Bus to Woodstock* (1975) ile başlayan dizi 1999'a kadar 13 romana yayılmıştır.

Ian Rankin (1960) kitaplarını hiçbir zaman bu janrın içinde düşünmese de *Knots and Crosses* (1987) ile başlayan ve günümüze kadar 18 kitapla devam eden Müfettiş Rebus dizisi onu önde gelen modern polisiye yazarlarından biri yapmıştır. Rebus, Holmes'un mantığı ve Philip Marlowe'un saldırganlığının bir birleşimini kullanarak içgüdülerini takip eden hoşa gidebilecek bir itici karakterdir.

Poe'nun suç kurgusunda ipuçları verilen ve bunalım nöbetlerinden uyuşturucu bağımlılığına kadar Holmes'la birlikte açığa çıkan özelliklerin bir uzantısı olarak, bu dedektiflerin birçoğu diğer şeylerin yanı sıra duygusal veya ailevi sorunlar yaşar, alkoliktir ve geçmişlerinden gelen sırlar veya hayaletlere sahiptir.

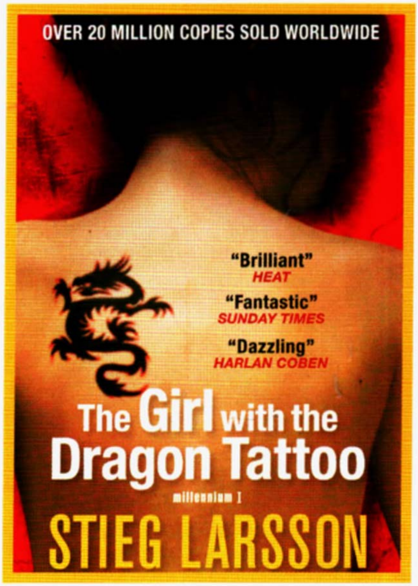
Çağdaş Suç Kurgusu

Holmes'un mirası başta ABD olmak üzere dünyanın dört bir yanındaki polisiye yazarlarıyla devam eder.

Amerikalı polisiye yazarı John D. Macdonald (1916-1986) kendisini meraklandıran veya öfkelendiren vakalarla ilgilenen Floridalı tekne sahibi, serbest çalışan Travis McGee'yi yaratmıştır. Okuyucu, gözlemci rolünü üstlenir ve McGee'nin vakaları aydınlatırken neler yaptığını yorumlamaya zorlanır. McGee kanıtları toplar ve ipuçlarını aşama aşama bir araya getirerek problemleri dikkatlice düşünür ve tıpkı Holmes gibi bunları kötü karakterleri tuzağa düşürmek için kullanır.

Ross Macdonald mahlasıyla yazan Amerikalı-Kanadalı Kenneth Millar (1915-1983) Californialı özel dedektif Lew Archer'ın bir dizi macerasını kaleme almıştır. Şiddete dayalı bazı taktiklere başvurabilmesine karşın Archer dedektif olarak kusursuz işler çıkarmayı da başarır.

Holmes'un bir dedektif olarak bilimin kullanılmasında öncü olması gibi, Amerikalı yazar Patricia Cornwell (1956) modern adli tıbbı mide bulandırıcı detaylarla anlatmakta ustadır. Kadın kahramanı Kay Scarpetta, *The Body Farm* (1994) gibi romanlarda ağız sulandırıcı aşçılık yeteneklerini kullanarak cesetlerin kalıntılarını inceler ve kötü suçlularla yüzleşir. 2001'de *Blindsighted* romanıyla kariyerine başlayan bir diğer Amerikalı yazar Karin Slaughter (1971) adli tıp incelemelerini kan dondurucu detaylarıyla anlatır.

İsveçli yazar Stieg Larsson (1954-2004) bu kitabı on ciltlik bir serinin ilk kitabı olarak planlamıştır, ama seri üçüncü kitapta tamamlanmıştır. Romanların başarılı film uyarlamaları yapılmıştır.

Suç kurgusu günümüzde başta Fransa, İspanya, Rusya, Japonya ve İskandinavya'da olmak üzere iyice yerleşmiş bir janrdı ve İngilizce dışındaki dillerde yazan Stieg Larsson ve Pierre Lemaitre gibi sayısız yazar dünya çapında çok popüler olmuştur. Yazarların kökenleri veya bireysel tarzları ne olursa olsun, hepsinin Conan Doyle'un yenilmez Sherlock Holmes'unun mirasından yararlandığına şüphe yoktur.

BİR İNSANIN İCADINI BİR BAŞKA İNSAN KEŞFEDEBİLİR

SHERLOCK HOLMES HAYRANLARI

Sherlock Holmes çılgınlığı 1891'de ilk kısa öykülerin *Strand Magazine*'de yayımlanmaya başlamasıyla birlikte ortaya çıkmıştır. Büyük Dedektif çok geçmeden dünya çapında şöhrete ulaşmış ve o tarihten beri uluslararası bir fenomen olmayı sürdürmüştür.

Bir Best-Seller Doğuyor

Holmes'un ortaya çıktığı ilk iki roman *Kızıl Bir Soruşturma* (s. 36-45) ve *Dörtlerin İşareti* (s. 46-55) bir dereceye kadar popüler olmuştur, ama *Strand*'daki kısa öyküler dedektifi şöhretin yeni doruklarına ulaştırmıştır. Her sayfasını Sidney Paget'in çizimlerinin süslediği öyküler, kısa süreli maceralar ve tatmin edici sonuçlarıyla aylık format için kusursuzdur. Okuyucular Holmes'a tutkuyla bağlanmış ve *Strand* hızla Britanya'nın en çok satan dergisi olmuştur.

Korkunç Olay

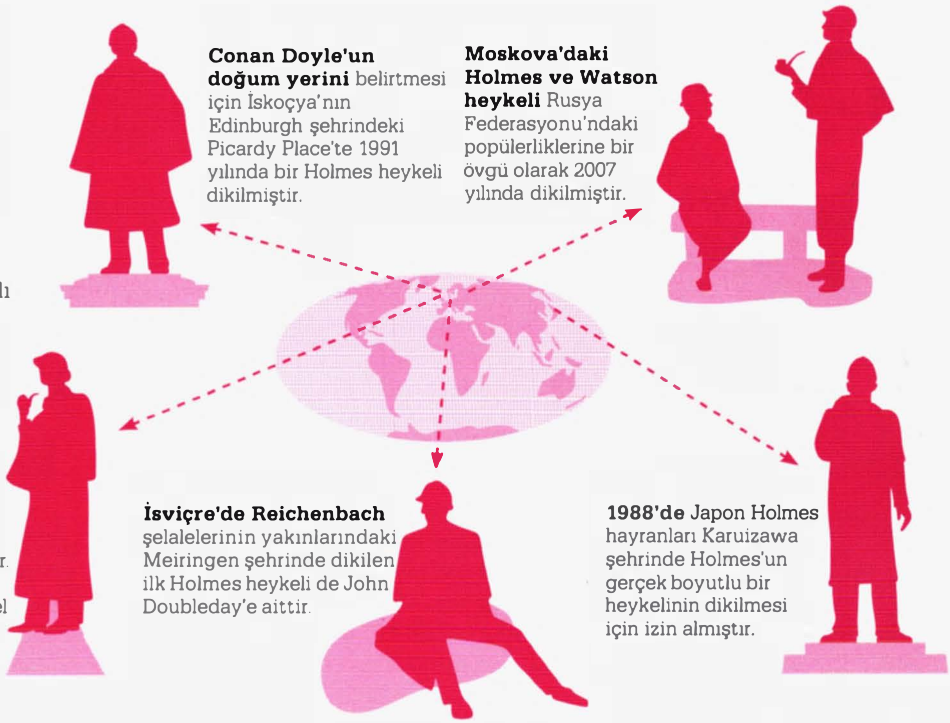
Fakat en azından Conan Doyle'un gözünde hayranların coşku seviyesi, yazarın kendi yarattığı karakterden sıkılıp 1893'te "Son Muamma" macerasında Holmes'u öldürmesine kadar netlik kazanmamıştır. Holmes'un ölümüne verilen tepkiler, birinci sınıf dedektifin ne kadar popüler hale geldiğini göstermiştir. Okuyucular öfkeye kapılmıştır ve yirmi binden fazla okur dergi aboneliğini iptal etmiştir. Tıpkı Dickens'ın *Antikacı Dükkânı*'nda Küçük Nell'i öldürdüğü zaman karşılaştığı tepkiler gibi, hem dergi hem de Conan Doyle öfkeli protesto mektupları almıştır. İnsanlar yas tutmak için kollarına siyah bant bağlayıp sokakta rastladıkları Conan Doyle'a çıkışacak kadar ileri gitmişlerdir. Yazar bütün bunlara çok şaşırmıştır. Holmes sadece bir kurgudur ve yazarın hayal gücünün bir ürünüdür. *Strand Magazine*'deki personel, Holmes'un ölümünden "korkunç olay" olarak söz etmiştir.

Conan Doyle yaklaşık on yıl sonra Holmes'u hayata döndürmüş ve 32 Holmes öyküsü daha yazmıştır. Aradaki zaman diliminde Holmes'un dünyayı dolaştığını varsaymış ve başka kişilerin Holmes hakkında yazmayı denemesine hiçbir zaman engel olmamıştır.

113 Sherlock Holmes hayranı 2014 yılında Londra'da University College'da bir araya gelerek aynı anda ünlü dedektif gibi giyinen en çok sayıda kişi rekorunu kırmayı denemiştir.

Sherlock Holmes'un dünya çapındaki cazibesi öylesine büyüktür ki, İskoçya'dan Japonya'ya dünyanın değişik yerlerinde büyük dedektifin beş heykeli dikilmiştir. 2014'ten itibaren Londra'daki Sherlock Holmes heykeline "canlılık" katılmıştır. "Konuşan Heykeller" inisiyatifinin bir parçası olarak, heykelin yanından geçenler akıllı telefonlarıyla bir kodu girerek Anthony Horowitz tarafından yazılmış ve Ed Stoppard tarafından seslendirilmiş bir monoloğu dinleyebilir.

Conan Doyle'un doğum yerini belirtmesi için İskoçya'nın Edinburgh şehrindeki Picardy Place'te 1991 yılında bir Holmes heykeli dikilmiştir.

Moskova'daki Holmes ve Watson heykeli Rusya Federasyonu'ndaki popülerliklerine bir övgü olarak 2007 yılında dikilmiştir.

1999'da Baker Sokağı sonunda en ünlü sakininin bir heykeline kavuşmuştur. John Doubleday'in imzasını taşıyan heykel metro istasyonunun hemen dışına yerleştirilmiştir.

İsviçre'de Reichenbach şelalelerinin yakınlarındaki Meiringen şehrinde dikilen ilk Holmes heykeli de John Doubleday'e aittir.

1988'de Japon Holmes hayranları Karuizawa şehrinde Holmes'un gerçek boyutlu bir heykelinin dikilmesi için izin almıştır.

Holmes'un Parodileri

Holmes'u uyarlayan ilk yazarlar genellikle adının gülünç varyasyonlarını kullanarak onu parodileştirmiştir. 1892'de *The Idler* dergisi "Sherlaw Kombs'un Maceraları"nı yayımlamıştır ve 1893 *Punch* dergisi "Picklock Holes'un Maceraları"na yer vermiştir. Bazı ünlü yazarlar bile parodiler yaratmıştır: 1903'te P. G. Wodehouse *Punch* dergisi için "Dudley Jones, Bore-Hunter" öyküsünü yazmıştır ve Mark Twain de Sherlock Holmes'un California'ya gidip kendini gülünç duruma düşürdüğü *Çift Taraflı Bir Dedektif Hikâyesi* adında bir kısa roman kaleme almıştır. Holmes çılgınlığı Avrupa kıtasına da yayılmıştır. 1908'de bir Alman dergisi Holmes çılgınlığını "Werther çılgınlığı ve romantik Byronculuğa benzer bir edebi hastalık" olarak nitelendirmiştir. Paris'te iki sansasyonel cinayet gerçekliğinde gazeteler vakaların derinine inmek için Holmes'la hayali röportajlar yayımlamıştır.

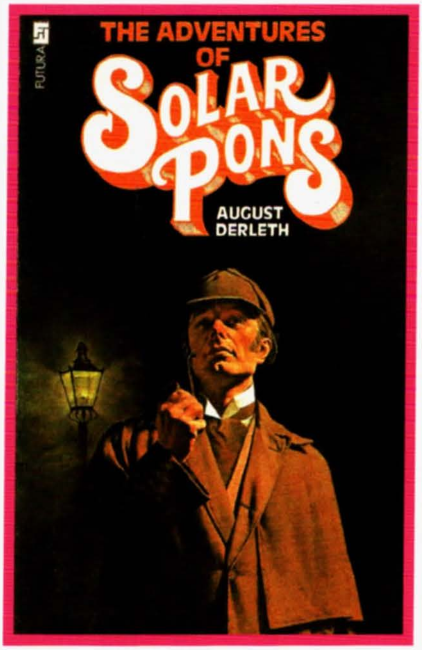
Kanon

1911'de genç bir Oxford'lu akademik ilahiyatçı olan Ronald Knox, Holmes öykülerinin bir analizini yazmıştır: *Studies in the Literature of Sherlock Holmes*. İncil'in detaylı, ilmi metinsel analizlerinin bir parodisi olarak kaleme alınan analiz, Holmes'un öykülerinden söz ederken "Kanon" veya "Kutsal Yazılar" gibi terimleri kullanır. Sonrasında Conan Doyle'un Holmes öykülerinin tümü "kanon" olarak adlandırılmıştır ve başkaları tarafından yazılan sayısız öykü de kanon dışı öyküler olarak bilinir. Dedektifin Amerika'daki hayranları kendilerini "Sherlockçu" derken Britanya'dakiler genellikle "Holmesçu" olarak bilinir.

> Onu evlendirebilirsin, öldürebilirsin, istediğin şeyi yapmakta özgürsün.
>
> **Arthur Conan Doyle**
>
> **Oyun Yazarı William Gillette'e (1896)**

Kanon Dışı Eserler

Holmes hayranlarının büyük dedektife iştahı hiç dinmemiştir: Conan Doyle henüz hayattayken kendi Holmes öykülerini yazmaya bile başlamışlardır. Örneğin son Conan Doyle öyküsünün yayımlandığı 1927'de Amerikalı genç August Derleth, Solar Pons adındaki bir dedektif hakkında kısa öyküler yazmaya başlamıştır: "Praed Sokağı 7B'deki Sherlock Holmes." Sonraki on yıl boyunca Derleth büyük beğeni toplayan yetmişten fazla öykü yazmıştır. O tarihten beri, aralarında Conan Doyle'un oğlu Adrian'ın da bulunduğu sayısız yazar

August Derleth, Conan Doyle'un Holmes öykülerini devam ettirme tekliflerini nazikçe geri çevirmesinin ardından, burada ilk İngilizce baskısının kapağı görülen Solar Pons öykülerini yazmaya başlamıştır.

Holmes'u yeniden yaratmaya çalışmıştır. Bazı öyküler Conan Doyle'un öyküleriyle aynı damardan beslenirken bazıları Holmes'u başka dünyalara veya hatta günümüze taşır. Bazıları Holmes'un karakterinin bazı yönlerini –örneğin uyuşturucu alışkanlığını– alıp abartırken, daha radikal öyküler onu vampirlerden Nazilere kadar her şeyle mücadele eden bir süper kahramana dönüştürür (s. 340-43).

Holmes başka eserlerde de sayısız yan rol üstlenmiştir. *The Case of Emily V* (Keith Oatley, 1993) adlı romanda yardıma çağrılır ve Boris Akunin'in Jade Rosary Beads (2006) adlı seçkisinde kurgusal dedektif Erast Fandorin'le ekip çalışması yapar. Sinema ve televizyonda yeniden yaratılan Holmes karakterleri daha da çok çeşitlilik ve yaratıcılık arz eder (s. 328-35).

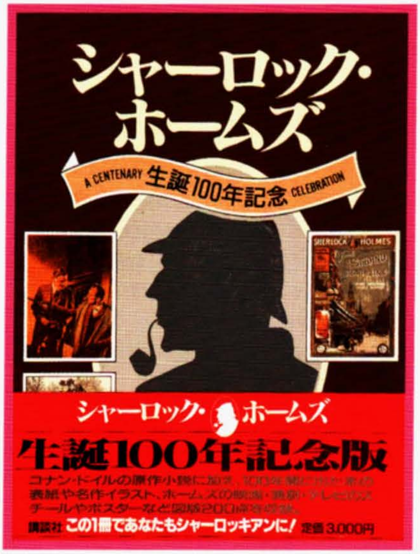
Sherlock Holmes Dernekleri

Günümüzde dünya çapında Holmes'a adanmış en az 400 grup vardır. Muhtemelen bunların en tanınmışı 1934'te Christopher Morley tarafından New York'ta kurulan Baker Street Irregulars (BSI) adlı gruptur. Grubun adı, Holmes'a yardım eden sokak çocukları çetesinden gelir. Isaac Asimov ve F. D. Roosevelt gibi önemli figürler de bu derneğin üyeleri arasında yer almıştır. BSI, Kuzey Amerika genelinde Washington Kızıl Çember Derneğinden Providence Dans Eden Adamlar Derneğine kadar birçok Holmes derneğini "denetleyen" yalnızca davet edilen kişileri üye olarak kabul eden bir dernektir. Her derneğin kendi gizli ritüelleri vardır, ama genel olarak üyeler bir araya gelip büyük dedektif hakkında sohbet ederler, filmler izlerler, dedektifin kıyafetlerini giyerler ve maceralarının ayrıntıları hakkında görüş alışverişinde bulunurlar. Bir diğer önemli Holmes grubu, 1952'den beri Holmes hakkında haberler, görüşler, makaleler ve eleştirilere yer veren *The Sherlock Holmes Journal* adında bir bülten yayımlayan Londra Sherlock Holmes Derneği'dir. Japonya'da 1200 üyesi bulunan Japonya Sherlock Holmes Kulübü'nün de aralarında bulunduğu otuzdan fazla Holmes derneği vardır. Karuizawa şehrinde Japon heykeltıraş Satoh Yoshinori'nin imzasını taşıyan bir Holmes heykeli bulunur. Portekiz'de "Yerleşik Hasta" macerasında (s. 134-35) Portekiz açıklarında batan geminin isminden esinlenen Norah Creina Kazazedeleri adında bir dernek kurulmuştur. Hindistan, Rusya, Almanya ve dünyanın dört

> Oyun, Lord's Kriket Sahası'ndaki maçlar kadar ciddiyetle oynanmalıdır: En ufak bir taşkınlık ... atmosferi mahvedebilir.
>
> **Dorothy L. Sayers**
> ***Unpopular Opinions* (1951)**

Büyük Oyun

Dünya genelinde üç yüzü aşkın grup, Holmes ve Watson'ın hayatlarının "gerçek" olaylarını bir araya getirmeye çalışır. Holmes'un ünlü "Oyun başladı" ifadesinden yola çıkılarak "Büyük Oyun" olarak adlandırılan ve bazen kısaca Oyun olarak da bilinen bu girişim Holmes ve Watson'ın gerçek tarihsel kişilikler olduğu ve kanonda gerçek olayların anlatıldığı yönündeki şaka yollu varsayıma dayanır. Bu varsayıma göre Arthur Conan Doyle'un rolü ise sadece edebiyat ajanlığıdır. Öykülerdeki çelişkiler yazarın hızlı çalışırken yaptığı kaçınılmaz hatalar olarak görülmez: Watson'ın unutkanlığıyla veya kasıtlı olarak şaşırtmaca yapmasıyla açıklanır. Büyük Oyuna katılanların araştırabileceği sayısız tutarsızlık mevcuttur. Örneğin Watson'ın eşi hakkındaki tutarsız ifadelerinin arkasındaki neden ortaya çıkarılmaya çalışılabilir. Holmes'un Reichenbach şelalelerindeki ölümüyle "Boş Ev" macerasında yeniden ortaya çıkışı arasında geçen "Büyük Boşluk" dönemi Holmes hayranları özellikle heyecanlandırır.

Allen Eyles'in *Sherlock Holmes: A Centenary Celebration*'ının 1987 Japonca baskısı Sherlock Holmes Japon Kulüpleri için tercüme edilen birkaç baskıdan biridir.

bir yanında sayısız Holmes derneği vardır.

Holmes'un Londra'sı

Baker Sokağı 221B adresine Holmes'a hayranları tarafından yazılmış sayısız mektup gönderilmiştir. 1930'lardan itibaren o adreste bulunan Abbey National İnşaat Şirketi bu mektuplarla ilgilenmek için bir sekreter tutmak zorunda kalmıştır. 1990'da Baker Sokağı 239 numarada Sherlock Holmes Müzesi açılınca, 237 ve 241 numaranın arasında yer almasına rağmen müze binasının numarası sonunda Posta İdaresi tarafından 221 olarak değiştirilmiştir. 1999'da İsviçre'nin Meiringen şehrindeki Holmes heykelinin de sahibi olan John Doubleday'in imzasını taşıyan bronz bir Holmes heykeli Baker Sokağı metro istasyonunun dışına dikilmiştir. Ayrıca metro istasyonunun duvarında Holmes'un mozaikten bir silueti yer alır.

Dedektif, Londra'nın başka bölgelerinde de izini bırakmıştır. Piccadilly Circus'taki göz alıcı Criterion restoranında, Watson'ın Holmes'un adını ilk kez duyduğu noktayı işaret eden bir levha asılıdır. Trafalgar Meydanı'nın yakınlarında uygun bir biçimde Sherlock Holmes'un adını taşıyan "pub"da dedektifin Baker Sokağındaki çalışma odası kitaptakine sadık bir biçimde yeniden yaratılmıştır (bu oda ilk başta 1951 Britanya Festivali için hazırlanmıştır).

Devam Eden Popülerlik

Holmes çılgınlığı ilk öykünün kaleme alınmasından yüzyılı aşkın bir süre sonra 21. yüzyılda da varlığını sürdürür. Benedict Cumberbatch ve Martin Freeman'ın başrollerini oynadığı popüler BBC dizisi *Sherlock*'un dünya çapında yeni bir hayran kitlesi yaratmıştır. 2014'te avcı şapkaları ve pelerinler giyen Holmes hayranları Londra'daki University College'da bir araya gelip ünlü dedektif gibi giyinen en kalabalık insan grubu olarak bu alanda bir dünya rekoru kırmıştır. Büyük dedektif ayrıca bir Bollywood müzikalinde yer almış; New York'ta günümüz Harlem'inde bir Afro-Amerikalı olarak görünmüş; bir Japon mangasında başrolde yer almış; sayısız çizgi romanda Batman ve Dracula gibi diğer kurgusal karakterlerle birlikte çalışmış ve hatta *The Muppet Show* çizgi romanında kukla Gonzo rolünde karşımıza çıkmıştır.

Daha ciddi Sherlockçular ve Holmesçular, Londra'da University College'da dünyanın dört bir yanından uzmanları bir araya getiren Sherlock Holmes tartışmaları düzenler ve çeşitli Sherlock Holmes derneklerinin sayısız toplatışında bir araya gelirler.

Orijinal *Strand* nüshalarından Sherlock Holmes pulları, rozetleri, posterleri ve bira bardağı altlıklarına kadar Holmes anıları büyük bir sektördür. Dedektifin hayranları bunlara halen ilgi gösterir ve günümüzde ünlülerin fan kitlerinin köklerinin Holmes'un popülerliğinde bulunabileceği söylenebilir. Holmes'un uyarlanabilirliği ve kamuoyunun coşkusu gerçekten sonsuzmuş gibi görünür.

Sherlock Holmes Müzesi Baker Sokağında ziyaretçilere büyük dedektifin sokağa bakan ünlü çalışma odasının kitaptakine sadık ortamını sunar.

BİR ROLÜ BAŞARIYLA OYNAMANIN EN İYİ YOLU ONUN KENDİSİ OLMAKTIR

SHERLOCK SAHNEDE VE EKRANDA

Conan Doyle'un etkileyici kurgusal eseriyle onun maceralarını resmeden Sidney Paget'in çağrışımcı resimlerinin bir araya gelmesinin yarattığı sihir, dedektif-kahraman ve onun askeri doktor arkadaşını dramatik tasvirler için biçilmiş kaftan haline getirmiştir. Sherlock Holmes yüzyılı aşkın bir süredir yüzlerce oyun, film, televizyon programı ve hatta bir Rus balesine konu olarak popüler kültürün değişmez bir parçası olmuştur.

Birçok farklı mecrada sayısız kez izleyiciyle buluşması Sherlock Holmes'un efsanevi statüsünü zenginleştirmiştir. Ünlü maceralarının her yeni uyarlaması ve yorumunda dedektifin ikon haline gelen karakterinin farklı boyutları keşfedilmiştir. Öykülerdeki Bayan Hudson, Profesör Moriarty, Irene Adler ve Müfettiş Lestrade gibi yan karakterler sahnede ve ekranda daha çok ön plana çıkmıştır ve Holmes'un eşsiz dünyasına daha çok detay ve renk eklemiştir.

Perde Açılıyor

Conan Doyle'un oyun yazarlığında birkaç başarısız girişimi olmuştur. 1890'larda Sherlock Holmes'un başrolde olduğu beş perdelik bir oyun yazdığında Amerikalı tiyatro prodüktörü Charles Frohman bu oyuna ilgi göstermiş, ama okuduktan sonra oyunu etkileyici bulmamıştır. Doyle'u Amerikalı oyuncu ve oyun yazarı William Gilette'in oyun metnini yeniden yazmak ve baş rolü oynamak için ideal kişi olduğuna ikna etmiştir. Bu projeden kurtulmaktan memnuniyet duyan Conan Doyle öneriyi kabul etmiştir. İlk başta bir tek kısıtlama getirmiştir: Holmes'un âşık olmamasını şart koşmuştur, ama çok geçmeden bu kısıtlamadan da vazgeçmiştir. Gilette'e "Onu evlendirebilirsin, öldürebilirsin, istediğin şeyi yapmakta özgürsün" diye yazmıştır.

Olay örgüsü büyük ölçüde "Bohemya'da Skandal" (s. 56-61) ve "Son

> Sihir olarak tarif edilebilecek ender niteliğe sahiptir… Holmes rolünde beni büyüledi.
> **Arthur Conan Doyle**
> **Eille Norwood'un performansı hakkında**

Muamma" (s. 142-47) öykülerine dayanan bu oyun 1899'da New York'ta izleyiciyle buluşmuştur. Eleştirmenlerin küçümsemesine rağmen halk oyunu beğeniyle karşılamıştır ve William Gillette hayatının geri kalanında aralıklarla bu oyunla turnelere çıkmıştır. Gillette 1916 yılındaki bir film uyarlamasında da rol almıştır. Uzun yıllar kaybolduğu düşünülen filmin bir kopyası 2014 yılında Fransa'da bulunmuştur. Conan Doyle, Londra'da sahnelenen iki oyun yazmıştır: 1910'da "Benekli Şerit" (s. 84-9) macerasının üç perdelik bir versiyonu ve daha sonra "Mazarin Taşı" (s. 252-53) adıyla kısa öykü olarak uyarlanan tek perdelik bir oyun olan *The Crown Diamond*.

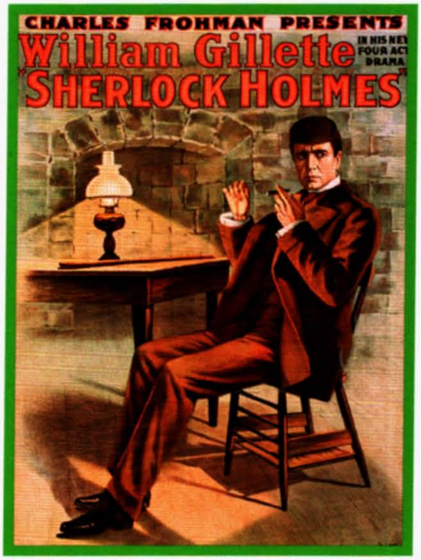
Işıklar, Kamera, Sherlock

Başlangıçta film endüstrisi ağırlıklı olarak edebi kaynaklardan beslenmiştir ve popüler Sherlock Holmes öykülerinin sessiz filmlere tekrar tekrar ilham vermiş olması çok şaşırtıcı değildir. 1910 ve 1920 arasında ellinin üzerinde Holmes filmi çekilmiştir. Bunlar iki gruba ayrılır: Bazıları öykülerin olay örgülerine ve karakterlerine çeşitli başarı derecelerinde sadık kalmaya çalışırken bazıları da dedektifin temel karakteristiklerini alıp yeni ve bazen uygunsuz senaryolara yerleştirmiş ve eşsiz özelliklerinin birçoğunu göz ardı etmiştir. William Gillette'in başarılı oyununu temel alan Goldwyn Pictures'ın 1922 yapımı Sherlock Holmes filminde bir matine idolü olan John Barrymore genç, yakışıklı ve dağınık saçlı bir Holmes olmuştur. Buna karşın Profesör Moriarty, Alman oyuncu Gustav von Seyffertitz tarafından grotesk bir figür olarak canlandırılmıştır. Seyffertitz'in performansı öylesine ürkütücü ve güçlüdür ki film Britanya'da gösterime girerken adı Moriarty olarak değiştirilmiştir.

İngiliz oyuncu Eille Norwood genel olarak sessiz film çağının en iyi Holmes'u kabul edilmiştir ve *Strand Magazine*'in sayfaları dışında karakteri başarıyla canlandıran ilk oyuncu olmuştur. Stoll film şirketi için iki yılda 47 filmde başrol oynamıştır ve sıskalık, gaga burun gibi Paget'in çizimlerindeki bazı özelliklere sahip olmasa da ikna edici bir Holmes'tur. Hatta alnındaki saç hizasını tıraş ederek Holmes'un karakteristik alnının izlenimini uyandırmaya çalışmıştır.

Dörtlerin İşareti (1923) Stoll Pictures'ın çektiği Sherlock Holmes dizisindeki son filmdir. Conan Doyle, Eille Norwood'un "usta işi" Holmes rolünü beğenmiştir.

1899'da Broadway'de galası yapılan Gillette'in yazdığı *Sherlock Holmes* oyunu büyük bir başarıya ulaşmış, ABD ve Britanya'da turnelere çıkmıştır. Birçok kez yeniden sahnelenmiştir.

Holmes Konuşuyor!

Conan Doyle ilk sesli *Sherlock Holmes* filmi *Baskerville'lerin Köpeği*'ni izleyebilecek kadar yaşamamıştır, ama 1930'da Gainsborough Pictures tarafından Britanya'da çekilen bu sesli film zaten başarılı olmamıştır. 1930'ların geri kalanında Londralı oyuncu Arthur Wontner "kusursuz Holmes" performansıyla eleştirmenlerin beğenisi toplamıştır. Beş filmde başrol oynamış ve ikisinde Moriarty'yle karşı karşıya gelmiştir: *The Triumph of Sherlock Holmes* (1935) ve *Silver Blaze* (1937).

Holmes'un İsmi En Üstlerde

1930'ların sonuna kadarki tüm Holmes filmlerinin orijinal öyküler gibi Victoria veya erkan Edward döneminde değil de filme çekildikleri dönemde geçmesi ilgi çekicidir. Ayrıca Watson'ı oynayan oyuncu, oyuncu listesinde her zaman için Holmes'u oynayan yıldızdan çok aşağıda yer almıştır. Tüm bunlar 1939'da değişmiştir. Mart ayında Amerikan film

Dressed to Kill (1946) Rathbone ve Bruce'un Holmes ve Watson rolünü oynadığı on dördüncü ve son filmdir. Olay örgüsü "Dans Eden Adamlar" macerasına dayanır.

şirketi 'Twentieth Century Fox'un *Baskerville'lerin Köpeği* filmi geç Victoria döneminde geçer ve filmde Holmes ve Watson'ı İngiliz oyuncular Basil Rathbone ve Nigel Bruce canlandırır. Nigel Bruce oyuncu listesinde dördüncü sırada yer alırken, Rathbone ise romantik başrol oyuncusunun [Henry Baskerville'i canlandıran Richard Greene'nin –çn.] arkasından ikinci sırada yer alabilmiştir. Film şaşırtıcı bir başarıya ulaşmış ve sadece aylar sonra Fox şirketi aynı oyuncularla *Sherlock Holmes'un Maceraları* adında bir devam filmi çekmiştir. Bu defa doktora Holmes'la birlikte üst sıralarda yer verilmiştir. Film yapımcıları Watson rolünün teşkil ettiği problemle uzun süre boğuşmuştur. Öykülerde olayların anlatıcısı olan Watson'ı beyaz perdede canlandırmak zordur. 'Twentieth Century Fox onu sakar, komik bir karaktere dönüştürerek buna bir çözüm getirmiştir. Böylece Watson'ın sinemadaki profili süreç içinde yükselmiştir. Bu arada Paget'in çizimlerindeki dedektife çok benzeyen ve beyaz perdede karizmatik bir duruşu olan Basil Rathbone sinema tutkunlarının bu kuşağının gözünde en gerçekçi Holmes haline gelmiştir. Rathbone'un performansı dedektifin daha sonraki sinema tasvirleri için bir ölçüt teşkil etmiştir.

Bu iki film Rathbone ve Bruce için uzun ömürlü Holmes ve Watson kariyerinin başlangıcıdır. Kısa bir süre sonra çok başarılı ve uzun süre devam eden *The New Adventures of Sherlock Holmes* adlı radyo programında görev almışlardır. Fox'un çok pahalı olan Victoria çağı temalı filmlere bütçe ayırmaktan vazgeçmişinin ardından 1942'de Universal Pictures film şirketi Rathbone ve Bruce'un baş rollerinde oynadığı düşük bütçeli filmler çekmeye başlamıştır. Bu filmlerde Baker Sokağının iki sakini modern zamanların Londra'sında yaşar. Universal Pictures'ın ilk üç filminin arka planında II. Dünya Savaşı vardır ve Holmes kendini Almanlarla mücadele ederken ve Nazi

> Watson benim gerçek hayatta bir oyun yazarı olabileceğimi söyler. Bir sanatçı damarım var ve beni sürekli iyi bir performans sahnelemeye çağırıyor.
>
> **Sherlock Holmes**
> ***Korku Vadisi* (1915)**

ajanlarının maskesini düşürürken bulur. Dedektifin alışılmış ortamından koparılması Conan Doyle'un etkisinden kurtulmasını sağlamış ve bağımsız bir karakter olarak gelişmesine katkıda bulunmuştur. Buna karşın Rathbone artık bu rolü oynamaktan yorulmuştur ve 1946'da toplam 14 filmin ardından Holmes kariyerine bir son verme kararı almıştır. 1950'lerde televizyonda kısa bir süreliğine Holmes rolünde oynamış ve başarısız bir Broadway oyununda Holmes rolünde sahneye çıkmıştır.

Bayan Hudson

Öykülerde hiç diyaloğu olmamasına rağmen ev sahibi Bayan Martha Hudson, sayısız film ve televizyon uyarlamasında boy göstermiş ve Holmes'un insani, bazen de eğlenceli tarafını göstermek için kullanılmıştır. İlk olarak Minnie Rayner tarafından canlandırıldığı Arthur Wontner filmlerinde kiracısıyla hafifçe şakalaşan küstah bir Doğu Londralı olarak karşımıza çıkmıştır. Rathbone dizisinde Mary Gordon onu anaç bir İskoç kadını olarak canlandırmıştır. Irene Handl tarafından canlandırıldığı *The Private Life of Sherlock Holmes* filminde yine bir Doğu Londralıdır, ama bu kez komik bir biçimde aksi biridir. Jeremy Brett TV dizisinde Rosalie Williams tarafından canlandırılan karakter daha çok ön plana çıkmıştır. Bayan Hudson'ın kiracısına olan düşkünlüğü aşikardır, ama dizi devam ettikçe onun hareketlerinden gittikçe daha çok rahatsız olmaya başlar. Guy Ritchie'nin filmlerinde Geraldine James tarafından canlandırılan karakter tahammüllü ve çok haşmetlidir. BBC'nin *Sherlock*'unda ise Una Stubbs da Holmes'a düşkün, ama "Sizin ev sahibinizim, hizmetçiniz değil" diyecek kadar umutsuz bir Bayan Hudson canlandırır.

Holmes ve Korku

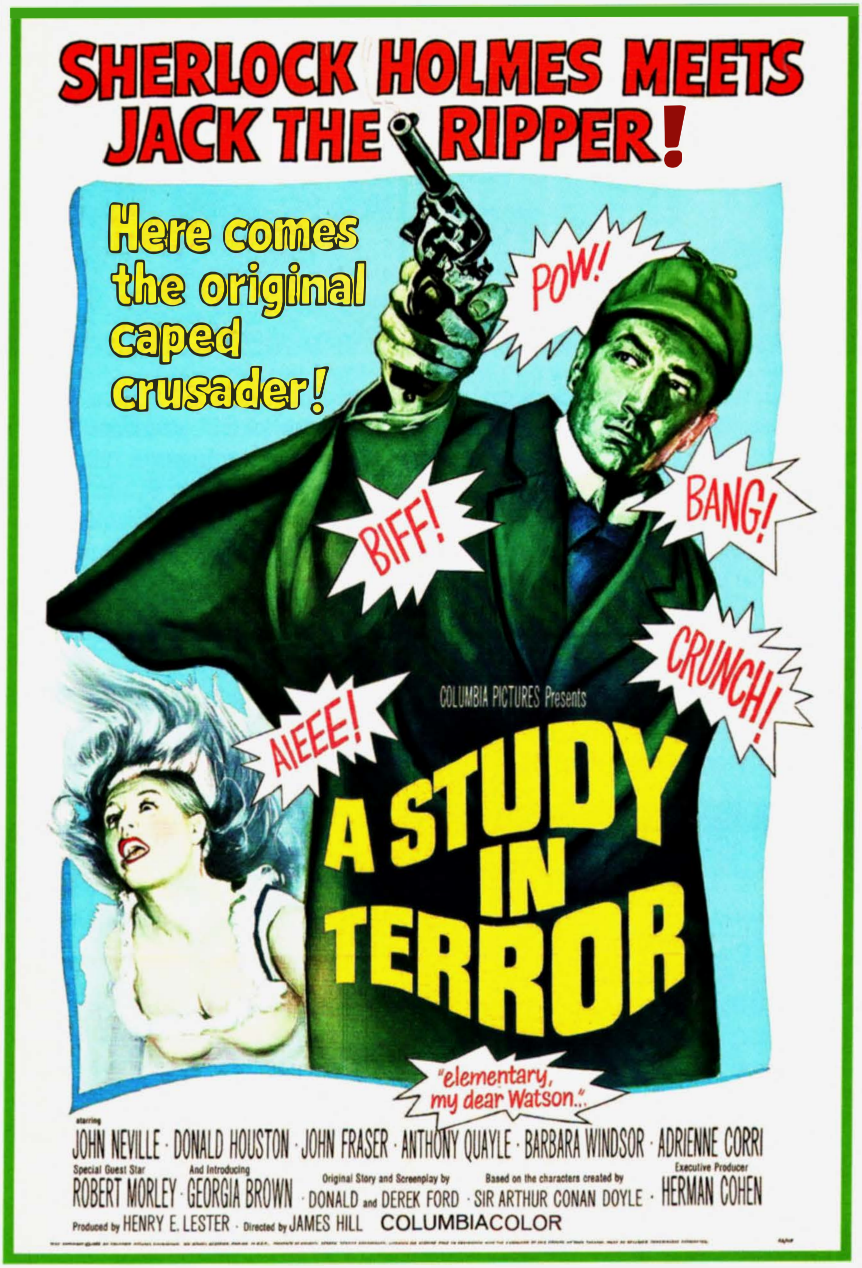
1950'lerin ortasında *Frankenstein* ve *Dracula*'nın teknikolor filmlerinin uluslararası başarısının ardından İngiliz şirketi Hammer Films dikkatini Conan Doyle'un gerilim dolu *Baskerville'lerin Köpeği* hikâyesine çevirmiştir. Korku filmi ustası Peter Cushing başrolü üstlenmiştir ve prodüktör James Carreras'ın kendi filmindeki büyük dedektifi "seksi bir Sherlock" olarak lanse ettiğini öğrenince biraz paniğe kapılmıştır. Watson da Hammer yapımı filmlerin gediklisi olan André Morell tarafından oynanmıştır. Morell'in onu "sadece Holmes'un maskarası değil, gerçek bir kişi olarak" canlandırmaya çalışması, doktorun gerçekçi ve sağlam bir sinematik tasvirini ortaya çıkarmıştır.

Arthur Conan Doyle Vakfı tarafından yazarın eserlerini filme çekmek için kurulan bir İngiliz şirketi olan Sir Nigel Films bir başka "Holmes korku filminin" çekilmesinin arkasındaki güç olmuştur: 1965 yapımı *A Study in Terror*. Filmin senaryosu dünyanın en büyük dedektifini en kanlı katil Karındeşen Jack'le karşı karşıya getirmiştir. Gençlik pazarını ele geçirmek ve o tarihte çok popüler olan Batman televizyon dizisinin başarısından faydalanmak amacıyla büyük dedektif "Sherlock Holmes – Asıl Pelerinli Haçlı" olarak lanse edilmiştir.

Holmes 1979'da daha üstün nitelikteki İngiliz-Kanada ortak yapımı *Murder by Decree* filminde de Karındeşen Jack'le karşı karşıya gelmiştir. Ünlü Hollywood aktörleri Christopher Plummer ve James Mason sırasıyla Holmes ve Watson'ı oynamıştır. İkili karakterlerin daha insani tarafını ilk kez perdeye taşıyan sıcak bir ilişki geliştirmiştir.

Holmes Televizyonda

Holmes'un televizyon kariyeri 1950'lerin başında Britanya ve ABD'deki prodüksiyonlarla başlamıştır. İlki, canlı olarak filme alınan ve bu nedenle de hiçbir kaydı bulunmayan BBC'nin altı bölümlük dizisidir. Amerikan pazarına yönelik 39 bölümlük *Sherlock Holmes* dizisi Fransa'da kısıtlı bir bütçeyle çekilmiş ve 1954'te yayınlanmıştır. Genç izleyicilere hitap etmek isteyen dizinin prodüktörü, Holmes rolünü yeni bir yüz olan İngiliz oyuncu Ronald Howard'a vermiştir ve ortaya canlı ve etkileyici bir performans çıkmıştır. Watson'ı oynayan karakter oyuncusu Howard Marion Crawford soy-

1965'te yayımlanan bu korku çizgi romanında Sherlock Holmes yeteneklerini gerçek hayattan seri katil Karındeşen Jack'e karşı kullanır.

Peter Cushing'in Holmes'u ve Piskopos Frankland (romandaki Bay Frankland) Hammer Film'in 1959 tarihli *Baskerville'lerin Köpeği* uyarlamasındaki bir sahnede görülüyor.

tarıca bir karakter canlandırmıştır. 1964'te *Benekli Şerit*'le başlayan ve ertesi yıl 12 öyküyle devam eden ikinci BBC dizisinde avcı şapkasını Douglas Wilmer giymiştir. Wilmer'ın performansı Basil Rathbone'un performansını yakından model almış ve orijinal öykülere bağlı kalmasıyla takdir toplamıştır. Fakat Wilmer senaryolardan hoşnut olmamış, bazen kendisi senaryoyu yeniden yazmıştır ve prodüksiyon değerlerini yeterli bulmadığı için de ikinci bir dizi teklifini geri çevirmiştir. 1968'de Peter Cushing iki bölümlük *Baskerville'lerin Köpeği* uyarlamasında Wilmer'ın yerini almıştır. Bu film öykünün orijinaline en çok sadık kalan versiyonlardan biridir. Fakat 16 bölümlük dizinin çekimine –ilk renkli dizi olarak– başlandıktan sonra Cushing de Wilmer'la aynı problemleri yaşamıştır. Fakat oyuncunun karaktere bağlılığı ve detaylara gösterdiği özen hiç şaşmamıştır: Kostümlerinin Paget'in çizimlerindekinin aynısı olmasını talep etmiş ve böylece büyük dedektifin takılıp çıkarılabilen pelerini mitini ortadan kaldırmıştır: "Çizimlerde görülen şey takılıp çıkarılabilen bir pelerin değil, başlığı olan uzun bir paltodur."

> Holmes suç alanında uzmanlaştığında bilim dünyası zeki bir akıl yürütücüyü, sahne âlemiyse iyi bir oyuncuyu kaybetmişti.
>
> **Dr. Watson**
> **"Bohemya'da Skandal"**

Holmes Radyoda

Basil Rathbone televizyonda Holmes'u oynamayı bırakınca Amerika'daki radyo dizisini de bırakmıştır, ama Nigel Bruce doktoru başka Sherlock'larla oynamaya devam etmiştir. Britanya'da büyük dedektif radyoya görece geç çıkmış ve 1950'lere kadar bir radyo dizisine konu olmamıştır. İki seçkin oyuncu Carleton Hobbs ve Norman Shelley başarılı olmuş ve 1953'ten 1969'a kadar aralıklarla Holmes ve Watson rollerini üstlenmiştir. Hobbs yüksek, tiz, yabancı tonlamalarıyla Holmes'u, Shelly ise usta işi zengin tonlamalarıyla Watson'ı canlandırmıştır. Günümüzde bu ikili şüphesiz kulağa orta yaşlı gelir, ama zamanında çok popüler olmuştur.

Belki de radyodaki tüm Holmes ve Watson'lar içinde en tanınmış ikili, Sör John Gielgud ve Sör Ralph Richardson'dır. Britanya'nın en ünlü Shakespearyen oyuncularından ikisi olan Gielgud ve Richardson, 1954'te BBC'de kısa bir dizide görev almıştır.

BBC 1988'de Conan Doyle'un romanlar da dahil tüm Sherlock Holmes öykülerini radyoya uyarlama kararı almıştır ve 10 yıl içinde bütün kanon kaydedilip yayınlanmıştır.

Çok Farklı Canlandırmalar

1960'ların sonundaki televizyon dizisinde rol alan Peter Cushing ile en kayda değer Holmes tasvirlerinden biri olan 1980'lerdeki Jeremy Brett arasında Holmes birçok kez olağandışı biçimlerde canlandırılmıştır. Bunların belki de en çok işlenmiş olanı Robert Stephens'ın performansıdır: Stephens, Billy Wilder'ın *The Private Life of Sherlock Holmes* (1970) filminde uyuşuk hareketleri, genizden ağır ağır konuşması ve dalgalı saçlarıyla neredeyse efemine bir Holmes canlandırmıştır. BBC'nin çok başarılı *Sherlock* dizisinin yaratıcılarından biri olan Mark Gatiss, Steven Moffat'la birlikte kendi uyarlamalarını yaparken bu filmi "bir çeşit şablon" olarak kullandıklarını söylemiştir.

> Kusursuz Sherlock Holmes aslında herkesin kendi zihnindedir. Her okuyucu kendi idealine sahip olduğundan hiçbir oyuncu o kategoriye giremez.
>
> **Jeremy Brett**
>
> ***TV Times* röportajı (1991)**

Bond yıldızı Roger Moore daha sonra *Sherlock Holmes in New York* (1976) filminde Simon Templar benzeri bir dedektif takdim etmiştir. Bir diğer önemli oyuncu George C. Scott, *They Might Be Giants* (1971) adlı kasvetli komedide büyük dedektif gibi düşünen ve davranan New Yorklu bir yargıcı canlandırmıştır ve bu filmde Joanne Woodward ilk kadın Watson olmuştur. İskoçya doğumlu kıpır kıpır tiyatro oyuncusu Nicol Williamson 1976 yapımı *The Seven-Per-Cent Solution* filminde nevrotik ve duygusal olarak dengesiz bir Holmes canlandırmıştır. Bu filmde kokainin tetiklediği psikozdan mustarip dedektif, Sigmund Freud tarafından tedavi edilir.

1985'te Spielberg'in *Young Sherlock Holmes* filmi, Holmes ve Watson yatılı okulda tanışmış olsalardı nelerin yaşanabileceği sorusuna yanıt veren "sevgi dolu bir spekülasyon" olarak tanıtılmıştır. Genç Moriarty ve Müfettiş Lestrade de olaya dahil olur ve Holmes zamanla olgunlaşarak bir pipo ve avcı şapkası edinir. Yaşadığı talihsiz aşk daha sonraki hayatında kadınlara karşı neden mesafeli olduğunu akıllıca haber verir.

Holmes Tüm Dünyada

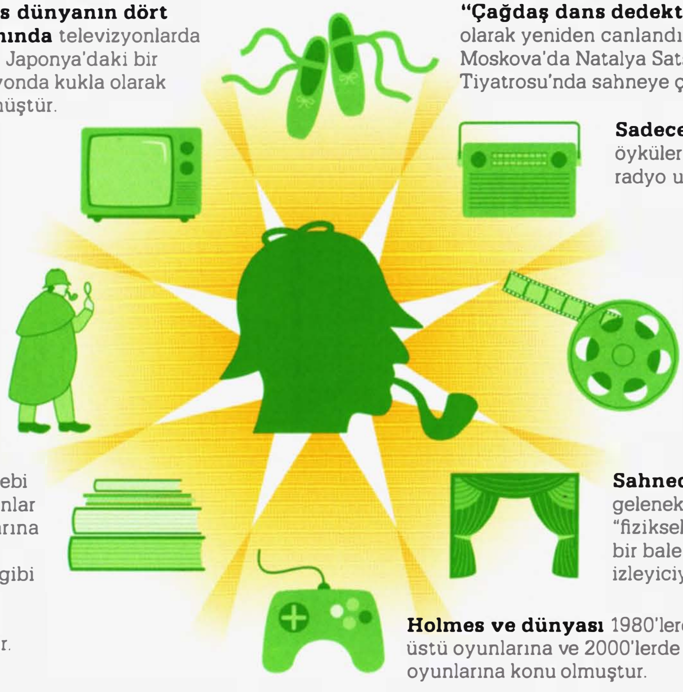
1930'larda Alman film endüstrisi birçok Holmes filmi çekmiştir ve esasen karakteri bir dizi vahşi macera filminde kullanmak üzere uyarlamıştır. Deri palto giyen, kasket giyen, silah taşıyan bir Sherlock Holmes'un tasvir edildiği 1937 yapımı *De Hund Von Baskerville*, Adolf Hitler'in en çok sevdiği filmlerden biridir: 1945'te Berghof'ta diktatörün dağ evindeki özel koleksiyonunda bu filmin bir kopyası bulunmuştur. 1967'de Almanya BBC'deki Douglas Wilmer'ın dizisinin senaryosunu kullanarak bir televizyon dizisi çekmiştir. Bu dizide tiyatro oyuncusu Erich Schellow, Baker Sokağı dedektifinin pejmürde, uyuşturucu bağımlısı bir versiyonunu canlandırmıştır.

1979 ve 1986 yılları arasında Sovyet televizyonu 11 bölümden oluşan bir Sherlock Holmes filmleri dizisi çekmiştir. 1986'da son dört bölümden *The Twentieth Century Approaches* adını taşıyan bir sinema uyarlaması üretilmiştir. Lenfilm'in prodüksiyonu olan bu dizide Rus oyuncular Vassily Livanov ve Vitaly Salomin sırasıyla Holmes ve Watson'ı canlandırmıştır. Bu oyuncular "İngi-

Sherlock Holmes karakterinde Conan Doyle hemen her sanat formu veya janrında kullanılabilecek bir şablon yaratmıştır. Başka hiçbir kurgusal karakterin uyarlamaya bu kadar açık olmadığı ileri sürülebilir. Holmes'un devamlı esnekliği başlı başına bir inceleme konusudur.

Holmes dünyanın dört bir yanında televizyonlarda yer alır. Japonya'daki bir televizyonda kukla olarak görünmüştür.

"Çağdaş dans dedektif gösterisi" olarak yeniden canlandırılan Holmes Moskova'da Natalya Sats Çocuk Müzik Tiyatrosu'nda sahneye çıkmıştır.

Sadece İngilizcede Holmes öykülerinin 750'den fazla radyo uyarlaması yapılmıştır.

Holmes animasyonlarda fare, ördek, buldok ve hatta bir salatalık olmuştur. Japonya'da birçok manga dizisinde yer almıştır.

2015 itibariyle Holmes iki yüzü aşkın filmde 75 farklı oyuncu tarafından canlandırılmıştır. Belki de ekrandaki en kalıcı karakterdir.

Büyük dedektif edebi romanlar, çizgi romanlar ve bilimkurgu alanlarına da girmiştir. Çizgi romanlarda Batman gibi başka kurgusal karakterlerle ekip çalışmaları yapmıştır.

Sahnede Holmes sayısız geleneksel oyunun yanı sıra bir "fiziksel tiyatro" prodüksiyonu, bir bale ve iki müzikalde izleyiciyle buluşmuştur.

Holmes ve dünyası 1980'lerde masa üstü oyunlarına ve 2000'lerde bilgisayar oyunlarına konu olmuştur.

Animasyonlar

Holmes'un en eksantrik tasvirlerinden bazıları çocuklara yönelik çizgi filmlerde yer alır. Daha 1946'da Daffy Duck "The Great Piggy Bank Robbery" çizgi filminde dedektifle karşılaşmıştır. 1986'da Disney büyük fare dedektif Basil'i üretmiştir: Basil arkadaşı Dr. David Q. Dawson'la birlikte Baker Sokağı 221B'de süpürgeliklerin arkasında yaşar. Moriarty benzeri rakipleri Profesör Rattigan'ı Vincent Price seslendirmiştir. 1980'lerde *Scooby Doo*'nun bir bölümünde Holmes'un hayaleti görünür. "Elementary, My Dear Turtle" adlı çizgi filmde Ninja Kaplumbağalar dünyaya hâkim olmaya çalışan Moriarty'yi engellemek için Holmes'un yardımına başvurur. 1999'da *Sherlock Holmes in the 22nd Century* adlı Amerikan televizyon dizisinde Holmes Moriarty'nin klonuyla mücadele etmesi için bir biyolog tarafından canlandırılır ve ona eşlik etmek için Müfettiş Lestrade'in "compudroid"i doktorun adı, yüzü, sesi ve davranışlarını kullanarak Watson'ın günlüklerini okur. 2010 yılında Holmes uzun metrajlı bir çizgi filmde Tom ve Jerry'yle buluşur.

liz gibi" göründükleri ve Paget'in çizimlerine benzedikleri için seçilmiştir. Uyarlamalar orijinal Conan Doyle olay örgülerine çok yakındır, ama çok fazla mizah içerme eğilimindedir.

Kusursuz Bir Canlandırma

1980'lerde ve 1990'ların başında İngiliz oyuncu Jeremy Brett, Granada Televizyonu'nun dizisinde birçokları tarafından kusursuz olarak kabul edilen bir Holmes performansı sergilemiştir. Bundan kasıt sahici bir Holmes yaratmaktır ve Brett'ten önce hiçbir oyuncu Conan Doyle tarafından yaratılan özelliklerin bu kadar fazlasını canlandırmayı başaramamıştır. Dizinin yapımcısı Michael Cox'un gözlemlediği gibi, Brett "ses, oyunculuk zekâsı, duruş ve fiziksel özelliklerinin yanı sıra eşyaların üzerinden atlama, inandırıcı bir biçimde kılık değiştirme, atları idare etme ve ihtiyaç duyulabilecek her konuda yeteneğe sahiptir."

Dünyanın dört bir yanından milyonlarca hayranın gözünde *Brett* gerçekten Holmes'tur. Büyüleyici performansı, kontrollü tuhaflıkları, terbiyeli konuşma biçimi ve öfke patlamalarıyla büyük dedektifin ölümsüz bir tasvirini yaratmıştır. Brett'e iki harikulade, ama birbirine tezat Watson eşlik etmiştir: duyarlı ve zaman zaman neşeli bir performans sunan David Burke ve büyük otoriteye güçlü bir sadakat ve hoşgörü besleyerek sekiz yıl boyunca bu rolü canlandıran Edward Hardwicke.

> Sanırım insanlar Sherlock Holmes veya Dr. Watson'a değil, aralarındaki arkadaşlığa âşık olmalı.
>
> **Steven Moffat**
> **BBC'nin *Sherlock* dizisinin yazarlarından**

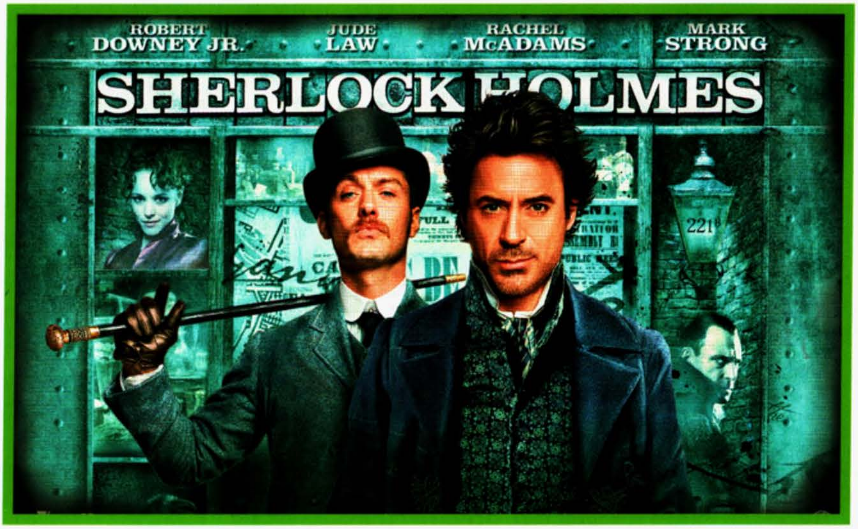

Jeremy Brett 1984-1994 Granada Televizyonu'nun dizisinde Holmes'u canlandırmıştır. Oyuncu bu rolün "gelmiş geçmiş en zor rolü" olduğunu kabul etmiştir.

21. Yüzyılda Holmes

Baker Sokağındaki süper dedektife 21. yüzyılda duyulan dünya çapındaki ilgi her zamanki gibi güçlüdür. 2009 ve 2011'de İngiliz yönetmen Guy Ritchie'nin iki filmi sinemaseverlere büyük dedektifin abartılı, karikatürümsü, aksiyon kahramanı bir versiyonunu sunmuştur. Holmes'un tüm kusurlarının ve alışkanlıklarının büyütüldüğü veya hicvedildiği bu filmlerde Amerikalı oyuncu Robert Downey Jr. dedektifi anarşik bir coşkuyla canlandırmıştır.

Televizyon ekranlarındaki son iki dizi, dedektifin ve dünyasının çok modern bir yeniden kurgusunu yaratmıştır. Amerika'da 2012'de gösterime giren *Elementary*'de İngiliz o-

Guy Ritchie'nin *Sherlock Holmes* (2009) filmi 1890'ların Londra'sında geçer. Robert Downey Jr. bohem bir Holmes, Jude Law ise sık sık kızmasına rağmen hoşgörülü bir Watson'dır. 2011'de devam filmi çekilmiştir.

yuncu Jonny Lee Miller tarafından oynanan Sherlock Holmes iyileşme aşamasındaki bir uyuşturucu bağımlısıdır ve New York City Polis Departmanı'nın suçları aydınlatmasına yardımcı olur. Bu dizideki kadın Watson (Lucy Liu) ilk başta Holmes'un tekrar uyuşturucuya başlamasını önlemek için ona eşlik etmekle görevlendirilen, ama sonradan vakaları birlikte araştırmaya başlayınca bir çeşit öğrenciye dönüşen eski bir cerrahtır. Moriarty ve Irene Adler (daha sonra Holmes'un sevgilisi) gibi kanondaki önemli karakterler aşama aşama bu karışıma eklenir ve beklenmedik gelişmeler yaşanır.

Bu arada Britanya'da kendilerini Sherlock Holmes hayranı olarak tanımlayan iki yazar Steven Moffat ve Mark Gatiss, Conan Doyle'un baş kahramanlarını çağdaş, ileri teknolojili Londra'ya taşıma fikrini geliştirmiştir. 2010 yılında BBC'de yayınlanmaya başlayan *Sherlock* dizisi ve cüretkar yaklaşımı, dedektifin soruşturmaları yürütürken modern teknolojiyi kendine özgü tarzda kullanmasına imkân tanımıştır. Holmes, "Çıkarım Bilimi" adında bir web sitesine bile sahiptir.

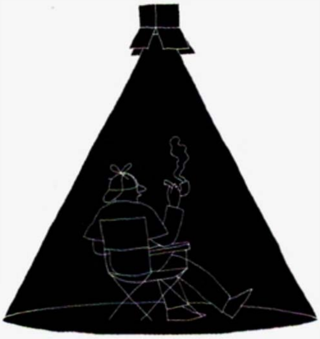
Dizi dünya çapında, özellikle de genç izleyiciler arasında büyük başarıya ulaşmıştır. Hızlı akan, esprili ve heyecanlı senaryoları orijinal öykülere referanslarla doludur. Dizinin başrol oyuncuları, öykülerde Holmes ve Watson'ın ilk tanıştıkları zamanki yaşlarına benzer yaştadır. Benedict Cumberbatch'ın Holmes'u zeki, ama anti-sosyaldir. Kibirli davranmasına ve zaman zaman sosyal becerilerden tamamen mahrum olmasına rağmen büyüleyici biridir. Martin Freeman'ın Watson'ı ise bağımsız düşünmek ve arkadaşına sarsılmaz bir sadakat göstermek arasında kalan kırılgan bir yapıdadır. Holmes'un "öldükten" sonra geri dönmesine gösterdiği şiddetli reaksiyon öykülerdeki çok donuk tepkiden daha gerçekçidir. Andrew Scott'ın Moriarty'si belki de bu kötü karakterin en ürkütücü tasviridir ve Holmes için harikulade bir zıt karakterdir.

125 yılı aşkın bir süre önce ilk yayınlandığı tarihten beri Sherlock Holmes medyada neredeyse her zaman var olmuştur. Conan Doyle'un durdurulamaz eseri edebiyat dünyasını aşarak küresel bir fenomen haline gelmiştir ve yeni kitleleri büyülemeye ve eğlendirmeye devam etmektedir.

BBC televizyon dizisi *Sherlock*, Holmes ve Watson'ı günümüze taşır. Benedict Cumberbatch Holmes'u oynarken, Martin Freeman'ın Watson'ı dedektifin maceralarını yazan bir blog yazarıdır.

HOLMES'UN BİRÇOK YÜZÜ

Holmes ilk olarak kâğıt üzerinde göründüğünden beri sahne ve ekranlarda sık sık canlandırılmıştır. Hemen her on yılda yeni uyarlamalar, maceralar ve yönelimler görülmüştür. Holmes'u temel alan ilk dramayı Conan Doyle'un kendisi kaleme almıştır. Doyle'un çalışması daha sonra William Gillette'in *Sherlock Holmes* (1899) oyununa temel teşkil etmiştir. Kitaplar ve öykülerde Holmes'un yaptıklarının büyük bir kısmı okuyucunun hayal gücüne bırakılırken, özellikle ekranda kusurları ve her şeyiyle birlikte eksiksiz olarak takdim edilir. Bazı canlandırmalar kolayca unutulurken Rathbone, Cushing, Brett ve Cumberbatch gibi en iyi örnekleri, büyük dedektifin sonraki nesiller için canlı bir tasviri haline gelmiştir.

SHERLOCK HOLMES
Oyun (1899)

İlk başta Conan Doyle tarafından yazılan oyuna son halini William Gillette vermiştir. Gillette aynı zamanda oyunu yönetmiş ve başrolde oynamıştır. Oyun metni kanondan alınan materyallere dayanır ve Conan Doyle ilk başta karşı çıkmasına rağmen Holmes'un evlenmesine rıza göstermiştir. Holmes hayranları için bu oyun etkili bir uyarlamadır. Dedektifin günümüzde onun adıyla anılan piposunu, sık sık kullandığı büyütecini ve "Ah, bu çok basit, aziz dostum" repliğini tanıtmıştır.

THE FURTHER ADVENTURES OF SHERLOCK HOLMES
Film (1921-1923)

Her biri Conan Doyle'un öykülerine dayanan kısa, sessiz film dizisidir. Günümüzde birçoğu kayıp olan bu filmlerde İngiliz oyuncu Eille Norwood oynamıştır. Norwood, 60 yaşından itibaren 1921-1923 yılları arasında 47 filmde oynamıştır ve keskin özellikleri ve delici bakışlarıyla ünlüdür. Filmlerin tümü orijinal öykülere yakındır, ama Victoria çağını yeniden canlandırmayı amaçlamaz. Hepsi elektrik, arabalar ve otobüslerin kullanıldığı bir Londra'da geçer.

THE RETURN OF SHERLOCK HOLMES
Film (1929)

Sesli sinema döneminin ilk Holmes filmidir. Paramount Pictures, belirli bir öykünün değil Holmes, Watson ve Moriarty karakterlerinin telif haklarını satın almıştır. Orijinal senaryo Conan Doyle'dan çeşitli fikirler ödünç alınarak düzenlenmiştir. Film çok sayıdaki ahmak Watson'dan ilkini takdim etmiştir (burada H. Reeves-Smith tarafından oynanır) ve ölümcül bir iğnenin bulunduğu sigara tabakasıyla işlenen bir cinayetle başlar. Moriarty (Harry T. Morey) daha sonra aynı tuzağı Holmes (Clive Brook) üzerinde kullanmaya çalışır. Filmin son repliklerinde Holmes'un meşhur "Çok basit, aziz Watson" cümlesi yer alır, ama bu ifade kanonun kendisinde hiçbir zaman kullanılmamıştır.

THE HOUND OF THE BASKERVILLES
Film (1939)

Bu filmde, Basil Rathbone 14 Holmes rolünden ilkini canlandırır ve bu roldeki başlıca aktörlerden biri haline gelir. Watson, Nigel Bruce tarafından sevimli, ama soytarıca tasvir edilmiştir. Romantik başrol Sör Henry Baskerville ise Richard Greene tarafından canlandırılmıştır. Victoria çağında geçen ilk filmdir ve Watson'ı oynayan oyuncu ilk kez oyuncu listesinde Holmes'la aynı sırada yer almıştır. Senaryo orijinal olay örgüsünü takip etmez ve ışıklar saçan dev köpek için sadece büyük bir köpek kullanılır.

THE ADVENTURES OF SHERLOCK HOLMES
Film (1939)

"Garip bir çinçilla saplantısı! Boğan, ezen ve ortadan kaybolan şeytani bir cinayet aleti! Felaket habercisi albatros! İngiliz kraliyet mücevherleri!" 20th Century Fox'un film tanıtımındaki bu ifadeleri, Rathbone'un başrolde oynadığı bu Holmes filmi-

nin maceralı bir senaryoya sahip olduğunu gösterir. Orijinal senaryonun, Gilette'in 1899'daki *Sherlock Holmes* oyununa dayandığı ileri sürülmüştür. Oyunda Moriarty, Holmes'un saygınlığını yitirmesine yol açacak yüzyılın suçunu işlemek için yaptığı planları anlatarak dedektifi kışkırtır.

THE PEARL OF DEATH
Film (1944)

Rathbone ve Bruce'un Holmes ve Watson rolünü oynadığı bu film, Universal Studios tarafından çekilen on iki filmlik dizinin ilk filmidir. "Altı Napoleon" macerasını temel alan filmde Holmes nadir hatalarından biri yapar: Burnunun dibinde çalınan meşhur ve görünüşe göre lanetli olan bir inciyi bulmak zorunda kalır. Bu film dizisindeki filmler düşük bütçeyle ve süratle çekilmiştir. Döneme ait dekorlar kullanılmamıştır. Filmler özellikle Holmes ve Watson arasındaki mizahın yanı sıra bir dizi korkunç öğeyle dikkat çeker. *The Scarlet Claw* (1944) ve *The Woman in Green* (1945) bu dizideki diğer filmler arasındadır.

SHERLOCK HOLMES
Televizyon dizisi (1953-1954)

Televizyon tarihinin sisleri arasında kaybolup giden bu Amerikan dizisi, babası Conan Doyle'un imtiyaz haklarını ebedileştirmek isteyen Adrian'ın işbirliğiyle çekilmiştir. Holmes 39 yaşındaki genç Ronald Howard tarafından, Watson ise Howard Marion Crawford tarafından canlandırılmıştır. Dizinin Fransa'da çekildiği için Londra'daki bazı mekânlar garip bir biçimde tipik Fransız mekânları gibi görünmüştür. Conan Doyle'un öykülerinin bazı yönlerinden faydalanan yeni, kanon dışı senaryolar kullanılmıştır. Senaryolar, Avrupa'da çalışan kara listedeki Hollywood yazarları tarafından kaleme alınmıştır. 2012'deki *Elementary*'ye kadar tek Amerikan yapımı Holmes dizisi olarak kalmıştır.

THE HOUND OF THE BASKERVILLES
Film (1959)

Bu uyarlama, Gotik korku filmleriyle ün yapmış bir şirket olan Hammer Films tarafından çekilmiştir. Beklendiği gibi Conan Doyle'un *Baskerville'lerin Köpeği* öyküsündeki karanlık, tüyler ürpertici unsurlar beyaz perdeye yansıtılmıştır. Hammer Films'in yapımlarındaki klasik Peter Cushing ve Christopher Lee ikilisi, sırasıyla Holmes ve Sör Henry Baskerville'i canlandırmıştır. Filmi, Hammer Films'in Frankenstein ve Kont Dracula'nın imtiyaz haklarını satın almasının yeniden enerji vermiş olduğu film şirketinin marka yönetmeni Terence Fisher tarafından yönetilmiştir. Hiçbir zaman gerçekleştirilmeyen bir film dizisi projesinin ilk filmidir, ama Cushing yıllar sonra Holmes'u tekrar oynamıştır.

A STUDY IN TERROR
Film (1965)

Daha çok 1966 yapımı *Born Free* filminin yönetmenlerinden biri olmasıyla tanınan James Hill'in yönettiği bu usta işi filmde Holmes Karındeşen Jack'in peşine düşer. Ünlü katil Victoria çağının Londra'sında East End'de dehşet saçarken, aristokratik bir ailenin arması ve içinde neşterin eksik olduğu bir ameliyat aletleri kutusu dışında hiçbir ipucu yoktur. Garip bir biçimde bu film Britanya'da şiddet ve cinsellikten faydalanan bir film şeklinde pazarlanırken, ABD'de eğlenceli, Batman tarzı bir çizgi roman uyarlamasıymış gibi lanse edilmiştir. John Neville, sağlam ve enerjik bir Holmes canlandırırken Watson rolünde Donald Houston ona eşlik etmiştir.

SHERLOCK HOLMES
Televizyon dizisi (1965-1968)

BBC'nin yapımcılığını üstlendiği bu dizide ilk başta alaycı ve keyifli bir Holmes canlandıran Douglas Wilmer rol almıştır, ama Wilmer da bu rolü üstlenen birçok oyuncu gibi Sidney Paget'in *Strand*'daki çizimlerine belirgin bir benzerlik taşımaktan sıkılmıştır. Wilmer dizinin ikinci sezonunda yer almayı reddedince, kendini Holmes hayranı olarak nitelendiren ve daha önce 1959'da Hammer yapımı *The Hound of the Baskervilles* filminde dedektifi canlandırmış olan Peter Cushing dizideki başrolü üstlenmiştir. Dizi "Benekli Şerit" macerasından başlayarak orijinal öykülerin birçoğunu uyarlamış ve 29 bölüme yayılmıştır

THE PRIVATE LIFE OF SHERLOCK HOLMES
Film (1970)

Bir parodi özelliğine sahip olan bu film, Billy Wilder tarafından yönetilmiştir. Filmin senaryosunu Wilder ve I. A. L. Diamond birlikte yazmıştır. Kanon dışı olan bu senaryoda Holmes (Robert Stephens) ve Watson (Colin Blakely) kayıp cüceler, denizcilik deneyleri ve Loch Ness canavarıyla ilgili çok tuhaf bir vakayla ilgilenir. Holmes hayranları arasında tartışmalara konu olan bu film, Holmes ve Watson arasındaki sözde eşcinsel ilişki hakkında şakaların yer aldığı ilk filmdir. Filme Miklós Rózsa'nın kendi keman konçertosuna dayanan çok zengin bir müzik partisyonu eşlik etmiştir.

THE SEVEN-PER-CENT SOLUTION
Film (1976)

Bir pastişin uyarlaması olan bu film, Nicholas Meyer'in aynı adı taşıyan 1974 tarihli hayal gücü yüksek romanına dayanır. Kokain bağımlısı Holmes, filmde çelimsiz, ihtiyar bir adam olarak tasvir edilen matematik hocası Profesör Moriarty'nin yaptığı eziyetler hakkında son derece paranoyak hale gelir. Watson ve Mycroft Holmes'u Viyana'ya giden Moriarty'yi takip etmeye ikna eder. Ama Watson ve Mycrot'un asıl niyetlerinden habersizdir: Gizli gündem, dedektifin uyuşturucu bağımlılığının dünyaca ünlü psikanalist Sigmund Freud tarafından tedavi edilmesidir. Mahvolmuş Holmes'u Nicol Williamson, Moriarty'yi Laurence Olivier ve Freud'u Alan Arkin oynamıştır.

THE CRUCIFER OF BLOOD
Oyun (1978)

Paul Giovanni tarafından yazılıp yönetilen bu oyun, *Dörtlerin İşareti* romanına dayanır. İlk olarak Broadway'de izleyiciye buluşmuştur ve nehirdeki kovalamaca sahnesinin canlandırılmasında usta işi bir ışıklandırma kullanılmıştır. Daha sonra Londra'da ve Watson'ı Jeremy Brett'in canlandırdığı Los Angeles'ta izleyiciyle buluşmuştur. 1991'de Charlton Heston'ın başrolünde oynadığı bir filme dönüştürülmüştür.

MURDER BY DECREE
Film (1979)

Karındeşen Jack cinayetlerinde Ingiliz kraliyet ailesinin parmağı olduğu hakkındaki söylentilere çok çeşitli ve çoğu zaman abartılı yaklaşımlar içinde, bu film en başarılı olanlardan biridir. Film, Jack'in kimliği hakkındaki büyük ölçüde itibarsız söylentileri ele alır. İngiliz/Kanada ortak yapımı olan filmde Christopher Plummer duygu yüklü bir Holmes canlandırır. Büyük dedektif, Karındeşen'in üçüncü kurbanı "Uzun Liz" Stride'ın tüyler ürpertici bir biçimde öldürülmesini araştırmakla görevlendirilir ve İngiltere Başbakanı, İçişleri Bakanı ve Masonların bu işte parmağının olduğunu keşfeder.

THE ADVENTURES OF SHERLOCK HOLMES
Televizyon Dizisi (1984-1994)

Granada Televizyonu'nun bu uyarlaması, altı dizi ve orijinal öykülere dayanan 41 bölümden oluşur. Büyük dedektifi, birçok hayranının gözünde arketipik Holmes olan Jeremy Brett oynamıştır. Brett, dedektifi çok yoğun ve keskin bir biçimde canlandırmıştır. Watson'ı ilk başta David Burke ve daha sonra da tecrübeli Edward Hardwicke oynamıştır. Dizi çok popüler olmuştur, Britanya ve ABD'de gösterilmiştir ve geniş bir kesim tarafından Conan Doyle'un öykülerinin şimdiye kadarki en sadık uyarlaması olarak kabul edilir. Daha sonra *The Return, The Casebook* ve *The Memoirs* adlı diziler çekilmiştir.

THE MASKS OF DEATH
Film (1984)

Bu filmde Peter Cushing son kez Holmes'u canlandırmıştır. O tarihte 71 yaşında olan oyuncunun rolü üstlenmesi için ikna edilmesi gerekmiştir. Watson'ı 76 yaşındaki emektar oyuncu John Mills oynamıştır. 1913'te geçen filmde artık emekliye ayrılmış olan dedektif Thames Nehrinde cesetler bulununca polis tarafından yardıma çağrılır. Cesetlerin yüzlerinde dehşet dolu bir ifade vardır, ama ortada gözle görülür bir ölüm nedeni yoktur. Birbirinden ayrı veya muhtemelen bağlantılı bir vakada Britanya ve Almanya arasında patlak veren savaşı önlemek için kayıp prensi bulması istenir.

SHERLOCK'S LAST CASE
Oyun (1987)

Charles Marowitz'in yazdığı ve A. J. Antoon'un yönettiği bu oyun bazen Matthew Lang'ın aynı adı taşıyan 1974 yapımı oyunuyla karıştırılır. Bir kara komedi olan bu oyunda Frank Langella'nın canlandırdığı Holmes, merhum Moriarty'nin kötü oğlundan ölüm tehditleri alır ve usanmış biri olarak canlandırılan Watson tarafından hapsedilir. Marowitz, Holmes formülüne bazı ilginç değişiklikler eklemiştir ve oyun olumlu eleştiriler almıştır.

THE SECRET OF SHERLOCK HOLMES
Oyun (1988)

Daha önce Granada Televizyonu'nda yayımlanan dizinin birçok bölümünün senaryosunu yazmış olan Jeremy Paul'un yazdığı oyunda Jeremy Brett, Holmes rolünde sahneye çıkmıştır. Oyunun sahnelendiği tarihte sorunlar yaşayan oyuncu, karaktere karşı belirsiz bir tutum sergilemiş ve bunun sahneye yansımaları tartışmalı bulunmuştur. Oyunda yalnızca iki karakter vardır ve Watson'ı Edward Hardwicke canlandırmıştır. Oyun olumsuz eleştiriler alsa da, oyuncuların performansları beğeni toplamıştır. Nicholas Meyer'in *The Seven-Per-Cent Solution* filmindeki gibi, başlıkta işaret edilen "sır" entrikacı

Moriarty'nin Holmes'un uyuşturucu etkisi altındaki zihninin bir ürünü olduğudur.

SHERLOCK HOLMES... THE DEATH AND LIFE
Oyun (2008)

David Stuart Davies'in yazdığı ikinci Holmes oyununda da büyük dedektifi ilkinde olduğu gibi Roger Llewellyn canlandırmıştır. Kanondaki bir öyküyü temel almayan veya basit bir pastiş yaratmayan Davies, kurgusal karakterle yaratıcısının arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Oyunda Conan Doyle, Holmes'tan bıkmıştır ve meşhur karakterinden umutsuzca kurtulmaya çalışır. Bu amaçla kötü Moriarty karakterini yaratır. Holmes şüphesiz Conan Doyle'un beklediğinden daha dayanıklı çıkar ve macera başlar. Karakterlerin düş ve gerçeklik arasında gidip geldiği ilginç bir oyundur.

SHERLOCK HOLMES
Film (2009)

Doğu Londra suç filmleriyle ün yapmış Guy Ritchie'nin yönettiği film, dedektifi Hollywood tarzı bir aksiyon kahramanına dönüştürerek Holmes janrını şaka yollu yeniden başlatır. Victoria çağındaki Londra'da geçen film, Robert Downey Jr. ve Jude Law'ın canlandırdığı Holmes ve Watson'ın yer aldığı kanon dışı bir öyküdür. Bilimkurgu ve doğaüstü öğeleri de içeren senaryoda dedektif eski düşmanı Irene Adler'le beklenmedik bir biçimde işbirliği yapar. Britanya'yı, ABD'yi ve tüm dünyayı kısa bir süre önce dirilmiş olan merhum Lord Blackwood'dan kurtarırlar. Filmin sonunda Adler, Moriarty'yle bağlantılarını açıklayarak 2011'deki devam filmine kapı aralar.

SHERLOCK
Televizyon Dizisi (2010)

BBC'nin yapımcılığını üstlendiği ve Holmes rolünde Benedict Cumberbatch'ın, Watson rolünde ise Martin Freeman'ın görev aldığı bu yenilikçi dizi, büyük dedektif 21. yüzyıl izleyicileri için yeniden şekillendirir. Holmes'un artık bir cep telefonu vardır, ama meşhur "üç pipo içimlik problem" ifadesi birkaç nikotin bandına yenik düşer. Dizinin ortak yaratıcıları Stephen Moffat ve Mark Gatiss, Conan Doyle'un orijinal öykülerindeki bazı epizotlardan yararlanmıştır. Mevcut karakterlere yeniden şekil verilmiştir, örneğin Irene Adler burada baskın bir kadın karakter olarak karşımıza çıkar. Benedict Cumberbatch'ın gerçek hayattaki anne babası olan Wanda Ventham ve Timothy Carlton'ın oynadığı Holmes'un ebeveynleri gibi yeni karakterler de eklenmiştir.

SHERLOCK HOLMES: A GAME OF SHADOWS
Film (2011)

Yine Guy Ritchie'nin yönettiği ve Robert Downey Jr.'ın baş rolünü oynadığı film, 2009 yılındaki filmin devamı niteliğindedir. İlk filmdekiyle aynı hafif, hızlı ve bol aksiyonlu yaklaşım sergilenir ve Watson sevgilisi Mary Morstan'la evlenmek için dedektifin yanından ayrılır. Artık tek başına kalan Holmes, Moriarty'nin yeni edindiği silah ve mühimmat üreticisi dostlarının yararına tüm Avrupa'yı savaşa sürüklemek için yaptığı planı açığa çıkarır. Doğal olarak yeni evli Watson da çok geçmeden Holmes'un yanında yerini alır. Bu filmde Stephen Fry dedektifin ağabeyi Mycroft'u, Jared Harris de dondurucu bir biçimde sakin Moriarty'yi canlandırmıştır.

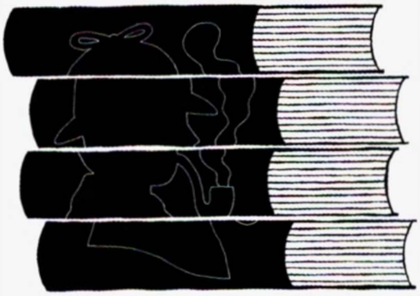
ELEMENTARY
Televizyon Dizisi (2012)

Modern zamanların New York'unda geçen bu dizi, Amerika'daki CBS Televizyon Stüdyoları'nın bir yapımıdır. Jonny Lee Miller'ın oynadığı Holmes, uyuşturucu bağımlılığından kurtulması için babası tarafından Londra'dan New York'a gönderilmiştir. Lucy Liu'nun oynadığı eski cerrah Dr. Joan Watson, dedektifin babası tarafından ona göz kulak olmak ve yardım etmekle görevlendirilmiştir. Holmes'un daha önce Scotland Yard adına dedektiflik yaptığını öğrenen New York Polisi doğal olarak onun hizmetinden yararlanır ve Watson da Holmes'un yeni çırağı haline gelir. İlginç bir biçimde bu dizi 1953'teki Ronald Howard'ın dizisinden beri ilk Amerikan yapımı Holmes dizisidir. İzleyiciler arasında çok popüler olmasının ardından birçok dizi çekilmiştir.

MR. HOLMES
Film (2015)

Sör Ian McKellen'ın büyük dedektifi canlandırdığı bu film, II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra geçer. Holmes artık doksanlı yaşlarındadır ve uzun süredir emeklidir. Gençliğindeki şöhretinden kaçan dedektifin tek arzusu günlerini arılarıyla huzur içinde geçirmektir. Bir zamanlar suçlularla mücadele ederken, artık kısa süreli hafıza kayıpları yaşadığı için bunaklıkla mücadele eder. Film Holmes'un son vakasına ve artık hayatta olmayan Watson'ın öyküleri yayımlarken olayları süslemesinden ve sonlarını değiştirmesinden duyduğu rahatsızlığa odaklanır. Doğrulamak açıklamak isteyen Holmes'un olayları yıllar önce gerçekleştikleri şekliyle hatırlaması gerekir. Film, Holmes'un en insani yönüyle etkileyici bir biçimde tasvir eder.

BAŞKA YAZARLARIN HOLMES'U

Birçok yazar büyük dedektifin yeni maceralarını yaratmaya çalışmıştır. İçlerinden bazıları orijinal öykülerin akıllıca varyasyonlarını sunarken, bazıları da onların ateşini ve orijinalliğini yok eder. Conan Doyle henüz hayattayken, 1920'de *The Adventure of the Unique Hamlet* romanını yazan Vincent Starrett gibi yazarlar Holmes'un pelerinini giymeye can atmıştır. Çok geçmeden bunları başka pastişler takip etmiştir, ama ilk önemli eser, Ellery Queen'in 1944'te yayımlanan *The Misadventures of Sherlock Holmes* adlı antolojisidir. 20. yüzyılın ilerleyen zamanlarında Holmes'un rakipleri gittikçe artmıştır. Dracula'ya rakip olduğu ve Profesör Challenger'la birlikte H. G. Wells'in Marslılarına karşı savaştığı düşünüldüğünde, daha sonradan psikanalist Sigmund Freud'dan yardım almak istemesi şaşırtıcı değildir.

THE EXPLOITS OF SHERLOCK HOLMES

Adrian Conan Doyle & John Dickson Carr (1954)

On iki kısa öyküden oluşan bu seçki, Conan Doyle'un oğlu ve suç kurgusunun altın çağının ünlü yazarı Dickson Carr'ın ortak eseridir. İki yazarın planı, Watson'ın orijinal kanonda sunduğu ipuçlarından olay örgüleri geliştirmek ve her biri için yeni bir öykü yazmaktır. "Highgate Mucizesi" ve "Abbas Ruby" maceraları bunların arasındadır. Öyküler Holmes hayranları tarafından gelişigüzel bulunsa da belli ölçüde başarıya ulaşmıştır. Orijinal öyküler gibi bunlar da *Collier's Weekly* dergisinde yayımlanmıştır.

SHERLOCK HOLMES VS JACK THE RIPPER

Ellery Queen/Paul Fairman (1966)

Ellery Queen vs Jack the Ripper adıyla da bilinen bu roman James Hill'in 1965 yapımı filminin ustaca romanlaştırılmış versiyonudur. Fairman, polisiye yazarı ve amatör dedektif Ellery Queen olarak yazar. Güvenilmeyecek yozlaşmış bir aristokrasinin yer aldığı olay örgüsünde Holmes'un yerini alır. Roman ilk modern Holmes pastişi olarak kabul edilir ve aynı zamanda dedektifin kendisi gibi Victoria çağında yaşayan Karındeşen Jack'le sayısız karşılaşmasından ilkidir.

THE PRIVATE LIFE OF SHERLOCK HOLMES

Michael & Mollie Hardwick (1970)

Roman, Billy Wilder ve I. A. L. Diamond 1970'te kaleme aldığı büyük ölçüde parodi niteliğindeki *The Private Life of Sherlock Holmes* senaryosunu temel alır. Orijinal öykü çizgisine sıkıca bağlı kalan bu macera, birçok gizemli öğe barındırır: kayıp bir koca, bir İskoç kalesi ve hatta Loch Ness canavarı. Holmes ve Watson'ın arkadaşlıklarının doğasına ilişkin de komik göndermeler yapar. İkilinin gey bir çift olduğu fikri daha sonra 1971'de Larry Townsend'in gülünç ve müstehcen hikâyesi *The Sexual Adventures of Sherlock Holmes*'ta tam olarak işlenmiştir.

THE FURTHER ADVENTURES OF SHERLOCK HOLMES: THE PEERLESS PEER

Philip José Farmer (1974)

I. Dünya Savaşı sırasında geçen bu alışılmadık, yenilikçi hikâyede Amerikalı saygın bilimkurgu yazarı Farmer ihtiyar Holmes ve Watson'ı Afrika'daki şeytani bir silahı aramaya gönderir. İkili bir diğer meşhur kurgusal karakter Lord Greystoke, yani Tarzan'la karşılaşır. Bilimkurgu janrının öğelerini içeren heyecanlı bir hikâyedir.

THE RETURN OF MORIARTY

John Gardner (1974)

Gardner, dikkatini Holmes'a çevirmeden önce Ian Fleming'in James Bond'una komik göndermeler yapan Boysie Oaks casusluk romanlarıyla başarılı bir pastiş yazarı olarak kendini kanıtlamıştır. Etkileyici bir biçimde betimlenen Victoria çağı Londra'sında geçen roman, tıpkı Holmes gibi ölümden dönen Moriarty karakterine odaklanır. Olay ör-

güsü suçla doludur ve merkezinde yer alan Moriarty ve fahişesi-metresi Sal Hodges'le zengin bir biçimde nakledilir. İkisi birlikte şantajdan cinayete her şeyi ustaca yönetir. Gardner 1975'te *The Revenge of Moriarty* adında bir devam romanı yazmıştır.

THE SEVEN-PER-CENT SOLUTION
Nicholas Meyer (1974)

İlk yayımlandığında New York'ta çok satanlar arasına giren bu roman, Holmes janrına birçok yeni fikir sunar ve çoğu zaman Conan Doyle'un zarif tarzına öykünür. Adından da anlaşılabileceği gibi dedektifin uyuşturucu bağımlılığını merkez alan roman uğursuz bir kaçırılma vakası ve savaş tehdidini de konu edinir. Bağımlılığından kurtulmak için yardıma ihtiyacı vardır ve psikanalist Sigmund Freud'a başvurur. Meyer daha sonra *The West End Horror* (1976) ve *The Canary Trainer* (1993) adında Holmes pastişleri yazmıştır.

THE GIANT RAT OF SUMATRA
Richard L. Boyer (1976)

Kanona dahil edilmeyen vakalara yapılan referanslar, birçok Holmes tutkunu arasında hararetli spekülasyonlara konu olmuştur ve "Sussex Vampiri" macerasında geçen "dev Sumatra faresi" bunların başında gelir. Holmes'a göre bu "dünyanın henüz hazır olmadığı" bir öyküdür. Boyer'in hikâyesi iddia edildiğine göre Watson'ın vasiyeti üzerine açılan bir banka kasasında bulunan elyazmasına dayanır. Katil bir hayvanın yol açtığı ölümü konu edinmesi bakımından *Baskerville'lerin Köpeği*'yle benzerlikler taşır, ama sürpriz bir faili vardır: kanondaki tanıdık bir yüz. "Bell Rock Light" ve "Eyrie Cliff" maceraları Boyer'in yazdığı diğer Holmes kısa öyküleri arasındadır.

EXIT SHERLOCK HOLMES
Robert Lee Hall (1977)

Bilimkurgu janrına geçiş yapan bu roman, Holmes ve ağabeyi Mycroft'u hayata döndürülen Moriarty'yle bir kez daha karşı karşıya getirmesi bakımından çok yenilikçidir. Artık emekli olan Holmes romanda çok az görünürken, Holmes hayranlarını hayal kırıklığına uğratacak biçimde Watson başroldedir. Fakat kitap daha önce gizli kalmış birçok "olguyu" aydınlığa kavuşturur. Holmes hayranlık uyandıran yeteneklerini nasıl edinmiştir? Gölgeler içindeki ağabeyinin sırları nelerdir? Holmes ve Moriarty arasındaki ilişki nedir? Romanın sonunda çok beklenmedik bir şaşırtmaca vardır.

THE LAST SHERLOCK HOLMES STORY
Michael Dibdin (1978)

Neredeyse fantazmagorik olan bu karanlık Gotik romanda Holmes ve Watson Victoria çağının Londra'sında East End'de Karındeşen Jack'in peşine düşer. Olağandışı bir biçimde Conan Doyle'un kendisi de bir karakter olarak yer alır: Doyle, Watson'ın vakaları yazmasına izin verilen doktor arkadaşıdır ve Moriarty de bu romanda boy gösterir. Olay örgüsü bilindik Karındeşen cinayetlerini takip etse de başka yazarların yaptığı gibi Dibdin'in yaklaşımı çok cüretkardır. Roman, Holmes hayranları tarafından çelişkili bulunur ve görüş ayrılıklarına yol açar.

THE HOLMES - DRACULA FILE
Fred Saberhagen (1978)

Watson ve tüm doğaüstü kötülerin en büyüğü Kont Dracula tarafından anlatılan çok orijinal bir Holmes romanıdır. 1878'de Londra'da geçen gerilim yüklü roman çılgın bir bilim adamı, hastalık yayan fareler ve Conan Doyle ve Bram Stoker'ın dünyalarını birleştiren kansız cesetleri konu edinir. Farklı yazarların kaleme aldığı Holmes/Dracula karşılaşmalarının aksine ikili bu romanda birlikte çalışır, ama sonradan daha şaşırtıcı ve tartışmalı bir ilişki ortaya çıkar. Holmes, Loren D. Estelman'ın *Sherlock Holmes vs Dracula: The Adventure of the Sanguinary Count* (1979) romanında da Kont Dracula'yla karşılaşır.

TEN YEARS BEYOND BAKER STREET
Cay Van Ash (1984)

Edebiyat dünyalar ve kurgusal karakterin bir başka eşleşmesi olan bu romanda Conan Doyle'un Holmes'u, Sax Rohmer'in meşhur kötü karakteri Uzakdoğulu Dr. Fu Manchu'yla karşı karşıya getirir. 1914 yılında ve zengin bir biçimde tasvir edilen Galler ülkesinde geçen olay örgüsü, bir suç öyküsü olduğu kadar aksiyon dolu bir maceradır. Holmes ve müşterisi Dr. Petrie terk edilmiş bir madende ölümle burun buruna gelir. Bu kitap Watson'ın anlatısının sahiciliği bakımından Holmes hayranlarının beğenisini kazanmıştır. Conan Doyle'un orijinal öykülerinin birçoğunda olduğu gibi Fu Manchu'nun çok az görünmesi ve olay örgüsünün esasen dedektifin iz sürmesine odaklanması bakımından da dikkate değerdir. Van Ash 1971'de Sax Rohmer'ın

Master of Villainy adında bir biyografisini yazmıştır.

THE BEEKEEPER'S APPRENTICE
Laurie R. King (1994)

King'in yazdığı Holmes romanları dizisinin ilk romanıdır. King, yaşlanan dedektifin maceralarını ebeveynleri öldükten sonra Sussex'te yaşamaya başlamış 15 yaşındaki Amerikalı bir kız olan Mary Russell'ın bakış açısından anlatır. Dizinin bu ilk romanında Holmes yeni çırağına çıkarım sanatını öğretir ve ikili çok geçmeden uğursuz bir kaçırılma vakasını araştırır. Baş karakter ve kötü karakter olarak güçlü kadınlara yer veren bu kitap feminist yaklaşımıyla dikkat çeker. King aseksüel dedektifi bu roman dizisinin ikinci kitabı *A Monstrous Regiment of Women*'da (1995) girişken bir kadın olan Russell'la evlendirdiği için dedektifin birçok hayranını kızdırmıştır. Ama Holmes elbette ki ilk kez Gilette'in 1899 yapımı *Sherlock Holmes* oyununda Conan Doyle'un rızasıyla evlenmiştir.

THE MANDALA OF SHERLOCK HOLMES
Jamyang Norbu (1999)

Conan Doyle'un münzevi kahramanının "Büyük Boşluk" sırasında Norveçli kaşif Sigerson kılığında Hindistan ve Tibet'i ziyaret etmesini anlatır. İddia edildiğine göre yazar Norbu dedektifin orada yaşadıklarını anlatan bir öykü bulur. Dedektife o tarihlerde eşlik eden, Ruyard Kipling'in *Kim* (1901) adlı romanından bir karakter olan Bengalli ajan Huree Chunder'ın kaleme aldığı uzun süre önce kaybolmuş bir metindir. Olay örgüsü Holmes'un 13 yaşındaki Dalai Lama'yı azılı bir suçlunun planladığı suikasttan koruma çabasına odaklanır ve öykü gittikçe mistik hale gelir.

THE PATIENT'S EYES: THE DARK BEGINNINGS OF SHERLOCK HOLMES
David Pirie (2001)

Pirie bu ilk Holmes romanında Conan Doyle'un kendisine Watson rolünü, ünlü doktor Joseph Bell'e (Holmes karakterine ilham veren doktoru) Holmes rolünü biçer. Victoria çağındaki hayatın örtülü tehdidini ve cinsellik konusundaki ikiyüzlülüğünü işleyen bu hikâyede Bell ve Conan Doyle birlikte bir suç soruşturması üzerinde çalışır. Olağandışı bir göz rahatsızlığından mustarip genç bir kadının semptomları, kurgusal Conan Doyle'un ilgisini çeker. Genç kadına hayalet bir bisikletçi de musallat olur. İki dedektif varlıklı bir İspanyol işadamının öldürülmesine odaklanır ve daha sonra hastanın gözlerinde sorun ve yalnız bisikletçi gittikçe önem kazanır.

THE FINAL SOLUTION
Michael Chabon (2004)

Bu kısa hikâyede büyük dedektif çok yaşlıdır, çoktandır unutulmuştur ve II. Dünya Savaşı sırasında inzivaya çekilmiştir. Kır evinde huzurlu bir yaşam süren (adı hiçbir zaman söylenmeyen) 80'lerinin sonundaki ihtiyar adam, bölge sakinleri tarafından eski bir ünlü dedektif olarak bilinir. Dedektifin sakin dünyasında artık suç yerine arı yetiştiriciliği vardır. Dokuz yaşında ve dilsiz olan Linus Steinman onu ziyaret eder. Linus yalnızca bir Afrika gri papağının eşliğinde Nazi Almanya'sından kaçmıştır. Sır papağanda gizlidir. Sürekli tekrarladığı kafa karıştırıcı Almanca sayıların arkasındaki gerçek nedir? 1940'ların dünyasının uzaklaştırdığı ve ihmal ettiği Victoria çağının en büyük dedektifinin bu öyküsünde derin bir melankoli vardır.

THE VEILED DETECTIVE
David Stuart Davies (2004)

Holmes ve Watson hakkında inanılan her şey bu yenilikçi romanda tamamen tersine çevrilir. Arkadaşlıklarının başlangıcında Watson aslında Watson değildir ve Bayan Hudson bir aktristir. Her ikisi de Moriarty tarafından genç dedektifi gözetlemek ve hareketlerini rapor etmek için tutulmuştur. Moriarty bu sayede Holmes'un kendisine fazla yaklaşmasını önlemek ister. Mycroft bile göründüğü gibi değildir. Olay örgüsü Conan Doyle'un *Kızıl Bir Soruşturma* romanını "Son Muamma" öyküsüyle birleştirerek Holmes ve Watson'ın birlikte geçirdiği ilk günleri yeniden inceler ve Reichenbach şelalelerinde alternatif bir sonla doruğa ulaşır.

DUST AND SHADOW: AN ACCOUNT OF THE RIPPER KILLINGS BY DR. JOHN H. WATSON
Lyndsay Faye (2009)

Bu roman da Holmes'un Karındeşen Jack'le bir diğer kanlı karşılaşmasıdır, ama Michael Dibdin'in *The Last Sherlock Holmes Story* adlı eserinden ve diğerlerinden çok farklıdır. Holmes'un dünyanın ilk seri katillerinden birinin peşine düştüğü romanda erken dönem sansasyon gazeteciliğinin dünyası (Holmes'un kendisinin kişilik katline kurban olması) ve yeni ortaya çıkan klinik psikoloji özenli tarihsel detaylarıyla yansıtılır. Çok beğeni toplayan bir Holmes pastişidir.

THE HOUSE OF SILK
Anthony Horowitz (2011)

Holmes'un yeniden kurgulandığı birçok pastişin aksine Horowitz orijinal kanonuna bağlı kalmış ve Conan Doyle'un tarzına sadık kalan bir kopya üretmiştir. Victoria çağının Londra'sında geçen olay örgüsü dolambaçlı ve yer yer dramatiktir. Birçok bilindik Conan Doyle motifini taşır: ailesi göründüğü gibi olmayan zengin bir müşteri; bıçakla gerçekleştirilen tüyler ürpertici bir cinayet; Amerika'da acımasız İrlandalı yöneticileri içeren detaylı, şiddetli bir geçmiş öyküsü ve özenli Holmes çıkarımları. Modern okuyucular için kaleme alınmış hikâye Conan Doyle'un o dönemde ele alamadığı bir temayı işler.

PROFESSOR MORIARTY: THE HOUND OF THE D'URBERVILLES
Kim Newman (2011)

Holmes destanına cüretkar bir yaklaşım sergileyen bu seçki, orijinal vakalarının yedisinin yeniden anlatır ve Moriarty'nin ve Moran'ın olaylar üzerindeki daha önce bilinmeyen etkisine odaklanır. Öyküler yeni perspektiflerini yansıtmak için yeniden adlandırılır: *"Kızıl Bir Soruşturma"*, *"Kızıl Bir Cilt"*; *"Yunan Tercüman"* ise *"Yunan Omurgasız"* haline gelir. Moriarty ve Moran en acımasız ve kötü halleriyle betimlenir ve Holmes'un tamamen farkında olmadığı uluslararası bir suç ağının merkezinde yer alırlar. Conan Doyle'un orijinal kanonundaki Moriarty'nin rolünü yansıtan biçimde, Holmes'un kendisi ilk öykülerde nadiren geçer ve sadece "Son Macera Sorunu" adlı son öyküde tam olarak görünür.

THE BREATH OF GOD
Guy Adams (2011)

19. yüzyılın sonunda geçen bu roman güçlü bir paranormal anlayışa sahiptir. Lonra'da ezilmiş bir ceset bulunur, ama etrafında karlar olmasına rağmen hiç ayak izi yoktur. Gizemi çözmek Holmes ve Watson'a düşer. Kendilerine yardımı dokunabilecek tek kişi olan gerçek hayattaki tekinsiz okültist ve romancı Aleister Crowley'i görmek için İskoçya'ya giderler. Yeni dul kalmış Watson'ın anlattığı öyküde Holmes çok az yer alır. Öykü M. R. James'in "Casting the Runes" (1911) adındaki korkunç kısa öyküsünden alınan runik uzmanı ve demonolog Julian Carswell gibi kurgusal karakterler ve gerçek hayattan karakterlerin ilginç bir birleşimini içerir.

DEAD MAN'S LAND
Robert Ryan (2012)

Holmes'la ciddi bir anlaşmazlık yaşayan Watson 1914'te savaşın yerle bir ettiği Fransa'da Kraliyet Ordusu Tabip Sınıfı'nda görev yapar. Siperlerdeki toplu katliamlara hiç benzemeyen bir dizi ölüm gerçekleşir. Kurbanların dehşet içinde ölmüş gibi göründüğü grotesk ve kesilip parçalanmış cesetler bulunur. Watson kendi başına çalışarak gizemi araştırmak durumunda kalır. I. Dünya Savaşının işaret fişekleriyle aydınlatılan dehşeti, geceleyin yapılan tüyler ürpertici mezarlık baskınlarına sahne olur. Holmes yalnızca gölgeler içinde görünür. Dedektiften çoğu zaman dolaylı olarak "ihtiyar adam" diye söz edilir, ama iki eski dostun tekrar bir araya gelme umudu hiç kaybolmaz.

SHERLOCK HOLMES: GODS OF WAR
James Lovegrove (2014)

Bu gerilimli ve aksiyon dolu romanda ihtiyar Watson yeni emekli olmuş Holmes'u Sussex Downs'taki kır evinde ziyaret eder. Çok yüksekten düşmüş bir adamın cesediyle karşılaşırlar. Cinayet mi, yoksa intihar mıdır? Ölen adamın sevgilisi, onun vücudunda Mısır hiyerogliflerinden dövmeler olduğunu açıklar. Yakınlarda gerçekleşen başka cinayetler gündeme gelir. Bu cinayetlerde gizli bir topluluğun parmağının mı olduğu sorusunun yanıtı aranır.

SHERLOCK HOLMES: THE SPIRIT BOX
George Mann (2014)

Bu merak uyandırıcı romanda Mann, Newbury ve Hobbes adındaki doğaüstü karakterlerinin yer aldığı daha önceki kitaplarının temalarından faydalanır. Zeplinlerin bomba yağdırdığı Londra'nın yıkım sahnelerinin arasında I. Dünya Savaşı'nda geçer. Ayrı hayatlar süren yaşlı Holmes ve Watson, garip şeylerin döndüğünü fark eden Holmes'un ağabeyi Mycroft tarafından tekrar bir araya getirilir. Toplumun zengin ve nüfuzlu üyeleri dengesiz davranışlar sergiledikten sonra birer birer intihar etmiştir: Bir Parlamento üyesi Almanya yanlısı bir konuşma yaptıktan sonra Thames nehrine çırılçıplak atlar, kıdemli bir askeri danışman Londra hayvanat bahçesinde Almanya'ya teslim olmayı savunup kendini bir kaplana yem eder ve kadınların oy hakkı mücadelesinin önde gelen isimlerinden biri artık mücadeleden vazgeçtiğini söyleyerek trenin altına atlar. Bu tuhaf olayların arkasında birileri veya bir şeyler olmalıdır ve Holmes'la Watson bu gizemi usulünce araştırır.

CONAN DOYLE'UN DİĞER ESERLERİ

Sör Arthur Conan Doyle şüphesiz en çok Holmes kanonuyla tanınır. Genel olarak kendisinin tanımlayıcı eseri olarak kabul edilen büyük dedektifi yaratmadan önce, birçok kısa, karanlık gizem öyküsü yayımlamıştır. "Kutupyıldızı'nın Kaptanı" (1883) ve *Mary Celeste* gemisinin kurgusal bir anlatısı olan "J. Habakuk Jephson'ın Öyküsü" (1884) bunların arasındadır. Doyle her iki öyküyü de bir gemide doktorluk yaparken kaleme almıştır. Holmes, Conan Doyle'u geniş bir kitleyle buluştursa da yazar çok geçmeden eserinden usanmış ve "daha iyi eserlere" odaklanmak istemiştir. "Büyük Boşluk" sırasında ve *Vaka Kitabı*'ndan sonra tarihsel destanlar, düşsel maceralar ve derin psikolojik eserlerin de yer aldığı birçok kitap yazmıştır. Ama yazarını üzecek bir biçimde bunların hiçbiri çok fazla hatırlanmaz.

THE MYSTERY OF CLOOMBER (1889)

Kızıl Bir Soruşturma'dan bir yıl sonra yayımlanan kitap, İskoçya'da bir aile sırrı ve uzun süredir bekleyen bir intikamla ilgili Gotik bir gizem romanıdır. Ücra bir bölgede üç gizemli Budist keşişin ortaya çıkışı, Conan Doyle'un gençken en çok sevdiği romanlardan biri olan Wilkie Collins'in *Aytaşı* (1868) romanını anımsatır.

MICAH CLARKE (1889)

Conan Doyle'un bir romancı olarak ilk önemli başarısı olan bu kitap, Katolik Kral James'in yerine Protestan bir rakibini geçirmeyi amaçlayan 1685 yılındaki Monmouth isyanında yaşananları anlatır. Olaylara, yaşamaktan usanmış bir paralı askerin etkisi altına giren genç Micah Clarke'ın gözlerinden bakılır. Çevresindeki dini aşırılıklarla arasına mesafe koyan Micah, hoşgörünün herkesin iyiliğine olduğu sonucuna varır. Micah hayal kırıklığına uğramış eski bir Katolik olarak Conan Doyle'un kendi görüşlerini dile getirmiş olabilir.

THE WHITE COMPANY (1891)

Bu tarihsel roman, Conan Doyle'un çok takdir ettiği Sör Walter Scott'a ilk öykünme girişimidir. İngiltere, Fransa ve İspanya'da geçen roman 1366-67'de Kara Prens Edward'ın Kastilyalı Peter'i tekrar tahta çıkarmak için verdiği mücadeleyi anlatır. Romanın şövalye kahramanı Sör Nigel Loring, Conan Doyle'un 1906'daki *Sir Nigel* adlı romanında tekrar okuyucuyla buluşur.

THE REFUGEES (1893)

Fransa Kralı XIV. Louis'in döneminde (1638-1715) geçen bu tarihsel romanın ana teması vatandaşlık hakları için mücadele eden Protestan Huguenot'ların uğradığı zulümdür. İyi araştırılmış ve zengin detaylarla süslenmiş roman, Huguenot muhafız Amory de Catinat'ın yaşadıklarını ve sonunda birçok Protestan'ın yerleştiği Amerika'ya göç etmesini anlatır.

THE PARASITE (1894)

Conan Doyle'un ilk eşinin ölümcül bir hastalığın pençesinde olduğu sırada yazılan bu roman, yazarın zihnin ve cinsel saplantının gücünü ele aldığı kişisel olarak en aydınlatıcı hikâyelerinden biri olarak görülür. İtici asalak hipnotizmacı Bayan Penclosa, genç Profesör Gilroy ve nişanlısının zihnini kontrol eder ve çiftin ilişkisini sonlandırmaya kararlıdır. Başarısız olan roman daha sonra Conan Doyle tarafından geri çekilmiştir.

THE STARK MUNRO LETTERS (1895)

Conan Doyle'un kendi tarzının dışına çıktığı bu kitap, yazarın kendi hayatındaki çeşitli olaylardan yararlandığı çok az örtülü bir biyografik eserdir. Tıp eğitimini yeni tamamlamış olan J. Stark Munro'nun ABD'deki arkadaşı

Herbert Swanborough'a yazdığı on iki uzun mektuptan oluşur. Mektuplar, Conan Doyle'un gençliğini yansıtacak şekilde Munro'nun akıllı, ama inatçı James Cullingworth'la birlikte muayenehane açmaya çalışmasını detaylı bir biçimde anlatır.

THE EXPLOITS OF BRIGADIER GERARD (1895)

Gerçek hayattaki Baron de Marbot'u temel alan Conan Doyle'un komik karakteri Brigadier Gerard, Napolyon'un ordusunda kasıntılı, faydasız bir subaydır, ama aynı zamanda cesur, hayal gücü yüksek ve uyanık biridir. İlk olarak *Strand Magazine*'in sayfalarında görünmüştür. İlk öyküler 1896'da kitap formunda yayımlanmış ve 1903'te bunu *The Adventures of Gerard* adlı seçki izlemiştir.

RODNEY STONE (1896)

Arka planında "Naip Prens" dönemindeki eldivensiz boks maçlarının yer aldığı bu roman, anlatıcı Rodney Stone'un rüştünü ispatlamasıyla gizemli bir cinayet öyküsünü birleştirir. Conan Doyle dönemin havasını yakalamak için birçok çağdaş kayıttan ve ünlü züppe Beau Brummell'in hayatından faydalanmıştır. Yazar bu romanını başarılı eserlerinden biri olarak kabul etmiştir.

THE TRAGEDY OF THE KOROSKO (1898)

Korosko adlı bir tekneyle Nil Nehrinde seyahat eden Avrupalı turist grubunun yağmacı bir Derviş çetesinin saldırısına uğramasını ve kaçırılmasını anlatan bu kitap, İngiliz emperyalizminin ve özellikle de İngilizlerin Kuzey Afrika'ya yayılmasının açık bir savunusudur. O dönemde birçok Avrupalının İslam'a büyük bir kuşkuyla yaklaşmasını da yansıtır.

KAYIP DÜNYA (1912)

Bu fantezi roman, Conan Doyle'un büyüleyici karakterlerinden birini tanıtır: Profesör George Edward Challenger kızıl saçlı, çabuk öfkelenen bir kaşiftir ve birileriyle anlaşmazlığa düştüğünde çabucak çileden çıkar. Holmes gibi Profesör Challenger da gerçek bir kişiden ilham almıştır: Conan Doyle'un tıp eğitimi aldığı sırada Edinburgh Üniversitesi'nde dersler veren psikolojik profesörü William Rutherford'a dayanır. Hayali olay örgüsü Challenger'ın halen dinozorların yaşadığı Amazon havzasındaki bir platoya düzenlediği seferi anlatır. Çok etkileyici olan roman, 1993 yapımı *Jurassic Park* filmi de dahil olmak üzere tarih öncesi canavarların modern dünyada boy gösterdiği birçok esere ilham vermiştir. Challenger *The Poison Belt* (1913) ve *The Land of Mist* (1926) romanlarında okuyucuyla yeniden buluşmuştur.

THE COMING OF THE FAIRIES (1922)

Conan Doyle bu eserini "Cottingley Perileri"nin varlığına inandıktan sonra kaleme almıştır. 1917 yılında iki küçük kuzen Elsie Wright ve Frances Griffiths bahçelerinde perilerin olduğunu ileri sürmüş ve bunu kanıtlamak için kendi fotoğraflarını üretmiştir. Kolayca aldanan Conan Doyle, bunun spiritüalizme inancı teşvik edeceğini umarak büyük bir hevesle kızların öyküsünü yazmaya girişmiştir. Ama tam tersi bir etki yaratmıştır: Basında alay konusu olmuş ve çok saf olduğu düşünülmüştür. 1983'te Wright ve Griffiths, Conan Doyle'u kandırdıkları ve alay konusu yaptıkları için her zaman suçluluk hissettiklerini açıklayınca gerçek ortaya çıkmıştır.

THE MARACOT DEEP (1929)

Denizler Altındaki Kayıp Dünya alt başlığını taşıyan bu roman, Conan Doyle'un son eseridir. Profesör Maracot'un öncülüğündeki bir kaşif ekibinin batık şehir Atlantis'i bulmasını anlatan bir kısa romandır. Bu macerada Maracot'a genç araştırmacı zoolog Cyrus Headley ve onları Atlantik Okyanusu'nun derinliklerine götüren denizaltını imal eden uzman mekanikçi Bill Scanlan eşlik eder. Kısmen bilim kurgu, kısmen de hareketin yüksek ideallerini yansıtan Atlantislileri anlatan spiritüalist bir vaaz olarak kabul edilir.

TEKİNSİZ HİKAYELER (2000)

Conan Doyle'un 1890-1921 arasında yazdığı kısa öykülerin bir seçkisidir. Antik Mısırlı bir mumyanın hayata dönmesini anlatan "Tot'un Yüzüğü" (1890) öyküsünü ve Boris Karloff'un baş rolünü oynadığı 1932 yapımı *The Mummy* filmine ilham veren "249 Numaralı Lot" (1892) öyküsü bu seçkide yer alır. Seçkideki atmosferik hayalet öyküsü "Kutupyıldızı'nın Kaptanı" (1883) Mary Shelley'nin 1818 yılındaki Gotik klasiği Frankenstein'ının doruk noktasındaki imgeleri aksettirir.

DİZİN

Ana sayfa referansları **kalın** yazı tipiyle belirtilmiştir.

A

B

C -Ç

D

E

F

G

H

I-İ

Ş

T

U-Ü

V

W

Y

Z

TEŞEKKÜRLER

Dorling Kindersley kitabın planlanması ve görevlendirmesindeki katkılardan dolayı Andrew Heritage'a; düzeltmeler için Antara Moitra, Vineetha Mokkil, Tejaswita Payal ve Ira Pundeer'a; indeks için Helen Peters'a; editöryel yardımları için Sam Atkinson, Hannah Bowen, Lizzie Davey, Helen Fewster, Ashwin Khurana, Stuart Neilson, Andy Szudek ve Cressida Tuson'a ve tasarımdaki katkılarından dolayı Stephen Bere'e teşekkür eder.

RESİMLER HAKKINDA

Yayıncı, fotoğraflarının kullanılmasına izin verdikleri için aşağıdaki isimlere teşekkür eder:

(Anahtar: a-yukarıda; b-aşağıda; c-ortada; f-uzakta; l-solda; r-sağda; t-yukarıda)

15 Alamy Images: INTERFOTO (tr). **Museum of London:** (bl). **18 Rex Features:** Associated Newspapers (br). **19 Corbis:** (tr). **20 Getty Images:** SSPL / Glenn Hill (bl). **21 Alamy Images:** Dean Hoskins (br). **22 Alamy Images:** David Angel (crb). **23 Alamy Images:** Pictorial Press Ltd (tr). **24 Getty Images:** Culture Club (tl). **25 Getty Images:** Time Life Pictures / Mansell / The LIFE Picture Collection (bl). **26 Alamy Images:** Hemis (bl). **27 Alamy Images:** AF Fotografie (tr). **28 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (bl). **29 Getty Images:** UniversalImagesGroup (tr). **The Library of Congress, Washington DC:** LC-USZ62-136386 (bl). **30 Getty Images:** Time Life Pictures / Mansell / The LIFE Picture Collection (br). **31 Rex Features:** ITV (tr). **40 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (t). **43 Alamy Images:** © csp archive (bl); Mary Evans Picture Library (tr). **44 Corbis:** (bl). **TopFoto.co.uk:** ullsteinbild (tr). **45 AF Fotografie:** Private Collection (br). **50 Getty Images:** Roger Viollet Collection (tc). **Toronto Public Library:** (bl). **51 Alamy Images:** ILN (tr). **Museum of London:** (tl). **52 Rex Features:** Everett Collection (tl). **53 Alamy Images:** Chronicle (br). **55 Bridgeman Images:** Private Collection / Bourne Gallery, Reigate, Surrey (t). **57 Rex Features:** ITV (tr). **58 Alamy Images:** Photos 12 / Archives du 7e Art / Hartswood Films (bl). **60 Getty Images:** Culture Club (t). **61 Getty Images:** Hulton Archive (bl). **63 Rex Features:** ITV (br). **64 Corbis:** (clb, bl). **65 Mary Evans Picture Library:** (tl). **67 Alamy Images:** Baker Street Scans (tr). **69 Getty Images:** Hulton Archive (tl). **71 Dreamstime.com:** Alexei Novikov (br). **72 Getty Images:** Time Life Pictures / Mansell / The LIFE Picture Collection (bl). **75 Alamy Images:** Baker Street Scans (br). **77 Rex Features:** Everett Collection (br). **79 TopFoto.co.uk:** City of London / HIP (tr). **81 Getty Images:** Hulton Archive / Culture Club (tr). **Museum of London:** (br). **83 Alamy Images:** Heritage Image Partnership Ltd (tr). **85 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (tl). **86 Bridgeman Images:** Private Collection / Archives Charmet (tl). **88 Rex Features:** ITV (t). **89 Bridgeman Images:** © Look and Learn / Illustrated Papers Collection (bl). **91 Alamy Images:** Baker Street Scans (tr). **93 Alamy Images:** coin Alan King (bl). **94 Alamy Images:** The National Trust Photolibrary (br). **95 Alamy Images:** Everett Collection Historical (tr). **97 Dorling Kindersley:** The Natural History Museum, London (bc). **Rex Features:** Everett Collection (tr). **99 Rex Features:** ITV (tr). **101 Alamy Images:** Baker Street Scans (tr). **107 Getty Images:** The Print Collector / Print Collector (tr). **108 Getty Images:** Popperfoto (tr). **110 Rex Features:** ITV (br). **111 AF Fotografie:** Private Collection (cra). **113 Corbis:** Bettmann (tl). **115 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (tl). **117 Corbis:** Fine Art Photographic Library (b). **118 Getty Images:** Time Life Pictures / Mansell / The LIFE Picture Collection (br). **119 Getty Images:** Hulton Archive / Ann Ronan Pictures / Print Collector (tr). **121 Rex Features:** Everett Collection (tr). **122 Alamy Images:** Baker Street Scans (bl). **124 Getty Images:** Universal History Archive (tl). **125 Getty Images:** Hulton Archive (bl). **127 Getty Images:** Hulton Archive / Oxford Science Archive / Print Collector (tl); Universal History Archive (bl). **129 Alamy Images:** Baker Street Scans (br). **130 The Library of Congress, Washington DC:** LC-USZ62-79139 (cb). **131 Corbis:** Christie's Images (b). **132 Getty Images:** Hulton Archive (c). **133 Getty Images:** De Agostini (bl). **135 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (tr). **137 Corbis:** Peter Aprahamian (bl). **Rex Features:** ITV (tl). **139 Getty Images:** Hulton Archive / English Heritage / Heritage Images (tl). **141 Alamy Images:** Baker Street Scans (br). **143 Mary Evans Picture Library:** © The Boswell Collection, Bexley Heritage Trust (br). **144 Getty Images:** Time Life Pictures / Mansell / The LIFE Picture Collection (tl). **Rex Features:** ITV (br). **146 Evgeny Murtola:** (bl). **147 The Sherlock Holmes Museum (www.sherlock-holmes.co.uk):** (tr). **156 Alamy Images:** Pictorial Press Ltd (tl). **157 Alamy Images:** AF Fotografie (bl). **Photoshot:** UPPA (tr). **159 Alamy Images:** AF Fotografie (bl). **Mary Evans Picture Library:** Peter Higginbotham Collection (tr). **160 Alamy Images:** Derek Stone (b). **161 Alamy Images:** John Warburton-Lee Photography (tc). **163 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (tl). **165 Rex Features:** ITV (bc). **166 Courtesy of Pobjoy Mint Ltd:** (br). **Getty Images:** Transcendental Graphics (tl). **169 Rex Features:** ITV (tl). **172 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (tl). **174 Rex Features:** Everett Collection (bc). **175 Mary Evans Picture Library:** (tl). **176 Alamy Images:** Chronicle (br). **177 Alamy Images:** thislife pictures (tl). **179 TopFoto.co.uk:** (tl). **180 Corbis:** Lebrecht Authors / Lebrecht Music & Arts (tc). **181 Rex Features:** ITV (br). **183 Getty Images:** Hulton Archive / Guildhall Library & Art Gallery / Heritage Images (bl). **185 Corbis:** (tr). **186 Bridgeman Images:** Ashmolean Museum, University of Oxford, UK (br). **187 Alamy Images:** Pictorial Press Ltd (tr). **189 Rex Features:** Universal History Archive / UIG via Getty images (bl). **191 Corbis:** Alan Copson / 145 / Ocean (bl). **Images courtesy of The Strand Magazine (www.strandmag.com):** (tr). **195 akg-images:** (tl). **197 Alamy Images:** Lordprice Collection (tr). **Getty Images:** Universal History Archive (bl). **198 Getty Images:** Hulton Archive / Print Collector (c). **199 Images courtesy of The Strand Magazine (www.strandmag.com):** (br). **201 Alamy Images:** Chronicle (tr). **203 Alamy Images:** Lordprice Collection (bl). **204 Rex Features:** ITV (tl). **205 Alamy Images:** Chronicle (tl). **206 Rex Features:** ITV (tl). **216 Alamy Images:** INTERFOTO (tr). **218 Alamy Images:** Gary Lucken (cla); Tony Watson (tl). **219 The Library of Congress, Washington DC:** LC-DIG-ds-01522 (tr). **TopFoto.co.uk:** (bl). **220 Alamy Images:** Lebrecht Music and Arts Photo Library (bl). **221 Alamy Images:** North Wind Picture Archives (tr). **222 Alamy Images:** Photos 12 (br). **223 Rex Features:** ITV (tr). **225 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (tr). **226 By permission of The British Library:** (br). **228 The Library of Congress, Washington DC:** LC-DIG-ggbain-03246 (bl). **229 Rex Features:** ITV (t). **230 Alamy Images:** adam parker (br). **231 Getty Images:** Hulton Archive / Print Collector (t). **233 Alamy Images:** Historical image collection by Bildagentur-online (tr). **235 Alamy Images:** REDA &CO srl / Paroli Galperti (tr). **237 Lebrecht Music and Arts:** Lebrecht Authors (tr). **238 Science & Society Picture Library:** Science Museum (bl). **239 Getty Images:** Hulton Archive / General Photographic Agency (tr). **241 Alamy Images:** Chronicle (t). **242 Corbis:** Underwood & Underwood (bl). **243 Alamy Images:** Pictorial Press Ltd (tl). **244 Alamy Images:** Patrick Guenette (bl). **Rex Features:** ITV (tl). **246 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (cb). **247 Alamy Images:** Classic Image (bl). **253 Getty Images:** Hulton Archive / Museum of London / Heritage Images (bl) **Images courtesy of The Strand Magazine (www.strandmag.com):** (tr). **255 Alamy Images:** INTERFOTO (tr). **257 Alamy Images:** Chronicle (br). **258 Rex Features:** ITV (c). **259 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (bl). **261 Getty Images:** Buyenlarge (tr). **263 Alamy Images:** The Natural History Museum (bl). **Rex Features:** ITV (tr). **265 Alamy Images:** LatitudeStock / David Williams (t). **268 Getty Images:** UIG / Leemage (bl). **269 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (t). **271 Alamy Images:** Chronicle (tr). **273 Rex Features:** ITV (tr). **274 Alamy Images:** Pictorial Press Ltd (cb). **275 Getty Images:** Universal History Archive (t). **277 Corbis:** (tr). **280 Images courtesy of The Strand Magazine (www.strandmag.com):** (tl). **281 Image courtesy of Biodiversity Heritage Library. http://www.biodiversitylibrary.org:** Princeton Theological Seminary Library (archive.org) (tr). **282 Corbis:** Minden Pictures / Hiroya Minakuchi (tl). **283 Alamy Images:** eye35.pix (br). **285 Alamy Images:** North Wind Picture Archives (bl). **287 Getty Images:** Hulton Archive / Art Media / Print Collector (tl). **288 akg-images:** Paul Almasy (crb). **289 Getty Images:** DEA PICTURE LIBRARY (t). **296 Getty Images:** F J Mortimer (bl). **297 Getty Images:** DEA PICTURE LIBRARY (tr). **298 Corbis:** Arcaid / English Heritage / York & Son (tr). **301 Bridgeman Images:** Wakefield Museums and Galleries, West Yorkshire, UK (tr). **The Art Archive:** Museum of London (bl). **302 Alamy Images:** Chronicle (tl). **303 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (bl). **305 Getty Images:** Hulton Archive / Museum of London / Heritage Images (tr). **306 Alamy Images:** The Art Archive / Gianni Dagli Orti (cb). **308 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (tl). **309 Science Photo Library:** Sheila Terry (bl). **310 Science Photo Library:** Sheila Terry (crb). **311 Getty Images:** Hulton Archive / Museum of London / Heritage Images (tl). **312 Alamy Images:** Pictorial Press Ltd (br). **313 Getty Images:** Hulton Archive / Oxford Science Archive / Print Collector (tr). **314 Getty Images:** SSPL (tl). **315 Getty Images:** Edward Gooch (tl); Hulton Archive / Topical Press Agency (br). **317 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (bl). **TopFoto.co.uk:** RV1893-13 (tr). **318 Science Photo Library:** NEW YORK PUBLIC LIBRARY (tl). **319 Bridgeman Images:** Private Collection (tl). **Getty Images:** Hulton Archive (cb). **321 Alamy Images:** Mary Evans Picture Library (tr). **322 Getty Images:** DuMont (tr). **Kevin Gordon / / kevingordonportraits.com :** (tl). **323 Hodder & Stoughton:** Cover Of The Girl With The Dragon Tattoo By Stieg Larsson (tr). **Rex Features:** Everett Collection (tl). **324 TopFoto.co.uk:** PA Photos (bl). **326 Roland Smithies / luped.com:** (tl). **327 Alamy Images:** Gregory Wrona (br). **Roland Smithies / luped.com:** (tl). **329 AF Fotografie:** (cb). **The Library of Congress, Washington DC:** LC-USZC2-1459 (tr). **330 The Ronald Grant Archive:** (tl). **331 Alamy Images:** Universal Art Archive (br). **332 Alamy Images:** AF archive (tl). **334 Alamy Images:** AF archive (tl, tr). **335 Alamy Images:** Photos 12 / Archives du 7e Art / Hartswood Films (bl); World History Archive (tr)

ÇIKARIMLARIM ELBETTE GAYET BASİT NOKTALARDAN YOLA ÇIKIYOR

DAHA BÜYÜK VE ESKİ MÜCEVHERLERSE KANLI SUÇLAR İŞLEMEYE YÖNELTEBİLİR İNSANLARI

LONDRA'DA DOLAŞMAYA NE DERSİNİZ?

ASLA İSTİSNA YAPMAM. İSTİSNALAR KAİDEYİ BOZAR

HER TÜRLÜ GERÇEK, SONU BELLİ OLMAYAN ŞÜPHEDEN İYİDİR

Bohemya'da skandala kim neden olmuştu? Gümüş Alev neredeydi? *Baskerville'lerin Köpeği* neydi? Sherlock Holmes'un vakalarının hepsine bir büyüteç tutan bu kitap, Sör Arthur Conan Doyle'un efsanevi dedektifine hayat veriyor.

Sherlock Holmes Kitabı zekice çizimler, net grafiklerle ve unutulmaz alıntılarla kusursuz bir Holmes rehberi sunuyor ve *Kızıl Bir Soruşturma*'dan *Shoscombe Old Plase Macerası*'na kadar tüm külliyatı ele alarak öyküleri daha geniş bir bağlama yerleştirir.

İster Holmes'un ustalığını ve gözlem gücünü ilk kez tanıyan biri olun, ister onun benzersiz çıkarım güçlerine aşina olun, bu kitapta sizi ilgilendirecek ve heyecanlandıracak birçok şey bulacaksınız.

BAŞIMIZA NE MUSİBETLER GELDİ WATSON

Serinin diğer kitapları:

/alfakitap
/alfakitap
DK
www.dk.com
ALFA BAŞVURU
ISBN 978-605-171-222-2
9 786051 712222